Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj

Viața literară la Cluj

Viața literară la Cluj

Evocări, medalioane, amintiri, cronologie

EDITURA ȘCOALA ARDELEANĂ

VIAȚA LITERARĂ LA CLUJ

EVOCĂRI, MEDALIOANE, AMINTIRI, CRONOLOGIE

ediție online

Volum editat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România,
la împlinirea a 45 de ani de *Echinox* şi
a 65 de ani de existenţă a Filialei Cluj a USR.

Coperta: **Irina Petraş**
(fotografia Clujului în amurg, Ştefan Socaciu)

© autorii şi Filiala Cluj a USR
www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro

Responsabilitatea pentru conţinutul textelor cade întreagă în seama autorilor.

Editura ŞCOALA ARDELEANĂ
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacţia: tel 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro, redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117 246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro, esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

ISBN: 978-606-797-511-6

Ediţia online reproduce întocmai ediţia tipărită în 2013.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA CLUJ

VIAȚA LITERARĂ LA CLUJ

EVOCĂRI, MEDALIOANE, AMINTIRI, CRONOLOGIE

VOLUM ALCĂTUIT DE **IRINA PETRAŞ**

EDITURA ŞCOALA ARDELEANĂ

CLUJ-NAPOCA, 2020

Precizare

Volumul de faţă rememorează cele mai importante momente ale vieţii literare instituţionalizate din Cluj, dar şi din Transilvania. Vorbesc în el mai ales membrii Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor. Înfiinţată în 1949, va împlini curând 65 de ani. Despre viaţa ei este vorba în primul rând, dar nu sunt lăsate deoparte nici rădăcinile interbelice.

Prima parte aşează în ordinea (aproximativ) cronologică a subiectului lor evocări, medalioane, amintiri despre întâmplări cu scriitori din redacţii de revistă şi edituri, cenacluri, cluburi şi asociaţii, texte de o mare diversitate de stil şi abordare, de la cele sobru-academice, la unele epic-ludice sau nostalgice. Partea a doua, *Cronologie*, transcrie cele mai însemnate evenimente legate de viaţa cărţilor şi a scriitorilor din zonă (*Repere cronologice*), iar într-o a doua secţiune, *Evenimente la zi,* ilustrează telegrafic viaţa Filialei din perioada 2005-2013. Am adăugat, ca anexe, *Darea de seamă* de la alegerile din 2009 şi o secţiune cu imagini din arhiva Filialei clujene (arhivă constituită treptat, de-a lungul proiectelor editoriale pe care le-am lansat şi îngrijit în cei peste opt ani petrecuţi în slujba breslei), din arhiva mea personală, dar şi din fototeca scriitorilor înşişi. Au trimis fotografii şi informaţii preţioase toţi autorii, arhiva *Apostrof* mi-a stat la îndemână, am primit calupuri (CD-uri) întregi dinspre Satu Mare (de la neobositul fotograf Ionică Moldovan), dar şi dinspre clujenii Ştefan Socaciu, fotograf împătimit, Vasile Lechinţan, istoric-arhivar la fel de împătimit, Amalia Lumei, Oana Pughineanu. Prin Lucia Mureşan şi Ion Brad, am avut acces la câteva fotografii semnate Ion Miclea.

Sunt reproduse multe fotografii cu o anume încărcătură istorică, de document. Acestea, împreună cu alte sute de imagini din viaţa literară ardeleană vor fi arhivate pe un DVD aniversar, în 2014, însoţind ***Dicţionarul scriitorilor ardeleni*** (aflat pe masa mea de lucru).

Răspuns la un chestionar

Cum se poziţionează scrisul literar clujean în context naţional?

Aş aminti, mai întâi, că Filiala Cluj a USR este cea mai mare din ţară, după Bucureşti, cu aproape 290 de membri activi, rezidenţi, majoritatea, în municipiul şi judeţul Cluj, dar şi în judeţele Alba, Bihor, Bistriţa-Năsăud, Maramureş, Mureş, Satu Mare, Sălaj, Sibiu şi în ţări precum Ungaria, Franţa, Germania, Israel, Suedia, SUA, Canada. Este şi cea mai activă, cu un proiect, *Scriitorul în cetate*, cunoscut şi recunoscut pentru evenimentele consistente pe care le pune la cale, pentru volumele pe care le

editează, fie prin Concursul de debut *Biblioteca tânărului scriitor*, fie independent (*Clujul literar, Cuvinte*, *100 de ani de viaţă literară transilvană*, *Starea prozei, Clujul din cuvinte, Literatură tânără 2007, Cartea mea fermecată, Invitaţie la vers, Clujul în legende, Clujul din poveşti, Promenada scriitorilor* etc.). Site-ul inaugurat în 2005 (*www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro*) probează cu asupra de măsură dinamismul Filialei noastre.

Dar, lucru extrem de important, scriitorii clujeni sunt personalităţi puternice şi distincte – *singurătăţi*, cum îmi place să spun –, cu opere de valoare nu doar naţională, ci şi internaţională. Nu voi da nume, dar se numără cu zecile cei care au fost răsplătiţi cu premii de prestigiu, ale căror cărţi au fost traduse în mai multe limbi de circulaţie, care contează printre scriitorii de raftul întâi ai României şi sunt prezenţi la manifestări culturale în străinătate.

Scrisul clujean nu e *provincial* decât dacă suntem de acord că lumea de azi în întregul ei s-a provincializat; nu e *marginal*, căci centrele sunt azi pretutindeni; şi nu e *minor* decât dacă uităm că existenţa unui popor se probează şi se asigură prin Cultura sa, chiar dacă statura artistului pare azi minimalizată.

[…]

(apărut în *Făclia,* iunie 2013, şi propus de Michaela Bocu)

Irina Petraş

Mil. ŞTIOPU

Filosofii ageri ai răspântiilor

Corso...

Lume: roi. Voci dulci, grăbite. Râsete şi voe bună.

Câte dragosti s-au ţesut aici – surâsuri tandre – şi... cât tutun s-a fumat!

În colţuri staţionează grupuri-grupuri. Pun ţara la cale – sunt filosofii ageri ai răspântiilor. Comentează aprins faptele zilei. Nu arareori se amestecă în aprinsa lor discuţie „Emil" (cine nu-l cunoaşte?) ori alţi vânzători de ziare. Ei aduc totdeauna ceva original şi nou, ce nu stă scris nici chiar în cele mai „speciale" ediţii ale bătrânei „Patriii". Se râde, discută, fumează.

Încurcături...

Opt lovituri la dangătul clopotului au darul să amintească că e ultima amânare ce le-o acordă.

(fragment dintr-un reportaj din „Patria", 1934, semnat, probabil, cu pseudonim)

Evocări. Medalioane. Amintiri

Mircea MUTHU

Remember transilvan

Când Perpessicius evoca „vatra de visuri milenare şi Canaan martirizat” el metaforiza superb, dar şi fixa, în acelaşi timp, în linii de gravură, chipul spaţiului transilvan, aşa cum s-a perpetuat, de altfel, în memoria României reîntregite. Dimensiunile sale, reiterate periodic de la Bălcescu încoace şi caracterizate printr-o altă distribuire a accentelor în tabloul general a ceea ce s-a numit *specific naţional*, configurează o Transilvanie emblematică, lipsită de osificările subiacente modelului. Şi, tocmai de aceea, circumscrierile ulterioare lui 1918 îşi păstrează nota de gravitate şi temperatura transmise de „rezervorul de seriozitate”, cum numea Bariţ mai întâi şi apoi Rebreanu „ţara” Ardealului. „În înfăţişarea de ansamblu a noului stat român, această lume, sublinia prin 1923 publicistul Octavian Goga, aduce netăgăduit un aspect de mulţime mai occidentală, exigenţe culturale mai pozitive, o concepţie mai largă a libertăţilor cetăţeneşti şi o educaţie mai veche a spiritului de datorie” (*Reabilitarea Ardealului*). Reper constant în meditaţia intelectualului, vertebrând adesea mentalitatea nu numai culturală din ultimul secol, spiritul localizat în interiorul arcului carpatic îşi consolidează – prin statutul, acceptat, de „vatră” – funcţia coezivă şi valoarea de exemplu. Cu ocazia sărbătoririi a două decenii de la Marea Unire, Vasile Băncilă preciza, în 1938, că „sensul Ardealului în configuraţia sufletului românesc e un sens de tenacitate, pe de o parte, de practicism organic şi de metodism, pe de altă parte” (*Semnificaţia Ardealului*). E adevărat, „spiritul ardelean constituie numai o componentă a marelui duh românesc, dar – atenţiona într-un interviu din 1940 Rebreanu – cea mai preţioasă şi mai caracteristică”. Constatarea prozatorului că „ardelenii au o concepţie despre viaţă mai aspră, mai adâncă, mai etică” conduce la concluzia, decelabilă încă în praxisul Şcolii Ardelene, că „etnicismul nu e povară în opera de artă, ci un spor de originalitate”. Meditaţia călinesciană din finalul *Istoriei* prelungeşte, în fond, rândurile de mai sus în tentativa de conceptualizare a specificului naţional. „Românii din centru”, afirmă criticul, „sunt consultabili pentru nota specifică primordială”. Totalizările şi, concomitent, trăsăturile definitorii sunt reţinute pe ecranul conştiinţei receptoare din perioada interbelică mai ales, pregătită astfel să asigure con-

tinuitatea fertilă în perimetrul României Mari. Sentimentul, în forme atât de dramatice, de *responsabilitate istorică*, *refuzul teatralităţii*, *împletirea romantismului etnografic cu cel folcloric* şi distilarea acestuia în *mesianismul* cu rezonanţă de text sacru, ce impregnează agorele eroice din Câmpia Libertăţii, *conjugarea naţionalului cu socialul* „ca una din cele mai însemnate manifestări istorice ale spiritului nostru public", aşa cum spunea Alex. Lapedatu în Discursul de Recepţie la Academia Română (1923), realismul „poporan" manifestându-se bipolar în reprezentarea satului ritualizat (George Coşbuc) dar şi a celui contemporan (Liviu Rebreanu) – alţii, ca Slavici şi Agârbiceanu efectuând „întregul circuit, de la satul idilic la satul actual" (Ion Breazu) –, scurtcircuitarea polilor amintiţi în arcul metafizic şi în imaginea satului atemporal din construcţia sistematică a lui Lucian Blaga, relaţia complementară dintre „poporan" şi preferinţa pentru clasicizare, obsesia instaurării Legii „ca dreaptă recunoaştere a rânduielilor Firii" (Ovidiu Cotruş), ce argumentează profundul eticism al producţiei artistice – toate acestea alcătuiesc, legate între ele, o *forma mentis* unitară şi pilduitoare prin consecvenţă dar şi prin *conservatorismul* său luminat. Atributul său definitoriu cristalizat de-a lungul timpului este *organicitatea* multiplu etajată pe care am schiţat-o altădată (din perspectivă etnică, naţională, socială etc.), analizând paginile eseistice dar şi epice ale lui Rebreanu. Funcţionalitatea, până târziu, a *organicului* (*id est* : expresie a totalităţii, efectivă şi de respiraţie epopeică în istoriografie şi literatură) este prezidată de ecuaţia cărturar-ţăran sau, cu alte cuvinte, de „ţărănismul nostru organic" ce, notează acelaşi Rebreanu, „ne predestinează să cultivăm povestirea ca forma cea mai adecvată a sufletului românesc" (*Centenarul nuvelei româneşti*). Paradigmatică, figura ţăranului-cărturar se întrupează, literar vorbind, în Budai-Deleanu, dar şi în ilustra galerie de spirite, din care nu absentează cei mari – de la Slavici la Pavel Dan – şi nici alte voci pregnante şi ele în epocă, precum aceea a lui Aron Cotruş sau Emil Giurgiuca din *Acum vei şti*: „Şi ca-ntr-o rocă m-am văzut legat / De umărul strămoşului din sat, / Şi am văzut ca într-un

Anii 30 – Aurel Buteanu, Teofil Bugnariu, Nicolae Buta, Ion Breazu, Olimpiu Boitoş, Liviu Rusu, Aurel Decei, Gh. Munteanu-Carpen, Dionis Popa

bloc enorm / De piatră pe străbunii mei că dorm”. Aşadar, încheia Ion Breazu cercetarea sa despre *Literatura românească contemporană din Transilvania*, „toţi scriitorii reprezentativi au trăit în contact nemijlocit cu acest pământ. Ţărâna lui nu s-a desprins de pe talpele lor nici când au ajuns pe trotuarele şi în saloanele oraşelor”. Or, tocmai legătura anteică a creatorului de artă şi, în consecinţă, afirmarea *satului* ca singurul loc geometric unde socialul fuzionează cu ontologicul justifică în cele din urmă aplecarea spre „critica constructivă” (G. Călinescu); motivează, de asemenea, revendicarea literaturii ardelene – mai mult decât în alte provincii – de la eposul folcloric, şi asta dincolo de mesianismul naţional, social etc. „Epicul pur e basmul”, intuia Rebreanu după reuşita doar parţială a lui Coşbuc. Romanul proiectat, *Păcală şi Tândală*, ar fi prelucrat pentru întâia oară un veritabil filon aurifer ce îşi aşteaptă încă rapsodul modern. Pe de altă parte însă, coborându-se – nu numai cu uneltele modestului Ion Pop-Reteganul – la izvorul epicului, scriitorul de aici i-a simţit respiraţia genuină, într-un fel fructificând-o: artistul a şi indicat, prin *Moara cu noroc*, prin *Ion* sau *Priveghiul* o soluţie de prelungire şi de conservare în acelaşi timp a „epicului pur”, de sorginte colectivă. Existenţa dimensiunii ţărăneşti ca referinţă permanentă a facilitat asimilarea, până la osmoză uneori, a elementelor de *clasicitate.* Astfel, trama din *Ion* e turnată chiar pe tiparul tragediei clasice, concretizat în „glasul”, dublu ipostaziat, al destinului sau în Savista jucând rolul de Casandră *sui-generis*.

Asemenea eforturi constructive, reţinute de gândul călinescian, au fost de lungă durată, ele nu pot fi înţelese – ca procese de apariţie şi de cristalizare în spirit – decât în conexiunile geopolitice şi istorice ale Transilvaniei. Mişcarea revuistică de aici le structurează pe toate acestea *aux petits pas*, în conjuncturi de regulă nefavorabile. Publicistica validează continuităţi seculare, în cadrul cărora pragmatismul prepară şi accesul spre metafizic. „Ce va fi a cincea *Tribună*?”, întreba Ion Agârbiceanu în 1957, şi retorica sa chema, în mod firesc, răspunsul de *legatum* a ceea ce s-a numit *spiritul tribunist*. Căci numele actualei reviste clujene ne trimite, ca şi „Familia” sau „Vatra” de astăzi, la o întreagă tradiţie de veche cultură românească. Iată, „Tribuna” sibiană din 1884, apoi „Tribuna poporului” din Arad, reînvierea „Tribunei” – exclusiv politică de data aceasta – în preajma primei conflagraţii mondiale, apoi „Tribuna” clujeană din 1938-1940, condusă de Ion Agârbiceanu înaintea tragicei cumpene ce avea să ne încerce, „Tribuna Ardealului”, în fine, cu existenţa damoclesiană din anii teroarei şi ocupaţiei. E la fel de adevărat că, examinând şi alte reviste ca „Luceafărul”, „Familia”, „Gând românesc” etc., întâlnim palpitul aceluiaşi spirit anticipat, prelungit şi diversificat, ce n-a încetat să prezideze integrarea Transilvaniei în realităţile sociale şi naţionale ale momentului. Alături de tribunismul cu prelungiri notabile după a doua conflagraţie mondială, cerchismul sibiano–clujean şi, mai târziu, echinoxismul coagulant dincolo de mediul universitar sau aportul optzecismului ardelean sunt parte integrantă dintr-o freatică în primul rând culturală şi în bună măsură pilduitoare/modelatoare la nivel naţional. *Militantismul* particularizat în acest chip centrează energiile, devine punctul de con-

vergenţă al personalităţilor şi, mai ales, leagă generaţiile într-un impresionant *continuum*; el globalizează oarecum adevărul cuprins în enunţul aforistic, anume că „a fi ardelean înseamnă a duce un gând până la capăt" (Lucian Blaga). Aceeaşi direcţie, fundamentală pentru neamul românesc din „matca ţării" (Alecu Russo), îl determina pe Octavian Goga să conchidă într-o conferinţă despre *Rostul scriitorilor*, ţinută în 1924 la Naţionalul din Cluj, că „azi, în Ardeal, trecutul ne poate arăta ce-a fost şi ne poate da multe sugestiuni pe seama prezentului" şi, aş completa, pe seama contemporaneităţii noastre. Coabitarea etnică şi ecleziastică, creuzetul lingvistic, specificităţile imaginarului literar, plastic şi muzical (cu influenţe reciproce), în sfârşit, posteritatea, dramatică adesea, a des invocatului spirit mesianic în contraparte cu un conservatism funciar pot constitui obiecte ale unei analize *spectrale* a culturii din Transilvania ce va celebra, în următorii ani, centenarul Unirii de la 1918. Este posibil dar şi necesar ca un grup de specialişti în istorie, lingvistică, sociologie, literatură ş.a. să edifice o asemenea sinteză, prima dată acumulând referinţele de pe paliere diferite şi apoi articulându-le pe principiul vaselor comunicante ce leagă structurile imaginarului. Aportul românesc în calitate de parte integrantă a unui *transilvanism cultural* va contribui, în chip esenţial, la înlăturarea echivalenţelor ideologizante de tipul transilvanism – naţionalism, aceasta şi cu ajutorul raportărilor fireşti la eforturile – nu îndeajuns de cunoscute – făcute de la Ion Chinezu până la Francisc Păcurariu sau la Gavril Scridon. Dar, şi aici, precizările sunt necesare în sensul că, aşa cum opina Emil Turdeanu într-un interviu din 2000, „dimensiunea transilvană se dobândeşte, se recapătă, se redescoperă în sângele tradiţiei. Ardelenismul e o formă cotidiană de existenţă. Transilvanii sunt esenţa românismului. Ardelenii doar coabitori într-un spaţiu geografic în care, întâmplător, s-au născut". În consecinţă, legatumul formulat de Octavian Goga este certificat, pe de o parte, de spectrul diversificat lingvistic şi tematic al publicisticii culturale (incluzând aici şi „Steaua", „Korunk" ori „Apostrof") şi, desigur, al celei editoriale, precum şi de arhitecturile imaginarului artistic, în esenţa sa restitutiv-integrativ, pe de altă parte. În proză, de exemplu, (auto)biografia ficţionalizată, re-gramaticalizarea – pe alt portativ istoric – a paradigmei satului de câmpie mai ales, surprins în prelungita lui agonie, de asemenea, orizontul oraşului alogen etnic şi cu tipologii regăsibile în literatura Europei Centrale, dar şi epica panoramică proiectată pe fundalul istoriei transilvănene din zbuciumatul secol XX sau dimensiunea simbolică, manifestă sau de penumbră, comunică nu doar tematic dar şi prin atitudinea faţă de istoria mai mult sau mai puţin contemporană. Lirica, la rândul său, lipsită de obicei de exuberanţă retorică, rămâne centrată pe autoscopia fiinţei dar şi a limbajului ca formă tot mai dificilă de comunicare, fiind vertebrată adesea de frisonul tragic, redevabil, şi acesta, tradiţiei ardelene care şi-a regăsit, în neo–expresionism de exemplu forme specifice de manifestare.

(din Conferinţa susţinută în seria *Scriitorul în cetate*, 15 februarie 2013, Cluj-Napoca)

Petru POANTĂ

Clujul literar interbelic

În Cluj, până la Unire nu există practic o viaţă literară românească. Între 1903 şi 1911, apare revista lui Elie Dăianu, „Răvaşul", devenită apoi o „foaie" populară, „Solia Satelor". De orientare sămănătoristă şi creştină, publicaţia are un profil cultural, cu accente politice, dar publică şi literatură din autorii de succes ai momentului, de la G. Coşbuc, Octavian Goga şi Nicolae Iorga, la Petre Dulfu, Ion Agârbiceanu, Al. Ciura, Aron Cotruş etc. După Unire, primul scriitor important care se stabileşte în oraş este Ion Agârbiceanu, adus aici de Partidul Naţional Român să conducă ziarul „Patria". Om al bisericii şi al politicii deopotrivă, Agârbiceanu îşi urmează cumva solitar aventura literară, neavând veleităţi de maestru şi de întemeietor de şcoală. Din aceeaşi generaţie cu Dăianu, el rămâne de fapt un captiv al ideologiei culturale de la „Răvaşul" şi, prin extensie, al celei de la *Astra*. Ideile sămănătorismului şi poporanismului găsesc şi ele un câmp deja pregătit să le asimileze şi care să le asigure o surprinzătoare rezistenţă în timp. Modelul cel mai durabil al acestor intelectuali şi scriitori ardeleni devine Nicolae Iorga, încă de la începutul secolului. În interbelic, clujenii practică un cult public al marelui istoric. Strada Napoca de astăzi îi poartă numele. Ion Agârbiceanu însuşi îi părăseşte pe ţărănişti în 1927 şi se înscrie în partidul lui Iorga. Gândirea şi metodologia istorică şi istorico-literară din Universitate sînt de asemenea sub influenţa covârşitoare a lui Iorga. Succesul rapid al lui Lucian Blaga cu *Poemele luminii* se datorează nu atât entuziasmului lui Sextil Puşcariu, cât receptării favorabile de către acelaşi Nicolae Iorga. De altfel, ei nici nu înţeleg cu adevărat noutatea acestei poezii şi elogiază în Blaga mai degrabă tinereţea inaugurală a României Mari. Iorga îşi va afişa opacitatea faţă de modernismul blagian la al doilea volum al poetului. Cât timp rămâne în Cluj, tânărul Blaga publică în presa locală diverse articole despre fenomenul modernist european, însă ideile sale n-au deocamdată audienţă şi nu impulsionează naşterea unui climat literar. Universitarii din domeniu sînt eminenţi filologi, lingvişti şi istorici literari de obedienţă clasicistă. Până pe la începutul anilor 30, autoritatea critică a acestui mediu eclectic este Gh. Bogdan-Duică, un bun istoric literar de tip pozitivist, dar, ca şi Iorga, depăşit de schimbarea de paradigmă din noua literatură. Astfel că, prin plecarea lui Blaga în diplomaţie, viaţa literară clujeană pierde startul şi, cel puţin un deceniu, îşi conservă un aer anacronic, comparativ cu cea din Bucureşti. Familiarizat întrucâtva cu simbolismul şi, în genere, cu limbajele novatoare ale poeziei europene, fusese încă la începutul secolului Emil Isac, fiul lui Aurel Isac, avocat al apărării în Procesul memorandiştilor din Cluj. Ca sistem imagistic şi ca sensi-

bilitate, el se situează în afara criteriului literar sămănătorist, dar, pe lângă faptul că se face cunoscut în special în revistele bucureştene, nici nu are o pregnanţă într-adevăr memorabilă. Iar în Ardeal, gustul public este aproape integral sub dominaţia fascinatorie a poeziei lui Octavian Goga, cealaltă personalitate, alături de Nicolae Iorga, căreia clujenii îi întreţin cultul în toată perioada interbelică. Mult mai prezent decât E. Isac în conştiinţa şi în sensibilitatea publică este Zaharia Bârsan, celebru în Ardeal ca actor în primul rând, înainte de Unire. Romantic întârziat şi puternic influenţat de ideologia sămănătoristă, el celebrează în poezia şi proza sa sănătatea morală a satului şi înfierează oraşul corupt. E, deopotrivă, un misionar al Unirii şi un cântăreţ al vitejiei ostaşului român. Acestea sînt temele care satisfac sentimentul naţional, acum în plină euforie. Numit director al Teatrului în 1919, Zaharia Bârsan îşi cultivă şi imaginea post-romantică, livrând succesului public *Trandafirii roşii*, piesa care inaugurează destinul excepţional al instituţiei. De altminteri, mai mult decât literatura scrisă, Teatrul şi Opera vor orienta în anii următori gustul public. Ele nu doar rafinează sensibilitatea mondenă din lumea bună a oraşului, ci fac şi o educaţie estetică în arta spectacolului şi a interpretării. Spectacolul de teatru şi de operă devine mijlocul cel mai eficient de deprovincializare şi de oarecare familiarizare cu câteva nume mari ale dramaturgiei şi muzicii de operă. Această emancipare artistică şi culturală nu alterează însă sentimentele naţionale şi patriotice, asta şi pentru că ele sînt conţinute în toate mesajele publice ale elitelor. Intelectualii Clujului au conştiinţa clară că oraşul românesc e construit pe ideea naţională şi că ea susţine în primul rând legăturile intercomunitare. Sursă a energiei sociale, naţionalismul acesta defensiv şi tolerant a fost mereu interpretat de către *ceilalţi* drept o ideologie antidemocratică, şovină şi agresivă. Naţionalismul e considerat în timp defectul cel mai ruşinos al românilor. Dacă ne uităm în istoria modernă a ţării, escaladarea acuzaţiilor externe se produce în momentele de afirmare şi de emancipare a acesteia şi este întotdeauna legată de starea minorităţilor. În foarte eficienta propagandă iredentistă maghiară şi rusă (sovietică), naţionalismul apare echivalat cu şovinismul. E o tenebroasă armă etnică de „suprimare" a minorităţii maghiare. Uimitoare însă este demonizarea lui, după 1989, de către intelectualitatea liberală. El devine cauza tuturor derapajelor şi extremismelor ideologice şi politice, atât de dreapta, cât şi de stânga. Tot el ar fi alimentat un complex cultural al frustrării şi grandomaniei. „Sentimentul" naţional este, în fond, o valoare socială care, desigur, poate fi manipulată politic, însă nu-i mai puţin adevărat că are şi un sens pozitiv. Ca sentiment al locului, patriotismul e varianta lui domestică şi cea mai eficientă în realizarea şi întreţinerea coeziunii colective. Rămâne de văzut dacă noua ordine mondială va invalida sau nu aceste sentimente, dar, deocamdată, anemierea lor a dus la imposibilitatea susţinerii unui ideal colectiv în societatea românească.

Imediat după Unire, comunitatea de etnie română este relativ mică în Cluj. Are însă aceleaşi aspiraţii, fiind de aceea receptivă la mesajul intelectualităţii care vizează tocmai consolidarea ei prin românizarea oraşului. În primii

ani, ea sporeşte cu afluxul considerabil de intelectuali, mai bine zis, de oameni cu şcoală. Mulţi dintre ei sînt personalităţi deja consacrate şi familiarizaţi cu civilizaţia şi cultura occidentală. Dar lumea aceasta, chiar şi la nivelul elitelor, este una eterogenă, cu amprente culturale diverse. În principal, atât câmpul social, cât şi cel cultural, literar-artistic, încep să se articuleze sub influenţa a două modele, cel francez şi cel germanic, respectiv central-european. Ele acţionează însă mai degrabă convergent, fără conflicte ideologice în spaţiul public. Sînt promovate de cei formaţi în universităţile franceze sau în cele germane, austriece şi maghiare. Deşi timpul a fost prea scurt pentru ca ele să cristalizeze într-o sinteză originală ori, eventual, în două curente bine definite, se pot constata emergenţe insulare, în peisajul cultural îndeosebi. Lucian Blaga, sincronizat cu mişcarea artistică vieneză, nu lasă totuşi urme în viaţa literară clujeană, cel puţin în deceniul trei. Emil Isac şi Eugeniu Sperantia, simbolişti de influenţă franceză, frecventaseră cenaclurile lui Al. Macedonski şi Ovid Densusianu, astfel că estetismul lor remanent apare acum ca un „decadentism" anacronic şi inofensiv. Ei sînt de fapt poeţi ai citadinului şi, de aceea, cosmopoliţi şi greu de digerat într-un mediu literar în care naţionalismul este echivalentul ruralismului. Simptomatic pentru starea de spirit din anii 20 rămâne programul revistei „Gândirea", înfiinţată la Cluj în 1921. Publicaţia se raportează la trecut şi vrea să continue tradiţia presei culturale din Ardeal. Conservatorismului programatic, congruent cu ideologia sămănătoristă, i se asociază eclectismul, înţeles drept criteriu al unei reprezentativităţi ample. Interesant e că o asemenea orientare e întrucâtva impusă de la centru, iniţiatorul ei fiind Cezar Petrescu, secondat de localnicul I.D. Cucu. Ambianţa e într-adevăr favorabilă acestui tradiţionalism, numit de Ovid Densusianu „păşunism", numai că în revistă publică şi scriitori de altă orientare. Din decembrie, anul următor, ea se mută la Bucureşti, astfel că în Cluj nu a apucat să formeze în jurul ei o grupare. Importanţa ei rămâne aici mai curând simbolică şi e un efect al destinului său ulterior. În „Gândirea" clujeană apare însă, sub forma unui articol, un gest nonconformist care contrazice prejudecata, bine înrădăcinată în cultura ardeleană, a latinităţii integrale a poporului român. Este vorba despre *Revolta fondului nostru nelatin*, al tânărului Lucian Blaga. Afirmarea latinităţii a fost imperioasă până la Unire ca un argument puternic al identităţii şi continuităţii, însă în substanţa noastră etnică există şi fondul slav şi trac, o potenţialitate care trebuie eliberată în noul context al istoriei. „Revolta fondului nelatin" ar consta în emergenţa acestei energii „exuberante" şi „vitale" care completează „idealul cultural latin", adică simetria, armonia şi claritatea spiritului. Fondul nelatin e subconştientul „barbar" sau dimensiunea dionisiacă a fiinţei româneşti. În noua Românie este nevoie, aşadar, de un sânge tânăr, de o vitalitate dezlănţuită şi iraţională; pe scurt, viitorul aparţine unui nou „romantism", cu recursul său la mituri.

Romantismul nu are aici decât sensul de opoziţie la pozitivismul rigid şi la clasicismul convenţional, de şcoală, al lumii vechi, căci, altminteri, Blaga este primul promotor, în deplină cunoştinţă, al modernismului din presa transilvană,

în acord cu şi poate mai radical decât Eugen Lovinescu la începutul anilor 20. În intervalul 1921–1923, publică în presa locală, îndeosebi în cotidianele „Voinţa” şi „Patria”, un mare număr de foiletoane şi note care trebuie să fi surprins în epocă atât prin subiectele, cât şi prin limbajul lor. Nimeni dintre contemporanii săi nu scrie atât de expresiv, într-o sintaxă suplă şi eficientă, eliberată de retorismul cam pompos şi afectat al generaţiei memorandiste. E limba inaugurală, intelectualizată, a modernismului. Are un ritm nou şi o reflexivitate elevată. Nouă este şi lumea pe care o „descrie” acest limbaj: expresionismul lui Van Gogh, teatrul expresionist, cubismul lui Picasso, sculptura revoluţionară a lui Brâncuşi, teoria relativităţii a lui Einstein. Familiaritatea cu spiritul european contemporan uimeşte, după cum uimesc vastitatea şi diversitatea culturii sale. Dar şi mai important e că tânărul Blaga susţine idei înnoitoare indiferent despre ce scrie. Impactul lor nu este însă imediat. Scurtele foiletoane nici nu sînt semnate, de altfel, deşi se poate bănui că cei interesaţi le cunoşteau autorul. Ele au fost identificate şi restituite târziu de către Mircea Popa, dezvăluind astfel, chiar şi retroactiv, spiritul avangardist al tânărului Lucian Blaga, dar un avangardist de natură specială, pentru care tradiţia trebuie reinventată şi nu abolită. Oricum, înainte de a face elogiul satului românesc, el elogiază „valorile estetice ale tehnicii”, afirmând, în consens cu futuriştii: „Maşina ca o născocire şi ca un templu al spiritului omenesc simbolizează înfrângerea materiei prin spirit, înfrângerea rigidului prin mişcare, prin faptă”. Şi apoi o intuiţie vizionară: „Tehnica a dăruit viitorului o nouă formă de expresie: cinematograful. Cinematograful e o cale de a înlocui teatrul de azi şi de a fi în statutul viitorului un principal factor cultural. Cu toate defectele sale, filmul începe a răspândi o nouă evanghelie în mase: evanghelia puterii şi a frumuseţii. Filmul vesteşte triumful energiei dinamice”. Text scris în 1922! Cinematograful este, de fapt, o prezenţă activă în Clujul interbelic, existând chiar o mişcare cinematografică de pionierat înainte de Unire. Filmul, opera şi teatrul deţin, se pare, o pondere mai mare decât lectura în „consumul” cultural al publicului.

În diverse împrejurări, scriitorii, ca şi cei de astăzi, deplâng scăderea interesului faţă de carte, de cea contemporană şi autohtonă, în special. Altminteri, librăriile sînt bine aprovizionate cu apariţiile editoriale recente, în româneşte şi în limbi străine. Patriotismul clasei mijlocii nu are însă ca aliment de bază literatura română nouă. El se întreţine preponderent cu imaginarul de coloratură etnografică, cu miturile eroice ale istoriei şi cu o literatură moralist-educativă, eventual cu accente religioase. Scriitorii, în general minorii, caută să satisfacă acest gust, nu să-l modifice. Oricum, în câmpul literar nu apare un conflict deschis de idei între cei *vechi* şi cei *noi*, deşi, ceva mai târziu, în articolul-program din primul număr al „Gândului românesc”, Ion Chinezu vorbeşte despre o alarmantă dezbinare, înţeleasă ca o abdicare de la idealul Unirii, adică al coeziunii şi afirmării de grup. Există însă o figură centrală în acest univers eclectic şi, în fond, dinamic. Este Ion Agârbiceanu, prozatorul consacrat deja, receptat favorabil şi în vechiul Regat. El se numără printre fondatori, iar în epocă circulă sintagma hiperbolică „sfânt Părinte al Literaturii noastre”, părinte

însemnând aici preot şi tată, ocrotitor şi întemeietor. E o prezenţă simbolică şi o autoritate canonică. Din 1919, devine membru corespondent al Academiei, iar în anii următori, parlamentar. Conduce ziarul „Patria", al Partidului Naţional (respectiv, partidul Naţional Ţărănesc), dar este şi protopop în cultul greco-catolic. În 1927, părăseşte ţărăniştii lui Iuliu Maniu şi merge alături de Nicolae Iorga. Nu pare, totuşi, un oportunist. Asocierea cu Iorga şi încercarea de reactivare a idealurilor originare ale *Astrei*, prin preluarea conducerii revistei „Transilvania", constituie mica lui revoltă publică împotriva politicianismului şi a pragmatismului burghez. În ciuda privilegiilor oficiale, are, ca scriitor, sentimentul marginalizării. Dezamăgirile lui iau forma criticii sociale a cărei expresie radicală o dă romanul satiric *Sectarii,* din 1938, în care Mircea Zaciu va vedea, mai târziu, o enormă caricatură a epocii: „Scriitorul imaginează o urbe scedrianină [de la Saltîkov Şcedrin – n.n.], răscolită de patimi oarbe, venală, înveninată de lunga opoziţie, gata de linşaje şi procesiuni funebre, în maniera orăşelelor americane peste care suflă un vânt de nebunie. În ansamblu, lumea *Sectarilor* sugerează atmosfera insalubră, minată de felurite psihoze, a unui climat politic". De fapt, Agârbiceanu reiterează aici clişeul neosămănătorist al oraşului corupt, cu politicianismul ca principală sursă a răului. Viziunea e mai degrabă gazetărească şi inflamată de un sentiment al inadecvării şi al inconfortului spiritual într-o lume care se modernizează în ritm rapid. Stereotipurile tradiţionaliste funcţionează cu o anumită agresivitate nu atât în proza de ficţiune (abundentă după Unire), cât în foiletoanele şi în diversele mărturisiri ale autorului. În contextul modernismului ofensiv din ţară, ideologia sa literară e „reacţionară". Mulţi dintre scriitorii tineri ardeleni încep să scrie în acest climat în care tema satului şi funcţia socială a literaturii continuă să fie prestigioase. Trimiţându-i spre consultare lui Agârbiceanu nişte producţii în manieră suprarealistă, I. Negoiţescu este persiflat de către bunul preot pentru „rătăcirea sa". Apar publicaţii de orientare ostentativ costumbristă, precum „Gazeta ilustrată", „Calendarul", „Foaia noastră", cel din urmă destinat în mod special satelor. Acest aparent anacronism are însă o motivaţie contextuală. În situaţia internaţionalizării alarmante a iredentismului maghiar, ardelenii continuă să reacţioneze cu argumente ale identităţii. Aşa se explică, în bună parte, şi succesul de durată al sămănătorismului într-un mediu în care cel puţin elitele s-au format în contact direct cu spiritul european şi în care accesul la cultură este liber. Afirmarea specificului naţional mizează aici, dintr-un reflex încă stabil, pe componenta „etnografică", respectiv pe imaginarul rural. Se află, totodată, în mare vogă cercetarea folclorică, atât cu specialişti propriu-zişi, cât şi cu amatori pasionaţi din lumea intelectualilor de la sate.

Mai stimulativă decât această ideologie difuză şi bazată mai curând pe prestigiul unor personalităţi simbolice este ideea „localismului creator". În acest sens, primul nucleu de viaţă literară îl organizează Victor Papilian prin cenaclul său deschis în 1930. În scurt timp, tot la iniţiativa lui, se înfiinţează Societatea Scriitorilor Români din Ardeal (1936), iar timp de şapte ani conduce Opera (1933–1936) şi Teatrul (1936–1940). Se afirmă în acelaşi timp ca prozator şi dramaturg. Şi toate astea ca o completare a strălucitei cariere de profesor la

Facultatea de Medicină. L-am evocat cu alt prilej, însă trebuie să insist asupra acestui om neobişnuit, în existenţa căruia multiplele talente naturale rodesc în armonie cu o riguroasă etică a muncii. Intransigent şi generos în relaţia cu Celălalt, astfel şi-l aminteşte Valeriu Anania într-un portret expresiv din *Rotonda plopilor aprinşi.* E una dintre foarte activele conştiinţe civice ale momentului şi dedicat binelui public. Are farmec şi o disciplină nemţească în vitalitatea sa debordantă. Îl găseşti la originea celor mai diverse înfăptuiri, de la Societatea de Antropologie până la o formaţie de muzică de cameră ori la revista „Darul vremii”. De formaţie enciclopedistă, aderă la ortodoxismul doctrinar al „Gândirii” lui Nichifor Crainic, deşi în unele compartimente ale prozei sale ori în repertoriul Operei şi al Teatrului dovedeşte o certă familiaritate cu spiritul modernist. În *Victor Papilian. Eseu monografic*, Mircea Popa surprinde acest eclectism care se datorează mai curând presiunii contextului şi care, tocmai de aceea, nu se va putea constitui ca un model. Cenaclul său, de altminteri, n-are omogenitatea unei grupări literare cu un eventual program, dar îl frecventează destui dintre cei pe care istoria literaturii îi va reţine. Ion Chinezu, Mihai Beniuc, Ion Th. Ilea, Grigore Popa, Eduard Pamfil, Olga Caba, V. Copilu-Cheatră, Radu Brateş, Pavel Dan, Ion Vlasiu, Yvonne Rosignon, Petre Grimm, Eduard Mezincescu, Emil Giurgiuca, Emil Zegreanu ş.a. E o lume mică şi fluidă. Nu toţi cei care trec prin cenaclu şi prin Societatea Scriitorilor vor rămâne în Cluj. Unii fac „export” cu tradiţionalismul, întemeind reviste la Mediaş, Brad, Turda. Ardealul se mobilizează pentru a se afirma şi a se integra în literatura naţională, însă capitala nu-i va canoniza deocamdată decât pe Lucian Blaga şi Liviu Rebreanu. Oricum, după un deceniu destul de steril literar, există acum sentimentul unei noi renaşteri şi astfel apare în 1933 „Gând românesc”.

B.A.L. P73

GÂND ROMÂNESC

NO. 1

ANUL I MAI 1933

GÂND ROMÂNESC

CUPRINSUL.

CRONICI

MIŞCAREA CULTURALĂ:

BULETINUL ASTREI:

De la Unire, „Gând românesc” este prima revistă din Ardeal în care spiritul critic şi criteriul estetic devin prioritare. Ea este, de fapt, opera unui singur autor, care se numeşte Ion Chinezu, cel dintâi critic literar din Ardeal cu un limbaj specializat şi sincronizat cu fenomenul literaturii în desfăşurare. De origine

mureşeană, se naşte în 1884 şi îşi face studiile universitare la Budapesta şi Bucureşti. Vine în Cluj în 1925 ca profesor de liceu, urmând să-şi susţină doctoratul, în 1930, cu lucrarea *Aspecte din literatura maghiară ardeleană* (apărută în volum la Editura „Societăţii de mâine", Cluj, 1930, şi reeditată de Ion Vlad, în engleză: vezi Ion Chinezu, *Aspects of Transylvanian Hungarian Literature. 1919-1929,* Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane. Fundaţia Culturală Română, 1997; traducere de Liviu Bleoca). Între 1930 şi 1932, se află la Paris, cu o bursă de studii, unde îi frecventează pe comparatiştii F. Baldensperger şi P. Hazard. Se întoarce din Franţa nu ca un modernist exclusivist, ci decis să reformeze climatul cultural şi, îndeosebi, gustul public din Ardeal, dominate până la sfârşitul anilor 20 de ideologia sămănătoristă. „Gând românesc" urmăreşte cu precădere promovarea creaţiilor ardeleneşti, considerate drept „părţi constitutive ale spiritului românesc" în ansamblul său. Pusă sub egida *Astrei*, revista e soluţia salvatoare într-un moment de criză. În *Cuvânt înainte* din primul număr, recurge de-a dreptul la o retorică alarmantă pentru a zgândări orgoliul unei a doua „deşteptări": „Vom spune însă ceea ce se vede la tot pasul, chiar dacă un amor propriu rău inspirat aruncă un văl de complezenţă peste adevărul puţin comod: Ardealul a fost neglijat, părăsit, trădat de noi, ardelenii. Vorbesc, bineînţeles, de Ardealul *adevărat*, după care vor întreba cândva cei ce ne vor urma, şi nu de Ardealul aparenţelor zgomotoase, a căror viaţă ţine exact până când se-ngălbeneşte un afiş". Nu lipsesc personalităţile strălucite şi ideile novatoare, însă: „răul este în altă parte: în descurajatoarea ariditate, anume cultivată parcă, ce s-a întins peste întreg cuprinsul acestui colţ de ţară, în lipsa oricărei generozităţi de gândire a nenorocitei acesteia de «clasă cultă», care ar trebui să fie huma bună pentru răsadul ideilor şi care se lasă năucită mereu şi abătută aşa de departe de rostul ei adevărat, încât, prea adeseori, nu-şi poate justifica pretenţiile decât prin lamentabila exhibiţie a unei diplome". Vinovăţia dezastrului aparţine, deopotrivă, bătrânilor şi tinerilor. După Unire, românii par să nu mai aibă un ideal comun. Sentimentului comunitar i s-a substituit egoismul individualist. Sfidarea tradiţiei legitimatoare duce la dezagregarea şi sleirea energiilor naţionale: acestea sînt neliniştile unui intelectual, în fond, lucid şi, în durata lungă a istoriei, chiar profetic. Aşadar: „Rostul acestei reviste este tocmai să mobilizeze toate energiile bune ale Ardealului, să ţie la suprafaţă complexul de probleme ale acestei părţi de ţară, să continue, cu alte cuvinte, să actualizeze tradiţia *Astrei*". Într-o perspectivă culturală vastă, Ion Chinezu încearcă resuscitarea apostolatului. Ca mulţi dintre contemporanii săi, este un idealist cu simţ pragmatic şi crede, într-adevăr, că România are şansa unui destin excepţional. În articularea unui „stil de viaţă" românesc, creaţiei artistice îi revine un rol esenţial. Pentru aceasta, ea trebuie să se concentreze asupra specificului „local", înţeles însă nu decorativ, ci ca interioritate substanţială. Obsedat, aproape, de contribuţia provinciilor la creşterea literaturii naţionale, Ion Chinezu schiţează de fapt conceptul de geografie literară. Cât priveşte Ardealul, după cinci ani de la apariţia revistei, aşteptările criticului s-au împlinit, iar faptul îl mărturiseşte într-o cronică din 1938 la volumul *Anotimpuri* al tânărului poet Emil Giurgiuca: „Mai din plin

decât s-a putut spera, această parte de ţară s-a afirmat cu vigoare, s-a regăsit – e poate mai nimerit s-o spunem – în consensul vieţii româneşti. Ce s-a petrecut aici în aceşti câţiva ani din urmă e ca a doua cucerire de ţară, de data asta prin armele şi destoinicia spiritului şi, de aceea, definitivă." Cu toate că are un profil literar, „Gând românesc" acordă spaţii generoase nu numai beletristicii, criticii şi istoriei literare, ci şi istoriei, filosofiei, artelor plastice şi muzicale. Tot astfel, în revistă predomină semnăturile autorilor ardeleni, dar publică aici şi Tudor Vianu, Mircea Vulcănescu, C. Noica, Vasile Băncilă, Edgar Papu, Ion Pillat ş.a. Sigur că argumentul principal al renaşterii spiritului ardelenesc îl constituie Lucian Blaga, al cărui cult îl întreţine cu luciditate, respectiv cu nişte comentarii foarte fine şi adecvate, Ion Chinezu. Însă miza criticului o reprezintă în special tinerii scriitori Pavel Dan, Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, Ion Vlasiu, Aron Cotruş. Revista apare până în 1940, iar dacă nu impune o mişcare literară cu un program original, ea consacră, în schimb, un critic literar. Mai apropiat doctrinar de G. Ibrăileanu decât de Eugen Lovinescu şi cu o solidă formaţie clasicizantă, Ion Chinezu cunoaşte foarte bine fenomenul modernist şi scrie cu o surprinzătoare subtilitate despre Blaga şi Pillat ori despre Gib I. Mihăescu şi Mircea Eliade. Cronicile sale surprind încă prin siguranţa intuiţiilor şi inteligenţa asociativă, dar mai ales prin fineţea şi expresivitatea limbajului critic. S-a desprins complet de conservatorismul lui Bogdan-Duică şi, în genere, de viziunea culturalistă asupra literaturii, însă inovaţiile moderniste sînt acceptate doar ca expresie a specificului naţional. Flerul său îşi dă măsura deplină în descoperirea şi valorizarea corectă a lui Pavel Dan. Cariera lui de critic sfârşeşte odată cu dispariţia revistei, iar un volum cu unele dintre producţiile sale apare abia în 1969 sub îngrijirea şi cu prefaţa lui I. Negoiţescu: *Pagini de critică*. În posteritate, cel puţin prin modul de raportare la relaţia dintre tradiţie şi inovaţie, un urmaş proeminent al lui Ion Chinezu mi se pare a fi Mircea Zaciu. Iată doar un scurt fragment dintr-un comentariu al lui Chinezu despre Şt.O. Iosif, unde se presimte, în filigran, sintaxa, cu armonia ei romană, a lui Zaciu: „... În ce are mai bun şi mai trainic, poezia lui Iosif are ceva din delicateţea aeriană a acuarelelor; artă nepretenţioasă în aparenţă, totuşi cu mari rafinamente ascunse. Cine nu observă, de exemplu, că sub aspectul de simplu madrigal al unui îndrăgostit se piteşte o fineţe niponă, rezultând nu numai din sugestia pe care o dau rimele rare, dar şi din întregul joc de graţioase galanterii [...] Cine nu observă cum poezia lunecă dincolo de cadrul realităţii tangibile, încărcându-se cu o bură argintată de vis şi de taină"...

În cultura română din Ardeal, „Gând românesc" are în multe privinţe semnificaţia „Convorbirilor literare". Un maiorescian, în fond, Ion Chinezu reabilitează spiritul critic şi face ordine în confuzia, încă persistentă aici, dintre cultural şi estetic. Revista creează un climat de efervescenţă spirituală şi dă o orientare corectă formării gustului public. Mai mult decât o ideologie literară, ea construieşte o imagine a Ardealului creator, iar expresia mitizantă a acestuia o reprezintă eseul jubilant al lui Vasile Băncilă, *Semnificaţia Ardealului*. Publicat în 1938, la aniversarea a 20 de ani de la Unire, el are, înainte de orice, valoa-

rea unui manifest şi asta în contextul internaţionalizării agresive a iredentismului maghiar. În perspectiva unei metafizici a etnicului, pentru gândiristul Vasile Băncilă Ardealul nu este un simplu spaţiu geografic, respectiv o provincie a României, căci el „sugerează, mai mult decât orice altă provincie, ideea fundamentală a autohtoniei româneşti", autohtonie care constituie „cheia de boltă şi principiul ultim al psihologiei româneşti", „o constantă a sufletului românesc". Mai mult, „Ardealul e o istorie, prin care mergem înapoi în preistorie şi ne adâncim chiar în ontologie". Ideea nu era inedită, însă Băncilă îi dă solemnitatea unei sentinţe definitive: „Ardealul cuprinde sensul originarităţii noastre [...]; cuibul nostru etnic şi centrul de iradiere, de roire istorică, a fost ţinutul Ardealului şi Olteniei şi mai ales al Ardealului, acolo unde a vibrat mai mult sinergia daco-romană". Ocupat multe secole, el face istorie „prin delegaţie", având o „funcţie" de geneză românească; şi asta, printr-o succesiune de „descălecări", unele cu un simbolism iradiant. După cele două descălecate de la întemeierea Ţării Româneşti şi a Moldovei, urmează unul civilizator, prin mocani, negustori şi colonişti, apoi unul cultural, prin Şcoala Ardeleană şi epoca lui Gheorghe Lazăr. În al doilea rând, „sensul Ardealului în configuraţia sufletului românesc e un sens de tenacitate, de dârzenie, pe de o parte, de practicism organic şi de metodism, pe de altă parte". Rezultă de aici simţul gospodăresc al organizării sociale şi culturale, importanţa dată şcolii şi educaţiei în general, vocaţia ordinii şi a culturii şi, în sfârşit, modul epic de manifestare a „organicismului colectiv" şi a „voluntarismului" durabil. Ardealul ca matcă a românităţii, în sens istoric (politic), civilizator şi cultural, iată ideea prin care se afirmă de fapt esenţa occidentală a naţiunii române. Ar fi de spus însă că asemenea calităţi ale ardelenilor, chiar dacă reprezintă o moştenire romană, ele s-au forjat în contextele unor multiple interferenţe culturale, cu un anume specific. Generaţia Unirii cunoaşte foarte bine această tradiţie şi de aceea încearcă constituirea unui model de convieţuire cu minorităţile. Dincolo de legislaţia foarte generoasă, care nu doar ocroteşte, ci şi privilegiază drepturile acestora, există oferte ale românilor care vor să intimizeze relaţiile. Astfel, Sextil Puşcariu întemeiază în 1924 revista „Cultura" concepută ca un loc al întâlnirilor culturale interetnice. Apare în cele trei limbi oficiale vorbite în oraş, română, maghiară şi germană, la care se adaugă versiunile în franceză. Are un comitet de redacţie select: alături de Sextil Puşcariu, Lucian Blaga, Yves Auger, Kristóf György, Oskar Netoliczka şi Valeriu L. Bologa (secretar de redacţie). E o publicaţie eterogenă (literatură, arte, „ştiinţe" umaniste), dar cu colaborarea unor nume grele ale vremii. Destinată în principal mediilor politice şi culturale internaţionale, ea vrea să construiască imaginea convieţuirii prin cultură, precum şi o imagine a înseşi culturii transilvănene, cu istoricul şi diversitatea ei etnică. Mesajul e sintetizat într-un articol al etnografului G. Vîlsan: „Toate neamurile sînt nobile şi demne să trăiască, preţuindu-şi capitalul lor de fapte eroice sau obscure. Un singur lucru nu li se poate permite: ca, pe temeiul faptelor trecutului sau al forţei prezentului, să batjocorească, să urască sau să înăbuşe alte popoare. Trebuie să se ajungă la o armonie stabilită pe concesii reciproce şi pe lipsa de jigniri naţionale. Şi învăţatul care se ocupă de chestiuni naţionale poate face

mult în această privinţă. A grada valoarea popoarelor, a pune pe unele în frunte şi a le decreta menite să fie stăpâne, iar pe celelalte la coadă şi a le arăta capabile numai de slugărie, e o copilărie primejdioasă care uneori nu rămâne fără urmări. Un popor nu e o entitate divină şi predestinată decât în mintea misticilor şi aceştia nu au făcut niciodată bună ştiinţă. În faţa lui Dumnezeu şi a învăţătorului cuminte, popoarele sînt unităţi egale". Din lipsă de fonduri, după patru numere îşi încetează apariţia. Ideea ei rămâne însă şi, peste ani, se va reactualiza, în alt context, prin revista „Echinox" care, spre deosebire de strămoaşa sa, va avea norocul longevităţii. De altfel, în istoria presei româneşti, apariţia şi dispariţia rapidă de periodice este un fenomen generalizat. Clujul interbelic nu face excepţie. Am dat deja câteva exemple. Dintre cele efemere, ar mai fi de amintit „Darul vremii", unde debutează Pavel Dan şi care „prefaţează o mişcare literară de mare anvergură" (Mircea Zaciu). Aici publică cronicarul literar Ion Chinezu şi enciclopedistul Victor Papilian, poeţii Emil Giurgiuca şi Teodor Murăşanu, folcloristul Ion Muşlea, dar şi Sextil Puşcariu, Lucian Blaga şi Şt. Bezdechi. Ieşită din Cenaclul lui Victor Papilian, revista încearcă, înaintea „Gândului românesc", înjghebarea unei grupări literare capabile să scoată cultura ardeleană din letargie.

Desigur, Clujul nu concentrează întreaga viaţă literară românească din Transilvania, însă cu siguranţă rămâne centrul ei iradiant. Faptul acesta e valabil şi pentru viaţa literară a maghiarilor. Deşi distincte, există surprinzător de multe interferenţe şi similitudini între cele două câmpuri literare, asta datorită atât geografiei cât şi istoriei lor comune. Astfel cred nu doar toleranţii ardeleni români, ci şi scriitori maghiari, mai ales adepţii „transilvanismului", o ideologie care modelează aproape întreaga literatură a ungurilor după Unire. În *Aspecte din literatura maghiară ardeleană*, Ion Chinezu analizează fenomenul chiar în desfăşurarea lui şi o face ca un bun cunoscător al lui. Substratul „transilvanismului" este în fond politic şi apare în momentul „în care Ardealul şi-a întors faţa spre Bucureşti", însă istoricul literar are în vedere aici doar semnificaţia sa culturală. În timpul Imperiului austro-ungar, politica Budapestei a fost una de omogenizare culturală a teritoriilor aflate sub controlul ei. Capitala n-a încurajat deloc emergenţa unor originalităţi, diferenţe ori autonomii provinciale. În asemenea condiţii „nu se poate vorbi despre o literatură maghiară ardeleană în înţelesul de azi al cuvântului, despre o literatură definită printr-un conţinut local, prin tendinţa afirmării unui caracter specific regional sau măcar prin criteriul exterior al unei grupări mai de seamă". Lucrurile se schimbă după Unire, când are loc o aparent paradoxală renaştere a literaturii maghiare ardelene. Se naşte de fapt o nouă literatură maghiară care îşi caută o identitate proprie, revendicându-şi un fond de sensibilitate care însă e comun şi românilor ardeleni şi saşilor. Această ideologie e denumită „transilvanism". E o idee-forţă care va deveni un fel de unitate de măsură pentru a descrie operele care contribuie la însăşi „dăinuirea sufletească" a maghiarilor, aşa cum ideea unităţii a fost pentru ardeleni înainte de 1918. Ion Chinezu precizează: „I s-a atribuit acestui cuvânt puterea magică de a coordona toate năzuinţele ardelene ungureşti spre

o ţintă unitară, în timp ce-şi păstrează legăturile vechi cu viaţa intelectuală a Ungariei, are menirea să dezvolte un spirit regional diferenţiat de ritmul general al culturii ungureşti". Analizat în cheia *geografiei literare*, pe care o practică aici Ion Chinezu, două elemente principale îl definesc: cel geografic, adică „peisajul", şi cel istoric. Nu intru în amănunte, mai ales că modelul antropologic imaginat de scriitorii maghiari e previzibil. De reţinut e că o mare parte a literaturii acestora, cultivă, simetric cu aceea a românilor, autohtonismul, având ca teme centrale satul şi istoria. Dar pentru ceea ce urmăresc eu, cu adevărat important e că, după 1918, viaţa literară maghiară cunoaşte un moment exuberant al existenţei sale. Societăţile literare devin foarte active, publicaţiile periodice ating cifre record, în doar primii cinci ani, de 330, multe dintre ele fiind în Cluj, cea mai vestită şi cu impactul cel mai consistent rămânând „Heliconul Ardelean" („Erdely Helikon"). Ca şi în situaţia românilor, creaţia literară este eclectică, pe fondul disputelor dintre tradiţionalişti şi modernişti. Indiferent de orientări, există însă o voinţă emfatică de afirmare, cu accentuată tendinţă de exagerare a valorilor. În două decenii se impun totuşi destui scriitori cât să dea pregnanţă „transilvanismului" şi să-l valideze în istoria literaturii maghiare ardelene. Iată, după Ion Chinezu, „câteva trăsături fundamentale ce caracterizează literatura maghiară ardeleană şi îi dau o coloratură ce în adevăr conţine importante elemente de diferenţiere faţă de literatura din Ungaria. *Un adânc sentiment al naturii, un amestec interesant de conservatorism şi modernism, un spirit de eclectism nivelator şi un pronunţat caracter etic"*.

În ambianţa dominată de prestigiul Universităţii, gesturile nonconformiste ale unor tineri nu sînt inspirate din spiritul avangardei, al modernismului în genere. Inovaţiile se legitimează aici prin recursul la mari tradiţii ale culturii şi au un sens exclusiv constructiv şi o pedagogie mai mult sau mai puţin explicită. Deşi mişcarea de înnoire literară se naşte printre studenţii Universităţii, mulţi dintre ei frecventând Cenaclul lui V. Papilian, ea cristalizează mai apăsat programatic în două reviste din afara Clujului: *Abecedar*, scoasă la Brad de Emil Giurgiuca şi *Pagini literare*, înfiinţată la Turda de Teodor Murăşanu. Suflul tineresc, cu deschidere spre fenomenul literar european, nu poate fi contestat. Publicaţiile se dezic atât de sămănătorism, cât şi de estetism, înţelegând prin cel din urmă excesul formal, dar şi ignorarea specificului naţional. În cele din urmă ele nu reuşesc totuşi configurarea unei mişcări cu o ideologie literară originală,

dar pun în circulaţie câteva nume cu notorietate naţională: Pavel Dan, Mihai Beniuc, Aron Cotruş, Emil Giurgiuca, V. Beneş, Ion Th. Ilea şi, într-o oarecare măsură, criticul R. Demetrescu. Ei descoperă acum revolta socială, într-un imaginar îndeobşte anti-idilic, de orientare expresionistă la A. Cotruş şi P. Dan., deodată cu interiorizarea discursului liric în cazul poeţilor. De asemenea sînt familiarizaţi cu literatura occidentală contemporană, pe care o comentează şi din care traduc, după cum dovedesc o bună receptivitate pentru modernştii autohtoni. Cu puţine excepţii, revistele din capitală nu recunosc însă acest efort de deprovincializare, alimentând astfel conflictul, activ încă şi astăzi, dintre centru şi periferie. Pe de altă parte, e adevărat că, în aparenţă cel puţin, persistă în Cluj o anumită mentalitate conservatoare chiar la această generaţie tânără. Simptomatică rămâne pentru o asemenea sensibilitate prudentă apariţia revistei „Sympozion" al cărei program constă în esenţă în „reînnoirea într-o formă nouă a clasicismului". Cuvintele îi aparţin lui Horia Stanca, unul dintre iniţiatorii grupării din care mai fac parte N. Găgescu, C.S. Anderco, Victor Iancu, Gh. Pavelescu, V. Copilu–Cheatră, Dumitru Isac, Traian Morariu, Radu Stanca ş.a. Oarecum simbolic, în primul număr, apărut în octombrie 1938, Ştefan Bezdechi publică un comentariu despre Platon. Altminteri, neoclasicismul afişat programatic nu-i decât un deziderat ideologic. Dar ceea ce contează cu adevărat este entuziasmul apartenenţei la o mare paradigmă a culturii. Este vorba în fond despre o nostalgie a apolinicului ca reacţie la o lume confuză, pe cale să-şi piardă orice urmă de idealism. Mai mult decât în beletristică, emanciparea tinerilor ardeleni se produce în eseistica literară şi filosofică. Limbajul reflexiv, conceptualizat şi spiritualizat, este o noutate în Ardeal şi începe propriu-zis o dată cu L. Blaga. În „Gând românesc" şi în „Sympozion" el se cultivă programatic şi sistematic, ca o marcă elevată a culturii majore. Asemenea reverii clasicizante, pe care le împărtăşeşte şi tânărul Radu Stanca, vor nutri în bună parte şi gruparea Cercului literar. Ea se va constitui din clujeni aflaţi în refugiu la Sibiu. Cu un program coerent şi original este prima grupare din Ardeal fără echivoc estetică şi debarasată complet de orice reminiscenţă tradiţionalist–ruralistă.

În această perioadă de entuziasme, de căutări şi crize, Lucian Blaga lipseşte din Cluj, dar e prezent în presă, librării şi sporadic pe scenele teatrului român şi maghiar. Cei doi critici importanţi ai oraşului, Ion Breazu şi Ion Chinezu, îl comentează admirativ şi chiar reuşesc să-l impună în conştiinţa tinerei generaţii care se afirmă după 1930. Ciudat e însă faptul că poezia sa nu are un efect imediat şi de profunzime în câmpul literar. În afara unor influenţe vagi şi accidentale în poezia câte unui autor, nu se poate vorbi despre urme consistente ale modernistului Blaga. Nici unul dintre tinerii poeţi nu are acces la sensibilitatea metafizică a sa şi nici la sistemul său imagistic. De fapt îl receptează mai curând ca pe un tradiţionalist, seduşi nu de spiritualitatea, ci de temele şi substanţa etnică a imaginarului. Sub urgenţa desprinderii de idilismul sămănătorist, poeţii cultivă în special un soi de melancolie sentimentală, adeseori cu un instrumentar simbolist. O excepţie notabilă face Mihai Beniuc, cu lirica sa de revoltă socială şi de un localism al expresiei aproape agresiv. Nimic blagian în această poezie emfatică şi realistă. Mai inventivi stilistic şi în sondarea psiholo-

giei abisale sau în cultivarea fantasticului şi a oniricului sînt, în schimb, prozatorii, de la Ion Agârbiceanu şi Victor Papilian la Pavel Dan şi V. Beneş. Oricum, privită în ansamblul ei, literatura ardelenilor exhibă o culoare proprie, de un farmec desuet, fixând imaginea unei lumi crepusculare. Dar ea nu-i decât o secvenţă din *corpus*-ul culturii transilvănene, care trebuie comentat după alte criterii decât ale evocării mele eseistice a Clujului. Primul care încercase o sinteză asupra acesteia rămâne Ion Breazu. Format în preajma lui Sextil Puşcariu şi a lui Gh. Bogdan-Duică, apoi cu bursă de studii la Paris, el se afirmă propriu-zis ca istoric literar şi comparatist. Nu epatează, ca Bogdan-Duică, printr-o erudiţie barocă, însă în discursul dens şi bine conceptualizat se poate bănui numaidecât cultura sa vastă. Profesorii mei Ion Vlad, Octavian Şchiau şi Mircea Zaciu ca foşti studenţi ai lui, îl evocă adeseori cu acea admiraţie afectuoasă pe care n-o inspiră decât oamenii excepţionali. Tema revelatoare a cercetărilor sale o constituie cultura română din Transilvania, de la iluminism până în contemporaneitatea sa, văzută mereu în contextul european. N-a reuşit o sinteză ca atare, însă din amplele fragmente publicate se conturează o imagine de ansamblu în care surprind perspicacitatea ideologului literar şi o anume înclinaţie spre studiul mentalităţilor şi sociologia lecturii. *Literatura Transilvaniei* din 1944 era o mare promisiune în acest sens. Unele cercetări sînt de pionierat, precum *Pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania*, unde bătălia dintre latinismul etimologic şi fonetismul junimist e reconstruită cu o remarcabilă fineţe. Deşi un om al timpului său prin câteva intuiţii, pare totuşi uşor derutat în faţa schimbării de paradigmă după 1918. El, idealistul, rămâne sceptic când e vorba despre idealurile altei generaţii: „S-a văzut însă în curând că această readaptare pentru o nouă creaţie nu se poate face atât de repede şi atât de sigur. Datorită structurii sale ţărăneşti şi unei anumite rezerve native, foarte firească la un popor care a avut să sufere atâtea amăgiri, Ardeleanul este mai conservator decât Românul din celelalte provincii. Înnoirile sînt privite de el cu neîncredere, odată acceptate însă le dăruieşte toată temperatura de înaltă tensiune a sufletului său. Pe lângă această dificultate structurală, s-au ivit altele, create de momentul istoric. Eram la sfârşitul unui război în care valorile civilizaţiei au fost puse la grea încercare. Critici amare şi violente ale vechilor temeiuri de pretutindeni, fără ca un nou ideal să se impună cu puterea unei credinţe. Formulele literare şi artistice se vânturau şi ele într-un ritm necunoscut înainte. Când am deschis şi noi larg ferestrele spre altă lume, am găsit Europa răvăşită de vânturile îndoielilor, chinuită de o criză spirituală care se va complica mai apoi cu una politică şi economică, ducând la conflictul actual”. Limbajul analitic e impregnat discret de un ton elegiac şi de o anume resemnare care distonează întrucâtva cu evocările entuziaste ale epocii eroice de dinainte de Unire. După cedarea Ardealului, există la mulţi dintre fondatorii Clujului românesc acest sentiment, mai mult sau mai puţin accentuat, al declinului. Lipsindu-le însă sensibilitatea apocaliptică, ei evaluează gospodăreşte lumea pe care au construit-o, dar fără a-i anticipa o prăbuşire definitivă. În plin război, bătrânii filologi sînt mai alarmaţi, la Sibiu, de pericolul „estetismului” tinerilor de la *Cercul literar* decât de cel, previzibil, al politicii marilor puteri.

ACTIVITATEA SOCIETĂŢII SCRIITORILOR ROMÂNI DIN ARDEAL

Deşi de curând înfiinţată, Societatea Scriitorilor Români din Ardeal, activează, se mişcă. Nu cunoaştem în întregime programul pe care şi l-a trasat, dar îl bănuim. Unele puncte vor fi grele de realizat, altele chiar imposibile. Dar d. Victor Papilian, care e sufletul acestei societăţi, a înţeles marea însemnătate pe care o are legătura dintre scriitor şi cititor şi a căutat să o obţină prin şezători literare în centrele Ardealului. In acest scop s'au aranjat şezători la Braşov (13 Februarie 1937) şi la Târgu-Mureş (28 Martie 1937). La prima şezătoare, pentru care a ostenit „Astra" braşoveană, (al cărei preşedinte e d. Eftimie Măreulescu) F. O. R-ul şi Asociaţia Profesorilor secundari, a citit proză doamna Branişte Căliman şi dd.: Victor Papilian, Paul Constant, Octav Şuluţiu, Mihail Axente şi Olimpiu Boitoş, (studiul ce îl publicăm în fruntea acestui număr) iar poeme dd.: Teofil Bugnariu, Ştefan Baciu şi cel ce semnează aceste rânduri. Şezătoarea a avut loc în Aula liceului „Andrei Şaguna", unde s'a adunat un public select.

La şezătoarea dela Târgu-Mureş, aranjată de soc. „Tinerimea Română", în sala Palatului Cultural, au citit proză d-nii: Victor Papilian, Mircea Alexiu, Victor Iancu, nte, Olimpiu Boitoş, iar versuri dd.. Al. Ceule Netea, V. Copilu-Cheatră şi subsemnatul. aceste şezători s'a ajuns un dublu scop: cunoscut scriitorii între ei, a doua oară, ei tat publicului stabilindu-se astfel acea legăască, necesară şi indispensabilă pentru susraturii şi cărţii în genere.

tineri scriitori ardeleni acuză numita societate n şi ostilitate. Dar cei ce vorbesc astfel, nu gostea cu care d. Victor Papilian, preşedinonjoară pe scriitori şi îi îndeamnă la o conrarea în societate se face pe baza unei fructivităţi (colaborări la reviste şi volume) iar desubturi despre care auzeam vorbindu-se. eleni sunt datori să o sprijine, tocmai pentru or.

tatea va urmări desigur şi satisfacerea altor , dar până atunci şezătorile literare sunt un oc de activitate pozitivă.

GEORGE POPA

Victor Papilian

În *Lanuri*, 1937, despre Asociaţia Scriitorilor Români din Ardeal

Efectul Echinox

fragmente

În societatea românească din anii ’60 s-a întâmplat ceva greu şi de dovedit, nu numai de cuantificat: o revoltă interioară a izbucnit public în forma unui entuziasm generalizat. Explozivă şi dinamică, se năştea o nouă generaţie de intelectuali, majoritatea dintre aceştia proveniţi din lumea proletară şi rurală. Egalitatea şanselor devenise o realitate. Învăţământul de toate gradele, gratuit. Acestea nu sînt mituri ale comunismului. Clişeele discursului postdecembrist de dreapta aruncă întreaga epocă în tenebrele istoriei. Dar eu am fost acolo şi Universitatea nu mi-a pus în mână documente de partid. Primul document de „manipulare” a fost legitimaţia de bibliotecă. În eleganta Bibliotecă Universitară, începeam să descopăr, fraudulos şi pervers, miracolul culturii occidentale, impasibil, ca toţi ceilalţi echinoxişti, la oferta ideologiei comuniste. Când studenţii parizieni se răzvrăteau împotriva prejudecăţilor burgheze purtând la piept acele mici insigne sângerii imprimate cu chipul lui Mao, Dinu Flămând şi cu mine făceam prin Facultatea de Filologie „propagandă“ gratuită cărţilor lui Albert Camus, *Străinul* şi *Omul revoltat*. Când noi, tinerii echinoxişti, îi „recuperam” pe Baudelaire, Rimbaud şi Proust, Philippe Sollers şi Julia Kristeva propuneau, la *Tel Quel*, o revoluţionare a limbajului prin analize pioase ale unor texte din Marx, Lenin şi Mao. Uimitor e faptul că, după 1990, am descoperit în scrierile unora dintre foştii studenţi „neocomunarzi” o imagine terifiantă, construită de ei, a tinereţii mele. Mi-au pus în faţă o oglindă în care figurii mele i-a luat locul o fioroasă „hidră comunistă”. Sînt suspectat că trăiesc în fantasmele lui Marx pe care, din păcate, nu l-am citit niciodată. Întreaga mea existenţă a fost proiectată într-o mitologie derizorie şi ruşinoasă. Nu-mi pot accepta o asemenea imagine impusă, după cum refuz să cred că am trăit exclusiv ca figurant al unor scenarii create de nişte comunişti diabolici.

Fără îndoială, ideologia comunistă a abuzat de „funcţia de disimulare”, respectiv de „funcţia de manipulare şi de controlul utilitar”, subordonându-le pe celelalte două, funcţia de legitimare şi funcţia de integrare. Aceste trei funcţii sînt specifice ideologiei în general, cum demonstrează foarte convingător Paul Ricœur. Problema e dacă degenerarea continuă a ideologiei prin prelungirea funcţiei de integrare în cea de legitimare poate contamina într-adevăr întregul sistem al gândirii noastre şi să-l transforme într-o „credinţă sustrasă criticii”.

Fapt e că în orizontul acestei degenerări a ideologiei nu a funcţionat decât ceea ce s-a numit „cultura oficială”. Elita „secretă”, cel puţin, avea conştiinţa abuzului privind revendicarea miturilor naţionale fondatoare de către puterea comunistă, după cum era conştientă de intenţia de manipulare ideologică, în genere. În consecinţă, a reacţionat reprezentându-şi existenţa prin intermediul altor imagini, la nivelul unor grupuri închise. *Echinoxul* este în

esenţă o asemenea imagine mentală reactivă, numai că această imagine e şi o încercare de a dubla „funcţia de întărire a realului” cu o funcţie utopică, aceea de „a proiecta imaginaţia în afara realului”. În „jocul” paralelismelor şi schimburilor reciproce dintre ideologie şi utopie, aşa cum interpretează Paul Ricœur, văd aventura echilibrată a *Echinoxului.*

Deşi atât de cunoscută, gruparea echinoxistă e amintită, de regulă, doar ca un generic al personajelor care s-au perindat prin ea. Singură Irina Petraş a riscat includerea ei în capitolul *Curente literare* din *Teoria literaturii.* Poate-i o exagerare, însă cu siguranţă această grupare nu este numai „suma” membrilor săi şi nici un simplu segment al „promoţiei ‘70”, cum apare în concepţia lui Laurenţiu Ulici. Echinoxiştii înşişi au văzut în ea, cu precădere, excepţia unei solidarităţi intelectuale şi a unor prietenii literare, timoraţi oarecum de lipsa unui manifest explicit.

Tipologic, *Echinoxul* aparţine promoţiei 70, având însă o coerenţă pregnantă şi distinsă: „Caracterul de echipă (pe care *Amfiteatru* nu l-a avut) a fost în parte amplificat de aparenţa unui program estetic comun, mai cu seamă în ce priveşte poezia echinoxistă, de aspect manierist, însă departe de a fi uniformă, şi, poate, acţiunea critică, întrucâtva unitară metodologic şi de matură siguranţă analitică. Dar mai mult decât o echipă, *Echinoxul* a impus în peisajul promoţiei 70 un climat intelectual şi moral pe care întreaga promoţie şi l-a asumat. Un climat axat pe cultul valorii, impregnat de cultură artistică şi de imperativul estetic. În plus, un climat persistent şi autogenerator, dovadă faptul că în el s-au format de-a lungul anilor şi câţiva dintre scriitorii promoţiei 80”. E afirmată aici ideea de exemplaritate intelectuală şi morală a echinoxismului, precum şi aceea a autorităţii radiante a acestei exemplarităţi. Nu-i un gest de complezenţă, ci recunoaşterea identităţii unei grupări în cadrul promoţiei ’70. Laurenţiu Ulici lasă totuşi să se înţeleagă că *Echinoxul* reprezintă „un efect de promoţie”, însă eu cred că promoţia ’70 este un efect al *Echinoxului*. În gruparea echinoxistă s-a format „un sentiment de generaţie” care a devenit contaminant depăşind spaţiul transilvan. Revistele studenţeşti de la Bucureşti şi Iaşi erau un fel de replici solidare ale publicaţiei clujene: o participare la evenimentul fondator. Pe tot parcursul deceniului opt, *Echinoxul* a fost mereu simţit ca un model iradiant, acest privilegiu intrând în declin abia o dată cu apariţia Cenaclului de luni, după care echinoxiştii optzecişti s-au lăsat atraşi în capcana fuziunii.

Anul 1968 este, pentru mine, în primul rând un *loc*, într-un timp suspendat; un fel de insulă mitică, unde erau posibile evenimente fondatoare şi iniţiatice. În acest adăpost miraculos s-a născut *Echinoxul*, ca o epifanie secularizată. Noi, primii echinoxişti, i-am trăit naşterea cu intensitatea unei revelaţii, într-un univers complet ritualizat, nefisurat de îndoieli şi scepticisme. Existenţei însăşi i se substituia imaginea ei metaforică şi estetizată. Spaţiul acesta, devenit, pentru un moment, centrul lumii, mi-a marcat definitiv memoria afectivă şi culturală. Mă întorc, aşadar, acolo, încercând să-i identific metaforele esenţiale, să-i găsesc sensurile originare, precum şi relaţiile cu lumea exterioară. Nu am sentimentul că e o descindere în infern, ci într-un tărâm

fericit al „culturalismului”, acel culturalism despre care Gabriel Liiceanu spune în *Declaraţie de iubire* că „este ideea profană a mântuirii prin cărţile citite şi scrise. Este o voluptate a culturii care, descoperită, te face să te împlineşti ca om”. Filosoful mai zice că o asemenea voluptate se învaţă de la un mentor, care, în cazul lui, a fost Noica. Generaţia mea, contemporană cu „şcoala de voluptate culturală” de la Păltiniş, nu a avut un asemenea îndrumător, însă a descoperit singură ceea ce G. Liiceanu lasă să se înţeleagă că a constituit privilegiul unei caste solitare.

Din perspectiva unui posibil „proces al comunismului”, aş putea imagina un scenariu paranoic referitor la aceste evenimente deloc eroice, lipsite de dramatism. Astfel, primii echinoxişti nu ar fi fost decât victimele inocente ale unei cinice manipulări. Partidul ar fi confiscat din mers un proiect cultural consistent, încurajând chiar „devierile” ideologice ori micile disidenţe în forma lor estetizată. Dar adevărul e că acţiunea noastră a avut spontaneitatea şi naturaleţea unei intemperii misterioase. Ea a căzut atât de intempestiv, încât a fost considerată absolut firească în nefirescul ei. Existau două moduri de înţelegere a situaţiei. Oficialităţile credeau că aprobă un fel de buletin informativ în care se vor publica şi „încercările” literare ale unor studenţi; ceva de genul unei foi volante cu circuit închis. Pe de altă parte, noi voiam totul sau nimic. În această naivitate vehementă şi patetică a constat, în bună parte, şansa noastră. Era însă naivitatea nu doar a unui grup, nici a unei generaţii, ci a societăţii în general. Şi arta însemna o stare genuină de entuziasm colectiv, inanalizabilă aproape, greu de explicat. Se născuse în afara oricăror discursuri „mobilizatoare”. Oamenii începeau să trăiască frenetic, cu un straniu sentiment al lumii. Viaţa cotidiană devenea spaţiul „visceralităţii” explosive, ca într-un soi de idilism social al simţurilor, în care, însă, unui rafinament al convenţiilor i se substituia vitalitatea elementară. Individul îşi redescoperea instinctele şi naturaleţea, codificate sumar într-o etică a entuziasmului. Dar eu nu pot dovedi nimic din toate astea. Realităţile cotidiene ale acelor ani au fost i-realizate de clişeele retoricii oficiale. Limbajul din presa vremii nu îl mai percepem decât ca pe o idealizare grotescă, iar alte limbaje, cel literar, de exemplu, sînt şi ele afectate de relaţia cu puterea, fie ele chiar şi parodice. Societatea românească din intervalul 1948-1989 e reprezentată integral ca o distopie şi devalorizată până la condiţia unei „mase” amorfe. Nu încerc o reabilitare a acelei epoci şi nici nu vorbesc în numele „celorlalţi”. Eu caut semnificaţia unor evenimente discontinui sub acest discurs negativist univoc, instaurat de un subiect constituant.

În cartea mea, am descris dosarul *Echinox*, privilegiindu-i pe *eroi* şi mărturisindu-mi, deocamdată, „slăbiciunea” pentru criticii pe care i-a produs echinoxismul. Iar dacă perspectiva mea asupra fenomenului echinoxist va lăsa cuiva impresia idilizării ori a mitizării, mă voi simţi de-a dreptul flatat.

(din volumul Efectul *Echinox* sau despre echilibru, 2003)

CSEKE Péter

„Am trăit şaizeci de ani în treizeci... “

75 de ani de la moartea lui Dsida Jenő

Prezenţa scriitorilor în cadrul redacţiilor este o tradiţie în Transilvania de după 1867. Dar „densitatea“ lor devine mai impunătoare în perioada interbelică. Cel mai renumit publicist al vremii, Spectator (Krenner Miklós), care a fost timp îndelungat şi preşedintele Asociaţiei Ziariştilor Maghiari din Transilvania şi Banat, menţinând relaţii cordiale cu somităţile presei româneşti (Costa Foru, Constantin Mille şi alţii), considera că beletristica şi presa (nu numai cea literară) sunt fraţi de lapte. Căci, mai ales în situaţia minoritară, munca de gazetar a însemnat atunci şi o vocaţie.

Conform repertoriului redactat de Monoki István (timp de 40 de ani bibliograf în Biblioteca Centrală Universitară din Cluj) putem depista cu uşurinţă personalităţile marcante care şi-au lăsat amprenta în orientarea şi dezvoltarea presei maghiare din România interbelică (Benedek Elek, Kós Károly, Szentimrei Jenő, Áprily Lajos, Kuncz Aladár, Reményik Sándor, Kacsó Sándor, Tamási Áron, Ligeti Ernő, Nyirő József, Tompa László şi alţii). De data aceasta încercăm să atragem atenţia asupra activităţii gazetăreşti a poetului şi traducătorului Dsida Jenő (1907-1938), renumit şi datorită traducerilor sale din lirica românească (Alecsandri, Eminescu, Bolintineanu, Şt.O. Iosif, O. Şireagu). (De altfel, şi poeziile alese ale lui Dsida au fost traduse la începutul anilor ’70 de Emil Giurgiuca. Volumul *Peisaj cu nori* a apărut în 1974, cu prefaţa lui Ştefan Aug. Doinaş.)

Activitatea gazetărească şi publicistică a lui Dsida nu este încă inventariată, şi bineînţeles nici apreciată la modul cuvenit, cu toate că este parte integrantă a operei sale. Din anul 1927, Dsida a lucrat la reviste culturale şi literare (*Pásztortűz*/Foc de păstori, *Erdélyi Helikon*/Heliconul transilvănean), la cotidiene din Cluj şi Oradea (*Keleti Újság*/Jurnal de Est, *Erdélyi Lapok*/Gazeta de Transilvania); totodată a fost şi fondatorul revistei generaţiei sale, *Erdélyi Fiatalok*/Tinerii ardeleni. După cercetările de până acum, apreciem că numărul articolelor şi criticilor sale despre literatură şi artă se ridică la 130, iar relatările, interviurile şi reportajele semnate (sau sub pseudonim) sunt mult mai numeroase.

În perioada 1930-1935 gazetarul şi redactorul Dsida a fost colaborator intern la *Pásztortűz* şi *Keleti Újság*, respectiv reporter/corespondent la Cluj al ziarului orădean *Erdélyi Lapok*. Atât pentru a-şi câştiga existenţa (era şi atunci perioadă de criză economică), cât şi din cauza sentimentului vocaţiei. A realizat toate acestea în ciuda bolii grave de inimă de care suferea din naş-

tere. Dacă citim (sau recitim) după douăzeci de ani de la apariţie volumul de articole, nuvele şi scrisori apărut sub îngrijirea lui Marosi Ildikó, ne dăm seama că Dsida Jenő ne-a lăsat ca moştenire o tradiţie aparte a jurnalismului de calitate, a modului exigent de redactare a unui ziar. Din scrierile menţionate nu emană nici astăzi rutina jurnalistică. Limbajul lor este la fel de plastic precum cel al poeziei. Indiferent de tema aleasă, încearcă să depăşească lipsa de perspective a provincialismului. Dintre scriitori, poate doar Kosztolányi Dezső a reuşit să producă texte jurnalistice de un asemenea nivel.

În necrologul său, Ruffy Péter – care a lucrat la începutul anilor 1930 la ziarul *Erdélyi Lapok*, fiind uimit de limbajul elevat, stilul, gândirea şi virtuozitatea poetică a lui Dsida – scria că Dsida „a fost timp de zece ani redactor al revistei *Pásztortűz*“. Desigur, este numai o metaforă, în sensul cuvintelor rostite de Dsida în redacţia ziarului *Keleti Újság*, în ziua de naştere a poetului, la 17 mai 1937: „Nu mai am mult de trăit… Timpul a trecut peste mine. Plec, căci am trăit şaizeci de ani în treizeci“.

Există o serie de fapte care demonstrează că Dsida s-a dovedit a fi în calitate de redactor al revistei *Pásztortűz* un reprezentant al spiritului pur european în Transilvania. Şi-a ales cu grijă colaboratorii, de la care a cerut şi a primit manuscrise, fotografii, lucrări grafice, reproduceri. Pe lângă articolele apărute în ziar, poate fi relevantă şi corespondenţa cu colaboratorii revistei. Din acest punct de vedere, putem distinge referiri la programul revistei şi considerente de natură artistică: „*Pásztortűz* nu este o revistă literară de partid, nu este influenţată de orientările de dreapta sau de stânga“ – se afirmă într-un număr din 1931. Iar într-un alt număr putem citi: „În nuvelele pe care ni le-aţi trimis, propaganda este mai pregnantă decât arta. [...] Ideile propagate de Dvs. sunt [...] într-atât de îndepărtate de gândirea noastră, încât nu putem să le aşezăm în faţa cititorilor, nici chiar în cea mai artistică prezentare“.

Dsida a dezvoltat metode eficiente în contracararea „agresivităţii“ şi „aroganţei“ unor diletanţi:

> *Însufleţirea cu care scrieţi despre poezia lui Baudelaire dovedeşte că aveţi un talent deosebit şi o inteligenţă aparte în receptarea poeziei. Însă numai talentele de excepţie ar avea voie să se apuce de scris: ar fi mult mai mare nevoie de cititori cu simţ artistic dezvoltat, care îşi găsesc plăcerea în citit, decât de tentative literare eşuate. De exemplu, scrierea Dvs. nu denotă talent literar*.

Dsida are sfaturi şi pentru traducători: „Proba traducerilor literare poetice este ca traducerea să pară o poezie originală. […] Ar trebui să studiaţi mai cu atenţie limbajul, arta versificării şi rimele poeţilor maghiari, în special cele ale consacraţilor traducători, cum ar fi Babits Mihály, Tóth Árpád, Kosztolányi Dezső, Szabó Lőrinc etc.“

În privinţa purităţii limbii, a eleganţei şi corectitudinii exprimării, Dsida consideră că:

o fărâmă de bun-gust şi dragoste contează mult mai mult decât orice invocare a logicii, esteticii, istoriei limbii, limbajului popular sau chiar a scopului propus. Câtă grijă avem de felul în care se îmbracă copiii noştri […], însă neglijăm complet modul în care ne exprimăm, eleganţa pe care ne-o oferă limba maghiară.

Cea mai interesantă problemă este fără doar şi poate cea a valorilor literar-artistice transmise de revista *Pásztortűz* în perioada în care Dsida a fost redactorul literar-artistic al publicaţiei. De această dată am analizat doar numerele din 1928 şi 1933 ale revistei. În aceşti ani, care au fost acei scriitori pe care i-a preţuit, pentru care a luptat între două „războaie" din redacţie?

În 1928 a publicat şase poezii de Babits Mihály, lista celor publicaţi continuând astfel: József Attila, Juhász Gyula, Kosztolányi, Reményik Sándor, Szentimrei Jenő, Tóth Árpád. În 1933: Áprily Lajos, Mécs László, Reményik, Sík Sándor, Szemlér. Literatura universală este reprezentată de Goethe, iar poezia românească de Lucian Blaga.

1934 - Kós Károly, Kemény János, Dsida Jenő, Nyírő József

În ceea ce priveşte proza, au fost publicaţi: Berde Mária, Kacsó Sándor, Molter Károly, Móricz Zsigmond, Nyirő József, P. Gulácsy Irén, Sipos Domokos, Tamási Áron; în 1933: Berde, Kolozsvári Grandpierre Emil, Herczeg Ferenc, Karácsony Benő, Adolf Meschendörfer, Molter, Móra, Nyirő, Szántó György, Tamási.

În scrisoarea pe care a trimis-o în data de 16 iunie 1930, însoţind versurile sale, József Attila scria: „Dragă Dsida Jenő! Îţi trimit 14 poezii, şi te rog să le plasezi aşa cum consideri că e bine. La ultima noastră întâlnire mi-ai amintit de revistele *Helikon* şi *Pásztortűz*. Aş fi bucuros să lucrez pentru ambele reviste". Iar ultima propoziţie sună astfel: „Te îmbrăţişează un prieten care îţi stă la dispoziţie".

Poeziile lui József Attila au ajuns la timpul potrivit la Cluj, căci Dsida, care se întorsese de la Apalina în iulie 1929, a revenit în redacţia revistei *Pásztortűz*, fiind din iunie 1930 redactorul literar-artistic al revistei. În următorul număr apare poezia *Nyár* [Vara], iar peste o lună poemul intitulat *Füst* [Fum]. Sunt două dintre cele 14 poezii, pe care poetul i le-a trimis de la Hódmezővásárhely.

Virgil NISTOR

Un cercetător al artei transilvane

La universitatea din Cluj, în 1919, după unirea Transilvaniei cu România, Coriolan Petranu avea să fie numit conferenţiar de istoria artelor, în urma unui doctorat strălucit susţinut la Viena, cu doi ani în urmă, cu profesorul Iosef Strzygowski, având ca teză *Problema conţinutului şi istoria artelor.*

Născut în 1893, în comuna Şiria din judeţul Arad, fiul lui Ioan Petranu, profesor la preparandia greco-ortodoxă română din Arad, îşi făcuse liceul în acest oraş, după care a studiat istoria artelor şi estetica la Berlin (1912-1913), apoi la Viena (1913-1916), fiind numit, în 1917, funcţionar de specialitate la Muzeul de belle-arte din Budapesta.

Cu o biografie deloc spectaculoasă, activitatea lui Coriolan Petranu s-a identificat cu catedra al cărei titular a fost din 1928 până la sfârşitul vieţii, în 1945. Cursurile la care nu o dată am asistat între 1943 şi 1945, în sala cufundată în întuneric din cauza proiecţiilor, aveau ceva din fervoarea oficierii unui ritual calm şi total detaşat de orice contact exterior; cu sobrietate, dar şi cu acea transparenţă a spiritului necesară oricărei comuniuni, magistrul izbutea întotdeauna să ne transpună în acele zone rarefiate ale artei secolelor, mereu inedite generaţiilor de studenţi. Încerc şi azi regretul că *Manualul de istoria artelor*, rezultatul trudei sale la catedră, a rămas în manuscris, o parte din el fiind nedefinitivat din pricina morţii survenite în mod neaşteptat.

Membru al comisiei înfiinţate de Consiliul Dirigent, a lucrat neobosit luni la rând ca să stabilească inventarele, apoi la verificarea acestora cu obiectele depozitate în lăzi la Muzeul Naţional Ungar şi, după trei ani, să readucă tezaurul şi să supravegheze restituirea lui muzeelor de stat şi particulare. Toată această perioadă se reflectă în lucrarea *Revendicările artistice ale Transilvaniei*, 1925, axată pe ideea că obiectele de artă, create de-a lungul secolelor, constituie zestrea spirituală a popoarelor fără de care istoria lor se pierde în uitare şi nefiinţă. De aceea, pe lângă tabelele celor mai importante obiecte, cartea cuprinde un impresionant material ilustrativ.

Cunoscând principiile moderne de funcţionare a muzeelor din străinătate, pe care le vizitase pentru documentare în repetate ocazii, a organizat, în Transilvania, câte o sală proprie pentru biblioteca de specialitate fără de care era imposibilă munca ştiinţifică, încăpere pentru exponatele necesare specialiştilor, săli de expunere a obiectelor pentru marele public, cărora le acorda o evidentă importanţă prioritară, ele fiind un mijloc de educare intuitivă a maselor. Împotriva concepţiei vechi de simplă colecţionare a obiectelor de artă datorită iniţiativei diverşilor amatori bogaţi, acţiune de conservare şi posesie pentru

plăcerea personală, secolul XIX, printr-o serie de cercetători, acreditează noua concepţie democratică despre funcţia educativă a muzeelor „pentru nivelarea disproporţiilor culturale ale diverselor straturi sociale, pentru dezvoltarea gustului estetic şi completarea cunoştinţelor". În acest sens, a iniţiat înlocuirea vechilor etichete explicative rudimentare, cu texte cuprinzătoare în limba română şi într-o limbă de circulaţie europeană, precum şi expunerea cronologică pe curente şi şcoli, vizitatorul să aibă o imagine clară a evoluţiei culturii naţionale şi universale pe baza exponatelor existente în muzeul respectiv. Volumul *Muzeele din Transilvania, Banat şi Crişana*, 1922, concretizează această uriaşă trudă, rămânând nu numai un document de rară abnegaţie a unui patriot, ci şi atestarea capacităţilor sale organizatorice şi creatoare pentru conservarea tezaurului naţional.

REVENDICĂRILE
ARTISTICE
ALE TRANSILVANIEI
CU 90 ILUSTRAȚIUNI
DE
Dr. CORIOLAN PETRANU
PROFESOR DE ISTORIA ARTELOR LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ
TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE, ARAD
1925

Numai cu câţiva ani înaintea morţii (1941), profesorul Coriolan Petranu publica broşura *Necesităţi, îndrumări, idealuri şi realizări în istoriografia artei româneşti din Transilvania*, de fapt un succint bilanţ pe parcursul a două decenii de la înfiinţarea catedrei şi seminarului de Istoria artelor la Universitatea clujeană. Dacă programul cursurilor se desfăşura ritmic, fireşte cu greutăţile oricărui început, activitatea seminarului reclama eforturi infinit mai mari, pentru că ridica probleme mult mai complexe şi anume: inventarierea monumentelor de artă imobile şi mobile, acestea din urmă aflându-se fie pe teritoriul Transilvaniei, fie în străinătate (în primul rând în Austria şi Ungaria), apoi pregătirea lucrărilor pentru revendicarea comorilor de artă transilvană din muzeele de la Budapesta şi Viena, sau iniţierea unor studii monografice şi realizarea unei sinteze bibliografice. Cercetările ştiinţifice şi monografice (aproape inexistente, puţinele care fuseseră întocmite prezentau lipsuri şi erori fundamentale), începute de Coriolan Petranu, au stimulat pe foştii săi studenţi şi pe alţi cercetători ca: V. Vătăşianu, I. Muşlea, L. Constante, Gh. Pavelescu, I. Miloia, Şt. Meteş, V. Literat, I.D. Ştefănescu, B. Slătineanu etc. Ideea susţinută şi argumentată de C. Petranu că arta românească include atât creaţia cultă, cât şi cea ţărănească avea să câştige teren nu numai în ţară, ci şi în faţa opiniei ştiinţifice mondiale, prin studiile sale publicate în mai multe limbi străine şi prin participarea, în acest răstimp, la cinci congrese internaţionale.

Dar pe măsură ce obiectivele propuse se realizau, apăreau altele noi. Problema inventarierii complete a monumentelor şi obiectelor de artă nu se putea definitiva din pricina lipsei de fonduri, ceea ce împiedica realizarea acelor monografii şi studii exhaustive de la care să se poată trece la lucrările de

sinteză. În fine, se impunea publicarea unui volum asupra artei maghiare şi săseşti din Transilvania, pentru a o face cunoscută publicului larg şi pentru stabilirea ştiinţifică a raporturilor cu arta românească.

Iniţiator şi animator în variate domenii ale conservării, valorificării şi popularizării artei transilvane, Coriolan Petranu avea să fie un deschizător de drumuri şi cu privire la cercetarea ştiinţifică în materie de arhitectură românească transilvăneană. Cele două lucrări: *Bisericile de lemn din judeţul Arad* (1927) şi *Monumentele istorice ale judeţului Bihor*, *I*, *Bisericile de lemn* (1931) sunt primele în acest sens la noi, bazate pe observaţia concretă a autorului. Înţelegând că o mulţime dintre aceste monumente vor dispărea cu timpul, fie din cauza uzurii şi neîntreţinerii, fie pentru că ţăranii aveau ambiţia să-şi înzestreze satele cu biserici de piatră, a luat cu sine pe teren un fotograf care, sub directa sa îndrumare, să fotografieze atât arhitectura exterioară, cât şi interiorul, până la pictura murală, icoanele, candelabrele şi celelalte obiecte de cult. Astfel, lucrările amintite profită de o bogată ilustraţie, departe însă de-a cuprinde imensul material documentar obţinut cu prilejul acestor drumeţii, rămas încă necunoscut. De remarcat, în afara fotografiilor, sunt date planurile arhitecturale, executate la scară cu dimensiuni precise, care i-au permis apoi cercetătorului să fixeze trăsăturile caracterologice originale ale bisericilor româneşti de lemn faţă de cele străine (slave vechi, finlandeze, suedeze, ruseşti, rutene, ungureşti, slovace, poloneze, sileziene etc.), precum şi influenţele sau diferenţierile faţă de arhitectura în lemn din Europa apuseană şi sud-est europeană.

Stabilirea datei când au fost construite întâmpină numeroase dificultăţi, de aceea s-au folosit diverse criterii: analiza elementelor arhitecturale, datările de pe pictura murală, icoane şi alte obiecte de cult, care, fireşte, pot induce în eroare avându-se în vedere restaurările. În orice caz, indiferent de fixarea în timp, autorul ajunge la concluzia că arta arhitecturală românească în Transilvania îşi are începuturile mult în urmă: „Tipul bisericilor nu reprezintă o formă nou creată, ci reproduce un tip mai vechi, a cărui formare cade probabil în sec. XIV”. Aceasta reflectă o stare concretă de fapt, anume că românii nu aveau condiţii pentru dezvoltarea unei arte culte, decât mult mai târziu, motiv pentru care manifestările lor artistice s-au produs în sate. Iată pentru ce Coriolan Petranu includea tezaurul creaţiei populare în toate domeniile în zestrea spirituală a românilor transilvăneni, împotriva teoriilor unor savanţi străini.

Lucrările profesorului de la Universitatea clujeană, reîmbogăţite cu cercetări noi, unele publicate în diferite limbi europene de circulaţie: *Bisericile de lemn ale românilor ardeleni* (1934), *L’influence de l’art populaire roumain sur les autres nationalités de Transylvanie et sur les peuples voisins* (1939), *Nouvelles discussions sur l’architecture de bois de la Transylvanie* (1939), *Ars Transsilvaniae* (1944) – ca să enumerăm doar câteva mai importante – cea din urmă având studii de sinteză în limbile germană, franceză, engleză şi italiană, au demonstrat justeţea concluziilor sale prin viul interes al unor savanţi din toată lumea faţă de luarea sa de poziţie, unii dintre ei însuşindu-şi punctele sale de vedere. Hermann Weidhaas scria în 1940: „Situaţia politică a românilor ardeleni până în 1848 nu a fost favorabilă dezvoltării artei culte propriu-

zise. Toată arta românească rămâne din această cauză mai mult sau mai puţin sătească, chiar dacă apare la oraşe, în schimb arta populară se ridică la o superioritate remarcabilă [...] Deosebită atenţie merită expunerea convingătoare a stilului abstract, ca o însuşire fundamentală a artei populare româneşti şi derivarea, începută de Iorga, din substratul traco-ilir al românilor". Jean Alazard, profesor la universitatea din Alger, îi comunica în 1938: „Cred că Dv. aţi stabilit într-adevăr într-o formă definitivă şi absolută personalitatea operelor de artă românească din Transilvania". El confirma că românii din această provincie „au jucat rolul intermediar între artiştii bizantini şi artiştii occidentali; aceasta dovedeşte bine originalitatea artei lor, de un farmec foarte personal", iar R. Bayer, în acelaşi an, preciza: „Nimic nu e mai instructiv, decât analiza ce o daţi elementelor acestei arte, atât de captivante şi complete". Şi alte nume prestigioase ca: I. Strzygowski, H. Focillon, Kennet Conant, Charles Lalo, Charles van den Borren etc. includeau în circuitul general de idei cercetările sale deosebit de valoroase pentru cultura şi ştiinţa românească.

Arta românilor din Transilvania (1938) reprezintă o altă amplă sinteză ce reliefează prezenţa raporturilor culturale între toţi românii, din toate timpurile, precum şi semnalarea continuării spiritului din arta populară pe un plan superior în arta cultă. Arta populară este privită în ansamblul său variat de manifestare: arhitectură, pictură religioasă, mobilier, ceramică, port, ţesături, broderii, iar din totalul concluziilor autorul desprinde o serie de caracteristici ce-o fac de neconfundat, deoarece toate influenţele exterioare au fost topite într-o viziune unitară, profund originală şi specifică poporului nostru. Această individualitate devine dovada peremptorie a fervorii creatoare, în condiţii vitrege, şi totodată existenţa unei spiritualităţi fără discuţie prezentă, cu o tonalitate aparte, în configurarea artei europene.

Coriolan Petranu, în câmpul cercetării româneşti de specialitate, se profilează distinct, prin metodologia ştiinţifică modernă, bazată pe observaţia concretă pe teren şi pe lucrările de ultimă oră, ale savanţilor români şi străini, devenind în bună măsură un adevărat iniţiator în acest domeniu.

1972

Virgil Nistor şi Petru Poantă

Valeriu ANANIA (1921-2011)

Studenţie transilvană

[...] În toamna lui 1945, Universitatea „Regele Ferdinand” revenise la Cluj. Transilvania fusese eliberată de sub ocupaţia maghiară, frontul înainta spre Berlin, mulţi tineri erau demobilizaţi şi veneau în cârduri spre sălile de cursuri, unii să înceapă, alţii să-şi termine studiile întrerupte.

În anul doi de Medicină ne făcuserăm şase sute de studenţi, numeroşi în amfiteatre, numeroşi în laboratoare şi în sălile de disecţie. Clujul a fost întotdeauna cetate universitară şi viaţa lui adevărată fremăta numai prin studenţime. Tinerii erau voioşi că se întorc din pribegie, cântau *Clujule, măi Clujule,* petreceau zgomotos prin tavernele cu bere şi se întorceau acasă seara, târziu, zgomotoşi pe sub obloanele trase ale ungurilor.

Încă de la Sibiu mă împrietenisem cu clujenii Nelu şi Sandu Racolţa, gemeni, talentaţi la muzică, colegi de an cu mine la Medicină, şi ne înţeleseserăm ca de îndată ce Universitatea se va întoarce la Cluj să locuiesc şi să mănânc la ei. Tatăl lor era intendent la Administraţia Financiară şi avea pentru copiii lui o cameră potrivită, cu fereastra la stradă, unde a pus un pat şi pentru mine. Fraţii Racolţa erau greco-catolici, eu eram ortodox, şi ne-am înţeles să ne rugăm în cel mai adevărat spirit ecumenic, fiecare la crucifixul şi la icoana lui. Doamna Racolţa gătea bine, mâneam toţi în bucătărie. Ne pregăteam temeinic examenele restante; fiecare citea pentru el, apoi aveam o şedinţă cu „întrebări—încuietoare”.

Eram plin de putere şi avânt, optimist, cutezător. M’am înscris şi la Academia Teologică, în anul doi, cu oarecare scutire de frecvenţă, cu obligaţia adică de a asista la cursuri atunci când sunt liber de la Medicină.

Fraţii Racolţa cântau frumos la vioară (pentru un ban, dădeau chiar şi „concerte” la un cinematograf, în pauză) şi, aducându-mi aminte că la seminar luasem şi eu lecţii de „violină”, cred că m’a prins un fel de gelozie pe talentul lor. Era totuşi, bănuiesc, şi o ambiţie mai veche, căci îmi adusesem şi vioara cu mine, din care „îi ziceam” din când în când, la mănăstire. M’am hotărât ca, în paralel cu Medicina şi Teologia, să studiez şi vioara. Se vede că nerăbdarea era atât de mare, încât nu am mai aşteptat să se întoarcă de la Timişoara, din refugiu, conservatorul românesc şi m’am înscris la cel maghiar, unde am fost repartizat la profesorul Marcosz. Făceam progrese repezi, dascălul m’a promovat, după numai câteva luni, în anul doi.

Cu trei şcoli în paralel, găseam timp şi pentru literatură. Victor Papilian îşi reînfiinţase vechiul cenaclu literar, ale cărui şedinţe se ţineau, în lipsă de un loc mai bun, în casa ospitalieră şi încăpătoare a părintelui Florea Mureşan,

preot de ţinută excepţională, cărturar, autorul unei prezentări a lui Varlaam, posesor al unei bogate biblioteci de cultură generală. Soţia sa, Eugenia Mureşan, era o femeie de o rară distincţie, calitate esenţială, fără de care frumuseţea ei ar fi rămas doar frumuseţe. Autoare a unui volum de nuvele, publicat la Cluj în vremea ocupaţiei maghiare, ea avea şi darurile unei amfitrioane superbe, aşa cum trebuie să fi fost, pe vremuri, cele ce creaseră „salonul francez". În casa soţilor Mureşan l-am cunoscut pe Ion Luca şi, mai apoi, pe Lucian Blaga. Dar obişnuiţii cenaclului erau – din câţi îmi mai amintesc şi în afară de inegalabilul Victor Papilian – Ion Cârja-Făgădaru, Zorica Laţcu, Francisc Păcuraru, Titus Ţifu, un oarecare Donică Oprea şi alţi câţiva pe care i-am uitat. Zorica Laţcu – devenită, mai târziu, Maica Teodosia, în mănăstirea Vladimireşti – suferea de o foarte ciudată boală, cu rădăcini atavice, care-i dădea aparenţa unei femei dezechilibrate în vorbă şi gesturi, dar versurile şi le citea frumos, chiar foarte frumos, mai ales când se aşeza în faţa căminului, pe covor, cu paginile şi obrazul în lumina focului. Pe lângă o minte foarte lucidă şi o bogată cultură clasică, Zorica avea şi un talent real, unul dintre talentele pierdute, risipite, alungate în anonimat.

Se reînfiinţase şi Asociaţia Scriitorilor Români din Ardeal, al cărei preşedinte era tot Victor Papilian şi în care fusesem cooptat şi eu, ca membru. La şezătorile literare publice venea şi Ion Agârbiceanu, înalt, cu barba solemnă, şi citea fragmente din prozele sale. Asociaţia a organizat şi două turnee literare, la Dej, Năsăud şi Prundul Bârgăului, în care eu aveam un mare succes de public cu poezia „Deochi"...

Funcţionau în Cluj şi două asociaţii studenţeşti cu caracter religios, una a ortodocşilor şi o alta a uniţilor. Fusesem ales vicepreşedinte al celei dintâi şi lucram cu un comitet de băieţi foarte buni, dedicaţi cauzei creştine şi deschişi unui spirit de ecumenism local. Ne cunoşteam cu colegii greco-catolici în sălile de cursuri, în laboratoare sau în micile pensiuni şi aveam timp să ne discutăm problemele comune, simţindu-ne datori, şi unii, şi alţii, să punem preţ mai mare pe ceea ne unea şi mai mic pe ceea ce ne despărţea. Duhul acesta era încurajat şi de prietenia – foarte evidentă – dintre cei doi episcopi locali, Nicolae Colan şi Iuliu Hossu, care mergeau împreună la teatru sau la unele şezători literare şi-şi spuneau „frate". Aşa se face că cele două asociaţii au început să-şi trimită una alteia delegaţi care să participe le unele şedinţe. Totul a culminat cu o „Adunare Generală a Studenţilor Creştini" – formulă care nu mai fusese folosită de dinainte de război –, ţinută în ziua de 25 martie 1946 (Bunavestire) în sala Colegiului Academic, în prezenţa celor doi episcopi. Entuziasmul a fost general, se puneau premisele unui ecumenism al dragostei şi cooperării, şi, poate, instinctiv, al unei apărări comune faţă de vremurile care începeau să mijească.

[…]

Într'o bună zi mergeam pe stradă şi mi s'a părut că unul e mai sărac decât mine şi am scos tot ce mai aveam în buzunar şi i-am dat. Nu mi-a părut rău, dar îndată după aceea m'a cuprins un fel de descurajare. Nu mai aveam nimic şi, pe cel puţin o lună, nu mai aşteptam nimic. Leafa de la mănăstire se duse-

se, porţia de la Mitică se cheltuise, o mică raţie de la soţii Tetrat nu mai era de mult... A doua zi, întorcându-mă de la cursuri, mi-au spus gazdele că mă căutase factorul poştal cu un mandat. Nu-mi imaginam de unde putea să fie; repet, nu aşteptam de la nimeni nimic. Am fugit la Poştă. Mandatul – cu o sumă modestă de bani, dar cât de preţioasă, Doamne! – era de la... părintele Veniamin, schimnicul de la Pătrunsa! Bătrânul – după cum am aflat mai târziu – se gândea într'o dimineaţă la mine, ce-oi mai fi făcând, cum m'oi descurca, şi deodată s'a hotărât să-mi trimită pensia lui pe o lună, printr'un cioban care tocmai cobora spre Bărbăteşti. Am socotit întâmplarea aceasta ca o adevărată minune.

Ajutorul părintelui Veniamin era, totuşi, temporar – şi curând, pe măsură ce creştea inflaţia, situaţia mea financiară devenea tot mai critică. Mălaiul se isprăvise, prune nu mai aveam. Am început să caut o „meditaţie" şi, prin mijlocirea domnului Vătăşescu, secretarul general al Universităţii (fratele celui de la Litere), a cărui soţie era profesoară la un liceu, m'am angajat să merg în fiecare seară tocmai în Mănăştur şi să fac lecţii cu un băieţel, într'o familie, în schimbul cinei. Munceam enorm, dormeam două-trei ore pe noapte, dar mă menţineam optimist. De cum s'a făcut primăvară, m'a chemat profesorul Iuliu Haţieganu şi m'a numit „confesor al Parcului Sportiv". Parcul Sportiv al Universităţii, ctitorit de el în memoria unui copil mort, avea şi o bisericuţă în stil moţesc, pe care ungurii o profanaseră în vremea ocupaţiei. Profesorul o restaurase şi voia s'o pună la dispoziţia studenţilor creştini, cu slujbe alternative, o Duminică în ritul ortodox şi alta în cel greco-catolic (Haţieganu însuşi era unit). Nu putea să ofere nimănui vreo plată. Misiunea mea era aceea de a mă ruga când de un preot ortodox, când de unul unit, să vină în Parcul Sportiv, cu tot ce era de trebuinţă, şi să facă o slujbă (eu eram numai diacon). În schimbul acestui serviciu, profesorul – care cunoştea de la domnul Vătăşescu în ce greutăţi mă zbat – mi-a oferit o cameră în casa din mijlocul Parcului, ceea ce pentru mine era un mare noroc. […]

Fragment din capitolul *Studenţie transilvană*, vol. *Memorii*, Polirom, 2008, reprodus în *Clujul din cuvinte* cu acordul autorului

Salonul Naţional de Carte Cluj – Viorel Mureşan, Radu Mareş, Valeriu Anania, Liviu Petrescu

Nicolae BALOTĂ

Lucian Blaga între demoni şi muze

„Iată-l, în sfârşit!" – mi-am zis, când l-am zărit pe Magister făcându-şi apariţia învăluit în negura sa şi a după amiezii de iarnă. Cobora încet, călcând cu prudenţă, pieptişa stradă a Bisericii Ortodoxe. Mă oprisem jos, la colţ, în Avram Iancu, şi-l aşteptam zâmbind. L-am recunoscut după mantoul său maroniu de *fleece*, cum doar el purta pe vremea aceea. „Ţine de cald, ca o blană" – îmi spusese el cu câţiva ani în urmă, în iarna sibiană, trecându-şi mâna voluptuos peste nobila stofă *bouclée*. Ajunsese la vreo douăzeci de paşi când, ridicându-şi capul plecat spre panta lunecoasă, mă zări şi el. Am mai apucat să-i surprind surâsul coborând dinspre ochi şi încreţindu-i obrajii apoi încremenind surprins, căci un braţ de femeie îl opri din drum şi îl răsuci brusc, făcându-l aproape să-şi piardă echilibrul. Nu-l mai vedeam la faţă dar mi-l închipuiam uluit, întors spre cea care-l reţinea şi, în curând, după ce aceasta îi spunea câteva cuvinte pe care nu le auzeam, îl întorcea din drum. Aducându-şi aminte de mine, rămas în aşteptare acolo la colţul străzii, se întoarse după câţiva paşi şi-mi făcu un mic semn cu mâna. Semn de simpatie, de salut amical celui ce ieşisem de unde ieşisem, de resemnare, de bun rămas? Ceva din toate acestea.

Îl căutam de câteva zile şi nu izbuteam să dau de el. Blaga părea de negăsit. Biroul seminarului său, acolo în casa vetustă unde fusese mutat după scoaterea sa din clădirea centrală a Universităţii, era mereu închis. Nimeni nu putea să-mi dea nici o lămurire în legătură cu orele la care filosoful ar mai trece pe acolo. Când întrebam de el, cei de la Istorie, cu care se învecina seminarul de Filosofia culturii, clătinau sceptic din cap. Păreau să se îndoiască până şi de existenţa lui pe meleagurile universitare. Într-o după amiază, m-am repezit – în măsura în care te puteai repezi pe străzile potopite de zăpadă – în Martinuzzi, la el acasă. Îl cercetam, fireşte, cum obişnuiam pe vremea aceea, fără să mă anunţ în prealabil. Tot ca de-obicei, Doamna Blaga mă întâmpina cu amabila ei civilitate şi, poate, chiar cu ceva mai mult, exprimându-şi bucuria că mă vede reîntors printre cei liberi, dar spunându-mi că Lucian nu e acasă şi avertizându-mă că s-ar putea să se întoarcă târziu. Era, sau mi se părea că este mai tristă chiar decât o găseam de-obicei în vizitele mele de dinainte de arestare. Trasă la faţă, paloarea ei mată o îmbătrânea, însă totodată îi înnobila chipul. Griji legate de situaţia la Universitate a lui Lucian, îmi spuneam, evitând să-i sporesc aprehensiunile prin relatarea propriilor mele necazuri de la Institut, ori a vorbelor veninoase proferate de Roşca împotriva filosofului. Dorli îmi părea şi ea schimbată, dar în bine. Se maturizase în lunile de când n-o

mai văzusem. Copila devenise o tânără graţioasă. „Ciuta" nu se preschimbase în „piersică" – după termenii tipologiei feminine concoctată de Radu Stanca – dar sporise în feminitate şi se vedea limpede că era conştientă de aceasta. Despre Ucităt nu vorbea nici ea, după cum nici mama ei nu-mi spusese nimic despre Lucian. Când am întrebat-o ce mai face Dan Arthur, fata a dat din umeri, brusc indispusă, fără să răspundă. Prietenia lor să se fi destrămat? N-am insistat. Am plecat promiţând că mă voi întoarce, dar spunându-mi că asta nu va fi prea curând dacă filosoful nu-şi face apariţia.

Îmi aminteam dispariţia sa misterioasă din 1945-46. E adevărat că „misterul" aceleia s-a dovedit destul de curând, pentru noi cei apropiaţi, un fel de *secret de Polichinelle*. Primele veşti despre profesorul rămas la Sibiu, după întoarcerea noastră şi a Universităţii la Cluj, fuseseră pe drept cuvânt alarmante: „A înnebunit Blaga!... E internat într-un ospiciu din Sibiu…Nu mai vorbeşte cu nimeni…Radu Stanca l-a căutat în zadar; a schimbat câteva cuvinte cu doamna Cornelia, care a început să plângă, de îndată ce prietenul nostru a întrebat de soţul ei…". Şi alte ştiri, la fel de îngrijorătoare, ne veneau din când în când de la Sibiu. Nu ştiam ce să mai credem. După un timp, veşti mai liniştitoare ne anunţau că poetul s-a întors acasă din spital, că s-a calmat, dar că nu vrea să primească nicio vizită. În sfârşit, Radu ne anunţa că l-a văzut, a stat cu el de vorbă – pe cât se putea sta de vorbă cu el. Era acelaşi, cel pe care-l ştiam scump la vorbă, neschimbat. Pe încetul, apoi, aflam unele şi altele din cele ce se petrecuseră şi provocaseră criza, retragerea, ascunderea sa. Totul pornise de la cursa în care filosoful a căzut, cum însuşi va recunoaşte mai târziu – nu fără reticenţe şi rezerve – în convorbirile noastre matinale din „Bârlogul lui Faust”. O cursă politică pentru care apoliticul acesta nu era câtuşi de puţin preparat. Dar cine era cu adevărat pregătit pentru a înfrunta perfidele capcane pe care comunismul le întindea conştiinţelor? Agentul Partidului, care l-a tras pe sfoară, folosindu-se atât de temerile cât şi de aspiraţiile sale (ce se dovedeau în împrejurarea aceasta, în egală măsură, slăbiciuni ale lui), a fost asistentul său, Zevedei Barbu.

Oricât aş încerca să-mi reprezint figura acestui om, mi-e cu neputinţă. Ştiu că l-am întâlnit, totuşi, o singură dată, de vreme ce am consemnat această întâlnire în Jurnalul meu printr-o notă pe cât de laconică pe atât de ininteligibilă pentru mine, peste ani: „În seminarul lui Blaga, asistentul Z.B., oblic şi opac". Probabil l-am văzut din spate şi apoi doar câteva clipe din dungă, de nu i-am reţinut nici o trăsătură. Dar nu cred că la această vedere piezişă se referă nota mea privind oblicitatea insului ca şi opacitatea sa. Se afla în biroul profesorului, când am intrat. Cu spatele spre noi (veneam împreună cu Nego), căuta sau rânduia ceva în dulapul cu cărţi. Continuase şi după ce Blaga, amabil ca întotdeauna, ne îndemnase să ne aşezăm în faţa lui la birou, poftindu-ne cu ritualele boabe de cafea prăjită pe care le ţinea în palma întinsă spre noi. După această împărtăşire, tot Blaga se adresase asistentului său ce continua să trebăluiască la mica bibliotecă a seminarului: „Îi cunoşti pe Nego şi pe Balotă?". Iar acela, întorcându-se (nu-i văd chipul, dar îmi amintesc spusele sale): „Cu domnul Negoiţescu ne cunoaştem de la Sibiu, pe domnul Balotă îl ştiu din

nume şi renume". Şi adăugă îndată adresându-mi-se mie, cu un zâmbet pieziş: „Sunteţi din neamul boierilor Balotă din Oltenia?" Întrebarea m-a surprins. Pe vremea aceea nu ştiam nimic despre o asemenea descendenţă dintr-o familie oltean-boierească a mea. „Nu, sunt ardelean. – Zilele trecute, domnul ministru Tătărescu v-a pomenit; credeam că vă ştie din familie. – Nu, nu e nici o legătură de familie între noi". Dădeam din umeri, dar nu-i spuneam că dacă ministrul a reţinut numele e pentru că Ştefănescu-Goangă îi vorbise de mine tocmai în acele zile. Zevedei Barbu continua să scociorască printre cărţile din dulap. Pierdusem orice interes pentru el. Dar şi el pentru noi, de vreme ce nici măcar n-am remarcat dispariţia sa. Se făcuse nevăzut fără să luăm noi seama. De altfel, fusese invizibil în toţi anii aceia, când teoretic mai funcţiona ca asistentul lui Blaga. E adevărat că, în 1943, când l-am întâlnit pentru întâia oară pe profesorul meu de filosofia culturii, aflam că asistentul său era arestat. Iar când, în 1945, noi clujenii ne-am întors, odată cu Universitatea, la Cluj, Blaga rămânând la Sibiu, se zvonea că Zevedei Barbu e la Bucureşti şi că nu are de gând să-şi reia postul universitar la Cluj. Omul căuta să-şi valideze meritele sale ca „ilegalist" şi, într-adevăr, în 1947 reuşea să obţină o numire la Externe, făcând parte din delegaţia română la Conferinţa de Pace din Paris, un post „secundar" în care era „mai mult preocupat decât ocupat", cum va scrie el mai târziu în memoriile sale, dar care îi permitea să pună un picior în scară la Externe, să fie trimis consilier la legaţia română din Londra. Nu pentru multă vreme, căci era destul de inteligent pentru a-şi da seama că e pe un scaun ejectabil, şi că demiterea lui George Tătărescu din fruntea ministerului de afaceri străine şi înlocuirea sa prin agenta Moscovei, Ana Pauker, însemna o răsturnare nefastă în destinul unei României libere şi prospere, dar mai ales pentru el, în ciuda statutului său de fost „ ilegalist". Gustase din libertatea britanică şi îşi avea propriile sale perspective de prosperitate. Din unele fărâme de mărturie ale lui Blaga privindu-l pe asistentul său, cu toată opacitatea acestuia pentru mine, care nu l-am putut decât întrezări câteva clipe, mi-a rămas totuşi în amintire silueta deloc elegantă a unui soi de *paysan parvenu* român. Cel pe care autorul *Luntrii lui Caron* ni-l prezintă sub numele de Simion Bardă era, fără îndoială, un mai bun cunoscător de oameni decât profesorul care-l făcuse asistentul său. Blaga nu era un asemenea cunoscător; el nu vedea oamenii, înainte de toate, pentru că nu-i privea, nu-l interesau cu adevărat. Navea câtuşi de puţin stofa unui moralist care scrutează prin straturile suprapuse de măşti şi piei, în obscuritatea sacului uman, vintrele semenilor săi. De aceea, astuţiosului său asistent nu i-a fost câtuşi de puţin dificil să-l momească în cursa lui. Ceea ce nu vedea Blaga, cu miopia sa, ca şi cu încrederea omului de bună credinţă în fidelitatea fostului său om de casă, era că propunerile acestuia proveneau, de fapt, de la partidul din care făcea parte. Nu pricepea şi nu va pricepe până la capăt că atunci când Simion Bardă, alias Zevedei Barbu, venea la el „cu ocazia unui drum ce-l aducea la Sibiu" şi „îşi da pe faţă decepţiile în legătură cu ceea ce se petrecea ", afirmând totodată „că în condiţiile date se simte tot mai mult nevoia înfiinţării unui nou partid al micilor burghezi, eventualitate faţă de care actualmente partidul comunist nu ar manifes-

ta o împotrivire prea hotărâtă", toată această expunere a sa, ca şi pledoaria ce va urma pentru atragerea lui Blaga în acest nou „partid" era tocmai cursa înşelătoare pe care i-o întindea filosofului Partidul Comunist, prin agentul său. Demersul insidios al tentatorului, prezentat de Blaga în frazele de mai sus din autoficţiunea sa romanescă, îmi era cunoscut, mult înainte de a citi *Luntrea lui Caron* (ca şi pentru el de a o scrie), din istorisirea pe care filosoful ispitit de demonul roşu mi-o făcuse aproape în aceiaşi termeni cu ani în urmă. Nu mă sfiisem pe atunci să-i spun magistrului meu că Zevedei al său, năimit de comunişti, membru al partidului lor, nu venise doar aşa într-o doară sau mânat de dor la Sibiu, că nu-l cercetase pe profesorul său doar „cu ocazia" acelei veniri, ci venise fără doar şi poate cu misiune primită obedient de la şefii săi din umbră şi anume tocmai pentru a-l angaja pe el, personalitate proeminentă pe planul cultural românesc, şi a face dintr-însul un om de paie în conducerea noii formaţiuni politice, a acelui partid fantomă al micii burghezii, excrescenţă a Partidului comunist. Cu naivitatea sa politică dublată de bună credinţă, Blaga îl credea pe asistentul său, atunci când acesta „îşi dădea pe faţă decepţiile în legătură cu ceea ce se petrecea". Nu mă îndoiesc că tânărul ambiţios şi inteligent trăia unele decepţii. Altfel îşi va fi închipuit el, care suferise arestarea în timpul războiului şi detenţia pentru activitate clandestină, venirea la putere a comuniştilor săi. Dar ceea ce Blaga nu putea pricepe era că discipolul din faţa lui era (asemenea atâtor semeni ai săi) un mic pervers polimorf: odată cu „decepţiile" sale, ambiţiosul ucenic în filosofie nutrea speranţe legate tocmai de cei ce-l decepţionau, dar de la care aştepta încă realizarea poftei ce o poftea. Ba chiar şi „decepţiile" încercate de el erau exagerate în faţa magistrului său, doar pentru a-l convinge pe acesta, care era mai mult decât „decepţionat" de întorsătura pe care o luau lucrurile la noi în ţară, că-i împărtăşeşte îngrijorările, temerile, profundele amărăciuni. Şi iată-l pe tânărul „decepţionat" cum îl momeşte pe seniorul său cu o viclenie tăiată nu cu un scalpel fin, ci mai curând cu o bardă grosolană: cică ar fi nevoie, argumenta el, de înfiinţarea unui nou partid politic al micii burghezii. Şi adăuga, pentru a potoli aprehensiunile filosofului pe care-l ştia temător, că o astfel de formaţiune n-ar avea de întâmpinat, în circumstanţele actuale, din partea partidului comunist „o împotrivire prea hotărâtă". Dacă cineva ar fi ţinut în faţa mea un asemenea mic discurs, pe cât eram de tânăr şi de lipsit încă de experienţă i-aş fi spus, plin de mefienţă şi ironie: „Ei, nu mai spune! Chiar aşa? Partidul muncitorilor şi al plugarilor săraci, nu s-ar împotrivi *cu hotărâre* unui asemenea partid? Oare nu are tocmai el, partidul comunist, nevoie, în momentul de faţă, de o asemenea fantoşă politică, de o grupare marionetă, pentru a atrage cât mai mulţi din burghezii şi mai ales intelectualii pe care îi ştie foarte rezervaţi, ba chiar franc adversari ai lor şi apropiaţi de vechile partide istorice?" Când i-am spus lui Blaga părerea mea despre vicleana pledoarie a lui Zevedei Barbu, mi-a dat cu o jumătate de gură dreptate, dar continua să creadă în onestitatea fostului său asistent. Trebuie să observ că, la data convorbirii noastre, acesta trecuse demult – aş spune cu arme şi bagaje, dar nu cred că dispunea nici de unele nici de altele – de partea adversarilor celor pe care îi servise până atunci, cu ce credinţă şi

convingere, mă întreb… Trecuseră vreo cinci ani de la momentul tentaţiei, Partidul Naţional Popular se ilustrase prin neantul existenţei sale pur propagandistic-formale, ca formaţiune de strictă obedienţă comunistă, alături de alte asemenea organizaţii, de care specialiştii moscoviţi considerau că mai e nevoie pentru a camufla mastodontul monolitic bolşevic în constituire, printr-o aparentă diversitate pe scena politică a Românei. După ce participase, în cadrul victoriosului Bloc al Partidelor Democrate, la enorma fraudă electorală a falsificării alegerilor din 19 noiembrie 1946, partidul de hârtie – la conducerea căruia fusese îndemnat să conlucreze poetul şi filosoful Lucian Blaga – mai luase parte la nu mai puţin glorioasele alegeri din 28 martie 1948, pentru ca mai apoi existenţa sa devenind inutilă pentru comanditarii săi comunişti, solid instalaţi la putere, să se risipească în fum printre alte cocoloaşe de hârtie murdare arse în crematoriul implacabil al istoriei.

N. Balotă la Satu Mare (Zilele Poesis)

Ca o asemenea formaţiune factice, cursă pentru intelectuali mai mult ori mai puţin inocenţi (printre care un G. Călinescu), să-i provoace unui poet sensibil o criză de conştiinţă şi nu puţină suferinţă este una din multele încercări la care vor fi expuse conştiinţele în era marii minciuni comuniste. Zevedei Barbu îşi cunoştea bine magistrul, îi ştia slăbiciunile, ce erau reversul înaltelor sale virtuţi (ca de atâtea ori în fragilele noastre făpturi). Ca un tentator ce era, asistentul ţintise cu vârful lancei sale punctul acela în care suprema năzuinţă a poetului filosof îl putea împinge pe buza prăpastiei. Nu avusese nevoie să întreprindă un mai lung periplu prin spaţiul imaginar al maestrului său, nici să supună poezia sau filosofia acestuia la un mai atent examen hermeneutic, pentru ca să-şi dea seama că ele sunt dominate de figura Creatorului. Blaga, creatorul, era un obsedat al Creaţiei. Putem urmări această obsesie în lirica sa, ca şi în filosofia culturii, o filosofie a creaţiei, ca şi în antropologia sa filosofică ori în gnoseologia sa. Ispititorul a intuit perfect punctul acesta atât de sensibil al omului din faţa lui, adevărul său profund. I-a insinuat, asemenea şarpelui biblic: „Cred că aveţi o datorie faţă de dumneavoastră înşivă, să vă salvaţi existenţa creatoare". Vorbind astfel, demonul tentator spunea nu numai ceva ce ştia prea bine că era grija mare, obsedantă, a creatorului Blaga, ci şi un adevăr în sine. Atât doar că demonul minte, chiar şi atunci când spune adevărul. Blaga trecuse prea repede prin seminarul teologic, cam ca un curent de aer între două uşi deschise, pentru ca să fi ajuns să-l cunoască pe Sfântul Toma de Aquino, după care: *Daemon veritatem dicit, ut decipiat*. Zevedei

Barbu spunea adevărul pentru ca să-l tragă pe sfoară.

Şi l-a tras. Lucian Blaga, poetul, filosoful, profesorul, (încă pentru scurtă vreme) academicianul, personalitatea de mare notorietate a aderat la Partidul Naţional Popular. Informaţia aceasta ce ne venea de la Sibiu, comunicată în presă şi la radio, ne-a consternat. Nu l-am văzut defilând în cadrul noii formaţiuni ca pe profesorul nostru de estetică, Liviu Rusu, căzut şi el în aceiaşi capcană, dar nu aveam nevoie să-l zăresc pentru ca să mi-l închipui „înhăitat" cu cei mai josnici dintre intelectualii ce se precipitau să se alăture într-un mod cât mai puţin compromiţător – credeau ei – puternicilor zilei. Nu mă îndoiesc că i-au parvenit ecouri ale indignării sau dezolării noastre, ale fidelilor săi, dar mai dureros decât acestea îl va fi rănit reacţia scandalizată a unei „Muze", despre care aveam să aflu mult mai târziu. Şi, totuşi, nici protestele amicilor, nici vocea clamoroasă a „Muzei" îndrăgite n-au provocat, cred, în conştiinţa filosofului o tulburare atât de profundă ca aceea stârnită de însăşi propria sa conştiinţă. Însă chiar dacă aveam unele bănuieli cu privire la acel vârtej moral care l-a cuprins, determinând depresiunea şi retragerea sa sibiană din funestul an 1945-46, nu pătrunsesem încă îndeajuns în arcanele acelei conştiinţe, atunci când, trei ani mai târziu, eu însumi abia scăpat din bulboana primei detenţii, îl căutam, în iarna clujeană.

Mă întreb, azi, ce mă făcea să-l caut de zor pe magistrul meu în zilele acelea? Ce mă îndemna să-i împărtăşesc măcar frânturi din gândurile, ca şi din sentimentele tulburi care mă răvăşeau? Doar ştiam că nu-mi poate fi confesor, că e prea închis în carapacea propriei sale fiinţe pentru ca să asculte cu interes mărturisirile altuia. Nu în zadar revenea ca un obsedat asupra ideii monadelor „fără ferestre în spaţiu" a lui Leibniz, doar fiinţa sa însăşi era oarecum monadică. Egotismul creatorului dintr-însul nu-i permitea să aplece urechea, să participe la tribulaţiile lăuntrice ale unui tânăr sau ale oricui. Tot neputinţa sau nevoinţa de a comunica cu altul îl făceau pe gânditorul acesta reticent la dialogul filosofic, neavând câtuşi de puţin pasiunea de a moşi socratic adevărul în spiritul altuia mai tânăr. În plimbările noastre prin Dumbrava Sibiului, sau la Cluj urcând împreună lunga stradă Andrei Mureşanu, spre locuinţa lui şi a mea, încercam adeseori să-l atrag spre tărâmuri filosofice. Rezista de cele mai multe ori ispitelor mele sau le evita deturnând conversaţia. Renunţam, căci riscam să monologhez, ceea ce-mi era nesuferit. S-ar putea ca, măcar în parte, să fi fost chiar eu cauza acestei rezerve. Căci întrebările mele sau temele pe care le sugeram nu aparţineau sferei filosofării sale. Remarcase, desigur, înstrăinarea mea de gândirea lui, ca şi pasiunea cu care devoram marile texte ale fenomenologilor – Husserl, Max Scheler ori Nikolai Hartmann. Eu însumi ajunsesem să-i urmăresc, în scrierile sale, verbul – filosofic, ca şi cel poetic, de altfel – cu o ureche mai degrabă distrată, dacă nu chiar cu totul astupată. Erau departe zilele acelea ale adolescenţei când descoperisem cu încântări liricele sale, căutând în ele revelaţii, asemenea iniţierii în misterele orfice. Poetului *Nebănuitelor trepte* (pe atunci ultimul volum de poezie pe care i-l citisem) nu-i făceam loc nici în linia artizanilor verbului ermetic, ai poeziei pure, Mallarmé-Valéry, (în care îl înscriam, în schimb, pe Ion Barbu), nici în

aceea a vizionarilor, Rimbaud-Claudel (de care-l simţeam mai apropiat pe Arghezi). Ori, fervoarea peregrinărilor mele pe tărâmul poeziei era acum întreţinută aproape exclusiv de poeţii aparţinând acestor două filiere. Cât despre gândirea filosofică a magistrului meu, mă îndepărtasem mult şi de ea. Eram încă studentul lui, în ultimii doi ani dinainte de licenţă, când remarcase deja această înstrăinare din modul imprudent în care făceam, în faţa lui, apologia fenomenologiei, a unor gânditori elini sau, mai cu seamă, a lui Heidegger. Nu se putuse abţine uneori să nu-şi manifeste iritarea, prin observaţii ironice învăluite în delicata sa politeţe, în faţa revenirilor mele prea frecvente, în convorbirile noastre, la fragmentele presocraticilor şi mai ales la scrierile lui Heidegger, pe care le descopeream cu un sentiment al revelaţiei pe care-l avusesem cu vreo trei ani în urmă citind primele pagini din *Căutarea Timpului pierdut*. *Sein und Zeit*, lucrarea pe care o aminteam prea des, cu naiva înverşunare obsesivă a proaspăt îndrăgostiţilor ce simt mereu nevoia să vorbească despre femeia îndrăgită, avea darul să-l scoată din sărite. Nu cred că parcursese în întregime acest *magnum opus*, dar el avea darul de a-i declanşa o revărsare a bilei, pe care eram prea tânăr pentru a nu o agrava prin argumentele pledoariei mele. Şi totuşi, cred că în felul său nesentimental şi, mai ales, nemărturisit, ţinea la mine mai mult poate decât îmi dădeam eu seama. Ce anume din mine – pe atunci încă atât de crud, de necopt – îl putea face pe omul acesta înzestrat cu un ego supradimensionat, să admită în preajma lui, ba mai mult chiar să dorească uneori, să caute prezenţa unui tânăr care era şi nu era discipolul lui, care avea şi nu avea nevoie de reflecţiile sale filosofice, care îi era devotat (şi el o ştia prea bine), fără să-i aducă vreodată omagiile cu care îl obişnuiseră alţii? Răspunsul la întrebarea aceasta îmi pare azi legat de răspunsul la întrebarea pe care mi-o puneam mai înainte: de ce îl căutam eu însumi cu febrilitate pe magistrul meu în acele zile, azi atât de îndepărtate? Ne văd, pe mine şi pe Blaga, depărtaţi şi totuşi atât de apropiaţi, ca în oglinzi paralele. În aceste oglinzi suntem faţă către faţă, dar nu ne privim ochi în ochi. Şi, totuşi, intuiesc în privirile noastre o întâlnire într-un punct foarte depărtat, de parcă urmărindu-le în afara oglinzilor ar exista acel punct într-un infinit invizibil. Tânărul începător care eram se întâlnea cu creatorul unei opere aproape încheiate în urmărirea *ad infinitum* a unei transcendenţe. Idee în sens platonician, valoare absolută ori himeră? Mi-ar fi fost deosebit de greu, în acele zile în care, ieşit din închisoare, încercam să dau de el, să numesc acel punct, cemi rămâne şi azi inefabil, dar pe care pe încetul aveam să-l aproximez, în cele două sensuri ale acestui cuvânt, adică să-l definesc prin aproximare şi, mai simplu, să mă apropiu de el. Pe încetul aveam să devin conştient de ceea ce mă atrăgea la poetul şi filosoful acesta, în afară de paşnica sa umanitate, de liniştea pe care prezenţa sa o emana şi de care neliniştile mele juvenile aveau nevoie. Începutul unei aproximări, al unei apropieri din ce în ce mai înţelegătoare se va petrece la vreo doi ani după seara acelei zile în care rămăsesem ca şi suspendat acolo la colţul dintre strada Avram Iancu şi strada Bisericii Ortodoxe, atunci când, crezând amândoi că ne vom întâlni peste câteva clipe, un braţ de femeie îl întorcea brusc din drum şi-l îndepărta. Nu pentru multă vre-

me, căci aveam să-l regăsesc în chiar după amiaza aceea, apoi mai rareori în zilele şi lunile următoare, iar ceva mai târziu din ce în ce mai des, în perioada „Bârlogului lui Faust". Izgoniţi din Universitate, deveniţi un fel de marginali suspecţi ai unei societăţi sub supraveghere şi ameninţare, întâlnirile noastre zilnice din Biblioteca clujeană a Academiei – unde magistrul ce-şi pierduse magisteriul bibliotecărea în halat alb, iar eu devenisem „discipolul sfinţilor", cum spunea el, abia surâzând, ca aluzie la lecturile mele din Sfinţii Părinţi şi din misticii Răsăritului şi Apusului – vor oferi locul şi prilejurile favorabile acelei apropieri. Atunci aveam să încep să înţeleg că „eonul dogmatic", „cenzura transcendentă", „cunoaşterea luciferică" şi atâtea alte articulaţii tematice ale sistemului său, până la „diferenţialele divine", prin implicaţiile lor ocult teologice, pe care el însuşi se străduia să le renege, trebuiau interpretate cu totul altfel decât erau receptate pe vremea aceea şi, mă grăbesc să adaug, decât au fost receptate până în ziua de azi. Ori tocmai acest *alt* Blaga, care înainta mascat, mă atrăgea inconştient la început, apoi tot mai conştient. Din nefericire, destinele noastre aveau să ne separe brutal prin dispariţia mea în galeriile întortocheate ale anilor lungi de închisoare şi dispariţia lui în afară-de-timpul morţii. Nu aveam cui să-i destăinui ceea ce înţelesesem tocmai orbecăind prin abisul meu. Privirile noastre nu mai aveau să se întâlnească. Ori, poate, undeva, dincolo, la infinit…

Să mă întorc, însă, după acest lung ocol, la după amiaza aceea de iarnă în care am ratat amândoi, Blaga şi cu mine, o întâlnire. Nu puţin iritat, mi-am văzut de drum şi – poate frigul, poate ceaţa, poate urâtul singurătăţii – am simţit nevoia să intru undeva şi să mă încălzesc. Micile cofetării familiare, în care ne aşezam cu Claude la un cremşnit sau o felie gospodărească de tort doboş, se închiseseră şi „unităţile cofetăriei de stat Vitadulci" erau nişte cochilii goale ce-ţi ofereau te miri ce şi mai nimic. Am intrat la vechiul restaurant al hotelului *New-York*, ce-şi pierduse fireşte odiosul nume imperialist. Odată cu numele pieriseră însă şi prăjiturile. M-am mulţumit cu o ceaşcă de cafea cu lapte. Cafeaua era cicoare, laptele era pe jumătate apă, dar incerta licoare era oricum caldă. În sala mare, de o eleganţă vetustă pornită binişor pe calea ponosirii, un grup de „tovarăşi de la Partid" vociferau în jurul unei mese ovale. Erau bine dispuşi. Explicabil: în ţoiuri înalte li se servea al nu ştiu câtelea rând de ţuici calde. Sala toată mirosea a crâşmă. Două-trei perechi intrate ca şi mine, probabil, să se încălzească, îşi sorbeau în tăcere, resemnate, cicoarea. Măcar nu sunt singuri, gândeam cu amărăciune. Mă vedeam, cu niciun an în urmă, în aceeaşi sală, parcă mai elegantă, mult mai luminoasă, cu draperii de catifea la ferestrele ei înalte şi cu oglinzi ce o făceau să semene cu o galerie a oglinzilor dintr-un vechi palat baroc. Îmi dădeam seama – în timp ce înghiţeam cu noduri din infama licoare – că tânăra blondă, surâzătoare, de lângă mine, cu azurul privirii ei, împrumuta pe atunci un luciu nefiresc lucrurilor din acea sală şi sălii însăşi. Opulenţa barocă era o proiecţie în imaginar, retrospectivă, ea nu aparţinea vechiului hotel din ce în ce mai decrepit, ci emana din ochii aceia ca şi din mâna întinsă spre mine şi mângâindu-mi mâna ce se odihnea pe damascul îngălbenit al feţei de masă.

Am alungat cu vehemenţă viziunea când, în oglinda mare, relicvă a trecutului plasată oblic pe un stativ de mahon roşcat, la câţiva paşi în faţa mea, am zărit apărând, dispărând, revenind, evoluând ca nişte năluci sau năzăriri, chipul unui bărbat şi al unei femeii. M-am întors să-i văd aievea şi, într-adevăr erau ei: Blaga în paltonul său brun-roşcat şi lângă el, aferată, plasând şi deplasând nervos scaunele unei mese, o doamnă într-un mantou negru cu un guler mic de blană. Jena de a-i surprinde împreună, de a fi indiscret, mă făcea să le întorc de îndată spatele. Mă bucuram că, ocupaţi cu instalarea la o masă, nu mă zăriseră. Însă, în oglinda mare din faţa mea, continuau să se ivească, să se mişte, să-şi scoată paltoanele, luate de un chelner ce mai păstra vechile bune deprinderi, să se aşeze. Nu mă puteam opri de a nu căuta să-i văd oglindiţi oricât de flu, de fragmentar, de disparent uneori şi, întorcându-le spatele, îmi mutam uşor scaunul, pentru a-i avea pe cât se poate sub ochi într-un unghi propice. Pe el îl vedeam dintr-un semiprofil destul de bine luminat şi uneori îmi apărea chiar din faţă. Ea şedea cu spatele spre mine şi-i zăream doar părul ca o cască neagră de abanos, dar, mai mobilă decât el, sucindu-se şi răsucindu-se din când în când, i se ivea pentru câteva clipe bustul din profil şi un braţ gesticulând; neavând stare, avea momente în care ieşea din cadrul acelui ecran ca de cinematograf al oglinzii în care îi contemplam, pentru a reveni degrabă, apariţii şi dispariţii ce aveau în ele ceva fantomatic. De auzit nu puteam să-i aud, şedeau prea departe şi între noi era perdeaua sonoră a vociferării „tovarăşilor de la partid". De altfel, pe el era firesc să nu-l aud, căci îl vedeam mişcându-şi rar buzele. Cu atât mai mult spor avea ea la vorbă, judecând după cum fremătau umerii, mâinile, întregul ei bust. În comparaţie cu tinerele cupluri care mai populau sala, ce păreau prinse în paşnice sau mai vioaie conciliabule amoroase, perechea aceasta părea foarte bizar asortată. Ce puteau să-şi împărtăşească – s-ar fi putut întreba un necunoscător – domnul acesta grav, distins, taciturn, ce abia surâdea, de o eleganţă desuetă, oricum ieşită din comun, cu femeia aceasta, prea sprinţară, oarecum agresivă, destul de vulgară? Şi mie, asocierea lor, acolo în sala aceea cu decor vag neobaroc, reminiscenţă a vechiului imperiu chezaro-crăiesc, îmi apărea la început incongruentă. În lumina şovăielnică cu rare sclipiri de oglinzi bizotate, ca într-un acvariu, parcă vedeam cuplul cu totul heteroclit şi totuşi vieţuind în simbioză al racului Pagurus cu o anemonă de mare.

Pe încetul, însă, contemplând îndeosebi figura aproape imobilă a bărbatului şi asociată acesteia, suprapusă ei, ştergând-o uneori de pe faţa lucioasă a oglinzii şi înlocuind-o, figura în continuă alterare a femeii, asistam ca la o epifanie, la dezvelirea tainicei legături dintre aceste fiinţe atât de diferite între ele. Chipul magistrului te magnetiza prin imobilitatea sa. Ascultând discursul animat al femeii, nu se scurgeau pe el obişnuitele ape schimbătoare ale sentimentelor. Amintea masca statuară a unei antice zeităţi încremenită în marmură. Inalterabil dar nu pasiv. Ochii îndeosebi erau prezenţi. Nu mai aveau, desigur, strălucirea aceea sumbră a ochilor pătrunzători din fotografiile sale de tinereţe. Nu-l cunoscusem pe vremea aceea, a unei fotografii adeseori reprodusă, al cărui original l-am văzut într-un album răsfoit împreună la el acasă.

Blaga, cel din oglindă, nu mai era tânărul în costum negru, purtător de papion, ce te privea drept în ochi, cu o fixitate înţepătoare. Nici părul său, la fel de negru ca şi pupila dilatată a tânărului, nu mai desena pe fruntea înaltă un V cu braţele lărgite. Ochii îşi pierduseră sclipirea aceea de agată neagră a irisului ce a invadat corneea, iar părul se retrăsese mult de pe frunte, se rărise, V-ul acela întunecat, viperin, devenise o vagă rarişte căruntă. Până şi buza de sus răsfrântă odinioară voluntar peste cea de jos, îşi potolise încrâncenarea: buzele se aliniaseră parcă împăcate una lângă alta. La cei cincizeci şi câţiva de ani ai săi, magistrul apărea în ochii tinereţii mele bătrân. Liniştea senectuţii mi se părea că-i acordă un fel de calmă armonie. S-ar putea ca această linişte a trăsăturilor feţii (ce părea unui Winckelmann, adorator al anticei statuarii, garanţia însăşi a frumuseţii) să nu fi fost suficient de atrăgătoare pentru o femeie şi îndeosebi pentru una cu un evident temperament sangvin precum cea din oglinda mea, ce se sucea şi răsucea în carne şi oase în dosul meu. Dar, tot printr-o asociaţie cu anticele statui eline, expresivitatea acelei feţe palide de filosof şi poet nu era înscrisă în rictusul buzelor sau în deformarea nasului, precum la preafrumosul Apollo de la Vatican ce-şi manifestă violenţa pasiunii în clipa uciderii dragonului Python prin răsucirea mânioasă a nasului şi dispreţul exprimat prin buze. Nu, Blaga creatorul n-avea nevoie de vreo mimică prea mobilă şi cu atât mai puţin de vreo gesticulaţie pentru a-şi exprima, în cuvintele artei sale desigur, dar şi pe obrazul sau cu mâinile sale, pasiunea. El era dintre cei ce, asemenea lui Zeus, pot mişca cerurile printr-o simplă ridicare a sprâncenelor sau prin echivalentul acestei mişcări abia perceptibile într-o frază sau un vers. Iar cea din faţa lui, deşi femeie de sânge, era sensibilă la ceea ce e imperceptibil prin simţuri, dar perceptibil prin duh, doar şi ea era permeabilă la artele expresiei. Cam aşa îmi explicam, la început, potrivirea dintre cei doi, altfel atât de nepotriviţi între ei.

Dar dacă atracţia exercitată asupra femeii de bărbatul acesta, ce nu-şi prea dădea silinţa să fie seducător, mi se părea explicabilă, mă întrebam ce anume îl atrăsese pe el la ea, femeie pentru mine atât de puţin atrăgătoare. Revedeam în imaginea din oglindă a Magistrului o conformaţie bine ştiută a capului său: două valuri porneau de la mijlocul nasului spre comisurile buzelor sale, iar dedesubtul buzelor, bărbia se înălţa uşor desenând un şanţ mărunt ca un fel de altă subţire gură sub aceea ferecată, cu buzele strânse de deasupra. Valurile acestea, ce desenau totodată şanţuri în terenul de altfel puţin accidentat al obrajilor, trădau în ciuda aparenţei lor voluntare, un fel de slăbiciune, erau semnele unei dezarmări a acestui bărbat. Era înscrisă în şanţurile desenate pe acest chip nevoia omului de a se apăra. De ce anume, de ce primejdii? Ce temeri străvechi ascundea în el, trezite, răscolite, devenite chinuitoare prin ameninţările timpurilor prezente? Poate din cauza distanţei de la care priveam şi mai ales a incertitudinilor reflectării, viziunea din oglindă îmi evoca o imagine mai demult cunoscută a sa dar care scotea acum la iveală, tocmai prin vagul reflectării, ceva ce mi se părea esenţial. Cele vizibile îmi revelau parcă ceva invizibil. Rigiditatea imobilă a feţei era ca o armură ce apără o slăbiciune lăuntrică. La ceea ce-mi arăta faţa aceasta în imobilitatea ei se

adăuga, apoi, ceea ce vădeau rarele ei modificări. Din când în când, o auzeam pe ea râzând sau spunând ceva pe un ton mai ridicat, la care el surâdea cu stânjeneală, ca apărându-se. Nici o clipă nu zăream vreo lumină aprinzându-se pe chipul acesta mat, ce nu devenea strălucitor nici măcar în luciul de cristal al oglinzii. Uneori, ca în căutarea unui contrast, îmi alunecau privirile de la reflectarea celor doi din oglindă la imaginea pe viu a unei perechi de la o masă apropiată de a mea. Surprindeam sclipirea ochilor unui tânăr fixând hulpav buzele sau sânii tinerei din faţa lui. Lucirea poftei trecea de la unul la altul ca un arc voltaic între doi electrozi. Nimic nu se străvedea din vreo asemenea fulguraţie în ochii, pe chipul bărbatului din oglindă. Să se fi stins, oare, plasma plăcerii prezentă în furtunile amoroase dintre cei doi? Căci nu-mi puteam închipui ca ea să nu le fi fost cunoscută. Dar îmi era tot mai evidentă o anume reţinere prudentă, o atitudine defensivă a bărbatului în faţa agresiunilor belicos erotice ale femeii. Era în apărarea lui, ca de melc retras în cochilia sa ce-şi fereşte corniţele, ceva de-a dreptul patetic. Căci pe cât chipul său brăzdat de şanţuri de apărare exprima nevoia defensivă a bărbatului ce se simte dezarmat în faţa femeii, pe atât el se vădea nevoit să dea ascultare celei care îl domina, dar de la care el aştepta altceva decât ceea ce aştepta aceea de la el. Vedeam limpede în cristalul oglinzii discordanţa dintre aceste două făpturi: rugozitatea temperamentală a femeii faţă de caracterul lis, polisat al bărbatului, abruptul ei pietros faţă de netezimea sa plană. Disimetria sexuală a cuplului era flagrantă: el nu răspundea decât printr-o pasivitate stânjenită la asalturile provocatoarei sale partenere.

M-a podidit o irepresibilă milă pentru magistrul meu. Poate atunci, în orele acelea de contemplare în oglindă a chipului său, aparent calm, identic cu sine însuşi, cel de totdeauna, am avut pentru întâia oară sentimentul că omul acesta este deosebit de fragil, de expus agresiunilor lumii ce ne înconjura, că e lipsit de apărarea lăuntrică pe care eu o simţeam atât de puternică în fiinţa mea. Şi am înţeles că ceea ce aştepta el de la femeia din faţa lui nu era satisfacerea unei dorinţe, răspunsul la o poftă de plăcere, ci un fel de asigurare, o pavăză. Orgoliul creatorului, atât de manifest la acest om încât ni se părea trăsătura sa definitorie, nu-l apăra îndeajuns pentru ca să nu se simtă expus, vulnerabil. Nici o înaltă consideraţie, nici o recunoaştere publică a operei sale, nici un ataşament al nostru, al celor ce-i eram sau îi fusesem discipoli, nici afecţiunea celor mai apropiaţi din preajma lui, nu ajungeau să potolească într-însul tremurul fiinţei eminamente vulnerabile. Tremurul acesta existenţial se intensificase, sporise în acele timpuri, întărit, confirmat de pericolele iscate de o istorie ce devenea apocaliptică. Poziţia sa socială, academică se şubrezise până la năruire, se vedea asediat de duşmani, de agresori nicidecum sensibili la valoarea sa. Cei de la care aştepta şi spera (şi până atunci primise) recunoaşterea admirativă îl uitaseră, aveau alte griji, erau copleşiţi de propriile lor necazuri. *Ils avaient d'autres chats à fouetter* – ar fi spus francezul. Vântoasele istoriei clintiseră în el puţina rezistenţă a celui ce se simţea dintotdeauna oarecum ontic expus. Unde să găsească apărare dacă nu în iubirea, în admiraţia, în ochii ce se luminează la vederea lui, dacă nu la sânul matern, la sânul

cald oferit al unei femei iubitoare.

Îmi erau cunoscute, pe vremea aceea, prea puţine amănunte din trecutul magistrului. Il văzusem alături de soţia lui şi încercasem să-mi reprezint iubirea din tinereţea lor, ce mi se părea pe atunci foarte depărtată. Dar ca mărturie a iubirii sale dintâi nu aveam la îndemână decât versurile închinate de el Corneliei, iar acestea nu oglindeau nicidecum trăirile tânărului doctorand de la Viena şi nici măcar cele ale poetului dintr-o Transilvanie eternă. Poeziile proiectează simulacre ale dragostei şi a căuta în ele bătăile inimii sau pulsiunile libidinale ale poetului e o crasă incongruenţă. Păstram însă, cu o ingenuitate a convingerilor adolescenţei (chiar dacă niţel întârziate) credinţa în caracterul indestructibil al „adevăratelor" iubiri împărtăşite. Atribuiam cuplului Lucian-Cornelia virtutea unui asemenea cristal indestructibil. Şi, poate, nici nu greşeam chiar cu totul, în măsura în care afecţiunile noastre pot fi şi sunt uneori, rareori, cristaline. Un timp, şi aş putea spune poate chiar mult timp, Cornelia a răspuns, cred, nevoii de afecţiune a lui Lucian, nevoie ce era totodată de recunoaştere a valorii sale. Nu mă îndoiesc că această nevoie permanentă o făcea uneori să sufere, pentru că, devenind excesivă, nu putea să o satisfacă întru totul. Şi apoi, avea şi ea propria-i sete de iubire, dar Lucian era dintre acei oameni pentru care dragostea nu e căutarea celuilalt, ci aproape exclusiv o căutare de sine. Iar cu timpul (şi mai ales *cu timpurile* ce s-au abătut peste ei, ca peste noi toţi), carenţa sa afectivă, nevoia sa de a fi iubit şi de a fi asigurat a devenit atât de exorbitantă, încât ea depăşea mult posibilităţile soţiei iubitoare. Era momentul în care Blaga a început să aibă nevoie de „muze".

Când au început să-mi vină ecourile unor legături extraconjugale ale lui Blaga, le-am atribuit mai întâi, cu savantlâcul lipsit de experienţă al juneţii, acelui *démon du midi*, despre care aflasem (din Biblie şi din alte cărţi) că i-ar paşte, cu ispitele sale amoros-sexuale, pe cei ajunşi pe la mijlocul vieţii (de care eu eram încă departe). Demonii ce mişunau prin tenebrele epocii şi, printre aceştia cei ce începeau din umbră să-i dea târcoale poetului filosof nu erau, însă, de natura acestor Michiduţă ai desfrânării. Ei nu trezeau într-însul pofte aţipite, ci stârneau angoase irepresibile. Iar dacă el a început – prin anii aceia tulburi ai unui război ce nu se mai termina, şi apoi mai ales în stepa fără limite a anilor comunismului, ce sporeau propriile sale temeri congenitale prin cele ale unui prezent tot mai cumplit ca şi cele ale ameninţărilor unui viitor de coşmar – dacă a început, zic, să caute tot mai asiduu prezenţe feminine din afara cuplului său adamic primordial, aceasta nu se datora atracţiilor unui eros tardiv reactivat, ci nevoii tot mai acut simţite de a pune un trup (şi un suflet) de femeie între el şi Necuratul din umbră. În toţi anii aceia ai umilinţelor a căutat şi a găsit femei iubitoare, pe care le investea cu rolul vestalelor ce-i întreţineau cultul, revărsând asupra lui valuri de afecţiune şi admiraţie de care dispuneau din belşug, căci nu se prea folosiseră de ele până atunci. În anii aceia ai anxietăţilor de toate zilele, trupul viu al câte unei femei zidită de el în peretele şubrezit al templului său îi conferea acestuia tăria vieţii. Ori poate doar iluzia vieţii plenare? Dar, oare, nu se hrăneşte omul şi cu iluzii? Iar poetul este, măcar în această privinţă, mai om decât mulţi oameni.

Chipul omului reflectat în oglinda din faţa mea, ca pe ecranul din fundul peşterii platonice, îmi înfăţişa doar o aparenţă fugară? Mă întrebam astfel, cuprins de îndoieli, în timp ce-l contemplam încercând să tălmăcesc trăsăturile sale vizibile, să le descifrez o posibilă taină invizibilă. „Rune pretutindeni rune", răsuna în mine versul său. Obsedat al misterului, poetul găsea peste tot în universul său imaginar tainice semne, runele purtând pecetea unor taine de nedezlegat. Observând însă mimica sa, chiar şi atunci când surâdea sau rostea un cuvânt, când îşi încreţea puţin fruntea concentrându-se parcă, sau când valurile ce-i înconjurau ca o acoladă nasul şi gura se destindeau ori se strângeau, vedeam că toate aceste mărunte modificări ale fizionomiei sale nu exteriorizau decât cu totul vag sentimente, gânduri, necum pasiuni. Dacă s-ar putea grada expresivitatea unei feţe, aş fi putut spune că aceea a lui Blaga abia depăşea gradul zero. De aceea, chiar în momentele în care capul său mişcându-se ajungea la marginea oglinzii bizotate, bordura aceea şlefuită oblic în care imaginile se deformează, chipurile iau forme bizare, adeseori hilare, trăsăturile sale nu se schimonoseau, rămâneau aproape aceleaşi. Am înţeles atunci că e cu neputinţă să-i faci o caricatură lui Blaga. Chipul său refuza revelarea prin exagerare a unor invizibile trăsături lăuntrice. Despre el nu s-ar fi putut desena, ca despre unii oameni, o caricatură care să fie mai revelatoare decât un portret. Dar poate din aceiaşi pricină, ceea ce trăsăturile sale vizibile îmi vădeau era faptul tulburător că ele nu revelau nimic invizibil. Bărbatul din oglindă, poetul misterului, al runelor, filosoful după care spiritul uman este în permanenţă înconjurat şi solicitat de un orizont al misterului îmi apărea ca o fiinţă lipsită de orice taină. Mă întrebam dacă însăşi obsesia sa majoră, aceea a protejării tainelor, a grijii de a nu „strivi corola de minuni a lumii" nu provenea tocmai din această lipsă. Misterele îi dădeau târcoale, îl împresurau, nu se aflau într-însul. El năzuia la ele, jinduia după un depărtat orizont al misterului. Taina sa (şi, totodată, sursă a suferinţei sale) rezida tocmai în această lipsă a tainei. Mărturisesc că urmărind portretul în oglindă al magistrului, în acea după amiază plumburie de iarnă, m-a surprins acest gând al vidului de taină compensat prin jindul după mistere, prin descoperirea pretutindeni a misterioaselor "rune". Întâlnirile mele ulterioare cu filosoful aveau să confirme, să întărească, acest gând, lipsa tainei devenind pentru mine o trăsătură definitorie a omului Lucian Blaga.

Izbit de această intuire a unui vid al misterului tocmai la poetul şi filosoful misterului mă întrebam iar, privindu-l în oglindă alături de una din femeile-vestale, care e enigma unei asemenea acuplări ce mi se părea atât de nearmonios asortată? Da, înţelegeam nevoia protectoare a unei paveze feminine, dar de ce o căuta el la o asemenea femeie ce-mi părea atât de depărtată de natura sa? Mânat de curiozitate, îmi schimbam uşor poziţia scaunului, căutând să o surprind în oglindă, fără să fiu eu însumi surprins. Urmărind-o cu atenţie în aerul şi în schimele ei pe doamna Jeni, impresia ce mi se impunea era a unei nepotriviri. De astă dată, însă, nu aceea, şi ea destul de bătătoare la ochi, cu bărbatul din faţa ei, ci cu ea însăşi, vreau să spun cu ceea ce reprezenta ea. Nu avea nicidecum un *look* de preoteasă (cum s-ar spune azi, o

jumătate de secol mai târziu). Aceasta nu în ce priveşte îmbrăcămintea, căci, dacă nu purta vesmintele negre ale unei doamne preotese ce se respectă, nu-şi permitea nici vreo extravaganţă vestimentară bătătoare la ochi. De unde, însă, extravaganţă în acei ani de penurie galopantă? Arăta atât de oarecare, încât trebuia să-mi aţintesc bine privirea pentru a vedea că poartă ceea ce purtau cam toate orăşencele de seama ei. De altfel, repet, chiar dacă ar fi vrut şi ar fi dispus de mijloace de care nu se dispunea, cine şi-ar fi putut îngădui vreo excentricitate într-o epocă de progresivă şi tot mai rapidă pauperizare şi uniformizare în mizerie? Nu, nu prin fusta groasă, cenuşie şi pulovărul aşijderea de lână ţigaie cumpărată în târg de la ţăranii din Maramureş şi croşetat sub lampa din casa parohială cu ditamai andrele se distanţa ea de propria ei condiţie. Dacă observam că nu arată a nevastă de popă e din pricina dezinvolturii ei îndrăzneţe, a unei lipse de smerenie – cum ar fi spus o faţă bisericească. Vorbea, râdea cu voce stridentă şi şopotitul ei complice era încă mai şocant decât micile ei ţipete de excitare. Dacă nu arăta a nevastă de preot, arăta ea, oare, a „Muză"? Dar n-aş fi putut spune, şi n-aş putea spune nici azi cum arată sau măcar ar trebui să arate o „Muză". Mi-am amintit că auzind, cu câţiva ani în urmă, pe vremea refugiului şi a apariţiei *Nebănuitelor trepte*, despre „Domniţa din Ţara bârsană", se glumise pe socoteala nevoii imperioase de „Muze" a poetului nostru. Nu o cunoscusem, în anii sibieni, pe Coca Rădulescu, tânăra fată pe patul morţii, cea dintâi gratificată cu acest titlu, şi nu o întâlnisem încă nici pe Domniţa braşoveană, pe care împrejurările aveau să mă facă să o cunosc atât de bine, de aproape, mulţi ani mai târziu. Cu timpul, nevoia pare-se vitală de „Muze" a lui Blaga avea să devină notorie, subiect de bârfe, dar şi de comentarii binevoitor complice ale noastre, ale foştilor cerchişti, fiind acreditată chiar prin mărturisirile zâmbitor-resemnate ale Corneliei. Nu vreau să anticipez aici, în acest portret al său în oglindă, asupra celor ce aveau să mi se reveleze abia cu timpul (mai ales de către Domniţa) cu privire la „Muzele" sale. Dar încă acolo, în sala cu oglindiri a restaurantului, în aceea înserare de iarnă, am simţit că nevoia aceasta de o Muză e stârnită oarecum şi de acel gol al misterului. Lipsit de un asemenea nod al tainei ascuns într-un *Grund* – cum ar spune germanul – al fiinţei noastre, o taină neliniştitoare, dar germinatoare, atât de prielnică tocmai creaţiei, Blaga avea nevoie de succedanee ale acesteia. Nu le avea pe cele ale unei chemări mistice, nu recurgea nici la cele ale unor paradise artificiale. Nu ştiam pe atunci că femeia aceea, ce se oglindea lângă el, făptură în aparenţă frustă, de o volubilitate pigmentată de vulgaritate, se silea în zadar să-l convertească la o credinţă pe care el o repudia, după cum eram încă departe de a afla ce repulsie îi stârnise morfina căreia sărmana, delicata Domniţă din Ţara bârsană îi căzuse victimă consimţitoare. Dar femeile acestea, oricât ar fi fost de diferite de el, jucau pe lângă el nu numai rolul vestalelor ce-l cultivau şi protejau, asigurându-i un fel de scut uman, ci şi acela, excitant, poate chiar inspirator, al Muzelor. Poetul (şi mai puţin filosoful) era din ce în ce mai atras de misterul femeii, de taina pe care el, lipsitul de taină, sensibil însă la ascunzişurile eternului feminin, le intuia, la care el aspira.

Care era natura excitaţiei inspiratoare a acestor Muze? Întrebarea aceasta mă urmărea în timp ce-mi aluneca privirea de la chipul bărbatului la acela al femeii din oglindă. Eros era, fără îndoială, prezent, undeva între ei. Prezenţă volatilă ce se aşeza o clipă, cu graţia ezitantă a unui fluture, pe obrajii roşii ai femeii, dar evita paloarea feţii filosofului. Îndată ce se apropia de chipul său întunecat, ca zburătăcit, fluturele amorului se înălţa şi dispărea undeva în luciul gol al oglinzii. Recunoşteam în paloarea sumbră a filosofului acea *facies nigra*, pe care cei vechi o vedeau la melancolici. Îngerul Melancoliei din gravura lui Dürer are o asemenea faţă întenebrată. E un saturnian, mi-am zis atunci, pentru întâia oară. Nimic din umorile colericului, sangvinului sau flegmaticului nu irigau ţesuturile sale, ci numai *bilis atra*, bila neagră a melancolicilor. Şi, deodată, fără să vreau, m-am lăsat prins în jocul asociaţiilor ce-mi este propriu, iscat de o viziune şi născător de viziuni. Chipurile tremurătoare ale cuplului din oglinda luminată trezeau în mine alte şi alte imagini, proiectate pe luciul unei oglinzi negre din mine. Printre acestea, stăruia cu insistenţa obsesiilor imaginea îngerului întunecat al Melancoliei, prostrat în vidul din sine, cu aripile strânse, osândit să nu se mai înalţe. În jurul său se iveau, ca într-un antic luminiş sau în reliefurile unui sarcofag, trupurile zvelte, umbratice, ale celor nouă caste surori, fiicele lui Zeus şi ale Mnemosynei. De unde răsărite, în lumea aceasta hiperboreană, în iarna coborâtă din stepele de la răsărit? Umbre efemere, abia întrezărite, se diluau în lumină, lăsând în urma lor silueta lipsită de vlagă a îngerului tenebros, lăsat de izbelişte de fecioarele surori, pierdut printre instrumentele părăsite, lepădate, ale artelor. „Noi suntem numai purtători de cântec" – îmi suna versul în amintire din straniu melancolica poezie pusă sub semnul damnării, *Noi cântăreţii leproşi*. Niciodată, cred, nu s-a simţit poetul nostru mai „cântăreţ lepros" decât în anotimpul acesta neprielnic Muzelor. Dar tocmai de aceea le căuta el cu febrilitate şi le întâlnea în rarele luminişuri ale existenţei sale. Toate aceste femei *muzice* comunicau cu Poezia, nu o creau, cu toată vana lor strădanie de a cânta. Muza nu cântă. Ea încântă, e chemată să stârnească în noi cântarea. Şi, mai tainic încă, ne insuflă tăceri. Muzele respiră; ele ne inspiră cuvinte şi ne insuflă tăceri. Traversat de senzaţia, mai curând decât de gândul, tăcerii, mi-a răsărit deodată, de undeva din întuneric silueta unei mărunte făpturi, a unei copile fără chip. N-o văzusem niciodată şi totuşi recunoşteam într-însa acea soră a poetului filosof pe care nici el nu o văzuse vreodată căci murise înainte de naşterea lui. Eram încredinţat că moartea aceasta dinainte de viaţă i-a insuflat tăcerea, ca o măruntă muză dinaintea apariţiei zveltelor fiice ale Memoriei pururi vii. De aceea, în legăturile sale cu „Muzele" *eros* se împletea cu *thanatos*, excitaţia erotic-inspiratoare a femeilor ce i se consacrau şi pe care le sacraliza un timp, comunica undeva în adâncuri şi cu Moartea.

Mă lăsasem furat de amestecul senzaţiilor şi gândurilor şi, surprins parcă de apariţia suprapunerii în mine a imaginilor iubirii cu moartea, legătură ce-mi era atât de străină pe vremea aceea neştiutorului de moarte ce eram, mi-am deschis ochii pe care îi închisesem şi am privit iar spre oglindă căutându-i pe cei doi. Dar oglinda lucea goală. În zadar îmi schimbam poziţia, mutam per-

spectiva, chipurile cuplului nu mai apăreau, dispăruseră. M-am întors să-i văd aievea. La masa lor nu mai era nimeni . Se ridicaseră, fără să-mi dau seama, şi părăsiseră localul. Nu mai aveam nici eu ce căuta acolo. M-am ridicat, mi-am îmbrăcat paltonul şi am ieşit. Era noapte.

Adaug un post-scriptum la această evocare a Magistrului Blaga (inspirată întrucâtva de Mnemosyne, zeiţa Memoriei, mama celor nouă Muze, al căror tată era însuşi Zeus). Ar trebui să spun mai exact un ante-scriptum, căci sunt câteva pagini scrise mai demult, extrase dintr-un caiet al Jurnalului meu. Era unul din caietele albe ale anilor de după eliberarea mea din detenţia a doua. Pentru mine, cel de azi, viziunea din oglindă (pentru care nu găsesc nici o însemnare în vreunul din carnetele mele) ca şi întâmplarea notată în Jurnal, şaptesprezece ani mai târziu, fac ambele parte dintr-un trecut mai mult ca perfect. Iată acel ante-post-scriptum:

Marţi 24 mai 1966. Jeni Mureşan, doamna lui D.D. Roşca, fosta soţie a Părintelui Florea Mureşan, Inej a lui Blaga, m-a invitat din nou la ea. Vrea să publice poezii ale ei în *Familia*, după ce a izbutit să o introducă prin mine în revistă pe prietena ei, Doamna Murnu (cu reuşite traduceri din *Elegiile duineze*), vrea să povestească despre necazurile ei cu editurile, despre Blaga, vrea să mă cucerească, vrea, nu ştie nici ea ce vrea.

Intrând în curtea cu iarbă plăpândă sub cei doi mesteceni, mi-am amintit soţia dintâi a lui D.D. Cât de frumoasă era, în ultimele ei luni de viaţă! Se lăsa acompaniată de dr. Veluda, care păşea cu graţiile şi galanteria unui bizon vârstnic alături de ea. Apoi, după ecloziunea aceasta, după a doua ei primăvară, târzie primăvară a frumuseţii descoperite şi a cancerului acoperit, moartea.

D.D. mă întâmpină ca un buldog bătrân, cu dinţii tociţi şi mă conduce prin anticamera glacială în camera mare, întunecoasă, cu rafturi până la şold, cu căminul rece în după-amiaza aceasta de funingine. După câteva clipe apare doamna Jeni cu un pas viril, într-o fustă gri şi o jachetă dintr-un plastic oarecare lânos, tot gri, amintind părul iepurilor angora şi experienţele cu bagheta de sticlă trecută peste o blană de iepure. Se aşează în fotoliul din stânga mea şi se uită ţintă la mine cu ochii negri fără strălucire, ca ochii de cărbune ai unui om de zăpadă. Părul e de asemenea negru, mai negru chiar decât un păr negru. O feminitate deloc provocatoare, deşi are ceva agresiv în nasul foarte vizibil, în culoarea marcată a ochilor şi părului, în bustul proeminent şi în genunchii aşişderea. Nu arată mai în vârstă de 45 de ani (deşi cred că a trecut binişor de această vârstă), nu-i remarc riduri într-un obraz palid, care nu-ţi lasă însă amintirea unei pagini netede. După un timp îşi pune nişte ochelari negri, pe care îi scoate după un alt timp, apoi îi repune. Timpurile acestea nu au nici o legătură cu schimbările în luminozitatea camerei.

E indignată din pricina reluctanţei redacţiilor de a-i publica versurile, din pricina editurii care tergiversează scoaterea volumului ei de basme („Căci chiar dacă n-am alte calităţi, fantezie am. – Da, fantezie are" – întăreşte D.D.).

E supărată pe poetul Rău, pe Al. Căprariu, pe Eugen Barbu, pe cine nu e supărată. Şi mai are o supărare recentă. Acum câteva zile, doamna Blaga i-a cerut un portret al poetului, pe care acesta i-l dăruise cu ani în urmă. „Ştii, Blaga nu era prea darnic. Ba era chiar zgârcit, meschin. Totuşi mi-a făcut câteva cadouri. Uite sfeşnicul acela de acolo (un sfeşnic destul de vechi, cred de argint) şi portretul său pictat de Demian." Doamna Blaga reclama, deci, darul făcut de soţul ei iubitei sale. „Ce spui, domnule Balotă? M-am gândit la început, nu i-l dau. Apoi m-am răzgândit. Dacă ea e meschină, eu nu voi fi. Şi i-am telefonat că îi dau portretul pe care l-am primit în dar. Dar tabloul nu mai e la mine. A doua zi după ce m-am mai gândit, i-am telefonat. Să vină să-şi ia tabloul, dar îi cer şi eu scrisorile pe care le-am trimis lui Lucian. – Cum, tu i-ai trimis scrisori lui Lucian? – Bineînţeles, mă mir că nu ştii de asta. – Voi căuta prin lăzi şi voi da poate de ele. – Şi închipuie-ţi (iar Jeni), peste o zi îmi dă un telefon: – Să ştii că scrisorile tale sunt la Bucureşti. Le-a luat Dorli şi sunt la Ivaşcu. Deci ştiuse de ele şi cu o zi înainte. De altfel, Blaga a mai încercat odată să-mi facă un cadou şi a fost împiedecat de Cornelia. Eram la el. Văd o ceaşcă frumoasă, veche. Şi-i spun că îmi place mult ceaşca aceea. Dar îi spun aşa, fără niciun gând. El mi-o întinde şi-mi spune: – Dacă-ţi place atât de mult, ia-o. Cornelia, care nu era în odaie dar probabil ascultase la uşă, intră şi-i spune foarte afectată: – De ce dai lucrurile din casă care sunt ale aceleia care ţi-a fost altădată dragă? Bineînţeles (continuă Jeni) am refuzat să primesc ceaşca, am protestat…Şi când mă gândesc că, pe vremea aceea de mizerie, le dădeam lapte de la vaca noastră şi câte altele…"

Din când în când, în istorisirile ei, doamna Jeni e întreruptă de soţul ei, care face câte o remarcă acidă. Deşi a auzit, desigur, toate acestea de multe ori, fiind cam fudul de ureche, profesorul o somează să vorbească mai tare. Şi vorbeşte. L-a întâlnit pe Blaga, pentru întâia oară prin anii '30, pe un şantier legionar. Se construia *Casa verde* prin muncă voluntară. Jeni, probabil şi ea o fidelă a mişcării, gătea în curte, la o masă, pentru zidari (printre care, fără îndoială, nu erau masoni). Deodată intră în curte un domn străin, întovărăşit de alţi câţiva din mişcare. Domnul se apropie de masă şi o întreabă pe Jeni ce face. – Fac tocană de muşte – răspunde aceasta. Într-adevăr, în jurul mesei roiau muştele. Domnul râde şi se îndepărtează. Jeni află că străinul e Blaga.

În 1940, Jeni, măritată cu părintele Florea Mureşanu, rămâne la Cluj după cedarea Ardealului de Nord. Activitate literară şi subversiv-patriotică prin cercurile românilor rămaşi sub ocupaţie maghiară şi într-o foaie românească. Aici scrie despre Blaga şi publică poezii. Din când în când trece în „ţară", la rudele ei din Sibiu şi Ocna Sibiului. Aici, la Sibiu, în 1943, îl cunoaşte pe Blaga, care tocmai ieşea din dragostea sa pentru soţia lui Gherghinescu Vania, „Domniţa din Ţara bârsană", dragoste în care poetul fusese rivalul, norocos pare-se, nu atât al soţului, cât al profesorului de anatomie şi scriitor, Victor Papilian. Acesta nu l-a iertat niciodată pe Blaga şi-i cerea lui D.D. Roşca, pe vremea eşecului său amoros, lămuriri în cele ale filosofiei, pentru a-l combate pe autorul *Spaţiului mioritic*. Dar cum râvna multor neofiţi în ale filosofiei durează tot atât de puţin cât şi elanul unor amorezi în urmărirea dragostei lor fugare, anatomis-

tul se pare că a renunţat la vendeta sa filosofică.

La prima întâlnire, Blaga i-a spus Eugeniei Mureşan: „Dacă te plictiseşti, să-mi spui ". Peste vreo zece minute, Jeni, obraznica astfel îmbărbătată, declară că se plictiseşte. Şi Blaga, docil şi înamorat, a condus-o acasă. (Găsesc tipic pentru el acest comportament: niciodată nu mi-ar fi dat mie prin gând să îndemn astfel o femeie în compania căreia m-aş fi aflat, dar dacă aceasta, pentru vreun motiv sau altul mi-ar fi spus aşa ceva, m-aş fi despărţit de ea în clipa aceea şi pentru totdeauna. El, însă, cu puternica neîncredere în sine, i-a semnat un cec în alb, pe care ea l-a încasat de îndată. Sunt convins că instinctul ei a funcţionat perfect: îl seduce agresându-l şi îl domină. Dar până când?). Prietenia lor (iubire, legătură, complicitate) va dura până în 1950. Momente dificile au fost, fără îndoială. Certuri, rupturi trecătoare în care Cornelia, soţia lui Blaga, venea să medieze pacea. „Împăcaţi-vă" – îi spunea ea lui Jeni, fire abruptă. „De când nu vă mai vedeţi, Lucian nu are pace, nu mai lucrează". Şi prin intermediul soţiei, soţul se întâlnea iar cu iubita lui. „Muza" lui, cum se socotea ea. Şi cum o socotea şi poetul. „El avea nevoie mereu de muze. Dar Cornelia (deşi îmi cere acum portretul lui) a recunoscut la înmormântarea lui Lucian că, dintre toate muzele bărbatului ei, o stimează numai pe ea, <pentru că n-ai încercat să mi-l iei>".

O primă şi gravă ruptură a avut loc în 1945. Blaga se înscrisese în Partidul Naţional Popular. Urma să vină la Cluj împreună cu Universitatea refugiată la Sibiu. Nu găsise încă o locuinţă. Sosi deci acasă la ei, în casa preotului Mureşan de lângă mica biserică ortodoxă din deal. Jeni îi făcu o primire foarte rece. Îl copleşi cu reproşuri, că s-a înscris în P.N.P. Îi declară chiar, cu duritate, că nu-l poate găzdui. Blaga plecă foarte mâhnit; din poartă, soţii Mureşan îl priviră coborând strada Bisericii Ortodoxe, adus din spate cu gentuţa lui de voiaj achiziţionată cu ani în urmă în străinătate, foarte caraghioasă, mică şi burduhănoasă. Părintele Florea, bărbatul lui Jeni, care ţinea mult la Blaga, era foarte amărât. „N-ar fi trebuit să-i vorbeşti astfel" – i-a spus el. Peste vreo două-trei zile aflară că Blaga e internat la un spital din Sibiu. Înspăimântaţi, alergară la el. Era într-o rezervă de la Balneologie. „Ce-i cu tine?" – îl întreabă Jeni, speriată de aerul său grav. Poetul îi răspunde sibilin: „Totul e nefiinţă. – Cum nefiinţă?" – protesta impulsiva amică. „Dar eu ce sunt, nu sunt aici în fiinţă? Eu nu sunt fiinţă?" O văd, parcă, cu ochii de tăciune sclipind, proiectându-şi bustul agresiv spre obrazul palid al poetului, ca spre a-l convinge cu carnaţia-i ţeapănă de prezenţa ei întru fiinţă. Blaga nu putea fi, însă, scos din mâhnirea în care căzuse. Retragere diplomatică, pentru a nu se compromite, criză morală, depresiune psihică? Oricum ar fi fost, „nevroza" lui Blaga dură mai multe luni. După retragerea la Sibiu, revenirea la Cluj. Şi legătura cu Jeni continuă.

Doamna Eugenia vorbeşte neîncetat şi cu asprime de „egolatria" lui Blaga. „S-a făcut pe sine Dumnezeu. Că se socotea pe sine un geniu, nu-i nimic. Într-o zi urcam împreună strada Bisericii Ortodoxe. Îmi spune: – Tu ştii că eu sunt un geniu. Şi tu eşti geniu. Dar nu, tu eşti genială. Dacă n-ai fi genială, crezi că aş mai sta de vorbă cu tine?" Altă dată, iritat de vorbele „creştineşti"

ale iubitei sale, exclamă: „Ce-mi tot veniţi cu Isus? Peste două mii de ani voi avea tot atâţia credincioşi câţi are el astăzi!" Bineînţeles, auzind asemenea declaraţii, părintele Florea, cu toată afecţiunea sa pentru marele om, nu putea să fie decât profund tulburat. De aici, încercările repetate ale soţilor Mureşanu, şi îndeosebi ale doamnei Jeni de a-l converti. Aceste încercări zadarnice din timpul legăturii au fost reluate la zece ani după despărţirea dintre ei, atunci când Blaga se afla pe patul său de suferinţă şi moarte.

Îndată ce a aflat de internarea poetului, Inej, devenită între timp doamna Roşca, după despărţirea de părintele Florea Mureşan, s-a dus împreună cu noul ei soţ la clinică să-l vadă. Blaga era într-o rezervă, cu Cornelia lângă el. S-a bucurat văzându-i. D.D. s-a retras într-un colţ cu doamna Blaga, iar Inej, lângă patul poetului, a început suprema convertire. „Tu ştii, i-a spus ea bolnavului (despre care aflase că e pe patul de moarte), că noi am păcătuit greu în faţa Domnului; ştii ce trebuie să faci: să te spovedeşti şi să te împărtăşeşti." Filosoful protestă blând: „De ce mă sperii, Inej, de ce vrei să mă sperii. – N-ai de ce să fii îngrijorat, persevera misionara. Mă voi îngriji eu de toate. Voi aduce un preot bun, nimeni nu va afla." Dar poetul respinse oferta. „Să nu faci nimic! Lasă, mă voi îngriji eu, dacă va fi nevoie". Mai apoi, luându-i mâna, îi spuse ceva mai senin: „Când mă voi scula de aici, îl vom face gelos pe D.D." Doamna Jeni adaugă: „Avea de gând, domnule Balotă, să reluăm trecutul. – A spus-o în glumă", intervine D.D., care din când în când, foarte atent la spusele nevestei sale, o îndeamnă, fiind atins de oarecare surditate, să vorbească mai tare. „A spus-o în glumă, vorbea tare ca să aud şi eu. – Nu, ripostează doamna Jeni, era foarte serios, n-a spus-o deloc ca să auzi şi tu, mă ţinea de mână şi dorea într-adevăr să reluăm… – Glumea, domnule Balotă, glumea, crede-mă. – Ba deloc!" – i-o retează soţia.

Dubite Părinte,

am primit rândurile de simpatie, ce mi-ați scris cu prilejul împlinirii unei cifre, la care drept să vă spun nu-mi place să mă gândesc. Când stau de vorbă cu mine însumi fără mărturia oglinzilor – mă simt încă tot adolescent, ca în primăvara anului 1918, când într'o zi poșta mi-a adus articolul dvoastră despre întâlnirile noastre poetice. A fost acel articol una din marile bucurii ale vieții mele! O bucurie, care, într'un fel, mi-a dăruit matca, din care pe urmă n'am mai ieșit. Asemenea amintiri n'ar trebui să dispară nici pentru moarte.

Vă mulțumesc și vă strâng mâna

Lucian Blaga

Cluj 17 Mai 1955

Jeni s-a mai întors de câteva ori la spital, să-l vadă pe Blaga pe patul său de suferinţă. Singură. De fiecare dată revenea asupra spovedaniei şi împărtăşaniei. Dar Blaga se încăpăţâna; nu voia să ştie de moarte. Tainele creştine îl înspăimântau ca o ameninţare a sfârşitului. Iar ultima întrevedere dintre ei, puţin înainte de stingerea poetului, a fost – din pricina acestor tentative de

convertire ale poetei-misionare, dramatică. „M-a dat afară, domnule Balotă, m-a dat afară când am încercat din nou să-i vorbesc de Sfintele Taine. Ieşi afară, mi-a zis, şi să nu mai vii niciodată la mine!" Doamna Jeni are accente patetice, de amantă rănită, de femeie jignită, în voce. Pe un ton brusc îmblânzit, adaugă simplu: „Peste două zile murea". Apoi, după o pauză meditativă, ca pentru sine: „Şi, totuşi, Blaga nu era un necredincios".

Marele orgolios avea uneori clipe de self-batjocorire. Odată, pe când familia Mureşan locuia în casa parohială din strada Bisericii Ortodoxe, pe deal, iar Blaga venea zilnic în vizită, Părintele şi soţia lui fiind obligaţi să plece de acasă, poetul sosind nu găsi pe nimeni. Intră în grădină, se plimbă printre straturi; era plin de ceapă, de morcovi, de floarea-soarelui. Apoi, intră în casă şi lăsă o scrisoare gazdelor absente, pe care vădit inspirat de abundenţa vegetaţiei domestice, de înalta sa conştiinţă cosmogonic-creatoare şi, cu foarte ardelenească aplecare spre *Witz*-ul gros şi gras, o semnă: „Demiurg, cu ceapă-n cur".

(Capitol din ABISUL LUMINAT Cartea a Doua. *Interludii pe buza prăpastiei*)

Lucian Blaga, Ion Mușlea și D. St. Petruțiu, „Sub «Nebănuitele trepte»" (biroul conferențiarului, alături de Sala de conferințe a Bibliotecii universitare — Cluj, unde Blaga a lucrat la traducerea din „Faust", de Goethe)

N. Titulescu, Lucian Blaga

Lucian Blaga, în centru, cu Cornelia, în Portugalia, 1938.

Raport de activitate

(1-30 Aprilie 1951)

În luna Aprilie 1951 activitatea subsemnatului se rezumă în esență la următoarele:

a) Am scris un articol, pornind de pe punct și constituind 2 exemplare ale manuscrisului bătut la mașină cuprinzând lucrarea subsemnatului despre „Filosofia românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea" (cifrată și corectată în total 240 pagini dezinvolte tranșeuriste la mașină).

b) Am început din nou și ~~am adunat~~ mai informez și în alte material în vederea studiului despre Filosofia românească în Transilvania în secolele XVI și XVII. Am citit următoarele lucrări: 1.) Manuscrisele cărților românești (1582-1647) de la Iaroslavl (123 pagini), 2.) Istoria cărților bisericești de I. Bianu (277 pag.), 3.) Manuscrisele românești din Ungaria și Transilvania în secolele XIV și XV (211 pagini), am însemnat și cele ce urmează în transcrierea pe foile lupi acestei studii.

c) Am citit în ședința Secțiunilor ~~și~~ în cadrul ~~secțiunii~~ de Filosofie comunicările făcute în ședința din Martie la Academia R.P.R. din

Lucian Blaga

Lucian Blaga la Cluj, anii 50

Toma George MAIORESCU

Ultimul examen cu Blaga (Cluj, 1947-1948)

1. Soarele de metan

Toamna lui 1947 se anunţă lungă. Cursurile întârzie să se deschidă. Întrebări. Incertitudini. Nimeni nu ştie nimic precis. Ceva se întâmplă şi cu Frontul Democrat Universitar. Mă angajez ca pedagog la o şcoală de contabili (unde mi se asigură şi masa), ca să fiu primit mai apoi în calitate de reporter în colectivul de redacţie al cotidianului *Lupta Ardealului.* „Suplimentul literar", săptămânal, redactat de Ioanichie Olteanu, focalizează condeiele cele mai active ale urbei de pe Someş. De altfel, echipa redacţională e alcătuită din buni profesionişti: Francisc Păcurariu (în curând va pleca la Bucureşti), Ioanichie, Ion Lungu, Profeta, Pintilie. Şi noi, câţiva mai tineri şi lipsiţi de experienţă, dar nu şi de entuziasm. În sfârşit, începe anul universitar. Aparent, nici o schimbare. Atât doar: pe lângă catedra de Filozofie a lui D.D. Roşca, se înfiinţează un „preseminar marxist" condus de Pavel Apostol, redactorul şef al ziarului, organ al Comitetului Judeţean al P.C.R. Apar şi primele tensiuni. Deocamdată, într-o formă timidă, prudentă şi argumentată, asistentul combate unele puncte de vedere „eronate" ale şefului de catedră. Îmi cad în mână notiţele de curs. Un citat: „Modul în care sunt interpretate schimbările în diferite etape ale gândirii umane nu e unitar. D.D. Roşca susţine că de la Thales din Milet gândirea n-a înregistrat schimbări structurale. Noi – afirmăm contrariul. Modificările ce intervin în gândirea umană se aseamănă cu salturile, cu schimbările bruşte. Unii susţin originea biologică a schimbărilor în gândire, noi credem că schimbările în gândire sunt de natură socială …" E doar începutul. Va veni şi o vreme când polemica nu va mai fi ex-catedra, iar încercările de argumentare, devenite superflue, vor fi înlocuite cu etichetări injurioase şi excomunicări. Dar, deocamdată, audiez cu pasiune cursul despre Eminescu al lui Dumitru Popovici, Estetica literară la Liviu Rusu, Istoria filosofiei şi Filosofia elină la D.D. Roşca, Istoria artelor la V. Vătăşanu, Sociologia şi Etica la Gh. Marica şi, desigur, cu sfinţenie, Filosofia culturii (Aspecte antropologice) la Lucian Blaga.

Pulsul vieţii universitare clujene bate normal…

Unele reorganizări au loc în viaţa studenţească. Soseşte la Cluj M. Maliţa, apoi M. Gafiţa. Frontul Democrat Universitar se metamorfozează într-o nouă, mai largă şi mai precis direcţionată organizaţie de masă a studenţimii. Ia fiinţă Uniunea Naţională a Studenţilor din România, iar săptămânalul acesteia *Studentul român* va publica o pagină despre viaţa Centrului universitar Cluj, redactată, fără ingerinţe din partea redacţiei centrale, la Cluj. Sunt numit redac-

torul responsabil al foii. Fervoarea primelor mari şantiere ale tineretului ajunge şi la Cluj: „Ag-ni-ta-a – Bo-tor-ca”.

Prima noastră deviză la Cluj devine „Ceanu-Mare”. Plecam în zori, uneori cu trenul, alteori în camioane, cu cazmale şi târnăcoape pe umeri, cântând cântecele revoluţionare ale epocii şi ne înapoiam noaptea, târziu, la fel de gălăgioşi şi veseli. Cine cunoştea pe-atunci oboseala? Entuziasmul primelor acţiuni tinereşti, comune, de muncă voluntară ne dădea aripi. Scria pe-atunci Gabriel Pamfil în *Şantier:*

„Mii de lopeţi, sape şi târnăcoape cresc pe umeri; / mii de glasuri cântă întâmpinând zorile ivite – / şi prin toată această nemaiîntâlnită coloană, / nu trece decât fiorul faptelor ce se voiesc plinite. / / De-a lungul viitoarelor, unduitoarelor lanuri, / şanţul se adânceşte, se întinde mereu; / şarpele muşcă pământul, lovesc pas cu pas / şi firul conductei, nu-i ca un şarpe, ci ca un smeu!”

Iar când conducta ajunge la Cluj, fapta ne va fi vestită în piaţa publică. În faţa statuii lui Matei Corvinul, o construcţie metalică va ridica un cerc pe a cărui circumferinţă, din găuri simetric distanţate, vor ţâşni, triumfătoare, flăcările metanului. Puerilă metaforă a biruinţii, dar cât de mândri eram pe atunci de „soarele nostru”.

La lumina acestui simbol al primelor „izbânzi” ne adunam serile să ne citim noile versuri …

2. Sub bolţile hrubei regale

Uneori luam cunoştinţă de existenţa câte unui coleg din paginile „Suplimentului”; alteori, din facultate sau întâmplător. Dar ne căutam. În afară de „Supliment” nu exista nici un loc unde să ne întâlnim, să ne cunoaştem mai bine, să schimbăm idei, experienţe, să ne cristalizăm opţiunile. Câţiva ne-am făcut obiceiul de a ne găsi serile în hrubele casei de naştere a lui Matei Corvinul. Acolo, de fapt, în jurul meselor lungi de stejar ceruit de timp, în faţa unor căni de lut pline cu un vin roşu, vârtos şi întunecat ca sângele de bivol, stimulaţi de tinere actriţe şi studente, discutam în contradictoriu şi citeam poezii până la mijitul zorilor. Veneau aici, de regulă, Letiţia Papu, Ioanichie Olteanu şi Grigore Beuran, Vasile Grunea, Nicolae Liu, Emil Valeriu (Val. Gorunescu); Nichifor Mihuţa, A.E. Baconsky şi Mihail Mihai (Mihai Ţărfuică), prieteni nedespărţiţi, colegi la drept, Gabriel Pamfil. Uneori, Miron Radu Paraschivescu. Veneau aici şi colegi maghiari: Szász János, Márki Zoltan, Bajor Andor. Nu exista încă „filiala” Uniunii Scriitorilor, abia peste un an, la începutul lui 1949, vor sosi la Cluj, Eugen Jebeleanu şi Cicerone Theodorescu s-o înfiinţeze, iar o revistă literară se proiecta, deocamdată, doar în visurile aparent utopice, ale lui M.R.P. Acolo, la M.R.P., care ocupa, sub îngrijirea Doctorului Pamfil, în primul pavilion din stânga clinicii „psihiatriei”, o odăiţă cu două priciuri suprapuse (de câte ori nu-mi voi găsi, mai târziu, pe priciul de sus adăpostul clandestin, dar atât de sigur?), prindeau din vise şi iluzii, un contur tot mai precis viitoarele structuri şi rubrici ale publicaţiei care, tipărită abia în decembrie 1949, va lua numele de „Almanahul literar”. Un eveniment nu numai afectiv,

care urma să fie lung timp comentat de noi, cei câţiva prieteni ai lui M.R.P., era, întotdeauna, sosirea din Bucureşti a lui „Catrinel", a Sidoniei Drăguşanu. Căci, alături de coşurile pline cu pui fripţi, brânzeturi, mere şi prăjituri de casă, Sidonia venea încărcată cu ultimele întâmplări din viaţa intelectuală a Capitalei, cu veşti din presă, din lumea scriitorilor.

Dar lipsa unui loc al nostru, a unui „laborator" al experienţelor şi-al schimbărilor de idei o resimţeam cu acuitate. Şi s-a născut ideea înfiinţării unui cenaclu. L-am botezat, în conjuncţie cu comandamentele epocii: „Poezia nouă". *Ce* era şi *cum* era această *Poezie nouă,* fireşte, n-o ştia nici unul din noi. Dar îi căutam sensurile. O intuiam. Şedinţele le ţineam într-un salon cu catifea purpurie a Colegiului Academic. Visam că cenaclul va deveni nucleul unei viitoare grupări literare. Asta nu înseamnă că am fi părăsit vreo zi Casa de naştere a marelui rege. Ea rămânea locul de inimă al boemei noastre. Uneori ne prezentam în şezători publice. Nu neapărat pe scena mică sau mare a Colegiului Academic. Uneori, iniţiative spontane dădeau rezultate neaşteptate. Poate, cea mai memorabilă şezătoare literară la care am participat a fost aceea când, la aprinderea „soarelui" de metan din Piaţa Libertăţii, am citit poezii în faţa brigadierilor şi a clujenilor adunaţi, ad-hoc, până-n zori.

Anul universitar 1947-1948.

Apolinic şi îndrăgostit, Şt.A. Doinaş, proaspăt distins cu premiul „Eugen Lovinescu" pentru manuscrisul „Alfabet poetic", schimba jurăminte sub sălciile Someşului cu o tânără colegă. Dumitru C. Micu, timid şi mirat de orice, încă elev în ultima clasă de liceu, era un colaborator asiduu al „Suplimentului literar". Scria pe atunci: *„Doamne, prin toţi munţii e / svon de revoluţie / Gândul meu cu slabii e / Fă-mă doamne sabie".*

Elevi sunt şi Aurel Rău, Ion Brad, Tiberiu Utan. Ion Horea şi Cornel Bozbici n-au apărut încă la Cluj, dar îşi pregătesc intrarea triumfală. Alţi colegi la Litere: Mircea Zaciu, Virgil Nistor, Teofil Buşecan, Aurel Gurghianu, Victor Felea ca şi Gabriel Pamfil sunt prezenţi la „Tribuna nouă". Toţi, în vinele cărora curgea poezia (şi credeau în Ea), trebuia să ne regăsim în cenaclu. Să ne cunoaştem. Să acţionăm împreună. Ca o tânără, dar viguroasă forţă spirituală.

Da, aveam aripi. Ne promisese şi Blaga că va veni „din când în când". Asta era mult. Aproape totul.

Pentru că oricâte raţiuni ale „poeziei noi" am fi iscodit, Steaua noastră Polară se numea, totuşi, Lucian Blaga.

Atât.

3. Şedinţă de cenaclu (Cluj, 1947, iarna)

O singură dată s-a întâmplat să vină la aceeaşi şedinţă de cenaclu Lucian Blaga şi Emil Isac. Primul sobru, în costumul său închis, politicos, cu un surâs tainic pe buzele subţiri ca un tăiş de cuţit, economicos în gesturi, meditativ, aparent absent şi inaccesibil; al doilea, ca-ntotdeauna cochet, elegant, cu garoafa roşie la butonieră, pudrat, comunicativ, prezent, atotprezent. Eram, desigur, emoţionaţi şi doream ca şedinţa să se desfăşoare la un nivel etalon. Din fericire, aveau cu ei poeme noi A.E. Baconsky, Mihail Mihai şi Nichifor Mihuţa.

Ne-am mai liniştit.

Primul a citit Nichifor Mihuţa, *Echinox,* apoi *Prefaţă la anul 2000:*

Vom depune aurul speranţelor noastre / La picioarele anului 2000 / Pentru omul care îşi va scrie pe cer visele / Cu litere mari şi groase / Pentru toate gândurile vechi care vor fi scoase / Din morminte ca nişte mumii / Şi pentru însăşi veşnicia anului 2000. / În anul ăsta poeţii se vor strânge la paralela 37 / Ca la o masă / Vor mulge zările de lapte / Şi vor pleca să-l duruie din casă în casă / După aceasta oamenii anului 2000 vor coborî din cer / Pe Dumnezeul şablon / Simplu fără reclamă şi fără mister / Căci celor care au cultivat în suflete veşnicia / Primăvara le curge ca şi lui din ochi din vorbe şi mişcări / Cum curge dimineaţa / Lumina şi viaţa / Peste zări / Şi anul 2000 va fi o zi fără noapte / Din care oamenii se vor hrăni numai cu fructele / cerului mari şi coapte.

Am ţinut să reproduc în întregime acest poem, pentru că declarativismul său abstract, mimarea gestului mesianic vor deveni trăsături comune în multe poeme ale acelor vremuri.

A urmat, cu câteva poezii scurte, de două-trei strofe, Mihail Mihai. De genul:

Amurgul îşi aşterne un roşu lăicer / Înzorzonat pe margini cu semnul chezăşiei. / M-am întâlnit cu tine la poarta poeziei / Să ducem mai departe destinul scris în fier. / / Din muncă, din prinosul de sânge şi alean / Să ne turnăm în bronz un veac de tinereţe / Ca o statue dreaptă sculptată-n frumuseţe / Cu pana, cu plăvanii, cu mâna pe ciocan.

Fireşte, după fiecare poem urmau discuţii, pendulând de la afirmaţii generale de tipul „adevărul artistic este o formulare figurată, concret-senzorială, a adevărului vieţii, or... ”, încercări de analize „conţinutiste”, până la observaţii pertinente, de laborator, cum ar fi de pildă *alean* nu poate rima cu *ciocan,* diftongul *ea* şi vocala *a* fiind sunete distincte. Natural, fiecare vorbitor se străduia să facă Maeştrilor prezenţi o impresie cât mai bună, să-şi fundamenteze teoretic afirmaţiile, împăunându-şi luările de cuvânt cu referinţe şi informaţii culturale cât mai vaste.

Ultimul a citit Anatol Baconsky. Puţin jenat, teatral, cu o voce slabă, cu pauze savant studiate, Tolea a început cu „Proiect liric”:

Aş vrea un pas liniştit, o floare / Să am pe grumaz o culoare târzie / Un cântec să fie în lumini viitoare / O palmă pe-ntinderea nopţii să fie / / Vezi – altădată străzile se opreau îndurerate / Altă dată copacii goi cerşeau păsări albastre / Nici un amurg n-a-nscris osanale / Numai fumul căuta ochii iubitelor noastre / / Lumea era în mici şi mai multe metafore sfinte / Lumea durea ca o pată neagră pe alb / Oamenii îşi treceau amintirile prin păr / Sânii femeilor nu existau în cuvinte / / Mâine însă mâine iubito nu vei mai plânge / Mâine şi copacii vor avea felinare aprinse în ramuri / Mâine un cântec aprins va învinge / Şi viaţa-mi va bate ca o fată la geamuri.

Aproape fără nici o pauză, Baconsky a trecut la perioadele largi din

„Semnificaţii hibernale”:

O descleştare-nscrie pe orice om un zbor / Convoaie îmi răsar în gând multiplicate / Un timp mai cântă vag un cântec mai străbate / O stradă în oraşul cu somn multicolor / / Hamalii strâng la piept o iarnă-n început / Şi-n sângele lor alb şi-n amintirea noastră / Din aripi bate rar o pasăre albastră / Sau doarme o femeie ca un album de lut / / Şi în lumina lor un imn întinerit / Aduce orchestraţii livide şi stelare / Ei uită timpul semn gonind în minutare / Şi că nici o amantă nu îi va fi iubit / / Hamalii îngeri grei de arbori şi de gară / În ochi mi-aduc plecarea şi iarna mi-o deschid / Şi poate-n zdrenţe poartă un subiect sau o ţară / În care viaţa-şi sapă organele pe zid.

Încă de la primul vers, melopeea ciudată şi metafora neobişnuită au focalizat atenţia auditoriului, poemul fiind ascultat cu răsuflarea tăiată. Discuţiile nu s-au înfiripat imediat, ca de obicei. Lecturii i-a urmat o pauză destul de lungă. În sfârşit, cineva a început o exegeză ad-hoc, o improvizaţie sofisticată şi pseudo-savantă despre „teratizarea celestului”, fii laborioşi şi creatori ai pământului, metamorfozaţi în hamali, devin înşişi îngerii grei ai noii conştiinţe ş.a.m.d. O expunere greoaie şi întortocheată.

Apoi o altă pauză.

Deodată slab, subţire, dar clar, glasul poetului Emil Isac:

– Nu tot ce mişcă e talent. Poate fi şi limbric...

Baconsky a îngălbenit. Ne-am privit stupefiaţi. Ce-l supărase pe bătrânul poet? Ce voia să spună? Cui i se adresase? E posibil să-i fi displăcut chiar peatât poemele citite? Atunci, ce mai poate fi, totuşi, Poezia? După ce criterii ne mai putem ghida?

Pe cât de antrenant era Blaga în dezbaterile din seminar, pe atât de taciturn, atunci când se discutau versuri. După ce, împreună cu A.E. Baconsky, am înfiinţat la sfârşitul lui 1947, pe lângă Universitatea clujeană, Cenaclul „Poezia nouă” al cărui secretar am devenit, n-aş putea spune că Blaga nu ne-ar fi onorat de câteva ori cu prezenţa sa. Dar era, într-un fel, mai mult absent. Ne împărţea boabe de cafea (le avea întotdeauna în buzunarul vestei) şi le ronţăiam împreună: asculta tăcut şi concentrat poeziile, cu binevoitoare uimire, încerca să deceleze raţiuni şi idei din dezbaterile noastre haotice şi confuze. Căutam să punem în circulaţie, timid sau cu aplomb, după temperamentul fiecăruia, concepte ale esteticii noi şi niciodată nu rămânea până la sfârşit, ştiam că se culcă devreme, că doarme mult – „în somn lucrez”. M-am întrebat, adesea, de ce niciodată Blaga nu-şi exprima un punct de vedere, vreo apreciere, de ce niciodată nu intervenea în vreo discuţie. Va fi fost tocmai temeiul acelei viziuni proprii Poetului care nu admitea ingerinţe de vreun fel, fie şi sub forma unor sugestii sau observaţii, la un poem finit?

Acum, după intervenţia inopinată a bătrânului poet clujean, Blaga îşi întoarse chipul parcă împietrit spre acesta, rostind încet, cu o perfect simulată inocenţă:

– Poţi să ştii ce e talentul?

Vorbise Diplomatul.

Apoi, după o scurtă pauză, categoric, fără replică:
– Este un lucru bun!
Împreună cu Baconsky, am răsuflat adânc, liniştiţi.
Poemul a fost salvat. Cenaclul ieşise iar la lumină.

4. Popa Fărcaş 20

Scurt timp după ce am dat examenul de admitere la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii „Regele Ferdinand" din Cluj, Petre Pascu mi-a propus să-l însoţesc la Blaga. Posibilitatea de a-l cunoaşte cu un ceas mai devreme, (cursurile încă nu începuseră) pe viitorul meu Magistru, dar şi pe Poetul ale cărui versuri erau de mult „trepte pentru templul meu", a conţinut, desigur, o surpriză nesperată, o bucurie incomensurabilă.

Am urcat în tăcere dealul din spatele Operei, fiecare din noi strângea la subsuoară o mapă în care adunasem, cu speranţă, tot ce consideram a fi demn de atenţie.

Blaga mi-a întins o mână parcă imponderabilă şi i-am strâns, sfios, degetele. Apoi, ne-a poftit să ne aşezăm. Cu mişcări egale, calme, s-a îndreptat spre birou. Ne-a privit cu atenţie, oprindu-şi, pe rând, ochii pe fiecare. De sub sprâncenele puternic trasate, ca nişte streşini, ne fixau, hipnotic, nişte ochi parcă arzând, o privire percutantă. M-am înfiorat. Se pare că Blaga a înţeles emoţia care mă decima, pentru că buzele retrase în sine, abia schiţate pe acel chip faunesc, sculptural, în care totul era proeminent, voluntar (fruntea, nasul, bărbia), s-au destins într-un surâs blând, amical.

– Imediat vine cafeaua. Beţi o cafea, nu?

Nu l-am văzut, atunci, prima oară. I-am mai ascultat o conferinţă despre Mahatma Gandhi la Colegiul Academic. Ca şi la cursuri, cum aveam să-mi dau seama nu peste mult, Blaga nu căuta să convingă prin elocinţă, prin gest, prin oratorie. Avea o voce unicordă, fără culoare, fără sublinieri, fără nuanţe, fără pauze sau ritmuri schimbate. De altfel, în aceeaşi manieră îşi va citi şi cursul de Filosofia culturii, în acel an, „Aspecte antropologice". Blaga citea alb, el „lectura" pagină după pagină. Rar, foarte rar îşi ridica ochelarii pentru câte o scurtă paranteză sau completare la textul scris. În toată atitudinea lui se simţea o aversiune organică pentru efectele exterioare (sau, pur şi simplu, nu avea vocaţie retorică). Întreaga sa atenţie era îndreptată spre sensuri, spre revelarea conţinutului pe care avea să-l comunice. Astfel, Blaga solicita întreaga capacitate de receptare a auditoriului său. Altfel, nu putea fi urmărit.

După câteva luni coborând dealul după o nouă vizită, Miron Radu Paraschivescu m-a întrebat:

– Ai avut şi tu senzaţia că te caţeri pe un perete de gheaţă?

Nu ştiu ce i-am răspuns, dar M.R.P. a completat:

– Când zici că ai ajuns sus, că te poţi prinde mai bine, te şi trezeşti alunecat la poalele zidului, la punctul de pornire...

Fără discuţie, un sâmbure impenetrabil stătea ascuns în miezul fiecărui monolog blagian. Câteodată părea, într-adevăr, prea ascuns în sine, lipsit de orice disponibilitate faţă de vreo atingere. Nu atât prin tăcerile lui, opriri înfiora

te în faţa tainelor lumii, cât prin nedefinit.

Dar, atunci când i-am călcat, pentru întâia oară, pragul cu toată emoţia care mă încerca, şi, poate, tocmai de aceea, Blaga mi-a lăsat impresia unui om sobru, dar neceremonios, comunicativ şi amabil. Lunga sa cariera diplomatică (Varşovia, Praga, Berna, Viena, Lisabona etc.) i-a creat deprinderea stabilirii unor contacte umane spontane, de a putea vorbi pe limba unor oameni foarte diferiţi.

– De unde vii? – m-a întrebat.

I-am răspuns.

– Chiar din oraş sau din împrejurimi?

Cunoşteam bine concepţia blagiană despre sat, acel potenţial paradis primordial concentrând, ca într-un focar de lupă, toate luminile; în afara satului, orice redobândire a plenitudinii şi a integrităţii devenea incertă. Numai satul poate asigura singurul refugiu în eternitate, numai el poate favoriza starea ecstatică... Dar eu, produs deplin conştient al civilizaţiei citadine (şi încă industriale! fiind cât se poate de mândru de urbea mea glorificată şi în prima plachetă care tocmai văzuse lumina tiparului), nu simţeam încă în nici un fel nevoia „regresiunii". Mă consideram pe atunci un poet al vieţii urbane, moderne, deschis valorilor civilizatorice, înnoitoare şi nu eram cât de puţin dispus să reinventez tradiţii, să mă reapropii de „vârsta de aur", să mă retrag în stările primordiale, să mă întorc spre valorile morale şi spirituale create de mileniile de viaţă naturală. La această necesitate de „regresiune" voi ajunge mult mai târziu, la manifestări de o virulenţă de-a dreptul inexplicabilă, soldate cu cumpărarea unei bucăţi de pământ, undeva lângă o pădure şi o baltă, cu preocupări pomicole şi de stupărit, cu hoinăreli, fără de sfârşit prin păduri sau canalele de trestii ale bălţilor, Dar pe atunci, prin acei ani, consideram satul „o etapă depăşită", secretul civilizaţiei fiind conţinut în urbanizare. Oricât aş fi vrut să nu-l decepţionez pe Blaga, am răspuns cu mândrie:

– Chiar din oraş. De la Reşiţa.

Nu-mi amintesc cuvintele prin care Blaga şi-a exprimat regretul de a nu fi putut cunoaşte satul, elogiind frumuseţea peisajului şi pitorescul satului bănăţean. Oraşul, şi mai ales cel viciat de industrii cum e acela din care veneam, schilodeşte sufletul, îl văduveşte de mister, dimensiunea unui orizont mitic numai satul o mai poate păstra. A început, apoi să rememoreze scene din propria sa copilărie de la Lancrăm...

Dintr-o dată s-a întrerupt, întrebându-mă dacă am luat ceva cu mine.

Cu vocea gâtuită de emoţie, am început să citesc „Noapte de octombrie", un poem de un covârşitor mimetism maiakovskian, încercând un tablou al nopţii de octombrie la Smolnâi. Trăiam pe atunci sub o dublă zodie: pe de o parte, mă fascina Maiakovski, prin patosul noului, prin forţa versului său; pe de alta, în clipele de autoînţelegere, de linişte, de singurătate, de nevoie de poezie şi taină, reluam Blaga. Dihotomia era ireconciliabilă pentru acea vreme, solicitând opţiuni tranşante. Dar eu voi pendula încă mult timp sub astrul dublu. Pe de o parte, o poezie-refugiu asimilată, mulată organic pe temperamentul şi spiritul meu, o poezie fără de care *nu pot exista;* pe de alta, o dorită con-

ştient-visată „poezie nouă”, care să-mi exprime atitudinile şi opţiunile social-politice atât de strălucit reprezentate de Maiakovski.

Blaga n-a comentat poemul. După ce am terminat, s-a ridicat, a scos din raftul bibliotecii *La curţile dorului* şi cu vocea abia şoptită a citit:

„Mâine bătaia va-ncepe din nou. Fii inimă-lemn,
Când fiecare-n tăcere se-ntreabă: care pe munte
Cădea-va întâiul? – Când fiecare pe cealaltă frunte
Ar vrea să citească un semn”.

– Vezi am scris şi eu „1917”...

Am înţeles. Comentariul era conţinut. Acelaşi cu cunoscutul dicton blagian: „O poezie se naşte întotdeauna din realităţi psihologice, sociale şi materiale, în condiţii fireşti, dar ea n-are voie să poarte pe corpul ei nici o urmă ombilicală”.

Şi aparent, fără nici o legătură, a început un alt monolog despre necesitatea transgresării concretului. Poezia în superioara sa dezvoltare devine metafizică, deci filosofie. Tot astfel cum filosofia în cel mai înalt stadiu al ei trece în metafizică, deci în poezie.

– L-ai citit pe Hölderlin? Citeşte-l – mi-a spus la despărţire.

5. Profesorul

Când i-am devenit student, uneori singur, alteori cu alţi colegi, mi se oferea privilegiul de a-l însoţi până pe Popa Fărcaş, pe Dealul Feleacului. Avea o mare încredere în noi, îi plăcea să discute cu noi, deschis, fără ştaif, fără ceremonial, străduindu-se vizibil să risipească orice „distanţă”. Gusta anecdotele, „bancurile”, calambururile. Îi plăcea, pur şi simplu, să ne palpeze pulsul gândului, să ne pătrundă mecanismul motivaţiilor, să înţeleagă *cum* judecăm, să vadă prin noi încotro se îndreaptă lumea. Spre deosebire de alţi profesori care-şi încredinţau seminarele asistenţilor, Blaga, cu toate că nu-şi ascundea simpatia şi încrederea în asistentul său Ovidiu Drimba, – „Ovidius”, cum îi spunea –, îşi conducea singur seminariile. Cu totul surprinzătoare pentru un gânditor şi poet de talia şi mai ales de formaţia lui Blaga, pe care nu-l puteam despărţi de o lume a abstracţiunilor, era aplecarea acestuia, cu rigoare, metodă şi parcimonie, spre concretul treburilor administrative. Dar climatul din seminar, dialogul, mai mult decât cursul, a fost pentru Profesor, cred, principalul mijloc de instrucţie în formarea intelectuală a tânărului. Acolo, în seminar, Blaga îşi dădea seama de posibilităţile studentului, de curajul său de a emite idei, de şansele unei interpretări personale. Dacă alţi Magiştri cereau ucenicului o cât mai fidelă repetare a învăţăturii transmise (De câte ori nu l-am auzit pe Vianu întrebând: „Asta unde ai citit-o?”), Blaga solicita gândirea studentului. În bibliografiile pe care le recomanda pentru lucrările de seminar, figurau întotdeauna numeroase cărţi de ştiinţă. Blaga nu concepea Filosofia în afara Ştiinţei. Oricât de ciudat ni s-ar părea astăzi, marele orgoliu al lui Blaga nu se ridica nici pe cele trei trilogii, nici pe sistemul său filosofic, nici pe opera sa poetică, Blaga se considera, înainte de toate, savant, om de ştiinţă. E adevărat: îşi lua-

se cu brio la Viena doctoratul în biologie; studiile sale de antropologia culturii, teoria sa cosmogonică marcau în ştiinţa vremii paşi înainte. Bun...

Blaga era un convorbitor deferent, răbdător şi interesat de o altă opinie, de un punct de vedere diferit. Devenea, însă, lipsit de orice maleabilitate, ferm şi intransigent, atunci când era pus în situaţia de a-şi apăra propriile idei. În polemică, omul care conversa cu eleganţă şi politeţe devenea violent, necruţător. Nesiguranţa alternativelor, lipsa de hotărâre sau modestia şovăitoare făceau loc, uneori, unei rare duritătţi (vezi polemicile cu Bota), dar şi unui, *sui generis, fair play*.

Ţinea la studenţii săi şi nu rareori îşi punea la bătaie autoritatea pentru a-i sprijini. În primăvara lui '48 reporterul de la *Lupta Ardealului,* care eram, am comis, se pare, „o greşeală incalificabilă", denotând „lipsă de răspundere". Am fost exclus din colectivul redacţional şi, cum o sancţiune trăgea după sine alta, a fost o explozie în lanţ, mi s-a suspendat cartela de la cantină, mi s-a interzis să mai stau la cămin, am fost „demascat" la gazeta de perete a facultăţii ca un „element duşmănos, care împrăştie confuzie"; şi, ca să preîntâmpin şi darea afară din facultate, mi-a fost sugerată ideea să mă retrag de bună voie. Eram la capătul oricărei speranţe. Toate porţile mi se trântiseră în nas brusc, fără menajamente şi fără să se poată întrevedea cea mai firavă rază de lumină. Blaga a fost acela care, la încheierea seminarului, făcându-mi discretul semn să-l însoţesc, mi-a reîntors, în cele 50 de minute cât ţinea plimbarea cu obişnuitele halte de la Universitate la Popa Fărcaş, din nu ştiu ce tainiţe ale spiritului meu o cerbice voinţă de a mă elibera din prizonieratul aparenţelor, de a redeveni încrezător în dreptatea mea. A doua zi, la Rectorat a obţinut să nu se ia împotriva mea nici un fel de măsuri administrative, să-mi pot da examenele şi, după sesiune, să mă transfer la Bucureşti. La 24 iunie, am aşteptat să intru la ultimul examen, cu speranţa de a-l putea însoţi, poate, pentru ultima oară. După ce mi-a înscris în index în dreptul rubricii „filosofia culturii" cu obişnuita cerneală neagră calificativul „foarte bine", s-a ridicat şi, cu dreapta sa sprijinită ocrotitor pe umărul meu, m-a condus până la uşă, rostind acolo cuvintele pe care abia mai târziu le voi înţelege în adevărata lor semnificaţie: „*Să ne păstrăm integritatea spiritului, să credem în puterea regeneratoare a poeziei. Scrie-mi cât mai des. Ştii că ai la Cluj un prieten... "*

M-am întors repede, luând-o la fugă. N-aş fi vrut să-mi observe lacrimile şiroind pe obraz.

6. Ultima scrisoare din 1948

Fireşte, i-am scris imediat. Mi-am recâştigat încrederea. Priveam cu optimism întâmplările din viaţa literară bucureşteană şi i le comunicam. După câteva luni, poştaşul avea să-mi depună o scrisoare cu totul neaşteptată. Sub rândurile de un calm şi o limpezime olimpiene, răzbăteau ecourile unei incomensurabile tragedii.

Iat-o:

„Dragă Maiorescule,

am primit rândurile D-tale şi m-am bucurat de toate veştile. M-aş bucura mai ales

să se împlinească cele cu privire la literatură.
Eu n-am trăit decât pentru ***asta****. Şi foarte greu aş putea, mai ales la vârsta mea, să trăiesc pentru altceva. Îţi închipui cât de mult mă bucură, când cineva îmi spune că putem spera un spor de înţelegere. Aici la Cluj – aproape nimic nou. Decât: ştii că nu mai am catedră la universitate? – E vorba să fiu numit la un institut de cercetări.*
Şi când mă gândesc că ani de zile am fost stăpânit de iluzia că ţineam cursuri frumoase? Vezi, cât de tare ne putem înşela asupra activităţii noastre?!
Scrie-mi cât mai adesea.
Îţi urez de anul nou numai bine, ca unui bun prieten.

Lucian Blaga”

29. XII. 1948

Dragă Maiorescule,
am primit rândurile Dtale şi m'am bucurat de toate veştile. M'aş bucura mai ales să se împlinească cele cu privire la literatură.
Eu n'am trăit decât pentru asta. Şi foarte greu aş putea, mai ales la vârsta mea, să trăiesc pentru altceva. Îţi închipui cât de mult mă bucură, când cineva îmi spune că putem spera un spor de înţelegere.

Aici la Cluj — aproape nimic nou. Decât: ştii că nu mai am catedră la universitate? — E vorba să fiu numit la un institut de cercetări.
Şi când mă gândesc că ani de zile am fost stăpânit de iluzia că ţineam cursuri frumoase? Vezi, cât de tare ne putem înşela asupra activităţii noastre?!
Scrie-mi cât mai adesea.
Îţi urez de anul nou numai bine, ca unui bun prieten. Lucian Blaga
29. XII. 1948

Îmi putea trece vreodată prin cap o enormitate de atari dimensiuni? Eu să fiu ultimul student pe care l-a examinat Profesorul! Nici cel mai îngrozitor coşmar n-ar fi putut plăsmui ceva asemănător.

Să-i răpeşti catedra lui Blaga la 53 de ani, în plină forţă de creaţie! Catedra de „Filosofia culturii”... Şi el să se întrebe cu candoare: „Vezi, cât de tare ne putem înşela asupra activităţii noastre?!”

Of, Doamne! Ce altceva aş mai putea adăuga?

(fragment reprodus din volumul *Pământul minat al speranţei,* Editura Palimpsest, 2012, cu acordul editorului şi al autorului)

Ion TALOŞ

Cu privire la geneza antologiei de lirică populară a lui Lucian Blaga

Tăcerea şi fapta

„Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absenţe a cuvântului" – scrie Lucian Blaga în *Hronicul şi cântecul vârstelor*. Iar mai departe: „... în cei dintâi ani ai copilăriei mele cuvântul meu nu era – cuvânt",... dar „muţenia mea plutea oarecum în echivoc şi nu îndeplinea chiar în toate privinţele condiţiile unei reale muţenii, căci lumina cu care ochii mei răspundeau la întrebări şi îndemnuri era poate mai vie şi mai înţelegătoare decât la alţi copii, iar urechea mea, ispitită de cei din preajmă, se dovedea totdeauna fără scăderi. Când eram pus la încercare, cedam în planul mişcării şi al faptei" [subl.n.][1].

E un lucru binecunoscut că Blaga a fost şi mai târziu ceea ce se numeşte un om tăcut. Îmi amintesc cele povestite mie de Ion Muşlea: când Lucian Blaga a fost chemat să ocupe postul de profesor de filozofia culturii la Universitatea Regele Ferdinand din Cluj, mulţi intelectuali din capitala Ardealului au încercat să şi-l apropie, invitându-l la petrecerile lor. Îşi imaginau probabil că un fost diplomat în mari metropole europene va avea multe de povestit. La una din acele petreceri, la care a participat şi Blaga, şi unde probabil că s-a vorbit nu numai în română, ci şi în germană ori în franceză, poetul n-a scos nici un cuvânt o oră întreagă. A tăcut însă şi în decursul celei de a doua ore. Atunci o cucoană s-a adresat în şoaptă vecinei de masă, întrebând-o în germană: „Ce părere ai despre domnul Blaga". Răspunsul acesteia, nelipsit de umor, a fost: *Er schweigt în allen Sprachen* (tace în toate limbile).

Să ne amintim, de asemenea, că, după cum scrie Dorli Blaga, reacţia poetului la aflarea veştii despre cedarea Ardealului, a fost tăcerea profundă şi îndelungată.

După ce prin 1947-1949 i-au fost retrase titlurile de membru al Academiei şi de profesor universitar, devenind un „scriitor interzis", tăcerea lui a primit noi conotaţii şi, cum foarte exact scria el, când era pus la încercare, tăcerea lui „ceda în planul mişcării şi al faptei". Într-adevăr, ani în şir, Blaga n-a publicat nici o poezie originală. În aparenţă, poetul tăcea, dar tăcerea lui şi-a găsit exprimarea în continuarea creaţiei literare, cu toate că era conştient că lucrează „pentru sertar". Avea certitudinea că va veni vremea când opera lui va fi publi-

[1] Lucian Blaga: *Hronicul şi cântecul vârstelor*. Ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de George Ivaşcu. Bucureşti 1965, p. 3-4.

cată. Aşadar, tăcerea lui nu era tăcere, el „vorbea” generaţiilor viitoare.

Tăcerea lui s-a exprimat totodată în traduceri, domeniu în care nu putea fi obligat să facă vreo concesie în plan politic. Astfel a alcătuit şi a tradus frumosul volum „Din lirica universală”[1], a tradus Lessing şi a dat traducerea integrală a dramei *Faust*, de Goethe, iar conferinţa despre întâlnirile lui cu Faust a fost un eveniment aproape conspirativ. În acelaşi timp, tăcerea lui s-a exprimat şi în alcătuirea unei superbe antologii de lirică populară, evident, tot pentru sertar.

Retragerea din „frontul literar” al anilor ’50, când a elaborat antologia şi a lucrat intens la traduceri, poate fi apreciat ca un afront la adresa politicii culturale promovate de regimul din România, care cerea ca totul să fie cercetat din perspectiva luptei de clasă. Alcătuirea după criterii pur estetice a acestei antologii era o formă de exil interior, o încercare de a lucra în afara cadrului politic existent, obligatoriu, cum au procedat şi alţii în perioade de dictatură. Un exemplu asemănător îl constituie Ernst Robert Curtius, care, spre a evita ceea ce se numeşte „Gleichschaltung” în perioada nazistă, s-a retras, începând din 1932, în elaborarea unei lucrări despre rădăcinile latine ale literaturii europene[2].

1957-1959

Ca student filolog ascultasem un singur curs despre poezia lui Lucian Blaga (de fapt, cred că a fost doar o jumătate de curs), în care opera lui era prezentată sumar şi critic. De câteva ori l-am văzut pe stradă, iar apoi, la conferinţa amintită. L-am cunoscut însă în anii 1957-1959, când continua să se intereseze de texte lirice populare.

Eram cercetător stagiar pe lângă Ion Muşlea, la Secţia de istorie literară şi folclor a Institutului de Lingvistică din Cluj al Academiei. M-au impresionat deseori atât tăcerea, cât şi intervenţiile lui lapidare în şedinţele de comunicări ale Secţiei. Ştia tot: a luat cuvântul la o comunicare despre Coresi, a vorbit despre *fundus regius*, m-a încurajat în ipoteza mea că variantele ardelene ale jertfei zidirii (*Meşterul Manole*) ar putea reprezenta un stadiu mai vechi decât cunoscuta baladă localizată la Curtea de Argeş, stadiu numit de el premanolian.

La întoarcerea mea dintr-o cercetare de teren la Şchiopi, aproape de Turda, în 1957, am prezentat profesorului meu, Ion Muşlea, recolta adusă. Atenţia lui a fost atrasă în special de un terţet, pe care o femeie în vârstă (Mariţa Bologa) zicea că l-a compus în momentul în care a primit prima fotografie de la fiica ei, care emigrase în America. Textul sună astfel:

Doru şi ţara străină
Mi-o făcut faţa bătrână
Şi capu caier de lână.

Muşlea a exclamat: „asta i-o oferim domnului Blaga pentru antologie”. N-am fost de faţă când Muşlea i-a oferit scurta poezie, dar mi-a mărturisit poetul însuşi că ea corespunde criteriului pe care şi l-a propus.

Scurt timp după aceea am fost cooptat în colectivul pentru elaborarea Bi-

---

[1] Cf. ediţia a treia a lucrării: Lucian Blaga: *Opere 3. Tălmăciri*. Ediţie îngrijită de Dorli Blaga. Bucureşti 1975.
[2] *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*. Franke Verlag, Tübingen şi Basel,1948. 601 p.

bliografiei Generale a Etnografiei şi Folclorului Românesc şi am primit ca sarcină excerptarea unor ziare şi reviste apărute în perioada 1891-1918. Aveam o masă de lucru în sala cercetătorilor (azi sala media). Văzând că cercetam acele periodice, Blaga mi-a propus să copiez pentru dânsul textele lirice care mi se vor părea deosebit de frumoase, pentru ca, eventual, să le introducă în antologie. Am făcut-o de câteva ori: când aveam să-i propun un text, i-l ofeream pe o pătrime de coală ministerială, pe care dânsul o împăturea şi o introducea în buzunarul din dreapta al sacoului. N-o citea nici o dată în prezenţa mea, ci în singurătate, în biroul lui, iar la proxima întâlnire îmi comunica dacă textul a fost acceptat sau nu. Cred că a acceptat două-trei texte, iar o dată a zis: „asta e la limită. Mă mai gândesc”[1].

Secţia de Istorie Literară şi Folclor a Institutului de Lingvistică din Cluj avea, în 1957, 10 cercetători, iar un an mai târziu numărul lor a sporit la 11. Patru (M. Triteanu, Elena Stan, I. Taloş, V. Fanache) aveam locul de muncă în strada Racoviţă 21, restul, adică I. Breazu, L. Blaga, I. Muşlea, L. Rusu, Jancsó Elemér, G. Abafáy şi C. Engel, la Biblioteca Centrală Universitară, în strada Clinicilor. Eu aveam un regim special: îmi începeam ziua de lucru la Institut, iar spre prânz, după ce mă înscriam în condica de ieşiri din institut, mă duceam la Bibliotecă, unde lucram cu Ion Muşlea.

După moartea lui Ion Breazu (1958), fostul nostru şef, conducerea Secţiei a fost încredinţată, interimar, lui Lucian Blaga, iar eu, mezinul secţiei, aveam sarcina de a face legătura între Institut şi şeful interimar de secţie. În cele câteva luni ale interimatului Blaga am avut prilejul unor contacte mai dese cu Poetul. Nu mă duceam însă niciodată în biroul lui, căci venea dânsul, zilnic, în „sala cercetătorilor”, pentru a prelua sau a-mi înmâna corespondenţa cu institutul. Cum masa mea de lucru era aşezată cu spatele spre intrare, auzeam, inconfundabili, „paşii profetului”, după care ieşeam cu dânsul în coridorul semicircular al bibliotecii, pentru a-i comunica cele de rigoare. În afara problemelor de serviciu interveneau în discuţie şi chestiuni literare, cea mai importantă dintre ele fiind, desigur, antologia de lirică populară. Odată mi-a mărturisit ce l-a determinat să alcătuiască această antologie şi cum îşi imaginează dânsul destinul ei.

Cum a fost elaborată antologia de lirică populară?

În articolul în care anunţa apariţia apropiată a antologiei, G. Ivaşcu se în-

[1] La 1 aprilie 1959 mi-am îngăduit şi o glumă, scriind pe o fişă din cele obişnuite, pe care am împăturit-o eu, în locul unui text folcloric, „1 aprilie”. Parcă-l aud şi azi zicând: „bravo, Taloş”, crezând că primeşte un nou text liric; după obicei a introdus fişa în buzunarul drept al sacoului. La scurtă vreme m-a vizitat Ion Muşlea, căruia i-am mărturisit năzdrăvănia pe care mi-o permisesem cu Poetul. Mi-a zis: “nu cred că ai făcut prea bine, deoarece domnul Blaga nu se află în cea mai plăcută stare sufletească”. Atunci apăruse romanul lui Beniuc intitulat „Pe muche de cuţit”, în care Blaga era atacat indirect din punct de vedere politic. Mărturisesc că m-am speriat, deoarece mi-ar fi părut rău să-i fi sporit nemulţumirea. De aceea, ştiind că poetul mergea în oraş pentru masa de prânz şi se întorcea, de regulă, pe la orele 15 la Bibliotecă, unde se odihnea o vreme, iar apoi începea să lucreze din nou, am rămas acolo până când l-am văzut revenind şi am coborât scara de la etajul întâi, pentru a-l întâlni, ca din întâmplare, şi a-i vedea reacţia. Mi-a zis: „M-ai păcălit. Poţi să ţi-o scrii în jurnal”. N-am scris-o, dar am păstrat-o în memorie, fără a fi sigur dacă l-am supărat sau dacă s-a amuzat de îndrăzneala mea oarecum copilărească.

treba: „după ce criterii [a fost] întocmită [aceasta]?” Şi continua: „manuscrisul nu dă în această privinţă nici o lămurire”[1]. Rezultă de aici că cel căruia îi datorăm publicarea valoroasei antologii n-a vorbit niciodată cu Blaga despre această operă şi n-a cunoscut nici intenţiile şi nici metoda de lucru adoptată de poet. Ar fi putut afla răspunsul la această întrebare, dacă ar fi abordat pe unii dintre cei care se găsiseră în preajma lui Blaga în perioada elaborării antologiei, dar n-a făcut-o.

Se ştie că unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai poetului în anii '50 a fost Ion Muşlea. Prietenia şi devotamentul lor reciproc era admirabil: Muşlea îl vizita în fiecare zi de lucru în “bârlogul lui Faust”, îşi povesteau întâmplări personale, discutau chestiuni de cultură, cu siguranţă şi chestiuni politice, dar Blaga avea în Muşlea partenerul ideal cu privire la antologia de lirică populară. Muşlea a cunoscut lucrarea încă în faza ei incipientă şi a contribuit substanţial la îmbogăţirea izvoarelor utilizate de poet. El ne-a lăsat informaţii deosebit de importante despre ideile lui Blaga privitoare la lucrare. De la Muşlea aflăm că Blaga a început în 1951 să selecteze texte populare lirice. Cum se exprimă Muşlea, selecţia avea un singur criteriu: „numai prin prisma poetică, făcând abstracţie de ori ce alte considerente: ştiinţifice etc.” „Frumoasă să fie! Nu interesează autenticul!”[2] Prin urmare, nu principiul atât de important pentru folcloriştii al autenticităţii unui text folcloric şi nici cel atât de actual pe atunci al „luptei de clasă” au contat pentru poet, ci doar valoarea literar-poetică[3]. Mai mult, îl interesa doar imaginea şi, când găsea o imagine frumoasă într-un text mai lung, îl fragmenta[4], adică prelua doar versurile care corespundeau criteriului lui. Acesta e răspunsul la întrebarea pusă de Ivaşcu.

Izvoarele antologiei

Blaga a selectat texte din antologiile publicate înaintea lui, de O. Densusianu, G. Murnu, T. Papahagi, I. Pillat, dar şi din colecţiile propriu-zise de poezii populare ale lui M. Eminescu, Jan Urban Jarník şi Andrei Bârseanu, H. Teculescu, Al. Vasiliu, T. Pamfile, E. Hodoş, G. Dem. Teodorescu, V. Bologa, S. Mândrescu, E. Picot, T. Papahagi, N. Pauleti, I. Costin, Gh. I. Pitiş.

Contribuţia lui Ion Muşlea la îmbogăţirea izvoarelor utilizate de Blaga e demnă de toată atenţia. La început i-a pus la dispoziţie colecţiile inedite ale Arhivei de Folclor-Cluj. A urmat bogatul fond de cópii de care dispunea Arhiva. Cópiile fuseseră făcute în anii 1921-1923, când Academia Română a finanţat proiectul lui O. Densusianu de a alcătui corpusul poeziei populare, lucrare care trebuia să înceapă cu copierea tuturor poeziilor populare din publicaţiile periodice. Au fost angajaţi studenţii lui O. Densusianu de la Facultatea de Litere din Bucureşti, care au excerptat revistele şi ziarele dinainte de 1910, şi anume: Familia, Gazeta Transilvaniei, Tribuna Poporului, Tribuna/Arad, Tribu-

---

[1] *Antologie de poezie populară*. Ediţie îngrijită de G. Ivaşcu. Bucureşti 1966, p. V.
[2] Ion Muşlea, *Câteva însemnări despre « Antologia » liricii populare a lui Lucian Blaga*. În volumul aceluiaşi, *Cercetări etnografice şi de folclor*. II. Bucureşti 1972, p. 255-260 (aici, p. 255, 257).
[3] Cum scria în *Antologia de lirică universală*, contau şi aici “doar caratele” (Opere 3, p. V).
[4] V. textele cu nr. 3, 78, 87.

na/Sibiu, Convorbiri Literare, Gutinul, Revista Critică-Literară, Floarea Darurilor, Columna lui Traian.

După un an sau doi, Academia n-a mai avut posibilitatea de a finanţa proiectul, iar lucrarea a fost abandonată. Cópiile făcute, proprietate a Academiei Române, au fost cedate Arhivei de Folclor în 1930. Valorosul fond n-a fost utilizat, cred, de nimeni în afară de Blaga, dar investiţia Academiei a meritat, deoarece aproape jumătate din cele 140 de texte ale antologiei Blaga provin din ziarele şi revistele indicate mai sus. Fără finanţarea Academiei, acestea n-ar fi fost scoase la lumină, iar Blaga n-ar fi ajuns la izvoare foarte importante. Periodicele apărute după 1910 nu sunt reprezentate în antologie, fapt care dovedeşte o dată mai mult că Blaga a utilizat doar cópiile oferite de Muşlea.

Câteva texte provin din manuscrisele fondului Blaj al Bibliotecii Filialei Academiei. Presupun că tot Muşlea, care pregătea atunci ediţia critică a colecţiei din Roşia de Secaş a lui N. Pauleti, colecţie al cărei manuscris se afla în acel fond, l-a făcut atent pe poet asupra manuscriselor lui G. Marosan, din care a selectat textul cu nr. 30 al antologiei, şi Ioan Micu Moldovan, din care a ales textele cu nr. 58-62. Tot Muşlea trebuie să-i fi furnizat şi textul cu nr. 139, provenit din manuscrisele Gh. I. Pitiş, deoarece pregătea tocmai atunci lucrarea pe care a consacrat-o acestuia[1].

Pe lângă textele preluate din manuscrisele lui G. Marosan, I. Micu Moldovan şi Gh. I. Pitiş, antologia include patru inedite: două pare să fi avut Blaga în memorie, unul din Geoagiu, unde şi-a făcut de câteva ori concediul (nr. 133), şi altul din Maramureş (nr. 135), acesta din urmă fiind auzit, probabil, în cursul acelei memorabile cercetări de teren în care l-a însoţit pe T. Brediceanu[2], în 1925; dintre celelalte două texte, nr. 127 i-a fost comunicat de un student de la seminarul de filozofia culturii, iar nr. 131, de către Emil Miclea, colaborator al lui Ion Muşlea (auzit în Sălcuţa, probabil jud. Bistriţa-Năsăud).

Publicarea antologiei

Nu ştiu ca Blaga să fi încercat să publice antologia în timpul vieţii, deoarece era sigur că nici o editură de stat nu i–ar fi acceptat criteriul de elaborare. Din acest motiv opinia publică a aflat de existenţa ei abia în 1965, mai întâi prin intermediul unui articol al lui G. Ivaşcu[3], iar un an mai târziu, prin publicarea ediţiei princeps, îngrijită tot de el[4]. Editarea antologiei devenise posibilă în 1966, deoarece Blaga nu se mai găsea printre cei vii, pentru că România parcurgea o perioadă de relativă liberalizare a activităţilor culturale şi, poate, pentru că cel care o propunea spre editare era prestigiosul G. Ivaşcu.

Titlul sub care a apărut, *Antologie de poezie populară*, nu e datorat lui Blaga, deoarece, după cum scrie şi Ion Muşlea, în cercurile apropiate poetului, lucrarea era cunoscută ca antologie de lirică populară. Ion Muşlea scrie: „anto-

---

[1] Cf. Ion Muşlea: *George Pitiş folclorist şi etnograf.* Bucureşti 1968, p. 59, textul IX.

[2] Cf.Lucian Blaga: *Cântec şi colindă*. În: Lucian Blaga: *Ferestre colorate. Însemnări şi fragmente*. Arad 1926, p. 47-52.

[3] *Antologie de poezie populară întocmită de Lucian Blaga*. În: Steaua 15, 1964, nr. 12, p. 103-110.

[4] Lucian Blaga: *Antologie de poezie populară*. Ediţie îngrijită de G. Ivaşcu. Ilustrată de Mihu Vulcănescu. Editura pentru Literatură. Bucureşti 1966.

logia lui Lucian Blaga e alcătuită din poezii exclusiv lirice, alese după criterii pur estetice”[1].

La apariţie, antologia s-a bucurat de mai multe comentarii şi recenzii semnate de cercetători renumiţi. Eugen Simion remarca „preponderenţa motivelor cosmice”[2], care au fost prelucrate de poet în scrierile lui de morfologie a culturii; Adrian Marino era de părere că antologia „nu poate fi înţeleasă [...] fără o strictă raportare la anume teze de filozofie a culturii, formulate anterior în Spaţiul mioritic (1936), faţă de care constituie un fel de aparat documentar, o ilustrare literară postumă”[3]; Paul Anghel susţinea că antologia lui Blaga este „cel de al doilea mare moment al artei anonime”[4] (primul fiind reprezentat de colecţia lui V. Alecsandri). Despre antologie s-au exprimat de asemenea Iordan Datcu[5], Marin Mincu[6], Ion Muşlea[7], Ion Şeuleanu[8], Ion Taloş[9], Alexandru Teodorescu[10] ş.a.

Până în prezent, antologia n-a constituit însă obiectul unui studiu aprofundat, în care să fie examinată posibila legătură dintre biografia poetului şi textele alese, izvoarele şi calităţile poetice ale textelor selectate sau problemele de antropologie culturală pe care le pune. N-a fost alcătuită încă o ediţie critică a ei, iar dacă apreciem că antologia Blaga reprezintă partea cea mai valoroasă a liricii populare româneşti, atunci s-ar impune şi compararea textelor ei cu poeziile lirice ale altor popoare romanice.

Care sunt textele preferate de poet?

Îmi pot imagina că Blaga s-a regăsit în unele dintre textele alese şi că multe i-au adus în suflet „ultimul strop din lumina creată în ziua dintâi”[11]. Dar poate că textul aşezat în fruntea antologiei, pe care – după cum spune Muşlea – Blaga îl aprecia mai presus de Mioriţa[12], corespundea mai bine stărilor lui sufleteşti din acei ani. Căci poetul suporta cu tot mai mare dificultate situaţia la care a fost supus de regimul de atunci. E drept, textul l-a preocupat şi mai devreme: îl citează în articolul Mioriţa în Elveţia[13] şi l-a inclus în antologia de poezii populare pregătită la Berna, unde a stârnit admiraţia unor oameni de litere[14]. Pentru perioada elaborării antologiei catrenul dobândeşte însă o conotaţie în plus: e strigătul de disperare al poetului, adresat lui Dumnezeu, care nu schimba situa-

---

[1] Ion Muşlea, *Op. cit.*, p. 256. Singurele texte care se abat întrucâtva de la acest criteriu sunt balada lirică “Ciobănaş de la miori” (nr. 70), colinda "La Iordan, cu apă caldă" (nr. 87) şi descântecul "Sfinte Soare"(nr. 127).
[2] Gazeta Literară 14, 1967, nr. 3, p. 7.
[3] Contemporanul 1967, nr. 12, p. 3.
[4] Gazeta Literară 14, 1967, nr. 7, p. 1, 9.
[5] Luceafărul 10, 1967, nr. 1, p. 2.
[6] În: Argeş 2, 1967, nr. 4., p. 2
[7] Câteva însemnări despre „Antologia” liricii populare a lui Lucian Blaga. În: Ion Muşlea: *Cercetări etnografice şi de folclor*. II. Bucureşti 1972, p. 255-260.
[8] Steaua 18, 1967, nr. 3, p. 109-110.
[9] Tribuna 11, 1967, nr. 26, p. 6.
[10] Alexandru Teodorescu: *Lucian Blaga şi cultura populară românească*. Iaşi 1983, p. 154-160.
[11] Lucian Blaga: *Poezii*. Bucureşti 1981, p. 8: Lumina
[12] Ion Muşlea, *Op. cit.*, p. 258.
[13] În: Drumul Nou 1, 1931, nr. 13, p. 1-2.
[14] Ion Taloş: *Doamne, Doamne... Cariera naţională şi internaţională a unui catren folcloric românesc*. În: Astra clujeană 7, 2010-2011, nr. 1-2, p. 10-14.

ţia oamenilor, ci „pare că doarme/Cu capul pe-o mănăstire/Şi de nimeni n-are ştire”. Prin aceasta, el se apropie într-un fel de celebra pictură "Der Schrei" a norvegianului Edvard Munch. Consider însă că cea mai mare apropiere se poate constata între textul nostru şi un pasaj de cuvântarea de adio a papei Benedikt al XVI-lea; vorbind despre zilele fericite şi luminoase ale bisericii catolice şi despre cele potrivnice, spune: “M-am simţit ca Sfântul Petru cu apostolii în barcă, pe lacul din Galilea: Domnul ne-a dat atâtea zile cu Soare şi cu briză uşoară, în care plasele noastre au fost cu adevărat pline. Au fost însă şi momente în care am avut valuri înalte şi vânt potrivnic, ca în toată istoria bisericii, momente în care Domnul părea că doarme”[1] (subl. mea). Imaginea utilizată de Benedikt al XVI-lea arată că orice om ar dori ca Dumnezeu să reacţioneze imediat la rugăciunile lui. După această exprimare a lui, se poate înţelege mai bine de ce Blaga, vorbind despre textul de mai sus, i-a zis lui Muşlea: că îl apreciază mai presus de Mioriţa, încheind: “Ce abisuri!”[2]

Al doilea text al operei lui Blaga fusese utilizat de poet în antologia de la Berna, trezind acolo admiraţia elveţienilor, dar şi în drama Avram Iancu, care prilejuise aprecieri din partea ministrului Titulescu[3]. Textul cu nr. 3, în care eul liric cere codrului să-şi deschidă cărările, pentru a-i duce supărările, reflectă, de asemenea, ceva din suferinţele de atunci ale poetului şi filozofului pus la index. Aşezarea acestor trei texte în fruntea antologiei nu poate fi întâmplătoare.

Un loc important ocupă în antologie cântecele de dragoste, cele care reflectă psihologia îndrăgostiţilor şi dorinţa lor de a fi împreună. Ca în lirica altor popoare romanice, în special a italienilor şi spaniolilor, românii îşi ridică iubita până la limita blasfemiei, comparând-o cu sfinţii[4]. Există şi cântece care exprimă tristeţea cauzată de dragostea neîmpărtăşită sau de împotrivirile sorţii.

Orânduirea textelor în antologie

Întrucât manuscrisul antologiei n-a fost pregătit pentru tipar de poetul însuşi, e greu de spus dacă cele 140 de texte au fost clasificate după vreun criteriu tematic sau dacă succesiunea lor reflectă doar istoria includerii lor în antologie. Faptul că texte care provin din acelaşi izvor sunt răspândite în antologie la distanţă unele de altele, de ex. textele selectate din Tribuna Poporului apar sub nr. 8-12, 14, 18-20, 28, 80, 87, 94-96, 102, 109-110, 137, cele din antologia lui O. Densusianu sub nr. 21, 23-24, 63-70, iar cele din antologia G. Murnu sub nr. 35, 37-50, ar părea să indice o intenţie de clasificare. Altele însă, de ex.

---

[1] "Es war für die Kirche eine Wegstrecke, bei der es Momente der Freude und des Lichtes gab, aber auch nicht einfache Momente. Ich fühlte mich wie der heilige Petrus mit den Aposteln im Boot auf dem See von Galiläa: Der Herr gab uns so viele Tage der Sonne und der leichten Brise, Tage, in denen der Fischzug wirklich reich war. Aber es gab auch Momente, in denen wir hohen Wellengang und Gegenwind hatten, wie in der ganzen Geschichte der Kirche: Momente, in denen der Herr zu schlafen schien." Din Cuvântarea de rămas-bun a Papei Benedikt al XVI-lea, la 27.02.2013 (ap. Zeit online, 27.02.2013

[2] Muşlea, *Op. cit.*, p. 258.

[3] Ion Talos: *În grădină. Un catren folcloric în opera şi activitatea lui Lucian Blaga*. În: Tribuna 2012, nr. 233, 16-31 mai, p. 24-25.

[4] Ion Taloş: Algunas observaciones sobre la lírica popular en Italia, Rumanía, Francia y España. În: De la canción de amor meddieval a las soleares. Profesor Manuel Alvar in memoriam. (Actas del Congreso internacional Lyra mínima oral. III. Sevilla, 26-28 de noviembre de 2001). Edición de Pedro M. Piñero Ramírez. Sevilla, 2004, p. 539-555.

cele din colecţiile M. Eminescu (nr. 71-73), V. Bologa (nr. 51-55)sau E. Nicoară şi V. Netea (nr. 31-34), sunt plasate compact. Succesiunea textelor s-ar putea datora însă şi unor factori, pe care nu-i pot identifica în momentul de faţă.

E completă antologia publicată?

Blaga a încetat să caute sistematic poezii populare pentru antologie în 1954, considerând lucrarea încheiată, dar nu închisă definitiv. Ion Muşlea ştia că poetul a primit texte, „în special" în perioada 1957-1959, de la „Ion Breazu, D. St. Petruţiu, E. Micle, Ion Taloş", la care trebuie să adăugăm numele lui Muşlea însuşi, continuând „chiar când se afla în clinică (1960-1961) pe patul de suferinţă – poetul continua să se intereseze şi să-mi ceară texte de lirică populară"[1]. Numărul textelor acceptate de poet după încheierea lucrării nu e cunoscut nici lui Muşlea, dar exigenţa cu care cântărea el caratele, mă face să cred că ar putea fi vorba doar de 10-12 poezii[2].

Ce s-a întâmplat însă cu aceste texte? Într-un interview acordat lui I. Oprişan, Dorli Blaga arată că, pe lângă manuscrisul datat 1954, există şi alte texte; personal cred că acestea sunt textele acceptate după anul încheierii antologiei şi care au fost păstrate în vreun plic separat, poate chiar cu scrisul celor de la care le-a primit, dar Ivaşcu nu avea de unde şti că ele au fost acceptate de poet. Dorli Blaga promite tipărirea lor într-o addenda la o nouă ediţie a antologiei[3].

Alte antologii de poezii populare româneşti

Cea dintâi antologie de poezii populare, declarată ca atare, a fost publicată în 1920, de O. Densusianu. Ea cuprindea 193 de texte din toate speciile folclorice[4]. Prin ea, Densusianu spera să concureze colecţia lui V. Alecsandri, ale cărei texte, se ştie, au fost prelucrate, şi să ofere o selecţie de poezii autentic folclorice. El scrie în introducere: „nu e nevoie de prefaceri, de intervenţii cărturăreşti, pentru a salva prestigiul inspiraţiei populare", şi: „multe, foarte multe" „se ridică deasupra celor «întocmite», netezite de Alecsandri"[5]. Densusianu mai susţine că selecţia făcută de el, va arăta „până la ce culmi ale artei simple, spontane, s-a ridicat sufletul ţăranului nostru ca să exprime suferinţele şi bucuriile lui"[6].

Au urmat antologiile de texte exclusiv lirice, publicate de G. Murnu[7], Ion Pillat[8], Tache Papahagi[1]. În deceniul al şaselea al secolului trecut au apărut vo-

---

[1] Ion Muşlea, *Op. cit*., p. 260.

[2] Între acestea s-ar putea găsi şi terţetul cules de mine în Şchiopi.

[3] I. Oprişan, *Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate*. Ediţia a II-a revizuită, augmentată, necenzurată. Bucureşti 1995, p. 143. Întrucât m-am numărat printre cei care au oferit texte lui Blaga, am încercat, în perioada 2000-2002, în mod repetat, să obţin acele texte, spre a le include în ediţia bilingvă definitivă şi completă a antologiei, pe care o pregăteam cu A. Greive şi G. Schüler, la Universitatea din Köln. Încercările mele n-au avut un rezultat pozitiv, dar nici nu ştiu ca textele să fi fost publicate undeva.

[4] *Flori alese din cântecele poporului.* Culegere întocmită de Ovid Densusianu. Bucureşti 1920.

[5] *Ibid*., p. XIII-XIV.

[6] *Ibid*., p. XV.

[7] *Cele mai frumoase doine ale poporului român*. Bucureşti 1922.

[8] *Cartea vieţii. Cântece din popor.* Culegere de Ion Pillat. Editura Fundaţiei Culturale Principele Carol. No. 5, Anul 1928. Ca prefaţă, poezia Călătorii, de D. Anghel. Apoi: Populare din Muntenia (6 t.); Populare din Oltenia (2 t.); Populare din Moldova (7 t.); Populare din Ardeal (14 t.); Populare din Banat (3 t.); Populare din Crişana (1 t.); Populare din Maramureş (6 t.); Populare din Basarabia (2 t.)

luminoasele antologii alcătuite de O. Papadima[2] şi Ioan Şerb[3] (două volume), iar mai recent, frumoasa antologie a poeziei populare de dragoste din zona Codru, alcătuită de Augustin Mocanu[4].

În comparaţie cu acestea, antologia lui Lucian Blaga se remarcă prin următoarele: documentarea ei e mult mai cuprinzătoare, cele 140 de texte fiind alese dintr-o imensă cantitate de poezii populare, iar selecţia reflectă gustul literar al unui mare poet; Blaga n-a luat în considerare criteriul reprezentării tuturor regiunilor sau a tuturor speciilor folclorice, cum făcuseră Pillat, Densusianu sau Şerb, ci s-a concentrat asupra „caratelor" din lirica populară.

Am arătat că pentru Blaga n-a fost importantă autenticitatea folclorică a textelor. Trebuie să arăt însă că el n-a prelucrat niciun text, cum făcuse V. Alecsandri, ci a reprodus corect izvoarele avute la îndemână. Singura intervenţie demnă de remarcat e extragerea unor fragmente din piese lungi, care nu l-au interesat în întregime.

Densusianu şi Blaga vs. Bédier, Croce şi Menéndez Pidal

Ca reacţie la curentul romantic al secolului al XIX-lea cu privire la originea poeziei populare, în unele ţări apusene a apărut ideea că poezia populară ar fi fost creată de intelectuali şi că omul simplu, poporul, nu produce, ci numai reproduce; literatura populară era degradată astfel la valoarea unui „gesunkenes Kulturgut" (H. Naumann), a unui bun cultural căzut de la masa bogaţilor în gura omului simplu. Una dintre cele mai categorice formulări poate fi găsită la Joseph Bédier: "La poésie populaire est un mythe. Le peuple n'a jamais rien créé"[5].

În formulări diferite, această idee a fost împărtăşită şi de alte mari personalităţi din cultura europeană a primei jumătăţi a sec. al XX-lea: Benedetto Croce, Ramón Menéndez Pidal ş.a. Croce era de părere că autor al unei poezii populare n-ar putea fi decât foarte rar un om simplu, ci doar unul cult ori semicult[6], iar Menéndez Pidal formulează astfel: „La poesía popular es la poesía de un autor que siente «pueblo»"[7].

Opiniile lui Densusianu şi Blaga cu privire la originea şi valoarea poeziei populare se deosebesc fundamental de acelea ale contemporanilor lor. Am văzut că Densusianu vorbea despre „culmile artei simple" la care „s-a ridicat sufletul ţăranului nostru"; Blaga referindu-se la necesitatea traducerii antologiei de lirică populară în germană, mi-a mărturisit că aceasta va arăta cu claritate „de ce creaţie înaltă e capabil ţăranul român". Discrepanţa dintre aceste opinii

---

[1] *Flori din lirica populară. Doine şi strigături.* Bucureşti 1936. 128 texte.
[2] *Cu cât cânt, atâta sînt. Antologie a liricii populare*. Bucureşti 1963.
[3] *Flori alese din poezia populară*. I. Poezia lirică, II. Poezia obiceiurilor tradiţionale. Îngrijită de Ioan Şerb. Bucureşti 1967.
[4] *Floare de rai. Antologie de poezie populară de dragoste*. Zalău 2004. Textele provin din culegeri proprii, selectate după două criterii: al conţinutului (numai poezii de dragoste) şi regional (nord-vestul Ţării Silvaniei).
[5] Ap. P. Coirault: *Recherches sur notre ancienne chanson populaire traditionnelle*. Paris 1933, p. 342.
[6] Benedetto Croce, Poesia „popolare" e "poesia d'arte. În: *La Critica* 27, 1929, p. 1-64, reluat mai târziu în Benedetto Croce: *Poesia popolare e poesia d´arte. Studi sulla poesia italiana dal tre al cinquecento.* Bari 1933, S. 1-64. El scrie: "è noto che gran parte della poesia popolare şi deve a letterati o semiletterati, e assai poca a popolani ignoranti, di un´ignoranza circa la quale poi ci sarebbe molto da ridire e distinguere" (Scritti…, S. 12).
[7] R. Menéndez Pidal: *Romancero Hispánico* (Hispano-portugués y sefardí). Tomo I. Madrid 1968, p. 50.

ale unor cunoscători profunzi ai culturii orale şi ai vieţii satului românesc şi acelea ale unor occidentali ar merita o cercetare separată.

Antecedentele antologiei de lirică populară a lui Blaga

Poetul mi-a vorbit despre experienţa avută în Elveţia, la Berna, Zürich şi Basel, cu poeziile şi cu arta populară românească. Mi-am dat seama că retrăia atunci un succes la care ţinea mult. Pe când era ataşat de presă al Legaţiei României la Berna a tradus în germană, împreună cu tânărul elveţian, Hermann Hauswirth[1], o selecţie de poezii populare româneşti, traduceri prezentate la întâlniri literare şi ştiinţifice în cele trei mari oraşe elveţiene. Societatea Elveţiană de Etnografie (Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde)[2] a dedicat reuniunea ei din martie 1931, care a avut loc la Berna[3], poeziei şi artei populare româneşti. Au participat intelectuali de elită, romanişti precum Karl Jaberg (1877-1958)[4], scriitori ca Hugo Marti[5], filologi, etnografi, diplomaţi, jurnalişti. Hermann Hauswirth a ţinut o conferinţă referitoare la poezia populară românească şi a prezentat câteva din poeziile traduse împreună cu Blaga în germană[6]. O manifestare asemănătoare a avut loc în acelaşi an la Basel, iar la 5 februarie 1932, o serată literară la Zürich, la cea mai importantă instituţie culturală din localitate, „Literarischer Klub des Lesezirkels Hottingen". Renumitul club datează din anul 1882, şi, după cum scrie Conrad Ulrich în monografia dedicată acestei instituţii, în 1886 au început „legendarele seri pentru literatură şi artă. Tot ceea ce avea rang şi nume în Europa, dar şi în Elveţia, au prezentat aici. Între alţii, Hugo von Hofmannsthal, Rainer Maria Rilke, Gerhart Hauptmann, Hermann Hesse, Rudolf Alexander Schröder, Karl Kraus şi Thomas Mann"[7]. Prezentarea poeziei populare româneşti în această societate a fost în sine un eveniment cultural de vârf.

„Nu le venea să creadă – mi-a mărturisit Lucian Blaga – că asemenea cântece au fost create de ţărani cu puţină şcoală sau chiar analfabeţi".

---

[1] Nu se ştie dacă acesta a desfăşurat şi mai târziu o activitate scriitoricească. Din gura lui Blaga, Muşlea (*Op. cit.*, p. 255) a auzit că Hauswirth ar fi devenit « mare diplomat », iar încercările mele de a descoperi eventuale opere literare ale acestuia, au eşuat. Nu numai că numele lui Hauswirth nu figurează în enciclopedii şi dicţionare biografice, dar oamenii de litere pe care i-am consultat, n-au auzit de el. Singurul român care a văzut traducerile lui Hauswirth a fost Geo Şerban.

[2] Constantin I. Turcu, *Lucian Blaga sau fascinaţia diplomaţiei*. Bucureşti 1995, p. 47.

[3] Reproduc aici în traducere scurta notiţă din Schweizerische Volkskunde 21, 1931, S. 77: "Domnul Hermann Hauswirth a vorbit despre «Rumänische Volksdichtung» şi a citit delicioase probe dintr-o antologie alcătuită de cunoscutul poet român Lucian Blaga şi tradusă de Hauswirth în germană. E vorba de balade, doine, colinde, bocete şi descântece, traduse cu uimitoare sensibilitate. Întrucât România, care se află la întretăierea cercurilor culturale mediteraneene cu cele orientale, dispune de creaţii cu totul aparte ale spiritului popular, interesul faţă de conferinţă a fost foarte puternic, iar discuţiile deosebit de fructuoase. La sfârşit au fost prezentate gramofonic cântece populare româneşti şi dansuri." Domnul Ernst J. Huber, care a avut amabilitatea de a-mi trimite textul de mai sus, e de părere că autorul notiţei semnate cu iniţialele G. B. ar fi Gian Bundi, preşedintele de atunci al Secţiei Berna a Societăţii Elveţiene de Etnografie (Gesellschaft für Schweizerische Volkskunde), redactor al renumitului cotidian "Der Bund" şi autor al unor colecţii de basme populare în special din Engadinul retoromanic.

[4] Jaberg era un foarte cunoscut Romanist, care s-a ocupat în special de geografia lingvistică. Lucrarea lui, «Atlante linguistico et etnografico dell'Italia e della Svizzera meridionale» I-II a fost publicată în 1988.

[5] El a lucrat o vreme ca educator particular în România şi a publicat două povestiri cu tematică românească (Rumänisches Intermezzo, 1926, şi Rumänisches Mädchen, 1928). Despre relaţiile dintre Blaga şi Marti a scris Dorli Blaga: Lucian Blaga şi prietenii din Elveţia. În: Manuscriptum 14, 1983, p. 98-116.

[6] Turcu, *Op. cit.,* p. 48.

[7] Ap. nzz.libro (Neue Zürcher Zeitung)

Cele comunicate mie de poet fuseseră descrise şi în Trilogia culturii. Iată pasajul respectiv: „În Elveţia – scrie poetul -, unde am petrecut câţiva ani, am avut spre mirarea noastră adesea prilejul, în discuţii cu germaniştii sau romaniştii de acolo, să constatăm că apusul a pierdut aproape cu totul însăşi noţiunea de »cultură populară«. [...] Vigoarea baladei, frăgezimea cântecului, adâncimea prăpăstioasă a proverbului, bogăţia şi fineţea artei populare, proprii sud-estului european, sunt privite acolo, ca fapte de necrezut. Elveţienii puşi în faţa unor tălmăciri a Mioriţei, a lui Toma Alimoş, şi a Meşterului Manole, sau a unor cântece din Maramurăş sau de pe Târnave, s-au transfigurat de emoţie ca în pragul unui miracol. După ani de şedere în ţara alpină, am avut întâia oară norocul de a auzi pe elveţieni vorbind în superlative. Şi acest sentiment de admiraţie ne-a fost dat să-l recoltăm cu arta populară românească nu o dată, ci la fiecare pas”[1].

Astăzi se ştie că Blaga a pregătit împreună cu Hermann Hauswirth volumul intitulat Rumänische Volksdichtung, pe care urma să-l tipărească editura Orell Füssli[2] din Zürich. Selecţia textelor şi traducerea imaginilor aparţinea lui Blaga, iar punerea lor în versuri, lui Hermann Hauswirth. Scriitorul bilingv Oskar W. Cizek a apreciat „calitatea excepţională a traducerii”[3]. Din păcate, guvernul de atunci al României n-a acceptat să contribuie la cheltuielile de tipărire a lucrării, făcând ca ea să rămână doar ca amintire în analele istoriei literare româneşti[4].

Antologia alcătuită la Berna în anii de glorie ai poetului conţinea texte din toate speciile cântate ale folclorului românesc. Din perspectiva de astăzi ea poate fi privită ca un exerciţiu pentru cea de lirică populară, pe care avea s-o realizeze Blaga în anii trişti ai ultimului deceniu de viaţă.

---

[1] *Trilogia culturii. Orizont şi stil. Spaţiul mioritic. Geneza metaforei şi sensul culturii.* Bucureşti 1969, p. 147-148.

[2] La întrebarea adresată editurii am primit prin Monique Thum, la 26 mai 2000, informaţia că în arhiva instituţiei nu se găsesc urme ale acestui proiect.

[3] Turcu, *Op. cit.*, p. 59-60.

[4] Dacă traducerea n-a fost publicată, textele ei au fost citite în faţa celui mai select public de cunoscuta artistă recitatoare Theamaria Lenz; în mai multe rânduri le-a citit însuşi traducătorul “în salonul literar al profesorului universitar de la Bern, dl. Fehr, altă dată la radio şi acum în urmă la o şedinţă a Societăţii etnografice elveţiene. Aceasta numai la Berna; traducerile dlui Hauswirth au fost însă citite şi aiurea şi cu acelaşi răsunător succes, la Viena, la Berlin şi în alte câteva oraşe din Germania. Oferindu-ni-se de atâtea ori plăcerea să le auzim şi să le cântărim caratele sunătoare, simţim ca o datorie să arătăm fie şi numai în acest chip recunoştinţă prietenului pentru atât de dezinteresata operă săvârşită” (Drumul nou 1, 1931, nr. 13, p. 1-2. E totuşi greu de imaginat ca manuscrisul să fi dispărut fără urmă. Despre alte succese ale lui Blaga în Elveţia, vezi Turcu, *Op. cit.,* p. 58-75, 105-108, 154, 163-171 şi passim.

Lucian Blaga, Mircea Eliade
şi soţiile la Berna

Ion Muşlea (mijloc), Ovidiu Bîrlea (dreapta), Ion Taloş (stânga)

Ion Taloş, Mircea Borcilă,
C. Cubleşan, Gheorghe
Pârja, la Conferinţele
Scriitorul în cetate
ale Filialei

Aurel RĂU

Dintr-un jurnal anecdotic utopic – trei secvenţe

Lui Şerban Cioculescu îi cer în unul din drumurile mele prin Bucureşti un text despre Tudor Arghezi, pe când autorul „Cuvintelor potrivite” trăia.

Nu pot situa exact momentul, dar judecând după faptul că ilustrul critic e prezent în paginile „Stelei” într-un grupaj aniversar Arghezi cu o colaborare, „Metafora stepei în două variante”, şi că în 1967 e anul morţii marelui mărţişorean, probabil acestea se petrec prin 1966, când revista are în numărul pe luna mai doar un scurt editorial nesemnat, „Tinereţea poetului”.

Sunt surprins de răspunsul primit, unul exprimat prompt, de refuz, cum relaţiile noastre de colaborare sunt bune, şi cordiale, întărite şi printr-o împrejurare de viaţă, o călătorie în Franţa, la Paris, în 1968, într-un schimb cultural, împreună cu Vladimir Streinu, ambii cu soţiile, Ştefan Aug. Doinaş şi încă cineva, ca trimişi ai Uniunii Scriitorilor, găzduiţi, gospodărindu-ne la Penclubul parizian, undeva pe Champs Elysées. Îi invoc şi monografia, pe care eu o citisem prin deceniul 6, unde îl numea „cel mai mare poet român după Eminescu”.

– I-am sărutat buzele când i-au fost amare...

Formularea, care mă descumpănise, mi-a plăcut, m-a urmărit un timp; subiectul era închis. Spusă cu un rictus, al unor buze subţiri, şi el amar, mi s-a fixat în minte ca *un poem într-un vers* de Ion Pillat. Poate şi fiindcă îl viza pe un fost vânzător de cireşe...

*

O amintire cu Marcel Breslaşu. Pe care îl cunosc din viaţa literară a începutului anilor 60, prima dată l-am văzut, mic de statură, rotunjor, volubil, spiritual, cu nelipsita lui pipă, la Cluj, unde venea la o întâlnire cu cititorii, când scriitor foarte tânăr primisem, nu mai ştiu cum, „misiunea”, poate din partea Filialei Uniunii Scriitorilor, să-l întâlnesc în holul hotelului *Astoria*, şi probabil şi să-l însoţesc prin oraş; alteori în şedinţe, sau în vreun grup mai restrâns.

În 1954, iarna, pe timpul viscolului, aflându-mă împreună în Bucureşti cu A. E. Baconsky, vreo 15 zile, unde veniserăm amândoi la o şedinţă şi acum eram literalmente blocaţi în nămeţi, ne făceam veacul, la amiaz şi serile, în restaurantul hotelului Athéné Pallace. Spre care puteam avea acces, în acele condiţii, pe Calea Victoriei, purcezând dinspre hotelul „7 Noembrie”, în care eram cazaţi în aceeaşi cameră, o clădire care va cădea la cutremurul din 77.

În sala elegantă, mare, la care ajungi prin vastul şi luxosul hol, îl întâlnim

şi pe Breslaşu. Adesea ne aşezăm la aceeaşi masă. Se discută, se şuetează, sub asediul multului timp, după cum sunt şi comentate felurite veşti pe seama diverselor grozăvii, noutăţi. Între altele, că Ionel Teodoreanu a murit de inimă, mergând să cumpere pâine, prin imposibil, şi că la groapă sicriul cu trupul său a fost tras, dus, ca peste nişte dealuri, cu o săniuţă. Venind vorba de Nicolae Labiş, o glorie tânără ce se accentua, autorul volumului „Dialectica poeziei", dar şi fabulist şi semnatar al câtorva cărţi pentru copii, ca „Bondocel îşi alege o meserie", într-o formă, ca debit verbal, care să-i placă şi lui Baconsky, ce are câteva ironii la adresa poetului din Mălini, nu se poate abţine de la o mică – să-i spui, anecdotă. Pe comeseanul nostru, în postură de maestru, l-ar fi vizitat cineva de la o revistă de tineret, pentru un interviu, acceptase să-l primească, după insistenţe, însă chestionatorul venise, legată de viaţa literară la zi, cu o singură întrebare: „Ce credeţi despre poezia lui Labiş?". La care poetul mai vârstnic, profesor totodată la Institutul de Artă Teatrală, şi un iubitor de calambur, uşor vexat, ar fi recurs la un doar joc de cuvinte, reluat acum, cu o măsură de precauţie („vi-l spun, dar să rămână între noi") greu de reprodus, despre două moduri de iubire concretă, dintre care unul ar putea fi aproximat printr-un adverb sau substantiv începând cu litera „f", şi cu terminaţia de asemenea în „iş". Iar răspunsul ce fusese dat se termina cu mărturisirea: „În ce mă priveşte, eu îl prefer pe al doilea cuvânt sau mod". Acestea, numai prin nori de pufăit.

Altădată ni se asocie, în acelaşi decor, la cină, şi familia V. Em. Galan (familie, fiindcă fostul gazetar şi flăcău tomnatic, un blând, acum un romancier, era nu de mult căsătorit cu o fostă colegă a mea, ca mlădiţă literară, renumită ca feministă, cu apetituri sindicale, la „Şcoala de literatură" de pe Kiseleff, fabrică din care se spusese că scoţi toţi atâţia scriitori câţi au şi intrat la deschidere, şi pe care o absolvise de curând şi autorul „Primelor iubiri"), când masa se lărgi. Fabulistul fiind însoţit şi el de soţie, încă studentă la Teatru, o simpatică şi drăguţă şi cu personalitate, Kuky. După fripturi şi nişte trufe de ciocolată, specialitatea casei, venind vorba şi despre opreliştile felurite care surveneau când ţi-era, după mici semne bune, viaţa mai dragă, pe care toată lumea le invoca, prin începutul de dezgheţ, cu ocolişuri. Se folosea, în discuţie, la intervale, acelaşi denominativ, în legătură cu o strângere de şurub: „Nea bâzdrugă".

– Şi când ţi-e viaţa mai dragă, când lucrurile încep cât de cât să mişte, să devină mai posibile, hop, cu o ghioagă, şi nea Bâzdrugă!

Şi râzi, cu exemple, care se pierd în negura vremii, despre cum măciuca loveşte la mir, unele picante. Când, la o cotitură a indignărilor vagi, difuze, redactorul de la „Scânteia", cu unele situaţii mai dure în reportaje, şi în atenţia criticii într-un mod mai aparte după romanul „Bărăgan", cucerit şi de farmecul unuia dintre vorbitori, după o legănare pe muchie a unui punct de vedere mai radical pe tărâmul liricii, tocmai vrea, cere, într-un elan, să fie date cărţile pe faţă, respectiv plasează, cu un surâs galben, imprudent, întrebarea:

– Şi în fond cine e acest Bâzdrugă?

La care Breslaşu, pe un val de voie bună, dar poate şi într-o consonanţă cu o poliţă care era de plătit ziarului de atâtea strategii şi faceri şi desfaceri în

politica şi viaţa literară, cum întrebarea se repetă, şi nu-i dă mâna să arate de mai multe ori cu degetul mare, în sus, cum se obişnuia într-un limbaj gestual, se răsuceşte să învingă o reţinere şi izbucneşte, salvator, salvând:

– De pildă, dumneata!

Evident, rumoarea, cu ale ei. În liniştea care s-a lăsat, ora târzie, de după miezul nopţii, a sărit în ajutor şi ea, şi prin troienele înalte, de zăpadă, prin faţa Bisericii Albe, prin rafalele de vânt, toate erau ca dintr-un alt veac.

*

Prin toamna aceluiaşi an, 1954, când nu reuşeşte să fie pus odată în aplicare un proiect mai vechi, de o întâlnire cu cititorii, un obicei după câteva atari „ieşiri" în mai multe oraşe mari, cu succes, poeţii revistei „Steaua", clujeni, lasă, în fine, în urmă, nici mai mult nici mai puţin decât dulce târgul Ieşilor. Pentru o agapă din „Zodia Cancerului", la o casă din câmp, între nişte podgorii şi pomi fructiferi, într-o familie primitoare, cu vreo trei fete frumoase, încă şcolăriţe, toate cu darul cântecului, a unui spaniol strămutat în Moldova, prieten cu scriitorii zonei, pe nume Cortez. Drumul e în pantă, de pământ, apoi pe alocuri o cărare, ziua e însorită, lumina melancolic-visătorească, şi sufletele gâfâie de vitalism, ceata e numeroasă, fiindcă pe lângă patru bejeniţi de pe Someş, poeţi din care pe trei să-i numim, A. E. Baconsky, Victor Felea şi Aurel Gurghianu, între bahluieni cordiali, un prozator Ion Istrati, preşedintele Filialei Uniunii Scriitorilor, cu soţia lui, şi ea scriind, un critic literar fin, nu numai cu discurs intelectual ci şi în termeni buni cu zeul vinului, Ghiţă Mărgărit, un poet tălmăcitor de marcă din poezie rusă, amintind de anii „Mesei umbrelor", şi care adusese într-o vreme într-o strofă, din condei, lucrurile astfel, din poetul din Reazani: „Scoală-mă în zori de dimineaţă / O tu mamă care mă ogoi, / Să mă duc pe bărăgan prin ceaţă / Să primesc un oaspete de soi", iar acum recita în neştire din „Şalul negru" de Puşkin, pe care tocmai îl surghiunise pe românie, nu între Nistru şi Prut, îi avem şi pe doi bucureşteni, Geo Dumitrescu, ce a lăsat, de poate nici un an, reduta noastră clujeană pentru conducerea „Iaşului literar" şi îl are ca invitat azi pe un alt confrate de pe Dâmboviţa, la vedere în topul romancierilor orei, Nae Jianu, cu care unii ne ştim dintr-o vacanţă de anul trecut, de la Valea Vinului. Şi alături de care era aşteptat să întărească o componenţă, „de la centru", încă un suflet de o rezonanţă în peisaj moldav, ca fost şi tovarăş de viaţă al unei scumpe pierderi a liricii anilor 1944-1945, Magda Isanos – Eusebiu Camilar.

George Lesnea e mai bucuros ca alţii la gândul că autorul „Turmelor", ochelaristul cu trup îndesat şi o mină gravă, de mag dac, dat cam binişor pe brazda ingineriei sufletului omenesc, dar şi academician din 1948, avea din clipă în clipă să ne ajungă din urmă pe cale, călăuzit de cineva, un alt critic, tânăr, rămas să-l ia din gară, iar autorul cu numele de la un râu din Ardeal, dar născut în Fălticeni, al romanului „Viforul", repeta, de câte ori vreun sceptic se uita la ceas, că a vorbit cu el ieri la telefon, îşi avea valiza făcută, a ales un al doilea tren doar pentru o scurtă şedinţă de Fond Literar, unde era în Comitet,

cu importanţa ei, aşa că într-adevăr momentul apariţiei îi va fi înaintea sosirii noastre în locul unde suntem aşteptaţi, alduit. O bucurie, tradusă şi într-o încetinire de ritm, la mers, care sfârşeşte prin a-l scoate din sărite pe băiatul autorului volumelor de versuri „Veac tânăr", din 1931 şi „Pomul vieţii", din 1943, un copil foarte drăguţ de şase-opt ani, după care el se topeşte, şi care, apostrofat când de tatăl său, când de ceilalţi, certat că prea se depărtează de potecă, luându-se ba după un fluture, ba după un zbor de funigei, se supără dintr-odată şi aruncându-şi de pe umerii mici rucsacul mai mult ornamental, ca pe o grenadă, în paşii grupului, strigă spre toţi, întregul şir:

– Sunteţi nişte camilari!

Şi „camilari", când nu „cămilari", vom fi toată ziua, la luminile unui vin auriu, muscat, la o masă întinsă într-o grădină, a unei ferme, cu fripturi şi dulciuri, ca-n poveşti, sub frunze galbene, printre stacane, transportaţi şi prin vocile de argint, de privighetori, ale unor cel puţin două viitoare glorii ale unei muzici de operă ce va fi admirată nu numai în ţară, fiicele în vârste fragede ale amfitrionilor noştri, prieteni cu scriitorii ieşeni, cum dăruirea prea cu zel intereselor de breaslă face ca membrul în comitetul director al trezoreriei obştii, autor şi al romanului „Cordun", din 1942, să nu se mai ivească până la spartul târgului, sub stele, şi nici după; şi astfel, un imponderabil şi inexplicabil din chimia numelui absent să sporească o poezie a unei profesii de prin pulberile deşerturilor, la români neajunsă cu motivul unui Harap Alb din poveşti, apusă, pierdută...

La *Steaua*, anii 70: D.D. Roşca, Dumitru Isac, N. Mărgineanu, C. Noica, Aurel Rău şi Tudor Cătineanu.

Ion VLAD

A fost odată în Cluj...

Sugestia venită de la titlul filmului *A fost odată în America* nu e în totul întîmplătoare. Sergio Leone a produs un film memorabil, cutremurător, nu lipsit de poezia locurilor, a vîrstelor şi a aventurilor ameninţătoare. Clujul însuşi e un oraş cu atît de numeroase amintiri, aglomerate, înfiorînd prin umbre şi prin oameni, prin spaimele şi fantomele trecutului, prin heteroclite pagini dintr-un album pus în mişcare.

A fost odată un oraş liniştit, agitat doar de fluxul studenţimii, de sosirea ei, de teii înfloriţi din strada Kogălniceanu, pe vremea cînd în Universitate se intra cu dificultate, după examene de admitere grele. Anii studenţiei sunt intim legaţi de apariţia primelor reviste româneşti la Cluj. Colegii mei de umanioare, Ion Brad şi Dumitru Micu, mi-au prilejuit „intrarea" în lumea scrisului. O studenţie cu vagi înclinaţii spre o boemă firească şi – azi – rememorată cu neaşteptate delicii. Erau anii Operei, ai spectacolelor unde cîntăreţi precum Dinu Bădescu, Lia Hubic, Stela Simonetti, Constantin Ursulescu, David Ohanesian etc. etc. ne făceau să respectăm calendarul săptămînal, încît ştiam libretele operelor lui Verdi, Puccini, Ceaikovski şi multi alţii, exersîndu-ne, evident în absenţa martorilor… Îmi amintesc de mult mai puţine spectacole de teatru, precum *Toţi fiii mei* de Arthur Miller sau *Otello* cu interpretarea memorabilă a lui Toma Dumitriu.

În acei ani, viaţa nu era defel lipsită de incidente „academice". În sala Bogrea din clădirea centrală, profesorul Dimitrie Macrea făcea imprudenţa de a-l pomeni în prezenţa unui „gardian al revoluţiei" şi al sociologismului vulgar, paznic intransigent al purităţii ideologice, pe Sextil Puşcariu. Ei bine, colegul nostru, mult mai în vîrstă decît noi, s-a ridicat protestînd şi bătînd cu pumnul greu în bancă: „Ce caută aici acest fascist trădător?" Mic şi, parcă, în plin proces de dispariţie după catedră, prof. Macrea a încercat să riposteze, dar replica a fost şi mai tranşantă. Tabla oferea imaginea unui vid care avea să ne pună în anii următori în situaţii dintre cele mai insolite.

A fost odată un oraş cu rare automobile (miracole ale străzilor paşnice), cu autobuze mizere, devenind acum un oraş al claxoanelor nervoase, exasperate, agresive şi grobiene, cu trotuare cucerite de maşini şi cu pietoni hăituiţi, urmînd să fie exterminaţi. Poate că atari imagini au inspirat căpetenia Universităţii de a se debarasa de profesorii cu cărţi şi prestigiu, prezenţi în dicţionare româneşti şi străine.

Mi-am imaginat, poate visînd, cum dincolo de „Aula Magna”, situată la mare înălţime, un fel de Capitoliu, universitarii indezirabili sunt azvîrliţi de pe stîncile tarpeiene... Evident a fost doar un coşmar risipit de zgomotul subtil al străzii, al salvărilor neputincioase în aglomerări, al silenţioaselor tramvaie aduse probabil dintr-un ev străvechi...

A fost odată în Cluj o zi în care apărea *Almanahul literar* „al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. Filiala Cluj”. Suntem în decembrie 1949, iar primul număr al acestui periodic cu apariţie lunară venea să reia o istorie întreruptă şi fragmentată din motive mai mult sau mai puţin avuabile, după *Gând românesc* şi după *Societatea de mîine*, periodice strălucite, îngrijite cu pasiune şi ardoare de intelectuali precum Ion Chinezu şi Ion Clopoţel. Cezar Petrescu şi Gib I. Mihăescu au venit la Cluj în virtutea unui comandament naţional, ca foşti combatanţi în războiul Unirii, au inaugurat un demers continuat de Geo Dumitrescu şi de Miron Radu Paraschivescu, cel de-al doilea revenind după ce în anii '30 studia artele plastice împreună cu Ion Vlasiu, romancierul şi creatorul în domeniul artelor privirii, vechi prieten din anii Clujului sentimental. Aşadar, după o tăcere determinată de obstacole jalnice şi perfide. *Almanahul literar* îl „rechemase”, parcă, pe Miron Radu Paraschivescu; alături de el, Ion Brad, Ion Horea, Victor Felea, Cornel Regman, Petre Hossu, una dintre victimele lui Pavel Apostol, Aurel Rău inaugurează primul sumar.

Revista va evolua, însă, şi ne aminteşte azi anii săi fructuoşi prin placa de pe clădirea unde, ulterior, Geo Dumitrescu va prelua conducerea. Poate de aceea, amintindu-şi de recenziile şi cronicile publicate în „Almanah”, îmi va trimite mai tîrziu prin volumul *Libertatea de a trage cu puşca şi celelalte versuri* (Viitorul Românesc, 1994) un mesaj de prietenie...

Apoi revista a devenit, în 1954, *Steaua* (numărul pe decembrie consemna ciudat: anul V (59), nr. 9), şi redactorul ei şef, A.E. Baconsky, a avut vocaţia autentică, de-a dreptul miraculoasă, de a înnobila o publicaţie cu o contribuţie recunoscută în redescoperirea lirismului autentic şi în punerea în deriziune a marilor „poeme” de tipul celor produse de un Dan Deşliu şi mulţi alţii (Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Eugen Jebeleanu etc. etc.). Lirica îşi redescoperea vocaţia. Sunt mîndru că publicam în acel număr prima parte a unui studiu de treizeci şi ceva de pagini consacrat lui Geo Bogza. El mi-a adus unul dintre cele mai preţioase daruri: prietenia lui Geo Bogza, scriitorul uitat azi în mare măsură. Dar el a fost acela care s-a aflat în preajma lui Max Blecher (e memorabil poemul său braşovean despre scriitorul încremenit în patul său de gips) sau a lui Alice Voinescu, după revenirea ei din închisoare şi din domiciliu forţat.

Evident, azi sunt uitate mult prea multe, şi *proletcultismul* îşi are pandantul în *elitcultismul* cel mai grosolan cu putinţă. De aici se nasc aşa-zise istorii literare de mare tonaj, de fapt un fel de *puzzle*, înseilînd cronici, articole, profesînd amnezia (ce cronică scrisese Manolescu despre *Cel mai iubit dintre pămînteni*!); ce să mai spun despre Alex Ştefănescu.

Dar istoria are propriii ei magistraţi şi ei au să judece ce e de judecat. În

acel număr al revistei *Steaua* avem să-i întîlnin pe Lucian Blaga (*Gînduri pentru pace*), semnînd apoi traduceri din poezia egipteană a secolelor XVI-XIV î.e.n., iar pe Victor Felea traducînd o *Baladă slovacă* a lui Milan Kundera (!).

Perioada dominată de personalitatea lui A.E. Baconsky e una dintre cele mai fericite; G. Călinescu, Tudor Vianu, personalităţi străine, scriitori din toate celelalte provincii româneşti dau revistei o fizionomie distinctă, eliminînd orice nuanţă de provincialism şi de spirit provincios. A.E. Baconsky va construi un periodic de valoare, proclamînd, teoretic chiar, evoluţia poeziei prin resurescţia şi revitalizarea lirismului autentic. Se anunţa sfîrşitul poemelor-fantomă de lung kilometraj.

Am regretat plecarea lui A.E. Baconsky. Era şi greu ca succesorul său, Aurel Rău, să păstreze constant altitudinea revistei şi n-am să comentez perioada sa poate prea îndelungată... În schimb, am să mă întreb (e un fel de-a o spune) cine a „organizat" şi pus în mişcare strategia (la modă pe atunci) a îndepărtării poetului A.E. Baconsky? Probabil unul dintre cei care au profesat delaţiunea cu statornică şi rutinată tehnică a dorit să-i ia locul (nu, nu e vorba de Aurel Rău!). N-a izbutit, cum nu i-a reuşit nici cu cealaltă apariţie, salutată pe atunci cu satisfacţie. E vorba de apariţia la 10 februarie 1957 a *Tribunei*, publicaţie care, declarat, prelua denumirea unor „Tribune" de veche şi pilduitoare valoare. Nefiind numit cel care pusese în mişcare toate relaţiile, a venit Ioanichie Olteanu şi revista va supravieţui multor căderi, multor perioade mai terne şi mai puţin inspirate. În cel de-al doilea număr al „Tribunei", semnam cronica la Petru Dumitriu (*Cronica de familie*).

Pentru semnatarul acestor rînduri, doi dintre redactori au însemnat o indelebilă prietenie: Aurel Gurghianu, întîlnit mai întîi la bacalaureatul din Tîrgu-Mureşul anului 1948 şi apoi în calitate de coleg de an la Filologie. „Bătrînul" mi-a cunoscut toate frămîntările, gîndurile şi, cînd ne-am mutat împreună într-o cameră de pe fosta stradă a Călugăriţelor, am început o viaţă cu totul deosebită de zilele şi nopţile fostului student silitor. De aceea ne-am chinuit amîndoi la unele examene, trecute cu o mărinimie defel onorantă pentru noi; în schimb, am citit noaptea poemele aduse de „Bătrînul" din peregrinările sale de noctambul...

Cel de-al doilea este Dumitru Radu Popescu şi, dacă am regretat ceva, a fost plecarea sa la Bucureşti, după anii lui de student filolog, prieten cu dascălul său şi apoi cu colegul său de breaslă. Istoria s-a repetat, în ce mă priveşte, cu un alt tînăr creator: Ştefan Manasia, poetul tot mai sigur pe verbul şi sonurile creaţiei sale, eseist înzestrat şi pătimaş devorator de literatură mare.

Autorul acestor rînduri se consideră privilegiat de prietenia pe care i-au arătat-o Ion Vlasiu (superba casă de la Bistra, în vecinătatea Mureşului), I.D. Sirbu în scurta perioadă cît a mai stat la Cluj după acţiunea de eliminare a altor valori precum Lucian Blaga şi cel pomenit înainte, asistent al filosofului şi scriitorului.

În casa familiei Negoiţescu de pe fosta stradă a Dijmei, l-am cuoscut pe I. Negoiţescu şi pe tatăl său, un împătimit al cărţilor, cu o bibliotecă de literatură germană absolut impresionantă. Acolo şi, mai apoi, în apartamentul de pe Calea Victoriei din capitală, în scrisorile trimise din Germania, I. Negoiţescu a rămas în memoria mea ca o fascinantă şi dramatică personalitate.

Fireşte, aşa cum am consemnat, Clujul a atras din raţiuni culturale oameni de valoare şi creatori recunoscuţi: Ioanichie Olteanu, colaboratorul „Revistei Cercului literar" şi, bineînţeles, al lui I. Negoiţescu, venea la Cluj pentru a conduce „Tribuna". Strategia tîrgului nostru l-a determinat, după o prezenţă relativ scurtă, să părăsească revista… Cînd A.E. Baconsky devenise incomod pentru cîţiva membri ai „intelighentiei", e pîrît la partid pentru grava crimă a cosmopolitismului exprimat şi în eleganţa ţinutei… Atrăgînd, pentru ca mai apoi să-i respingă şi să-i arunce pe cei incomozi, veleitarii, grafomanii şi frustraţii au cîştigat, pentru un timp, bătăliile cu valorile.

Ion Vlad

M-am întrebat adesea, poate că uneori nu fără o anume (mărturisesc) ipocrizie, cine a încercat să stăpînească „cetatea literară” a Clujului? Cine l-a îndepărtat, aflat în exilul de la Craiova, de oraşul studiilor sale, de cariera universitară (alungat odată cu Lucian Blaga şi D.D. Roşca) sau chiar de profesor de liceu (ulterior) pe Ion D. Sîrbu? În *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* sau în culegerea de scrisori, *Scrisori către bunul Dumnezeu* sau în altele, adresate lui Liviu Rusu, Ion D. Sîrbu, o inteligenţă remarcată de Lucian Blaga, filosof şi scriitor, om de cultură şi caracter (poate că ar trebui să revenim la această calitate supremă a fiinţei călăuzită de Legea Morală), explică de cine şi de ce anume se temea (?) să revină la Cluj. L-am întrebat pe Ion Vartic, la care ţin mult, preţuindu-l pentru intransigenţa sa morală, cum se explică un atare fapt? Nu mi-a răspuns, neştiind nici el, cu înţelepciune, de ce...

Poate de aceea filmul lui Sergio Leone mi-a inspirat titlul; fauna umană e atît de heterogenă şi atît de permeabilă la tentaţiile răului (carieră, avansări în ierarhii, dorinţa de a conduce şi de a stăpîni etc., etc.). Necroforii, la rîndul lor, nu au dispărut dintre oameni; au ieşit din morminte şi... vorbesc. Cum altfel să înţeleg că tocmai în *Steaua* apare un text unde sunt „dezvăluite” suferinţele lui A.E. Baconsky, alungat la Bucureşti... Bîrfa şi spiritul jos, grobian, mur-

dăresc nu numai memoria celui dispărut tragic în cutremurul din martie 1977, ci şi sentimentele fratelui său, Leon Baconsky. Îl preţuiesc pe poetul şi, mai ales, pe omul de mare bunătate şi generozitate care e Adrian Popescu. Cum s-a întîmplat aşa ceva, atît de incalificabil şi imund? Poate că *Steaua*, unde amneziile au fost frecvente după plecarea lui A.E. Baconsky în cazul unor oameni legaţi de revistă, va reuşi să sancţioneze prin cuvînt un asemenea act. Sper.

A fost odată în Cluj o lume, aidoma celei de azi, pînă la urmă, cu intelectuali generoşi şi cu alţii, improvizaţi, cu prozatori de certă valoare (declar că îi preţuiesc pe Horia Ursu şi pe Alexandru Vlad), cu poeţi numeroşi şi la curent cu marea lirică a timpului modern, indiferent cum s-ar numi: modernism, postmodernism sau (vezi Umberto Eco) hipermodernism. Sunt optimist, neuitînd, însă, că lichelele ştiu să se strecoare în ciuda aglomeraţiei de maşini şi de oameni naivi.

Şedinţă la Filiala Cluj, anii 80 – Victor Felea, Vasile Lucaciu, Domokos Géza, Ion Noja, Ion Vlad (în picioare), Fodor Sándor, Negoiţă Irimie ş.a.

Ion BRAD

În dialog cu Ilie RAD

– Stimate Domnule Domnule Ambasador, ce ne puteţi spune despre viaţa literară clujeană, din perioada 1953-1955, când aţi condus (ca secretar, preşedinte fiind Nagy István) Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor?

– Trebuie să spun că, după plecarea lui Miron Radu Paraschivescu la Braşov, la *Almanahul literar* – devenit oficial revistă a Uniunii Scriitorilor – a rămas, încă un an, Geo Dumitrescu, trimis la Cluj tocmai ca să stârnească latura ideologică şi „combativă" a revistei, criticate mereu de la centru. Misiune pe care Geo şi-o îndeplinise riguros, despărţindu-se, totuşi, de radicalismul său, mărturisit în interviul reprodus în volumul din *Lumea de mâine*, al lui Ion Biberi, din 1945, şi practicat la vechea *Flacăra*, unde îl scărmănase rău de tot pe Marin Preda pentru nuvela *Ana Roşculeţ*. La Cluj, se domolise şi încercase, alături de M.R.P., să se apropie de Lucian Blaga, intenţie nobilă, realizată, parţial, mai târziu, de A.E. Baconsky şi Aurel Rău. Am avut noroc că, de la bun început, Geo m-a simpatizat şi, după plecarea din 1952, mi-a lăsat mie camera din Cluj, ce-i fusese repartizată (dintr-un apartament mai mare, din str. Şt.O. Iosif, nr. 2, unde mai locuiseră M.R.P. şi Dumitru Mircea, înainte de mutarea lor la Bucureşti). La drept vorbind, un noroc mare, la criza de locuinţe a Clujului de-atunci, care mi-a favorizat, după întoarcerea din armată, căsătoria cu logodnica mea din Blaj.

Fapt ciudat, hotărârea mea de-a lua o altă fată decât una din cele simpatizate şi alese pentru noi toţi de doamna Clara şi A.E. Baconsky l-a deranjat pe noul şef al *Almanahului* (metodă aplicată şi lui Aurel Rău), cum l-a deranjat şi mai tare faptul că, în februarie 1953, am fost numit, cu aprobare de la Partid – o vorbă bună pusese probabil şi Teofil Buşcan –, secretar al Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor.

Atunci am devenit şi membru al UTM-ului, făcându-se abstracţie de „dosarul" meu de fiu de ţărani „mijlocaşi", ca să nu mai vorbim de căsătoria mea cu fiica unui fost deţinut politic. Pesemne era nevoie de un tânăr scriitor român, printre bătrânii ilegalişti maghiari, foşti muncitori (Nagy István, Asztálos István, Horváth István), iar acesta nu putea fi A.E. Baconski, deoarece era fiu de preot refugiat din Basarabia, iar Clara (n. Popa), soţia lui, era fiica unei familii de chiaburi din Vânju-Mare, Oltenia. George Munteanu, refugiat din Basarabia, fusese exclus din Partid.

Aşadar, nu eram eu de vină că ajunsesem la Filială în locul lor sau al nu ştiu cui, şi de aceea mi-am luat rolul în serios, fără să fiu împiedicat de preşedintele Nagy István, care era şi el suspendat, temporar, din partid, până la

lămurirea unor poveşti încurcate despre comportarea lui şi a altor ilegalişti în timpul ocupaţiei horthyste. El avusese succes publicând, în celebra colecţie, „Biblioteca pentru Toţi”, romanul *La cea mai înaltă tensiune* (Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961). Primise şi un Premiu de Stat, fiindcă răspundea la exigenţele teoriei „romanului muncitoresc”, teorie predată şi la facultate (ex. *Drum fără pulbere*, de Petru Dumitriu), dar pe larg dezbătută în presă, o sarcină permanentă pentru toţi scriitorii. Atunci mi-am amintit că, la Pănade, luasem împrumut, de la parohul Ioniţă Brad, colecţia revistei *Luceafărul*, din anul 1913, la care fusese abonat, unde apăruse, în foileton, romanul *Arhanghelii*, în ţesătura şi ramele căruia se aflau implicaţi şi „băieşii”, minerii Munţilor Apuseni. Aşa că, împlinindu-se 40 de ani de la apariţia acestui vechi „roman muncitoresc”, i-am propus lui Nagy să o sărbătorim şi la Filială. Surprins de constatarea că bătrânul preot român le-a putut-o lua înainte, mi-a zis: „Dacă se aprobă la partid!”. Ideea mea îl încântase şi pe Mircea Zaciu, asistent la catedra preluată de la Ion Breazu, după moartea lui D. Popovici, în decembrie 1952. M-a sfătuit şi el să ne adresăm mai întâi lui Teofil Buşecan, la Regionala PMR, care mi-a răspuns, ca un vrednic fiu de muncitori maramureşeni şi aspirant la genul dificil al romanului, că va susţine mai sus, la tov. Tompa, iar dacă acesta nu va aproba, este gata să meargă până la „tov. prim”, Dejeu.

În timp ce aşteptam acest aviz şi Mircea Zaciu se pregătea să-şi redacteze comunicarea, fără să le cerem părerea Baconskilor, ne-a venit în ajutor moartea lui Iosif Vissarionovici Stalin, dar, pe de altă parte, ne-a şi amânat cu vreo două luni planul. Eram toţi chemaţi la pomenirea marelui dispărut. Una din oglinzile acelui moment de doliu, dar şi de trezire în adânc a spiritului multor năpăstuiţi de dictatura lui, o avem în nr. 3, martie, 1953, al revistei *Almanahul literar*, în numărul revistei figurând şi *Slavă nemuritorului Stalin*, de Emil Isac, tot mai bătrân şi mai bolnav, care scria: „Oricine va ceti cuvintele mele, să ştie că pornesc din inima unui om bătrân, sclavul suferinţelor de multă-multă vreme, cu conştiinţa împăcată că soarta i-a închis poarta bucuriei, să nu mai năvălească până la el cântecul, să nu mai răsune între cei patru pereţi […] Între aceşti patru pereţi ai mei a intrat vestea morţii lui Stalin. A murit Stalin. Şi în inima mea durerea se face şi mai grea. L-am iubit cum l-au iubit sutele de milioane de oameni, şi dacă s-ar aduna toate glasurile care plâng moartea lui, furtuna cea mai năprasnică din lume ar părea fără putere … etc. etc.” – un ton biblic, asemănător celui din *Ardealule, Ardealule bătrân!*

Spaţiul poeziei era ilustrat astfel: Aurel Rău, *Noaptea aceea* („În văzduh a timpului aripă / Ca un arc s-a rupt la răsărit. / Suflă vântul … în această clipă / Inima lui Stalin s-a oprit etc.)”, Ion Horea, *Ultimul salut* („Îngăduie-mi să te slăvesc şi-acum, / În pragul trist al ultimului drum, / Când fruntea lumii-ntregi, îndoliată / În faţa ta umbrită stă aplecată. / Mi-e greu să te privesc aşa, mi-e greu, / Tu, inginer al sufletului meu! etc.”); Ion Brad, *Plecarea comandantului* („Căzuse comandantul stând de pază... / Durerea lumii oare cum s-o spun? / Ca râuri lungi coloanele urmează / Sicriul dus pe un afet de tun” etc.). Mai semnau Victor Tulbure, Mircea Avram de la Sibiu, Ion Oarcăsu, ajutorul meu

ca funcţionar la Filială, Negoiţă Irimie şi Szász János, secretarul exigent şi demagog al organizaţiei de partid, devenit, după ani şi ani, un şi mai mare demagog, ca secretar al Uniunii Scriitorilor din România, ba chiar un fel de... anticomunist! Sărmanul.

Aşadar, „ingineri ai sufletelor omeneşti” eram, ştiut fiind că multă vreme aşa ne considera Partidul, iar ca atenţia acordată „romanului muncitoresc” actual să nu slăbească, în acelaşi număr al Almanahului – preluat de Baconski – apărea şi o bună parte din *Drum mare sub pământ*, semnat de Dumitru Drumaru, pseudonimul de atunci al viitorului eminent istoric literar (vezi studiile dedicate lui Eminescu, Agârbiceanu, Blaga etc.), venerabilul nonagenar de azi, academicianul Dimitrie Vatamaniuc. Iar ca totul să fie şi mai limpede, George Munteanu, scriitorul eminescolog, recenzând culegerea Probleme ale literaturii noi din RPR, de Traian Şelmaru, sublinia, printre altele: „Activitatea de critic literar a lui Traian Şelmaru are meritul pionieratului, al luptei – încununate în multe privinţe cu succes – pentru înfrângerea greutăţilor inerente tuturor începuturilor. Alături de Sorin Toma, Nestor Ignat, Mihai Novicov, Silvian Iosifescu, Ion Vitner şi alţi câţiva scriitori şi publicişti, Traian Şelmaru şi-a dat contribuţia la crearea noii critici literare româneşti de după 23 august 1944”. „Curat româneşti!”, îmi vine să exclam, dar atunci nu mi-ar fi dat mâna.

În atmosfera aceasta am pregătit şi, până la urmă, în primăvară, am sărbătorit, cu întârziere, şi cei 70 de ani lui Ion Agârbiceanu, neglijaţi în toamna lui 1952, şi împlinirea a 40 de ani de la apariţia romanului său „muncitoresc”, *Arhanghelii*.

Am mai evocat, pe larg, emoţiile pe care le-am avut până la aprobarea tuturor acţiunilor, inclusiv de la Bucureşti, prin Mihai Beniuc, de la Răutu, Chişinevschi, Miron Constantinescu, şefii propagandei oficiale. Dar ne-am dat seama că, în cazul lui Ion Agârbiceanu, atunci şi mai târziu, peste ideologi intervenise discret şi Dr. Petru Groza, care-l cunoştea încă din primele Parlamente ale României Mari, pentru realizarea căreia militaseră amândoi. Favorabil i-a fost şi Mihail Sadoveanu, preşedintele Uniunii Scriitorilor. Celelalte emoţii veneau chiar din partea sărbătoritului, temător ca, nu cumva, să-l proclamăm comunist, fiindcă toată lumea ştia că a fost popă, ca şi Gala Galaction, şi că el nu doreşte nicio slujbă, cel mult, dacă se poate, o pensie. Cu vestea bună adusă de mine de la Bucureşti şi cu asigurarea lui Mircea Zaciu că el va vorbi ca un istoric literar, nu altfel, bătrânul se uită lung la cei doi imberbi, Zaciu de 25 de ani, eu de 24, ascunşi greco-catolici, în curs de îndoctrinare marxistă, apoi, ceva mai încrezător, şi-a dat consimţământul pentru adunarea de la Filială. În prealabil, m-am dus şi la Clinica Medicală 2 – „a lui Goia”, cum se spunea –, unde era internat Emil Isac, ca să evit orice fel de reproşuri ulterioare sau comentarii maliţioase. N-a fost cazul. Dimpotrivă. Lui Zaciu nu-i ceruseră cei de la judeţeană să-i vadă „referatul”, nici cei de la Bucureşti, cu atât mai puţin eu.

În ziua şi la ora stabilită, înainte de amiază, oaspetele venise îmbrăcat în redingota lui neagră, în contrast cu barba albă, peste faţa îmbujorată, cu bas-

tonul înalt, ca o cârjă episcopală, însoţit doar de fiica sa, Uca, de la Biblioteca Universitară. De la partid – doar Teofil Buşecan. De la Universitate – nimeni, nu mai ştiu de ce. Probabil dintr-o rezervă oficială, încă prezentă. Dintre scriitorii români, lipseau doar Lucian Blaga şi „cerchiştii". Maghiarii, toţi, în frunte cu bătrânul „transilvănist" Kos Károly, cu mustăţile lui enorme (el fusese, în 1911, trimisul unui ziar clujean la serbările jubiliare ale ASTREI de la Blaj) şi toţi confraţii mai tineri, prozatori, poeţi şi critici, mulţi dintre ei provenind, ca şi noi, din satele şi târgurile ardelene.

Înconjurat de atâta lume, Ion Agârbiceanu făcea eforturi vizibile să-şi stăpânească emoţiile. Eu îl observam de lângă el şi Nagy István, de la măsuţa prezidiului (lunguiaţă, acoperită cu pânză roşie), la început crispat, apoi, pe măsură ce Mircea Zaciu îşi desfăşura ampla şi calda lui evocare, tot mai topit în curiozitatea generală a sălii, surprinsă de vastitatea operei agârbicene, ce număra peste 60 de cărţi, toate inspirate din teme „majore" – alt poncif al epocii –, din aspecte sociale şi morale „semnificative".

Aplauzele prelungite ale sălii îl copleşiseră pe scriitor. A mulţumit sobru, strângându-i mâna puternic lui Mircea Zaciu, apoi preşedintelui Nagy István şi mie.

„Referatul" lui Zaciu a devenit apoi schiţa unei teze de doctorat (1967), dar, mai întâi, prima lui carte, *Ion Agârbiceanu*, publicată la ESPLA, pe care am primit-o cu această dedicaţie: „Lui Ionu, în amintirea unei nopţi îngheţate de iarnă, care ne-a legat pentru totdeauna. Mircea, Cluj, 30. VIII. 55."

Nu mai continui, ca să evităm caracterul prea monografic al acestei evocări. Dar nu mă pot abţine să nu amintesc câteva consecinţe ale reuşitei noastre iniţiative. Mai întâi să propunem, chiar să insistăm pentru reeditarea lucrărilor sale, începută târziu şi timid. Apoi, să propunem să i se acorde şi lui Ion Agârbiceanu o „pensie de merit" – în valoare de 2000 lei –, de care mai beneficiau Sadoveanu, Galaction, Bacovia, Mihail Sorbul, mai târziu şi Arghezi. Să fie reprimit la Academie, să fie decorat şi să i se dea înapoi casa personală, naţionalizată abuziv.

Pentru acest ultim aspect, fusesem presat să insist după o întâmplare nenorocită din Ajunul Crăciunului acelui an, 1953.

După tradiţie, familia Agârbiceanu tăiase un porc şi ţinea să coacă în cuptor şi colacii tradiţionali, să-i împartă copiilor colindători. Dar, cum la parter avea ca chiriaş un ofiţer, nu de securitate (aceia îl urmăreau nevăzuţi, conform dosarelor de la CNSAS), în clipa în care scriitorul porni să aţâţe focul, respectivul „revoluţionar" l-a luat de gât, înjurându-l în toate felurile şi ameninţându-l. Aşa că ne-am trezit, spre amiază, la Filială, cu venerabilul scriitor şi fost protopop al Clujului, gâfâind, congestionat la faţă. Livia, secretara noastră, i-a dat un pahar de apă, iar eu, în faţa sa, l-am sunat la Regională tot pe Teofil Buşecan, care, înţelegând anomalia, şi-a alertat probabil şefii. Iar aceştia, pe căile lor specifice, l-au potolit momentan pe chiriaşul contondent, care continua, totuşi, să se uite urât la bătrânul obligat să măture zăpada, abundentă în acel an.

Cele vreo 30 de scrisori primite de la Ion Agârbiceanu, după plecarea

mea, în toamna lui 1955, la Bucureşti, se refereau aproape toate la problema casei, cu greu scoasă de la naţionalizare. La 28.III. 56, primeam această scrisoare:

„Iubite domnule Brad,

Ţin să te avizez cu multă bucurie şi recunoştinţă că în ziua de azi m-a avizat Sfatul Popular Cluj că mi-a fost scoasă casa de subt naţionalizare. Odată cu mulţumirile mele cele mai călduroase, îţi doresc sănătate şi toate cele bune.

Dacă ai drum la Editura de Stat, rog interesează-te de ce nu-mi mai apar *Arhanghelii*? Eu am întrebat de vre-o lună, dar nu mi s-a răspuns nimic. Al d-tale, Ion Agârbiceanu."

Totul mergea încet, încât, la 2.VII.56, revenea cu o nouă scrisoare, tot în chestiunea retrocedării definitive a casei, la care adăuga: „Din cauza slăbiciunii cordului, directorul mă opreşte de la deplasări, de aceea nu am putut veni nici la Congres, ci am trimis o telegramă."

Congresul Uniunii Scriitorilor, agitat, răscolitor, la care doar cordul mai puternic şi firea lui Tudor Arghezi puteau face faţă, aducea o strălucire nouă, de bun augur pentru noi toţi.

Toate relaţiile mele, literare şi nu numai, au continuat până la sfârşitul vieţii lui Ion Agârbiceanu, şi după aceea, cu familia sa.

Din multele sale scrisori, mai reproduc aici doar cea trimisă la 5.X.62: „Iubite domnule Brad, Trecând cu bine peste impresionanta cinstire ce mi-aţi organizat-o, vin să-ţi mulţumesc din toată inima pentru tot ce ai făcut şi personal pentru mine, şi pentru frumoasa apreciere a scrisului meu, făcută în Gaz[eta] lit[erară] şi alte publicaţii. Îţi doresc ani mulţi cu sănătate şi spor la muncă! Al d-tale cu stimă, Ion Agârbiceanu".

Într-adevăr, a fost o adevărată sărbătoare pentru Clujul care-l iubea şi cinstea cum se cuvine. Am participat, împreună cu Mihai Beniuc, eu citind acolo poezia ce i-o dedicasem, *Fântâni şi stele,* care începea cu strofa: „Trăiesc şi-această zi când se închină/ Cumpăna vieţii-n chip de hotărâre / Un braţ încearcă-n noaptea fântânilor lumină, / Un braţ e printre stele, mai sus, în viitor...".

În 1982, când apărea, la Editura Dacia, volumul *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*, o carte gândită şi alcătuită admirabil de Mircea Zaciu (în care figurau 52 de nume care-l cinsteau, pe marele prozator, printre care: Geo Bogza, Al. Rosseti, Ionel Pop, Ion Vlasiu, D.R. Popescu, D. Micu, Mircea Veroiu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Augustin Buzura, Iorgu Iordan, Ion Vlad, Eugen Simion, N. Steinhard, Monica Lazăr, Livius Ciocârlie, Ion Vartic, Ion Pop, Şerban Foarţă, Marian Papahagi, Aurel Sasu şi Rosa del Conte), a fost inclusă şi evocarea mea, *Cu treizeci de ani în urmă*, trimisă de la Atena. Cartea o primeam tot acolo, cu dedicaţia: „Pentru Didi, Lia şi dragului meu Ion Brad, în amintirea marelui nostru Bătrân, care ne-a înfrumuseţat anii tinereţii, cu prezenţa lui exemplară, în amintirea, de asemenea, a luptei noastre comune de a-l repune pe locul meritat în constelaţia prozei naţionale, dragostea frăţească a lui Mircea Zaciu. Bucureşti, oct. 82."

În 2007, la aniversarea celor 125 de ani de la naşterea lui Ion Agârbiceanu, când Mircea Zaciu[1] nu mai putea să organizeze şi nici să-i cinstească memoria, i-am ţinut eu locul în cadrul unei impresionante adunări din Cenade, unde, printre delegaţii Munţilor Apuseni, din satul Bucium Şasa, venise o strănepoată a Fefeleagăi, eroina genialei schiţe cu acest titlu. Au venit cu toţii îndrumaţi de doamna Mioara Pop, directoarea Bibliotecii Judeţene „Lucian Blaga" din Alba Iulia.

Şi înainte, şi de atunci încoace, am urmărit, an de an, cărţile lui Ion Agârbiceanu, multe titluri noi, mai ales cele cu caracter religios, el fiind unul dintre marii scriitori creştini din literatura noastră. Cărţi îngrijite şi editate mai ales de vrednicii critici şi istorici literari Ion Buzaşi şi Mircea Popa.

(Fragment din volumul Ilie Rad, *Convorbiri cu Ion Brad*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013)

Un „catastif" singular şi „eroii" lui

Printre prietenii mei cei mai apropiaţi se numără poetul George Corbu-Senior şi fiul său (şi al Paulinei) George Corbu-Junior. Le zic aşa, doar pentru delimitarea vârstei, în realitate amândoi fiind „seniori" veritabili ai unei nobile pasiuni: bibliofilia.

Acum când atâţia bărbaţi, mai mult sau mai puţin tineri, aleargă după bani, combinaţii, şantaje, averi dubioase — ca să nu mai vorbim de cei năclăiţi în disputele politice — prietenii mei mai tineri îşi continuă eforturile, începute demult, de-a nu lăsa să dispară, să se împrăştie, să se deterioreze cărţi şi manuscrise rare, în primul rând cele româneşti. Am văzut în rafturile lor o mulţime de ediţii-princeps, dedicaţii şi autografe ale marilor scriitori, care au trecut dincolo de Styx, cu luntrea neagră a lui Charon, dar şi ale celor care mai trăiesc, scriu şi publică noile lor cărţi.

Curiozitatea şi pasiunea celor doi „seniori" ai bibliofiliei se traduc şi prin arta de a stabili relaţii cu scriitorii, anticarii şi alţi colegi contaminaţi de „boala" lor, ajungând astfel să intre în intimitatea celor care produc sau numai conservă comoara perisabilă a cărţilor şi manuscriselor.

Întâmplarea a făcut ca, prin mine, vechi colaborator şi prieten al regretatului poet Geo Dumitrescu, tânărul George Corbu să-l cunoască şi să-l viziteze frecvent până în pragul, neaşteptat, al decesului. Când locuia încă pe strada Roma, ameninţat să fie dat afară dintr-o casă veche, recuperată şi repede demolată de foştii proprietari, Geo Dumitrescu începuse „desfacerea" unor ediţii rare din volumele sale şi ale altor colegi de generaţie, scrisori şi manuscrise de-ale lor, alte cărţi cu dedicaţii, pe care „Juniorul" le-a cumpărat din banii dobândiţi prin munca sa cotidiană.

Printre „curiozităţile" deţinute de Geo Dumitrescu se număra şi manuscrisul unui „catastif" special, vreo patru caiete, format mare, pe care promitea

[1] Mircea Zaciu (n. 1928) a murit în anul 2000.

mereu să mi le arate şi mie, ele nefiind altceva decât un „Jurnal de redacţie“, rodul iniţiativei sale de redactor-şef al revistei „Almanahul literar“ din Cluj, în perioada 1950-52, când ne obligase pe noi, subalternii, să semnăm zilnic nu doar prezenţa la redacţie, ci şi observaţiile, preocupările şi opiniile noastre din ziua respectivă.

Dacă n-am ajuns să văd, după aproape 50 de ani, caietele conservate de autorul lor moral, le-am examinat abia după ce regretatul nostru şef din perioada clujeană a închis, subit, pentru totdeauna, ochii săi inteligenţi, sclipitori în luciditate, nemiloşi uneori cu cei din jurul său, oricât de apropiaţi îi erau. „Catastiful“ acesta, înstrăinat ca şi multe alte documente şi cărţi, de către succesorii poetului Geo Dumitrescu, a ajuns, astfel, în colecţia de rarităţi a lui George Corbu-Junior. Era, totodată, cel mai firesc lucru ca primul „scormonitor“ de specialitate al paginilor „Catastifului“ să fie poetul, eseistul şi omul de spirit George Corbu-Senior, contemporan cu Geo Dumitrescu şi cu unii dintre noi, „personajele principale“ care am supravieţuit încă acestei lecturi.

Meticulos cum îl ştiu de totdeauna, „Seniorul“ nu s-a mulţumit doar să răsfoiască paginile ciudatului manuscris şi ale altor documente adiacente, devenite, prin trecerea timpului, elemente constitutive ale unui proces literar, pe cât de dificil şi penibil la începuturi, în epoca proletcultismului şi „luptei de clasă“, pe atât de semnificativ şi eliberator în consecinţele sale finale. De aceea, l-am rugat ca, odată cu accesul meu la textele originale, să-mi dea voie să reproduc aici şi eseul său introductiv la o posibilă, sau mai degrabă imposibilă şi inutilă publicare a „Catastifului“. Mi-am permis doar să transcriu din paginile sale, multe greu de descifrat, câteva eşantioane, pentru a face mai plauzibil şi textul elaborat de colegul George Corbu. Iată-le, aşadar, pe rând.

DRUMUL CĂTRE „STEAUA“
viaţa scurtă a *Almanahului literar* în documente inedite

Revista ALMANAHUL LITERAR, apărut la Cluj, în decembrie 1949 şi durând, sub acest titlu, până în decembrie 1953 — din ianuarie 1954 continuând sub noua denumire „Steaua“, nume care a rămas până astăzi în peisajul publicistic şi literar postbelic — a fost prima revistă românească din Transilvania, după 23 August 1944. Ea a fost condusă, la început, de poetul Miron Radu Paraschivescu, în calitatea asumată de redactor responsabil.
Apariţia primului număr al revistei ALMANAHUL LITERAR a fost posibilă în contextul pregătirilor pentru aniversarea a 7 decenii de la naşterea lui I.V. Stalin (n. 1879). A fost abilitatea lui M.R. Paraschivescu de a lega, formal, apariţia unei reviste de conducătorul de partid şi de stat sovietic care a aprobat, desigur, prin mijlocirea lui Petru Groza, reîntoarcerea Ardealului la patria-mamă, într-un Cluj unde nu existau decât reviste şi ziare ungureşti, în afară de ziarul Lupta Ardealului *(din anul 1946).*
Ea a fost nu numai prima publicaţie literară importantă din această provincie istorică românească, oferind şi tribună de afirmare şi unora dintre scriitorii ce aveau să devină nume de primă mărime în cultura naţională: A.E. Baconsky, Aurel Rău, Ion Brad, Ion Horea, Dumitru Micu, George Munteanu, Victor Felea, Cornel Regman, Mircea Zaciu, Dumitru Mircea, Aurel Gurghianu, Alexandru Căprariu, Tiberiu

Utan, Iosif Pervain, Aurel Martin, D. Vatamaniuc. Sunt nume ce s-au impus ca un corp distinct de creatori, prezenţi, pe bună dreptate, în istoriile literare şi în dicţionarele de literatură română.

Momentul inaugural al unei orientări ce se voia înnoitoare în universul literar românesc — echivalent cu adolescenţa literară a numelor amintite, dar şi a altora — , perioadă aşezată, totuşi, sub canoanele dogmatismului şi ale realismului socialist, poate fi consemnat şi înţeles nu doar din primele numere ale revistei, ci şi dintr-un document excepţional, surprinzător pentru mentalitatea şi judecăţile noastre de azi. Aceasta, cu atât mai mult cu cât documentul s-a născut din iniţiativa regretatului mare poet Geo Dumitrescu, şi conservat tot de el, constituind, într-un fel, şi un veritabil jurnal colectiv de creaţie.

O întâmplare norocoasă a făcut ca acest document de mare interes istorico-literar să fie oferit unui bibliofil şi cercetător interesat de studierea şi publicarea, fie şi parţială, a conţinutului său de un interes evident nu numai pentru biografia lui Geo Dumitrescu, ci şi a celorlalţi scriitori importanţi din gruparea ALMANAHULUI LITERAR şi a revistei STEAUA.

La începutul existenţei revistei, bineînţeles, totul se petrecea sub coordonarea şi îndrumarea lui Miron Radu Paraschivescu, aflat la Cluj prin împrejurări biografice speciale, fiind legat atât de studiile sale la Belle-Arte, cât şi de prietenia cu poetul Emil Isac, a cărui ediţie definitivă de Opere de la Fundaţiile Regale pentru Literatură şi Artă a îngrijit-o (1946). El era ataşat, de asemenea, de alte personalităţi culturale ale Clujului, inclusiv de poetul şi filosoful Lucian Blaga, eliminat de la Universitate şi ţinut într-o izolare literară severă.

Nu trebuie uitat nici faptul că, prin biografia sa social-politică, Miron Radu Paraschivescu se cunoştea cu unii dintre conducătorii Partidului Comunist, printre care Leonte Răutu, care răspundea în epocă de toate manifestările culturale şi ştiinţifice ale ţării.

Spirit nonconformist, Miron Radu Paraschivescu şi-a manifestat în paginile revistei şi în jurul ei unele dintre rezervele fireşti faţă de restricţiile din domeniu (poate având ceva să-şi reproşeze şi să corecteze ceva din greşeala gravă de a-l fi atacat dur pe „impostorul" Tudor Arghezi, în România liberă, 1945), intrând astfel, repede, sub semnele de întrebare ale cenzorilor ideologi de la Bucureşti. În aceste condiţii, aceştia au socotit că revista poate apărea mai departe doar dublându-se responsabilitatea oficială a conducerii, prin trimiterea la Cluj a poetului Geo Dumitrescu, până atunci angajat în viaţa literară prin diverse răspunderi şi însărcinări, inclusiv în redacţia revistei „Flacăra".

La această atmosferă faţă de orientarea critică şi estetică a revistei ALMANAHUL LITERAR au contribuit şi unele din analizele făcute de către conducerea Uniunii Scriitorilor sau în presa centrală de partid.

Fiind preocupat de reluarea activităţii sale literare şi a traducerilor la care se angajase, Miron Radu Paraschivescu a părăsit Clujul, mutându-se la Braşov, întreaga răspundere a revistei fiind preluată de Geo Dumitrescu, în calitate de redactor responsabil, în 1950. Evenimentul avea să se petreacă în urma unei analize dure şi drastice a revistei ALMANAHUL LITERAR, a poeziei, în special cum rezultă din manuscrisul Raportului prezentat de Geo Dumitrescu, în urma primului an de activitate al revistei.

Un raport dur, mai ales la adresa poeziei, în mod special a poemelor lungi (Barta şi Frasinii) publicate de A.E. Baconsky. Din notele lui Geo Dumitrescu reiese că la dezbaterile declanşate de raportul său a participat toată „artileria ideologică" centrală şi locală a timpului. Sunt reţinute, astfel, părerile şi recomandările lui Dan

Deşliu *(„lărgirea tematicii“, „adâncirea ei“, „abordarea problemelor centrale“, „răspunderea faţă de poporul tău şi de popoarele lumii“, „pasul cu viaţa“, „să ne ducem la Partid“, „spiritul de partid“, „lupta pentru pace“, „tovarăşul Stalin“ etc. etc.);*Traian Şelmaru*, secretarul Uniunii Scriitorilor („dezbateri colective mai dese“, „discuţii critice şi autocritice“, „consfătuiri cu cititorii“, „cerc de prieteni ridicaţi, muncitori“, „studiu organizat“, „muncă după plan“, îl apără de critici pe Baconsky etc.);*J. Popper*, de la „Flacăra“ („lupta împotriva manifestărilor duşmănoase“, „lipsa spiritului de partid“ etc.);*J. Feleki*, secretarul cu propaganda al Regionalei PMR („creşterea cadrelor“, „nu s-au căutat muncitori“, „înfrăţirea naţionalităţilor“, „patriotismul literaturii maghiare“, „frica de propagandă, de lozinci“, „prezentarea omului nou“ etc. etc.;*O. Rappaport *(„neglijarea stimulării dramaturgiei autohtone“, „neglijarea instituţiilor de artă“, „lipsa participării la şedinţe“ etc.);Victor Bârlădeanu de la „Scânteia“ („lipsuri serioase politice, de conţinut, în lucrările de proză“, „obiectivismul, neparticiparea la viaţă“, „război împotriva formalismului“, „chiaburii“, „secretarul de partid“ etc.). Au mai luat cuvântul D. Micu şi Mircea Dumitru, studenţi la Şcoala de literatură, precum şi criticul Cornel Regman.*

În cartea sa de memorii, Timpuri zbuciumate*, Dumitru Micu evocă pe larg acea reuniune, inclusiv banchetul din seara respectivă, la care Dumitru Mircea ar fi cântat cu cuţitul în gură, iar „un grup de tineri a lansat chiuituri de actualitate, improvizate de Brad: Să cântăm şi să bem mult, c-am scăpat de proletcult“.*

Dacă ar fi fost de faţă şi Miron Radu Paraschivescu, să audă toate criticile din acea zi la adresa revistei conduse un an întreg numai de el, probabil că ar fi făcut o nouă criză de nervi şi ar fi fost internat din nou la clinica doctorilor Benetato şi Pamfil.

Pentru a suda pe tinerii scriitori şi redactorii începători strânşi în jurul revistei, Geo Dumitrescu, publicistul şi organizatorul experimentat al muncii dintr-o redacţie încă din timpul războiului — se cunoştea cu Miron Radu Paraschivescu de la cotidianul „Timpul“ — a introdus o disciplină de redacţie strictă, demnă de studiat în documentul pe care îl avem în faţă, compus din patru caiete.

Aceste patru ciudate jurnale de creaţie sunt însoţite de unele texte (analize de număr, sumare, autobiografii), care se constituie în meticuloase condici de prezenţă fizică în redacţie, dar şi de activitate consemnată de către fiecare participant, în funcţie de temperament, de stil şi, poate, şi de nevoia de a primi o apreciere favorabilă din partea „şefului“. Citite astăzi, ele ar putea atenta, într-o oarecare măsură, la imaginea, între timp esenţial modificată, a respectivilor creatori, în frunte chiar cu Geo Dumitrescu, deşi acesta n-a publicat nici un text în revista pe care a condus-o.[…]

Iată-le, reproduse în mod exact, cu sentimentul că nu e un sacrilegiu dacă o fac de dragul adevărului, soarta decizând ca eu singur să mai rămân în viaţă şi să-mi iau această penibilă răspundere. Dacă m-aş fi întins la toate patru caietele, ar mai fi fost nevoie, desigur, şi de acordul colegului Aurel Rău, cel care a condus „Steaua“ timp de 40 de ani.

21 iunie 1951

Observaţii

Tovarăşii sunt rugaţi să scrie mai amănunţit şi mai concret, indicând pe cât posibil stadiul materialului respectiv (predat la secretariat, predat la dactilografă etc.), calitatea lui, dificultăţile pe care le implică, şansele de publicare etc., şi evitând formulele vagi, birocratice („selecţionarea materialului pt. nr. 6“ etc. — aceasta, de pildă, e o treabă care trebuie făcută în cursul întregii luni

care precede apariţia nr.-ului respectiv — n-are rost deci să se scrie zilnic această formulă generală).

De asemeni, tovarăşii sunt rugaţi să noteze observaţii, propuneri, iniţiative, privind munca redacţiei, doleanţe sau critici privind condiţiile de lucru, bunul mers al redacţiei. Coloana din margine rămâne liberă pt. observaţiile secretariatului şi conducerii. (**Geo Dumitrescu**)

***George Munteanu**:* Sosit; ora 10, 30 — plecat: ora 15

Am predat diferiţilor redactori salariul şi am întocmit decontul de cheltuieli pt. deplasarea mea la Bucureşti.

Am revăzut cu L. Tudor scrisoarea pt. Ed. Cartea Rusă.

Am stabilit în principiu cu administraţia cumpărarea unui ceas şi comandarea unor vitrine pt. redacţie.

I-am dat lămuriri dactilografei asupra lucrului de după-masă.

Am stabilit pentru miercuri, 27.VI, şedinţa de redacţie şi am reamintit resoartelor să se pregătească în acest sens.

Am revăzut şi corectat nota lui D. Micu despre şedinţa Uniunii închinată traducerilor, predând-o dactilografei.

Am revăzut şi făcut ultimele corecturi la prima jumătate a articolului *Pentru adevărată măiestrie* al Elenei Costin, după ce el a fost bătut la maşină.

Am controlat activitatea resoartelor (deşi mai mult formal) şi le-am făcut diferite comunicări privind activitatea redacţională.

Trebuie să observ că redactorii nu au învăţat încă să-şi folosească raţional timpul de lucru în redacţie. Tov. Baconsky, de pildă, şi-a petrecut o parte din vreme în conversaţii străine de interesele redacţionale şi, în afară de proiectul de contract cu colaboratorii revistei, nu a lucrat în mod efectiv şi altceva.

***A.E. Baconsky**:* Sosit 8, 45

Plecat 12, 30

Stilizarea poeziei lui Sângereanu, selecţionarea mat. pt. Nr. 1.

Întocmirea unui proiect de contract cu colaboratorii revistei.

Iosif Pervain: 11-14″ — Am bătut la maşină partea rămasă nebătută din nuvela lui Sütö. Am revăzut textul, făcând ultimele modificări şi l-am predat tov. Regman, pt. o ultimă revizie. Nuvela mai prezintă unele mici lipsuri, dar peste ele se poate trece. Este publicabilă!

16-20. Am fost de serviciu. Am făcut lectură din *Iaşul nou*, nr. 3-4.

Autocritică. Fiind de serviciu, trebuia să fiu prezent la ora 8 dimineaţa. De fapt, am venit la redacţie abia la ora 11. P. I. 9 am fost la o şedinţă a Filialei Uniunii Scriitorilor. Apoi am stat de vorbă cu prof. Popovici, ca să văd ce articole am putea obţine de la dânsul, în viitor.

Angajament. Voi căuta ca pe viitor, în ziua când sunt de serviciu, să fiu la redacţie la ora cuvenită!!

Aurel Martin: Sosit orele 9, 45. Plecat orele 14.

Prelucrat art. lui I. Balea: „Despre libretul de balet";„Activitatea Conservatorului Gh. Dima";art. (recenzii) ale lui L. Tudor.

Poezia lui Isacovschi în trad. Ninei Cassian şi Poezia lui Al. Surcov în trad. lui [...] cronica lui D. Drumaru, despre „Moşia oamenilor slobozi" de G. Ignătescu. În afara cronicii lui Drumaru, celelalte mat. s-au predat dactilografei.

Ion Brad: Sosit: 12, 30 — plecat: 14, 30

Am reparat poeziile lui Gh. Ruja, D. Micu, Şt. Pătruţ.

Am discutat cu Al. Căprariu despre poezia „Seceriş", ca s-o refacă, i-am sugerat idei şi imagini. Mâine trebuie s-o aducă.

Ţin să observ că tov. Baconsky, care a stat 4 ore la redacţie, n-a refăcut decât 2-3 versuri (rânduri) din două poezii, deşi secretariatul de redacţie ne-a sugerat unele schimbări utile.

Aurel Gurghianu: Sosit: 12, 30 — plecat: 14, 30

Am expediat o scrisoare lui Tr. Dragoş, răspunzându-i la versurile trimise şi redându-i material pt. numerele viitoare. I-am expediat o „Delegaţie" pt. documentare.

Cornel Regman: Sosit 13 — plecat 14, 30;16-17;19-20, 30 = 4 ore

— Corectat schiţa „Seceriş" de D. Drumaru;gata pentru tipar. Schiţa e bunicică. Are unele elemente semănătoriste şi optimism facil.

— Citit poezia lui Bozbici „Struggle for Life";găsesc că e o poezie bună, materialul de bază al poeziei pt. nr. 6.

— Am stat de vorbă cu A. Becea, care mi-a predat azi o schiţă. Urmează să discut mâine cu el, în urma lecturii.

22 Iunie 1951

George Munteanu: Sosit: ora 9, 53;plecat;15, 10.

Chestiuni gospodăreşti: Am stabilit cu tov. Schwartz să se facă devizul pentru vitrinele de publicitate ale revistei.

Am luat contact cu un ceasornicar pt. cumpărarea unui ceas. Mâine voi avea rezultatul. Am aranjat biblioteca după reparaţia dulapului, împreună cu tov. Martin.

Am intervenit din nou la „.Slova" pt. completarea colecţiei ziarului „Scânteia".

Muncă redacţională

Am citit poemul lui Bozbici *Struggle for Life* şi i-am recomandat o serie de îmbunătăţiri. Nu este încă publicabil.

Am citit nota lui D. Micu despre problema traducerilor şi i-am adus ultimele îmbunătăţiri. Este bună de publicat. Am terminat de corectat în ultimă formă articolul Elenei Costin. Este un articol bine gândit — în general — şi, cu îmbunătăţirile noastre, poate fi publicat. Am citit folclorul şi-l socot publicabil (afară de o bucată, însemnată de mine, care suferă de impreviziuni ce pot deveni dăunătoare pt. revistă).

Observaţii privitoare la orarul muncii redacţionale

Tov. Regman nu a respectat (pt. a câta oară?) orarul, potrivit căruia ar fi trebuit să vină la ora 8 pt. *serviciul de redacţie.* Se observă tendinţa unor redactori de a-şi spori numărul orelor de muncă prin notarea inexactă a *sosirilor* şi *plecărilor.* Rugăm mai multă probitate!

A.E. Baconsky: Plecat la Bucureşti

Iosif Pervain: 10″ — 14″

Am citit, împreună cu tov. Regman, nuvela lui Drumaru, *Secerişul.* Nuvela este digerabilă. Tema este veche, iar tratarea ei cam învechită. În ceea ce priveşte limba, mai are, cu toate corecturile făcute, unele lipsuri. Publicabilă.

Am început să citesc articolul lui J. Darvas, apărut în revista *Csilag,* pt. a face o notă ceva mai lungă despre Congresul scriitorilor din Ungaria.

Propuneri: să se găsească o modalitate ca în redacţie să domnească mai multă linişte!

[*Pe margine este scris*: Rugăm a se face propuneri *concrete*, nu propuneri care cer altora să găsească o modalitate de restabilire a liniştii în redacţie. George Munteanu]

Aurel Martin: Sosire 10,35. Plecare: 14l'

Am terminat de stilizat cronica lui Drumaru despre Ignătescu, *Moşia oamenilor slobozi.* E pasabilă. Am dat-o spre lectură tovarăşului Pervain. Am predat la secretariat notele lui Balea referitoare la Conservatorul Gh. Dima şi la problema libretului. A doua este interesantă, dar mai puţin bine scrisă decât notele anterioare ale lui Balea. Nota despre Conservator bine scrisă este mai puţin însemnată pentru almanah. O propun totuşi spre publicare. Am predat, de asemenea, secretariatului cronica dramatică a lui Dragoman despre *Noaptea furtunoasă* pe scena Teatrului de Stat din Sibiu. Cronica e cam impresionistă, dar nedigerabilă (vorba tov. Pervain). Vreme de un ceas am aranjat împreună cu tov. Munteanu Biblioteca redacţiei şi colecţia de reviste. Pentru nr. următor am comandat tov. Kraus de la Teatru un articol-bilanţ despre stagiune — un articol critic, iar tov. Balea un articol asemănător despre stagiunea la cele două Opere din Cluj. Am citit poemul lui Bozbici;socot partea a doua pasabilă. Poemul necesită încă o bună şlefuire a expresiei şi o ordonare adâncă a procesului de ideaţie.

[*Pe margine este scris:* Modificare ulterioară, pentru a se pune la adăpost de critică. George Munteanu]

Ion Brad: Sosit: 11, 50 — Plecat: 14, 30.

Am discutat cu Al. Căprariu poezia „Seceriş" cu completările aduse, la fel „Maria" cu suges-

tii pt. un poem cu totul altcumva scris. L-am consultat în legătură cu planurile viitoare. Să scrie despre minerii de la Şorecani. Discuţii în legătură cu poemul lui Bozbici.

Am elaborat câteva sugestii tematice în planul de perspectivă, pregătire pentru discuţiile de la şedinţă.

Predarea materialelor la secretariat.

Am mai citit material din Pedagogie.

Aurel Gurghianu: Sosit: 11, 50 — plecat: 14, 30

Am reluat corespondenţa cu Ion Horea. I-am dat material pentru nr. din Iulie, sugerându-i teme. Am încercat să-l conving a veni la Cluj.

Am citit material din Cairov (pedagogie).

Cornel Regman: Sosit: 10, 30 — Plecat: 14, 30

1) Am corectat împreună cu tov. Pervain schiţa lui Drumaru „Seceriş". Stilizare.

Schiţa e pasabilă. Cum am mai spus, unele elemente semănătoriste în direcţia idilismului. Expresia destul de ternă. Publicabilă.

2) Am citit o schiţă de A. Becea. Stăruie prea mult asupra tehnicii producţiei, în loc să scoată în relief figura muncitorilor avansaţi. Părţi abstracte, generale, gazetăreşti în prezentarea vorbelor şi gândurilor eroilor.

Are nevoie de a fi refăcută.

3) Am corectat ultima parte a schiţei lui Sütö „Scrisorile dlui Marişan". În forma actuală, e publicabilă.

23 Iunie 1951

George Munteanu: Sosit: 10, 40;plecat: 14, 10

Chestiuni gospodăreşti. Am comandat vitrine prin administraţia noastră şi ceas pt. redacţie. Luni, ceasul va putea fi ridicat.

Muncă redacţională. Am citit nuvela lui D. Drumaru. Mai sunt unele observaţii de făcut resortului în ce priveşte finisarea ei. Am recitit şi predat tov. resp. adjunct 3 materiale de critică şi istorie literară.

Am corectat şi predat la dactilografă o notă despre scenariile de film.

Am dat unele sugestii tov. Brad pentru întocmirea unui plan operativ de lucru la resortul de poezie.

Lectura săptămânii

1. Marx and Engels, About literature and art (*7 capitole)*
2. Vs. Ivanov, *Întâlniri cu M. Gorchi*
3. *Probleme de literatură şi artă,* nr. 3.
4. *Viaţa Românească*, nr. 5 (Poezia şi critica)
5. *Flacăra (*ultimul număr = materialele teoretice şi de critică)
6. *Contemporanul (*" " " ")

Ziare: *Scânteia, Făclia Ardealului* etc. (Mai ales informaţiile privitoare la producţie).

A.E. Baconsky: Plecat la Bucureşti.

Lectura săptămânii

1. Bernhard Kelerman — *Dansul morţilor*
2. Milan Sajciak — *Ráno* (versuri)
3. M. Luconin — *Poema Stalingradului*

Iosif Pervain: Sosit: 8; plecat: 10, 20; 12–14

Am început să revizuiesc cronica lui Drumaru despre *Moşia oamenilor slobozi*. În cele 5 pag., câte am refăcut, am găsit tratare dezlânată, lipsă de conciziune în gândire şi expresie, fraze neclare, citate greşit transcrise sau erori de ortografie (de ex.: despărţirea subiectului de predicat, întrebuinţarea capricioasă a virgulei etc.). Parţial, greşelile semnalate apasă conştiinţa tov. Martin, care le-a lăsat necorectate.

Deduc de aici necesitatea de a examina mai mult fiecare manuscris sosit la redacţie şi o grijă sporită în munca de revizuire a manuscriselor. Mai propun să li se spună colaboratorilor să indice, în recenzii şi cronici, paginile de unde au luat citatele, pt. ca redacţia să poată controla exactitatea lor. Altfel, vom sfârşi prin a ne face de râs.

Lectura săptămânii

Medânschi: *Moşia*
Probleme de literatură şi artă, nr. 3
Lenin, *Sarcinile Uniunilor tineretului*
„Utunk“, „Flacăra“ şi, din rev. „Csilag“, articolul tov. Darvas.

[*Pe margine este scris:* Tov. Pervain e rugat să scrie citeţ. G. Dumitrescu]

Aurel Martin: Sosit: 8, 25; plecat: 13.
Am dat ultima formă recenziilor lui D. Florea Rarişte (despre *Ruslan şi Ludmila*) şi L. Tudor (despre trad. din Surcov şi Isacovski). Le-am prezentat secretariatului. Le consider bune.
Am fost de permanenţă şi după-amiază de la orele 15, 30-18, 50. Am trimis material pentru efectuarea planului de perspectivă pentru trei luni, căutând în rafturile bibliotecii cărţile de recenzat.
Lectura săptămânii
1. I. Istrati, *Balada dricarului*
2. N. Moraru, A. Baranga, *Pentru fericirea poporului*
3. *Contemporanul*, *Flacăra* (ultimele numere)
4. Ermilov, *Unele probleme ale realismului socialist*
5. Puşchin, *Versuri* (trad. lui Lesnea)
6. Al. Macedonschi, *Nuvele, schiţe, povestiri* (ed. T. Vianu)
7. Faust-Molea, *Despre stagiunea teatrală 1899-1910 (la Buc.)*
8. Aristizza Romanescu, *Arta dramatică*

[*Pe margine este scris:* Tov. Martin e convins că în rafturile bibliotecii găseşti *toate* sau — mai precis — cele mai potrivite cărţi pt. recenzat? George Munteanu]

Ion Brad: Sosit: 11, 0
Am discutat cu Munteanu necesitatea revizuirii planului de muncă al resortului şi unele posibilităţi practice de documentare a câtorva oameni (Motoarcă, Căprariu). L-am scodolit pe Motoarcă din culcuşul lui ascuns, am discutat şi am încheiat un contract cu el pt. un poem despre ţesătoarele din Arad.
L-am recitit pe Dan Deşliu cu „Minerii“.

[*Pe margine este scris:* Tov. Brad să precizeze cum stă cu lectura. George Munteanu]

Aurel Gurghianu: Sosit 13, 25 — plecat:
Am citit versurile Ligiei Păcuraru, membră a Cenaclului literar din Turda şi i-am răspuns.
Cornel Regman: Sosit la redacţie ora 11. Plecat ora 13
Am lucrat la finisarea schiţei lui Drumaru, „Seceriş“, „Alecu Ozun“ de Paul Constant şi „Scrisorile lui Marişan“ de Sütö.
Am predat întregul material secretariatului, bătut la maşină şi *corectat* pentru tipar.
Lectura săptămânii
Reviste: *Contemp., Viaţa Rom., Flacăra (*materialul de critică)
Ziare: *Scânteia, Sportul Popular*
Cărţi: Nu

25 Iunie 1951
George Munteanu: Sosit: 9, 52; plecat: 13
Am controlat ziarele şi corespondenţa şi am distribuit la resoarte diferitele scrisori.
Am discutat cu tov. Schwartz despre cărţile şi rechizitele redacţionale.
Am citit şi făcut ultime observaţii asupra recenziei la „Ruslan şi Ludmila“.
Am avut o discuţie de 2 ore cu Elena Costin care a trecut pe la redacţie. Mi-am format şi în cursul convorbirii o părere clară despre posibilităţile de lucru ale ei şi ale soţului ei. Zilele următoare va trece şi soţul ei pe la redacţie.
Am plecat la ora 13 la „Consignaţia“ pentru a vedea diferite orologii şi a alege unul pt. re-

dacţie (cel văzut sâmbătă nu era bun).

A.E. Baconsky: Sosit 10, 30.

Plecat 1, 45. Discutat azi planul concret al Nr. 6-7. Am discutat poemele pregătite pt. Iunie şi de asemenea cu tov. Gurghianu am stabilit câteva puncte de reper pt. poemul său despre Baia Mare.

Iosif Pervain: Sosit: 9;plecat: 13.

Am revăzut, terminând-o, cronica lui Drumaru despre *Moşia oamenilor slobozi.* Văzută în întregimea ei, cronica dovedeşte din partea lui Drumaru o relativă conştiinciozitate în muncă. Spun relativă, deoarece această conştiinciozitate nu este dusă, cum ar trebui, la exces. Dovezi: tov. Drumaru dă uneori date inexacte în legătură cu romanul (paharnicul Bâzu nu are două fete, ci una;căpitanul Radu nu-i ajută pe ţărani din motive de ordin sentimental, cum pretinde Drumaru, ci pentru că el însuşi se trage, cum se zice, de jos. Inexactităţile ajung supărătoare, când este vorba de reproducerea citatelor. Drumaru transcrie *casele* în loc de *coşerele*, *râvnesc* în loc de *jăcnesc, să prindă şi* în loc de *să prindă pe*, *şaicurile* în loc de *şaiacurile* etc. Pe deasupra, lui Drumaru îi lipseşte talentul de a concentra expunerea în jurul unor probleme centrale, precum şi calitatea de a scrie concentrat. Cele mai adeseori, scrisul său se întinde ca o peltea. Cronica, după ce marile sale lipsuri au fost înlăturate, este publicabilă, deoarece ea reuşeşte să dea cititorului o imagine justă, dar nu completă, despre roman. N-ar fi stricat ca autorul să insiste ceva mai mult asupra calităţilor artistice ale romanului. Manuscrisul trebuie bătut din nou la maşină. Revin la propunerea mea de sâmbătă: orice material trebuie să fie riguros controlat, înainte de a fi publicat. De ce să inducem în eroare cititorii şi să „ne jucăm în bumbi“ cu prestigiul Almanahului!

Aurel Martin: Sosit: 10, 20; plecat:

Am făcut planul de perspectivă pe trei luni. L-am predat secretarului de redacţie pentru completare, tov. G. Munteanu fiind direct interesat în elaborarea lui. Lectură din Ermilov, *Unele probleme ale realismului socialist* (partea a II-a). Am revăzut prima parte a recenziei lui L. Bucur despre cartea lui Jacques Roumain, *Stăpânii caselor.* Luată în mare, recenzia e bună. Trebuie însă turnată din nou, în ceea ce priveşte expresia. Am primit de la tov. Pervain cronica lui Drumaru, refăcută. Tov. Pervain care a citit cartea a adus substanţiale îmbunătăţiri cronicii. Cronica a fost dată dactilografei pentru a fi bătută la maşină.

[*Pe margine este scris:* În ce constă importanţa cărţii lui Roumain şi de unde deducem obligaţia noastră de a o discuta înaintea mulţimii de cărţi româneşti până azi nediscutate? Mai sunt şi cărţi sovietice deosebit de importante! Geo Dumitrescu]

Ion Brad: Sosit: 12, 30. Plecat: 14

Discuţii în legătură cu planul nr. 6-7, concretizări. La fel, teme proiectate pt. viitor. Împreună cu tov. Baconsky am discutat perspectiva poemului lui Gurghianu despre Baia Mare. Reprimirea materialului de la tov. Geo, cu observaţiile.

Aurel Gurghianu: Sosit: 12, 35 — plecat: 14, 05

Am discutat împreună cu tov. Baconsky şi Brad planul numărului 6-7. Tot cu ei despre obiectivele ce trebuiesc atinse în poemul despre combinatul de la Baia Mare pe care îl voi scrie pt. luna August.

Cornel Regman: Trimis la Bucureşti

— Am vizitat pe elevii Şcolii de Literatură cu care am vorbit îndelung. (Micu, Felea, Rău, Trifu, Andriţoiu).

— Am căutat acasă pe tov. Ana Lungu Arjan. N-am găsit-o.

— Am trecut pe la „Contemporanul“, ESPLA, îndeplinind o serie de „comisioane“ cu care m-au încărcat (însoţindu-le de rugăminţi) tov. din redacţia noastră.

— Am căutat pe Mircea Dumitru, de la care am primit nuvela „Firul lăuntric“ pentru lectură.

— Am stat de vorbă cu Ioanichie Olteanu.

26 Iunie 1951

G. Munteanu: Sosit: 8, 55;plecat 14, 45.

Am citit recenziile tov. I. Lungu despre traducerile din Surcov şi Isacovschi, a lui D. Florea-

Rarişte despre „Ruslan şi Ludmila“, notele lui I. Balea despre libret şi Conservatorul Gh. Dima şi o cronică despre „O noapte furtunoasă“. Am ajuns la concluzia că ele nu-s lucrate şi am făcut o serie de observaţii asupra lipsurilor lor. Notele lui Balea pun probleme interesante, actuale, însă stilul lor lasă mult de dorit. Tot aşa şi recenzia lui D. Florea-Rarişte. Nici recenziile lui Lungu nu-s lucrate îngrijit. Expunerea conţinutului poeziilor traduse din cei doi mari poeţi sovietici e schematică. Argumentarea autorului — cu excepţia observaţiilor făcute „pe viu“ — e neîndemânatic făcută, mişcându-se la întâmplare între merite şi lipsuri şi terminându-se cu câte o concluzie de circumstanţă. Opinia şovăitoare a autorului despre aceste traduceri se reflectă şi în construcţia lor, în stilul greoi pe care-l foloseşte el, în sărăcia limbii. Toate aceste lipsuri sunt rezultatul unei munci pripite şi cititorul nu şi-ar putea face o imagine suficient de clară din ele asupra operelor traduse şi a aportului traducătorilor. Tov. Lungu poate da lucrări mult mai valoroase şi trebuie ajutat s-o facă.

În general, din aceste recenzii şi note se degajă concluzia că autorii lor nu ştiu să se folosească bine de limba română. Fraze defectuoase, expresii improprii, punctuaţie făcută anapoda — iată mai tot ce-ţi rămâne după citirea lor. Vina principală a acestor lipsuri cade asupra tov. Martin care le prezintă secretariatului înainte de a le fi adus — lucrând cu autorii — la nivelul cerut de revista noastră. Tov. Martin trebuie s-o rupă o dată pentru totdeauna cu metodele „meşteşugăreşti“ de „cârpire“ a manuscriselor şi să lucreze în *mod creator* cu colaboratorii noştri. S-o rupă cu superficialitatea în muncă.

La ora 11, 20 am mers la Anticariatul General, unde am ales o serie de cărţi pt. Secţia noastră de documentare.

Am trimis o adresă Direcţiei telefoanelor, prin care am atras atenţia asupra rea-voinţei secţiei lor de deranjamente, care nu răspunde la chemările noastre. Directorul a luat măsuri de îndreptare.

Am discutat cu tov. Martin asupra lipsurilor semnalate de mine. Nu a primit bine criticile. Le-a considerat — în parte — „acuze“! Propun o discuţie pe această temă în cadrul colectivului redacţional.

A.E. Baconsky: Sosit ora 10. Astăzi am scris lui Drumaru rugându-l să-mi expedieze introducerea la folclor. Am recitit folclorul şi i-am remarcat unele intervenţii drumatice. Sunt de părere să intervenim în text — şi cred că e legitimă o asemenea intervenţie.

Am selecţionat mat. pt. numărul viitor. Din ceea ce avem eu aş propune atât: Gabor — prelucrat de tov. Brad. Natalia Pătărău — cu mici modificări făcute de mine. I. Sângereanu şi Mihu (cu poemul „Floare de câmp“). De asemenea, am restituit traducerile din Smeliacov — pe care le susţin spre publicare.

Plecat la 1 fără 10. A.E. Baconsky

I. Pervain: Pentru că marţi am, toată ziua, examen, mi-am făcut orele de red. luni, de la orele 16, 20-20. Am citit *Alecu Ozun,* nuvela lui Paul Constant. Fragmentul cuprinde o întâmplare pe de-a-ntregul *fabricată*, realizată după *reţetă.* Totul este forţat;forţată este mai ales înfăţişarea duşmanului de clasă. În ceea ce priveşte forma, ea este siluită, de la un capăt la altul al nuvelei. Ex.: „mormăind ocări uşoare”;„*nodului de sfârşit*“;„crăpă *legumit* uşa“;schiţează „pe buze semne de dureri fizice“;„să-şi lege un chip de somn“ ş.a.m.d.

Părerea mea este ca tov. Regman să renunţe *eroic* la asemenea *surogate*. Cititorii *Almanahului* nu duc lipsă de somnifere, nici de deşeuri.

(Conformându-mă dorinţei tov. G. Dumitrescu, m-am căsnit să scriu *citeţ*.)

Aurel Martin: Sosit: 9, 50;plecat: 10, 20;sosit: 12;plecat: 14, 45

Am primit de la tov. Munteanu recenziile prezentate ieri şi în baza criticilor mele voi încerca să le dau, unde este cazul, o ultimă toaletă;voi sta apoi de vorbă cu L. Tudor pentru a-şi revedea opiniile în legătură cu traducerile din Surcov şi Isacovski şi pentru a lărgi problemele. Am discutat apoi cu poetul Reinhat câteva poezii de ale sale: *Moartea lui Dumnezeu*, *Mamei* (trad. din Heine). Omul are mult talent, dar nu şi-l canalizează spre actualitate;are mai degrabă o atitudine realist-critică despre societate. După măsura posibilităţilor mele i-am dat îndrumări spre arta realist-socialistă. L-am sfătuit să scrie satire antiimperialiste;poetul dovedeşte multă suculenţă satirică.

Cornel Regman: Trimis la Bucureşti.

Am citit nuvela lui Mircea „Firul lăuntric“.

Nuvela este simţitor modificată, faţă de prima ei formă. Mult îmbunătăţită. Totuşi mai are nevoie de unele modificări în direcţia temperării elementelor lozincarde, a stilului pe alocuri abstract, general;este în special nerealizată prezentarea a două figuri din nuvelă: boxerul Peter şi Marta.

Am indicat în text părţile ce trebuie modificate şi am stat de vorbă cu autorul pentru a le reface.

Nuvela o voi primi la timp, refăcută în acest sens.

Publicabilă: o nuvelă bunicică, chiar dacă nu e la nivelul celorlalte producţii ale lui Mircea.

Am căutat din nou pe Ana Lungu Arjan. N-am găsit-o. Am citit încă o dată nuvela ei, indicând locurile ce trebuie refăcute.

Îi voi scrie de la Cluj.

Plecat din Bucureşti marţi, ora 19.

Ion Brad: Sosit: 12. Plecat: 13

Chestiuni interne de muncă la resort.

Examen de lingvistică romanică.

Aurel Gurghianu: Sosit: 12. Plecat: 13, 40

Discuţii asupra folclorului.

Am răspuns la unele chestiuni adresate de Copilu D-tru, membru al cenaclului literar din Turda.

27 Iunie 1951

A.E. Baconsky: Şedinţă — toţi redactorii, orele 11-16.

28 Iunie 1951

George Munteanu: Sosit: 10, 07;plecat: 14, 25

Am citit cronica despre cartea *Moşia oamenilor slobozi*. Îngrijit lucrată, în general. Lipseşte analiza estetică sistematică a romanului. Există anumite aprecieri estetice — disparate şi timide însă. Cronica e mai mult un comentar pe marginea conţinutului, comentar — de altfel — bine făcut. Prin faptul că teza pe care şi-o propune s-o dezvolte: „oglindirea adevărului istoric în roman“ — este sprijinită pe fapte suficiente şi bine triate, o consider publicabilă. (Refacerile ce mai necesită le-ar putea face numai autorul, care lipseşte din localitate.)

Am răspuns lui D. Florea-Rarişte, indicându-i vederile noastre cu privire la studiul său despre traduceri.

Am discutat diferite chestiuni administrative cu tov. Schwartz (salarii, cartele, ceasul, cărţile de la Anticariatul General etc.).

Am fost la Anticariatul General pt. a alege din nou cărţi pt. secţia noastră de documentare.

A.E. Baconsky: Plecat la Bucureşti la Secretariatul U.S. din RPR — la o şedinţă.

Iosif Pervain: Examenul de Stat.

C. Regman: Sosit: 13

Plecat: 14

Stat de vorbă cu tov. Ranca Ioan, absolvent de liceu, din Aiud, care are în perspectivă o nuvelă cu subiect din viaţa unei gosp. agricole de stat. A povestit subiectul nuvelei care pare interesant, deşi intriga e puţin artificială. I-am dat indicaţii cu privire la scrierea nuvelei, atrăgându-i atenţia să stăruie asupra oamenilor şi mai puţin asupra intrigii (care e prea poliţistă în actuala formă).

A. Martin: Sosit 10, 45 — 14 (plecat). Între 12, 30-13, 25 am fost la anticariat.

Am aranjat revistele şi ziarele în colecţie. Împreună cu tov. George Munteanu am fost la anticariatul general spre a alege cărţi pentru secţia documentare. Am primit de la D. Drumaru o recenzie despre N. Maslin, *Maiacovski* (monografie) un simplu rezumat (atâta cât am citit eu din recenzie, 4 pag.). A. Martin

Ion Brad: Sosit: 12, 45. Plecat: 14.

Discuţii cu Bolba Doina în legătură cu poezia „Noaptea“. Sugestii pt. a fi refăcută şi pt. a scrie altele. Am citit poezia lui Horea. Nu-mi place. Pluteşte în general şi pastişează versul popular.

Studii pt. examenul de rusă (ultimul?).

Aurel Gurghianu: Sosit: 12, 45. Plecat: 14

Am discutat cu Bozbici traducerea lui din Smeliacov. Împreună cu Brad, poezia lui Ion Horea.

29 Iunie 1951

George Munteanu: Sosit: 9, 35. Plecat: 14, 50.

La 9, 50 am plecat la Anticariatul General. unde am triat încă o dată şi am cumpărat un număr de 36 de volume pt. secţia noastră de documentare.

Am mers apoi la tov. Schwartz, unde am discutat situaţia bugetului nostru şi ce capitole mai putem folosi pt. documentări, achiziţii de cărţi, amenajări etc.

La redacţie am întocmit o serie de adrese către administraţia noastră, pt. a obţine banii necesari documentărilor.

Am studiat listele de colaboratori primite de la resoartele de poezie şi proză şi le-am făcut completări.

A.E. Baconsky: Plecat la Bucureşti la US din RPR, la o şedinţă.

Iosif Pervain: Examenul de Stat.

Cornel Regman: Sosit orele 10

Plecat orele 14.

Alcătuit şi bătut la maşină, însoţindu-l de scurte caracterizări, tabloul *Activului de colaboratori ai resortului de proză".* Predat un exemplar secret. de redacţie.

Am stat de vorbă cu I. Motoarcă asupra piesei sale, pe care mi-o va aduce mâine pentru lectură. Primele 3 tablouri se găsesc la tov. Geo Dumitrescu. A le lua de la el.

Am primit o scrisoare de la Albu, căruia urmează să-i răspund. A terminat refacerea nuvelei sale, pe care o va trimite cât de curând. Are în perspectivă o serie de schiţe din viaţa militară.

Fiind de serviciu, am stat la redacţie şi după masă. Despre acest capitol (activitatea mea de după-amiază) voi scrie mâine. C. Regman

Aurel Martin: Sosit 10, 00;plecat 11, 30

Am început să adun materialul pentru recenziile pe care le voi publica în nr. 6-7: recitit *Balada dricarului* de Ion Istrate şi am început să citesc *La borna 203* de Al. Jar. De la 11, 30 plecat cu fratele meu la policlinică.

Ion Brad: Sosit: 12. Plecat: 14.

I-am scris lui Florea-Rarişte, reamintindu-i angajamentul său pt. poemul „Doja" pe care trebuie să ni-l trimită până în 5 August a.c. L-am rugat să se intereseze de situaţia lui Periş, de ce nu ne-a dat poemul „Cezar" şi de ce nu răspunde la scrisorile noastre. I-am mai propus să traducă. M-am documentat din „Scânteia" asupra unor probleme cu recolta, cu munca minerilor de la Şorecani şi altele. La fel, am citit despre „Electrocarbon" — brigăzi utemiste — în „Făclia Ardealului".

Aurel Gurghianu: Sosit: 12. Plecat: 14

I-am scris lui Romulus Ganea, membru al cenaclului „Freamătul Târnavelor" din Mediaş, arătându-i lipsurile de care suferă poezia trimisă.

După masă având oralul la I. rusă, am revăzut o parte din material.

30 Iunie 1951

George Munteanu: Sosit: 10;plecat: 14

Am citit nuvela *Secerişul* a lui D. Drumaru care, pt. calităţile sale propagandistice, e publicabilă. Ar fi putut totuşi să fie adâncite mai bine situaţiile şi mai bine concretizaţi oamenii. Multe figuri nu trăiesc, reprezentând doar simple *nume.*

Am citit lucrarea lui Sütö. Cu modificările făcute, a devenit mai veridică şi — deci — publicabilă. Totuşi, în final nu se lămureşte suficient căror pricini e datorită sosirea delegatului raionului la Gostat şi instalarea sa ca director-adjunct. Socot că ar trebui făcute modificări în acest sens.

Am citit nuvela lui Paul Constant — *Alecu Ozun.* E scrisă de pe poziţiile realismului critic. Eroul nuvelei, Alecu Ozun, ar fi în intenţiile autorului un *erou pozitiv*. Nu trăieşte însă ca atare. Calităţile sale de erou pozitiv sunt sugerate prin simple vorbe sforăitoare, prin şabloane. *Stil* destul de personal, *concepţie* şubredă însă. Are multe hiatusuri, cât priveşte explicarea dezvoltării conflictului. O socot *nepublicabilă încă.*

Lectura săptămânii:
Ziare: Scânteia, Făclia Ardealului (ştiri din producţie, culturale şi externe)
Reviste: Contemporanul, Flacăra (articole de critică şi mat. literar)
Cărţi: Marx and Engels, *About literature and art* (3 capitole);Ch. Dickens, *David Cooperfield* (vol. I = recitit).
A.E. Baconsky: Plecat la Bucureşti, la o şedinţă la US din RPR.
Săpt. 23-30 Iunie 1951
Lectura săptămânii
1. A. Jdanov — *Sur la littérature, la philosophie et la musique*
2. A. Corneiciuc — *În stepele Ucrainei*
3. A. Tvardovski — *Vasilii Terkin*
Iosif Pervain: Examenul de stat.
Aurel Martin: Sosit ora 8. Plecat ora 11. Sosit ora 12, 45. Plecat ora 14.
Am continuat lectura cărţii lui Jar: *La borna 203*, pt. a putea scrie cronica. Între 11-12,45 plecat la Policlinică cu fratele meu.
Lectura săptămânii
Ziare: Scânteia, Făclia Ardealului, România liberă, l'Humanité
Reviste: Flacăra, Contemporanul, Les lettres françaises, Cum vorbim
Cărţi: Din vol. de *Teatru* de Corneiciuc, *Crângul cu călini*
La borna 203 de Al. Jar (primele capitole)
Felix Aderca, *Mic tratat de estetică*
I. Jucov, *În Apus după război*
A.M. Egolin, *I.V. Stalin şi problemele literaturii*
Sărbătorirea a 75 de ani de la naşterea lui A. Toma (discursurile lui T. Săvulescu, Călinescu şi Beniuc)
Cornel Regman: Sosit: 10, 30, Plecat: 13
Am scris tov. Eugen Groza şi Stelian Vasilescu, Oradea — în legătură cu materialul trimis de ei cu prilejul nr. festiv — material nepublicabil. Le-am cerut să ne trimită material şi să ţină o legătură mai strânsă cu redacţia.
Lectura săptămânii
1) Povestiri despre America
2) Crângul de călini
3) Nuvele şi schiţe din Ed. Tineretului, Cartea Poporului, Albina
4) Probleme de lit. şi artă Nr. 3.

***

Păcat că, din lipsă de spaţiu, nu pot nota mai multe nu numai despre colegii mei de redacţie din acea lună de vară a lui 1951, dar şi despre unii colaboratori ale căror nume erau consemnate în discuţiile noastre zilnice. Oricum, dacă numele adeseori citat al prozatorului maghiar Sütö Andras a devenit mai târziu celebru prin încăierările tragice, din martie 1990, de la Tg. Mureş, numele „prozatorului" Drumaru nu era decât pseudonimul lui D. Vatamaniuc, pe atunci profesor de liceu la Dej, fără a-l anunţa pe viitorul eminescolog şi academician de azi.

Iar fiindcă s-a nimerit ca toate aceste amănunte, rămase în urma celor 55 de ani, ca nişte staţii modeste de cale ferată în urma acceleratului nemilos al timpului, pentru a fi transcrise exact la 30 de ani de la marele cutremur din 4 martie 1977, când A.E. Baconski, împreună cu frumoasa lui soţie Clara (şi alţi scriitori şi artişti) au fost striviţi sub ruinele blocului, din care singur a scăpat viu, alunecând cu patul de la etajul 7, scriitorul Romulus Rusan, am pus mâna pe cartea de memorii a poetului Aurel Rău, *Portrete la zile mari (*Ed. Emines-

cu, 2000). Acolo putem citi capitolul intitulat „Locuinţele lui A.E. Baconsky“, din care desprind aceste întoarceri în timpul evocat şi de paginile îngălbenite ale „Catastifului“:

> *Prin anul 1950 A.E. Baconsky e căsătorit, din 1949 când îmi relatează această noutate într-o secvenţă din memorie, în care facem câteva tururi de plimbări pe bulevardul dintre cele două pieţe principale ale Clujului. Trebuie să fie toamna, în aşteptarea apariţiei* Almanahului literar, *pentru că îmi reamintesc precis despre amănuntul privind trecerea la o clasă superioară de onorarii, uluitor: pentru o poezie se vor plăti nu 200 de lei, cum se obişnuieşte la ziarul local unde noi suntem publicaţi în pagina culturală, ci 2000, ca la revistele din Bucureşti, ale Uniunii Scriitorilor. O sumă fabuloasă, din care îţi poţi face un palton, bunăoară. În 1951, când eu sunt revenit din Bucureşti, după o absenţă de un an, el locuieşte în cartierul Andrei Mureşanu, pe o stradă din marginea câmpurilor, în pantă, Ady Endre, un poet despre care ne vorbeşte în atâtea chipuri Emil Isac. Împreună cu încă cineva, poate cu Mircea Zaciu care stă pe aceeaşi stradă, ori cu Victor Felea, şi el pe o stradă nu depărtată, ori cu amândoi, dacă nu şi cu Aurel Gurghianu, de asemenea cu chirie prin zona de sub Feleac, văd camera pe care o ocupă în casa unei doamne Dămăcuş, cu care raporturile nu sunt cele mai armonioase. O cameră mobilată sumar, cu geam spre o grădină, şi spre care străbaţi, de la stradă, înainte de a coti spre stânga, un îngust şi lung trotuar. În grup de doi-trei, dar şi cu cei doi soţi, au loc asemenea descinderi la unii sau la alţii, în acest cartier, când şuetele sunt prelungite, la o cafea, sau la un şerbet.*

„Descinderea“ din toate paginile acestui lung capitol de carte, nu mai seamănă deloc cu „şuetele“ clujene de altădată, ci sunt mai degrabă elegiile apăsătoare ale unui trecut de care nu ne-am despărţit niciunul „râzând“, cum ar fi zis „junii marxişti“ literari, care trebuia să fim noi, pe la mijlocul secolului 20.

(fragment reprodus din Ion Brad, *Aicea, printre ardeleni*, 2007, cu acordul autorului)

Redacţia *Almanahului literar*, Cluj, anii 50:
Aurel Gurghianu
G. Munteanu
A.E. Baconsky
Victor Felea
Aurel Rău

Mircea TOMUŞ

În redacţia revistei *Steaua*

În redacţia revistei *Steaua*, angajat în virtutea acelui principiu al solidarităţii fiilor de preot, de care îmi vorbise Baconsky şi care mă emoţionase în mod real, dar şi în urma unui aranjament pentru fostul meu coleg, Leon, mă dusesem ca la un loc de muncă; aveam o familie şi trebuia să mi-o întreţin, cum se spune. Era şi grija de a-mi scăpa părinţii, nici ei într-o situaţie sigură, de când fuseseră obligaţi să părăsească parohia bogată de la Moci, de povara întreţinerii mele, aşa cum optasem pentru liceul militar şi cum mă angajasem să lucrez, peste vară, la atelierul dlui inginer Onişca. Acelaşi instinct de supravieţuire ştersese, categoric, din lista opţiunilor ca şi din cea a posibilităţilor, eventualitatea de a merge profesor, în provincie sau la ţară. Argumentul cu echipa de fotbal era real, dar unul de faţadă, care ţinea loc de orice alte motivaţii, mai complicate şi mai ascunse, pe care simţeam că nu are rost să le ridic, din zona nebuloasă a nelămuritului în cea a exprimării explicite. Capitolul Moci era, pentru mine, atunci, definitiv închis. Fusese, într-adevăr ceva, ceva mai mult simţit decât exprimat, un univers care mi se arătase întreg, în semnificaţia lui exprimată prin peisaj. Succesiunea aceea de înălţimi rotunde, suprapuse unele peste altele, până la infinitul înceţoşat uşor, marcat de silueta iluzorie a acelui munte de cristal albăstrui, care când apărea, când dispărea, ca o stea polară coborâtă pe pământ, acolo, departe, la limita orizontului, construise, în sufletul meu, un fel de conştiinţă ascunsă şi relevată, în acelaşi timp, a întregului cosmotic. Desfăşurările de peisaj care mi se etalau la picioare, dacă stăteam aproape de vârful Coastei, acolo unde iese cărarea prăvăloasă a Butuceilor în drumul ţării, sau de pe culmea Coastei Popii, care era chiar în faţa casei parohiale, ori din oricare altă înălţime, îmi arătau câte un segment de existenţă în care detaliile concrete, cu farmecul lor pitoresc individual, câte un covor de luncă, bordat de un rând de sălcii bătrâne, o cotitură melancolică de drum de care, un grup de case, învăluite în acel aer de familiaritate caldă care părea că respiră şi se exprimă prin fuioare leneşe de fum, îmi arătau lumea în concretul existenţei sale misterioase, rezonând de înţelesuri, cam cum sunt peisajele din tablourile pictorilor Renaşterii din Ţările de Jos. Cuibul de viaţă omenească în care se adunau, una într-alta, clădirile localităţii, în îmbrăcămintea protectoare a desişului de crengi. cu semnalul alb şi înalt al turnului bisericii, alături de geometria simplă şi elocventă a casei parohiale, în mijlocul lor, ca nişte obiecte magice, concentra energia vitală încărcată de afecţiune, cum sunt încărcate de cântec instrumentele muzicale. Prin şi printre toate acestea evoluau oamenii locului, gesturile lor vitale cu atât mai încărcate de adânci semnificaţii

cu cât sunt mai mărunte şi mai comune; îi cunoşteam aproape pe toţi şi mă înţelegeam cu ei, vorbeam aceeaşi limbă, fie că era maghiara sau româna.

Atunci, nu mi-aş fi dorit altceva, pentru că nu aveam nevoie de altceva. Clujul era o cetate luminoasă, unde poţi să vii, să treci prin baia lui de privelişti, cu străluciri scrise pe masivităţi de piatră şi zid, cu deschideri de perspective de străzi şi pieţe, cu dealurile împovărate de grădini şi vile, şi-apoi s-o laşi în urmă, ca pe un vis trăit câteva ore sau câteva zile. Şi mai erau depărtările apropiate, acele locuri care erau altundeva decât acasă, dar aveau o familiaritate şi-o apropiere ca şi cum ar fi fost nişte acasă de rezervă, învecinate, în care poţi să rămâi chiar şi o noapte de somn, cu denumiri rezonând familiar şi nostalgic: Ghiriş, Căian şi Suatu, până la Aruncuta, într-o parte, Vaida Cămăraş, Palatca şi Chesău, într-alta, Legii şi Cămăraş, Geaca, până Sucutard şi Ţaga, în alta, Frata şi Pădurea Fulgerată, în cealaltă. Şi muntele acela depărtat şi albastru, care uneori se vedea, alteori părea topit în ceaţă, ca semnul unui cod înalt, ca simbolul unui înţeles tainic şi niciodată descifrat.

N-aş fi avut nevoie de altceva. Adică n-aş fi avut nevoia aceea simplă, elementară, cea de toate zilele şi de toate orele zilei. M-aş fi putut instala, pentru veşnicia propriei durate, într-un loc anume, al meu, într-un acasă; de aici, gândurile, dar şi trupul călător, ar fi putut să călătorească oricât ar fi vrut, chiar şi până la Polul Nord, unde, poate, ar fi fost locul acelui munte de gheaţă albastră. Pentru că m-aş fi putut întoarce acasă, într-un loc de unde sunt eu şi care este al meu.

Numai că, atunci, în acei ani 50, tot acest univers părea să se fi scufundat. Se şi scufundase, într-adevăr, se scufundase în marea neagră a imposibilului. Căzuse pentru totdeauna; gata, nu mai era. Iar eu eram funcţionar al unei instituţii. E adevărat că era o instituţie mai specială, funcţionând în jurul ideii de literatură şi cultură, şi e drept că eu aveam, sau, mai bine zis, avusesem, anumite gânduri obscure legate de literatură, dar acestea erau ca şi cum ar fi fost puse într-o paranteză, dacă nu chiar lăsate uitării, de tot; în schimb, cel puţin, aveam avantajul că munceam şi trăiam în preajma literaturii. Şi atunci am început să-mi cunosc colegii de muncă, cei mai mulţi superiori, ca vârstă, instrucţie culturală şi din punct de vedere ierarhic, dintre care îi ştiam, până atunci, personal, numai pe Aurel Rău şi Leonida Neamţu; pe ceilalţi, din auzite şi, cum se spune, din vedere.

Le citisem textele publicate în *Almanahul literar* şi în primele numere ale revistei *Steaua.* Cu toate acestea, întâlnindu-mă cu ei în redacţie, nici nu-mi trecuse prin cap, măcar, că ar fi ceea ce numeam noi, pe atunci, comunişti, comunişti convinşi. E adevărat că, pentru prima dată în viaţa mea, văzusem, cum se spune, în carne şi oase, comunişti încă de la liceul militar, unde în ultimul semestru petrecut acolo, ne-am pomenit cu doi gradaţi noi, care, de altfel, nici nu aveau nici un fel de grade, epoleţii lor, roşii, ceva cu totul nou pentru ce cunoşteam noi din armata română, neavând nici un astfel de grad, nici trese, nici steluţe. Erau doi inşi negricioşi, destul de puţintei la trup, semănând izbitor unul cu altul, aproape ca doi fraţi gemeni. Din câte cunoşteam noi, am fi putut spune despre ei că erau un fel de subofiţeri, sergenţi majori sau, cel mult

plutonieri. Ni-i prezentase, foarte pe scurt, ofiţerul de serviciu, într-o dimineaţă, şi ni-i lăsase la clasă, pentru o oră de informare politică, spunea el. Ne-au ţinut un fel de prelucrare, la care n-am fost câtuşi de puţin atenţi, şi-apoi au rămas, câteva zile prin preajma clasei noastre. În pauze, nu se amestecaseră printre noi, dar îmi aduc aminte că, într-o după-amiază, poate singura pe care au petrecut-o cu noi, ne-au scos pe malul Râşnoavei, părăul care curgea prin spetele clădiri liceului, venind de la Izvorul Rece. Începuse să se desprimăvăreze şi bucăţi mari de zăpadă îngheţată mai stăruiau printre petecele de iarbă amorţită, rămasă din toamnă. Ei ne propuseseră un fel de jocuri sportive, la care n-am prea aderat, rămânând, cumva, într-un fel de rezervă şi, atunci, când ei au forţat, totuşi, îndemnul la mişcare şi şi-au lepădat centurile noi şi vestoanele curate, cu epoleţii lor roşii, am văzut că fiecare avea, la brâu, la cureaua de la pantaloni câte un toc de pistol, de piele neagră. A fost singurul lucru care ne-a atras la ei şi ţin minte că ne-am strâns în două grupuri, în jurul fiecăruia, şi-am ajuns să învăţăm să armăm şi să dezarmăm pistoalele mici şi negre. Apoi nu i-am mai văzut şi nimeni nu ne-a mai spus nimic despre ei, nici de ce fuseseră la noi şi nici motivul pentru care dispăruseră tot atât de neaşteptat pe cât şi apăruseră.

[…]

Încă de la început şi în mod firesc am adoptat cu ei [colegii de la Steaua] acel limbaj, pe care noi îl numeam *limbajul contra*, şi despre care foarte repede m-am convins că era şi limbajul lor vechi, în care cei de la partid, *ăştia* sau *ăia*, formau o persoană a treia colectivă şi foarte distinctă de *eu* şi *tu*. Aşa că activiştii clujeni erau *ăştia*, iar cei de la Bucureşti erau *ăia*. Cu fiecare în parte, însă, ca persoană, am observat că se ducea un fel de politică personală: unii erau mai apropiaţi, mai înţelegători, se putea discuta cu ei, se negociau anumite tactici de politică literară, alţii erau obtuzi şi intransigenţi şi erau trataţi cu prevedere, când nu erau ocoliţi; după cum erau şi numele care comunicau spaimă, începând cu Leonte Răutu, cel numit Papa, continuând cu cumplitul Iosif Chişinevschi şi nu mai puţin temuta tovarăşa Wass şi încheind cu un tovarăş Florea, dacă-mi aduc bine aminte. La comitetul central, am realizat de timpuriu că un fel de sprijin se putea aştepta de la Tiberiu Utan, el însuşi atât poet cât şi ardelean, dar mai ales de la Pavel Ţugui, un bucovinean, vechi cunoscut al lui Baconsky. La Uniunea Scriitorilor, susţinătorul de bază al revistei era, în acei ani, Mihai Beniuc, care avea funcţia de secretar general şi pe care poetul Baconsky şi-l luase naş de cununie la nunta lui cu doamna Clara. Rămăseseră, cum se spune, în relaţie de familie şi, când Beniuc venea pe la Cluj, totdeauna luau masa împreună.

M-am întrebat, atunci, în acei ani, cum mă întreb şi acum, care au fost mişcările interioare, ce s-a petrecut în sufletul lor, ca să rezulte ceea ce a rezultat: poezia pe care o scriau, ba chiar şi unele texte, luări de poziţie, cum se spunea pe atunci, erau de un anumit fel, iar ceea ce simţeau şi gândeau, în forul lor intim, era cu totul altceva. În orice caz, datele concrete ale problemei, cele reale, în care stă adevărul ei complicat şi ascuns, iar nu interpretările venite dinspre exterior, care pornesc de la anumite premize, care nu sunt, pentru

că nu pot fi decât simple presupuneri, constau în faptul că erau şi, mai ales, se simţeau scriitori, scriitori adevăraţi; dar poate fi făcută disocierea între conştiinţa de a fi scriitor, în care se amestecă mult din ceea ce poate fi dorinţa de fi aşa ceva, şi condiţia de scriitor, ca atare? Greu de spus; cine ar putea să o facă şi pe ce temei? Încât eram tentat să-mi explic şi nici astăzi nu pot altfel, dubla postură în care se situau, una atât de contradictorie, dacă nu chiar paradoxală, prin dorinţa lor de a-şi conserva şi afirma această condiţie, cu toate că, deocamdată, în stare virtuală, chiar dacă prin ceva despre care greu se putea spune atunci, după cum şi acum, că era literatură, literatură adevărată. Dar, oare, chiar aşa să fi fost?

Era ceva, însă, care nu li s-ar fi putut nega: priceperea la literatură. Toţi erau bine şi cât se poate de corect instruiţi în acest domeniu; şi aveau şi ceea ce se numeşte gust, un gust foarte sigur. Baconsky cel mai mult, care avea o cultură vastă, cuprinzând nu numai poezia universală, din care pe cea rusă o stăpânea destul de bine, dar şi teritorii învecinate, precum artele plastice şi muzica; venea, apoi, Victor Felea, cu lecturi bogate şi mai puţin comune, nu degeaba era poreclit Kafka, Aurel Rău şi Aurel Gurghianu; în orice caz, literatura română şi îndeosebi poezia le era cunoscută până la detalii.

Neuitate rămân, pentru mine, momentele de un fel de intimitate redacţională, aş putea să apreciez astăzi, când, într-un grup mai mare sau mai mic, cei de la *Steaua* recitau poezie; din poezia română, cu precădere, dar şi din cea franceză sau marea poezie rusă. În original sau în traduceri renumite.

Gândind cu faţa la trecut, două feluri de împrejurări deosebite declanşau astfel de momente. Erau, pe de o parte, ocaziile întâmplătoare şi spontane, când, fie la redacţie, fie pe stradă, la vreo cofetărie sau crâşmă, conversaţia cerea sau impunea un citat în versuri, ceva ca o subliniere, o evocare, o acoladă de emoţie sau atmosferă. Poetul Baconsky era maestrul neegalat al acestui fel de citate, dar şi ceilalţi erau destul de exersaţi şi capabili de performanţe notabile. Nu era vorba de citate lungi de poezie; era de ajuns, câteodată, un singur cuvânt sau cel mult o sintagmă, dar dacă se întâmpla să fie un vers sau două, atunci era ca o pecete care aducea un fel de linişte, în schimbul de vorbe, prin care aproape că se auzea cum ţiuia ecoul acelui ce misterios şi inexplicabil care este poezia adevărată. Materia primă a unor astfel de exerciţii spontane putea să fie furnizată de orice poet, fie el mare sau chiar câte unul mărunt, dar statistic, cred, predomina Eminescu, *la masa mea de brad, mai suna-vei dulce corn, stelele scapără-n cale,* la concurenţă strânsă cu Arghezi, *glicină, tu, tu florile-ţi arunci, Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului nostru bucuros de moarte... , E pardosită lumea cu lumină / Ca o biserică de fum şi de răşină... De departe-o văd venind / Şi-aş dori să mi se pară, Şi-avea de toate: şi două pistoale,* deşi nici Bacovia nu era departe; Blaga mai puţin sau chiar deloc şi astăzi am o explicaţie, nu ştiu dacă, într-adevăr, cea corectă: versul lui e şoaptă şi incantaţie, pentru rostit cu *glasul gândurilor* sau chiar în tăcerea de dincolo de acesta. În schimb, era Topîrceanu, nu neapărat pentru valoarea poeziei lui, care era cât se poate de corect apreciată, ci pentru un vers sau altul, cu o anume sclipire particulară, de prefe-

rinţă *Pe trotuar, alături, saltă/ Două fete vesele./ Zău că-mi vine să-mi las baltă/ Toate interesele*. În schimb, Coşbuc lipsea cu desăvârşire, în ordinea citatelor aş zice pozitive, pe care, însă, Baconsky îl cita, când se ivea ocazia, ca exemplu hilar:

În redută numai lei;
Uite-i, mă, başibuzucii,
Eu de-aici le-aud papucii!
Cine mi-e? Vrun Strâmbă lemne?
Cică şi mai şi, pesemne,
Unul Ciaca-Paca-bei.

Dar era destul de frecvent Beniuc şi nu neapărat pentru prestigiul funcţiei sale de atunci, cât pentru ceea ce era valoros în poezia lui mai veche: *Cofetăria mică, modestă, ne primea... , Când voi lovi o dată eu cu barda...* Mai era George Lesnea, ca traducător al lui Esenin, cineva îl adusese pe Urmuz, poate chiar eu, care îi învăţasem pe de rost fabula, din *Cursul de poezie* al lui Călinescu. Era singurul poet raportabil, într-un fel, la avangardism, care era citat; Fundoianu era foarte apreciat pentru cărţulia lui de *Privelişti,* dar nu-mi aduc aminte să fi fost citat: pe fragmente, aproape că nu se pretează, iar câte o poezie întreagă nu era în spiritul exerciţiului. De altfel, era o epocă în care poeţii de la *Steaua* nu *prizau,* cum spuneau ei, avangardismul, mai *ciupindu-l* chiar prin unele note critice, ca pe un exerciţiu steril şi, în orice caz, limitat. În schimb, se practica aproape un fel de cult pentru Pillat; nu numai cu pastelurile lui dense, dintre care preferat era cel care începe cu *Tot mai miroase toamna a tămâios şi coarnă,* pe care mi-l recitase şi mama, dar mai ales *Aici venea pe vremuri... ,* pe care Baconsky ne-o amintea mereu, recitând-o, uneori, în întregime.

În aceste condiţii, se poate presupune ceva ca un fel de experiment, pe care eu însumi l-am încercat, în minte şi nu o singură dată: să zicem că cei patru poeţi, A.E. Baconsky, Aurel Gurghianu, Victor Felea şi Aurel Rău, „bătrânii", cum le spuneam noi, Leonida Neamţu, cum am spus, fiind un caz particular, n-ar fi intrat în literatură sub formula în care au intrat, ori ar fi încetat să mai facă acel fel de literatură, pe care o făceau în acei ani, ce s-ar fi întâmplat? Evident, în primul rând, textele respective n-ar mai fi văzut, cum se spune, lumina tiparului, n-ar mai fi existat, iar acum n-ar mai fi povara care atârnă de numele lor, dacă este să fie considerată o povară. Apoi, ce s-ar mai fi întâmplat? Pentru mine este la fel de evident că, în această eventualitate, paginile respective din *Almanahul literar* şi din primii ani ai revistei *Steaua,* care ar fi continuat, totuşi, să apară, ar fi conţinut alte texte. De ce spun că aceste publicaţii ar fi apărut, totuşi? Pentru că ştiu istoria primei dintre ele, *Almanahul literar,* de la care a pornit totul.

Această istorie îl are ca erou, ca să zic aşa, pe poetul Miron Radu Paraschivescu, în împrejurări care, în mare, ar fi cam acestea: în perioada respectivă, adică pe la sfârşitul lui 1949, Miron Radu Paraschivescu, un scriitor apropiat, pe atunci, partidului comunist, a fost trimis, cu sarcină de partid şi, se pare, cu un fel de autorizaţie scrisă, oficială, în acest sens, să înfiinţeze o publi-

caţie la Oradea, pentru a marca graniţa de vest a culturii române în acea perioadă tulbure, imediat următoare acordurilor de pace, încheiate la Paris, în 1948, prin care au ajuns să fie restabilite vechile frontiere apusene ale României. În drum spre Oradea, destinaţia sa, autorul *Cânticelor ţigăneşti* s-a oprit, probabil pentru câteva ore, la Cluj, unde avea câteva cunoştinţe şi, se pare, chiar mai mult decât ceea ce se înţelege, în mod obişnuit, prin acest termen. În orice caz, cele câteva, probabil, ore de interludiu clujean s-au lungit în câteva zile şi, cu această ocazie, cunoştinţele sau prietenii lui clujeni l-au convins că în primul rând Clujul ar avea nevoie de o publicaţie culturală românească, un fel de nou descălecat, ceva în genul celui al lui Cezar Petrescu şi Gib Mihăescu, de după unirea din 1918, care au înfiinţat, aici, *Gândirea*. Aşa a fost să apară *Almanahul literar* care, treptat, a început să atragă în jurul unei noi reviste pe scriitorii clujeni; şi pe cei mai în vârstă, afirmaţi şi până atunci în literatură, în frunte cu Emil Isac, el însuşi apropiat de stânga politică, dar şi pe cei tineri, dintre care unii erau abia proaspăt studenţi sau chiar elevi, ca Dumitru Micu, Ion Brad, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, dar şi Iosif Pervain şi Mircea Zaciu, de la facultate, A.E. Baconsky, Victor Felea sau D. Vatamaniuc, care semna literatură cu pseudonimul Dumitru Drumaru, sau fostul cerchist Cornel Regman, care semna şi el cu pseudonim: Dan Costa

Ei bine, continuând aşa-zisul experiment, întrebarea este: ce s-ar fi întâmplat dacă aceştia, dar mai ales cei numiţi mai înainte: A.E. Baconsky, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Aurel Rău, n-ar fi, cum se spune: aderat? Răspunsul mi se pare simplu şi tot atât de evident: locurile lor ar fi fost ocupate, şi încă cu mult sârg, de unii din pletora consistentă de aspiranţi la literatură, la literatura nouă, care umpleau cenaclurile vremii şi băteau de zor la porţile afirmării prin oricare din mijloacele pe care le ofereau timpul şi locul.

Cum am spus, frecventasem cenaclul filialei Uniunii Scriitorilor; îi cunoşteam destul de bine pe aceşti pretendenţi; ştiam *cât plătesc*, vorba tatălui meu. Veleitari de diferite vârste, formaţii şi condiţii: foşti şi actuali muncitori, unii ajunşi chiar activişti mărunţi; viermuiala măruntă de publicişti de ocazie pândind orice prilej să-şi vadă numele tipărit într-o publicaţie, cu atât mai mult una literară, încât ceea ce se poate numi literatura tipărită, într-un anumit sens, literatura română a Clujului de atunci ar fi arătat cu totul altfel.

Pe lângă toate acestea, ca să se înţeleagă mai corect ceea ce se numeşte, îndeobşte, aderare şi a fost numit, uneori, chiar trădare, trebuie puşi în calcul şi alţi factori importanţi care, în cazul particular al revistei *Steaua* din acei ani, mi se pare că îşi au semnificaţia lor. A fost, mai întâi, exemplul şi, mai ales, influenţa Bucureştiului, capitala, între altele, a literaturii române, cum fusese de câteva bune decenii. Acolo, fiecare din cei care hotărau programul şi destinul revistei din Cluj, dar în primul rând poetul Baconsky, ajunseseră să stabilească numeroase şi importante relaţii. Aurel Rău, dar şi Victor Felea, apucaseră un an sau doi din ceea ce se numea, pe atunci, şcoala de literatură şi mai ales primul dintre ei stabilise unele legături de amiciţie cu câţiva colegi de generaţie. În capitală se constituise, în acei ani, o destul de restrânsă dar activă colonie ardeleană, cu Tiberiu Utan, fraţii Luca, Remus şi Ştefan, şi Ioa-

nichie Olteanu, fostul cerchist care a făcut, cum se spunea, vira spre comunişti, iar, mai târziu, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Ion Horea şi Ion Brad, la care se adăugaseră bănăţenii Petru Vintilă şi Toma George Maiorescu. A.E. Baconsky, în schimb, se orientase spre gruparea pe care el o numea a tacticienilor, intelectualii evrei dintre care cei mai apropiaţi îi erau cuplul Veronica Porumbacu şi Mihail, căruia i se spunea Milo, Petroveanu. De o vădită şi declarată orientare spre stânga politică, ei erau, ca şi Ov.S. Crohmălniceanu şi Paul Georgescu, dar chiar ca şi tartorele oficial al literaturii, Leonte Răutu, căruia i se spunea Papa, fratele prozatorului Ion Călugăru, persoane cât se poate de instruite, cititori frecvenţi de literatură bună, îndeosebi franceză, dar informaţi şi în alte domenii, care, însă, îşi afirmaseră clar opţiunea politică, mai mult: făcuseră, din aceasta, o armă de afirmare personală. Toate acestea se petreceau în condiţiile favorizante, cu o însemnată pondere în această opţiune, ale orientării unei anumite părţi a intelectualităţii mondiale, în deosebi a celei franceze, în anii de după război. Pe harta strategică a frontului intelectual mondial de atunci figura, mai întâi, conturul vast al opţiunii generale de stânga, opusă categoric dreptei compromise şi, în bună parte, prăbuşite; Uniunea Sovietică, forţa ei politică şi, mai ales, militară se constituise într-unul din cei doi poli de putere ai lumii iar autoritatea ei se răsfrângea asupra acestei orientări de stânga; partidul ei comunist, pe de o parte, Cominternul, în scădere treptată de acţiune şi influenţă, pe de altă parte, erau principiile active ale acestui pol; partidele comuniste occidentale, în special cel francez, dar şi cel italian, se bucurau de o autoritate activă. Alegând stânga, acea parte a intelectualităţii apusene care optase în acest sens se situa, vrând nevrând, sub incidenţa acestor trasee de putere şi influenţă. Cum avea să o dovedească cursul istoriei, era o situaţie de moment, o anumită etapă a acelei mai vaste desfăşurări strategice. Alegând ceea ce au ales, tinerii, pe atunci, intelectuali din jurul revistei *Steaua* aveau nu numai exemplul unor personalităţi de talia şi, mai ales, rezonanţa unor Aragon sau Sartre, dar şi un fel de solidaritate literară cu nume precum Pablo Neruda, Nicolas Guillen, Nazim Hikmet, Rafael Alberti, ca să nu mai vorbim de prestigiul postum, încă viu, al lui Maxim Gorki sau Vladimir Maiakovski. Era constituit şi funcţiona, pe atunci, un anume front literar mondial, din care făceau parte forţe reale şi recunoscute. S-ar fi putut spera afirmarea într-o formulă literară validată şi pe plan internaţional. Mai ales că era formată şi funcţiona ca atare un fel de aristocraţie a spiritului în care mai ales factura cu totul particulară a personalităţii lui Baconsky se potrivea de minune.

N-ar trebui să se uite ori să se treacă cu vederea faptul că, tot atunci, când se contura acel nivel oarecum aristocratic al literaturii mondiale de stânga şi care îşi avea prelungirile sale şi la noi, aici, la noi, se constituise şi era cât se poate de vizibil şi mai ales activ, de un fel cu totul particular de a fi activ, nivelul să-i ziceam proletar, sau aşa-zis proletar sau manifest proletar al literaturii noi; erau cei care, vorba părinţilor mei, se băteau cu pumnul în piept, lăudându-se cu adeziunea lor la comunism, făcând, din aceasta, un principiu de autodefinire şi afirmare. Pe un Dan Deşliu din epocă aproape nici nu este

nevoie să-l evoc, în acest context, pentru că, oricât de agresiv s-ar fi autopromovat el, tot nu putea să întreacă agresivitatea cu care era promovat de critica vremii; un Eugen Jebeleanu, un Radu Boureanu, un Mihu Dragomir sau Victor Tulbure păreau să se sprijine fie pe legăturile mai vechi cu stânga politică, fie pe un fel de greutate, dacă nu chiar prestigiu, ale unei opere oarecum constituite sau ale vârstei. Eugen Frunză părea cel mai agresiv dintre ei, iar pe dâra valului pe care se străduia el, cu toate puterile, să-l traseze pe marea destul de agitată a poeziei de atunci, veneau cei noi veniţi, tinerii. Era ceva de felul unei mode, ca un fel anume de a se îmbrăca şi a se purta, şi chiar era un fel de a se purta şi chiar de a se îmbrăca al scriitorilor tineri, îndeosebi poeţi, dar şi reporteri şi prozatori, care-şi purtau calitatea de tineri comunişti ca pe un steag; Ştefan Iureş era unul din purtătorii unui astfel de steag, o scurtă vreme l-a ţinut chiar şi Florin Mugur, l-a ţinut în pumn şi Nicolae Labiş, care a încercat să-i dea alte culori şi alte semnificaţii, dar mai era Nicolae Stoian şi încă mulţi alţii, mai mărunţi, ale căror nume le păstrează paginile astăzi îngălbenite ale publicaţiilor vremii. Fiecare centru cultural mai răsărit avea predispoziţia de a-şi forma şi cultiva câte o astfel de falangă tânără, iar la Cluj, odată cu apariţia revistei *Tribuna*, care şi ea are povestea ei, şi, mai ales, cu venirea lui Dumitru Mircea, se intenţiona, cu insistentul concurs al autorităţilor locale de partid, constituirea acestui un fel de front, în opoziţie evidentă şi manifestă cu gruparea de la *Steaua*, în jurul căreia începeau să se contureze şi să se adune suspiciuni şi chiar calificative de cosmopolitism, evazionism, apolitism, intimism şi altele. Prozatorul Dumitru Mircea, cel mai tânăr laureat al premiului de stat cu unul din primele, dacă nu chiar primul roman românesc despre colectivizarea agriculturii, *Pâine albă,* dăduse un sens manifest şi accentuat partinic neaoşismului său zăftos şi adesea clamoros, de nuanţă ardeleană, chiuind ţâpurituri moroşeneşti, deşi era originar de pe Câmpie, de pe la Sărmaş, cu cuţitul în dinţi, pe la partea finală a întrunirilor tovărăşeşti, spre marea încântare a tovarăşilor. Tot el era cel care se bătea cu pumnul în piept, la propriu, lăudându-se că este copilul partidului şi că a fost crescut şi educat de partid; călca apăsat, cu toată talpa, de parcă ar fi purtat opinci şi ar fi călcat pe brazda proaspăt întoarsă şi vorbea cu apăsat accent ardelenesc, râzând şi bătându-se pe burtă cu tovarăşii de la partid, în vreme ce poetul A.E. Baconsky, cu doamna lui, erau mereu eleganţi, distinşi şi frumoşi, el cu costume din stofă fină, cusute la Domi, renumitul croitor artist al oraşului, arătând şi comportându-se întocmai ca unii din acei burjui şi domni pe care proletariatul îşi luase sarcina de a-i mătura de pe scena istoriei.

Cadenţe finale

Primul congres al scriitorilor a avut loc în iunie 1956. Ceea ce aş putea numi cu un termen general metamorfozele de la *Steaua*, începute oarecum timid, încă de prin 1954, şi continuate într-un crescendo destul de lung şi treptat, au cunoscut, în vara lui 1958, odată cu numărul jubiliar, punctul lor de vârf, după care a urmat un declin prelungit şi nu tocmai constant, cu destule fluctuaţii, de un sens sau altul, pentru ca revista să intre, apoi, în epoca post Ba-

consky. Din ianuarie 1959, numele lui nu mai figura în caseta tehnică a revistei, iar în toamna aceluiaşi an mobila din apartamentul de deasupra librăriei a fost transportată la Bucureşti, pe strada Dionisie Lupu, unde s-a instalat poetul cu Doamna Clara. Dar despărţirea lui definitivă de revista pe care el o întemeiase şi o gândise s-a produs abia câteva luni mai târziu, odată cu memorabila şedinţă de la comitetul regional de partid, când a avut loc, pe de o parte, dezicerea publică a redactorilor revistei de fostul lor conducător şi mentor, iar, pe de alta, atacul frontal şi decisiv al oponenţilor lui clujeni coalizaţi.

La primul congres al scriitorilor participaseră, în calitate de delegaţi, cei patru poeţi ai revistei, A.E. Baconsky, Aurel Rău, Aurel Gurghianu şi Victor Felea, dar şi criticul George Munteanu. Leonida Neamţu şi D.R. Popescu au fost în calitate de invitaţi şi au povestit, între altele, nu prea multe, de altfel, că înainte de deschiderea lucrărilor a fost un moment impresionant, dar nu de natură oficială, atunci când, intrând în sală poetul Ion Vinea, cu statura lui elegantă binişor atinsă de bătrâneţe, poeţii de la *Steaua* s-au ridicat în picioare, în semn de salut respectuos. Altceva n-au prea povestit cei doi, decât la modul general, că au fost lupte mari. Nici poeţii şi nici George Munteanu n-au fost mai darnici în amănunte, formula generală care circula în redacţie fiind că au făcut o figură frumoasă, cu atacurile lor la adresa poeziei învechite, sau cam aşa ceva; şi doar atât.

E drept că am citit intervenţiile lor, reproduse în *Gazeta literară,* dar cam fragmentar, după cum fragmentar fuseseră reproduse cea mai mare parte a lucrărilor congresului, în afară de rapoartele şi materialele oficiale. Cât timp evenimentul a fost proaspăt, semnalele care venea erau amestecate, amestecate între ele şi amestecate cu mult material eterogen sau amorf. Poate din această cauză, poate şi din altele, precum un interes slab sau comoditatea de care destul de des am ocazia să fiu învinuit sau să mă învinuiesc singur, pe drept cuvânt, am avut multă vreme o idee destul de vagă şi de ceţoasă despre acest eveniment. Este drept, văzusem volumul cu lucrările congresului, tipărit prompt şi apărut până la finele lui 1956, anul congresului, dar n-am crezut că mă poate interesa şi l-am ignorat.

L-am ignorat până târziu, pe la începutul anilor 60, când mi-a căzut în mână întâmplător, absolut întâmplător, şi, într-o clipă de plictiseală, am început să-l răsfoiesc. Trecând atâţia ani, aveam alte cunoştinţe, despre oameni şi împrejurări, alte experienţe, mai multe şi felurite, încât puteam vedea lucrurile, chiar şi cele din spaţiul literar, mai nuanţat şi mai pe adâncime, în conexiunile şi substratul lor. După câteva pagini şi paragrafe, răsfoite şi citite pe diagonală, m-am lăsat prins. Chiar dacă plin de cuvinte, inundat de cuvinte, de fraze, de frazeologie, de verbiaj, textul a devenit, pentru mine, captivant: prin molozul de vorbe şi prin grămada de formule, răzbăteau colţii de fier ai unor porniri pasionale precum duşmănia, ura, agresivitatea, dar şi viclenia şi linguşeala şi ploconirea şi acea pornire a robului care se aruncă la picioarele stăpânului şi urlă cu disperare:

– Ia-mă, atotputernicule, fă ce vrei cu mine, sunt al tău, numai ia-mă pe mine, stăpâne, nu pe semenul meu, eu sunt sluga de care ai tu nevoie, eu şi

nu altul!

Între timp, mă lăsasem vrăjit, da, poate acesta e cuvântul: vrăjit, dacă n-ar fi preferabil transportat, care e mai tern şi ar putea contrasta cu complementul său, mă lăsasem dus de avântul creaţiei, uşor îmbătat de iluzia ei. Mâzgăleam foi de maculator, apoi le treceam pe curat şi când aveam trei, patru, dar nu mai multe de cinci, şase, le dădeam lui Victor Felea, să le citească. Îl alesesem pe el, dintre toţi ceilalţi, dintr-un instinct de protecţie care-mi şoptea că toţi ceilalţi: Rău, Gurghianu, Neamţu, de Baconsky, ce să mai vorbesc?, mi-ar fi spus, fiecare în felul lui, mai pe ocolite sau mai direct, mi-ar fi spus să-mi văd de meseria mea, eu sunt corector la revistă şi scriu critică literară, deci să mă fac critic literar. În fond, dacă mă gândesc bine, poate că şi Victor Felea, căruia îi dădeam încercările mele, ar fi vrut să-mi spună acelaşi lucru, numai că el era un sfios, ca şi mine, şi reţinut, uneori chiar delicat, în relaţiile cu alţii. Oricum, Kafka, cum îi spuneam noi în lipsă, n-ar fi avut vâna să-mi spună verde în faţă să mă las păgubaş. Aşa că o lălăiam aşa, amândoi, eu, îmbătându-mă cu apa călduţă a însăilărilor mele de poezie prozaică, frazată abundent, el prefăcându-se atent şi fiind chiar prevenitor şi amânându-mă de la o săptămână la alta, termenul obişnuit la care îi prezentam materialul:

– Mai adu.

Din aceste „aduceri” succesive vreme de un an, cel puţin, până la urmă, Kafka a ales câteva poezii şi le-a publicat pe parcursul lui 1960, an în care Baconsky era bine instalat la Bucureşti. Fireşte că a văzut numerele cu semnătura mea după acele texte, dar nu mi-a spus nimic, niciodată, despre ele, în vizitele pe care i le făceam de câte ori mergeam la Bucureşti. Ceea ce era şi bine, şi rău; adică, nici bine, nici rău.

Poate Gurghianu sau tot mai bine Felea, cum glumeam noi, pe atunci, decât Aurel Rău, care mă vedea lipit de funcţia mea de om la tipografie, având, ce-i drept, un argument important: deprinsesem meseria, aveam ceva experienţă şi eram conştiincios şi de încredere, poate că Gurghianu ştia, sau cel puţin bănuia şi că eu mă consideram fixat pe o treaptă mai jos decât colegii mei de generaţie, dar cred că nu-i păsa: considera că atâta merit şi ăsta e interesul redacţiei.

Între timp, însă, mă frământa o idee de proză mai dezvoltată, ceva ca un fel de roman. Tot într-un fel de maculator, am început să însăilez un fel de poveste, oarecum simbolic figurată, a verilor miraculoase de la Olt, de prin fâneţele din hotarele Porumbacului şi Avrigului, de pe cărările umbroase ale pădurilor, de pe plaiurile înalte ale munţilor. Apoi mi-am cumpărat o maşină de scris, de ocazie; vânzătorul era un ziarist de la cotidianul maghiar, cu care mă întâlneam aproape în fiecare zi la masa de prânz, pe care o luam, atunci, la redacţia celor două ziare. Era o maşină mică, marca Erika, într-o cutie cu structura de lemn îmbrăcată în pânză neagră, cerată, pe care o puteam duce sub braţ. Am instalat-o la masa de lemn de stejar, cu o faţă de scândură de tei, pe care mi-o sculptase Niki Kruch, în formă de soare înconjurat de raze.

Scriam, de obicei, dimineaţa, când rămâneam singur acasă, până pe la ora 10, când plecam la redacţie, dar şi după-amiaza, până se însera şi când

parcă nu mai aveam stare şi ieşeam în oraş. Fireşte că îl găseam pe Nego, care era nelipsit de la Conti, dar apărea curând şi Bebe Manoileanu, şi Titi Ardeleanu, şi, mai nou, Nae Prelipceanu, de curând cooptat în grupul nostru, pe care îl numeam al „coloneilor".

Eu veneam, de obicei, împreună cu poetul Leonida Neamţu, Fakirul, cum îi spuneam noi, care ori că mă căuta el pe mine, ori îl căutam eu pe el. Şi Fakirul trecea printr-o perioadă tulbure, după ce, prin anii 5o, fusese o speranţă a tinerei poezii revoluţionare. Îl observasem, încă de atunci, de aproape, şi eram cumva invidios, dar nu cu răutate, pentru visul frumos pe care îl trăia. Căci, spre deosebire de poeţii ceilalţi, cei maturi, de la *Steaua*, Leonida Neamţu chiar credea, pe atunci, sincer în idealul comunist. Pentru el era ca un tablou romantic, o viziune în care se cufunda cu plăcere şi cu un anumit entuziasm: tinereţe, frumuseţe, idealuri, cum ar fi cel al unei vieţi mai bune, pentru toţi, al dreptăţii, al progresului continuu şi-al păcii eterne. Ce contau micile impedimente birocratice pe care le prilejuiau unii tovarăşi mai înguşti la minte şi mai tari la cap? Umbre care vor trece. Iar când s-a conturat visul de încă şi mai largă libertate creatoare, ceva ca un paşaport universal pentru toate continentele frumosului şi-ale creaţiei, vis croit de Baconsky şi la care el însuşi era părtaş, Fakirul părea săltat pe un pisc încă mai înalt din munţii Maramureşului copilăriei sale. Numai că visul acesta, ca orice vis, a început să se destrame. Reculul, coborârea de pe trepte n-au însemnat numai o simplă pierdere de altitudine, ca a unui planor care-şi caută un nivel mai convenabil de zbor, ci a venit însoţit de zguduituri şi smucituri, aripile şi fuselajul aparatului au început să troznească, pe la încheieturi, şi el a rămas mai mult o grămadă de resturi neutilizabile. Şi tot aşa şi cu visele lui de dragoste, în care, iubitele pe care le avea şi în care crezuse ca într-un fel de fantasme ale feminităţii pure şi armonioase, au început să-şi dezvăluie trăsăturile ascunse, meschinăria, miezul acru şi amar. Şi poetul Leonida Neamţu s-a trezit fără niciunul din visele lui frumoase, doar cu o anumită îndemânare şăgalnică a frazei, cu un umor cam cinic, dar şi cu datoria de a-şi duce viaţa până la capăt, cum va putea s-o ducă.

Într-o astfel de seară de vară timpurie ne-a găsit maioraşul, în jurul unei mese cam goale, pe care chelnerii noştri obişnuiţi o ocoleau de departe simţind că nu prea suntem „în fonduri", cum spuneam noi. Ofiţerul nostru era vesel şi cu chef; nu purta centura reglementară şi era cam descheiat la vestonul de uniformă şi ne-a făcut semn să ne ridicăm şi să-l urmăm. Ne-a invitat la Melody unde, spunea el, este mai vesel, se anunţa şi un program cu dansatoare şi el voia să ne ofere o „trataţie" de sărbătoare. Nu sărbătorea, de fapt, nimic, poate doar faptul că era bine dispus şi avea bani.

La Melody ne-a oferit o masă începută cu şampanie uşor acruţă, de aperitiv, continuată cu vânat, vin roşu, de Panciu, şi încheiată tot cu şampanie. Luaţi de avântul meniului deosebit, dar mai ales al băuturilor, care ne ridica, din nou, în zări de poveste şi vis, nici nu ne-am uitat la dansatoare, nişte fete cam amărâte, cu mult sub nivelul corpului de balet al operei, cu care eram familiarizaţi.

A fost o seară frumoasă, între bărbaţi, în care verva lui Nea Bebe şi umo-

rul, pe jumătate spontan, inspirat, pe jumătate cam forţat, al gazdei noastre, ne-a ridicat pe culmi înalte de entuziasm tineresc şi bună dispoziţie. În această stare, ieşiţi în noaptea parfumată şi limpede de început de vară, am luat-o spre gară. Unde altundeva am fi putut găsi ceva deschis? Numai că Nea Bebe, prudent, l-a avertizat pe maioraşul, care plătise consumaţia de până atunci, generos ca un nabab, că noi suntem lefteri:

– Dar ştii cum? N-avem bani nici de un amărât de autobuz, d-apoi de taxi.

– Fii liniştit, Nea Bebe, autobuzele nu mai circulă demult, iar de taxiuri n-avem nevoie: nu ne strică o plimbare pe jos. Iar până vă aşezaţi voi şi faceţi comanda, eu aduc ce trebuie, şi-apoi vă las acolo, să staţi cât vreţi, că eu am o treabă, l-a liniştit prietenul nostru.

Aşa că am luat-o spre gară, dar nu oricum, ci chiar prin mijlocul străzii, că şi aşa nu mai trecea nici o maşină. La restaurantul gării, ne-am întors la tradiţionalele fripturi şi la un vin de masă, uşor, onest şi băubil. Când ferestrele localului au început să se înălbească de prima lumină a dimineţii, iar noi să ne îngrijorăm, a apărut şi maioraşul, proaspăt spălat şi ferchezuit, se vedea că făcuse o baie sau cel puţin un duş, cu uniforma impecabil aranjată, şi a făcut plata. Apoi ne-a îmbrăţişat călduros, pe fiecare, pe rând, ca şi când şi-ar fi luat un rămas-bun pentru multă vreme, şi ne-a lăsat să ne terminăm cafelele. Nea Bebe părea să mormăiască ceva, în barbă, nemulţumit. Apoi, văzând că la peron trăsese rapidul de Bucureşti şi ultimii călători se grăbeau spre vagoane, a ieşit preocupat, somându-ne să-l aşteptăm în spatele gării, unde era staţia de taxiuri.

Noi ochiserăm deja un şofer cunoscut şi tratasem cu el o cursă cu o destinaţie deocamdată necunoscută, când Nea Bebe a venit aferat şi preocupat, cum îi era felul, câteodată, şi ne-a făcut semn că mergem pe jos. Am înţeles că am rămas tot lefteri şi-am luat-o pe strada Horea, în sus, de astă dată pe trotuarul cu oameni grăbiţi. De la hotelul Astoria, am cotit-o, la semnul lui, cum mergea el tăcut şi îngândurat, nouă ni se părea că este prost dispus, s-o luăm pe malul Someşului şi-apoi tot aşa, fără cuvânt, ne-a îndrumat peste pasarela îngustă, ne-a scos în parc şi ne-a dus cu el spre stadionul de fotbal. Am trecut şi de acest reper, am lăsat ştrandul orăşenesc pe stânga şi ne-a îndemnat spre parcul sportiv al Universităţii.

– Ai dumneata un gând, Nea Bebe?, l-am întrebat noi.

– Mereţi numa-nainte, numa-nainte, draghe!, ne-a îndemnat el, maimuţărind graiul ardelenesc, ca un nou Marius Chicoş Rostogan, cum îi plăcea lui să se joace, uneori.

Abia când am fost pe aleile parcului sportiv ne-a dezvăluit gândul lui:

– Vă duc la cabana sportivilor, la rugbiştii mei, să trageţi un somn. Între timp, eu mă întorc în oraş să iau ceva de-ale gurii şi câteva beri, să ne dregem.

– Dar de unde bani, Nea Bebe?

– Asta ştie tata, dar nu spune, ne-a răspuns el, grăbindu-ne pe aleea de lângă ştrand.

Dimineaţa se făcuse frumoasă, limpede şi strălucitoare. Soarele tocmai

se ridica de după perdeaua coroanelor înalte de arbori ai parcului, iar apa ştrandului avea o strălucire curată şi limpede, ca o oglindă de cristal a cerului înalt.

N-a fost nimic gândit, nici un îndemn, numai pornirea noastră, pură, spontană, când ne-am aruncat toate hainele de pe noi şi-am sărit în apa rece, ca o gheaţă lichidă. Nea Bebe a rămas pe malul pardosit cu faianţă, privindu-ne cu un fel de jind, şi-apoi a început să ne dea indicaţii de tehnica înotului, ca un antrenor. Uzi şi împrospătaţi, dârdâind uşor din dinţii noştri tineri, dinţi de lup, cum ne spunea prietenul nostru mai vârstnic, am ajuns la cabană cu hainele sub braţ. Nea Bebe ne-a găsit un dormitor liber, câţiva din băieţii lui ne-au adus pături, preferatul lui, Simion, un bucureştean frumos, cu faţa curată şi ochi negri, încondeiaţi, ca de fecioară parşivă, cum spunea antrenorul lui, ne-a aruncat o scurtă de blană şi noi am început să dârdâim plăcut, sub aşternuturi. Nea Bebe ne-a lăsat la pragul somnului.

Pe la amiază, când ne-am trezit, nu era întors, încă. Nu s-a întors nici până pe la trei, când am început să dăm semne de nerăbdare, la semnele măruntaielor noastre uşoare şi goale, ca nişte băşici dezumflate. Am plecat pe la cinci, cu gândul că-l vom întâlni pe drum, ori prin oraş. Dar Nea Bebe n-a fost de găsit. În orice caz, nu în acea zi şi nici în alte câteva, următoare.

Abia mai târziu am înţeles noi că s-a întors la parcul sportiv pe căi ocolite, cu un taxi, aducând două plase încărcate cu provizii pentru bucătăria gospodărită de Coana Mamă, care demult îl tot bombănea că nu mai are cu ce să facă de mâncare.

Cam pe atunci, cuminţit şi cu serile petrecute acasă, cu muzică şi lecturi, am terminat eu de citit atent lucrările primului congres al scriitorilor. Ascultam muzică, aveam un patefon, şi ascultam Concertul în re major pentru vioară şi orchestră, de Mozart, alt concert pentru vioară, de Paganini, la radio ascultam ce prindeam. Ascultam şi scriam. Terminasem de citit lucrările congresului scriitorilor şi eram lămurit.

Cuvântarea lui A.E. Baconsky, cuprinsă în partea finală a volumului, începea cu elogiul ironic al raportului despre problemele poeziei, prezentat de Dan Deşliu, şi continua cu acuza directă de a fi nivelat valorile poeziei prin aprecieri şi calificative standard, din afara criteriilor estetice şi a termenilor corespunzători, afirmând că *„mult mai plăcut este să critici pe cineva, să-l înjuri chiar* [...] *pentru lucruri proaste, decât să-l lauzi pentru cele slabe."* În această ordine de idei, declară că poemele sale despre mineri, între care *Balada despre Barta,* le consideră *cu totul regretabile.* Se referă, apoi, la problema realismului în poezie, în numele căruia poezia vremii este plină de locuri comune şi banalităţi, citând din Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu, dar amintindu-i şi pe Marcel Breslaşu, Maria Banuş, Victor Tulbure, dar şi pe Veronica Porumbacu. Invocă, apoi, condiţia inspiraţiei, chiar a unei anumite „dementţe", folosind ingenios un citat din Belinski în care, pornind de la Platon, se face elogiul inspiraţiei. Pentru ca, spre final, să formuleze: *„Operaţia, mai mult fizică, de a transfera în versuri o întâmplare sau de a comenta la modul patetico-retoric cutare eveniment e străină de artă şi deci de realism."„Pe de altă parte, în numele realis-*

mului refuză unii poeţi să utilizeze cuceririle artei poetice moderne şi îi condamnă pe cei care o fac.”„Mult mai actuală este în poezia noastră primejdia opusă şi anume anacronismul mijloacelor de expresie, adevărat epigonism.” Pentru ca să încheie: *„Se poate scrie astăzi oare ca la ‘48? Pot coexista oare diligenţa şi avionul cu reacţie? Personal nu cred. Realitatea contemporană cere mijloace de expresie corespunzătoare. Numai în acest fel poezia temelor actuale va fi şi o poezie a sensibilităţii moderne a omului care merge spre comunism.”*

Aurel Rău, unul din ultimii vorbitori la congres, cel puţin în sumarul volumului, după o foarte scurtă introducere de circumstanţă, ţinteşte o anumită racilă a poeziei actuale, cum o numeşte el, *„preocuparea nefastă de a proclama valori indiscutabile, valori în afara oricărei discuţii, valori ferite de discuţii, tocmai pentru că erau cu totul şi cu totul discutabile. Pe nesimţite, fără să-ţi dai seama, te trezeai cu situaţia că X de pildă e un mare scriitor, aşa de mare încât tu eşti oricum obligat să intri în convoiul admiratorilor săi de circumstanţă.”* Şi se citează numele lui Dan Deşliu şi Eugen Frunză, adăugând: *şi alţi câţiva,* dar se semnalează că versuri incriminabile pot fi găsite şi la Mihai Beniuc, Veronica Porumbacu, A.E. Baconsky, Nina Cassian, Cicerone Theodorescu, Maria Banuş, Eugen Jebeleanu, dar şi la tineri ca Aurel Gurghianu sau Victor Felea şi chiar la sine însuşi. În continuare, arată care pot fi etapele procesului de construire a falselor valori, începând cu *mirodeniile,* adică *„articolele. Pe urmă au venit şedinţele. Apoi premiile, medaliile etc. Apăreau articole grave, sentenţioase, în publicaţiile Uniunii Scriitorilor şi câteodată în paginile* Scânteii, *articole care, după ce făceau unele consideraţii dogmatice sau sociologist-vulgare, în cadrul analizei, conchideau ca la paradă: Iată cea mai justă imagine a poporului desfăşurat! – ceea ce însemna un fel de trecere sub semnul inafailibilului.”* Procedeul era ilustrat cu cariera poetică a lui Dan Deşliu, ajuns *pe culmile poeziei* printr-un impuls identificat într-un articol al lui Mihail Novicov, care spunea răspicat: *„Opera lui Deşliu... reuşeşte să fie în mare măsură purtătoarea celor mai caracteristice calităţi şi tendinţe ale poeziei noi, legată de lupta cea mare a poporului. Iar acei care-i contestă calităţile dovedesc – fie că-şi dau sau nu seama – că se aşează pe aceeaşi poziţie cu duşmanii... ”* După care vorbitorul ilustrează cu citate o serie întreagă de ceea ce el numeşte *aspecte regretabile* ale acestei poezii, pentru a încheia: *„Cred că pe viitor fiecare om de litere, inclusiv Dan Deşliu, va trebui să ocupe locul pe care îl merită de fapt, să se bucure de rangul pe care de fapt i-l acordă trecerea cărţilor sale printre cititori. Iar critica principială, ştiinţifică, păstrându-se în limitele adevărului, să judece drept şi cu spirit de răspundere realizările bogate pe care le aşteptăm de la anii viitori.”*

După sumarul volumului consultat, Aurel Gurghianu ar fi vorbit în prima jumătate a lucrărilor congresului. El a pornit amintind de curentul păşunist, caracteristic liricii ardeleme dintre cele două războaie, acelaşi, de altfel, de care se delimitaseră, cu mai bine de un deceniu în urmă, şi membrii Cercului Literar de la Sibiu. Îl citează pe Beniuc, dar vine şi mai aproape, semnalând trecerea vânjoşeniei păşuniste, de la poeţi ca Vasile Copilu-Cheatră şi Ion Th. Ilea,

la Dan Deşliu, Alexandru Andriţoiu, dar şi la Mihu Dragomir sau Eugen Frunză, care i-ar fi putut continua pe I.U. Soricu sau Mircea Dem. Rădulescu. Pentru a încheia: *„Există o falangă de tineri scriitori de talent. Mă gândesc în special la Aurel Rău, Al. Andriţoiu, Tiberiu Utan, Victor Felea, Ion Horea, Leonida Neamţu, Doina Sălăjan şi alţii. Se spune despre Andriţoiu că învaţă de la Beniuc şi Arghezi, despre Doina Sălăjan că învaţă de la Magda Isanos. Despre alţii la fel. Foarte bine. Influenţele acestor maeştri, chiar dacă uneori sunt prea evidente, sînt bune. Cu timpul vor fi asimilate şi pe primul plan va trece personalitatea poetului. În orice caz, n-avem nimic de învăţat nici de la păşunişti, nici de la retorici patriotarzi, nici de la mistici."*

D.R. Popescu, N. Prelipceanu, Mircea Tomuş

Tot după acelaşi sumar al volumului, Victor Felea ar fi fost printre primii vorbitori, îndată după salutul scriitorilor sovietici. El începe oarecum brusc, fără nici un fel de introducere, anunţând că o să spună *câteva lucruri despre imaginea poetică,* consolidându-şi opţiunea printr-un citat din Belinski, care spunea: *„Poezia se adresează sufletului prin imagini... ",* prevenind: *„e bine să vedem dacă limbajul poetic, imaginile unor poezii scrise în aceşti ani stau la înălţimea exigenţelor pe care le presupune adevărata poezie a zilelor noastre."* Cea dintâi observaţie este că imagini ale unor poeţi de felul unor Văcărescu, Conachi, Momuleanu, sau al altora, ca Depărăţeanu sau Nicoleanu, care *„se menţin la un nivel primitiv şi anacronic, ba uneori limbajul din poeziile lor e de-a dreptul nefiresc prin tot soiul de cuvinte „căznite" şi asociaţii verbale groteşti"* poate fi apropiat de imaginile din poezia lui Dan Deşliu, Gavril Mihai sau Horea Aramă, observând: *„Faţă de versurile amintite sau faţă de altele ca şi ele, câteva rânduri de Walt Whitman – scrise cu aproape un secol în urmă –*

sunt de o modernitate mai apropiată nouă, au un aer înrudit cu felul nostru de a gândi şi simţi."

Raportul oficial la congres a fost susţinut de Mihai Beniuc, secretarul general al Uniunii Scriitorilor, iar corapoartele, pe genuri literare, în ordine, de Petru Dumitriu, pentru proză, Dan Deşliu, pentru poezie, Paul Georgescu, pentru critică, Mihail Davidoglu, pentru dramaturgie, Nagy Istvan, pentru literatura minorităţilor naţionale, Alexandru Balaci, pentru traducerile literare şi Marcel Breslaşu, pentru literatura pentru copii şi tineret. Dintre coraportorii oficiali la congres, numai Petru Dumitriu şi Alexandru Balaci se referiseră la adevărate probleme de estetică; cel din urmă, creionând un fel de hartă a interesului pentru traduceri, la noi, iar celălalt, încercând un fel de teorie a realismului contemporan, în raporturile lui cu naturalismul, sprijinit pe repere din literatura română dintre cele două războaie, dar şi pe marele realism universal, din care citează nume precum Dickens, Balzac, Zola, Flaubert, dar şi Dos Passos, Hemingway, James Joyce. Cât priveşte mesajul prozei noastre contemporane, coraportorul încearcă să-l definească astfel, în final: *„În aceste cărţi găsim oameni abia schiţaţi sau desenaţi cu un meşteşug matur, întâmplări uneori încâlcite, alteori dramatice, care trebuiesc citite de oricine vrea să cunoască poporul acesta în perioada de trecere spre socialism. Numai că aici defectele artistice sunt mai frecvente, zgura este amestecată cu metalul nobil; sunetul nu are încă acea plinătate şi puritate care să trezească ecoul veacurilor."*

Dan Deşliu, în coraportul său despre poezie, dar şi ceilalţi vorbitori, poate cu excepţia bătrânului Sadoveanu, care a rostit câteva fraze de circumstanţă, uşor încălzite de marea lui experienţă de cuvântător, s-au păstrat, cu toată avalanşa de cuvinte şi fraze, în limitele stricte ale unei problematici strict politice, cu temele ei principale: rolul conducător al partidului şi partinitatea literaturii. Ceea ce rămânea fascinant, însă, o fascinaţie din direcţia monstruosului, dacă nu chiar a oribilului, era desfăşurarea unor adevărate furtuni de accente retorice, când un scriitor sau altul îşi proclama adeziunea sa la politica partidului, totala subordonare rolului conducător al acestuia, sau când declanşa diatriba împotriva unor adversari aflaţi pe tabla de şah pe care se juca atât şansa fiecăruia de a rămâne în literatură cât şi aceea de a înainta, în vreun fel, pe ceea ce i-am auzit, de atâtea ori, invocând: scara de valori a literaturii noastre. Fascinant, monstruos de fascinant a fost, mai cu seamă, spectacolul înfruntării dintre Zaharia Stancu, director, pe atunci, al *Gazetei literare,* scriitor încununat de faima unui roman tradus în foarte multe limbi ale pământului, care, după expresia curentă în epocă, străbătuse cu sandale de aur meridianele şi paralele globului terestru, şi Ov.S. Crohmălniceanu, cea mai puternică autoritate critică a momentului. A fost ceva ca o luptă între un Hector şi-un Achile din alte vremuri, la care aproape toţi vorbitorii au simţit datoria să se raporteze şi care a arătat limpede, cui era dispus să vadă, că literatura nu mai era o joacă, un exerciţiu gratuit, ci că se disputau mize mari, mize capitale, dacă nu chiar cea mai mare şi mai importantă, miza existenţială ultimă.

Descifrând această miză şi dimensiunile ei, ponderea ei specifică, am înţeles că locul unde se joacă ea şi de unde pornesc toate firele care se descâl-

cesc şi se prelungesc din ghemul încâlcit, ca nişte cozi de mii de draci, este unul singur şi precis, iar acest loc este Bucureştiul. Am înţeles că literatura şi şansa ei, literatura şi corolarul ei necesar, succesul, poate fi creaţie, poate fi inspiraţie şi chiar talent, poate fi multă frământare şi muncă, dar este, în primul rând şi până la urmă, un raport de putere. Iar puterea se decide la Bucureşti. Poţi să ai un vis de creaţie, poţi să-l porţi în suflet ca pe o comoară şi poţi să faci aşa ceva unde vrei pe harta ţării, la munte ca şi la mare, la câmpie ca şi la deal, la sat şi la oraş, ca şi în oricare din localităţile, fie ele mari sau neînsemnate, ale ţării, visul poate fi frumos cât rămâne în stadiu de vis. Dar dacă vrei să-l pui pe hârtie şi să faci din el o carte şi, mai ales, dacă vrei să-i asiguri acestei cărţi măcar un dram de audienţă, înainte de a te gândi la succes, trebuie să te aranjezi, măcar într-un fel sau în altul, cu Bucureştiul. Care poate fi în mai multe chipuri faţă de năzuinţa naivă a unui biet şi naiv aspirant la afirmare şi apoi la glorie, în multe chipuri şi pe o scară destul de largă, între bunăvoinţa totală, cu braţele ei deschise şi cu zâmbetul larg, dar cu cine ştie ce ascuns într-o mânecă, sau la spate, o floare sau ascuţişul unui cuţit, o floare otrăvită sau un cuţit care caută la tine un capăt de mânecă, un colţ de stofă, ceva, pe care să-şi cureţe o urmă de sânge.

Producerea literaturii încetase să mai fie micul meşteşug romantic al unui scriitor, care stă *la masa lui de brad* şi zgârie versuri sau proză, cu peniţa pe hârtie, în nopţi lungi, de trudă şi nesomn, apoi le face pachet şi le încredinţează unui editor sau tipograf, care-şi face meseria şi-i tipăreşte cartea. Literatura devenise o adevărată întreprindere, laborioasă, complicată şi rămuroasă, care era administrată de un grup de experţi birocraţi aleşi pe criterii politice şi numiţi în funcţii de organul politic al puterii; care, în exerciţiul esenţial al funcţiei lor, nu erau cu nimic deosebiţi de agenţii unei poliţii politice. Cartea, ca obiect fizic care materializează creaţia, aceasta ca fundament al unei cariere de scriitor, depindeau strict de decizia acestui organ. Iar sediul acestui organ era capitala. De acolo se exercita puterea de a face şi desface, ori aceea de a pune pe alţii, pe intermediari, să facă şi să desfacă, încât nimic nu se putea face şi desface, în sfera literaturii, ca şi în aproape toate celelalte sfere ale vieţii omului, decât prin voinţa sau acceptul acestei puteri.

Iar a publica o carte şi mai multe, a fi scriitor, nu mai era ceva pur şi simplu. A fi scriitor însemna a te impune într-o ierarhie şi anume cât mai sus pe scara ei, dacă se poate cât mai sus, în orice caz, mai sus decât cei mai apropiaţi de tine şi, dacă se poate, chiar sus de tot. Tendinţa, aspiraţia, visul de a fi chiar cel mai sus, el, unicul, cel care-i domină pe toţi nu era ceva depărtat şi vag, încredinţat viitorului; dimpotrivă, era ceva actual, prezent, identificabil la unul sau la altul, pe care-l puteai recunoaşte dintre ceilalţi, îl puteai chiar numi: acesta este, aceştia sunt ei, cei care aspiră să fie, fiecare, să fie cel mai sus. Iar această aspiraţie, acest vis, nu era ceva neprecizat, ceva în general şi cu un conţinut vag şi abstract; conţinutul era destul de precizat, identificabil, şi el consta în cel puţin două aspecte: pe de o parte, era dominaţia, exerciţiul concret al puterii, conducerea celorlalţi, puterea asupra lor, subordonarea lor unei persoane fizice concrete, lui, celui mai puternic, unicului, el, care stă în vârful

ierarhiei şi are toate firele şi frânele puterii în mâna lui. Pe de alta, el dispunea de şi dicta nu numai atributele şi componentele fizice, concrete, ale mecanismului birocratic al literaturii, dar înseşi orientarea şi conţinutul ei strict literar, linia ei, cum se spunea pe atunci, adică soluţiile artistice, dacă s-ar fi putut vorbi de aşa ceva, dar mai ales scara de valori, ierarhia concretă şi, dacă se putea, cât mai strictă, în care urma să fie dispuşi scriitorii şi de care depindea atât şansa publicării lor cât şi bunăstarea lor materială. Iar toate acestea se decideau acolo, sus, la Bucureşti; acolo fierbea cazanul acela frământat, din ale cărui tulburi procese se alegea el, acela, unicul.

Este drept şi, tot o dată, curios lucru!, curios şi drept, în acelaşi timp, că literatura părea să fi intrat, cumva de la sine, în altă zodie; aproape nimeni nu mai scria cum se scrisese prin anii 5o, nici poezie, nici proză şi nici critică. Modelul literaturii strict şi făţiş angajate, în acele forme rudimentare pe care cei de la *Steaua* le sancţionaseră drastic, fie în formulările lor teoretice, fie prin şfichiuiri ironice, era depăşit, mult rămas în urmă. Se lărgise vizibil şi orizontul cultural, atât spre literatura şi cultura română dintre cele două războaie, cât şi spre cele europene şi universale. Ar fi putut să pară că această deschidere de orizont venise oarecum de la sine, ca şi cum ar fi fost de demonstrat că se poate aşa ceva şi fără o insurecţie explicită, cum fusese cea iniţiată de Baconsky, dar, în realitate, nu era tocmai aşa. Un întreg complex de determinări diverse, externe şi interne, de o natură sau alta, adică strict politice, dar şi de natura mai ascunsă şi mai delicată a evoluţiei mentalităţilor, apoi fatala schimbare a generaţiilor, ca şi multe alte procese obscure şi componente şi perspective reactivate, precum factorul naţional repus în anumite drepturi, perspectiva istorică mai degajată, au făcut ca viaţa literară a anilor 60 să se desfăşoare în alte orizonturi. Se promova ceva ce poate fi numit un fel de libertate individuală în anumite condiţii şi limite. Înţelesul ei politic era că idealul comunist fiind întemeiat pe valori universale, mai mult, fiind un fel de corolar al acestor valori, orice individualitate cu adevărat creatoare are posibilitatea, tocmai prin puterea vizionară a talentului şi inteligenţei proprii, nu numai să se apropie de acest ideal şi să-l înţeleagă, dar mai ales să şi-l însuşească, să facă din el o dimensiune personală. Astfel definită, libertatea de creaţie oferea iluzia unor posibilităţi cvasi-nelimitate şi literatura acelor ani este mărturia acestei iluzii şi a posibilităţilor care s-au deschis din ea.

Numai că, oricât de larg deschis ar fi fost orizontul cultural şi posibilităţile creatoare, nu era greu de surprins că dispoziţia forţelor efective rămăsese aceeaşi, că strategia lor de ansamblu nu se modificase. Aveam să constat, pe

viu, cum se spune, acest lucru în anul 1964, cu ocazia acelei proclamaţii de independenţă faţă de Moscova a partidului comunist de la noi, iniţiată de Gheorghiu-Dej cu un an înaintea morţii sale.

După obicei, la Cluj, s-a organizat o manifestare largă de partid, un fel de plenară lărgită, la Casa de Cultură a Studenţilor, peste drum de Biblioteca Universitară. Ceea ce a fost cu totul nou, încă de la începutul acestui eveniment, a fost muzica de fond, cu care erau aşteptaţi invitaţii şi care i-a purtat, pe ritmurile ei săltăreţe, până la prima frază de deschidere a lui, şi care nu era altceva decât cea mai pură muzică americană, de tip *country.* După raportul susţinut de Maxim Berghianu, care era primsecretarul comitetului regional, pe masa la care fusese prezidiul au fost lăsate mai multe foi albe, pe care invitaţii puteau să-şi lase semnătura de adeziune le tezele plenarei. Ei bine, la Cluj, în aceleaşi ritmuri de muzică *country*, s-a format, de îndată, un şir gros, ca o „coadă la ceva", de doritorii să-şi pună semnătura pe document, şir din care nu a lipsit nici unul din cei care au „înfierat", cum se spusese în epocă, devierile cosmopolite şi evazioniste de la revista *Steaua* condusă de Baconsky.

Cam acestea erau gândurile mele, pe-atunci, când încă eram îmbătat, ca de-o apă rece, de visul creaţiei, iar gândurile acestea îmi transmiteau ceva ca un frison care aproape că atingea marginile aburoase ale acestui vis. Le atingea, cum o pală de vânt atinge luciul unui lac, şi stârnea uşor mici creţuri, ceva ca o înfiorare transmisă unei oglinzi lichide.

(din romanul *Aripile demonului*, volumul 3, 2011)

Redacţia *Almanahului literar/Stelei*, Cluj, anii 50:
G. Tomuţa, D.R. Popescu, I. Florea-Rarişte, Mircea Tomuş, Leonida Neamţu,
G. Munteanu, Victor Felea, Aurel Rău, A.E. Baconsky, Aurel Gurghianu, Teofil Buşecan

V. FANACHE

De la Dimitrie Popovici la Liviu Rusu, Vasile Băncilă şi Lucian Blaga

– Domnule Profesor, cum era Clujul universitar în anul când aţi sosit aici?

– Descinderea mea la Cluj s-a întâmplat în toamna anului 1954 când am dat examen de admitere la Facultatea de Filologie, cum se numea pe atunci. A fost pentru mine un moment extraordinar, pentru că dintr-o dată mi s-au creat posibilităţi multiple de a-mi cultiva *Eul* şi de a deveni ceea ce într-o bună măsură reprezint acum. Facultatea însemna pe vremea aceea un loc de studiu cum nu bănuisem, profund prin atmosfera lui, prin profesorii pe care îi avea, prin animaţia care exista în sălile de curs şi în cele de lectură. Se citea mult pe vremea aceea. Întotdeauna pentru mine pasiunea lecturii a fost primordială, iar cărţile pe care le-am descoperit în biblioteca facultăţii, dar, mai ales, în Biblioteca Centrală Universitară, au reprezentat repere care şi astăzi îmi sunt fixate în memorie. Stând ore întregi în sala de lectură, am completat numeroase caiete cu cotele cărţilor valoroase sau cu cele ale revistelor care, multe dintre ele, nu se aflau în circulaţie publică. Lecturile de la BCU au deschis un orizont care mi-a marcat existenţa pe tot parcursul vieţii. Ani de zile am fost un frecventator asiduu al acestei instituţii, cunoşteam îndeaproape pe toţi bibliotecarii, cu care mă împrietenisem. Îmi amintesc cu mare plăcere de Dumitru Stan Petruţiu, o personalitate dintre cele mai interesante ale vieţii clujene. Ştiutor de multă carte, era şi un mare iubitor de teatru. Împreună cu alţi membri ai Catedrei de filologie jucase, nu cu mult înainte, *O scrisoare pierdută,* montare ale cărei ecouri se păstraseră în lumea studenţească până în vremea mea.

– Ce profesori v-au marcat, în mod special, destinul literar?

– Dincolo de frecventarea bibliotecilor, interesantă a fost pentru mine viaţa de student şi sub aspectul cunoaşterii unor profesori remarcabili. Trebuie să spun că înaintea tuturor îl aşez pe Iosif Pervain care, în ciuda faptului că astăzi este mai puţin cunoscut, sau că în fişierele bibliotecii figurează cu prea puţine cărţi, era o personalitate copleşitoare prin erudiţie. Nimeni nu ştia mai bine decât el Secolul Luminilor în Transilvania. Era un iubitor de carte şi, în acelaşi timp, un iubitor de evenimente culturale cum puţini am mai întâlnit. Iosif Pervain se distingea printr-o inteligenţă vie, colocvială, era extrem de apropiat de studenţi, ştia să le deschidă sufletul şi, mai ales, să le stimuleze talentul, iar, în măsura în care l-a descoperit,

a reuşit să facă din mulţi colegi de ai mei, ca şi din mine însumi, nişte apropiaţi, iubitori de literatură şi, în general, de cultură. Profesorul Pervain a fost pentru mine unul dintre primii maeştri ai iniţierii mele în alfabetul literaturii. Domnia-sa mi-a îndrumat doctoratul susţinut în 1969. Alături de el am avut şi alţi dascăli importanţi, personalităţi ale acelor ani atât de dificili sub raport ideologic, dar şi economic: profesorii Romulus Todoran, Mircea Zdrenghea, Ion Breazu, dar şi tinerii pe atunci Ion Vlad şi Mircea Zaciu, fiecare dintre ei reprezentând în domeniul literelor forţe redutabile de care noi, tinerii studenţi, eram mândri că ne sunt la catedră. Cu timpul mi-au devenit apropiaţi Teodor Bocşa, Marian Papahagi, Ion Vartic, Ion Pop ş.a.

– L-aţi avut profesor pe Dimitrie Popovici?

– Nu. Când am venit la facultate în 1954, Dimitrie Popovici nu mai era. Murise cu doi ani înainte. Dar amintirea lui persista în rândul studenţilor. Colegii mei din anul trei şi patru îl aveau viu în memorie şi povesteau despre el cu o admiraţie extraordinară. Rămăsese marele Profesor al Clujului. În schimb, am avut şansă să cunosc îndeaproape alte mari personalităţi ale momentului. Romulus Todoran, lingvist şi filolog, era un om care, dincolo de o aparentă răceală, dincolo de imobilismul facial, radia o mare căldură sufletească. L-am avut profesor de dialectologie, un curs sistematic de mare substanţă despre istoria limbii române şi variantele ei dialectale. Ulterior, am fost în mai multe rânduri în apropierea lui şi m-a ajutat chiar în cercetările mele literare. El este cel care, interesându-mă de motivul „mărului de lângă drum”, atunci când lucram la studiul consacrat liricii lui Mihai Beniuc, mi-a oferit o variantă a acestui motiv folcloric de mare extensiune, pe care am folosit-o în carte.

– Cum era atmosfera culturală a Clujului în anii ‘60?

– Pulsul cultural era dat în acei ani de publicaţiile *Steaua* şi *Tribuna*, de atmosfera emulativă din cele două redacţii. Noi, tinerii aspiranţi în ale scrisului, simţeam o atracţie irezistibilă faţă de aceste reviste, care ne invitau să aducem propria noastră colaborare. Am debutat în 1959 la *Steaua* şi aici am publicat în anii care au urmat nenumărate recenzii şi articole. *Steaua* este revista de care m-am legat cel mai mult şi m-a interesat destinul ei, traseul ei cultural în care fiecare dintre tinerii de atunci recunoşteau drumul normal de evoluţie al literaturii române, desprinderea de practicile proletcultiste, de sloganele dogmatizante, promovarea unei atmosfere de liberă viaţă creatoare în care tinerii erau cei dintâi chemaţi să se afirme. Frecventând redacţiile revistelor amintite, am legat prietenii cu tinerii lor redactori, azi membri marcanţi ai literelor româneşti, prietenii care să păstrează nealterate până în prezent. Atunci i-am cunoscut şi m-am legat sufleteşte de Aurel Rău, Virgil Ardeleanu, Constantin Cubleşan, Petru Poantă. Pe A.E. Baconski l-am cunoscut puţin. El s-a mutat repede la Bucureşti după scandalul legat de aşa zisele căderi în practici cosmopolite ale revistei *Steaua*. Aura lui Baconski persista, însă, în lumea noastră a tinerilor.

– Ce drum aţi ales după terminarea facultăţii?

– În 1958 am absolvit Filologia şi am fost repartizat ca cercetător la Institutul de lingvistică, filială clujeană a Academiei române, unde şeful secţiei literatură era tot Iosif Pervain. Aici am cunoscut şi oameni din afara spaţiului profesoral, personalităţi excepţionale care încet, încet, mi-au devenit foarte apropiate, chiar prieteni. La Institut am întâlnit, într-un fel de refugiu pentru „păcatele" lor ideologice, câţiva oameni eminenţi ai acelor ani, între care i-aş numi pe Ion Muşlea, o inteligenţă excepţională, folclorist de prima mână şi pe Liviu Rusu, esteticianul de excepţie care fusese scos de la universitate pentru convingerile sale. Deşi aflat la sfârşitul carierei, el se bucura de acelaşi mare prestigiu în lumea intelectuală clujeană şi nu numai.

– Puteţi schiţa un portret al ilustrului filosof şi estetician?

– L-am cunoscut, cum spuneam, la Institutul de Lingvistică, am discutat îndelung şi am primit de la Domnia-Sa cărţile sale esenţiale, între care aş aminti *Estetica poeziei lirice*. Continua să păstreze o legătură strânsă cu cei din *Cercul Literar de la Sibiu*, fiind în permanentă corespondenţă cu aceştia. Liviu Rusu era un povestitor de substanţă, mereu atractiv. Era iubit de studenţi şi, la rândul lui, se dovedea un generos la examene, notele sale necoborând sub 9. Din păcate, intrase într-un fel de conflict cu diferiţi reprezentanţi ai corpului didactic, între alţii cu Iosif Pervain, din motive mai mult sau mai puţin îndreptăţite. Ştiind că sunt în bune raporturi cu profesorul Pervain, încerca să-mi dovedească faptul că omul nu era chiar aşa cum credeam eu şi că ar fi bine să am unele rezerve. Acest detaliu, nu mi-a afectat preţuirea pentru distinsul profesor, cu atât mai mult cu cât, în memoria mea, personalitatea lui Liviu Rusu stăruie şi din alt considerent. Întâmplător, ajunsesem directorul Clubului Studenţesc *Emil Racoviţă* de la căminul care îi poartă şi azi numele. Ei bine, acolo se organizau adesea seri muzicale, la care veneau studenţi nu numai de la Filologie, ci din întreg Centrul universitar. Cu acest prilej, am descoperit în fostul birou al profesorului Liviu Rusu o mare colecţie de discuri. Fusese un mare iubitor de muzică şi colecţionase sute de discuri cu muzică clasică de cea mai bună calitate.

– Ce atribuţii aveaţi în cadrul Institutului de lingvistică?

– La Institutul de lingvistică am funcţionat ca secretar literar al secţiei de folclor. Cu acest prilej, contactul meu cu diferite personalităţi ale vieţii literare şi ştiinţifice s-a adâncit, inclusiv prin temele abordate. Astfel, mi-am extins cunoştinţele spre un orizont care depăşea Clujul. Atunci l-am cunoscut îndeaproape pe Vasile Băncilă, marele filosof de la *Gândirea*, cu care am fost în relaţii cordiale până la sfârşitul vieţii sale. Posed de la el aproximativ 50 de scrisori, extraordinare prin profunzimea gândirii, ca şi prin sugestiile pe care le dădea unui tânăr învăţăcel. Cunoaşterea lui Va-

sile Băncilă mi-a fost prilejuită de apariţia cărţii mele *Gând românesc şi epoca sa literară*, în 1973. Fusese unul dintre colaboratorii importanţi ai acestei reviste, cea mai importantă care a apărut în Ardealul interbelic. Între altele, publicase în *Gând Românesc* o carte excepţională *Semnificaţia Ardealului*, poate cea mai frumoasă carte despre importanţa acestui ţinut pentru lumea românească. Pentru Vasile Băncilă, Ardealul este punctul de roire al spiritualităţii româneşti, locul de unde descind toate căile fundamentale ale afirmării culturii noastre.

– *Cum vi-l amintiţi pe Vasile Băncilă?*

– Era un colocutor fără egal. Descinderile mele la Bucureşti se desfăşurau într-un ritual aproape magic. Ajungeam la el pe la 9 dimineaţa şi până după amiaza îl ascultam vorbind despre cele mai interesante teme legate de propria lui activitate sau, în general, de cultura română. Era inepuizabil. Verbul lui – extraordinar de adânc – ştia să te farmece, să te cucerească de la primele frazări. La vârsta la care l-am cunoscut, Vasile Băncilă avea în jur de 70 de ani şi era un bărbat încă frumos, deşi trecuse prin atâtea în viaţa lui. Era înalt, cu o privire limpede, albastră, un păr aspru care îşi păstrase vigoarea, o frunte înaltă, senină, gesturi elegante; era extrem de politicos în vorbire şi ataşat într-o măsură fără egal lumii româneşti şi, în general, tineretului. Pentru el, România era un teritoriu al viitorului, în care credea enorm. Între alte lucruri, îmi evoca relaţia lui cu Blaga cu o bucurie ieşită din comun. Se ştie că între el şi poet au existat legături strânse, Băncilă fiind autorul unui volum excepţional intitulat *Lucian Blaga. Energie românească*, pe care mi l-a dăruit cu o dedicaţie măgulitoare. Pentru Vasile Băncilă, Blaga reprezenta marele nostru început de eră modernă. Cu Blaga, spunea el, se fundamentează bolta culturii române a secolului XX şi, în general, a viitorului. M-am apropiat de Băncilă datorită interesului pe care el însuşi îl avea pentru *Gând românesc* şi, mai ales, pentru redactorul şef al acestei reviste, Ion Chinezu, care a lansat de fapt, o idee de mare fecunditate: cea a sincronismului literar românesc. El afirma că, în mod esenţial, cultura transilvană se încorporează solid, organic culturii române în ansamblul ei şi că orice fel de separaţie nu numai că este dăunătoare, dar se dovedeşte şi păgubitoare pentru cultura română în evoluţia ei normală. Odată cu Ion Chinezu, se fundamentează teza sincronismului literar intern care postulează că valorile dintr-o anumită provincie a ţării sunt benefice şi celorlalte părţi ale României şi că ele reprezintă un tot unitar, indestructibil.

– *Revenind la spaţiul clujean, ce oameni deosebiţi aţi mai întâlnit?*

– Clujul acelor ani avea o viaţă intelectuală intensă. Cunoşteam şi cultivam personalităţile timpului, de la cele medicale, cum era Iuliu Haţieganu, până la cele literar-filosofice, reprezentate mai ales de Lucian Blaga. Între cei care mi-au marcat existenţa s-a numărat şi istoricul David Prodan, un om cu o gândire pe cât de profundă, pe atât de scânteietoare

şi puternic ataşat ideii de spiritualitate românească. L-am cunoscut tot legat de preocupările mele pentru revista *Gând românesc*. De la el am învăţat ce înseamnă Transilvania şi datorită lui mi s-au relevat câteva dintre ideile fundamentale legate de istoria acestei părţi de ţară. Astfel, comentându-mi obiectul de căpătâi al cercetării sale din acel timp, cel despre iobăgie, demonstra că această pătură socială anonimă reprezenta, de fapt, în spaţiul transilvan, o lume de o energie incomensurabilă. Pe parcursul lungilor discuţii purtate cu marele istoric, acesta susţinea cu patos ideea că ţăranul transilvan, aşa zisul iobag, fusese la origine un om prosper, posesor de turme, de pământuri întinse, şi că decăderea din calitatea de om liber se datora, de fapt, unei presiuni politice care ascundea interese meschine; scoţându-l din categoria oamenilor cu drepturi civile, iobagul era scos din drepturile politice, eliminat ca parte a societăţii româneşti. O asemenea concluzie mă îndreptăţeşte să afirm că Prodan este cel mai mare istoric care a avut ca obiect de studiu viaţa socială a lumii româneşti.

– *Colegii de generaţie, dar şi discipolii mi-au vorbit cu prilejul unor interviuri despre intransigenţa sa…*

– Este adevărat; era un om extrem de intransigent cu principiile sale, nu a acceptat niciodată să facă vreo concesie de natură profesională. Aceeaşi intransigenţă o manifesta cu studenţii, iar ea venea într-un moment care astăzi s-a accentuat, şi anume când interesul pentru carte al lumii studenţeşti, dar nu numai, începuse să scadă, fiind înlocuit cu alte aspiraţii mai „terestre”. Prodan a funcţionat puţini ani ca profesor, dar a venit la catedră când începuse acest declin. Pentru el esenţial era să citeşti, să onorezi calitatea de student, să fii în măsură să dai răspunsuri adecvate, să te pasioneze ceea ce faci. Faţă de cei care nu se încadrau în aceste rigori elementare, era, desigur, intransigent.

– *Aţi avut şansa să fiţi „coleg” de Institut cu Lucian Blaga…*

– Într-adevăr, am lucrat alături de Blaga trei ani la Institutul de lingvistică. Mă întâlneam lunar cu filosoful pentru a primi materialul elaborat şi a-l depune la arhiva institutului. În acest context, discutam adesea; fireşte, ca de la maestru la elev. L-am însoţit de câteva ori în drumul lui spre casă. Vorbea puţin, iar eu îl ascultam cu sfinţenie. De atunci mi s-a fixat în memorie unul din atributele valorii sale: tăcerea elocventă care îl definea. Cu vorbe puţine exprima gânduri de o mare profunzime. Şi, totodată, detaşate de cotidian. Cel puţin în discuţiile cu mine nu lăsa a se înţelege că îl preocupa viaţa de toate zilele. Trăia într-un fel de univers abstract, legat de poezia lui, de tezele filosofice pe care le aborda. Încă de atunci, din anii când am trăit alături de Blaga, mi-am propus să mă aplec asupra creaţiei lui lirice. Iar astăzi, dacă ceva îmi surâde ca realizare, aceasta este cartea despre poezia lui Blaga, unde, între altele, datorită cunoaşterii de atunci, încerc să comunic ceva din frumuseţea interioară a spiritului său

într-adevăr unic. Interesant că destinul literar mi-a fost influenţat de o aparent banală întâmplare al cărei protagonist a fost chiar Blaga. Iată despre ce este vorba. La Intrarea mea în Institut, în 1958, regula era ca fiecare să îşi aleagă o temă de cercetare/lucrare ştiinţifică de elaborat. Şi îmi amintesc că am propus în şedinţa Consiliului Ştiinţific să abordez subiectul *Horia Lovinescu, dramaturg*. Prezent la discuţii, Blaga, cu un aer doctoral şi aproape imperativ, a intervenit: „Tinere, cum te poţi gândi la un subiect atât de banal? Dumneata trebuie să te ocupi de un subiect din spaţiul transilvan. Ce-ar fi să scrii despre Beniuc?”

– *În acel moment, cei doi erau în raporturi bune?* – Atunci, da. Beniuc, în calitatea pe care o avea, de Preşedinte al Uniunii Scriitorilor, îi asigurase lui Blaga un venit fix, o indemnizaţie lunară substanţială pentru traducerea lui *Faust.* Abia apoi a survenit ruptura de care se ştie foarte bine. Aşa am ajuns să realizez volumul intitulat *Poezia lui Mihai Beniuc*, de la care mi s-a tras o veritabilă anatemă, purtată ani de zile. Scrisesem o carte despre un personaj straniu al epocii, carte pe care nici azi nu o reneg. Ea îşi păstrează valabilitatea cel puţin sub aspectul judecăţilor strict literare. Dar eu am rămas mulţi ani după aceea cu acest însemn nemeritat.

(din volumul de interviuri *Clujul în ritm de vals imperial*,
al lui **Radu Constantinescu,** 2007)

Marian Papahagi, Ion Vartic, V. Fanache

Constantin CUBLEŞAN

Primul an la „*Tribuna*”

Cu data de 1 Aprilie 1962 am intrat în redacţia revistei „Tribuna”, după aproape patru ani de gazetărie la Radio Cluj, şi după şase ani de când începusem să public în paginile ei.

– Să vedem cine s-a păcălit, mi-a spus şugubăţ redactorul şef, Dumitru Mircea, ştiut fiind că ziua de întâi aprilie este ziua păcălelilor, primindu-mă galant în biroul său.

– Până una alta, am îndrăznit eu – ştiind că puteam vorbi cu el deschis, fără să se supere – cel păcălit sunt eu. Pentru că am venit de la un salar de 950 de lei la unul de 800.

– Apoi, ce contează la tine o sută cinci zeci de lei? Însurat nu eşti, casă unde să stai ai, beutor n-ai fost niciodată... Aşa că trebuie să ţii cont de faptul că ai urcat o treaptă majoră în meserie: de la gazetar de presă la redactor într-o publicaţie culturală de prin rang. Noa, aş-i că-i fină treaba?

Dumitru Mircea era un om şcolat la preparandiile Blajului aşa că avea o bună educaţie şi o cultură temeinică, dar îi plăcea teribil să vorbească accentuat ardeleneşte, el fiind, de altfel, dintr-un sat de pe Câmpia Transilvaniei, zonă renumită în culturile de cereale. Ceea ce făcea ca prozatorul să aibă mereu grijă de gospodar în toate cele. Odată, peste câţiva ani, mergând, cu maşina redacţiei, la o întâlnire cu cititorii, el stând fireşte pe locul din faţă, lângă şofer, iar noi, cei trei tineri scriitori care îl însoţeam, pe bancheta din spate, numai ce se întoarce profund indignat, după ce privisem cu toţii frumoasele tarlale de porumb ce se întindeau pe dealurile dinspre Turda, şi zice mimând profunda înţelepciune ţărănească:

– Ai de mine şi de mine, câţi domni şed şi să uită cum creşte un şir de mălai!

Negoiţă Irimie, care avea replică la toate cele, îi răspunde oarecum contrariat:

– Da’ unde vedeţi atâţia domni că eu nu văd decât porumb cât e de lungă tarlaua?

– D-apoi, mă, noi ce suntem? Nu suntem domni? Şi nu ne uităm cum creşte mălaiu’, fără să dăm cu sapa ori să tragem la plug?

Avea perfectă dreptate. Eu cel puţin, de când plecasem la Huedin, la şcoală, nu mai pusesem mâna nici măcar pe fierăstrăul de tăiat lemne pentru foc. Şi ca mine şi ceilalţi. Aşa că Mircea avea perfectă dreptate. Întotdeauna avea dreptate în chestiunile legate de problemele satului. În cele ale literaturii, le avea desigur şi acolo pe ale sale, dar nu ţinea morţiş să şi le impună. Din

acest punct de vedere era un şef ideal. Mă chema uneori la el în birou, eu fiind cel mai tânăr critic literar intrat în redacţie, şi-mi întindea o carte.

– O ştii? mă întreba.

– Nu.

– Nici n-aveai de unde, pentru că X sau Y (şi spunea numele autorului cărţii), tocmai mi-a trimis-o. Aşa că, fă bine şi citeşte-o, şi scrie despre ea o cronică faină.

– Adică, să fie una elogioasă?

– Acum, cum ţi-a ieşi. Da' să nu fii prea aspru.

Cu el se putea negocia, cum se zice astăzi, fiind receptiv la toate problemele omeneşti. Păcat numai că, dacă îi accepta proza lui Buzura, despre care zicea că n-o înţelege, dar nu ezita să-i facă loc în coloanele revistei, ca prozator rămăsese prizonier momentului acela, dogmatic, să nu spun proletcultist, al romanului *Pâine albă*, pentru care luase Premiul de Stat, şi care cântărise foarte mult în momentul când, după nici un an, Ioanichie Olteanu, primul redactor şef al *Tribunei* din 1957, plecase la Bucureşti, în locul lui fiind numit Dumitru Mircea. Era, în acel moment, scriitorul cu cea mai serioasă carte de vizită dintre toţi ceilalţi redactori ai revistei. Pentru că Ioanichie Olteanu şi-a alcătuit gruparea după criterii de perspectivă, optând pentru o generaţie tânără, cu puţini alţii mai înaintaţi în vârstă, cu activitate literară mai susţinută, dar fără cărţi, încă.

Între cei vârstnici, care dobândiseră notorietate scriitoricească, cel puţin în Cluj, profesorul Dumitru Isac era, oricum am lua-o, cel mai autoritar. Ion Oarcăsu avea un trecut literar în care se ilustrase ca promiţător critic de poezie, în paginile *Stelei* şi ale *Contemporanului*, Ion Lungu, după câţiva ani de gazetărie la *Lupta Ardealului,* fusese trimis la studii în URSS, de unde se întorsese, la puţină vreme, cu interdicţia de a semna cu nume propriu, probabil fluierase în biserică, aşa că aducerea în redacţia *Tribunei* conta ca o reabilitare, pentru care girase Ioanichie Olteanu.

Radu Enescu, o minte strălucită, care se rătăcise prin învăţământ pe la Braşov, după ce fusese între cerchiştii de la Sibiu *cel mai frumos din oraşul acesta*, cum îl numise Radu Stanca într-o foarte cunoscută baladă, era şi el în aşteptarea debutului editorial. Mai vârstnic era şi Ion Maniţiu, adus de la Oradea, unde funcţionărise la o fabrică de vopsele, căutând a trece sub tăcere faptul că fusese o vreme, încă foarte june, secretarul literar al lui Cezar Petrescu, pentru ca acum să ţină cronica dramatică, nici el neavând vreo carte publicată. Mai era şi Alexandru Căprariu, poet autentic, pe care îl excluseseră de la Şcoala de literatură după un proces stalinist, în care Ion Lăncrănjan îl demascase că citea pe ascuns poezii de Arghezi şi de Esenin, poeţi cotaţi atunci ca reprezentând *poezia putrefacţiei* burgheze – el venise în redacţie de la secretariatul literar al Teatrului de păpuşi din Cluj, unde abia reuşise să se încadreze după câţiva ani de salahorie ca ajutor de şofer pe un camion de mare tonaj de transport mărfuri prin ţară.

Cel care avea publicat un roman şi i se jucase o piesă era Teofil Buşecan, redactor şef adjunct, dar care stătea cu un picior la regionala de partid, ca ac-

tivist, calitate ce îl recomandase peste puţină vreme pentru a ne ţine, la Filială, lecţiile de învăţământ politic. Într-o zi, vorbindu-ne el despre arta militantă, nu ştiu cine l-a întrebat: – Care este firul roşu într-o natură moartă? Buşecan, trăgându-şi pantalonii în sus, i s-a adresat fără să clipească, dându-i un răspuns fără putinţă de replică. – Apoi, tovarăşe dragule (era ticul său verbal), ce vedem noi într-o natură moartă? Vedem pe o masă nişte slănină, un peşte, nişte fructe, pâine, o pasăre tăiată şi aşa mai departe. De unde se înţelege că unii au şi alţii n-au...

Secretar general de redacţie fusese adus de la Bucureşti, de pe la revistele militare, Nicolae Mărgeanu, prozator, dar şi critic literar, la nevoie. Publicase în 1957 un roman de rezonanţă poliţistă, *Bătălia nevăzută*, fiind cunoscut mai ales pentru povestirile sale inspirate din viaţa militară. Era un mişţocar, ca să folosesc acest cuvânt care cred că i se potriveşte cel mai bine. Îi plăcea să facă tot felul de pariuri pe care, bineînţeles, le câştiga obligatoriu. Într-o vreme, în zilele când se dădea salarul, scotea din teancul de bani o hârtie de o sută de lei şi zicea: Care are o alta cu serie mai mare, câştigă. Cei mai mulţi s-au prins repede la şmecherie şi refuzau pariul. Grigore Beuran se încăpăţânase însă să-i ia suta, dar de fiecare dată pierdea, până ce i s-a atras atenţia că Mărgeanu căutase anume o bancnotă cu o serie foarte mare, pe care o punea la bătaie, aceeaşi, de fiecare dată, şi nimeni nu-l putea dovedi.

Garnitura tânără a primei generaţii tribuniste era alcătuită din maestrul Ion Rahoveanu, poetul de drept al *Tribunei*, venit de pe la nu ştiu ce casă de cultură, Miron Scorobete, poet şi el, proaspăt absolvent al Filologiei clujene, ca şi Negoiţă Irimie, care ca student fusese ca o adevărată fată mare – nu fumase, nu băuse, nu umblase după femei şi scria o poezie frumos cantabilă, inspirată întotdeauna, versificând uşor, la nevoie, pe teme date. Mai era şi Romulus Rusan, împătimit în ale reportajului care călătorea mereu în căutare de subiecte demne de a fi tratate literar. Într-un an, alcătuind noi, cu toţii, o pagină de umor, în ultimul număr al anului, Negoiţă Irimie i-a dat un fel de poreclă: Plopulus Rucsac. Nu numai lui. Făcuse o întreagă listă cu nume din acestea anagramate: Leonard Gavriliu devenise Leopard Javriliu, Veronica Porumbacu – Virgulica Cotcodacu, Aurel Gurghianu – Aiurel Găureanu, Eugen Jebeleanu – nu ştiu cum Jerpeleanu şi aşa mai departe. Prozatorul *titular* era Grigore Beuran, care fusese jurist consult la Clinici, dar renunţase la funcţionării ambiţionând o mare carieră de prozator. Partea amuzantă era că nu stătea prea bine (ca să nu spun că deloc) cu gramatica. Aşa că îşi lăsa manuscrisul la dactilografă (Doamna Mariana, care era într-adevăr o doamnă) şi care îi bătea la maşină toate greşelile fără să le îndrepte. Grigore ştia, dar n-avea ce face aşa că venea la câte unul din noi şi ne dădea paginile dactilografiate zicând: – Ia uită-te tu peste textul ăsta şi pune virgulele unde trebuie că Mariana asta nu-i atentă deloc, iar eu mi-am uitat ochelarii acasă... De fapt, prozatorul autentic era Vasile Rebreanu, care publica aproape număr de număr schiţe lirice, metaforizate şi ireproşabile din punct de vedere stilistic. Odată cu el venise de la Bucureşti, proaspăt absolvent de Filologie, Domiţian Cesereanu, blond ca o păpădie, delicat şi excelent comentator al literaturii române clasice

sau contemporane...

Puţină vreme lucrase în redacţie, la început, prozatorul Pavel Aioanei, cotat între cei mai promiţători scriitori din generaţia tânără; din păcate s-a stins repede, datorită mult prea multelor coniace băute de dimineaţa până seara. Avusese, pe la începutul anilor 50, un domiciliu în Bucureşti, care era înscris în Buletinul de identitate. Între timp, strada fusese demolată şi pe-acolo se construiseră blocuri noi, dar Aioanei nu-şi schimbase adresa în buletin aşa ca el călătorea liniştit cu trenul, fără bilet, şi accepta de fiecare dată să i se facă proces verbal, care se trimitea la adresa din buletin. Cine ştie câte astfel de procese verbale se adunaseră la CFR, neachitate.

Partea grafică a revistei era susţinută de tinerii plasticieni: Alfred Grieb, Mircea Vremir, Liviu Florian, Laurenţiu Buda, A. Surugiu, Niki Kruch – un excelent sculptor care a plecat mai târziu la Ploieşti, unde a făcut o frumoasă

Tribuna, anii 70: C. Cubleşan, D.R. Popescu, Marin Sorescu în vizită, N. Prelipceanu, Ion Cocora, Radu Mareş, Al. Căprariu, Victor Felea

carieră artistică. Mai trecuseră prin redacţie, temporar, Adrian Ghijiţchi, şi el scriind reportaje colorate, Gavril Scridon, preocupat de istoria literaturii române, în speţă de George Coşbuc, Ştefan Bitan care traducea din poezia rusă şi sovietică. La corectură, fusese puţină vreme Domnul Goga, şi el petrecut prin *universităţile* comuniste, tatăl poetului şi profesorului de franceză Mircea Go-

ga, de la Facultatea de Litere de azi.

În fine, administratorul gazetei era Tovarăşul Breiner, care se dusese la librăria *Cartea Rusă* (Librăria Universităţii de mai târziu), cu o sfoară pe care îşi făcuse mai multe noduri şi ceruse să cumpere cărţi după măsura spaţiilor dintre noduri, pentru biblioteca cea nouă pe care şi-o instalase într-o locuinţă primită preferenţial pe strada Bisericii Ortodoxe unde, fiind vecin cu profesorul Mircea Zaciu, nu putea să-şi permită să nu aibă şi el o bibliotecă la fel de mare. Ar mai fi de reţinut şoferul Beşenscki, un om ciudat, cu gândurile parcă mereu aiurea, dar altfel un om foarte la locul lui. Fusese pilot militar şi într-o manevră pe malul Dunării nu ştiu cum i-a venit lui ideea trăznită să se lanseze în zbor cu azimutul pe Turcia, dar pe deasupra Bulgariei l-au deturnat şi stătuse în urmă o vreme pe la mititica după care, prin cine ştie ce relaţii, ajunsese şofer la *Tribuna*.

Cam aşa arăta componenţa primei redacţii a *Tribunei* în anul când m-au angajat pe mine. Era un colectiv alcătuit din oameni cel puţin simpatici, talentaţi şi mereu săritori la toate. Dar, despre altele şi altele, altădată.

1959 – Constantin Cubleşan
Mircea Braga
Marcel Mureşeanu

Ilie Călian, Teohar Mihadaş, Nicolae Prelipceanu

Miron SCOROBETE

Cum, stingând o ceartă, am aţâţat scrierea unei cărţi

Eram la Bucureşti la o „reciclare”, bucuroşi că suntem sortaţi între materiile biodegradabile şi nu la cele sintetice.

Academia „Ştefan Gheorghiu”, unde ne reciclam, era departe de a fi o fabrică ideologică, aşa cum azi e gratulată fals, cu o ironie nu de bună calitate. Conferenţiarii săi beneficiau de două atuuri: aveau acces la surse (inclusiv occidentale), interzise celorlalţi, şi apoi, sub acoperirea că aparţin direct de CC, sunt deci imuni la atacuri de orice calibru, puteau face afirmaţiile cele mai neconforme cu linia partidului, pentru care alţii ar fi fost aspru pedepsiţi.

Nouă, celor din provincie, perioadele de „reciclare” ne ofereau însă, mai ales, ocazia de a cunoaşte Capitala pe îndelete. Şi o făceam cu lăcomia pe care ţi-o dă prohibiţia: vizitam muzeele, frecventam spectacole cu distribuţii de excepţie, vedeam expoziţii, ne întâlneam cu colegii de breaslă.

Într’o seară, am mers cu Vasile Rebreanu la restaurantul scriitorilor. Neam aşezat la o masă aşteptând să vină cineva să ne întrebe de sănătate. Atmosferă à la „Madame Candrea”: gălăgie infernală, certuri furibunde, fum înecăcios. Cuiva picat aici fără să fie prevenit peisajul i-ar fi apărut ca o mulţime în răscoală peste care s’a tras cu gaze lacrimogene.

Dar, mai înainte de a apuca noi să facem comanda, a apărut Gheorghe Pituţ.

– Nu staţi în hărmălaia asta, a zis el. Haideţi la Mogoşoaia, acolo e linişte, am adus de acasă un litru de ţuică, o bem acolo, vă duc eu, sunt cu maşina.

Zis şi făcut. Avea o maşină mare, neagră, despre care, eu, care nu pot deosebi un Trabant de un Mercedes, nu m’aş încumeta să spun dacă era Lada sau Pobeda. (În paranteză, Gheorghe Pituţ a fost unul din puţinii care nu au uitat că i-am năşit la debut. Odată, tot la Uniunea Scriitorilor, întâlnindu-ne cu Laurenţiu Fulga, a vrut să mă prezinte. Fulga, atunci vicepreşedintele Uniunii, cu generozitatea-i bine cunoscută, ca să arate că mă cunoaşte, a spus despre mine nişte cuvinte amabile – circumstanţiale, dar care picau bine. La care Pituţ a adăugat: Da, poetul Miron Scorobete a făcut o singură mare greşeală în viaţa lui: m’a debutat pe mine… N’a fost singura şi pe vremea aceea, în orice caz, eu nu le consideram greşeli, deşi azi, când văd că le-am făcut unor amnezici, îmi vine să zic: mai ştii?!).

La Mogoşoaia erau foarte puţini combatanţi. Sala mare, de palat domnesc, puternic luminată, era aproape pustie. La o masă lungă, stătea singur Marin Preda în faţă cu o mulţime de pahare cu vin roşu, în diferite stadii de golire.

Mai erau: Alexandru Papilian, pe care l-am întrebat în ce grad de rudenie se află cu celebrul său tiz, el răspunzându-mi că în nici unul, la el numele fiind de fapt un pseudonim (îl cheamă Stoichiţă); graficianul Florin Pucă, un om admirabil şi un talent cu totul excepţional, care, nimerit prin Elveţia în anii de glorie ai suprarealismului, ar fi ajuns în enciclopedii, şi azi, în loc să fie pe nedrept uitat, ar fi studiat în şcoli (ca valoare artistică e mult deasupra celebrităţii mondiale Victor Brauner); când am ieşit în curte să văd, în bătaia lunii, ca romanticii, palatul pe care-l adoram şi pentru Brâncoveanu, dar şi pentru Martha Bibescu, dar pe care nu-l vizitasem niciodată, Pucă m'a însoţit şi, în puterea nopţii, m'a încurajat să nu mă sperii de cucuvelele ce se aud lamentându-se prin venerabilele ziduri pentru că nu cobesc a rău, ele sunt nişte fiinţe mult mai cuminţi decât oamenii care le-au scornit asemenea bârfe; Teodor Mazilu, cu care n'am putut schimba o vorbă pentru că tot timpul a dansat cu o unguroaică, blondă, mult mai înaltă decât el, dansul decurgând cu totul original: partenera stătea resemnată pe loc, în vreme ce dramaturgul, ţinându-se cu mâinile de bustul ei (nu-i ajungeau palmele până la ţanţoşii umeri maghiari), se învârtea pe lângă ea ca în jurul unui stâlp de telegraf.

Aceştia erau toţi (plus un personaj episodic care va apărea la momentul potrivit), la care ne-am adăugat noi.

Ne-am aşezat în faţa lui Marin Preda. N'a apucat însă Pituţ să scoată glaja din geantă că nea Marin a şi înşfăcat-o:

– Asta e a mea!, a decretat fără drept de apel. Voi aveţi palincă destulă, eu nu am. Eu o beau pe asta, voi, beliţilor, beţi vin roşu…

Cum şi aşa era în mare avans, cum a mai gustat şi din palincă, nea Marin s'a apucat la harţă cu Pituţ. Era o ceartă a lor în serial, acesta era doar al nu ştiu câtelea episod din care nu se putea deduce mobilul intrigii pentru că nici unul, nici celălalt nu se mai referea la ceva anume, ci doar se împroşcau cu injurii, se acuzau că nu au dreptate, proferau ameninţări şi erau gata să treacă la represalii.

Din când în când, peste balustrada de la etaj apărea (într-un rol secundar) Sânziana Pop care striga:

– Vă rog să faceţi linişte că nu-mi pot culca copilul!…

Fără nici un efect, se înţelege.

– Dacă nu încetaţi, chem administratorul să vă evacueze!…

Acelaşi rezultat.

– Dar terminaţi odată, pentru numele lui Dumnezeu, că-mi îmbolnăviţi copilul!… Chem miliţia!…

Harţa dintre cei doi se înteţea şi mai mult.

Speriat că în loc de liniştea promisă vom avea parte de o noapte mai zbuciumată decât cea de la Madame Candrea la care renunţasem, am recurs la un truc. Toate încercările celor prezenţi de a-i domoli pe insurgenţi fuseseră destinate eşecului. Am realizat că pe nea Marin nu-l poate opri decât ceva ce să-l şocheze cu brutalitate şi i-am zis:

– Nea Marine, dumneavoastră nu veţi ajunge un mare scriitor…

Asta l-a împietrit, m'a ţintuit cu privirea lui trecută prin multele dioptrii şi,

într'o tăcere încărcată de grele ameninţări, aştepta continuarea inepţiei mele ca să-i dea replica zdrobitoare.

– …până când (aici aveam nevoie de o condiţie şi am enunţat-o pe prima care mi-a picat automat pe limbă), …până când nu veţi scrie o carte despre Transilvania.

– Dar ce legătură are una cu alta?, a întrebat el nedumerit, dar şi oarecum interesat de subiect.

Ce legătură are, şi dacă o fi având vreuna, nici eu nu ştiam, dar, încurajat de faptul că-l smulsesem din războiul de treizeci de ani cu Pituţ, am căutat să inventez una, spre a mai prelungi starea de armistiţiu.

– Legătura e, am zis, că nu există în literatura română un scriitor mare care să nu fi scris despre Transilvania. E ca un examen pe care scriitorul trebuie să-l treacă pentru a fi mare. *Geniu pustiu* al lui Eminescu se petrece în Transilvania… Şi, ca să-mi susţin aserţiunea, căutam alte exemple, care nu prea îmi veneau în minte, dar n'a mai fost nevoie pentru că s'a pronunţat sentinţa lui nea Marin:

– Nu ai dreptate. Camil Petrescu nu a scris nici un roman despre Transilvania.

Ştiam că e autorul lui preferat. Marin Preda avea complexul că nu e suficient de cult, or, ca model, nici vorbă să-şi ia un autor de inspiraţie rurală, precum Rebreanu, ci îşi alesese pe unul care trecea drept intelectualul cel mai rafinat.

– Cum?, am dat eu mingea de brec. Dar *Ultima noapte de dragoste* cărui război i-a fost *întâia noapte*, nu războiului pentru Transilvania? Pe ce front a fost trimis Gheorghidiu, nu pe cel din Transilvania, cu *Treceţi batalioane*…?

A rămas pe gânduri. Eu eram mulţumit nu că meditează la afirmaţia mea, la care eu nu mă gândisem de fapt niciodată, care era o simplă improvizaţie de moment pentru a înlătura o bătaie ce se profila, jucăria arătată unui copil pentru a-l sustrage de la păruiala cu altul, ci că s'a domolit. Şi, ca pacea să se consolideze, am supralicitat:

– Acuma, lăsând la o parte proba obligatorie ca să fii mare scriitor, eu chiar nu vă înţeleg, nea Marine. Dumneavoastră aţi făcut şcoala normală la Abrud şi la Odorhei, acolo aţi petrecut cei mai frumoşi ani ai vieţii. Chiar nu vă leagă nimic de Transilvania aia?

De aci încolo, a tăcut toată noaptea. A mai băut palincă (sticla o păzea cu străşnicie, n'a mai putut fi recuperată), a mai urcat în cameră, a coborât şi iar a mai băut, dar a tăcut, şi Sânziana Pop n'a mai apărut la balustradă, semn că şi-a putut adormi copilul.

Cu asta, eu îmi consideram misiunea încheiată, stratagema îmi reuşise, nu pot pune totuşi punct căci cuvântul din poveste înainte, nu mult, dar ceva-ceva tot mai este.

Peste câteva zile, vreo săptămână cel mult, într'un interviu, întrebat „La ce lucraţi?", Marin Preda a răspuns astfel: Scriu un roman a cărui acţiune se petrece în Ardeal. Nu ştiu de unde mi-a venit ideea asta. M'am trezit aşa, scriind, fără nici un motiv… Peste puţin timp a apărut *Cel mai iubit dintre pământeni.*

N'am mai apucat să-i explic de unde i-a venit ideea pentru că peste alt puţin timp – timpul iar nu mai avea răbdare şi era din ce în ce mai puţin – nea Marin, în chiar acel loc unde încolţise acea idee, s'a despărţit de pământenii pe care i-a iubit şi de cei cu care, chiar dacă i-a iubit, s'a mai şi certat.

Nouă ne-a rămas însă încă o carte a acelui scriitor care, chiar dacă nu ar fi scris un roman despre Ardeal, tot mare ar fi, unul din cei mai mari ai literaturii române (la înălţimea lui Camil Petrescu). Că l-a scris, cu atât mai mult…

(preluat din *Clujul din poveşti*)

Vasile Rebreanu, Miron Scorobete, Negoiţă Irimie.
Sus, şi Romulus Rusan

„Tribuna“ a avut un destin aparte

– Inevitabil, ajungem la anii dumneavoastră de la „Tribuna“. Prin „Steaua“ şi „Tribuna“, mai târziu şi prin „Echinox“, Clujul a fost, în general, un vârf de lance, în răspăr cu politica culturală oficială. Vorbiţi-ne despre acei ani de început ai „Tribunei“.

– „Tribuna“ a avut un destin aparte, în sensul că în epoca centralismului total, absolut, când nu putea exista editură, publicaţie literară decât în Bucureşti, în capitală, spre a putea fi ţinută această mişcare culturală sub strictă observaţie, oricât au încercat scriitorii români – pentru că reviste maghiare existau, fiind Clujul un centru important al culturii de expresie maghiară aici erau foarte multe publicaţii maghiare –, oricât au încercat scriitorii români la Cluj nu exista decât „Almanahul literar“, care a devenit ulterior „Steaua“, o revistă lunară în formă de carte, într-un tiraj foarte mic – deci, de fapt nu exista nici un fel de publicaţie literară în limba română de difuzare mai largă, oricât, cum spuneam, au cerut scriitorii la Bucureşti, la foruri să se înfiinţeze şi aici o revistă, nu s-a aprobat acest lucru. Întâmplarea a făcut ca în timpul revoluţiei, atunci se spunea contrarevoluţie, din Ungaria din toamna anului 1956, conducerea de la Bucureşti să devină conştientă că este nevoie ca în această parte a ţării să fie lăsată să se dezvolte şi cultura de expresie românească. Şi, în felul acesta, s-a hotărât să se înfiinţeze aici o revistă. A fost luat Ioanichie Olteanu, care era de provenienţă clujeană, ajuns apoi în Bucureşti, şi retrimis la Cluj să înfiinţeze o revistă care să se cheme „Tribuna“. El a venit aici, a luat legătura cu Ion Lungu, cu care fusese coleg la „Tribuna Ardealului“, singura publicaţie românească din timpul cedării Ardealului de Nord, l-a adus de la Bucureşti pe Nicolae Mărgeanu ca secretar de redacţie şi a început să caute redactori. A mers la decanul Facultăţii de litere, care era Iosif Pervain, şi i-a cerut trei candidaţi dintre viitorii absolvenţi, dintre care unul să fie ales pentru a fi redactor. Au fost recomandaţi de către profesorul Iosif Pervain Sergiu Pavel Dan, fiul marelui prozator, un alt coleg al nostru, Anton Chente, devenit apoi profesor, şi eu. Am făcut aici o practică, nu mai ţin minte, două săptămâni sau cât ne-au pus să scriem tot felul de materiale redacţionale, şi sorţii au căzut asupra mea. Am fost aşadar recrutat în redacţie ca student în ultimul an, ca din primăvara următoare, „Tribuna“ a apărut în februarie 1957, din martie să fiu redactor, iar din vară, la terminarea facultăţii, am devenit slujbaş salariat al revistei. Era o perioadă fastă pentru „Tribuna“, tocmai prin ceea ce am schiţat adineauri, prin faptul că era a doua publicaţie literară din ţară, pe lângă „Gazeta literară“, care era oficiosul Uniunii Scriitorilor, oficios care era umbra „Scânteii“, deci care era obligat să publice indicaţiile de partid şi tezele realismului socialist la modul dogmatic. „Tribuna“ venea cu o poziţie foarte mult detaşată de această strânsoare a canoanelor de la centru şi, în felul acesta, a avut un succes pe care dumneavoastră nu vi-l puteţi imagina. Eu eram în Cluj, iar colegi ai mei, printre care Vasile Rebreanu, Domiţian Cesereanu, erau la Bucureşti, studenţi, atunci când a apărut „Tribu-

na“, ulterior au devenit şi ei redactori ai „Tribunei“, şi îmi povesteau cum joia, când apărea la chioşc „Tribuna” la Bucureşti, de dimineaţă, de când se făcea ziuă, cu două ore înainte de a se deschide chioşcul se făcea coadă în faţa chioşcului pentru a se cumpăra revista, care era un glas nou, lumea îl percepea ca pe un glas insolit, care nu se plia după normele realismului socialist. Şi în felul acesta a căpătat un prestigiu în acea perioadă, pe care ulterior, cu ondulaţii, şi l-a păstrat şi care astăzi, cu voi, cei care o duceţi mai departe, se menţine la acelaşi nivel de preţuire a cititorilor ei, foarte pretenţioşi.

– În „Tribuna“ au debutat nume mari: Nichita Stănescu, Ana Blandiana, a „redebutat“, dacă nu mă înşel, Agârbiceanu. Era acesta un lucru programatic, un program „subversiv“ al revistei, sau a fost o întâmplare?

– Nu, n-a fost nici o întâmplare, era subversiv nu în ghilimele, ci un program subversiv asumat ca atare, nedeclarat, bineînţeles, dar aceasta era intenţia, aceasta se făcea deliberat. „Tribuna“ l-a recuperat, de exemplu, pe Nicolae Titulescu, care era pus la index, nu era voie să se pomenească numele lui, de parcă ar fi fost duşmanul poporului, cel mai mare diplomat român era considerat duşmanul poporului, a fost recuperat Iorga, care, pe vremea aceea era considerat istoric burghez, un număr întreg a fost dedicat lui Nicolae Iorga, deci era, se făcea programatic. Agârbiceanu, părintele Agârbiceanu era în colegiul de redacţie, un fel de senat, onorific bineînţeles. Aici, chiar pe locul unde stăm noi acum (interviul a fost realizat în redacţia revistei „Tribuna“ – n.m., I.-P.A.), venea Agârbiceanu adeseori, făcuse gazetărie la viaţa lui, lucrase în redacţii, şi lucrase în redacţia „Tribunei“, a fost directorul unei alte serii a „Tribunei“, era legat de această publicaţie, ne vizita adesea şi ne încânta cu faptul că luam legătură directă cu istoria literară la nivelul ei sublim. În legătură cu Ana Blandiana, vreau să povestesc debutul ei. Eu la Deva am avut un coleg pe care îl chema Ioan Nuţu, care trăieşte şi acum în Cluj. Acest fost coleg al meu a venit într-o zi la mine şi mi-a spus: eu am o nepoată la Oradea, o cheamă Coman Otilia, elevă, în clasele mai mici, care scrie şi ea poezii. Ea nu ştie dacă poeziile ei au vreo valoare sau nu şi m-a rugat pe mine să caut pe cineva aici în Cluj care să i le citească. Eu, necunoscând alţi scriitori decât pe tine, ţi le aduc ţie şi te rog să te uiţi la ele. Mi-a adus trei poezii semnate Otilia Coman, care mi-au plăcut şi pe care le-am şi publicat în „Tribuna“. Ea, încurajată de acest lucru, a mai trimis şi alte poezii pe care le-a semnat Doina Coman, le-am publicat şi pe acelea. Apoi a semnat Otilia Doina Coman, şi le-am publicat şi sub acest nume, ca apoi să vină în Cluj, am făcut cunoştinţă cu ea, noua noastră stea lansată atunci de „Tribuna“, în cofetăria de jos, de aici din vecini, am mers împreună cu Romulus Rusan la o cafea cu această elevă de la Oradea şi s-a întâmplat aşa, destinul a vrut ca ei să se îndrăgostească, să devină soţi, ea semnând în continuare Ana Blandiana, a devenit apoi studentă aici la Cluj, foarte puţin timp, şi exmatriculată, cu biografia pe care ea ştie să o spună mai bine. Acesta a fost debutul Anei Blandiana.

– Ce lume, ce alte personalităţi, ce oameni aţi mai cunoscut în acei ani de început ai „Tribunei“?

– Am cunoscut pe toţi oamenii pe care Clujul din acel timp îi avea ca nişte piloni de rezistenţă ai unei foarte mari culturi, erau oamenii care veneau din altă epocă, la care noi ne uitam recunoscându-i ca oamenii acelei epoci spre care noi tânjeam, cu care ţineam să facem legătura, să ne conectăm la ea, epoca interbelică, spre a anihila acel foarte prăpăstios moment al stalinismului, al realismului socialist care a bântuit, din fericire, o perioadă nu foarte lungă, în cultura noastră. Deci era marele sculptor Romul Ladea, care era o podoabă de om, o încântare, cu el am petrecut nenumărate seri peste drum, la *Continental*, unde, împreună cu Vasile Rebreanu, cu Negoiţă Irimie, cu Pavel Aioanei, cu toată generaţia noastră ne adunam în jurul lui, era un om fermecător pentru că nu era protocolar deloc, nu umbla, nici ca aspect şi nici sufleteşte deloc scrobit, era de o jovialitate, de o francheţe, de o spontaneitate aş zice ţărănească, deşi nu e bine spus ţărănească, pentru că ţăranul are un ritual, el nu-l avea, el încălca toate regulile, toate etichetele şi se desfăşura, era un spectacol adevărat baciul Romi, cum i se spunea. Mai era soţia sa, pictoriţa Lucia Pisso, era compozitorul Sigismund Toduţă, era marele medic Iuliu Haţieganu, la care am fost de asemenea acasă după articole pentru „Tribuna“. Aveam avantajul că eram cel mai tânăr din redacţie, şi-atunci făceam pe curierul. Aşa am fost, de exemplu, la cel mai mare traducător din greacă şi latină, Bezdechi, aşa am fost la toate marile personalităţi din Cluj, care erau, aşa cum am spus, nu numai nişte modele pentru noi, ci nişte stimuli extraordinari pentru că, ziceam, dacă aceşti oameni au rezistat, au trecut prin atâtea şi, iată, sunt senini şi creează, sunt plini de forţă, de imaginaţie, de vervă, înseamnă că şi noi putem fi.

(„Tribuna“, 2004)

(fragment din *Coperta a IV-a*, cartea de interviuri a lui **Ioan-Pavel Azap**, 2010)

1976: Mircea Vaida Voevod, Vasile Rebreanu, Sergiu Pavel Dan

Vasile GRUNEA (1926- 2009)

„A nu spune tot adevărul este tot o minciună“

– Domnule Vasile Grunea, aţi lucrat aproape întreaga viaţă în presă, câţiva ani la radio şi apoi la revista „Tribuna“, chiar din 1957, când revista a fost reînfiinţată. Vă rog să ne spuneţi ce a însemnat să fii ziarist în acei ani? Cum v-aţi manifestat libertatea de expresie?

– Dacă ne gândim bine şi suntem cinstiţi, începând din ‘48 până în ‘89 nu prea putem vorbi de o presă liberă. Era vorba de o presă dirijată de la un singur centru, Comitetul Central al Partidului prin secţia sa – cum se numea la început, preluând o expresie rusească – Agitprob, adică Agitaţie şi propagandă (pe urmă a primit nume mai românesc, dar esenţa era aceeaşi). Deci presa era într-un fel dirijată, plus că exista o cenzură destul de puternică, pe de o parte ideologică, pe de altă parte economică şi de aşa zise secrete de stat. Erau şi absurdităţi. De exemplu, se ştie că încă de pe vremea romanilor la Roşia Montană şi la Baia de Arieş se scotea aur. Acuma, în anii ăştia, nu mai era voie să pomeneşti nimic despre asta. Era clar. Pe vremea aceea se spunea că despre ce nu se scrie nu există. Ca şi, mai târziu, cozile interminabile la alimente: niciodată în presă nu a apărut că au existat. Dacă un istoric ar vrea să se documenteze nu din viu grai, ci din presă, va găsi foarte puţine date despre sărăcia şi cozile interminabile. Aşadar, despre o presă absolut liberă nu se poate vorbi. Exista un limbaj esopic, să spunem aşa, în care mai puteai ocoli anumite oprelişti. Trebuie să spun că, la început, când la cenzură erau reprezentanţii noii clase conducătoare, proletariatul, oameni mai puţin şcoliţi, se putea strecura mai bine informaţia. Mai periculos a fost când au început să vină cenzori şcoliţi. Din păcate, acest aparat era destul de bine pus la punct, nu era floare la ureche. Şi a nu spune tot adevărul este tot o minciună. Eu cred că generaţia mea, cei care am lucrat în presă, nu putem fi, cum încearcă unii, absolviţi de orice răspundere. Trebuie fiecare să-şi asume părţile bune şi părţile proaste, ce a făcut bine şi ce a făcut rău. În ce priveşte un singur lucru am conştiinţa curată: că niciodată n-am făcut rău nimănui în mod conştient.

– Aveţi un jurnal? Sau memorialistică?

– Foarte multă lume, mai ales în ultimii zece ani, mi-a spus că ar fi bine să-mi scriu memoriile. Am lucrat, puţin, la început, la „Lupta Ardealului“ (devenită „Făclia“, „Adevărul de Cluj“ de azi, care e clar că nu urmează tradiţia acelor două ziare), apoi sunt legat de acest oraş şi pentru că am

asistat la naşterea „Almanahului literar“, prima publicaţie românească de după eliberarea Clujului de sub ocupaţia horthystă, am asistat la naşterea „Stelei“, a „Tribunei“ şi cunosc destul de mulţi intelectuali cu care, hai să spunem aşa, în anii tinereţii am pornit împreună. Dau un singur nume, ca să mă laud şi eu, profesorul Zaciu, cu care am păstrat o prietenie destul de strânsă. Am lucrat destui ani şi la radio, unde eram redactor şef adjunct, dar mă ocupam mai mult de cultură, de unde am trecut, vrând-nevrând, la „Tribuna“ – pentru nişte „greşeli“ din tinereţe am fost exclus din partid şi nu mai puteam să fiu redactor şef adjunct. La „Tribuna“ am lucrat 30 de ani neîntrerupt în funcţia de secretar de redacţie. După ‘90 am lucrat o vreme şi la Centrul de Studii Transilvane, unde am „moşit“ apariţia revistei Centrului. Revenind… Ce se întâmplă? Din păcate, omul când este tânăr crede că memoria va fi permanentă şi, în general, amână, nu-şi face jurnal zilnic. Eu n-am ţinut jurnal, în afara perioadelor în care am călătorit în străinătate.

(„Informaţia Cluj“, 2000)

(fragment din *Coperta a IV-a*, cartea de interviuri a lui **Ioan-Pavel Azap**, 2010)

Galeriile *Tribuna*: Mariana Bojan, Vasile Gheorghiţă, Constantin Zărnescu, Adrian Popescu, Ion Lungu, Vasile Grunea

Negoiţă IRIMIE (1933-2000)

„… un ploieştean blajin din Cluj“

– Născut la Ploieşti, aţi făcut şcoala la Ploieşti şi Blaj, iar facultatea la Cluj. Faptul că aţi rămas în Cluj a fost o întâmplare?

– M-am născut la Ploieşti, „la margine de mahala“, aproape de Haimanale ca „Al matale Caragiale“, despre care congenerul şi concitadinul nostru Nichita spunea: „Caragiale, Caragiale,/ Dacă nu erai Matale,/ Rămâneam toţi Haimanale!“. Am venit din Ploieşti la Cluj cu „bătaie“ în Blaj. Iată de ce cetăţeanul Negoiţă Irimie este un ploieştean blajin din Cluj, de unde, când şi când, îl mai interpela pe Nichita: „Ce ne mai fac Ploieştii / Cei lustruiţi de gioale? / Spre ceruri mai sar peştii / Prin Halele Centrale? // Că eu prin Transilvanii / Doar în cafeaua ceştii / Îmi mai ghicesc Ploieştii / Cântând Labuntur anni...“. Vă spun, încercând să vă răspund la întrebare, că Ploieştiul, Blajul şi Clujul sunt trei puncte fierbinţi pe harta sufletului meu. Elev fiind la „Preparandia“ blăjeană mi-au picat în mână primele numere ale revistei clujene „Almanahul literar“ din 1949, „Almanah“ în care aveam să debutez cu o elegie în 1953, odată cu intrarea mea la Filologie. Am ucenicit, săptămână de săptămână, la Cenaclul „Maxim Gorki“ de pe lângă Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, alături de Pavel Aioanei, Leonida Neamţu, D.R. Popescu, Ion Topolog, Gheorghe Grigurcu, Dumitru Andraşoni, Emil Poenaru... Este drept că atelierul nostru literar de deasupra fostului Birou de Voiaj al C.F.R. era patronat de o glorioasă echipă literară: A.E. Baconsky, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Aurel Rău, Ion Brad, Cornel Regman, George Munteanu. Cum am devenit clujean? Fără să-mi dau seama, şi fără să mă scuz cu versurile macedonskiene: „Oraşul mic te fură-ncet / Cu ale lui tăcute strade / Cu oameni proşti dar cumsecade, / Ce nici nu ştiu că sunt poet.“ Ce-i drept, A.E. Baconsky a vrut să mă trimită prin anul II de Filo la Şcoala de Literatură „Mihai Eminescu“ din Bucureşti. Am spus că mai întâi vreau să-mi termin facultatea. Mi s-a propus mai apoi să merg la Institutul de Literatură „Maxim Gorki“ din Moscova, apoi la un institut asemănător în Varşovia. Eu însă mi-am terminat studiile la Cluj şi am devenit clujean. Pentru că suntem la capitolul „sosiri şi plecări“ (ca la gară) vă mai spun că la scurtă vreme după ce fusesem angajat „definitiv“ la revista „Tribuna“ mi s-a oferit din nou şansa de a pleca în Bucureşti, la „Scânteia tineretului“, unde erau redactori: Fănuş Neagu, Ion Băieşu, Radu Cosaşu, Pavel Aioanei, mai apoi chiar la „Scânteia“ mare (împreună cu Al. Căprariu). Atunci Radu Enescu mi-a spus: „Negoiţă, nu fii prost. «Scânteia» nu e «Tribuna» şi Casa Scânteii nu e Continentalul!“. Aşa că am rămas să mă mişc în acest „triunghi al greşelilor“: „Casă-«Tribuna»-Conti“ şi viceversa. Aveam uneori impresia că mă mişc în acelaşi oraş precum Immanuel Kant, ca să reiau o imagine dintr-o poemă dedicată regretatului „tribunist“ Radu Enescu.

– Viaţa dumneavoastră se identifică, oarecum, cu cea a revistei „Tribuna“...

– Pot spune că viaţa asta a mea se confundă cu Clujul, chiar dacă nu sunt aici de la întemeierea urbei (Ad urbe condita) şi cu hebdomadarul „Tribuna“, făcând parte din prima echipă redacţională: Ioanichie Olteanu (redactor şef), Dumitru Isac (redactor şef-adjunct), Ion Lungu, Ion Oarcăsu, I.D. Muşat, Ion Rahoveanu, Romulus Rusan, Grigore Beuran. Trist este că, în blestemata noastră tranziţie, revistei fanion a Transilvaniei – „Tribuna“ (în loc să fie sărbătorită la 40 de ani de la apariţie) i s-a pregătit o înmormântare clasa I. Din cei 40 de ani de apariţie, m-am hotărât să păstrez doar colecţia anului de debut – 1957. Restul „amintirilor“ de la „Tribuna“ fac parte dintr-o carte intitulată *Bazar sentimental* apărută la Editura Remus, şi care va fi lansată miercuri, 30 septembrie, ora 13.00 la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor. Repriza a doua, la Casa Universitarilor, unde vă aşteptăm „cu flori în păr şi în cuvinte!“.

– Cum era Clujul literar şi artistic de altădată?

– Exprimată prin culori-sunete-cuvinte, biografia literar-artistică a Clujului ne demonstrează, europeneşte vorbind, că puţine sunt oraşele binecuvântate cu două Teatre, două Opere, două Filiale ale Uniunii Artiştilor Plastici, la care se adaugă peisajul revuistic căruia, din 1952, i-am cunoscut istoria creşterii şi descreşterii sale: „Almanahul literar“, „Steaua“, „Utunk“, „Tribuna“, „Korunk“, „Echinox“... Era o vreme când poezia era rege! Duminica, pe aleea de asfalt dintre Teatru şi Piaţa Libertăţii, puteai asista la plimbările duminicale ale poeţilor şi artiştilor: Dinu Bădescu, Ohanesian, Carabiberi, fraţii Almăşanu, Lya Hubic, Susana Coman Bosica, Braborescu, Tâlvan, Anişoara Potcoavă, dar şi formaţia poeţilor „stelari“, în care se distingea A.E. Baconsky, cel de catifea (că ni-l amintim şi pe Bruegel), pentru că toată trupa lirică era prevăzută cu papioane şi haine de catifea. Cu lavalieră umbla, venind din altă lume, distinsul Eugeniu Sperantia. Să vă mai spun că prin anii ’58 la Cenaclul „Tribunei“ citea proză nimeni altul decât Ion Agârbiceanu – acest Sfânt părinte al literaturii române, cum l-a supranumit marele nostru concitadin Lucian Blaga, pe care, student fiind, am avut şansa să-l ascult la Muzeul Limbii Române citind din traducerea *Faust*-ului goethean; într-o seară a urcat chiar treptele „Tribunei“, întinzându-ne mâna, nouă, pe atunci foarte tineri redactori ai hebdomadarului. Am fost onorat să fiu invitat la o şezătoare literară în Mica Romă, alături de Ion Agârbiceanu, „licean – odinioară“ la Blaj, alături de „normaliştii“ de odinioară: Aurel Gurghianu, Aurel Martin, Dumitru Mircea, Ştefan şi Remus Luca. Pentru ca „gâlceava“ celor nouă muze să fie completă, să mai amintim şi de „Invitaţiile Euterpei“, unde la sediul Uniunii Compozitorilor Poezia se întâlnea într-o fructuoasă colaborare cu Muzica. În sala mare a Palatului Culturii îl văd/aud şi acum pe compozitorul Nicolae Bretan alergând „pe clape albe, clape negre“ interpretând un lied propriu pe versurile lui Ady Endre: „Frunzele palide cad peste Paris“...

(„Informaţia Cluj“, 1998)

(fragment din *Coperta a IV-a*, cartea de interviuri a lui **Ioan-Pavel Azap**, 2010)

Vasile IGNA

Mai mult decât o evocare

O stradă aproape de Centrul Clujului, căzând perpendicular pe axa ce taie în două Oraşul între Someşeni şi Floreşti, între un Est ce duce mai departe spre Bucureşti şi Constantinopol şi un vest ce uneşte Oradea de Budapesta şi Viena. O stradă pe care se mai aflau celebrul liceu G. Bariţiu, Rectoratul Universităţii de Medicină şi Farmacie, Politehnica şi, în apropiere, Muzeul de Istorie al Transilvaniei, Facultăţile de Drept şi de Chimie şi, nu în ultimul rând, parcul central al oraşului. O stradă ce atunci purta numele 1 mai, iar azi îl poartă pe cel al poetului Emil Isac. Acesta din urmă fusese şi proprietarul clădirii, moştenită de la tatăl său, memorandistul Aurel Isac, care o şi construise. O casă în care se auziseră, de-a lungul anilor, paşii lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, I.L. Caragiale,G. Coşbuc sau Ady Endre. Când am intrat pentru prima dată în ea, la parter locuiau fiul şi nepotul poetului Emil Isac şi fusese organizată, de câţiva ani, Casa sa memorială.

În această casă, aflată la numărul 23, a funcţionat, timp de mai bine de 25 de ani (1970-1995) *Editura Dacia*, care, alături de revistele *Steaua* şi *Tribuna*, au constituit tripleta de aur a scrisului clujean în perioada cuprinsă între sfârşitul celui de-al doilea război mondial şi căderea comunismului.

Nu e momentul să evoc acum tot ceea ce a însemnat Editura *Dacia* pentru propăşirea culturii româneşti în una din perioadele cele mai vitrege ale istoriei sale. O cultură care, în ciuda faptului că era profund ideologizată, încorsetată de prejudecăţi şi cu dezvoltarea normală retezată de satârul ubicuu al cenzurii a dat naştere unor opere fundamentale şi a impus excepţionale caractere şi personalităţi. E suficient să spun doar că în cei 25 de ani (1969-1994), în care am fost copărtaş la naşterea şi impunerea acestei adevărate *instituţii*, *Dacia* a publicat peste 3500 de titluri din toate domeniile (literatură română şi străină, cărţi de istorie, filozofie, artă, cărţi de medicină şi ştiinţe exacte, în limbile română, maghiară şi germană). Prestigiul ei în lumea culturală a vremii era foarte mare: aproape nu există scriitor sau om de ştiinţă important al perioadei care să nu fi aspirat să facă parte din comunitatea de autori ai *Daciei*. Profesionalismul, corectitudinea, seriozitatea şi respectul cuvântului dat erau atuurile acestei instituţii care reuşise să se menţină *dreaptă* şi să se strecoare, cu cât mai puţine compromisuri, prin hăţişul cenzurii şi servituţilor de tot felul (aprobări de planuri tematice şi economice, lipsă de hârtie şi cartoane, tiraje impuse etc. etc.). Lectori, redactori, economişti, graficieni, tehnoredactori, administratori, alcătuiau un colectiv de oameni tineri şi instruiţi, unit prin iubirea cărţii şi prin răspunderea pentru facerea ei. Mulţi dintre aceştia as-

pirau sau deveniseră ei înşişi scriitori, ştiind, astfel, din proprie experienţă, cât de importante sunt statutul de individ liber al scriitorului şi dreptul acestuia de a-şi apăra propriul scris. Şi, drept urmare, le apărau cu propriile puţine mijloace, ferindu-le, cât depindea de ei, de intruziunea mâinii lungi a cenzurii, a îngustimii propagandistice, a spiritului agresiv al colectivismului şi dispreţului pe care oficialităţile îl arătau fiecărui act creator îndrăzneţ, libertăţii imprescriptibile a creatorului. Complicitatea între scriitori şi editori a contribuit la menţinerea unei *feţe umane* a literaturii din această epocă.

Între începutul lui 1990 şi sfârşitul lui 1994, în cei cinci ultimi ani în care am mai fost implicat, de această dată ca director, în destinele acestei instituţii, Dacia ajunsese să fie declarată, în 1992, editura anului şi apreciată a fi, în fiecare an, printre cele trei importante case editoriale ale ţării. O istorie de un sfert des secol şi o tradiţie ce se întemeiase, în cele mai faste momente ale acesteia, pe respectul valorii şi individualităţii creatoare, se cerea, acum, reconfirmată şi dusă mai departe. Condiţiile se schimbaseră radical, dificultăţile erau altele, doar aspiraţiile rămăseseră aceleaşi.

Cunosc, aşadar, din experienţă directă rigorile şi servituţile perioadei dinainte de 1989, am fost, alături de ceilalţi preţuiţi colegi ai mei, înăuntrul acelui sistem, pierzând bătălii şi obţinând nu puţine victorii. Ar fi, însă, dezonorant şi inutil să ne arogăm merite pe care nu le-am avut. E adevărat, am publicat cărţi remarcabile şi autori „dificili", ducând o luptă surdă şi obstinată cu cenzura, dar trebuie să avem decenţa să spunem că n-am publicat cărţi *fără* avizul cenzurii, nici înafara cadrului *oficial, legal*. N-am făcut *samizdat*. N-am putut înşela decât uneori şi nu întotdeauna până la capăt, cenzura. De aici şi dubla mea raportare faţă de această dramatică perioadă. Pe de o parte, sentimentul apăsător că trăiam într-o societate opresivă, în care totul era cuantificat, *inclus în plan*, standardizat şi în care nu era loc, din oficiu, pentru ceea ce reprezenta miracolul artei, noutatea, surpriza, ineditul; pe de altă parte, sentimentul că depindea de noi să evadăm, să găsim mijloace de a ne exprima subiectivitatea, de a ne lărgi spaţiul de libertate interioară.

Dacă am reuşit, atunci când am reuşit, este şi pentru că am întâlnit şi neau însoţit paşii câţiva mari intelectuali, spirite drepte şi libere, precum Al. Căprariu, Mircea Zaciu, Iordan Chimet. Graţie lor, ceea ce părea, la început, o meserie ca oricare alta s-a transformat, foarte devreme, în vocaţie şi pasiune devoratoare. Primului dintre ei, lui Al. Căprariu, fondatorul editurii şi întâiul ei director, îi dedic rândurile ce urmează.

*

Era în toamna lui 1969 când demisionând, după trei ani de apostolat *sui-generis*, din postul de profesor la o şcoală comunală din Câmpia Transilvaniei, îmi încercam, fără mari iluzii, şansa de a găsi un loc de muncă în Cluj, care să corespundă cât de cât aspiraţiilor mele. Tocmai publicasem prima carte, *Arme albe*, şi mă simţeam oarecum îndreptăţit să sper că numele meu ar putea fi luat în seamă în alcătuirea grupului de tineri ce urmau să alcătuiască redacţia

unei noi instituţii a cărei înfiinţări părea iminentă, în atmosfera de relativă liberalizare de după 1968: *editura Dacia*. Numele directorului era deja cunoscut, sediul fixat, profilul stabilit, mai rămânea să se aleagă cei ce vor forma diferitele compartimente ale editurii. Oferta nu era mică, criteriile de selecţie păreau pe cât de ferme (mai exact, rigide), pe atât de aleatorii. Nu-l cunoşteam personal pe proaspătul director, poetul Al. Căprariu; îl văzusem o dată sau de două ori în redacţia *Tribunei*, unde, pe vremea aceea (ca şi azi), mergeam foarte rar. Înalt, masiv, cu o frunte înaltă, accentuată de o calviţie prematură, păşea apăsat şi drept, sigur pe el şi cu privirea mereu înainte. Un rictus echivoc, ceva între încredere şi nedumerire, stăruia în colţul gurii, chiar şi în clipele de destindere. Nu-l cunoşteam, aşadar, pe Al. Căprariu şi chiar dacă l-aş fi cunoscut, nu cred să fi avut curajul să-l abordez. Au făcut-o, separat şi fără să-i fi rugat direct vreodată, poetul Miron Scorobete, cel ce sprijinise publicarea primului meu grupaj, mai substanţial, de versuri în *Tribuna*, şi, aproape concomitent, Mircea Zaciu, profesorul preţuit şi prietenul statornic de mai târziu. N-am aflat niciodată ce i-au spus cei doi, cert este că, într-o nefiresc de caldă amiază de toamnă târzie, pe când mă aflam în faţa librăriei Universităţii, m-am pomenit strigat de Miron, care tocmai coborâse, însoţit de Al. Căprariu, din redacţie. „El e Vasile Igna" a spus Miron.„Mi-a vorbit şi Zaciu despre dumneata" a spus Căprariu, măsurându-mă din cap până-n picioare, întinzându-mi o mână, ce mi s-a părut nefiresc de mare, şi strângând-o cu putere pe a mea. „Treci o dată pe la mine, să stăm de vorbă", a spus, şi s-au îndepărtat imediat. Totul a durat preţ de un minut-două.

Nu l-am căutat. Mă pregăteam să mă căsătoresc, aveam alte griji, iar întâlnirea din toamnă mi se păruse nu doar foarte convenţională, ci şi lipsită de orice perspectivă. Alţi colegi de an de-ai mei (N. Prelipceanu, Mircea Opriţă, Constantin M. Popa, Valentin Taşcu) erau în aceeaşi situaţie: tăvălugul repartiţiei centralizate ministeriale generase acelaşi impas profesional şi sufletesc.

Doar că eu nu-l cunoşteam încă pe Al. Căprariu şi nu urma să-i descopăr, decât peste un timp, formidabilul fler, extraordinara intuiţie a oamenilor, ireproşabila loialitate, respectul pentru cuvântul dat. Sub aparenţa unei boemii irepresibile, încheiate, cel mai adesea, în restaurantul sau braseria *Continentalului*, Al. Căprariu ascundea nu doar un autentic şi, uneori, juvenil spirit de frondă, ci, mai ales, o nevoie acută de comuniune, un gen de solidaritate care, spre a fi mutual acceptată, avea nevoie de un spaţiu din care să lipsească ipocriziile şi constrângerile. Era bonom, fără a fi agasant prin familiaritate şi compasiune, şi necruţător în aprecieri, fără a fi, decât rar şi neintenţionat, nedrept. „Vulgaritatea" unor apelaţiuni ori directeţea unor calificative aveau un aer ludic şi erau, mai degrabă, expresia unei brusc descoperite libertăţi interioare decât al unui comportament grosier. De altfel, politeţea şi urbanitatea comportamentului său cotidian, umorul benign şi cavaleresc nu erau egalate decât de celebritatea şi ritmul imprevizibil al escapadelor sale boeme, de cuvintele de spirit (transmise, apoi, prin telefonul fără fir al companionilor şi... profitorilor), care au fixat, ca într-un insectar al cărui taxonomie şi identitate vor fi cândva, probabil, dezvăluite, figuri de politruci şi demnitari, de cărturari scor-

ţoşi şi sterili, de veleitari zgomotoşi şi agresivi etc. etc.

La începutul anului 1970, după nu lipsite de emoţii „verificări", eram angajat ca redactor la secţia de beletristică de la *Dacia*. Am rămas acolo până în octombrie 1994. Aveam să fiu, alături de alţi colegi, colaboratorul şi „complicele" întru fapte culturale memorabile al lui Al. Căprariu. Sandu (şi nu Sandy), cum, după puţină vreme, mă îndemnase să-i spun, spre a şterge diferenţa de 15 ani dintre vârstele noastre, a fost, în tot acest timp, nu doar directorul exigent şi drept, ci, mai ales, intelectualul deschis şi prob, cu un, nealterat de vremi, simţ al valorii şi cu o imensă dragoste pentru cultura română. Îi cunoscuse şi admirase pe Tudor Vianu şi G. Călinescu, se înconjurase la Cluj de prietenia unor intelectuali precum Ion Vlasiu, Constantin şi Hadrian Daicoviciu, Mircea Zaciu, Ion Vlad, D.R. Popescu, găsea la ei sprijin şi îndemn. Supărări trecătoare şi, uneori, vorbe grele n-au putut umbri niciodată solidaritatea intelectuală şi legătura sufletească ce se întemeiau pe valori morale şi culturale comune. Avea vocaţia prieteniei, deşi nu totdeauna a fost răsplătit cu aceeaşi monedă. E adevărat, a făcut, ca noi toţi, şi anumite compromisuri (inevitabile?), dar l-am văzut suferind şi amendându-şi drastic slăbiciunile, înjurând cu năduf şi... fără discriminare. În 1985, în timpul unei călătorii cu trenul spre Mediaş, într-un memorabil, pentru mine, moment de sinceritate, am realizat cât de mult urăşte comunismul şi cât îi dispreţuieşte pe cei ce-l susţin fără rezerve. Călătorise destul de des în Occident, era un cititor împătimit şi avizat, era el însuşi, fundamental, un spirit liber. Construcţia pe care o realizase la *Dacia* era aşezată pe temeiurile valorii, a respingerii (uneori, brutale şi extrem de riscante) a veleitarismului şi amatorismului. N-a fost singur în această luptă, dar a fost cel dintâi care şi-a asumat responsabilităţile. Construia cu gândul la durată, suferea când era boicotat ori deturnat de la un drum despre care ştia că nu e numai al său. Nu toţi l-au înţeles; unii l-au judecat nedrept, văzându-i doar extravaganţele şi ignorând drama ce se ascundea dincolo de straturile superficiale de cinism şi orgoliu. „Risipitorul" generos şi nonconformist a aruncat, din păcate, sămânţa şi într-un sol din care fusese hărăzit să nu răsară decât spini şi buruieni...

Au trecut, iată, 25 de ani de la despărţirea de Al. Căprariu; aproape tot atâţia cât i-am stat în preajmă. Un sfert de veac în care s-a consumat prima mare experienţă intelectuală a vieţii mele, cea care, pe scurt, ar putea fi numită naşterea, afirmarea şi gloria uneia din cele mai importante instituţii culturale româneşti a celei de-a doua jumătăţi a secolului XX: *Editura Dacia*. Îndrăznesc să cred, că alături de el şi graţie lui, mi-am legat numele de destinul acesteia.

De aceea, nu o evocare a personalităţii şi, cu atât mai puţin, a poeziei lui Al. Căprariu s-au dorit a fi rândurile de mai sus. Ci un simplu, sincer şi binemeritat omagiu.

La Editura Dacia
în anii 70

Redacţia Editurii Dacia
în 1992

Pavel Chihaia, Vasile Igna, la Frankfurt, 1992

Vasile Igna la Dacia
1983

Gabriela LEOVEANU

Numai atât... deocamdată

A trebuit să ajung la o vârstă înaintată ca să-mi dau seama că, de fapt, am avut o viaţă interesantă. Am fost, cum scria profesorul meu de limba română într-un autograf pe care mi l-a dat pe când era director al teatrului, o favorită a muzelor. *M-am născut într-un mediu artistic, am trăit şi m-am format înconjurată de oameni de cultură. S-au imprimat adânc în memoria mea acele lungi discuţii ale adulţilor din preajma copilului care eram, despre boema minunată a Bucureştiului de altădată, despre disputele literare, sau obiceiurile ciudate ale celor ce aveau să adeverească cu numele şi scrierile lor, mai bine de un secol şi jumătate, nesălbăticirea acestui popor. Vremurile petrecute de mai marii literaturii noastre la* Capşa *(la* Carul cu bere*, la* Lido *sau în cârciumile din Obor) le invocau mai târziu şi confraţii lor mai mici în* Arizona *clujeană, la* COLA *sau pe la mesele restaurantelor* Continental*,* Melody*,* Someşul*,* Fetiţele vieneze*, nebănuind că ei înşişi vor deveni cândva motiv de melancolice aduceri aminte pentru generaţiile viitoare de artişti şi literaţi. A venit vremea să ne amintim şi de ei, nu numai ca exponenţi ai unei boeme de invidiat, ci şi ca făuritori de cultură într-un regim de acum atât de condamnat încât s-ar crede că în acea vreme nimic nu era posibil. Dar omul este o fiinţă ciudată, poate transcende cu simţirea dincolo de toate barierele politice-socio-economice şi îşi poate păstra nobleţea spirituală chiar şi în cele mai cumplite situaţii. Cu o astfel de simţire erau dăruiţi şi cei care, ades clătinându-se, traversau* COLA *sau* Continentalul *oprindu-se pe la mese pentru a împărţi din prea plinul spiritului lor câte o vorbă înţeleaptă ce avea să circule mai apoi ca folclorul, de la om la om, foarte multă vreme.*

Dar pentru evocarea întâlnirilor mele cu scriitorii clujeni ar fi nevoie de o carte, poate chiar în două volume. Nu numai întâmplările, ci şi creaţiile lor ar merita aduse în atenţia epigonilor care, văduviţi de modele, trăiesc vremuri de derută.

Ar fi multe lucruri frumoase şi înţelepte de scris, spaţiul românesc fiind, după părerea mea, unul populat cu destine excepţionale. Dar pentru moment mă voi limita la redarea unor rânduri anemice şi aproape neînsemnate culese dintr-un jurnal scris în anii 80, nu pentru a fi publicate, ci doar pentru a satisface nevoia firească de a consemna uneori gânduri despre locuri şi oameni. Dar, se pare că şi destinul vorbelor, ca şi cel al oamenilor, este uneori imprevizibil. Iată, deci câteva rânduri despre Sandy Căprariu.

Mai acum un an, la grădina Boema, sub umbra foarte verde a unui copac uriaş, ignorând muzica Disco din difuzoarele *locantei*, Sandy Căprariu încerca să explice unui tip, mult mai tânăr ca noi (fiul fostului prim secretar) cum că el, *deşi nu prea citeşte de obicei,* a citit totuşi o carte. Şi, deşi *nu se dă în vânt după autorii francezi*, această carte aparţinea totuşi unui francez. *Dar unul de excepţie!* – a adăugat. Şi a povestit cu aproximaţie povestea dintre vulpe şi Micul Prinţ a lui A. de Saint Exupéry, ca să poată încheia: *Nimic nu e perfect pe lume*. Sandy era pilit şi a încurcat puţin firul povestirii. Eu, pierzând frâul bunei cuviinţe, l-am corectat. M-a privit o clipă tăcut cu ochii dilataţi şi când credeam că o să mă înjure a spus doar atât: *Aşa este.* Dar, de atunci, n-am mai trecut niciodată indiferenţi unul pe lângă celălalt; adică fără a mai dezbate o temă, o idee, o carte, un eveniment. De fapt, asemeni Micului Prinţ, care-şi încerca prietenii cu desenul lui nr.1 şi nr.2, ani de zile am testat şi eu persoanele care-mi plăceau la prima vedere, întrebându-le ce părere au de Micul Prinţ. De cele mai multe ori, răspunsul mă dezamăgea... *„E o carte frumoasă (sau folositoare), dar pentru copii", „Am citit-o, dar nu mă dau în vânt după ea"* etc. Eu cred că e o carte care se adresează în cel mai simplu mod raţiunii sufletului şi nu minţii. Felul cum a vorbit Sandy de ea mi-a relevat faptul că am dat peste un prieten.

Nu oricine a avut un prieten... – Dar cine a avut unul adevărat, ştie, la fel ca mine, că nu există imagine mai tristă decât pustiul (din noi) redat atât de sugestiv pe ultima filă a cărţii lui Exupéry.

Mi-a plăcut mult expoziţia *„Călăreţi"* a lui Ionică Sbârciu, care mi-a amintit şi poezia (nepublicată încă) pe care Sandy a citit-o într-o seară când a venit cu Nego la mine acasă.

Vorbea în poezie de *Marile plecări*; cele pe care cei prea ocupaţi cu dobândirea bunurilor materiale n-au nici măcar cum să şi le imagineze. Vorbea de *Marile plecări* ale celor ce-s fraţi de cruce cu Ulise şi-l au pe Don Quijote ca simbol…

Cu toată admiraţia şi simpatia pe care i le purtam, mi-a venit să-i răspund imediat cu o glumiţă rimată pe care am compus-o în timp ce el mai povestea cu Nego şi Mircea despre expoziţia lui Ionică Sbârciu:

Şi când demonii furtunii se adună-n suflet, vag
Unora le vine gândul s-o pornească înspre larg.
Şi vâslind doar cu norocul, uită ancora la mal.
Greu întind apoi năvodul, gândurile-n el se zbat,
Câte unul le mai scapă, se aruncă-n mare iar,
Şi-alt pescar de vorbe rare îl va pescui din val
Care, dacă-i meşter mare…, îl va duce la liman.

Expoziţia lui Laurenţiu Buda la Institut a fost un eveniment. Lume multă şi bună. L-am dus pe Andraş cu mine să facă poze. De atunci datează şi ultima poză a lui Sandy Căprariu. Atunci, acolo, în apartamentul lui Nicu Mocanu, cu

paharul din care n-a băut în mână, mi-a povestit că are un fel de viroză care nu cedează la antibiotice. A venit vorba despre întâlnirile lui cu Eliade, cu Ionesco... Poveşti adevărate, nu prostii. L-am întrebat de ce nu scrie despre asta. Mi-a spus că… îi este lene. M-am oferit să-l ajut. Mi-a spus că e certat cu Voichiţa. M-am oferit să-i împac. Simţeam nevoia să fac ceva pentru el, de parcă aş fi simţit că nu mai e nimic de făcut. O săptămână mai târziu, Sandy a fost internat în spital; cu cancer pulmonar.

La acest eveniment Andraş a făcut multe poze. În timp ce el mă poza între Sandy Căprariu, Laurenţiu Buda şi Teohar Mihadaş, Nicu Mocanu a comentat: *Să ai grijă de poza asta. Eşti între trei mari reprezentanţi ai culturii ardelene.* De fapt, nu sandviciul din mâna mea îl savuram în acele clipe (aşa cum pare în fotografie), ci, cu prefăcută nepăsare, inteligenta discuţie dintre cei trei.

Nimeni nu poate spune exact dacă Sandy ştia sau nu ce are. Azi am fost la el la spital. Când Nego a ieşit la baie mi-a spus:

– *Vezi, doamnă, am aşteptat să vedem ce i se întâmplă lui şi mi s-a întâmplat mie.*

Eu m-am blocat. N-am putut scoate nici un cuvânt. Sandy era atunci singurul care ştia de la mine că Nego e bolnav, singurul care, dacă ar mai fi trăit, n-ar fi pregetat să mă ajute.

Ultima dată când l-am întâlnit pe Sandy venea de la spital. Arăta exact ca o fantomă. Cred că de asta a şi ieşit să se plimbe, ca să sperie lumea – în glumă, bine-nţeles. M-a invitat la Continental la o cafea. Vrând să-l întrerup din vorbire, l-am prins de mână. El s-a uitat lung la mâna mea, apoi m-a privit în ochi şi m-a întrebat:

– *Doamnă, nu ţi-e frică să pui mâna pe un cadavru*?

I-am răspuns zâmbind:

– *Nu, de vreme ce mai are atâta suflet în el*.

Un suflet mare, într-adevăr, pe care şi eu şi Nego l-am regretat enorm. Şi am regretat şi faptul că n-a lăsat în urmă scrise acele minunate întâlniri ale sale cu lumea de dincolo de *cortina de fier.* L-am admirat pentru că avea observaţii pertinente, filtrate atât de o minte înţeleaptă, cât şi de un suflet extrem de sensibil, pe care încerca ades să-l ascundă printr-un comportament de inadaptabil recalcitrant.

Mi-am amintit acum: primul poet pe care l-am cunoscut în viaţa mea a fost Sandy Căprariu. Aveam doar 10 ani, eram la Sinaia. Teatrul din Turda, unde era regizor tatăl meu, a avut două microstagiuni de vară la Sinaia. Între actriţe era una pe care o adoram în copilărie; Ligia Moga. Era prima soţie a lui Sandy şi el venea la sfârşit de săptămână să o vadă. Aşa l-am cunoscut prima dată. Dar după ani mulţi, când mi-a devenit prieten prin intermediul lui Nego, uitasem de prima noastră întâlnire.

Andraş mi-a adus pozele. Zice că toate neajunsurile vieţii mele se trag

de la faptul că trăiesc între artişti. Şi ce pot să fac?! De când eram în leagăn, tatăl meu mă adormea cântându-mi la diferite instrumente. În loc de poveşti, îmi spunea poezii. Mai târziu, în loc de jucării, mi-a oferit spectacolul repetiţiilor de teatru. Expoziţiile şi concertele au făcut parte din viaţa mea de când mă ştiu. Arta, artiştii... sunt mediul meu vital fără voia mea. E o chestiune de destin, nu de opţiune.

Al. Căprariu, V. Grunea, Valentin Taşcu,
Dumitru Mircea, N. Prelipceanu, Negoiţă Irimie, Vasile Sav

Al. Căprariu
Gabriela Leoveanu
Teohar Mihadaş

Mircea POPA

Cum am devenit antrenor de fotbal

În primăvara anului 1973, în epoca de aur a „Tribunei", când cei cinci critici ai ei purtau conversaţii aprofundate asupra unor probleme literare stringente şi când cărţile autorilor tribunişti erau abordate în şedinţe speciale care dădeau încredere şi satisfacţie, şi când revista îşi sărbătorea cu oarecare fast din cinci în cinci ani fondatorul, pe Slavici, prin numere aniversare speciale, iar bogata tradiţie tribunistă era amplu evocată, revista „Tribuna" reprezenta o adevărată şcoală literară. În permanenţă, cei câţiva redactori ai revistei puteau fi găsiţi în birourile lor spaţioase, iar materialele înaintate revistei beneficiau de opiniile câtorva redactori amabili şi săritori. În biroul de critică şi istorie literară puteau fi întâlniţi inşi cu oarecare experienţă literară, precum D. Cesereanu, Ion Oarcăsu, Ion Lungu, Mircea Vaida, Constantin Cubleşan, alături la biroul de proză funcţionau cu acte în regulă prozatorii Augustin Buzura, Vasile Sălăjean şi Marcel Constantin Runcanu, la poezie Miron Scorobete şi Nicolae Prelipceanu, la secţia artă plastică-dramaturgie Ion Cocora şi Negoiţă Irimie, la publicistică Radu Mareş, Radu Enescu sau Ion Marcoş. Era momentul când în fruntea revistei venise D.R. Popescu, având ca adjunct pe Victor Felea, cei doi avându-şi biroul dincolo de camera secretarelor, ocupate de zor cu bătutul textelor la maşină. D.R. fusese anterior la „Steaua", unde se remarcase prin prozele sale stufoase cu caracter sportiv, pe care le dăduse la iveală cu puţin timp înainte, în paginile cărora circulau în voie personaje reale ca Mateianu, Ivansuc şi alţi fotbalişti de geniu ai Universităţii, dar şi prin nuvela *Leul albastru*, publicată în „Luceafărul", în urma căreia întreg numărul a fost retras de pe piaţă, iar scriitorul care dobândise rapid o faimă naţională, admonestat şi sfătuit să-şi reconsidere din punct de vedere „marxist-leninist" aria de inspiraţie şi viziunea artistică. Prietenos şi săritor la nevoie, DR era un personaj haios şi agreabil, interesat de viaţa de culise a colaboratorilor lui şi apropiat ca vârstă de mulţi dintre noi. Personal îl ştiam mai de aproape încă de pe vremea când făcuserăm amândoi liceul la Oradea, iar el era bun prieten şi coleg cu consăteanul meu Aurel Lazăr, ajuns mai târziu un vestit medic cardiolog. Era coleg de clasă şi bun prieten şi cu Mircea Bradu, fiul învăţătorului Ioan Bradu, autor al unei *Istorii literare bihorene*, care îşi încheia prezentarea sa panoramică cu recomandarea ca poet a fiului său în vârstă doar de 7 ani. DeRe a debutat pe atunci în ziarul regional „Crişana" cu o proză semnată în tandem cu Mircea Bradu. Mai târziu, după terminarea Facultăţii, când am profesat ca profesor la Aleşd, Mircea Bradu, la sugestia tatălui său care mă simpatiza în mod deosebit pentru preocupările mele literar-ştiinţifice, m-a vizitat de câteva ori încer-

când să mă convingă să accept funcţia de inspector cultural la Oradea, funcţie care nu mă atrăgea sub nici un aspect, respingând astfel din capul locului propunerea. Mai târziu, DR ajunsese să fie coleg de serie cu mine la Română, după ce renunţase la ideea de a urma Medicina, reînscriindu-se ca student la Filologia clujeană, pe care o urma mai mult la fără frecvenţă, de unde şi caricatura care-i era adresată la gazeta de perete a filologilor cu subtitlul străveziu:„*Fuga*... de la ore". Aluzie certă la volumul lui de debut *Fuga*, care apăruse tocmai atunci şi din care un alt bihorean, ajuns mai târziu în redacţia „Familiei", Crăciun Bejan, ne citea în orice împrejurare.

Desigur, trecuseră între timp mai mulţi ani de la studenţia noastră şi acum ne era un fel de şef de şcoală, cerându-ne texte pentru revistă şi luând parte alături de noi la săptămânalele întâlniri la câte o partidă de fotbal, jucată pe terenul din Parcul sportiv Babeş, meciuri încheiate de fiecare dată cu un popas de mai lungă durată la bodega „Broscuţa Verde", unde se bea o bere răcoroasă şi parfumată şi în care povestirile haioase şi bancurile spuse de Leonida Neamţu (care tocmai atunci trăia o mirobolantă poveste de dragoste cu o codană de la medicină, poveste din care s-a născut cartea sa *Ah, Lavinia, caracatiţele..)* sau Virgil Ardeleanu aveau darul să întreţină atmosfera şi să cimenteze legăturile de prietenie dintre noi.

Printre tribuniştii de marcă din acei ani se număra şi profesorul nostru de literatură interbelică, Mircea Zaciu, deţinător al unor rubrici mult apreciate de „Glose" şi „Colaje" (la care făcuse cu ostentaţie aluzie peste ani Al. Căprariu într-un portret neguros de la rubrica lui de „Cronică sportivă", atunci când DR, la solicitarea lui Zaciu, nu rupsese legăturile cu Eugen Barbu, devenit nesuferit profesorului nostru, şi care a determinat supărarea celor doi şi retragerea profesorului de la revistă). Atât DR, cât şi Mircea Zaciu se bucurau în acel moment de un credit literar imens, traversând o adevărată etapă de preţuire literară unanimă, fapt dublat şi de o prietenie strânsă şi benefică pentru amândoi, care se repercuta rodnic asupra revistei. Aşa s-a ajuns ca în primăvara anului 1973 să se pună pe tapet ideea unei vizite pe urmele lui Ion Agârbiceanu în Munţii Apuseni, propunere pe care Zaciu i-o făcuse lui DR, ca un omagiu adus marelui şi inegalabilului povestitor Ion Agârbiceanu. Urma să se împlinească peste puţin timp zece ani de la trecerea la Domnul a acestui „Sfânt Părinte al literaturii române", cum îl numise Blaga, şi revista urma să-i dedice un număr comemorativ, ca unuia care a făcut parte din colegiul revistei în 1957, odată cu înfiinţarea sa. Bănuiesc apoi că nici profesorul Zaciu nu vizitase până atunci localitatea Bucium Şasa din Munţii Apuseni, unde scriitorul de la Cenade, despre care scrisese o monografie, îşi începuse cariera preoţească şi de unde surprinsese lumea literară din întâiul deceniu al secolului XX, cu volumele *De la ţară* (1906), *În clasa cultă* (1910) şi *În întuneric* (1910), în care zugrăvea în tuşe zoliste realităţile contrastante din lumea dură a căutătorilor de aur, lume descrisă la modul realist şi într-unul din romanele cele mai izbutite ale epocii, *Arhanghelii*. Prietenos, afectuos şi amabil, preocupat fundamental de promovarea tinerilor, de descoperirea talentelor şi ajutorarea celor strâmtoraţi (pe mulţi îi ajutase la obţinerea de case sau la primirea de premii literare), De

Re a primit cu mare bunăvoinţă propunerea profesorului nostru Mircea Zaciu, obţinând în cursul lunii martie un autobuz în vederea deplasării. Aşa că atunci când mai mulţi colaboratori statornici ai revistei am fost invitaţi să participăm alături de cei doi şi de redactorii revistei la promiţătoarea excursie, am răspuns toţi cu entuziasm. Grupul s-a format astfel ad-hoc, din tribuniştii Nae Prelipceanu, Vasile Sălăjan, Marcel Constantin Runcanu, Titel Zărnescu şi cei trei cercetători de la Secţia de istorie literară, Aurel Sasu, Valentin Taşcu şi subsemnatul, ale căror nume pot fi regăsite apoi şi în numărul comemorativ pe care „Tribuna" l-a închinat autorului *Fefeleagăi,* număr scos la 26 aprilie 1973. Pentru DR, care avea mare trecere la conducătorii politici locali, a fost o bagatelă să obţină un autobuz pentru deplasare şi o sumă de bani cu care urma să ne plătim sejurul de o noapte la Roşia Montană. De fapt, numai seara dintâi am petrecut-o la Roşia Montană, unde am ocupat sălile cam sărăcuţe şi modeste ale hotelului respectiv, unde am luat cina şi dejunul de a doua zi. Vizita a debutat aşadar cu vizitarea oraşelor din Ţara Moţilor, începând cu Câmpenii, Abrudul şi Roşia Montană, în fiecare dintre ele căutând să descoperim patina trecutului şi însemnele prezentului, cele mai multe intrate în legendă prin faptele de arme ale lui Avram Iancu de la 1848. Am căutat astfel cu precădere casele tribunilor de la 1848, pe unele dintre ele fiind aplicate câte o modestă placă comemorativă ridicată de Societatea de Ştiinţe Istorice şi Filologice şi prin străduinţa bătrânului animator al acesteia, profesorul clujean Dumitru Braharu, altele fiind însă într-o stare de degradare accentuată. Orăşelele altă dată înfloritoare şi prospere, datorită aurului extras din zonă, arătau acum mai degrabă ca nişte copii sărăcăcioase ale suratelor lor de altădată, atmosfera de uitare şi vizibilă periferie izbindu-te la fiecare pas. Alte intrări şi locaţii ne-au fost pur şi simplu inaccesibile, cum a fost cazul casei în care s-au întâlnit să pactizeze Bălcescu cu Iancu.

Seara în care am rămas să înnoptăm la Roşia Montană a dat tuturor prilej de noi vizite individuale sau colective, făcute cu puţin timp înainte de lăsarea întunericului, prin zonele de târg sau de mahala ale orăşelului, prilej cu care s-a scotocit aproape fiecare colţişor al orăşelului. Profesorul Zaciu şi D.R-ul au dat o raită împreună spre cunoaşterea şi inspectarea terenului, spre observarea vieţii mărunte, de fiecare zi a unui târg de provincie eminamente şters, izolat, cum arăta acesta. Atenţia le-a fost atrasă la un moment dat de câteva afişe mari care anunţau iminenţa unui meci de fotbal între două echipe de fete, care urma să aibă loc peste puţină vreme în localitate. Hâtri şi puşi pe şotii cum erau au găsit de cuviinţă să mă treacă şi pe mine pe afişul cu pricina în calitate de antrenor al echipei de fotbal feminin "Arieşul" de la exploatarea Zlatna, în aşa fel ca interesul pentru întrecerea sportivă să capete şi o încărcătură literară pe măsură. Secretul a fost ţinut cu străşnicie până a doua zi, când întreg grupul avea să afle despre noua mea funcţie managerială. Dimineaţa, după ce ni s-au servit la dejun celebrii virşli de Apuseni, am fost invitaţi cu toţii să remarcăm frontoanele unei clădiri mai arătoase, frontoane sprijinite de două cariatide impozante. Pretextul viza mai degrabă trecerea noastră prin preajma uriaşelor afişe pe care sărea de departe în ochi numele meu ca an-

trenor specializat în... fotbalul feminin. Bineînţeles, că întregul grup a salutat cu bucurie ideea, iar promovarea mea în funcţia de „antrenor feminin de fotbal” a fost salutată cu adevărate urale şi strigăte de „Ura!”, ca şi când cei de faţă ar fi şi participat la meciul de fotbal în care echipa mea ar fi ieşit învingătoare. Ba, mai mult, au şi început să curgă propunerile de noi întreceri sportive, echipa mea, compusă din adevărate frumuseţi feminine, fiind chiar invitată să facem un meci de probă cu echipa tribunistă la Cluj, cu momeala unui atracţios şi substanţial premiu instituit ad-hoc, şi care ar fi trebuit să încoroneze şi un fel de miss fotbal a zonei Munţilor Apuseni.

Ironiile şi glumele au curs multă vreme în legătură cu fantezistele planuri ale colegilor mei literaţi, care au văzut în această oportunitate un mod de a se detaşa mai vizibil de lumea de clişee a redacţiei şi un mod de a răspunde mai direct şi mai deplin unei nevoi de destindere şi recreere, pe care noi orăşenii o simţeam mai acut. Au promis cu toţii într-un glas să rămânem în Apuseni până se va juca respectivul meci, astfel ca să poată savura mai de aproape rezultatul muncii mele de antrenor, funcţie pentru care presupuneau că posed toate atuurile necesare şi pe care doreau s-o încurajeze prin selectarea unor noi tinere de valoare. Am pus entuziasmul lor pe seama faptului că eram singurul necăsătorit printre ei şi că regretul după libertatea burlăciei îi cam înghiontea din spate, ca şi dorinţa de a mă vedea şi pe mine cât mai curând îmbrobodit. Astfel am ajuns şi eu celebru în zona Munţilor Apuseni şi probabil căutat pentru calităţile mele sportive de către localnicii care au scandat la meci numele meu şi au cerut să ies pe teren. Ce s-a întâmplat de fapt cu echipa mea n-am mai putut afla, dar a fost oricum un subiect de discuţie şi amuzament pentru întreg grupul tribunist. Un prilej nimerit ca şi astăzi să-mi aduc aminte cu plăcere de el, deşi atunci mă cam înfuriase insistenţa lor pe tema dată.

Vizita la Bucium Șasa a fost un prilej de rememorare a unor pagini din povestirile lui Agârbiceanu. Am revăzut casa parohială în care a locuit scriitorul aici, casă însemnată şi ea cu o mică placă comemorativă, am vizitat şcoala şi biserica. Preotul de atunci al satului ne-a scos la iveală mai multe protocoale semnate de scriitor, încă din primul lui an al numirii acolo, 1906, luna mai, ca şi mai multe teancuri de bani rămaşi de la schimbul acestora din anii dintâi ai „puterii populare”, bani uitaţi prin pupitrele unor scrinuri. Am găsit câteva numere de reviste de epocă şi câteva însemnări disparate. Am avut ocazia să întâlnim şi pe una din femeile satului, locuind pe costişa pe care se afla şcoala, care ne-a spus că o cheamă Sofia David, şi ne-a învederat că pe ea a descris-o bătrânul preot în personajul Fefeleaga. (Casa ei de pe doalma cu pricina a fost între timp reamenajată şi în urmă cu câţiva ani autorităţile de la Alba Iulia au deschis aici muzeul numit „Casa Fefeleagăi”). Atunci bătrâna ne-a rămas întipărită în minte pentru aerul ei straniu de femeie căreia i s-a luat ceva.

Satul Bucium Șasa este de fapt al şaselea Bucium dintr-o salbă de şase sate cu acelaşi nume, între care Bucium-sat, Bucium Izbita şi altele. Aşezat într-o căldare, înconjurat de munţi pleşuvi, între care se numără şi cel cu numele Corabia, satul e străbătut de un pârâiaş nervos numit Valea Şesii. Înain-

te de a părăsi satul ne-am oprit la casa unui localnic, spre care am fost îndreptaţi de învăţător, cu recomandarea că vom întâlni un om interesant, un adevărat poet şi intelectual. Îl chema Gheorghe Macavei, dar el şi ai lui îi spuneau Jovenel, şi era într-adevăr un posibil personaj pentru un nou Agârbiceanu, reprezentând tipul de erou „rătăcitor". Am aflat din gura lui că în tinereţe a avut o viaţă aventuroasă, îmbarcându-se pe un vapor către America, unde a lucrat ca fochist. A văzut şi cunoscut multe porturi-oraşe, din Marsilia până în Sao Paulo, Buenos Aires sau Rio De Janeiro. Se pare că în America de Sud a lucrat şi în celebrele mine de cupru şi că în Statele Unite a cunoscut mai mulţi compatrioţi emigranţi. Pe vas, dar şi prin oraşele americane, a avut şansa să se educe, să citească literatură, să dobândească o brumă de cultură ca autodidact, să discute cu colegii lui despre noutăţile literare ale lumii, să citească reviste literare. Aşa a aflat de Baudelaire şi Edgar Poe, care au devenit poeţii lui preferaţi, pe care i-a citit prin intermediar sau în original. Sub impresia lecturilor din opera acestora a început să scrie şi el versuri, aspirând să devină un fel de scriitor proletar, în genul vagabondului Jack London. Câteva din poeziile lui le-a reunit într-un volum pe care l-a tipărit la întoarcerea sa în ţară, prin 1931, la Constanţa, sub titlul *Ideale*. Volumul a avut un tiraj de 50 de exemplare, fiind plătit în întregime de autor. Nu ştim dacă l-a difuzat pe undeva sau dacă exemplarul legal a ajuns şi în posesia Bibliotecii Academiei. Noi l-am căutat în Biblioteca Centrală din Cluj, fără succes însă. Domnul Jouvenel avea la îndemână câteva exemplare, salvate prin cine ştie ce miracol, iar unul dintre ele a ajuns în posesia colegului meu Valentin Taşcu, care s-a ocupat de el în numărul amintit din „Tribuna". Volumul, care poate fi considerat o raritate literară absolută, se deschidea cu o prefaţă, din care am spicuit pentru dumneavoastră acest fragment, din care reieşeau împrejurările grele în care şi-a scris versurile: „Cu plămânii umflaţi de praf şi de gaze, cu tâmplele înfierbântate, cu mâna obosită şi tremurândă de munca grea şi chinuitoare, am scris aceste umile versuri. Prin galeriile minelor, pe vagoane, prin munţi, prin păduri, prin locuri impopulate şi deşerte, pretutindeni unde existenţa vieţii m-a obligat să fiu".

Versurile mărturisesc deznădejdea unui truditor care nu găseşte mare înţelegere la semeni: „În jurul meu se-nvârte o lume goală / În care eu nimica nu posed". Există şi o mărturisire autobiografică ceva mai extinsă, în care eul poetic capătă o transfigurare mai convingătoare, amintind reminiscenţe livreşti diferite: „Se varsă atâta aur pe valurile-n spume / Dar nimeni nu-i pe mare, nu-i nimeni să-i adun / La două mii şi patru sute metri adâncime, / Pe galerii obscure, lungi, întortocheate / Mai licăresc lumini bolnave, suspendate ,/ Şi ca din alte lumi nenumărate / Bubuituri prelungi, vederi anonime / Cine e acolo, cine bate?/ Fără-ncetare, zi şi noapte / Cine? vrea pământul să-l dărâme."

La final, poetul simte că şi-a îndeplinit misiunea de a comunica cu semenii, dar e convins că scurtul său popas poetic nu va mai fi repetat. De unde, versul de rămas bun din final: „Noapte bună prieteni, noapte bună ,/ E târziu. De-acum şi trebuie să plec, / Pe cărări nocturne, pe drumuri fără lună, / Mă duc, mă duc cu marea să-mi petrec".

Departe de a fi căpătat recunoaşterea ca poet între contemporanii săi, dl Jouvenel nu a uitat că a scris versuri în tinereţe şi, deşi trăia acum ca un pensionar venerabil în uitarea deplină a contemporanilor, mai apuca plaivazul din când în când spre a meşteri câte o rimă. Cea mai palpabilă dovadă a fost aceea că ne-a supus spre atenţie o poezie, pe care o scrisese nu demult, în care făcea elogiul ţării şi al pământului natal, văzut ca singurul loc care îţi putea duce fericirea. Dere a şi publicat-o în revistă, alături de foiletonul lui Valentin Taşcu. În momentul în care scriu aceste rânduri, el a plecat mai mult ca sigur de mult dintre noi, odihnind pentru vecie în ţărâna pământului natal, dar amintirea sa a rodit, iată, câteva amintiri, pe care le-am dorit consemnate aici, căci, la urma urmelor, şi el face parte dintr-o „întâmplare cu scriitori". Ca şi aceea prin care eu m-am dovedit un invidiat antrenor de fotbal al tinerelor fete din Munţii Apuseni. Să mai zică cineva că viaţa e monotonă şi lipsită de surprize!...

Iată că acum, în anul în care se împlinesc 50 de ani de la moartea povestitorului inegalabil al oamenilor de la Bucium Şasa, Ion Agârbiceanu, şi 40 de ani de la întâmplările povestite aici, faptele trăite atunci în lumea *Arhanghelilor* din Munţii Apuseni îşi cereau imperios dreptul de a fi reiterate pentru a întreţine memoria vie a unei „epoci de aur" a „Tribunei", astăzi când revista e ameninţată cu un boicot general din partea foştilor tribunişti.

Vistian Goia, Mircea Popa, Ion Buzaşi, Ion Mărgineanu,
Negoiţă Irimie, la bustul lui Ion Agârbiceanu

Titu POPESCU

De la Litere, la literatură

Este interesant cum s-au deschis aspiraţiile studentului la litere, care eram, spre viaţa literară clujeană, cum s-au fructificat dorinţele născute în cercul literar al liceului din Alba-Iulia, condus cu o superbă atragere în sus, de către prof. Ştefan Munteanu, devenit mai apoi prof. univ. la filologia timişoreană. Această dorinţă de cunoaştere directă, pe care o facilita oraşul academic de pe malul Someşului, e adevărat că a fost sprijinită şi de unele întâmplări biografice faste, care mi-au adus-o în preajmă. Aşa se face că traseele ni s-au interferat, că începusem să devin un obişnuit al redacţiei *Tribunei, Steaua* părându-ni-se mai greu de cucerit, avînd redacţia mai lăturalnic plasată şi o reputaţie baconskiană de frondă faţă de moda constrîngătoare a zilei.

În schimb, la *Tribuna* domnea o libertate nepăsătoare de restricţiile frontului ideologic, de care nu se făcea nici o problemă în textele scrise sau în cuvîntările improvizate la mese la fel de nepregătite, dar mereu ospitaliere. Redactorii săptămânalului erau învăluiţi, pentru noi, studenţii filologi bântuiţi de aspiraţii publicistice, într-o aură de mister mitologic (care, după cum spunea Octavian Paler, în *Calomnii mitologice*, spre deosebire de istorie, care cere date irefutabile, creşte taina pe care s-a construit, în mitologie nimic nu este lămurit, nici tainele, pe când în istorie nu ne putem dispensa de explicaţii). Şi ei parcă se complăceau în acest mister înnobilant, se purtau ca şi cum ar fi avut garanţia longevităţii lor valorice la degetul mic, pe care o eschivau cu o surâzătoare inconştienţă. Erau cel mai adesea văzuţi la crâşmele şi cafenelele din vecinătate, la braseria „Continentalului“ şi la cafeneaua „Arizona“, pe care le penetram şi noi, dornici de asemenea vecinătăţi ilustre. Acolo îl vedeam pe Negoiţă Irimie secundat de sfielnici admiratori, dar şi de prieteni de nădejde, între care Zoli Ivansuc, de la „Ştiinţa“ Cluj, pe Radu Enescu, strălucitor pe cât se ignora pe sine, descoperitorul stilului „smuls“ de băut coniacul, din lipsă – teoretică – de prea mult timp, pe Al. Căprariu, care îşi orânduia meticulos masa la care urma să stea timp îndelungat. Deasupra tuturor trona neostentativ Dumitru Mircea, care-şi consuma pe trasee itinerante pofta de viaţă, în compania la fel de arzătoare a şoferului Toni. La una dintre aceste ieşiri din Cluj, redactorul-şef oftase eliberator, în stilul vorbirii populare, pe care o afecta de multe ori: „Bine că am scăpat de Jeni!“. Unul mai tânăr din spate, care ştia câte ceva din aventurile galante ale redactorului-şef, îl întreabă: „Care Jeni, că noi n-o cunoaştem?“. „Nu mă, îi răspunde Dumitru Mircea, *jeniile* astea care scriu!“.

Sectorul critic al revistei era ardeleneşte gospodărit de Ion Oarcăsu şi Ion Lungu – „de-a Lungu şi de-a Oarcăsu“, cum se zicea prin redacţie. Plimbările lor nu depăşeau birourile redacţiei, pe care le umpleau în schimb cu păreri personale: narative la Ion Lungu, sarcastice şi teoretice la Ion Oarcăsu. O prezenţă efeminată şi aleatorie făcea Romulus Rusan („Dacă ridic glasul la el, e în stare să leşine“, spunea Dumitru Mircea), masiv ancorat, dar pe un făgaş personal, în cerinţele reportericeşti ale zilei: mi-a rămas în memorie un lung reportaj despre maşiniştii care nu se văd în spectacolele teatrului, dar fără care acestea nu pot avea loc.

O prezenţă retractil-personală era marcată de „maestrul“ Ion Rahoveanu, responsabilul sectorului de poezie al revistei, şi el anturat şi curtat de tineri bântuiţi de muze. Intr-una din zilele perioadei lui de glorie, mergea spre casă pipăindu-şi traseul cu umărul, pe ziduri. Un tânăr aspirant la gloria literară îl vede şi, grijuliu, vrea să-l protejeze: „Maestre, haideţi să bem o cafea“, la care Maestrul îi răspunde: „Te bag... , eu de azi dimineaţă vreau să mă îmbăt şi tu vrei să mă trezeşti!?“.

O figură delicat-bucuroasă făcea corectorul Aurel Dumitriu, absolvent de facultate, dar care nu reuşise să urce pe treptele gloriei scrisului, abandonat prea repede plăcerilor clipei, ceea ce a dus la umilirea lui de către urmaşul lui Dumitru Mircea, prozatorul D.R. Popescu – un „satrap de provincie“, cum îl numeşte Mircea Zaciu în *Jurnalul* său, un tip cu relaţii influente, abil cultivate, interesat în tot ce făcea, discreţionar în jos pe cât era de atent în sus. Dar asta se întâmpla mai târziu, eram deja la revista *Transilvania*, iar gloria *Tribunei* începuse să se destrame. La una din revenirile mele în Cluj, îl întrebasem pe Gusti Buzura dacă vor să publice un text, la care el nu mi-a răspuns, a făcut doar gestul că totul depinde de redactorul-şef, el, ca secretar de redacţie, nu avea nimic de spus.

Perioada „clasică“ a *Tribunei* începuse aşadar să apună, unii au plecat (Rahoveanu la casa municipală de cultură, Vasile Rebreanu la radio), alţii s-au pensionat (D. Cesereanu). Dumitru Mircea, cantonat în proletcultism, fusese mutat la direcţia filarmonicii clujene, unde avea asigurată o *Pîine albă* (titlul romanului său pentru care primise Premiul de Stat). Dar titlul unui capitol de aici nu i s-a potrivit: „Tovarăşul Corpade are o problemă“, fiindcă la el nu se vedea că ar avea vreo problemă: profitând de relaţiile pe care şi le făcuse, era mai tot timpul plecat în străinătate, împreună cu muzicanţii lui...

Ne-am revăzut după mai mult timp, la Műnchen, în cadrul unei întâlniri organizate de monseniorul Octavian Bârlea, când, la început, nu putea să-şi revină din uimirea că monseniorul comandase atâtea bunătăţuri... Eu aflasem că părintele Alexandru Mircea, din Spania, era fratele lui – un stâlp al bisericii greco-catolice şi un foarte bun stilist, pe care îl citeam totdeuna cu mare plăcere... I-am spus, fostului redactor-şef de la Cluj, că îi citisem cu încântare fragmentele de piesă pe care le publicase în revista *Transilvania*, parcă scrise de un alt om şi nu de autorul *Pîinii albe* (*Jimbla*, cum zicea Ion Mircea, nepot şi fost coleg sibian). M-a privit mult timp, parcă vedea prin mine altceva, nu a zis nimic, apoi a început să deguste bunătăţurile germane...

În încheierea acestor câtorva amintiri, să ne întoarcem la Octavian Paler. Comentând inscripţia de pe frontonul templului lui Apolo de la Delfi, „Nimic prea mult“, el scria: „Toţi cei care au făcut ceva în viaţă au făcut ceva <mai mult>. Au suferit mai mult decât alţii sau au ars mai mult. Au făcut ceva în exces. Au depăşit, într-un fel, măsura. Au avut o pasiune care i-a silit să fie excesivi, care i-a împiedicat să-şi drămuiască, să-şi limiteze o calitate care a cântărit mai mult decât celelalte“. Aşa îi vedeam şi noi, învăţăceii filologi bântuiţi de aspiraţii literare, pe cei a căror menire era deja consfinţită de realizările scrisului: excesivi în tot ce făceau. Şi asta ne impunea...

Victor Felea
N. Irimie
D. Daicoviciu
Mircea Zaciu

Petru Poantă, Titu Popescu, Ştefan Damian

Doina CETEA

„Colonelul” Leonida

În anul 1965, revista *Steaua* avea sediul pe strada Horea, la numărul 17. Poarta în formă de arcadă se deschidea spre un gang îngust şi lung, care se termina într-o curte interioară de unde se vedea în depărtare, peste acoperişuri, dealul Gruia. Cum se intra în clădire, în dreapta era biroul redactorului şef şi secretariatul, iar în stânga urcai 3-4 trepte şi ajungeai într-un birou mare, cu cinci mese de scris, ale redactorilor.

La secretariat le-am cunoscut pe Veronica şi pe Edith, care dactilografiau cu o repeziciune incredibilă textele colaboratorilor şi ale redactorilor. Ţin minte că atunci când am văzut-o prima dată pe Veronica, ea a discutat cu mine fără să se întrerupă din dactilografiat, de parcă degetele ei ar fi avut ochi. La fel şi Edith. Erau vesele şi primitoare. Veronica avea o statură potrivită, părul castaniu şi ochi iscoditori. Glumea cu redactorii, dar ştia să-i pună la respect atunci când întreceau măsura cu glumele lor, sau când o tachinau pe diverse motive. Edith era subţirică, blondă, părea fragilă, dar ţinea secretariatul cu o mână de fier.

Ida neni era femeia de serviciu. Simpatică, vorbea româneşte cu dificultate, dar se străduia să fie plăcută în colectivul redacţional. Pe seama ei circula o glumă (pe care, mai apoi, am auzit-o în diverse variante, dovadă că la mijloc era doar plăcerea redactorilor de a o tachina…), cum că într-o seară, trecând prin parcul mare al oraşului, nişte golani i-ar fi smuls geanta din mână, crezând că vor găsi bani în ea. Geanta era însă goală, aşa că băieţii au aruncat-o cu dispreţ şi se pregăteau să fugă, când Ida neni le-a strigat nelămurită: „Dar violul când urmează?”

Când am intrat prima oară pe uşa redacţiei, cu inima cât un purice, cu geanta plină de poezii şi proze, am avut impresia că am pătruns într-un cuptor. Mă înroşisem toată, tremuram şi nu-mi puteam stăpâni emoţia; în acele momente, Veronica şi Edith mi-au fost aproape ca şi cum ne-am fi cunoscut de-o veşnicie. Arătam ca o fetiţă, deşi aveam 23 de ani. Mai publicasem într-un ziar din Baia Mare şi, mai apoi, în *Făclia* clujeană, unde redactori erau Ion Sângereanu şi Ion Arcaş. La acea primă vizită la *Steaua*, nu am vorbit cu nici un redactor. Pur şi simplu, am lăsat textele la secretariat, urmând să mă întorc peste o săptămână să aflu dacă sunt publicabile sau nu. Abia atunci l-am cunoscut pe poetul şi criticul Victor Felea. Nu-mi mai amintesc ce i-am spus, eram prea emoţionată, dar domnul Felea, serios, m-a privit cu nemăsurată bunăvoinţă pe sub ochelarii care se sprijineau pe osul proeminent al nasului acvilin, spunând că i-au plăcut poeziile mele şi că vor fi publicate. Aşa am

debutat, în 1965, în prestigioasa revistă, cu convingerea că poezia mă reprezintă mai bine decât proza, de vreme ce profesionişti ai condeiului aleseseră spre publicare încercările mele poetice, şi nu pe celelalte… A trebuit să treacă ani ca să aflu ce se întâmplase atunci în redacţie şi cum a fost hotărât destinul meu literar. D.R. Popescu, cel care răspundea de sectorul proză, plecase la Bucureşti, după care a mai stat câteva zile în străinătate. Aşa că nu a avut timp să citească textele aduse de mine. Mai târziu, când a ajuns redactor şef la *Tribuna*, el mi-a publicat acele proze, citite cu întârziere. Dar eu debutasem de mult ca poetă…

În redacţie se mai aflau Mircea Tomuş şi Virgil Ardeleanu, amândoi înalţi, zvelţi, extrem de serioşi; mi se păreau greu de abordat, ba chiar de temut… Apoi, Virgil Nistor pe care mi-l amintesc povestind despre Cercul Literar de la Sibiu, despre cenaclul lui Victor Papilian nu numai în birourile de la *Steaua,* ci şi în familia mea, descoperindu-l, într-un târziu, prieten al unui unchi.

Leonida Neamţu, Octavian Bour, Aurel Gurghianu, Aurel Rău, Teodor Tihan, Aurel Şorobetea, în curtea *Stelei*, pe str. Horia nr. 17, anii 70

Redactor şef al revistei era poetul Aurel Rău. Îi cunoşteam poeziile, îmi plăceau mult, ştiam pe de rost nenumărate versuri. La fel citeam cu mare bucurie poemele lui A.E. Baconski, care se mutase la Bucureşti, ale lui Aurel Gurghianu. Oricum, înainte de a păşi pragul revistei, citisem toate cărţile redactorilor şi mă puteam lăuda cu îndreptăţire că îi cunosc bine pe toţi, din… scris. Îi admiram şi îi respectam, sentiment pe care îl port şi astăzi pentru toată echipa de atunci a *Stelei*.

Şoferul publicaţiei era celebrul Ion Bălăceanu, un tip înalt şi atletic, care s-a apucat şi el de scris la îndemnul lui D.R. Popescu. Nici nu se putea altfel, de vreme ce îşi petrecea existenţa între condeieri. A ajuns chiar membru al Uniunii Scriitorilor. I se dusese vestea şi datorită faptului că devenise colecţionar de icoane pe sticlă, după „modelul” şefului său, Aurel Rău.

Ulterior, au mai venit în redacţie Adrian Popescu, Petru Poantă, Eugen Uricaru, Aurel Şorobetea, colegi de generaţie şi buni prieteni. Mi-aduc aminte cum ne întâlneam cu toţii, colaboratori şi redactori, în ziua onorariilor şi cum mergeam la o cafea sau la o bere, fie la restaurantul *Metropol,* fie la „Mongolu'", adică la Remus Pop, care ţinea în gestiune pivniţa respectivei locante. Mesele din lemn de stejar masiv, înconjurate cu scaune pe măsură, bogat sculptate cu motive populare, ştergarele de pe pereţii de cărămidă, dar, mai ales, prietenia sinceră ce ne lega ne creau o senzaţie tonică, de certitudini. Credeam în talentul nostru, aveam încredere unul în celălalt, iar acest lucru ni se părea atunci (ba chiar şi acum ?!) cel mai important din lume.

Un personaj cu totul special în redacţia *Stelei* era Leonida Neamţu, pe care l-am perceput de la început ca pe un rebel. Era plin de talent, devenise celebru datorită romanelor sale poliţiste de succes, dar rămânea, în esenţă, un rebel boem. Nu prea înalt, dar cu o constituţie atletică, cu ochi albaştri metalici, blond pe lângă calviţia ce se contura un pic prea devreme, se afla într-o stare permanentă de surescitare, într-un continuu neastâmpăr, în căutare de feţe noi, de iubiri noi... Leonida avea un complex ciudat faţă de cei înalţi şi puternici; când întâlnea asemenea personaje, în el se declanşa un adevărat vulcan şi se comporta precum… pechinezii în faţa dulăilor: agresiv, îndrăzneţ, fără să mai ţină cont de puterea reală a fiecăruia. În cârciumile deocheate de la periferia Clujului, ca de pildă la „Broasca Verde", unde se întâlneau căruţaşii şi îşi povesteau întâmplările zilei, Leonida îşi încerca puterile. Ochea un bărbat musculos, înalt, care, la o adică, ar fi putut ridica singur o căruţă, şi îl provoca la bătaie. Zdrahonul îl privea cu îngăduinţă, dar Leonida nu îl lăsa în pace, îşi dădea cămaşa jos, îşi arăta bicepşii, îşi încorda muşchii şi pornea la atac. Căruţaşul şi prietenii lui îl lăsau mai întâi să salte în faţa lor. Ştiau că „scriitorul" (habar nu aveau ce scrie şi unde scrie, dar aşa îl cunoşteau toţi) poate fi potolit cu o singură directă de dreapta, pe care o şi încasa imediat. A doua zi, Leonida apărea la redacţie cu o vânătaie pe faţă sau cu un leucoplast lipit la arcadă. Iar întâmplarea se repeta periodic…

Într-o noapte, povestea Aurel Rău, a fost trezit de un telefon de la Garnizoana militară din Floreşti şi întrebat, nici mai mult, nici mai puţin, dacă îl cunoaşte pe… scriitorul Leonida Neamţu. A înlemnit. Se întâmplase ceva? A, mai nimic, răspunse o voce baritonală. Vrem doar să verificăm identitatea unei persoane…! Ce se petrecuse în acea noapte? După un chef straşnic la „Broasca Verde", Leonida pornise spre casă pe două cărări. De la cârciumă la apartamentul său din Mănăştur erau doi kilometri. La fel şi până în Floreşti. Scriitorul a „greşit" drumul şi a ajuns printre maşinile cazarmei de la marginea oraşului. Santinela a auzit zgomote în parcare şi l-a somat să se oprească. Mă grăbesc să spun că lui Leonida, în redacţie, colegii îi mai spuneau şi „colonelul". Asta explică faptul că, surprins în flagrant delict, Leonida a început să vocifereze şi să spună că el este colonel şi că vorbeşte doar cu un ofiţer de rang superior. Era aproape miezul nopţii, dar santinela nu a avut ce face, l-a trezit pe comandantul garnizoanei şi l-a chemat la locul faptei. Faţă în faţă, cei doi s-au privit lung şi ofiţerul a întrebat: „Cine sunteţi dumneavoastră?". „Eu sunt Leonida

Neamţu!”. „Scriitorul?” a insistat colonelul. „Da, scriitorul”, răspunse Leonida, legănându-se uşor. „Spuneţi-mi un titlu din cărţile dvs. şi vă cred“. Leonida zâmbi, făcu ochii mari, deschise gura şi… se blocă. Nu îşi amintea în acel moment nici măcar unul din titlurile celor 25 de volume pe care le publicase până atunci. Tensiunea creştea. Colonelul îşi pierduse răbdarea. Cu un ultim efort de luciditate, Leonida le ceru să-l sune acasă pe redactorul şef, Aurel Rău. Era deja miezul nopţii când Aurel Rău primi telefonul de care vorbeam la începutul acestor rânduri. Trezit din somn, este rugat să vorbească la telefon cu… cineva şi să-i certifice identitatea. Dialogul a fost scurt: „Salut, bătrâne. Aici e colonelul“, zise Leonida. „Bine, dă-mi-l pe ofiţer“. Şeful garnizoanei Floreşti l-a urcat într-o maşină şi l-a dus acasă, în Mănăştur… Acesta a fost Leonida Neamţu. Un boem super talentat.

Ce păcat că mulţi dintre cei evocaţi aici nu mai sunt printre noi… Ce poveşti ne-ar fi spus acum Leonida, Gurghianu, Titi Ardeleanu…

În faţa sediului revistei *Steaua*, pe strada Horia nr. 17 – Aurel Rău Victor Felea Doina Vasilescu-Păcurariu (soţia lui Francisc Păcurariu), Ion Lungu

Poeţi la Echinox
Lectură la Biblioteca Judeţeană Octavian Goga:

Adriana Teodorescu
Horia Bădescu
Victor Constantin Măruţoiu
Mariana Bojan
Marcel Mureşeanu
Constantin Cubleşan
Doina Cetea

Dumitru CERNA

Victor Felea: *Destinul ca un bivol greoi*

Nu a fost o întâlnire memorabilă. A fost o întâlnire în „stil Felea”... Îl căutasem la redacţia „Tribuna” cu versuri, înfrigurat şi optimist. Era de-o timiditate adolescentină. Le-a primit şi mi-a spus: „Să vedem ce putem face”. N. Prelipceanu mi-a răspuns la „Poşta redacţiei”, întunecându-mi orice speranţă. Am fost consternat, încât am reuşit s-o scot din sărite până şi pe Mariana Bojan, la care mă dusesem să mă plâng. Apoi, Victor Felea s-a pensionat. Ne întâlneam în „Arizona”, purtându-ne unul cu celălalt, de parcă ne-am fi cunoscut de-o viaţă. Se jena, la început, pentru „incidentul” cu Prelipceanu. În trei, cu Felea şi Mariana Bojan, am fost ani de zile consumatori docili ai cafelei contrafăcute în vestita cafenea a începuturilor mele. Cutreieram librăriile, iar în „Pescarul” sorbeam şi ultimul strop de ciorbă de burtă. Fumam „Snagov” şi mă simţeam ocrotit de prietenia poetului cu alură sfios-academică.

M-a vizitat de câteva ori acasă. Discuţii lungi, ţigări fine, căpătate, aperitive încropite, mărturisiri, poezie. Era, după cum îmi mărturisise, pentru prima oară când evada, vizitând pe cineva aşa, de unul singur, într-o eliberatoare şi bucuroasă clandestinitate. Seara, târziu, îl conduceam la troleibuzul 6. Într-una din seri, cuprins de-o fericire spontană, mi-a arătat luna: „Priveşte câtă perfecţiune, parc-ar fi un pietroi brâncuşian”. A urcat, cu o sprinteneală nebănuită, în troleibuz. Prin fereastră, mi-a făcut un semn cu mâna, ca şi cum ar fi spus: „Rămâi şi priveşte luna, vezi ce vezi”. În seara aceea, îi citisem câteva poeme şi Felea tăcuse, privindu-mă. Semnul său spre lună voise poate a fi un răspuns. Eram încurcat. Nu i-am mai citit niciodată.

Manifesta o dragoste sfioasă faţă de copii. Pe fiica mea, Cristina, o ţinea pe genunchi şi ea era singura care-l privea direct în ochi. Aştepta vremea când nepotul său ar fi crescut, spunându-mi: „Vom ieşi în parc cu copiii. Ei se vor juca uitând de noi, iar noi vom privi printre frunze spectacolul lumii”. Copilă, de câţiva anişori, Cristina îi detectase afecţiunea. Când se anunţa că urmează să mă viziteze, doar ea intra în panică. Îşi dorea să zăbovească mai mult, s-o dezmierde sfios, s-o alinte. Aşa se face că, într-o după amiază, abia sosit, Cristina se precipită să se asigure că poetul va rămâne şi, nerăbdătoare, cu ochii cât cepele, îl întrebă: „Nenea Felea, când plecaţi?”. Surprins şi descumpănit, cu greu l-am convins să se aşeze. Gafa fetiţei îl năucise.

Acceptase să-i iau un interviu. Mă frapa asemănarea izbitoare dintre poezia sa şi făptura sa mirată, cu viaţa pe care-o ducea, deloc grăbit, ivit ca prin minune pe stradă, ca un semn de întrebare, cu sacoşa sa ticsită cu ziare, cărţi, poeme şi pâine. A răspuns cu multă diplomaţie la întrebările pe care le consi-

dera oarecum „incomode”. Iniţial, îmi intitulasem interviul „Destinul ca un bivol greoi”, un vers al său publicat, ce trecuse de interpretarea maiatenţilor epocii. Mariana Bojan m-a sfătuit să-l schimb, să nu-i fac neintenţionat vreun rău lui Felea. În anii aceia, celebrul vers putea fi degrabă răstălmăcit. Interviul a apărut în „Tribuna” sub titlul „Sămânţa fermecată”. Este unul din puţinele interviuri pe care Victor Felea le-a acordat. Împlinise 65 de ani!

Prin 1986, am participat împreună, la Casa Tineretului, ticsită de microfoane, la o întâlnire cu elevii şi profesorii Liceului Pedagogic. Precaut, Victor Felea a răspuns cu multă diplomaţie întrebărilor, având grijă să nu cadă într-o capcană. Întâlnirea fusese organizată de către U.T.C. şi asta îl făcea să aibă rezerve. L-am invocat atunci pe Esenin ca pe o şansă a salvării noastre prin poezie. Depăşisem nişte limite. Nu-i plăceau îndrăznelile publice şi-l cam trecuseră fiorii. Am mers, după întâlnire, la mine acasă, acolo unde Maria pregătise o masă copioasă. În pofida unui fizic astenic, Felea era un mare gurmand, ştiind să roureze o masă cu bucurie intelectuală. Ei bine, de data aceasta, Felea a fost rezervat.

Îmi mărturisise că n-a prea fost apropiat de tatăl său, preot în satul natal, Muntele Băişorii. Imaginea tatălui, în schimb, îl obseda. Mi-a povestit că, într-o vară, la Mare, fusese confundat, de către un consătean, cu tatăl său. Îl deranjase într-atât această confuzie, încât reuşise să-i strice tot cheful. A doua zi avea să se întoarcă înapoi la Cluj. Niciodată, după această mărturisire, n-a mai adus vorba, în vreun fel, despre părintele său.

Într-una din după amiezele de vară de pe aleea Călan, mi-a povestit că satul său natal fusese terorizat, ani de zile, de un hoţ înrăit. Oamenii erau alarmaţi şi, cu toate că ştiau precis cine era hoţul, în instanţă acesta nu recunoştea nimic. După ani de zile, în pragul disperării, completul de judecată, epuizând şi ultimele argumente, l-a pus pe infractor să jure pe Biblie. Înmărmurit în faţa Cărţii Sfinte, răufăcătorul a mărturisit, recunoscând toate faptele comise. Se petrecuse în anii cei mai grei ai comunismului. Misterul Bibliei îngrozise şi cel mai îndârjit, precaut hoţ. Îl înmuiase.

Făcea mare haz, cu o înfăţişare delicios-şugubeaţă, de faptul că reuşise să-şi editeze un volum de *Poezii alese*. Îmi povestea că, după apariţia volumului, confraţii îl tachinau, mai în glumă, mai în serios: „Şi Felea ăsta, cu înfăţişarea lui umilă, se plânge-n stânga şi-n dreapta şi-şi mai scoate un volum de alese...”. Zâmbea şmechereşte, gândind că a reuşit să „păcălească” şi el pe cineva în viaţă.

Îl rugam să-mi vorbească despre A.E. Baconsky, cel de la „Almanahul literar”. Mi-a vorbit despre „Biserica neagră”, despre refuzul lui Marin Preda de a-i publica romanul la C.R. („Monşer, ţin mai mult la scaunul meu, decât la biserica dumitale neagră”.).

Uneori zâmbea larg când îl evoca pe Baconsky. Mi-a povestit, cu plăcere, că, pedant şi plin de farmec cum era autorul *Corabiei lui Sebastian,* pretindea şi colaboratorilor săi aceeaşi eleganţă, aceeaşi grijă pentru cum ar trebui să se îmbrace. Într-o zi, l-a împrumutat pe Victor Felea cu bani şi l-a trimis să-şi cumpere stofă şi să-şi comande un costum, indicându-i şi magazinul şi croitoria.

Evident, banii trebuiau returnaţi în rate, la salar. „Aşa m-am făcut c-un costum de care eram mândri şi eu, dar şi Baconsky” îmi spusese Felea surâzător.

De câte ori mă vizita, îmi aducea cărţi sau manuscrise, pe care mi le dăruia cu o eleganţă desăvârşită. Aşa am primit un exemplar din *Istoria literaturii române – epoca veche* de Sextil Puşcariu, din 1930, ilustrată; zece volume din *Criticele* lui Eugen Lovinescu, precum şi *Epiloguri literare*, din 1919. Mi-a dăruit un carneţel cu coperţi din vinilin negru, ce cuprinde poezii datate, desene, vignete. Pe prima filă a caietului este notat numărul de telefon al lui Laurenţiu Fulga de la Uniunea Scriitorilor, pe a doua, a scris următoarea dedicaţie: „Acest carneţel cu versuri (manuscrise), din perioada 25 dec. 1978-17 nov. 1980, e dăruit cu toată amiciţia lui Dumitru Cerna (Mitică!), azi 20 oct. 1988. Sînt versuri scrise *pe furate* în orele de redacţie, spre a-mi dovedi mie însumi că *se poate*. Victor Felea”. Altădată, mi-a adus caricaturi ale sale făcute de pictorul Vasile Gheorghiţă: „Ţine-le matale, aici stau bine!...”. Am mai primit de la poet cópii cu poeme dactilografiate, traduse în franceză şi engleză. Traducerea în franceză îi aparţinea. Îi făcea plăcere să dăruiască bucuros, cu o faţă destinsă şi luminoasă. Când dăruia, şi ochi-i râdeau...

Scriitorul său preferat, cel puţin în ultimii zece ani cât a durat prietenia noastră, era Julien Green. Am reluat de curând lectura *Jurnalului* său, apărut în 1982, la Editura *Univers,* în traducerea lui Modest Morariu. Am sentimentul că Felea şi Green au trăit aceeaşi viaţă. Iată o însemnare a lui J. Green din 23.VI.1938: „Cred că nimeni nu bănuieşte ce anume constituie fondul tristeţii mele. Cum să spun? Este imposibil de spus şi pare ridicol. O voi spune totuşi. Aş fi vrut să fiu sfânt... Mare parte din viaţa mea nu-mi seamănă. Simt intens că trec necontenit alături de cel care aş fi vrut să fiu şi, într-un fel, omul acela există, se află acolo şi-i trist, iar tristeţea lui este şi a mea”.

În anul 1988, i-a apărut volumul de versuri *Decorul speranţei,* la C.R. Eram de câţiva ani prieteni. Volumul poartă următoarea dedicaţie: „Poetului Dumitru Cerna, o nouă carte, cu *speranţa* că nu îl va dezamăgi acest *decor* poetic (în care poate se va recunoaşte). Totodată, cele mai bune sentimente de amiciţie şi pentru el şi pentru Doamna Maria, şi, toată afecţiunea pentru Cristina cea mică. Victor Felea, iulie 1988”. În august 1988, mi-a dăruit *Cântecul materiei*, versuri alese, Editura *Dacia* 1973: „Poetului Dumitru Cerna, aceste versuri mai vechi, în speranţa că vor consolida şi mai mult o prietenie nouă, cu preţuire, Victor Felea”. După 1989, m-a căutat cu „Gulliver-ul” său poetic de la C.R. din 1979: „Poetului Dumitru Cerna, acest *Gulliver* pierdut şi... regăsit, cu bucuria de a-l şti mereu un entuziast al poeziei – şi o urare de sănătate. Victor Felea, Cluj, august 1990 (după revoluţie)”.

Îi plăceau antichităţile. Îl atrăgeau consignaţiile şi, ori de câte ori mergea la Bucureşti, intra şi prin aceste curioase magazine ale vremii, de unde-şi lua tablouri, bijuterii, obiecte de rafinament. Acolo găsise şi-şi cumpărase un inel din argint, foarte frumos, pe care erau inscripţionate zodiile. Aşa, prins pe deget, mâna sa părea şi mai misterioasă.

Ultima oară când ne-am întâlnit arăta mai stins, mai fără vlagă. M-am oferit să-l conduc, ca de fiecare dată, prin librării. Citise într-o revistă că urma să apa-

ră Haig Acterian, ceva despre teatru. Am mers şi la Librăria „George Coşbuc". I-a fost foarte greu să treacă de treapta de la intrare. L-am prins de braţ şi am intrat. În hol, s-a odihnit. Privea lung rafturile cu cărţi, dar nu mai putea ajunge la ele. Iar cartea lui Haig nu apăruse încă...

Martie 1993. Preoţii, la înmormântare, l-au numit adesea „Aurel" Felea, şi au repetat greşeala până la indignare. Dar Victor Felea era liniştit, destins şi parcă mai expresiv ca niciodată. Am plecat din cimitir, împreună cu Mariana Bojan, la ea acasă. Am băut vin, am mâncat cartofi prăjiţi şi l-am evocat pe poetul ce ne fusese prieten şi care acum se afla „pe bolovanul de la marginea lumii".

În anul 1996, la sugestia poetului Negoiţă Irimie, am iniţiat un premiu literar „Victor Felea" în cadrul Concursului de creaţie poetică al Festivalului Naţional de Poezie „Orfeu", pe care-l organizam la Cluj-Napoca.

Aprilie 1997. În prefaţa la volumul meu cu poeme olografe, *Sceptic de rezervă*, criticul Petru Poantă făcea următoarea precizare: „Am aflat târziu despre el (Dumitru Cerna, n.n.) că făcea parte din anturajul ascetic al acelui uşor bizar şi în multe privinţe recunoscut Victor Felea, poetul de mari disponibilităţi fecund-depresive".

Aurel Rău şi Victor Felea, anii 60

În toamna aceluiaşi an, l-am visat pentru prima şi ultima oară. Era îmbrăcat într-un costum nou-nouţ, foarte elegant şi-mi spunea că vrea să se pensioneze. Erau acolo, dar mai departe de el, redactori ai *Tribunei.* M-a privit într-un mod ciudat, cu blândeţe, dar şi cu insistenţă. M-am trezit brusc, îngrijorat. A doua zi am sunat-o pe Mariana Bojan să-i spun visul.

Anul 2000. Apare, la Editura Albatros, masivul volum *Jurnalul unui poet leneş* (752 p.), îngrijit de Lidia Felea, soţia poetului. Sfârtecat. Restul, după 75 de ani. Nicio referire la prietenia noastră cuprinsă în zece ani. Ultimii ai vieţii sale. Nici măcar la aceea cu Mariana Bojan, de peste treizeci de ani. Mariana Bojan este amintită, în schimb, o singură dată, întâmplător, într-o însemnare lapidară. Atât. De altfel, îngrijitoarea mă pusese în gardă, încă înainte de apariţia jurnalului, avertizându-mă că n-are rost să mă mai zbat pentru dezvelirea unei plăci comemorative pe blocul unde a locuit ultimii ani ai vieţii Victor Felea, demers iniţiat de mine, deoarece, anticipa ea, n-o să ne placă ce vom citi în jurnal. Probabil se referea la însemnările politice de după Revoluţie, al căror pathos m-a surprins – Felea fiind un om precaut, mai ales în ordine politică – dar fără relevanţă pentru mine. Şi pentru ceilalţi, „oficialii", la care, probabil, făcuse referire îngrijorata doamnă.

Într-un text din 1998, Petru Poantă făcea acest comentariu, în „Steaua”: „Poate cea mai luminoasă figură a vieţii literare clujene, Victor Felea este de fapt un poet profund anxios. Existenţa sa publică a însemnat o figuraţie discretă. Umbra a fost parcă mai consistentă decât omul. Opera, în schimb, are o corporalitate densă şi dezvăluie prezenţa vie a unui spirit activ, de o surprinzătoare mobilitate şi flexibilitate”.

Orfeu 1998 – Dumitru Cerna, Negoiţă Irimie, Mariana Bojan, Grigore Leşe

Vasile Sălăjan, Petre Bucşa, Ion Cocora, Horia Bădescu, Victor Felea, Domiţian Cesereanu

Adrian POPESCU

Şcoala de literatură

Se credeau în rai,
Şi aveau doar patul…
Geme sub tramvai,
Din Mălini, băiatul.

Sadoveanu, magul,
Vine să-i înveţe,
Unde o fi toiagul
Crestelor semeţe?

Pare alta harta,
Ce pestriţ norod:
Vin să-nveţe arta
Şi să doarmă-n pod.

Ucenici sau calfe,
Debutând la ziar,
Printre ei cu albe
Foi, poetul rar.

Prozatori ce glasul
Şi-l îngroaş-acum;
Visători de crâşmă,
Ce încheagă fum.

Care-i mareşalul,
Între mulţi soldaţi?
Se deschide balul,
Vin şi nechemaţi.

Ce copii intrat-au,
Ce bătrâni revin,
Au pe frunte Tau,
Semnul cel divin?

Adrian Popescu şi Gabriel Chifu

Adrian Popescu, Ioan Pintea

Sau pe fruntea lor
Nu e scris nimic,
S-au topit în cor,
Cum i-au instruit?

Uite-n pod hublouri,
Priciuri, să te arunci,
Printre vechi tablouri,
Cum era pe-atunci…

Casa scriitorilor

Aici, se mai aud paşii lui Laurenţiu Ulici,
coborând pe scara monumentală,
ieşit să-l întâmpine pe Zaharia Stancu.
Sub talpa lor simt
cum scârţâie parchetul,
iar geanta lui Traian Iancu luceşte
din colţurile cu metal, patru,
plus încuietoarea cu cifru,
cinci colţuri, colţare,
cum şi steaua roşilor are.
Poc!, aud cum se deschide briceagul
paşnic al domnului Fulga,
cu el taie sfoara pachetelor,
cum l-au rugat funcţionarele;
a trecut şi generalul pragul,
(om singur, om de campanie,
ce te faci la drum fără tăiş?)
Aici, la Casa Monteoru,
cafeaua cu care ne primea
dimineaţa devreme,
e mereu gata, aburi şi vis,
chiar dac-o face
de-acum altcineva.

Din oglinda veneţiană
cu înger deasupra,
cine mă priveşte?
Din apele sale clare,
cine-mi întinde mâna?

Cei care mă aşteaptă,
mai rabde doar puţin,

vom sta, cum stam odată,
vom gusta pâine şi vin.
La o masă bogată…

Numele

1.
Acum ne descoperim uscaţi de vântul sec,
de parca am fi stat în pustiul Karantaniei,
suferind de foame şi de sete,
patruzeci de zile,
dar nu e decât vârsta care,
vrând-nevrând, ne– aduce
puţină, ori multă înţelepciune.

Bogăţiile lumii nu le-am dorit,
de pe streaşina templelor
nu ne-am lansat, orgolioşi,
siguri că nu vom păţi nimic,
nici pofta de a conduce
nu ne-a stricat zilele.

Din pietre doar am făcut un fel de pâini,
care nu satură,
versuri din micile noastre întâmplări.

Toată puterea ni s-a scurs
pe nesimţite în albul
unor pagini care se vor şterge.

Acum sunt pregătit.
„Ce-i scris e scris!"
Voi veni la primul semn.

2.
Pielea uscată va avea iar
frăgezimea celei de copil,
după ce s-a scăldat
în Siret sau în Topliţa.

Ca păstrăvii din lazulde argint,
dintr-un lac împrospătat
de izvoarele Sucevei,
se vor aduna, sărind,

Molnos Lajos, Adrian Popescu

prietenii mei de demult.

Când le voi rosti fără greş
numele,
se vor bucura de parcă
le-ar fi aruncat Moroşanu
boabe de porumb peştilor săi.

De Tine, Doamne, mă rog,
aminteşte-Ţi şi de mine şi de ei,
scrie-ne numele acolo, sus,
dacă eu nu le-am uitat,
nici Tu, Dreptule Judecător,
nu le uita.

Horia Bădescu, Petru Poantă,
Adrian Popescu

Echinox *n-a fost o anticameră, ci chiar salonul literar al generaţiei '70*

– Ce a reprezentat pentru dvs. etapa Echinox: o anticameră în raport cu Steaua sau o perioadă bine definită în descoperirea de sine; un atelier literar sau o experienţă spirituală majoră?

Echinoxul a fost hotărâtoarea experienţă spirituală a tânărului ce eram, o şcoală a prieteniei exigente, unde alături de Ion Pop, Ion Vartic şi neuitatul Marian Papahagi, sau de maturul Eugen Uricaru, învăţam că profesionalitatea şi onestitatea sunt inseparabile în cazul scriitoului autentic. La *Echinox* funcţiona spiritul critic, luciditatea, scârba de compromisuri social-politice, într-un cuvânt respectul valorii. Am descoperit că totul trebuie raportat la universalitate, nu la conjunctură, la literatura lumii, nu a provinciei în care trăiam. Şi Nicolae Prelipceanu şi Peter Motzan, colegul nostru german, şi Angela Marinescu şi poetul Franz Hodjak şi mulţi alţii credeau la fel. Erau „echinoxişti", chiar dacă nu toţi făceau parte din redacţie, erau în grupul clujean de autori tineri care se revendicau estetic de la modernitatea europeană, de la modernismul târziu, crescut dintr-o cultură bine asimilată, într-o vreme dură, a dictaturii ideologice ceauşiste. Din spiritul riguros al *Echinoxului* s-a născut şi revista *Vatra* (unde Alexandru Cistelecan, Virgil Podoabă, Aurel Pantea fac o excelentă echipă de foşti şi pereni „echinoxişti") şi *Familia* unde Ion Simuţ, Ioan Moldovan şi Traian Ştef continuă principiile revistei clujene: ţinută etică şi refuzul provincialismului, perspectiva europeană a valorilor. Din acest spirit critic şi ironic s-a născut şi *Istoria...* lui Radu Ţeposu şi proza lui Ioan Groşan, şi *Apostroful* clujean. *Echinoxul* nu a însemnat doar poezia metafizică, ermetică, naturistă a lui Ion Mircea, Dinu Flămând, Horia Bădescu, eseurile şi cronicile talentatului Petru Poantă, ci şi energia lui Uricaru şi răbdarea lui Ion Pop, clarviziunea lui Papahagi, apoi

„Şcoala ludică" a lui Vartic, afecţiunea şi sprijinul moral ale „Profesorului" Mircea Zaciu, experienţa literară câştigată, treptat, odată cu cea a vieţii imediate, contrazicându-ne, deseori, ea, viaţa, proiecţiile ideale, contrariindu-ne cu pragmatismul său.

La *Steaua* am intrat ca fericit corector în 1971, în ultimele luni ale anului când începea iar presiunea ideologică. Un noroc să faci parte din redacţia lui Aurel Rău. Alături de colegi mai vârstnici, de ţinută: Aurel Gurghianu, Virgil Ardeleanu, Leonida Neamţu. Doar că după un an şi jumătate, eram trecut, împreună cu un alt „echinoxist", Aurel Şorobetea, pe o jumătate de normă. Aşa am dus-o vreo 15 ani, aşa păţiseră în urma reducerii organigramelor redacţionale şi Virgil Mazilescu, Lucian Raicu şi Dana Dumitriu la *România literară*. Aceeaşi muncă, salariu 1/2. De fapt, scriptic, până aproape de Revoluţie, aşa am rămas, când a fost pensionat un coleg de mult pensionabil şi am revenit la situaţia din 1971. Schimbările la revista *Steaua* au fost întotdeauna lente, ardeleneşti, după deliberări prelungite, amânări şi pertractări. Nu au rezistat, după Revoluţie, în redacţie, mai mult de câteva luni, nici Marta Petreu, nici Alexandru Vlad. Nu s-au adaptat stilului condescendent şi tipicului revistei. A plecat, după 1990, şi Mircea Ghiţulescu, după ce Eugen Uricaru lăsa şi el *Steaua*, pentru *Luceafărul*. A venit o fiinţă greu de modelat după tiparul tradiţional „stelist": Ruxandra Cesereanu. A adus dezinvoltura tinerei nouăzeciste, un sânge critic tânăr în arterele uşor obosite ale rubricilor, colaboratori noi şi texte diferite de eleganţa statuară şi clasică a revistei ajunsă la aniversarea sa semicentenară. Diferenţa dintre *Steaua* şi *Echinox*, care nu a fost o „anticameră", ci chiar salonul literar al generaţiei '70, este cea dintre tehnocraţie şi talentocraţie, în ce mă priveşte, desigur. La revista lunară a Uniunii Scriitorilor, în deceniile „satanice", tehnoredactorul care, practic, îl dubla pe excelentul grafician Octavian Bour, era infinit mai util decât redactorul, scriitor în afirmare, sau afirmat, cu cărţi premiate, comentat favorabil etc. Tehnoredactorul ştia, e drept, limba maghiară din care putea traduce articole „de angajare" sau poeziile patriotice, ştia şofa şi să întreţină maşina, lucruri la care eu eram inapt. Acestea au fost şi argumentele, când, în 1973, Uricaru şi Poantă au cerut să nu fiu „redus" din schemă. Bineînţeles că utilitatea tehnicianului, simţul său practic covârşeau (cu asupra de măsură) utilitatea poetului şi corectorului care eram. Nu am nici un resentiment, nutresc recunoştinţă pentru că, lucrând într-o redacţie, am reuşit să-mi scriu, cât mi-a fost dat, cărţile. Dar am trăit şi trăiesc, alături de cei care au mai rămas la *Steaua*, Aurel Rău, Ruxandra Cesereanu, T. Tihan, sentimentul că oricând revista poate fi desfiinţată, socotită nerentabilă, inutilă. Salariile, sub grila oficială, publicată de Monitorul Oficial sunt de mizerie. În „anticameră", eram liber, încrezător şi nesupus economicului, la *Steaua*, în cei 30 de ani, am înţeles că imaginea socială contează, în primul rând, nu inefabilul că, într-adevăr, „copiii şefilor noştri vor fi şefii copiilor noştri". Aşa că am inventat şi eu un proverb: „tabietul omoară poetul". Sărăcia şi precaritatea socială sunt daruri cereşti şi născătoare de poezie. Nu mă plâng, constat şi-mi asum condiţia cu luminoasă încredere în destin.

– Care credeţi că a fost aportul echinoxiştilor, ca mişcare literară, la „limpezirea apelor" literaturii române a deceniilor 7-8 (pusă eventual în oglindă cu alte grupări literare care au precedat-o sau intersectat-o, cum ar fi, spre exemplu, Cercul literar de la Sibiu, Grupul de la Târgovişte, Grupul oniric*.*

– Echinoxul a fost o mişcare culturală de anvergură, nu o coterie, o reafirmare a esteticului împotriva ideologiei comuniste, a literaturii „angajate", teziste şi mincinoase, în fapt. În revista studenţilor clujeni a apărut Heidegger în 1968, eseul său din 1929, *Ce este metafizica?,* Teilhard de Chardin (comentat de Andrei Marga), poezie occidentală, de la Paul Celan şi Ezra Pound la Eugenio Montale, Salvatore Quasimodo, André Frenaud, Stephen Spender, interviuri cu Alexandru Paleologu sau Lucian Pintilie, Memoriul lui Blaga (publicat de profesorul Mircea Zaciu) adresat autorităţilor comuniste care-l supravegheau pe marele poet, pagini de arhivă literară, prozele lui Uricaru şi Runcanu, anchete literare, între care una, aş zice, notorie, *Dreptul la timp,* prin '85, conţinea şi judecata aspră a lui Mircea Cărtărescu asupra poeziei române postbelice, unde, cu excepţia lui Nichita Stănescu, nu găsea decât un „vacuum". Din înşiruirea numelor, rapidă, nesistematică, cred că ne convingem că *Echinoxul* a salutat şi susţinut valoarea, a respectat părerea celuilalt, s-a orientat după ora vest şi central-europeană, nu cea orientală, a cultivat, asemeni „Cercului literar de la Sibiu", cu care ne simţeam apropiaţi, prin multe opţiuni estetice, eseul, filosofia, registrul „grav", mai târziu ironia intelectuală şi umorul, figura poetului doct, a traducătorului pasionat de universul liric al creatorilor de primă mână. Livrescul şi manierismul de care a fost învinuită lirica „echinoxiştilor" au contribuit la „limpezirea apelor", cum ziceţi, mizând pe substanţa spirituală, pe un neomodernism, cu punctele de sprijin în Blaga şi în ermetismul italian. *Echinoxul* a reprezentat, apoi, experienţa noastră de comuniune culturală cu literaţii maghiari şi germani, care traduceau din textele noastre şi noi, la rându-ne, din ale lor. A fost o revistă trilingvă, unde ne cunoşteam şi ne recunoşteam identitatea, îmbogăţindu-ne reciproc. Iriny Kiss Ferencz, Bernd Kolf, Ion Mircea şi subsemnatul apar în 1971, în colecţia *Echinox* (sistată apoi, începuse „revoluţia culturală") la Editura Dacia. Transilvania distilează o miere polifloră, polietnică, în scrisul multor autori, un buchet de arome diverse. Diversitatea culturală se manifestă printr-un limbaj comun de teme, stiluri, chiar dacă distribuie diferit accentele, aromele, particularităţile. Faţă de grupul oniric şi faţă de „cerchişti" poate şi acest cosmopolitism resuscitat în „epoca de aur" să fie o însuşire a revistei. Deşi, „Cercul literar de la Sibiu" era şi el poliglot şi cosmopolit... Faţă de „Grupul de la Târgovişte" manifestam, de asemenea, afinităţi. Cultul stilului şi lumea văzută ca text, o anumită subtilitate „evazionistă", discretă, dar tenace, irepresibilă.

(fragment din interviul apărut în *România literară* nr. 19/2000)

Virgil STANCIU

Arizona literară

Localul pe care Clujul îl cunoaşte sub denumirea „Arizona” a existat cel puţin o jumătate de secol în locul unde îl ştim, la jumătatea drumului între o librărie şi un cinematograf, în proximitatea Universităţii şi a unei redacţii, fiind deci un loc geometric excelent pentru a găzdui un forum ad-hoc unde să se comenteze arta, literatura, filosofia, poate chiar ştiinţele exacte. Astăzi este şi el un bastiment scufundat, într-un peisaj dezolant, în care n-a rămas decât coca goală din navele-amiral ale oraşului, în frunte cu hotelul „Continental”. În parte, atribuţiile „Arizonei” au fost preluate de „Klausenburg Café Konditorei”, local altminteri plăcut, primitor şi confortabil, dar parcă puţin cam prea cu ştaif pentru boema clujeană. La vremea când şi-a primit porecla şi şi-a transformat-o în renume, “Arizona” făcea parte dintr-un lanţ de cofetării-cafenele numite oficial „Vitadulci”, dar cunoscute artiştilor şi tineretului studios sub felurite denumiri năstruşnice, precum „Croco”, „Verde”, „Carpaţi”, „La fascişti”, „Urania”. Mai erau şi braseriile: „Pescăruş” „Melody”, „Metropol”. De fapt, Clujul era mult mai sărac în astfel de localuri (şi mai bogat în birturi) decât este acum, dar cele care existau parcă aveau o nobleţe a lor, întreţinută de clienţi, alţii decât cei cu ghiuluri şi celulare, cu vorba zgomotoasă şi vocabularul nepieptănat, care te obligă să te scoli, frustrat de la masă (dacă n-o face mai întâi muzica prea stridentă). Se spune că eu sunt naşul „Arizonei” şi, cu timpul, am acceptat această onoare, cu atât mai mult cu cât regretatul Romi Guga mi-a dat un fel de certificat în romanul *Adio, Arizona*. Tot ce-mi amintesc este că prin ultimele clase de liceu, în 1958 sau 1959, în drum spre casă (locuiam pe strada Avram Iancu), treceam zilnic pe lângă vitrinele luminate ale cofetăriei, în care nu aveam voie să intru (disciplina şcolară era foarte strictă pe atunci, elevii purtau uniformă şi număr de identificare, frecventarea localurilor, după o anumită oră, putea fi pedepsită cu exmatricularea). Am scris o schiţă, „Arizona interzisă”, în care era vorba de un adolescent fascinat de lumea străină, învelită în fum, a unei cafenele literare, de tipul celor din Viena de odinioară.

„Arizona”, cu mesele ei de marmură crăpată şi canapelele de pluş albastru ros, era, deci, un loc de întâlnire al scriitorilor clujeni, dar şi al universitarilor tineri; proximitatea redacţiei *Tribunei*, aflată în clădirea magnifică de pe Universităţii 1, a avut un rol determinant în această privinţă. Pentru mine, cumva, cofetăria şi revista au trăit câteva decenii într-o rodnică simbioză. Multă lume considera „Arizona” subredacţia *Tribunei.* În 1957, la înfiinţarea revistei, eram un elev cu preocupări literare, care, însă, probabil ca măsură de apărare împotriva asprimilor ideologice ale zilei, trăia izolat într-un fel de cocon, citind mai

ales pasionante volume interbelice din biblioteca părintească şi scriind romane de aventuri, toate abandonate pe parcurs. În modesta noastră locuinţă, am spus-o de foarte multe ori, funcţiona, intermitent, cenaclul „Grupului celor patru", alcătuit din colegi de clasă cu înclinaţii literare, pe care-i pomenesc doar fiindcă sunt nume cunoscute astăzi în literatura română: Ion Pop, pe atunci motivat de dorinţa de a fi poet, fără ambiţii cărturăreşti mărturisite; Gheorghe Săsărman, ulterior reputat autor de SF, de romane parabolice şi de piese de teatru; Ioan (Giovanni) Horotan, poet „hazardian" şi filosof în devenire, care s-a stins prea repede, lăsând în urmă doar un volum de poezii şi unul de filosofie. (Moartea lui Giovanni şi sinistrele ei urmări au fost descrise memorabil de prozatorul Alexandru Vlad într-o nuvelă-reportaj publicată iniţial în *România literară*, apoi preluată, pentru a forma nucleul greu, în *Curcubeul dublu*). Colportam, fireşte, în acel cadru restrâns, şi unele bârfe literare ale urbei, printre care apariţia în Cluj a unei foi literare săptămânale. Noi, cei patru, am hotărât însă, repede, că nu ne interesează, suspectând revista că face jocul puterii, ceea ce, desigur, în acei ani, nu era departe de adevăr.

În boema clujeană am intrat când am devenit student la Filologie, în 1959. Cred că o dată cu noul statut, când am început să frecventez regulat cofetăria i-am folosit numele cu care o botezasem, nume care a prins. Seria în care intrasem la facultate a fost una dintre cele mai valoroase şi mulţi dintre colegii mei, viitori scriitori, îşi făceau ucenicia, după model hemingwayan, mai mult la cafenele decât la cursuri. „Arizona" era preferata multora, fiind patronată şi de membrii redacţiei *Tribuna*. Printre arizoniştii din acei ani premergători înfiinţării *Echinox*-ului (1959–1965) se mai numărau Romulus Guga, Aurel Dragoş Munteanu, bunul şi neînlocuibilul meu prieten Constantin „Collie" Colhon, redactor la radio Cluj, unde redacta săptămânal un informat „Carnet al cinefilului" şi alcătuia o săptămânală emisiune de jazz, poetul şi sculptorul pe nedrept ignorat Gavril Şedran (de fapt coleg al meu de clasă la liceu, pe numele lui adevărat Gheorghe Gavril Pop), poetul Nae Prelipceanu, Gogo Toduţă (fiul marelui compozitor, azi dr. Georg Todutz, stabilit la München), Victoria Doda (prima soţie a lui Timotei Ursu), Gheorghe Pituţ, Victor Mihalca (geolog, patronul primei televiziuni particulare din Baia Mare). După alţi câţiva ani, şi-au făcut din ea sediul şi tinerii uniţi în jurul revistei *Echinox*, a cărei înfiinţare tot la „Arizona" fusese pritocită. O cafea filtru mare costa, prin 1962-63, doi lei şi douăzeci de bani. Beam până la trei pe zi, ultima de obicei pe la zece seara, când Gusti Buzura, printre puţinii clienţi care nu se mutaseră la „Conti" sau nu plecaseră la culcare, profita de calmul acelui ceas ca să-şi pună în ordine notiţele de prozator. La „Arizona" am asistat la discuţia dintre Romi Guga şi Virgil Ardeleanu (pe atunci redactor la Editura „Dacia") pe marginea observaţiilor cenzurii la romanul *Nebunul şi floarea*.

Abia după studenţie, în climatul mult mai îngăduitor al anilor 1964-1970, m-am apropiat şi eu de *Tribuna*, devenind şi colaborator. Redactor şef era Dumitru Mircea, pe care, deşi blăjean blajin de-al meu, îl priveam neîncrezător, considerându-l un reprezentant al scriitorimii aservite. La fel pe redactorul şef adjunct, Teofil Buşecan. În jurul lui Pavel Aioanei se ţesuse un mit: al scriitorului talentat care-şi distruge cu bună ştiinţă viitorul. În redacţie putea fi auzit,

bubuind îndelung, glasul de bas al lui Ion Lungu, dizertând despre probleme filosofice. O siluetă enigmatică, filiformă şi oarecum britanică, era aceea a prozatorului steril Grigore Beuran, pe care, nu mai ştiu de ce, îl socoteam autor de romane de aventuri (nu, nu-l confundam cu Leonida Neamţu). Poetul Alexandru Căprariu avea o distincţie franţuzească, lipsindu-i doar monoclul. Cu el am mai zăbovit la cafele, la „Arizona", însoţiţi de cunoscutul istoric american Keith Hitchins, care, prin mijlocul deceniului şapte, se specializa la Cluj în problemele iluminismului şi ale românismului transilvan. Cu profesorul Hitchins am făcut şi un schimb de cărţi: eu i-am oferit *Trilogia culturii* a lui Blaga, o ediţie interbelică, iar el mi-a dat un volum de poezii de Ezra Pound. Avantaj el. Dar cel mai apropiat îmi era Gusti Buzura, împreună cu care făcusem studenţia şi pe care îl auzisem citind, la cenaclul condus de profesorul Zaciu, o primă povestire, de un naturalism încrâncenat, rar în acele zile de triumfător realism-socialist. Prietenie îmi arăta şi Negoiţă Irimie, căruia tata îi fusese profesor de română la Blaj. Mai târziu, aflând al cui fiu sunt, şi speriosul Radu Enescu, care păstrase o distanţă prudentă faţă de mine, s-a deschis dintr-o dată, gata să discute orice la „Arizona", unde comanda totdeauna două cafele cu zahăr separat; zahărul dispărea în buzunarele companionului său nedespărţit, „Domnul Inginer", iar Radu Enescu bea pe nerăsuflate prima ceaşcă şi mai tacticos pe a doua, după care se lansa în peroraţii, ca şi cum centrul nervos al discuţiei i-ar fi fost, în sfârşit, stimulat. (Era „Arizona" în care, la altă masă, Ion Papuc, mereu picior peste picior, cu o scrumieră doldora în faţă, sorbea din cafelele plătite de alţii şi ţinea lecţii de filosofie.) Tot foarte prietenoşi au fost Miron Scorobete (care, la un moment dat, răspundea de pagina externă şi m-a debutat la *Tribuna* cu traduceri din Katherine Ann Porter şi Erskine Caldwell) şi Romulus Rusan, prin grija căruia a apărut, în tălmăcirea mea, poemul lui T.S. Eliot „Portretul unei doamne". În anii aceia citeam foarte mult la biblioteca filialei Academiei, aflată în încăperile ce găzduiesc astăzi Uniunea Artiştilor Plastici, şi în pauzele de ţigară discutam, pe coridorul acoperit cu linoleum scorojit, vrute şi nevrute cu Titi Cubleşan. Cumva, *Tribuna* şi „Arizona" constituiau centrul zonei intelectuale a Clujului, ca un fel de Bloomsbury într-o Londră mai etanşă, un fel de buric al agorei: parcă toate evenimentele trebuiau comentate aici, ca să ai senzaţia că se petrecuseră cu adevărat. Era la o zvârlitură de băţ şi faimosul colţ al Librăriei Universităţii, unde profesorul Zaciu îşi întâlnea, ca din întâmplare, dar cu regularitate metronomică, discipolii; peste drum era braseria „Continental", unde, la amiază, acelaşi profesor intra des cu Gusti Buzura ori cu Liviu Petrescu (nearizonist, acesta) să colporteze noutăţile scriitoriceşti din Capitală (seara, la restaurantul cu acelaşi nume împărăţea Negoiţă Irimie, la masa căruia şedeau întotdeauna graficianul Alfred Grieb şi „Hamlet-ul gazonului", Zoltan Ivansuc). La „Arizona", la prima cafea a zilei de 21 august 1968, m-a informat Aurel Dumitriu de invadarea Cehoslovaciei lui Dubceck de către sovietici, iar sus, la *Tribuna*, am văzut la televizor mitingul spontan din Bucureşti, de pe coridor, căci anticamera redacţiei era deja plină de lume mai mult sau mai puţin literară şi de fum. Tot aici, în zilele de după 22 decembrie 1989, comentam situaţia politică şi vedeam prin geamurile largi cum sosesc camioanele cu „ajutoare".

La „Arizona” îmi citeam, cu febrilitate, textele (recenzii, articole, traduceri), apărute în revistele clujene, răsfoiam încântat câte o carte nouă, obţinută cu destulă trudă, comentam, fără maliţiozitate, performanţele literar-artistice ale cunoscuţilor, bârfeam pe şoptite regimul, nepăsători faţă de cei care ştiam că trag cu urechea. Tot de aici se pare că au ieşit, în 21 decembrie 1989, Călin Nemeş şi Lucian Matiş, să înfrunte gloanţele dictaturii. Au fost perioade când cofetăria era închisă pentru renovare şi atunci am putut constata cu uşurinţă că urbea noastră academică şi culturală devenea, brusc, descumpănită, ca şi cum i s-ar fi extirpat un centru nervos.

La un moment dat, la conducerea *Tribunei* a venit (de la *Steaua*), Dumitru Radu Popescu. Prin urbe s-a răspândit zvonul că la revistă li se va face loc tinerilor, cronica literară avea să fie ţinută de Liviu Petrescu, vor fi publicaţi poeţi şi prozatori tineri. Aşa am debutat şi eu ca prozator, cu nuvela „Lungi dimineţi de toamnă”. Mai târziu, într-o zi, prin 1971-72, am primit un telefon de la fostul meu coleg de an, Radu Mareş, ajuns între timp reporter la un ziar sucevean. Sosise la Cluj, întrucât D.R.P. îl invitase să ocupe un post de redactor la *Tribuna*. Ne-am întâlnit în aceeaşi seară la „Continental”, unde prozatorul, în al cărui viitor de mare romancier (Mare Ş) credeam cu tărie (credinţă, după cum s-a văzut, îndreptăţită), mi-a expus ambiţioasele sale planuri de viitor. Acesta avea să scrie, peste ani, un controversat volum memorialistic-analitic despre viaţa din redacţia *Tribunei*, intitulat *Manual de sinucidere*.

De următorul redactor şef, Vasile Sălăjan, mă lega (nu prea strâns) faptul că debutaserăm împreună în *Steaua*, într-un grupaj de „tineri prozatori” (curând după aceea eu aveam să abandonez definitiv proza, dedicându-mă traducerilor şi trebilor universitare). Sub administraţia sa, *Tribuna* le părea celor de afară cuminţită: colaborările erau în general acceptate politicos, dar multe materiale erau terne sau supra-politizate. Am publicat în continuare mai ales traduceri (multă proză scurtă, printre care, cred, primele povestiri ale lui Vladimir Nabokov apărute la noi), recenzii sau eseuri despre cărţi străine.

Schimbările de după decembrie 1989 au produs mutaţii esenţiale în viaţa literară a Clujului. „Arizona” – căutată de foştii echinoxişti, loc de adunare a scriitorilor veniţi de pe alte meleaguri la manifestările Filialei, frecventată asiduu de câţiva dependenţi incurabili din generaţia de-acum bătrână – a continuat să fie un barometru sensibil al vieţii literare clujene, un punct cald şi luminos, un loc geometric unde se organizau, periodic, şi lansări de carte, recitaluri de poezie sau concursuri literare. Din păcate, în 2011, cofetăria a cărei faimă ajunsese la nivel republican, a fost închisă, pare-se definitiv. Ca şi cum această lovitură aplicată lumii literar-artistice şi universitare clujene n-ar fi fost destul de crudă, s-au stins şi luminile cinematografului „Arta”, veche redută a filmului de calitate, iar *Tribuna,* după anii de management bonom, dar eficient, al lui Ion Maxim Danciu, a primit o nouă conducere, dornică să schimbe radical profilul revistei, mă tem că nu în bine.

Ion Maxim Danciu, Ion Muşlea, Eugen Uricaru, Vasile Gogea, Ion Mureşan, Mircea Opriţă, Ion Cristofor, Aurel Pantea, aşteptând la *Arizona*

O lansare de carte la *Arizona* anilor 2000.

Ioan-Pavel AZAP

La Pescarul, acum 20 de ani...

Era sfârşitul lui septembrie sau începutul lui octombrie 1993. La restaurantul Casei Universitarilor din Cluj (astăzi dispărut – transformat într-un anost amfiteatru –, ca şi superba grădină de vară a aceleiaşi Case, devenită şi ea o piramidă-restaurant tombal-glorificatoare), poetul Negoiţă Irimie – sub aparenţa fragilităţii, cel mai delicat om-scriitor pe care l-am cunoscut – era sărbătorit de către breaslă cu ocazia împlinirii a 60 de ani. Intrasem, împreună cu prietenul şi colegul de facultate (atunci, ca şi acum, poetul) Daniel Moşoiu, de vre-un an şi ceva în presa clujeană, redactori la cotidianul „Mesagerul transilvan", şi începeam să cucerim, sau, mai degrabă, să ne lăsăm cuceriţi de fascinanta lume scriitoricească (fără să ne gândim o clipă măcar că vom ajunge atât de repede la... matura vârstă a amintirilor). Eram studenţi bursieri, amploaiaţi şi becheri! Ce ne puteam dori mai mult?!...

Dar, să revin...

A fost o petrecere de după-amiză-seară, nu de seară-noapte. Amurgea discret când am părăsit Casa Universitarilor. Din grupul relativ numeros s-a desprins o „falangă" – eu, Daniel Moşoiu şi domnul Ion Mureşan (încă nu îndrăzneam să-i spunem Muri!) – care s-a îndreptat, destul de hotărât, spre Pescarul, iarăşi un stabiliment dispărut de pe harta culturală a Clujului. După cum unii dintre cititori îşi mai aduc aminte, localul avea două spaţii distincte: un bar şi o sală cu mese, cu hol şi toaletă comune; de obicei, barul era deschis, în funcţie de clienţi, până în zori... Proaspăt renovat după model occidental – tejghea înaltă, scaune pe măsură, rafturi etalând etichete sclipicioase – barul Pescarul (rimă involuntară!) ne-a primit cu, la propriu, căldură. Ne-am instalat pe înaltele scaune, ne-am aprins ţigările (pe atunci fuman cu toţii, Muri nu s-a lăsat nici acum, iar Daniel Moşoiu se abureşte de vreo doi ani cu o ţigară electronică), am comandat un rând: o vodcă mică şi o bere, şi am continuat discuţiile începute la aniversară. Evident, intelectuale: despre literatură şi cărţi, despre scriitori şi scriitoare, nimic – dar absolut nimic! – despre femei sau alte ispite ce ne-ar fi putut abate de la înalta menire a literaturii... După un rând sau două, din motive numai de el ştiute, Ion Mureşan ne-a abandonat cu oarece regret în priviri. Spre a ne îneca amarul, am mai comandat un rând, apoi altul, şi încă... Nu din teama de a ne păcăli unul pe celălalt ci mai degrabă din onestitate faţă de barman, plăteam rândul cu... rândul, îndată ce comandam: o dată eu, o dată Moşoiu, o dată eu, o dată Moşoiu ş.a.m.d., ş.a.m.d. Discutam, de bună seamă, elevat, despre viitoarele noastre cărţi şi, mai ales, despre viitorul literaturii în care trăiam (nu e o greşeală de exprimare: încă mai credeam, încă ne mai amăgeam că se poate

trăi numai şi numai în mijlocul literaturii, al culturii) punând la cale câte şi mai câte – teme şi motive reluate în anii următori, în contexte similare sau nu, fără a ne plictisi vreodată. În sfârşit, la un moment dat lui Daniel Moşoiu i s-au terminat banii din buzunar. Generos, am decis că plătesc eu, urmând ca, a doua zi, să primesc diferenţa. Ne-au prins, astfel, zorile... Barmanul ne-a servit un ultim rând, după care a început să mături alene prin local. Ne-am isprăvit băutura, dar nu şi discuţia, şi prin zorii dimineţii (o frumoasă expresie poetică, nu?) am pornit euforici spre casă... Locuiam, studenţi fiind, în fostul cămin „Avram Iancu" (încă o efigie dispărută a Clujului), actuala Facultate de Drept a Universităţii „Babeş-Bolyai", adică la doi paşi de Pescarul. Continuând să punem ţara la cale, am ajuns în cele din urmă şi în camera 50, una dintre cele mai dichisite din cămin, cu hol, baie şi duş propriu, în care nimerisem absolut întâmplător la începutul studenţie, în 1990, fără a da nicio şpagă nimănui... Tocmai isprăveam de aranjat patul, pentru o binemeritată odihnă, când amicul Moşoiu s-a apropiat de mine şi mi-a întins nişte bani. Aproape adormit, i-am spus că rămâne pe mâine, nu e nicio grabă...

Replica lui nu s-a lăsat îndelung aşteptată: „Ia-i, te rog, acuma, că mâine mă trezesc şi o să-mi pară rău..."

La o Reuniune: Ioan-Pavel Azap, Daniel Moşoiu, George Vulturescu, Vasile Sălăjan, Nicolae Mocanu, Mircea Opriţă, Vasile Gogea, Ion Mureşan, Vasile Tarţa

Radu MAREŞ

Trăiesc la Cluj ca Ulise legat de catarg

(fragmente din interviul realizat de Ion Beldeanu)

[…]

– Ai trăit la Suceava şi cunoşti viaţa noastră culturală. În această privinţă, ce e diferit în Ardeal?

– M-am născut şi am copilărit în Bucovina, am făcut şcoala elementară şi liceul aici, am lucrat apoi, după facultate şi câteva rătăciri, tot aici, şase ani şi ceva, dar dacă trag acum o linie şi fac socoteala cea mai mare parte a vieţii mi-am petrecut-o în Cluj, unde am decis că voi şi rămâne până la capăt. Un fir invizibil şi indestructibil trece însă pe sub pământ, sau prin văzduh, nu ştiu, dincolo de vama blestemată de la Siret şi se pierde la nord, prin luncile Nistrului, pentru că în halucinaţiile mele secrete eu de acolo mă trag. Despre asta şi povestesc în romanul periculos cu care am să ies toamna asta în librării. Drept să spun, diferenţe uriaşe între Bucovina istorică şi centrul Ardealului, pe care-l cunosc mai bine, nu prea există. Vorbesc de diferenţe pentru suflet. De câte ori mă urc la volan şi plec spre est ca să trec munţii, inima începe să-mi bată mai tare, intru parcă sub un clopot de scafandru. După câteva zile însă, nu foarte multe, simt din nou nevoia irepresibilă să mă urc în maşină şi s-o iau la goană, dar acum înapoi. Casa părinţilor mei există bine mersi şi azi în zona centrală elegantă a Cernăuţiului şi când treceam cu mama pe acolo mă dădeam la o parte ca s-o las să lăcrimeze câteva minute în batistă. După 90, în pelerinajul meu sentimental periodic, când duc flori la mormântul bunicului matern din Cuciurul Mare, găsind-o, la un moment dat, parcă părăsită, în tot cazul, cu ferestrele goale, oarbe, şi cu poarta căzută într-o rână, am avut inspiraţia să fac mai multe poze. Nu se schimbase nici o ţiglă de la război, în jumătate de secol, doar rugină pe clanţe şi uzura timpului în tencuielile ici, colo fisurate. Atât că zada plantată în curte de tata puţin după naşterea mea crescuse înfricoşător până la cer. Mi-am făcut o poză şi sub zadă şi am lăcrimat în locul mamei, care nu mai era. În 2009, când am mers iar, apăruseră un gard formidabil de cetate de jur împrejur, poartă inexpugnabilă cu sonerie, termopane, risipă de marmoră şi gresii, gazon, câine lup, cameră de luat vederi ş.a.m.d. Cineva mi-a spus că s-a instalat, nu ştiu dacă proprietar sau chiriaş, un general venit de dincolo de Urali. Dincoace de Siret, cu o sfoară de pădure de fag, nu cine ştie ce, şi nişte pământ de livadă, sunt într-un interminabil proces de care m-am plictisit, un alt teren, în Voroneţ, cu căsuţă, l-am cedat unei verişoare, el fiind de la un unchi fără copii, ultimul Mareş în

afară de mine, pentru că în rest din neamul nostru sunt doar fete cucuiete. Aşa că, în Bucovina istorică, nu mai am nimic, absolut nimic, dragă poete!

– Cum se simte prozatorul Radu Mareş în Cluj-Napoca? Spune-mi povestea adaptării tale acolo.

– Adrian Marino avea o zicere care a circulat decenii în folclorul de cafenea, că se simte în Cluj ca la hotelul „Siesta". E vorba de o clădire modestă de pe o străduţă a centrului vechi dar câtuşi de puţin o cocioabă. Zicerea lui de lup singuratic, citată insistent, a fost interpretată în fel şi chip, esenţa fiind, oricum, abrazivă. Cu mine, lucrurile stau diferit. Spre deosebire de Marino, eu datorez Clujului formaţia mea, pentru că m-am maturizat, într-o primă etapă, apoi am îmbătrânit lângă şi împreună cu nişte oameni formidabili, lângă revistele clujene, apoi în redacţia uneia din ele, într-un climat cu totul special, care contează enorm deşi e o sumă de imponderabile. Tot deosebindu-mă de Marino, ale cărui pătimiri şi, mai ales, umilinţe clujene infernale, umilinţe de neiertat din primii ani de după închisoare, ca şi ale lui Mihadaş, de altfel, unii s-au grăbit să le uite şi nu spun de ce s-a rupt el de concetăţeni, eu am o droaie de buni prieteni cu care am împărţit multe, ne-am certat şi apoi ne-am împăcat de o mie de ori. Poţi conta pe asta când faci bilanţul? Eu zic că poţi. Apoi, Clujul a avut mereu figuri formidabile pe care doar continua, asurzitoarea larmă ţigănească a Bucureştilor le pune în umbră. Sunt mulţi, nu-i mai enumăr, spun doar că am avut norocul extraordinar pentru un romancier să mă aflu în proximitatea lor şi să-i studiez. Clujul a fost adesea o scenă principală în istoria trăită de noi, e drept că o scenă care se clatină şi inundată de ceaţă ca în Macbeth, aproape imposibil de citit dinafară. Pe această scenă şi-au jucat rolul, uneori de câteva clipe, personaje inclasabile despre care, din varii motive, nu se mai spune un cuvânt. Ca să mă înţelegi mai bine, dă-mi voie să-ţi depăn doar o infimă parte, un fragmenţel dintr-o asemenea poveste. Imediat după Crăciunul lui 1989, pe 26 decembrie, cred, întâlnindu-ne la o vorbă, şi ca să-mi mai tempereze fervorile delirante, amicul Aurel Codoban, profesor de filosofie la universitate, mi-a descris exact, milimetric, ce se întâmplă şi se va întâmpla în România. Eram dispus să mă înfurii şi să mă cert, pronosticul lui, în schimb, era calm şi un pic cinic, de neacceptat la acea oră. Da, vom avea libertate! Însă va fi libertatea de a fura! Ce? am sărit eu. Totul, a încheiat el. Înfuriat şi cumva în replică, i-am răspuns cu un editorial în *Tribuna*, fără să-i dau însă numele. Puneam în cauză neînflăcărarea, ca păcat capital în primii paşi ai postrevoluţiei şi e un text pe care nu mai am curajul să-l recitesc. Spun azi, cu o altfel de înţelegere a lucrurilor, că acest Aurel Codoban cu care – ca să mă şi laud puţin – sunt şi prieten şi vecin, amândoi locuim la distanţă de o stradă şi jumătate în micul cartier sudic, de pe deal, e profesorul de filosofie numărul unu din Cluj pe care l-am studiat de ani de zile cu mare atenţie. E filosof, dar e şi mai mult de atât, cu toate că se ţine în umbră şi e ca şi invizibil. Tot în decembrie 1989 pleca din Cluj, l-am asistat când îşi cumpăra o valiză mai elegantă, colaboratorul tribunist Ovidiu Şincai care a murit repede într-un accident, iar PSD-ul a dat numele lui unui „institut" de nu

ştiu ce fel. Puţini ştiu însă că articolele lui Şincai aduse spre publicare erau mai înainte citite şi supervizate de maestrul lui care era Codoban. La Cluj, în preajma aceluiaşi Codoban s-a întrupat în primii ani 90 franţuzul Claude Karnooh, am fost o vreme apropiaţi toţi trei. Tot aici a aterizat G.M. Tamas, încă necunoscut, ştiut de mine încă de dinainte de emigrarea lui clamoroasă. Despre extravagantul Karnooh am scris, pe amândoi i-am editat. Bucureştiului i-a trebuit mai bine de un deceniu ca să-i descopere pe ambii. Tot aici s-a oprit doi sau trei ani Oleg Serebrian, presupun că viitor ministru sau prim-ministru, poate chiar preşedinte în Moldova iar Codoban mi l-a adus la editură şi a insistat să-i public teza de doctorat. Această enumerare pe care o pot lungi vrea să arate un lucru: carisma cu totul şi cu totul ieşită din comun a vecinului meu şi felul în care, neştiut, nevăzut a pus-o la lucru. Lângă el şi datorită lui s-a constituit, aşadar, la Cluj nucleul germinator al unei stângi de catedră universitară, cu parfum academic-savant şi fără care – cred eu – în orice politică serioasă nu se poate. De pe celălalt mal, de unde mă situez eu, mi-am urmărit mereu plin de admiraţie vecinul, fie şi văzându-l însoţit de cârduri de domnişoare superbe şi îndrăgostite. Ca la orice lucrare de lung parcurs, la noi, apar instantaneu în faţă munţi de inerţie, practic imposibil de clintit din loc. El a bravat, nu i-a păsat. Apoi, a încuraja azi pe tineri să citească şi să fişeze Lenin şi Marx, nu numai Wittgenstein, e o chestie hazardată. Cu atât mai mult cu cât în lumea românească, biblioteca nu contează, diploma şi erudiţia, la fel. Admir la Codoban puterea de a lucra împotriva curentului, pentru un ţel foarte îndepărtat şi oarecum împotriva propriilor interese. Ce-a realizat, totuşi? Ani de zile a adunat lângă el băieţi străluciţi. I-a şcolit, în sensul că i-a pus citească şi cărţi care nu ispitesc prea pe mulţi şi-n imediat nici nu sunt utile. I-a şi ghidonat, i-a şi plivit. La doi dintre ei, le-am publicat eu la „Dacia" cărţile de debut. Pe alţii i-a sprijinit pentru burse în străinătate. Nu ştiu cum a dat şi de Romoşan, nefilosof, dar cu fler de negustor, şi de editura lui „Compania" despre care se spun multe. Acesta a editat şi el câteva dintre cărţile stângii originare din Cluj, mai exact ale anti-dreptei de la noi, declanşându-se polemici peste polemici, multe probabil inutile dar răscolinduse astfel băltoaca stătută a proiectelor politice autohtone. În ultimii ani vecinul meu şi-a apropiat şi la Cluj o editură potentă unde au fost editate alte câteva cărţi esenţiale pentru o direcţie, s-o spunem cinstit, totuşi, fără mare trecere la români, care nu mai vor să audă de Marx. N-o mai lungesc: respectând proporţiile, în aventura lui singulară, Aurel Codoban face cam ce făcea, între războaie, cu studenţii lui, Nae Ionescu. Şi nu e rău deloc, mie îmi place grozav să-i urmăresc. România n-a dat mari teoreticieni ai stângii, cu palmares academic şi prestigiu internaţional. Mi-ar plăcea, visez însă ca peste nişte ani Chomsky, de pildă, să vină la Cluj pentru stagii, iar la universităţi americane să predea marxism ucenicii lui Aurel Codoban. Dacă ţi se va părea că exagerez un pic, ia-o ca necesitate poetică şi polemică. Pentru că nici dreapta noastră de azi nu se îngrijeşte să-şi crească oamenii de carte cu care cândva să se laude. Mica şi marea ciubucăreală i-a orbit şi i-a tâmpit complet pe toţi politrucii noştri, pentru că nu-i mai interesează decât chiverniseala sălbatică,

zorzoanele şi fleacurile colorate şi strălucitoare ca la triburile africane descrise de Livingstone. Sper, în fine, că am lămurit satisfăcător de ce-mi place Clujul şi de ce nu l-aş da pe nimic.

[...]

– În ce fel îţi evaluezi viaţa de scriitor domiciliat în Cluj? Cum e comparaţiv cu perioada ta suceveană?

– La Cluj, într-un moment de inspiraţie norocoasă, breasla scriitoricească şi-a pus soarta în mâna femeilor, cu Irina Petraş şef. Trebuie să spun că asta înseamnă şi acordarea unui mandat de autoritate administrativă la care nu cârteşte nimeni. Văd că în alte părţi sunt nemulţumiri, reclamaţii, nesfârşite lupte pentru putere. La Cluj, draga de Irina a instaurat, cred că prin vrăji specifice, pace absolută. Ca nişte furnicuţe neobosite, femeile fac şi dreg şi pe toate ireproşabil: de la festivaluri, comemorări, simpozioane, coroane de flori, treburi editoriale, înmormântări şi încă multe altele, până la relaţii internaţionale, plata facturilor şi încasare cotizaţiei. Şi asta cu bani pe care numai ele ştiu cum îi obţin. Ce a realizat Irina încă şi mai grozav e un sediu de top, cu toate dotările şi logistica, unde ar putea fi primit şi Obama, fără să te jenezi. Bărbaţilor, regimul matriarhal, cu vagi nuanţe dictatoriale, le prieşte: scriu şi scriu. Dar şi stau încântaţi să contemple cum, şi fără ei, totul se face de la sine, întrucât crâncena salahorie feminină şi alergătura continuă nu se văd. Cred tot mai mult şi am şi scris-o că salvarea României din actualul rahat stă exclusiv în mâna femeilor cărora ar trebui să li se acorde, măcar câteva decenii, posturile importante de decizie. În ce mă priveşte, fiind legat de Cluj ca Ulise de catarg, m-am retras şi m-am baricadat în colivia mea de pe deal, vizavi de Grădina botanică, de unde primesc oxigenul. Am deci acoperiş deasupra capului, rafturile cu cărţi şi alte hârtii, masa cu calculatorul – fără internet, de care nu vreau să aud! –, am loc de parcare ceea ce aici e un lux enorm şi am şi două pisici în curtea blocului care vin să mă salute dimineaţa sub balcon. Tot ce ţi-am descris ţine de confortul burghez banal, cu care n-are rost să te lauzi. Dar marile aventuri, marile plecări sau răsturnări trebuie să se petreacă în prima tinereţe, până la treizeci de ani. Am mai scris-o: nisipul din clepsidră de care dispunem se-mpuţinează, conştiinţa acestei realităţi vine brusc şi-ţi dă o altă luciditate. Îmi gestionez timpul de aceea cu grijă, un pic mai egoist. Cu patru străvechi prieteni de-un leat, toţi intelectuali de primă linie, am fondat un fel de club al pensionarilor, care suntem noi, cei cinci. Avem ziua şi ora fixă, englezeşte, masa noastră la celebrissima „Arizona" unde ne întâlnim să bem paharul cu apă plată şi să punem ţara la cale. Dar să ne şi reîncărcăm, prin inducţie, bateriile, când e cazul. Am stabilit, noi pentru noi, că e interzis să ridici tonul şi ne certăm rar, deşi are fiecare credinţa lui, unele în poziţie antagonică. Clubul nostru elitist are o anume notorietate, am fost vizitaţi de radio şi de televiziuni, s-a scris în ziare despre el, sunt destui care ne dau târcoale. Câţiva juni poeţi desigur genialoizi ne-au lipit o etichetă îndelung comentată şi ea: „masa dinozaurilor". Am râs, evident, sesizând mica scânteie de gelozie. Patronul, în schimb, şi servantele de la „Ari-

zona” ne-au luat sub aripa lor ocrotitoare, adevărul fiind că din timp în timp achităm note de plată cu care nu se pot lăuda mulţi. De ce spun toate astea? Pentru a sugera că există şi forme de convieţuire fecundă, productivă în ordine intelectuală într-o lume care întreţine ca principiu darwinist de existenţă conflictul. E o şcoală de salvare, în fond: a învăţa să-l suporţi pe celălalt, a asculta calm şi a-ţi exprima dezacordul în termeni de civilitate, a oferi mâna de ajutor când e cazul ş.a.m.d. Şi asta, fără calcule mizerabile de interes şi profit care, pe termen lung, omoară toate prieteniile. Nu m-aş hazarda totuşi să compar farmecul indelebil al vieţii sucevene pe care o pot evoca mai ales din amintiri cu condiţia mea actuală care stă într-un tipar destul de banal.

[…]

– Revistele noastre literare se menţin cu greu pe linia de plutire de câţiva ani. Care crezi că e viitorul lor?

– Facerea de reviste a devenit din 1990 aproape un joc de societate pe care e o glorie să nu ţi-l refuzi. Se fac reviste din banii lu’ tata sau ai soţului proaspăt îmbogăţit, din banii de la partid sau de la primărie, de la vreun minister, din pensie personală, cunosc un caz. De ce? Pentru ca literatorul nostru să aibă unde să-şi publice producţiunile proprii sau ale amicilor după bunul plac personal. Dacă socotim că în fiecare judeţ sunt cam două reviste, înseamnă că totalul lor a trecut de o sută. Asta, la peste 2000 de membri ai U.S. şi la circa 900 de edituri. Probabil, această inflaţie terifiantă e un fenomen tranzitoriu, ca gripa. Nefiind implicat, îl contemplu de la distanţă, fără angajamente afective. Ca veteran care, decenii, am stat în tranşeele jurnalisticii am învăţat prea bine că punerea pe roate şi apoi menţinerea în viaţă a unei reviste e o lucrare de maximă dificultate, în ciuda a ceea ce pare multora. Deşi revistele scriitorilor operează cu inefabile, şi acolo fiecare pas costă bani. Iar cu aceştia care, în momentele euforice din pornire, par mulţi, se ajunge, ca într-un vis rău, nu peste mult, la fundul sacului. Ştiu bine, de aproape, câtă tristeţe e în asemenea finaluri... Nici cu materia primă a textului de publicat nu e altfel: articolele strălucite, bucăţile literare grozave, bombele de presă, se împuţinează pe traseu. Se ajunge la cazul pe care-l cunosc bine unde într-o revistă o rubrică de două-trei pagini mari e semnată de un nume despre care nimeni din redacţie nu ştie cui aparţine. Ce să mai spun? Poezia poate fi scrisă din alean, la ocazie, dintr-un impuls care ţine de abisurile intimităţii. O revistă e însă treabă de for public. Ea instituie o relaţie de parteneriat, trebuie să aibă un destinatar, cu care să funcţioneze în sintonie. Iar asta se verifică uşor. Zic mai mult: trebuie să se verifice continuu. Toate la un loc presupun pe lângă talentul literar şi câteva competenţe de strictă, precisă, riguroasă, cuantificabilă profesionalitate. Apoi, cine se abonează sau cumpără de la chioşc să citească reviste literare? Politrucii, de la care vin banii, în nici un caz. Scriitorul român şi-a pierdut hemoragic prestigiul şi odată cu el şi puterea, ca să bată cu pumnul în masă. Cui îi e frică de scriitorul român? Nici în rolul umilitor de slugă nu mai contează, pentru că de serviciile lui n-are nevoie nimeni. Care servicii? Ideea scoasă din când în când din dulap şi vânturată demagogic, pentru impresie, e că revistele fac cultură. O revistă, adică,

secretă cultură prin simpla existenţă, ca bradul, răşina. O revistă e oxigenul fără de care se moare. Etc. Nu e deloc aşa, noi între noi o ştim, exasperaţi de cantităţile enorme, sufocante, de prostii şi de maculatură, revărsată din toate părţile, sub etichete sclipicioase. Au realizat-o şi politrucii, care nu-s toţi tâmpiţi, şi nu se mai lasă şantajaţi cu moartea culturii. Am asistat la zeci, sute de discuţii despre criza revistelor de cultură. Structurată pe un studiu de caz, am scris şi o carte.

Radu Mareş şi Ion Cristofor la un vernisaj la Galeriile Tribuna. În fundal, C. Zărnescu, Vasile Grunea, Vasile Sălăjan, Ilie Călian.

Radu Mareş cu Virgil Ardeleanu, Petre Bucşa, Constantin Cubleşan, Virgil Nistor

MOLNOS Lajos

Mă simt acasă în Transilvania

(Interviu realizat de Ion Cristofor)

– Stimate domnule Molnos Lajos, sunteţi, indiscutabil, unul din cei mai cunoscuţi clujeni. Unde v-aţi născut, unde aţi copilărit de fapt?

– M-am născut la Budapesta, unde am trăit doar doi sau trei ani. Am copilărit în Secuime, într-un sat cu nume magic pentru mine – la Corund. Corundul e un vestit centru de olari, unde se produce o frumoasă ceramică, colorată şi neagră. Ca loc al copilăriei, Corundul m-a influenţat foarte mult. Cred că, în general, locul natal îi influenţează pe toţi scriitorii. Tot ce am scris e marcat de locul în care sunt originile mele spirituale, Corundul. În fiecare an mă întorc la casa părintească. Mai ales toamnele le petrec acolo. Dacă măcar trei-patru zile nu m-aş duce pe an, cred că aş muri.

– Aţi debutat devreme în presă. Când s-a petrecut debutul dumneavoastră editorial?

– Eram doar un copil când mi-au apărut primele poezii. Însă sunt texte lipsite de însemnătate, având naivitatea vârstei. Prima poezie adevărată mi-a apărut în perioada în care eram elev în clasa a X-a la liceul din Odorheiul Secuiesc. Atunci am decis să urmez filologia. Primul volum mi-a apărut în 1967, când am terminat facultatea la Cluj. Era un volum pentru copii, *Haideţi melcilor* (*Csigahívogató)*, apărut la Editura Tineretului. A urmat apoi apariţia mea în vestita colecţie „Forrás" (Izvor), cu un volum de poezie pentru adulţi, *Cioplitor de statuie* (*Szobor-faragó,*1968).

Balogh Jozsef, Balint Tibor, Molnos Lajos

– Care a fost relaţia dumneavoastră cu această grupare „Forrás", care a schimbat modalităţile poetice tradiţionale ale literaturii de expresie maghiară din România?

– Prima promoţie a grupării *„Forrás”* a fost cea a poeţilor Lászlóffy Aladár, Hervay Gizella, Szilágyi Domokos, Veress Zoltán, Jancsik Pál şi alţii. Ei au jucat un rol foarte mare în dezvoltarea literaturii maghiare din România, au reînnoit profund formele de expresie. Eu sunt inclus în cea de-a doua promoţie a grupării „Forrás”, alături de Király Lászlo, Farkas Árpád, Magyari Lajos şi mulţi alţii. Generaţia a doua a „Forrás”-ului a constituit o revelaţie pentru literatura maghiară din România prin sinceritate, prin privirea critică asupra realităţii. Am învăţat foarte mult de la poeţii primei promoţii, mai ales în ce priveşte forma. Datorită acestei priviri sincere, lucide, a poeziei noastre am fost arestat, împreună cu alţi trei colegi de generaţie. Am fost cinci luni „oaspeţi” ai Securităţii. Au încercat să ne declare „duşmani” ai poporului, fiind etichetaţi ca „reacţionari” şi sabotori ai socialismului. Din fericire, am scăpat fără temniţă. Asta se întâmpla prin ultimul an de facultate. Fiecare dintre noi avea promis un loc de redactor la diverse reviste literare. Doar după doi ani am avut voie, condiţionat, dacă ne comportam bine, să ocupăm un post într-o redacţie.

– Aţi avut, din câte ştiu, şi o intensă activitate de ziarist. În ce măsură gazetăria v-a influenţat scrisul?

– O perioadă am fost profesor, ceea ce a însemnat foarte mult pentru mine. Mi-a plăcut această postură de dascăl, prezenţa în mijlocul tinerilor şi dialogul cu ei sunt întotdeauna profitabile pentru un scriitor. De altfel, am continuat să scriu literatură pentru copii şi tineret în toate etapele activităţii mele. Din 1972 până în prezent am practicat şi gazetăria. Am fost redactor la revista literară „Utunk”, actuala revistă „Helikon”, cum s-a numit după 1990. În 1982 am plecat la „Utunk”, fiindcă am fost dat afară de la ziarul „Igazság”. Mi-am început cariera la Miercurea Ciuc în 1969. De prin 1972 am scris mereu reportaje. Fiindcă nu eram „pe linie” şi nu m-am conformat dogmatismului impus de ideologia de partid, am fost persecutat şi dat afară ca element „contrarevoluţionar”, ca reacţionar. Am stat şase sau şapte luni ca şomer şi am fost etichetat ca parazit. Din 1972 am fost corector, fiindcă pentru acel post nu se cerea un „dosar” foarte bun. După cum vă spuneam, din 1982 am fost din nou pus pe liber. Ţin bine minte, se întâmpla de 9 mai, Ziua Victoriei. Devenisem încă o dată şomer. Mulţumită bunăvoinţei poetului Létay Lajos am fost primit în redacţia revistei literare „Utunk”, ca dactilograf, un post în care se bănuia că voi fi mai puţin periculos. În realitate m-am ocupat de secţia de reportaje şi de eseuri. Pe statul de plată figuram ca dactilograf, iar situaţia aceasta a durat vreo zece ani. Am plecat apoi la o revistă pentru tineret şi copii, unde lucrez şi acum, „Géniusz”, un magazin cultural.

– Cum vedeţi Transilvania?

– Faptul că aparţin acestui spaţiu spiritual e important pentru mine, ca om şi scriitor. Dacă trăiam la Stockholm sau la Londra, desigur că scriam altfel, aş fi privit lumea cu alţi ochi. Din punct de vedere etnic şi cultural, mă simt acasă în Transilvania. Nu aş putea trăi în altă parte a lumii. O săptămână dacă plec, nu mă simt bine. Cred că aţi încercat şi dumneavoastră acest sentiment: nică-

ieri nu e mai bine decât acasă. Acest sentiment e împărtăşit de altfel şi de câţiva poeţi români din Transilvania, mai ales din generaţia lui Ioan Alexandru şi Ana Blandiana.

– Aţi avut şi o bogată activitate de traducător...

– Da, am fost pasionat de traducere. Prima mea colaborare la revista „Utunk" a fost o traducere din poezia lui Tiberiu Utan. Şi înainte de '90 m-am ocupat de traduceri. Am tradus cu plăcere mai ales poeţi: Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana şi mulţi alţii. După 1989, am publicat, împreună cu alţii, un volum cu traduceri din aceşti poeţi, o carte care nu a putut apărea înainte de 1989, din motive inexplicabile pentru mine. Antologia a apărut în 1991 şi a avut un frumos ecou în presă. Înainte de '89, când aveam alte posibilităţi băneşti, citeam şi toate revistele româneşti de cultură, „Luceafărul", „Tribuna", „Steaua", „România literară" şi altele. Acum, din păcate, nu mai sunt la zi cu literatura română actuală, nici măcar cu literatura maghiară. Cunoaşterea comună, dintre români şi maghiari, este foarte importantă. De aceea aş vrea să realizăm o antologie a dramaturgiei clujene. Cele două antologii realizate până acum, cea a prozatorilor şi cea a poeţilor clujeni contemporani, ambele bilingve, s-au bucurat de un mare succes. Nici eu nu am crezut că vor fi aşa de bine primite. Au fost, pentru mulţi dintre scriitorii români şi maghiari, o revelaţie.

În calitate de consilier am militat consecvent pentru iniţierea de traduceri din limba română în maghiară şi invers, dar din păcate aceste iniţiative nu s-au putut materializa în perioada 1992-2004. Mă bucur că acum lucrurile s-au normalizat.

– Cele două antologii v-au întărit convingerea că municipiul Cluj e, cu adevărat, un centru cultural al Ardealului...

– Ştiam foarte bine asta, dar antologiile amintite mi-au reconfirmat ideea. A fost, cred, o iniţiativă benefică pentru toată lumea. Ca scriitori, români şi maghiari, nu e normal să respirăm acelaşi aer, să bem din acelaşi izvor, dar să nu ne cunoaştem scrierile. Bine ar fi ca în anii viitori să putem edita mai multe traduceri reciproce.

– De ce aţi ales, ca scriitor de succes, ca gazetar, să faceţi politică?

– Eu, indirect, am făcut politică şi înainte de 1989. Când scriam reportaje şi voiam să arăt ceva din faţa deformată, monstruoasă a realităţii în care am trăit cu toţii, încercând să păcălesc cenzorii, tot de politică era vorba. Nu sunt deloc de acord cu părerea unora că scriitorii trebuie să stea deoparte. E bine, cred eu, ca scriitorii să facă politică prin scrisul lor, nu să cadă în capcana politicii active în care am căzut eu.

– Să înţeleg că regretaţi faptul de a vă fi „pierdut" timpul cu politica?

– În calitate de consilier local, cred că am făcut multe pentru comunitatea clujeană. Şi nu mă refer numai la comunitatea maghiară, pe care o reprezint ca

membru al Uniunii Democrate Maghiare din România. Din acest punct de vedere nu regret. Însă, când mă gândesc la manuscrisele mele, unele încheiate, altele aflate abia la început, mă apucă un sentiment de tristeţe. După 88-89, am mai publicat numai un volum de poezie. Doar o antologie din poezia mea a apărut de atunci până azi. Fizic, nu am mai avut timp pentru mine şi pentru creaţia mea. Din acest punct de vedere, îmi pare rău că m-am amestecat în politica directă. Scriitorul ar trebui să facă politică doar cu mijloacele ce-i sunt proprii, cele ale scrisului. Poate că ar trebui să nuanţez puţin şi să spun că nu e vorba de sacrificiu, ci doar de o pierdere personală. Am mulţumirea sufletească de a fi făcut ceva pentru clujeni, pentru mai buna cunoaştere a celor două culturi, cea română şi cea maghiară.

Desigur, nu sunt singurul scriitor aflat în această situaţie. Markó Béla este un poet foarte bun şi constat că poetul a lăsat locul politicianului. Desigur, el se manifestă în ultima vreme ca publicist, dar ca poet Markó Béla e din ce în ce mai puţin prezent în revistele literare sau în librării. Din nefericire, constat că politica e ca un drog de care nu mai poţi să te laşi.

– Care sunt defectele unui politician?

– Cinstit să fiu, nu îmi place politica. Politicieni buni există, dar – după mine – politicieni oneşti nu există. Politicianul e prin definiţie un cameleon, el trebuie să spună doar ceea ce place, doar ceea ce publicul vrea să audă. E multă demagogie în acest domeniu. Recunosc că mulţi dintre cei pe care-i cunosc sunt buni politicieni, dar ca oameni eu nu-i pot accepta. În politică nu există sentimente, ci doar interese. Pentru mulţi nu există probleme de conştiinţă, ăştia sunt nişte oameni fericiţi. Se gândesc doar la interesele de partid. Mărturisesc că ce face politicianul, omul Molnos n-ar face totdeauna.

– După atâţia ani petrecuţi în politică, ce credeţi despre extremişti?

– Când mă gândesc la extremişti, nu mă refer numai la anumite naţionalităţi. Din păcate, extremişti există peste tot. E o naivitate să crezi că ei o să dispară. Nu dispar. Eventual nu mai au teren de joacă la fel de mare, spaţiul s-a micşorat. Unii au dispărut, alţii apar în locul lor. Extremiştii sunt daţi afară pe uşă, dar ei intră pe geam. Şansa extremiştilor a fost şi este toleranţa societăţii. Societatea îi tolerează când ei sunt în minoritate, când numărul adepţilor nu e prea mare. Să recunoaştem că populismul are încă priză la alegători, naţionalismul se bucură şi el de adepţi. Noi, membrii societăţii civile, suntem cei care-i acceptăm pe extremişti. Ăsta e păcatul nostru cel mare...

– Să fie vorba şi de un deficit de cultură al alegătorilor?

– Da, e şi lipsă de cultură generală, de cultură politică, de tot ce vreţi. Mentalităţi extremiste există şi în Occident. Dar acolo, fiind vorba de democraţii mai vechi, extremiştii nu au întotdeauna influenţă majoră. Oameni cu idei mai fierbinţi sunt peste tot, în Ungaria, în Slovacia, în toate ţările... Peste 50 de ani vom fi ca în Suedia, unde influenţa extremiştilor e mult mai redusă.

– Totuşi, ce surprize editoriale ne pregăteşte scriitorul Molnos Lajos?

– Deşi existenţa mea din ultimii ani a fost acaparată de politică, nu uit că sunt membru al Uniunii Scriitorilor din România, al celei din Ungaria, al PEN Clubului, al Ligii Scriitorilor Maghiari din Ardeal. Am „obligaţii" şi faţă de scriitorul care sunt. Am aproape gata un volum de poezie şi un volum de proză scurtă, pe care sper să le văd cât mai curând apărute.

(apărut în *„Tribuna",* nr. 142, 1-16 august 2008, p. 24-25)

Molnos Lajos, Kocsis István, Hornyak József, Heredi Gusztáv, Veress Zoltán – anii 70

Molnos Lajos,
Beke György – anii 60

Radu Sergiu RUBA

OZN-ul şi Republica

Eram năucit. Ieşisem în curtea internatului ca să urmăresc… Ei da, inefabilul! Căci nu ştia nimeni ce putea să fie. Plutea sus, pesemne la înălţime foarte mare, strălucea ca argintul, iar lumea sublunară, vasăzică tot Clujul acelei după-amieze de 19 octombrie 1973, cu ochii la cer şi cu mintea în valurile excitaţiei, alerga în zigzag, după cum i se părea lui, la sol, că se clatină argintul văzduhului. Arăta ca o minge, ca o bomboană în staniol, ca un cap de femeie, emitea raze ca o poartă a Raiului, ca un înger, ca o spărtură în crusta comunismului.

De fapt, nimeni nu avea habar ce să facă. Circulaţia fie că se oprise, fie că se încurcase de-a binelea, oricum, n-ar mai fi folosit la nimic. Aşa trebuie că s-ar fi comportat oamenii şi dacă ar fi aterizat între ei un arhanghel, ţinându-i la distanţă cu raza spadei sale. Un coleg care se holba de minute bune, s-a apropiat de mine şi, înfigându-şi mai hotărât vârful nasului în minunea suspendată în stratosferă, mi-a declamat la ureche cel mai sincer şi mai cuprinzător compliment pe care un oltean îl poate rosti la adresa a ceva ce-l tulbură a admirare: *A dracu' ozeneaua asta, e dată-n mă-sa!*

Sunt un copil crescut de o viaţă prin internate şcolare. Nu, nu ca o plantă ornamentală, mai degrabă ca o buruiană rătăcită, înflorind pe neaşteptate, când de Sfântul Andrei, când de 1 Mai, când de începutul trimestrului. Ei bine, eu, aşadar, sălbăticiune slobozită în rezervaţie, mă înfăţişez în holul de la poarta şcolii şi cer să mi se dea drumul. Bilet de voie nu aveam, aşa cum ceilalţi compatrioţi nu aveau paşaport. Nu stătea scris acolo, pe un petecel de hârtie că elevul, nu cetăţeanul, Ruba Sergiu Radu are voie în largul Clujului, e liber să ajungă unde-l taie pe el capul într-un interval de trei ore. Portăreasa ridicase un baraj de maturitate şi legalitate în faţa mea, drept care am deviat către telefonul public din holul ei. Am scos fisa de 25 de bani şi…

Astfel am debutat eu la radio. Nu numai la Radio Cluj, ci la radio în general, căci era prima mea intrare în atingere cu instituţia cu pricina, la o oră de la întâlnirea cu farfuria zburătoare, ea pe cer, eu prin curtea mea de etern intern.

– Alo, zic tremurând la auzul unei dulci voci feminine de la capătul întunericului electromagnetic dintre noi. Alo, ştiţi, azi după-amiază a fost… adică nu numai eu, dar şi colegii mei, a fost pe cer…

– Unde munciţi dumneavoastră, tovarăşu' cu cerul?

– Păi, nu muncesc, vreau să spun, aş munci. Ştiţi, eu iubesc, aşa, munca, dar sunt elev la un liceu, aici, cum am zice, în Cluj. Da, chiar aşa, elev la Cluj.

– La Cluj sau din Cluj?

– Din, mint eu, din Cluj.

– De pe ce stradă?

– Ăă… strada Paris.

– Şi tu nu ai teme de pregătit pentru mâine, tu nu ai de lucru ca toţi oamenii?

– Ba da, dar să vedeţi: azi, pe cer, după-amiază, a apărut ca o minge de argint cu raze multe, poate dacă mă ajutaţi dumneavoastră, a fost o far…

– Tu altă treabă n-ai, tovarăşu' elev, decât să cauţi farfurii zburătoare prin aer? Vezi că mâine e o nouă zi de muncă! A fost un balon meteo!

Bizuindu-mă pe soliditatea şi fidelitatea celor 25 de bani, am dat să contraatac:

– Permiteţi-mi să nu fiu de acord…

Nu am avut cu cine. I-am mai auzit vocea îngrijorată şi servilă raportând cuiva, un şef, o autoritate, o măreţie a vremurilor, un redactor, un artist, un director, cum că la telefon e… Ha! chiar aşa, un tovarăş elev!

De cum m-a tovărăşit, m-a şi tăiat. I-am tras voiniceşte un pumn telefonului şi mi-am recuperat fisa alături de altele patru. Bucurie de scurtă durată, căci m-a întâmpinat portăreasa:

– No, că desfă odată pumnu', n-auzi?!

Până nu i-am cedat trei din cele cinci fise nu m-a slăbit. Cert, în ziua aceea de 19 octombrie, doar extratereştrii ţinuseră cu mine. Dar poate că mă simpatizase puţin şi glasul prea cristalin şi prea ferm de la capătul firului de la radio făcându-mă, ceea ce nu mi se mai întâmplase, „tovarăş elev", înnobilându-mă, parcă ridicându-mă de la sol în direcţia OZN-ului.

De atunci, nu am mai auzit nimic despre apariţia din ziua aceea. Poate că fusese într-adevăr un balon meteo. Am citit şi câteva cărţi despre asemenea apariţii pe cerul şi prin nourii patriei, mai ales despre cea tot de deasupra Clujului din august 1968 limpede fotografiată de Emil Barnea, dar nicăieri nu era consemnată după-amiaza din toamna lui '73, cu strălucirile ei de neuitat asupra noastră.

În schimb, cu Radio Cluj, care şi el dispăruse din eter o vreme din cauza spaimei tot de extratereştri de data asta a lui Ceauşescu, m-am reîntâlnit, într-o minunată zi de 30 decembrie 1990. Îmbrăţişări cu toţi ziariştii şi toate crainicele. Ne lăudam cu toţii că am auzit unii de alţii, că ne ştim deja din presă, că ne-am citit între noi, dar nu îndrăznea niciunul să întrebe de vreun material al său pe care alţii să-l fi ţinut minte.

M-am pus apoi pe sporovăit cu Mihai Dragolea pe post despre excesul de festivism decembrist. Dădeau pe dinafară canalele radio şi tv, acestea din urmă numai vreo două pe atunci, deversau la comemorări ale revoluţiei şi la ditirambi la adresa Crăciunului abia recuperat, că-mi venea s-o caut pe interlocutoarea mea ce mă pusese să-mi fac temele cu şaptesprezece ani în urmă şi fusesem cât pe ce să mi le fac. Am speculat mai întâi aluziv la microfon, pe urmă ne-am amintit de-a dreptul că odată, demult, şi ziua de 21 decembrie avusese valoare festivă, dar nu una de rând, căci se aniversa cu duioşie şi

telegrame de mulţi ani trăiască ziua marelui Homo Sapiens, a Tovarăşului Iosif Vissarionovici Stalin. Da, da, a dânsului, iar eu, ca şi dânsul, fusesem făcut tovarăş prin telefon de la acelaşi post de radio Cluj, aşa că nu puteam să numi amintesc şi de marea zi de naştere de la Gori, din 1874. Iar la Bucureşti, în 1989, destinul revoluţiei se decisese, practic, chiar de ziua lui Stalin.

După toate isprăvile astea, ies cu Mihai din studio şi brusc, mă apuc să intonez *Republică, măreaţă vatră.* Dragolea se ia după mine, dă drumul la casetofon pe înregistrare, băunăm frumos că *puternică şi apărată,* că *slăvit să fii pământ al păcii,* mă rog. Ne felicităm pentru interpretare şi ne apucăm să ascultăm banda. Apare de undeva Cornel Udrea şi arată picat ca din cer:

– Ce-i cu ăştia, mă? tresare el intrigat arătând spre casetofon, de unde au aterizat?

Ne-a trebuit ceva timp ca să-l liniştim şi să-l lămurim că ăia n-au revenit încă, nu şi-au luat revanşa, doar noi, ne-am gândit că…

– Ia te uită, domnule, a comentat Udrea, m-am speriat ca de OZN-urile comunismului!

Ioan Moldovan, Radu Sergiu Ruba

Gavril MOLDOVAN

Gavril Moldovan
Dinu Flămând
Al. Cistelecan

La „Echinox”

(45 ani)

La „Echinox” eu mă ocupam de melancolie
o rubrică ce trecea în ochii multora vie
aspră, boemă, neşansă şi chin
la apoteoza-i şi azi mă închin
fiecare din noi lucra la câte-o zare
s-o trimită literaturii mi se pare
Marian şi Olimpia nici nu aveau cum şti
că literele cărţilor lor se vor mai înnegri
când prefeţele se transformă-n postfeţe
poţi pentru ca să spui adio tinereţe
adio redacţie şi spalt şubrezit
e ca şi cum de voi nici c-am mai auzit
cu Ion Pop mai mulţi ne puteam potrivi
el ţinea audienţe lirice-n fiece zi
propunea câte-o fântână cu apă amirosită
la fiecare sfârşit de vers sfinţită
căci la noi clipele erau eternităţi
aşa cum spus-a unul dintre poeţi
la „Echinox” eu răspundeam de melancolie
Adrian era „cap limpede” întru poezie
cum ţi-ar spune el cum trandafirul aude
nici scoica lovită de-un bob de nisip n-ar şti a răspunde
nici Dinu Flămând şi nici Petru Poantă
n-ar şti să dezlege lacătul de pe acea poartă
pe care Marian şi Olimpia au intrat
ca-ntr-un trist şi lugubru internat
şi-acum la patru decenii şi jumătate
de când „Echinox” porni cu luceafăru-n spate
sunt un portret ce se desprinde de ramă
şi-o ia prin ninsoare pustiilor vamă
la „Echinox” eu răspundeam de tristeţe
căci nu puteam scrie prefeţe-postfeţe.

Irina PETRAŞ

Dascălii de la Filo

Anii mei de facultate s-a întâmplat să coincidă cu cea mai deschisă şi mai promiţătoare perioadă a României postbelice: 1965-1970. Îmi plăcea Clujul cu grădinile lui, bibliotecile erau locuri privilegiate şi mirabile – chiar şi obţinerea (fără prea mare greutate) a unei *cote secrete* făcea parte, pentru mine, din minunile acelei vremi – nu erau decât obstacole fireşti ale iniţierii. Profesorii noştri, cei mai buni dintre ei, ni se alăturau firesc în marea aventură a lecturii. Acei ani ai Literelor clujene erau ţesuţi din vârfuri şi accente, într-o armonie desăvârşită.

Într-o sală mică, improvizată lângă decanat, făceam seminarii (grupa mea, prima din an, avea seminarii şi cu profesorii, nu doar cu asistenţii) de estetică şi literatură comparată cu Liviu Rusu, revenit la catedră în 1961 (fusese înlăturat, cum se ştie, în perioada 1948-1961). Avea aproape 70 de ani, era un domn mărunt (mărunţit?) şi un pic ciudat. Intra prelins în sală, ne arăta fotografii din călătoriile lui prin Germania şi Franţa, ne povestea întâmplări foarte intime şi romanţioase, fără prea multe detalii „istorice": oricum, nu ni se păreau chiar de tot adevărate – era o altă lume. Apoi începea să vorbească despre romantici şi romantism, sărind de la un nume la altul, citând texte oraculare, căci uita să spună de unde/ale cui sunt, iar noi ne ascundeam, timizi, ruşinaţi, ignoranţa. Descrişi de Liviu Rusu, Titu Maiorescu nu mai semăna cu cel din manualele de liceu, Schopenhauer părea un soi de coleg mai mare, al nostru ori al lui Eminescu, nu conta; iar când ne vorbea despre „vânjosenia sentimentelor" ni se părea că romanticii nu mai au taine şi ascunzişuri pentru noi.

Liviu Petrescu mi-a fost asistent la literatură universală şi comparată. Cu doar şase ani mai mare ca noi, studenţii din anul I, impunea printr-o ţinută academică atent lucrată. Îi urmăream fascinaţi nu doar demonstraţiile subtile pe romane de Dostoievski ori Faulkner, ci şi gestul concentrat cu care împingea, cu arătătorul, ochelarii la rădăcina nasului, ochelari care, de altfel, nu-i alunecaseră nici măcar un milimetru, haina impecabilă, cămaşa scrobită, cravata. Vorbea foarte strâns şi sobru. O făcea la fel şi în convorbiri particulare, peste ani, când deveniserăm prieteni: cu un protocol care mă punea adesea în încurcătură. Suna, de pildă, să mă întrebe/anunţe ceva. O făcea după infinite, arborescente, aş zice, scuze că mă deranjează. La ei (la el şi la Ioana Em. Petrescu) acasă, n-am fost decât de vreo două-trei ori – nu sunt şi n-am fost niciodată omul mersului în vizită. Erau seri pline, cum erau, mai târziu, toate întâlnirile cu el, la Filiala Uniunii Scriitorilor ori la Societatea „Lucian Blaga", dar

avea un fel de a te scruta, uşor amuzat de ceva doar de el cunoscut, încât erai mereu înclinat să te controlezi. Cu Ioana puteai fi, însă, în largul tău...

L-am văzut într-o anume împrejurare cu totul altfel decât de obicei. Eram la sediul Filialei, veniseră în vizită la Cluj nişte scriitori japonezi ori chinezi, nu mai ştiu exact. Liviu Petrescu le-a vorbit în franceză, un cuvânt de bun sosit şi o scurtă introducere în atmosferă. O făcea cu o volubilitate spumoasă, cu un zâmbet pişicher, cu gesturi vioaie, sprinţare, înlănţuind spirit după spirit, cum nu l-am auzit niciodată vorbind româneşte. Ca şi cum, ieşind temporar din limba română, îşi putea îngădui, în fine, giumbuşlucuri, putea să se copilărească fără nici o restricţie profesorală. I-am spus, îndată după întrunire, că ar fi fost nemaipomenit dacă ar fi vorbit aşa şi româneşte. M-a privit lung, amuzat, ca în dialogurile româneşti dintotdeauna, şi atât. Reintrase în rolul academic, oricât de bun, apropiat, săritor prieten ştia să fie sub acea platoşă fără fisuri.

A fost, o vreme, „mâna a doua" la grupa mea de studenţi străini, nişte libanezi de ambe religii cu totul excepţionali şi paşnici. Când studenţii români se cam răriseră şi normele se umpleau cu greu, profesorii de la celelalte catedre aveau un număr de ore la studenţii din anul pregătitor – aceştia atât de mulţi că, noi, cei aproape 30 de asistenţi de la Colectivul de limba română, cum se numea atunci, nu mai făceam faţă. Îi intimida şi pe ei, chiar dacă se afla oarecum pe teren străin, într-o zonă în care regulile mai puteau fi sărite. Am câteva fotografii care îl arată vesel şi destins...

Ioana Em. Petrescu nu mi-a fost profesoară. Cum am cunoscut-o... ? O ştiam din studenţie. Studenţia mea. Între 1975 şi 1985, asistentă fiind eu la Facultatea de filologie, am ştiut-o mai ales ca pe „Doamna de Eminescu". Profesorul Gavril Scridon o invitase să ţină cursul în locul lui, şi Ioana făcea minuni. Studenţii îi erau învăţăcei dăruiţi, fermecaţi de Cartea pe care o ştia şi, mai ales, de felul în care o transmitea celorlalţi, în ore de stranie, generoasă iniţiere. Întâlnirile noastre au fost rare, dar de fiecare dată se întâmpla ceva special, lucrurile erau mai grele de înţelesuri şi de subînţelesuri când ea era în preajmă.

Îmi vin în minte nişte zile trăite alături, la Oradea. Era Centenarul Eminescu, 1989. Se adunase toată floarea cea vestită a eminescologilor. Ioana fusese răsplătită cu un mare premiu şi vorbise simplu şi tulburător despre datoria de aparţinător la un neam în care se născuse un poet de cuprinderea lui Eminescu. Ne plimbam îndelung pe străzi, vorbind de una, de alta. Când, într-un târziu, apăream, ceilalţi, majoritatea zdrobitoare bărbaţi, ne întâmpinau cu: „Uite, au apărut critica şi istoria literară!"

În iunie 1989 ne-am întâlnit de câteva ori cu un soi de urgenţă nelămurită. I-am dăruit câteva fotocopii – lucram la o mare expoziţie Centenar Eminescu: manuscrise, fotografii rare. Le-a primit cu o bucurie lacomă, atroce şi pură în acelaşi timp. În septembrie 1990, am întâlnit-o pe stradă, lângă Universitate. Fericită că foştii ei studenţi deveneau dascăli la Litere. Peste câteva zile, începea un nou an universitar. Încerca să mă convingă să mă întorc la catedră, de data asta la studenţi români. Supărată că nu voiam să ignor handicapul hipoacuziei. Era vineri la prânz. Luni spre seară, în chiar prima zi de şcoală, se stingea discret, vegheată de Liviu...

Mircea Zaciu. Profesorul avea de partea sa verticalitatea şi adâncimea, o distincţie nesilită impunând o distanţă vibrantă, care-şi submina discret rigorile, şi o potrivire secretă, nu neapărat mărturisită, a paşilor. Mai tinerii îl înconjurau nu ca urmare a unei atrageri calculate, premeditate, ci din sentimentul că au de-a face cu un *centru* care îngăduie gesturi centripete sau centrifuge, dar niciodată uitarea. O întâlnire cu Profesorul, oricât de scurtă, de „domestică" şi fugară în aparenţă, lăsa urme. Subţirimea de lamă de oţel a staturii sale, ochiul, care nu abdica vreodată de la îndatorirea privirii lucide, *prezente,* despica platoşe şi subterfugii, fisura complaceri de sine, *întreba.* Întâlnirile, aievea ori prin mijlocirea cursurilor şi a cărţilor sale, nu vindecau de singurătate, nu te absolveau de nelinişti şi îndoieli, ci le puneau într-o lumină proaspătă, pură, sticloasă şi incomodă, te reîncărcau, aşadar, cu toate răspunderile. În anii studenţiei mele, deşi eram înscrisă la cursul său special de Camil Petrescu, nu izbutisem să bănuiesc, în spatele ochelarilor fumurii şi dincolo de răceala aristocrată a vestimentaţiei, o adevărată vocaţie a dialogului şi a dăruirii, o tensiune molipsitoare, o nevoie ardentă şi atent întreţinută de exod şi de, iarăşi, înrădăcinare, o existenţă în cumpănă, „fără spaimă salutând orele viclene", dar trăind-o pe fiecare într-o strădanie exemplară de a iubi viaţa „când toate sunt cu susu-n jos". *Teritoriile* au apărut abia în 1976. Cu rădăcini în Maramureş şi îndrăgostit de ţinuturi sibiene (cele două zone ale obârşiei mele), Profesorul îmi era, deodată, aproape.

În 1994, îi cerusem să-mi răspundă la câteva întrebări, pentru *„Ateneu"*. Îmi scria de la Bonn (18 februarie 1994). Se întâlnise cu profesorul Marga, aflat la o conferinţă a rectorilor europeni, şi îl rugase să-mi aducă textul interviului „aşa de întârziat! Nu l-am putut scrie din două motive mai ales: 1. starea sănătăţii de când am revenit; 2. lipsa maşinii mele de scris, lăsată la Cluj, recuperată cu greu şi târziu. Acum, că e aici, e ca revenirea unui bun prieten cu care mă pot înţelege în fine." Tot mai neîncrezător în primirea/înţelegerea contemporanilor, continuă: „dacă interviul vine târziu, nu e nici o pagubă (pentru mine), dacă la „*Ateneu*", din cine ştie ce motive, nu ajunge ori revista nu mai apare (căci nu mai ştiu nimic din ţară), atunci dă-l la „*Steaua*", eventual. Dacă nu interesează pe nimeni – repet – nu e nici un necaz! Nu-ţi fă probleme pentru el. Voiam doar să mă descarc de o promisiune veche şi pe care, neonorată, s-ar fi putut s-o crezi nedorită... Eu încă nu ştiu când şi dacă vin acasă. Sunt aici sub tratament şi cardiologii nemţi par şi mai scepţici decât amicii mei clujeni. Ori poate clujenii nu mi-au spus tot adevărul?!... Încă o dată îţi mulţumesc din inimă pentru ostenelile ce ţi-ai luat singură relativ la persoana mea (!) şi m-ar bucura să-mi scrii două rânduri".

În interviu, mărturiseşte că ar rescrie unele texte din perioada de restricţii, interdicţii şi prejudecăţi ideologice, dar „în pofida acestor împrejurări, deloc neglijabile... , am îndrăzneala să spun că (punând la o parte câteva pagini şi autori) am păstrat un anumit echilibru al judecăţii, o anumită independenţă a opţiunilor şi valorizărilor, un mod constant de a mă manifesta, de care nu am a mă ruşina azi." Apoi despre cărţi: „Viaţa fără cărţi e o aberaţie... O viaţă fără lectură (cu toată prezenţa, chiar sufocantă, a cărţilor) observ însă că există

bine-mersi, aici, în Occident... Se poate trăi, aşadar, *vieţui*, poate, *vegeta*, mai precis. Eu n-aş putea!" Şi, în fine, despre *locul* predilect: „Locul real e Gura-Râului, unde, cu geamul deschis spre Cibinul gureş, la o masă modestă de scris, am definitivat *Teritoriile*, împrejmuit de toate zvonurile naturii şi satului de la noi. Locul era, de altfel, sfinţit de paşii lui Blaga. Locul imaginar, la care încă îmi place să visez, este o casă cu vederea spre mare... "

În 1965, într-o toamnă perfectă, deveneam, aşadar, studentă la Filologia clujeană. Nu împlinisem încă 18 ani. Aveam să aflu din primele zile nu doar unde sunt sălile de lectură, cum se completează o fişă şi de unde îţi poţi procura cote pentru cărţi de la „fondul secret", ci şi cine e „spaima facultăţii". Lucruri teribile se şopteau pe coridoarele căminului despre *Introducerea în teoria literaturii* şi despre Cursul 4 – *Imaginea artistică*: nimeni nu le răzbise cu una cu două, studenţi din ani mai mari încă se trezeau din somn ţipând vorbe fără noimă despre esenţa artei. „Monstrul"? Un domn sobru, elegant şi mereu grăbit, foarte în vârstă (avea atunci vreo 36 de ani!), care trecea pe culoarele facultăţii lăsând în urmă fiori reci. Legenda, *această* legendă, avea să se destrame, pentru mine, degrabă. Cursul mi se părea un excelent roman poliţist, cu capcane şi necunoscute, palpitant şi atrăgător tocmai fiindcă nimic nu se oferea în reţete de spus pe de rost, ci pretindea punerea la bătaie a tuturor instrumentelor înţelegerii. Cu un dispreţ net, direct şi fără fasoane faţă de mediocritate şi impostură, Profesorul, e adevărat, nu se sfia să repeadă o vorbă acidă ori chiar carnetul de student cu nota de ruşine în capul vreunei „loaze". Dar era de o desăvârşită şi, cumva, avară delicateţe când te descoperea dornic să afli. Când, salutându-l pe coridoare, îmi răspundea cu „bună ziua, stimată doamnă", simţeam că trebuia să sporesc rapid numărul de ore petrecute la bibliotecă. Un curs despre poetica romanului şi altul special de *Teoria literaturii* au construit, încet, sigur şi definitiv, o altă legendă.

Orator inegalabil, cu o voce plină, răsunător-modulată, Profesorul ne purta prin subtilităţile Textului, ne provoca abil şi nu scăpa prilejul vreunei ironii subţiri care să alunge lenea ori ceaţa. Înscris în contemporaneitatea disciplinei, avea să-şi ţină studenţii în contact permanent şi lucid cu ultimele repere din „aventura formelor", aşa încât bibliografia pe care îşi întemeiau, firesc, discursul va arunca în perplexitate şi respectuoasă uimire orice străin ce-i va descoperi după Căderea zidului. *Călătoria în operă* sub bagheta Profesorului prospecta critic, depăşind exerciţiul uzual al lecturii şi captând sugestii lăuntrice ale operei. Cursul/discursul său mustea de sugestii polemice, de enunţuri provocatoare, de formulări instigând cititorul la lecturi şi re-lecturi. După ani, iată, nu pot citi nici o singură pagină semnată Ion Vlad fără să-i aud vocea „pictural-sculpturală", corporalizând idei. Cornel Robu îl însoţea, într-o vreme, la curs târând după el magnetofonul (căci totul se făcea, cumva, din mers): o dihanie mătăhăloasă şi plină de mofturi. Profesorul îşi fixa privirea într-un colţ din tavanul sălii uriaşe, aşteptând câteva clipe. Se lăsa o tăcere sticloasă, ca un ecran. Pe el se dezlănţuiau viziunile şi se schiţau, rapid, săgeţi acide pentru cei ce îndrăzneau să plănuiască ne-citiri. Cam pe atunci va fi dobândit Cornel Robu pasiuni SF şi doruri de alte sfere...

D.D. Draşoveanu apărea la curs plutind, deja cucerit el singur de minunile pe care avea să ni le spună despre relaţia dintre subiect şi predicat, despre minunata supremaţie a predicatului... Cu creta în mână, îşi dirija propria orchestră de argumente, dansa, valsa, pirueta şi-şi unduia braţele cu atâta evidentă pasiune, încât uitam să luăm notiţe, hipnotizaţi. Îmi amintesc modulaţiunile cu care rostea, amuzat şi fericit de ceea ce avea să urmeze, *Calul fuge.* Desena pe tablă aceeaşi minunăţie şi se lansa în punerea la zid, logică, documentată, plastică şi mai mult decât convingătoare, a stupizilor de bucureşteni care se încăpăţânau să vadă altfel lucrurile şi purtările limbii române.

Carmen Vlad nu împlinise încă 30 de ani. Sintaxa limbii române era un fel de poveste de dragoste între cuvinte, cu relaţii vii, capricioase şi neaşteptate. În interstiţii, furam cu ochiul toaletele doamnei, cerceii coralii o prindeau de minune şi nici amănuntul că e soţia Profesorului Vlad nu cântărea puţin în curiozitatea noastră pusă pe ficţionări. Copleşitor şi pe spaţii (temporale) mici, Profesorul nu părea făcut anume pentru lungi convieţuiri. O iscodeam din priviri încercând să aflăm cum se descurcă. Pe biroul Profesorului se afla poza lui Tudor, dovadă clară a intimităţii –, dar parcă tot nu era destul.

Doina Curticăpeanu avea 24 de ani. Era frumoasă, elegantă, misterioasă. Literatura veche se înnoia sub graţia ei. Cronicarii se scuturau de praf şi bătrâneţe ca bidiviii din poveste, căci Doina era, neîndoielnic, Prinţesa noastră ori Ileana Cosânzeana. Cum nu ştiam nimic despre viaţa ei personală şi nici nu putusem afla, s-au născocit rapid „romane de 15 lei”, cu iubiţi părăsiţi ori plecaţi departe, cu copii ascunşi în vreun pod de castel. Poveştile secrete împleteau ingrediente din cărţile abia citite: Eliade, Voiculescu, Vinea ori Gib Mihăescu. Chiar şi când, mai târziu, ne-am apropiat, a continuat să fie pentru mine o doamnă enigmatică, gen Doamna T.

George Mocuţa ne preda limbile romanice. Îndrăgostit de etimologii, ne molipsise şi pe noi. Necazul era că nu-i ajungeau niciodată cele două ore de curs, căci se pierdea în divagări (utile?) despre, de pildă, cum să ieşi dintr-un vârtej care te-ar prinde la înot: desena pe tablă secţiunea prin inima vârtejului şi explica, tacticos şi netulburat de zumzetul din sală, metodele optime. Cu un basc à la Noica (nu ştiam atunci!) şi un fular ponosit înnodat neglijent la gât, intra cu pulpanele hainei fluturând şi ne mai spunea o poveste. Examenul meu, îmi amintesc, a durat vreo trei ore. Am stat la taclale pe-ndelete despre „mocăniţa” care trecea prin inima târgului meu, despre saşi şi limba germană. În ciornă, îmi „ghicise” o luciditate ieşită din comun care îmi va fi de folos, fireşte, dar mă va împiedica să mă amăgesc vreodată ca orice muritor. Domnişoara Ardeleanu (ştia vreo 14 limbi!), cu pletele ei deja albe, deşi încă foarte tânără, suplinea la seminar, din spatele ochelarilor cu multe dioptrii, ce nu reuşea să acopere profesorul la cursul despre înot şi chiromanţie.

Să-i mai amintesc aici pe Teodor Boşca, figură oarecum desuetă, cu o eleganţă de crai matein. Drept, încercănat şi fără zâmbet, ne vorbea, scandând după o partitură secretă, despre Coleridge, Wordsworth, Shakespeare, Poe, apelând la excelente traduceri proprii şi cu analize cumva decadente, menite nu să ne înveţe ceva anume, ci să ne transmită tensiunea/sfâşierea

unei pasiuni. Apoi, la antipod, Ştefan Bitan, surâzător şi alunecos, învârtindu-şi pe deget cheile de la maşină cu fala copilăroasă cu care, prin 50, se purtau ceasurile *Rula* de 100 de lei. Bătrânul domn Racoveanu ne vorbea despre iubitele lui Goethe, perspectiva erotic-vestimentară aruncând în ceaţă orice alt detaliu despre operă ori scriitor...

Colegii

În 1966, eram în anul doi de facultate. Marian Papahagi, Eugen Uricaru, Adrian Popescu, în anul întâi. Marian locuia atunci pe Moţilor, aproape de căminul de fete „Elena Sârbu". Eugen (înalt şi foarte subţire) o curta asiduu pe Lucia, colega mea de cameră, viitoarea lui soţie. Dimineţile mergeam la cursuri cu autobuzul – înghesuiala era nebună, să reuşeşti să urci era o performanţă. Ei, dar după cursuri, în lungile toamne senine ale Clujului, veneam spre casă alene, în haită, cu opriri scurte la cofetării ori la un corn cu *sana*, dar mai ales cu poveşti nesfârşite şi râzând cu lacrimi din te miri ce. Într-o vreme, Marian, Eugen şi Marcel Runcanu luaseră obiceiul de a ne citi din „revistele" lor scrise de mână, cu rubrici şi caricaturi, cu ştiri şi comentarii parodice, cu polemici zdrobitoare între *„La castronul aburind"* şi *„Opozantul întristat"*, puterea şi opoziţia. Mai era şi o a treia „foaie", am uitat cum se chema şi nu ştiu de a mai rămas pe undeva vreo urmă din acei strămoşi ludici ai „*Echinoxului*". „Revista presei" se petrecea de multe ori pe podul Someşului – un fel de scenă de pe care se puteau lansa mai lesne ideile şi hohotele. Deşi eram toţi plini de vervă şi fără stare, era limpede pentru oricine că zumzăiam, de fapt, *în jurul* lui Marian. Marian cel vorbind în rafale atât de concentrate că, atunci când era în vervă, greu prindeai un interstiţiu să strecori şi tu o vorbă. Îmi amintesc de o seară de mai târziu, de prin '80, când, la mine acasă, Grete Tartler, invitată la Cluj, şi Mircea Muthu se ofereau, năuci, să plătească o taxă numai să poată spune şi ei ce aveau de spus – Marian conferenţia dezlănţuit şi captivant, cu conexiuni surprinzătoare, pe subiectul în care ceilalţi doi erau specialiştii...

Prindea din zbor „prima vedere", „prima impresie", indiferent ce-i cădea sub reflector. Confruntarea adevărată o amâna, voluptos, câteva clipe. Urma cea de-a doua vedere, analitică, evoluând centripet, panoramând mai întâi şi ţintind anume, pe urmă, obiectul. Dotat cu o memorie puţin obişnuită, controlată, desigur, şi întreţinută de biblioteca uriaşă din spatele mesei de lucru, Marian Papahagi avea o prospeţime uluitoare a discursului. Era în stare să conexeze ameţitor, ca-ntr-o doară, teme, motive, constante, simptome. Combina, decanta, doza, regla lentilele până când identifica o coerenţă, un fir, o decurgere logică. Înainta în orice subiect deschizând uşi în stânga şi în dreapta, răscolind totul. Constela oricând într-un soi de „ubicuitate lectorală", numind înrudiri, vecinătăţi, apropieri, contacte. Rareori polemiza cu adevărat, căci era interesat mai degrabă de *întâlniri* decât de despărţiri de perspectivă, de viziune critică. Ascultându-l, aveai mereu sentimentul că rămâi un pas în urmă, că eşti pe punctul de a pierde cadenţa. Ritmul era drăcesc, performan-

ţele – sclipitoare. Cu sufletul la gură, lacom, nesăţios, dar pedant şi exigent totodată, te invita/te provoca la o bârfă subţire, la o clevetire inteligentă. Cu el, te simţeai în siguranţă, alături de o călăuză pe care puteai conta. După ’75, când eram asistentă la Filo, coboram în pauze la o cafea, în subsolul facultăţii. Zece minute cu Marian valorau cât o încărcare a bateriilor. Erau celebre farsele pe care le punea la cale (în colaborare cu Vartic). Mă întreb dacă le pomeneşte în jurnal. Dar dincolo de aceste momente senine elaborate şi premeditate, Marian ştia să pună un accent cald pe toate lucrurile mici şi mari care ni se întâmplau. Nu doar să relaţioneze adânc, ci şi să relativizeze înalt. Întâmplări care îmi întunecau zilele îşi pierdeau însemnătatea pe care, oricum, doar privirea inutil agăţată de ele le-o dădea.

Plănuisem, pe vremuri, cu Marian, într-o pauză – aveam ceva examene cu studenţii –, să scriem o carte gen *Zece negri mititei* a Agathei Christie . Cei 10 trebuia să fie scriitori, ucişi rând pe rând de unul dintre ei, care se dovedea, în final, Timpul. Am renunţat: n-am putut alege scriitorul român care ar merita să rămână singur în viaţă/posteritate. Ar fi fost prea crud pentru prea mulţi...

Profesorii de la Litere, Cluj, 1968 – Doina Curticăpeanu, Ion Şeuleanu, Ioana Em. Petrescu, Sara Iercoşan, Gavril Scridon, Iosif Pervain, Octavian Şchiau, Dumitru Pop, Mircea Muthu

Profesorii de la Litere, Cluj, 1968 – Ion Pop, Doina Curticăpeanu, Sara Iercoşan, Vasile Stanca, Iosif Pervain, Ioana Em. Petrescu, Georgeta Antonescu, Sergiu Pavel Dan, Ioan Chindriş, Gavril Scridon.

Irina Petraş cu Ioana Em. Petrescu, la Centenar Eminescu.

La Catedra de limba română pentru străini, cu Liviu Petrescu şi studenţi libanezi.

Alte câteva secvenţe de la mare. Vară de vară, ne regăseam la Neptun mereu aceiaşi: Marian Papahagi şi Luci, Adrian Popescu şi Angela, Luci şi Eugen Uricaru, Doina Uricariu şi Paul Drogeanu, Grete Tartler şi Stelian Tăbăraş, Gheorghe Schwartz şi Ileana, Ion Mircea şi Livia, câteodată Dinu Flămând, cu odraslele respective. Stăteam împreună la plajă pe locul împrejmuit din zori de Paul Drogeanu: foarte matinal, lucra nisipul în aşteptarea noastră ca un grădinar, îl curăţa şi îl netezea meticulos de parcă se pregătea să ne semene pe toţi în straturi ferite de intruşi. Masa de prânz era şi prilej de pelerinaj de la unul la altul, cu ultima ştire ori vreun mic proiect pentru după amiază. Ne luam cafeaua pe terasă, tot împreună, prilej de admirat toaletele doamnelor: eram într-o veşnică şi inegală concurenţă cu Ileana Schwartz care scotea minunăţii din lada de zestre a bunicii. Erau frumoase şi rochiile noastre – Grete şi cu mine aveam tot felul de pânze şi dantele vopsite în degradeuri şi decorate cu petece de catifea ori mărgele de lemn (într-o vară, făcusem furori cu sandalele mele de pânză, ieftine, pe care lipisem macrameuri făcute anume de mama), Doina Uricariu era cea mai tare în bijuterii bogate, grele, parcă împrumutate din vreun sipet de domniţă medievală –, dar Ileana, ei, Ileana apărea înfăşurată în cearşafuri şi perdele din alte vremuri, sidefiu-marmorate, brodate cu migală şi croite cu simplitate antică. Brună şi picantă, cobora treptele ca o împărătească, jucând anume distanţa şi contând pe admiraţia noastră cutremurată de invidie... Citeam, pe rând, aceleaşi *policier*-uri, exerciţiu de limbă franceză, engleză ori italiană, în *tempo* de vacanţă. Serile le petreceam, fireşte, împreună. Ni se alăturau cei de-o generaţie, Gabriela Negreanu (oscilând periculos între neagră depresie şi veselie nestăpânită, îndrăgostită de lungi plimbări pe faleză, seara târziu), Papilian (repetând cu haz discret de fiecare dată ritualul rafinatului parizian tocmai rătăcit printre muritori de rând) ori Dinescu (mereu în vervă), de pildă, dar ceilalţi ne recunoşteau *cercul* şi nu-l tulburau. Ana Blandiana şi Romulus Rusan aveau programul lor tainic. Cu cozi împletite copilăreşte, Blandiana ne arunca un zâmbet cald şi o vorbă cu miez, fără să se oprească. Ileana Vulpescu ne onora cu o tacla scurtă şi subţire, de înţeleaptă femeie de lume, dar se retrăgea şi ea curând. Ştefan Bănulescu apărea cu pletele lui rare, pe jumătate pleşuv, ca un condor. Nu se oprea, părea să nu vadă pe nimeni, cu mintea la cine ştie ce dropii. Secondat de soţie şi de fiică, ne lăsa să admirăm alaiul de pe altă lume în drum spre un loc secret de plajă.

Fănuş Neagu ne saluta ceremonios şi mucalit, trecând spre *Cireşica* – unde îl aştepta Ion Băieşu –, şi ne răsfăţa ades cu vreun dar rarisim: piersici cât un cap de copil, raci (avea furnizori misterioşi la Casa cea păzită din vecini...). Mare şi alb (nu cobora la plajă niciodată), se străduia să nu ne stea în cale şi reuşea mult mai bine decât Al. Piru, cel mereu pus pe harţă şi cârtitor.

Într-o zi, îndată după masa noastră de prânz, „nea Fane” a primit oaspeţi. Eram pe terasă la o poveste cu tâlc cu Dinescu. Nepoţelul lui Petre Bucşa s-a apropiat de noi cu sufletul la gură: „Nenea Mircea, dă-mi, te rog, 5 lei să-mi iau *pepsi*”. Mircea i-a întins o hârtie de 25: „Vezi, mă, să-mi aduci restu’”. Du-

pă o vreme, noi tot la poveşti. Mircea îl vede pe puşti trecând şi-l ia la rost: „Unde-i restul, mă?" „N-a rămas rest, nenea, că i-am luat şi lui domnu' Cămătaru *pepsi* că mi-a dat autograf!" Atât i-a trebuit lui Dinescu. S-a dezlănţuit, sufocat, doar pe jumătate în glumă, vorbindu-ne nouă, tuturor: adică stăm aici sub nasul lor, al puştilor, zi şi noapte, toată floarea cea vestită a scriitorimii în viaţă şi nu ne cere unu', de sămânţă, autograf? Adică bea Cămătaru *pepsi* pe banii lui, ai lui Dinescu? S-a răcorit doar când şi-a dat seama că puştimea, adunată roată atrasă de zarvă, îl privea lung, neînţelegând deloc, se vedea de la o poştă, ce-l roade...

Astfel de mici întâmplări ne ocupau zilele şi le făceau să pară/să fie pline. Ba dispărea Andreea, gâgâlicea de doi ani a Doinei Uricariu, şi ne punea pe toţi pe jar, până o descopeream, într-un târziu, urcând de-a buşilea treptele de piatră spre Casă. Ba ne luam la întrecere care reuşeşte să-l convingă pe prâslea lui Uricaru – coborât printre noi cu un peltic accent moldo-vinesc de la bunicii din Bacău –, să-şi dea jos hăinuţele de pe el şi să încerce apa mării. Ana Stanca, domnişorica de 4 ani a Gretei Tartler, îi şoptea împăciuitor la ureche că ea nu are nevoie de „pozară" („pozarii" cutreierau toată ziua plaja în căutare de muşterii pentru instantanee bronzate, la concurenţă cu „clătitarii"), că ele au, nu-i aşa, cuvintele. Tatăl, Estrel Tăbăraş, cioplea tacticos amulete din pietre de mare. Într-o vreme, dăduse molima în noi: colindam toţi plaja cocoşaţi, în transă, în căutare de „pietre rare", sub privirile bănuitor-intrigate ale „străinilor".

La încheierea seriilor, se ţineau baluri (câteodată, mascate) cu concursuri şi tombole (*„Tombola nejî"*, anunţa afişul colorat, amintind, fireşte, de celebrul cântec despre zăpezi melancolice al lui Adamo), foarte gustate de toată lumea. Toţi copiii primeau diplome, semnate de toţi scriitorii prezenţi, pentru cele mai închipuite merite. Laura le mai are încă (pe una dintre ele semnează, într-o devălmăşie foarte democratică, Al. Papilian, Laurenţiu Fulga, Adrian Popescu, Traian Iancu, Fănuş Neagu, Al. Oprea, Doina Uricariu, Marin Sorescu, Dan Horia Mazilu, Marian Papahagi, Dan Rotaru, D. Matală, Eugen Uricaru, Radu Boureanu, Ion Miloş, Gheorghe Schwartz, Ion Mircea, Zigu Ornea, Gabriela Negreanu, Gabriel Chifu, Iulian Neacşu, Florin Bănescu, Grete Tartler, Emil Brumaru, Valeriu Cristea, Ileana Vulpescu, Augustin Buzura, Marius Ghica, Al. Piru, Mihai Stoian, V.F. Mihăescu, Stelian Tăbăraş, Paul Drogeanu, Mihai Gafiţa, Marcel Runcanu, Cornel Popescu, Gheorghe Pituţ şi alţii, cu semnături indescifrabile). Se dansa, se glumea, se râdea în hohote de catrenele cu adresă – eu păstrez unul de la Fănuş Neagu, drept consolare că, după o vizită de o zi la Varna, m-am întors înfrântă – bulgarii nu mă lăsaseră să cobor pe Nisipurile de aur; adusesem, în schimb, ceaiuri englezeşti pentru degustarea cărora Gusti Buzura stabilise ritualuri şi porţii stricte, căci descoperise că o ceşcuţă te remonta miraculos, mai ceva ca o alergătură chinuită prin nisip.

Într-o vară, s-a nimerit în seria noastră şi Marin Sorescu. Îl salutam cu toţii când ne întretăiam drumurile, dar era atât de singuratic, de timid, de

retras, că ţi-era teamă să-l scoţi din ale lui. Stătea deoparte şi desena. Din când în când, trăgea curios cu urechea la glumele noastre, dar nu intra în vorbă („Vorbim anapoda sau tăcem ani în şir, / Penibil şi inestetic / Şi nu ştim unde dracu' să ne ţinem mâinile"). Simţindu-l dornic să spargă gheaţa, m-am apropiat de şezlongul lui şi l-am întrebat, zâmbind: „Ce mai face Marin Sorescu?" Nu puteam să-i vorbesc cu dumneavoastră, *Ce mai faceţi*, din mai multe motive: îmi era prea apropiat, mie, cititoarei, apoi *mai*-ul presupunea că el ştie deja că eu ştiu ce face de obicei, din eventuale, repetate convorbiri anterioare. Persoana a treia era soluţia cea mai bună. Nu-l exilam, pur şi simplu, în postura ingrată a celui despre-care-se-vorbeşte, ci îi propuneam *să intrăm în vorbă* (ce expresie minunată şi cât de potrivită cu cel trăind în/prin cuvinte!), complice, despre un personaj pe care îl cunoşteam amândoi foarte bine, dar din unghiuri diferite. Oricum, s-a luminat tot sub fruntea înaltă şi până şi mustaţa i s-a zbârlit a chef de vorbă. Am început să povestim câte în lună şi în stele, de parcă asta făcusem o viaţă întreagă. După mesele, nu ieşea mai nimeni pe plajă. Mie îmi era milă de orice ceas „pierdut" la umbră. Am coborât împreună în câteva rânduri şi am desenat toţi trei pe plaja aproape pustie: Marin Sorescu şi Laura, fiica mea, se întreceau în crochiuri şi caricaturi. Un pic stângaci, la început, cu politeţea înnăscută a ţăranului faţă de străin, de necunoscut, s-a lăsat prins curând în jocul nostru nevinovat de târgoveţe puse pe cârtit, căci a înţeles că nimic nu urma râsului şi caricaturii, adică nimic rău pentru cel ţintuit. Simplu exerciţiu al ochiului şi al vorbei desenate. Ne întreceam în găsit asemănări hilare, porecle, *caractere*. Sorescu se dovedea mare meşter şi râdea în hohote, uimit, parcă, el singur de libertăţile pe care şi le lua. Fireşte, s-au desenat şi reciproc. Nu ştiu dacă mai există pe undeva desenul Laurei, dar Laura desenată de Sorescu stă la loc de cinste printre amintirile dragi. Când a venit la Cluj, ne-a vizitat. Am stat la o tacla, Laura, îndemnată anume, i-a arătat desene (era elevă la Liceul de Artă) şi el a ales câteva să le publice. A debutat-o în *Ramuri*.

Altă dată, şi-a lansat o carte la Cluj şi eu l-am prezentat la Librăria Universităţii. L-am condus la hotel, pe jos, povestind. Era bucuros de re-întâlnire, dar deja obosit de multele amărăciuni pe care i le adusese funcţia de ministru. Se ştia bolnav şi avea privirea celui care ştie. Bunătatea lui, neînţeleasă de atâtea ori, îşi lingea rănile cu o discreţie rară, pe jumătate întoarsă spre *dincolo*.

DIPLOMĂ

Se acordă Domnişoarei Laura Poantă
pentru Cea ma frumoasă INDIANĂ
la Concursul măştilor din Neptun.

Casa Scriitorilor
29. VII. 83.

Diploma de la Neptun a Laurei Poantă

Laura Poantă şi Irina Petraş

Irina Petraş la 65 de ani

Zilele prozei la Cluj:
Gabriela Adameşteanu
Ruxandra Cesereanu
Sanda Cordoş
Ovidiu Pecican
Irina Petraş

Sanda CORDOŞ

Inefabila captivitate a Oraşului iubit

Ioana Em. Petrescu şi Liviu Petrescu, în drum spre Iaşi, cu studenţii (Sanda Cordoş, Ioana Bot, printre ei)

Stăteam în compartimentul acela de tren, în călătoria noastră anuală spre Iaşi, şi pălăvrăgeam. Ioana Em. Petrescu, profesoara noastră, se aşeza invariabil în colţul dinspre fereastră şi prezenţa ei acolo făcea să nu mai conteze deloc decorul acela de trenul foamei, clasa a II-a. Nici coşul de gunoi ori scrumiera care invariabil stăteau să cadă scoţînd un vaier metalic, nici muşamaua soioasă a canapelelor scrijelite (cînd nu despicate) cu cuţitul, nici mirosul înţepător, nici oglinda ciobită şi pătată care, de obicei, ne deforma chipurile ca în camerele de bîlci. Revenea întotdeauna în taifasurile noastre tema repartiţiei, spaima prospectivă a ce se va întîmpla cu noi după ce vom pleca din Cluj. Ce putea să fie alta decît un pustiu? În una din acele călătorii a spus, cu surîsul ei încurajator şi enigmatic, că la urma urmei se poate trăi bine oriunde, numai să fie cărţi în preajmă. Atunci a mărturisit că ar fi fost fericită să trăiască la Sibiu. Mie, dimpotrivă, mi se părea greu de trăit oriunde în altă parte. Aşa cum anticipam, repartiţia guvernamentală a fost o probă. Aş fi putut să iau Giurgiu şi cîntăream, tot cu profesoara mea, această posibilitate, apropierea de Bucu-

reşti, de reviste, de scriitori. Nimic nu mi părea incitant. Doar n-o să meargă fata în locul în care urlă cîinii, a spus profesorul Ion Vlad. Tot ce nu era Cluj ar fi fost, după mintea mea, un loc în care urlă cîinii. Am ales, de pe harta aceea săracă, un sat din Ardeal, la cîteva sute de km de Cluj, care părea (dar nu era tocmai) pe linia ferată.

De ce era atît de bine la Cluj? Şi de ce revenirea în 1990 aici mi s-a părut, şi mi se pare încă, o mare şansă a vieţii mele? Iată întrebări la care nu pot să răspund mulţumitor. Nu sînt născută în oraş şi nici nu am o locuinţă a mea care să mă înrădăcineze. Dar locul, da, este foarte al meu. Sigur, în Cluj au fost şi sînt anii de studiu, profesorii, bibliotecile, prieteniile, un amor trăit pasional. Dar mai tîrziu cînd inima mea a avut o altă geografie nu mi-a trecut prin minte c-aş putea să plec. Aşa cum nu ştiu să ies din mine şi să mă arăt tot astfel nu pot să ies din oraş sau să iau distanţa pentru a-l spune pe înţelesul altora. Locurile oraşului au intensitatea emoţiilor mele, luminoase sau sumbre; dar despre ele mi-e foarte greu să vorbesc. Din puţinul pe care aş putea să-l spun (cu şovăială) este că, pentru mine, strada Kogălniceanu este cea mai frumoasă şi că, de cîte ori mi se întîmplă s-o intersectez (în Kogălniceanu poţi să intri din şapte părţi), am, fie şi pentru o sută de paşi, o stare de bine. De asemenea, am slăbiciune (ceea ce înseamnă, desigur, mai ales nostalgie) pentru cartierul Andrei Mureşanu în care cred că se fac cele mai grozave plimbări (tînjesc mereu după un timp de plimbare), pentru strada Matei Corvin şi suratele ei din spatele Poştei şi pentru mica stradă Oraviţa în care, la doi paşi de Filo, mi-am trăit studenţia.

Ştiu că nu este cel mai grozav oraş din lume, îi văd uneori ridicolul, dar şi frontoanele parcă dintr-o dată altele, înaintez adesea copleşită în ceaţa şi umezeala care nu se ridică cu zilele (şi din pricina cărora un medic mi-a recomandat, în urmă cu cîţiva ani, să mă gîndesc serios la plecare – făcînd să-mi fugă pămîntul de sub picioare) şi mă farmecă lumina care bate dintr-o dată înnoitor (e, poate, partea bunăa a miopiei), după cum ştiu că e singurul loc în care coborînd (ce şansă) Golgota (colina Clinicilor) şi văzînd turnul zvelt al Catedralei Sf. Mihail ori urcînd tocitele scări de la Litere, am o bătaie de inimă în plus şi cred, oricît întuneric ar fi în mine, că există, totuşi, un miez de lumină şi că viaţa are preţ.

(preluat din *Clujul din cuvinte*, 2008)

Sanda Cordoş alături de Nicolae Balotă şi Corin Braga

DÁVID Gyula

Egy késő ősz Csehszlovákiában

1974-ben, egy késő őszi napon, november vége felé, értesítést kaptam Bukarestből, az Írószövetségtől, hogy betettek egy Csehszlovákiába induló íróküldöttségbe. Útlevelet rendeznek, útiköltség fizetve, két hétre szól, s Pozsonyban és Prágában a szlovák illetve a csehszlovák írószövetség vendégei leszünk.

Az indulás kijelölt napja előtt még volt annyi időm, hogy felkerestem Tóth Sándor egyetemi előadótanárt, az ismert Gaál Gábor-kutatót, akiről tudtam, hogy korábban már járt Csehszlovákiában, s tőle hasznos útbaigazításokat, és néhány pozsonyi és prágai címet kaptam. Aztán december 1-én jelentkeztem az Írószövetségnél a Soseau Kiseleff-en lévő székházban. Ott derült ki, hogy útitársaim között van még két kolozsvári: az egyik Sinkó Zoltán az Igazságtól (különben akkor már ismert humorista, negyedik kötete azelőtti évben jelent meg a Daciánál), a másik Virgil Nistor, a Dacia Kiadó szerkesztője, ötven évnél is idősebb, kicsit morózus, bár a lexikon szerint akkor már jó néhány szatirikus színdarabja került bemutatásra. A negyedik egy bukaresti költő volt, Dan Laurenţiu, egy apróka izgága fiatalember. Most néztem meg a Marian Popa-féle kortárs írólexikonban: akkoriban a Luceăfarul szerkesztője volt, azt írja róla Marian Popa, hogy „a mély gondolatok költője". Bevallom, utólag visszaidézve a vele töltött két hetet, ezt a jellemzést a test szerinti fiatalemberben – tíz évvel volt fiatalabb nálam – sehogy sem tudom benne felfedezni.

Ott derült ki, hogy mi az engem ért megtiszteltetés magyarázata: az Írószövetség mindenféle külföldi utakat kap évente, a népi demokráciákba szólókat is, nyugatiakat is, aztán a bennfentesek elkapkodják a jobb helyeket, az ilyen Csehszlovákia-félékre pedig nem-igen van érdeklődő, mert aki ezeket elfogadja, az egy-két évre „ki van elégítve".

Én azért örvendtem az alkalomnak, hiszen eddig még soha sem voltam ilyen úton, s Magyarországon kívül, ahol Hódmezővásárhelyen született édesanyám révén a nagycsalád fele élt, „külföldön" sem jártam.

„Késő ősz" – írtam a címbe, s az akkori időjárásnak ez meg is felelt, bár december 4-e volt, amikor az akkor még Bukarest-Kolozsvár-Budapest-Pozsony-Prága-Berlin útvonalon közlekedő Nord Orient Express megállt velünk a pozsonyi pályaudvaron. Már hajnalodott, amikor átmentünk a magyar-csehszlovák határon, s az útnak ezen a szakaszán, a hálókocsi-fülke ablakán át, gyönyörködhettünk rozsdavörösbe öltözött Dunakanyar

szépségében. A reggelit joviális, Svejk-kinézésű és modorú kalauz szolgálta fel.

A Szlovák Írószövetség Obrancov Mieru 8. szám alatti székházában már vártak, s a hivatalos formaságok – útleveleink bejegyzése – után kellemes beszélgetés alakult ki. Ami az első pillanatban meglepett: mindenki beszélt – és szívesen beszélt – magyarul: Edit, a külföldi kapcsolatokért felelős titkárnő, Zelena (a vezetéknevét nem jegyeztem fel), Malenka, a tolmácsnő (akiről kiderült, hogy a férje az Arad megyei Nagylakról való). S volt ott egy „öreg" magyar írónő is, Ordódy Katalin. Akkor csak a nevét jegyeztem meg, és azt, hogy Madách-díjas és nagy török-rajongó. Most kerestem ki a lexikonból: 1918-ban született, 1958-ban jelent meg az első regénye, azon kívül még négy (pozsonyi találkozásunkig – utána még hat, 1975-ben megkapta a Szlovák Irodalmi Alap Díját is).

Némi mentegetőzés keretében a vendéglátók részéről, hamarosan kiderült, hogy pillanatnyilag a Pozsonytól jó 30-35 km-re levő budmericei volt Pálffy-kastélyban leszünk elszállásolva, amely az írószövetség alkotóháza. Ebéd után fel is kerekedtünk: egy taxival vittek ki bennünket a szállásunkra. A kastély a falu szélén, gyönyörű park közepén állt. Ők kényelmetlenségnek tekintették ezt a megoldást, s később behoztak egy pozsonyi szállodába, mi azonban, Sinkó Zolival ketten, örvendtünk ennek a „kényelmetlenségnek", mert amíg ott laktunk, minden reggel nagyokat sétáltunk a szépen rendben tartott parkban.

Másnap, csütörtökön reggel a taxi, amelyik utánunk jött, a tolmácsunkat is hozta: egy néhány éve Bukarestben tanult diáklány volt, Ljubica Vychovala, aki jól beszélt románul, s bár nem volt különösebb szépség, kedves, jó hangulatú lány volt, kellemessé tette pozsonyi napjainkat. Út közben átmegyünk Modrán (valami félreértés folytán akkor a sajátos festésű kerámiájáról híres Kékkővel azonosítottam, annak is Modra a neve szlovákul) és Mystelicán, amelyet mint egy híres vörös bor hazáját említett Ljubica. Megállni persze nem volt idő, pedig Laurentiu kollégánknak nagy kedve lett volna hozzá.

Aznap délelőttre a Slovenske Pohlady, az Írószövetség irodalmi folyóirata szerkesztőségének meglátogatása, majd az Irodalmi Szemle volt a programban. Ez utóbbi szerkesztőségben, ahol csak ketten voltunk Sinkó Zolival, magyarul folyt a szó, így könnyebben folyt a kölcsönös tájékoztatás. Itt ismertem meg Koncsol László kritikust, a Szemle főszerkesztőjét és Csanda Sándor irodalomtörténészt, aki erre a találkozóra jött át az egyetemről. Megtudtuk, hogy – természetesen – itt is van cenzúra, s hogy a folyóirat 4 000 példányban jelenik meg; nálunk csak néhány szerkesztőségben (Utunk, Korunk, Igaz Szó) találni az oda küldött cserepéldány számaiból.

A hivatalos program lejártával függetlenítettük magunkat és Sinkó Zolival ketten elindultunk, felfedezni a várost. Csanda Sándor kísért. Eljutottunk az új Duna-hídhoz, amelynek déli pillérén, fent, a magasban egy kávézó működik. Gyönyörű szép volt a kilátás, de így, távolból még jobban látszott az a seb, amelyet a híd északi kijárójának és az oda vezető útnak a kialakítása

érdekében a régi városon ejtettek. A híres pozsonyi Szent Márton templom, annyi magyar király koronázásának helyszíne, az északi felhajtó út hónaljában húzódik meg, a vár lejtőjén a régi zsidó város eltörölve a föld színéről. Valaha itt volt a gettó, ahová a Tiso-féle szlovák báb-állam idején összegyűjtötték, majd Hitler parancsára deportálták a zsidókat, akik közül alig tért haza valaki. A városrész lebontásával az emlékük is eltűnik a történelem süllyesztőjében.

Az utcán, az üzletekben mindenki magyarul válaszol, ha magyarul szólalunk meg, de nem lehet tudni, hogy közülük ki magyar, s ki az, aki udvariasságból az idegen iránt, hajlandó magyarul beszélni.

Este vacsora valamelyik vendéglőben. Egy Sevkovics nevű szlovák író kerül mellém, kézzel-lábbal oroszul próbálunk értekezni. „Laurenţika" – ez lett bukaresti kollégánk beceneve köztünk -elmenekül a társaságtól, valahol külön italt sikerült szereznie magának.

Hazafelé indulás előtt közlik velünk, hogy másnaptól beköltöztetnek Pozsonyba, reggeli után tehát össze kell szednünk a holminkat. Én korán ébredtem, s reggeli előtt még egyszer megjártam magamat a parkban: már az este havaseső kísért az úton, az éjszaka jókora szélvihar volt, a Kis-Kárpátokat reggelre friss hó borította.

December 6. péntek. Reggel 9-kor indulás. Szentléleknél – de másutt is – az út mentén szép magánszőlők kapaszkodnak az enyhe lejtésű dombokra, a karók úgy sorakoznak, mint a lénia.

Elfoglaljuk szobáinkat a Dunára néző Devín Szállóban, aztán 10-kor látogatás a konzulátuson, 11-kor a Madách kiadónál, 12-kor az egyetemen, 2-kor ebéd.

A konzulátusi fogadáson ott volt egy Zabkay nevű úr is (feltételezésem szerint a minisztériumból), vele és Carol Cosma főkonzullal érdekes beszélgetés alakult ki a szlovák-román irodalmi kapcsolatokról. Cosma szerint a dolog akadozik: román fél tett már javaslatokat a kapcsolatteremtésre, de aztán annyiban maradt a dolog. Zabkay viszont azt kifogásolta, hogy kevés a szlovák nyelvből románra lefordított mű. Én próbáltam meggyőzni őket arról, hogy a tájékozódásban és kapcsolatteremtésben milyen fontos lenne a magyar nyelv közbeiktatása, magyarra ugyanis a román klasszikus és kortárs irodalomnak szinte minden érdemleges műve le van fordítva, s a szlovák irodalommal ugyanez a helyzet. Sőt mintegy tíz éve Szalatai Rezső a cseh és szlovák irodalom történetét is megírta magyarul.

A legnagyobb pozsonyi könyvkiadónál, a Madáchnál, amelynek magyar szerkesztősége is van – itt csak ketten voltunk Sinkóval – Dobos Lászlót és Kövesdi Jánost ismertük meg. Kiadó-közi beszélgetés folyt – a közvetlen szlovákiai-romániai magyar irodalmi és kiadó-közi kapcsolatokról, amelyek még jobban akadoznak: „államközi" viszonylatban elhanyagolható részletkérdésnek tekintik, a közvetlen kapcsolatteremtésnek pedig a hivatalos szervek sem nálunk, sem itt nem hívei.

Az ebédnél ott van Csanda Sándor is, akivel nagyon régi – bár nem személyes – a kapcsolatom: 1954-ben ugyanis egy akkor még Kolozsváron élő barátommal, Tordai Zádor filozófus-tanársegéddel, összeállítottunk a

kuruc költészetről egy két kötetes antológiát, amelynek az volt a „nadselű” gondolata, hogy mivel a Rákóczi-szabadságharcban románok és szlovákok is harcoltak a fejedelem oldalán, a témát nem zártuk le a történeti kuruc költészetnél, hanem megpróbáltuk behozni a későbbi népköltészetben fennmaradt „kuruc” nyomokat viselő verseket is. Amellett próbáltunk kitekinteni a román és a szlovák népköltészet felé. Csanda épp abban az időben közölt egy tanulmányt ez utóbbiról egy magyar irodalomtörténeti folyóiratban, kuruc vonatkozású szlovák népköltési szövegek kíséretében, s ezekből néhány a mi kötetünkbe is bekerült. Most tehát volt közös témánk, s ennek örömére fel is ajánlotta, hogy másnapra meghív egy kirándulásra, Komáromba.Megjegyzem: az ebéd során a román főkonzul, aki arra szintén hivatalos volt, rákérdezett, hogy miképpen zajlott le látogatásunk a Madáchnál. „Nem volt semmi különös – mondtam -, a főnök nem volt itthon.” Ami igaz is volt, mert Dobos László, akivel találkoztunk, s aki néhány évvel azelőtt, a Dubcek-féle kormányban kisebbségi miniszteri tisztséget töltött be, miután a szovjet intervenció után kidobták onnan, csak műszaki szerkesztői beosztásban dolgozott a Madáchnál. A főkonzul nyilván nem véletlenül érdeklődött – és én sem véletlenül kentem el az egészet, ugyanis Tóth Sándortól előzőleg már tudtam róla egyet-mást.

Szombaton Csandával és feleségével, az ő autójukon, mentünk le Komáromba. (Nistor és Laurenţika Ljubica kíséretében egy Vág-völgyi kirándulást kaptak.) A mi utunk a Csallóközön át vezetett. Somorín, Dunajská Szreda 70-80%-ban magyar falvak, kétnyelvű feliratokkal. Egy korábbi kormányrendelet alapján a kisebbség 25%-os aránya esetén ez itt kötelező. Út közben az egyetemre vonatkozóan is itt tudtunk meg részleteket, Csandától: a magyar tanszéken, ahol Turczel Lajossal ketten vannak tanárok, évfolyamonként 10-10 magyar hallgató van, de ezeknek is elhull a fele menet közben, ugyanis sokan tanulnak Magyarországon. Ez pedig nem csak azt jelenti, hogy egyesek ott maradnak, hanem azt is, hogy akik hazatérnek, nehezen illeszkednek vissza a kisebbségi állapotba. A pozsonyi egyetemen kívül Nyitrán, a Pedagógiai Főiskolán is van magyar tanszék – ott jobb a helyzet. És van egy magyar lektorátus a prágai egyetemen is.

Komárom már erősen elszlovákosodott város, pedig a környéke szinte teljesen magyar. Számomra a város, mint Jókai szülővárosa is érdekes volt (bár néhány évvel korábban megjelent kismonográfiám az ő erdélyi kötődéseit összegezte). Meglátogattuk a városi múzeumot. Kedves magyar kalauzunk, Szeréna nagyon tájékozott volt Komárom és a vár történetében, s szóban pótolta azt, ami a tárlókból hiányzott. Többek között annak sem volt semmi nyoma, hogy a város szülötte volna Jókai Mór – mire ő azzal mentegetőzött, hogy most készül egy Jókai-kiállítás, s arra szedték ki az összes ide vonatkozó anyagot.

A múzeum előtt ott áll viszont a Jókai-szobor, s odébb Klapka Györgynek, a komáromi vár legendás védőjének a szobra. Ő az 1848-as forradalom leverése és a világosi fegyverletétel után még hónapokig tartotta magát a várban, amikor pedig megadta magát, szabad elvonulást tudott biztosítani katonáinak.

Csanda Sándor elkalauzolt az ortodox templomba is, amelyet annak idején a város életében meghatározó szerepet játszó módos szerb kereskedők építettek. Ma múzeum, hiszen a városban az ortodox egyháznak alig van 4-5 híve, azok is részben bolgárok, részben albánok. Ebben a templomban van eltemetve Domokos János is, akiről Jókai *Az arany ember* főhősének, Tímár Mihálynak az alakját mintája. Érdeklődésünkre, hogy hol van a síremléke, a pap nem adott egyértelmű választ. Valami „átrendezés”-re hivatkozott. Végül azonban az ikonosztáz mögül előhozott egy újságpapír-csomagot, s abból előkerültek a néhai Domokos János földi maradványai: fogsora, egy-két hajtincse és a csokornyakkendője.

Hazaérkezve Pozsonyba, este még bejártam a régi várost, amelyből – főleg a vár alatti városrészből – alig maradt valami. Sok régi ház elhanyagolt, tehetetlenül küzdenek az elmúlással, miközben a város keleti részén (amely a Csallóközzel szomszédos) és túl a Dunán, Ligetfalunál, kiépült a szocialista város, a maga mindenütt egyforma tömbház-negyedeivel. A központban mindenfelé egy-egy modern stílusú új középület terpeszkedik.

Utolsó pozsonyi napunk reggelén Ljubica kíséretében – taxival – még egyszer végigmentünk a várnegyeden. Végigjártuk a várban lévő, s Pozsony szlovák múltját bemutató történeti kiállítását. Aztán tettünk egy tiszteletkört a Slavínon magasodó 1944-es Felszabadulási Emlékműnél: a besztercebányai szlovák felkelés emlékére állították.

A délelőtti programunkba még belefért egy kirándulás Dévény várához, amelynek neve hallatán mindenkinek az Ady-vers jut az eszébe. Viharos decemberi szél fújt – előle a parton épült víkendváros egyik vendéglőjébe húzódtunk, s annak szélvédett teraszán, kellemes napsütésben ittunk meg egy kávét – a várhoz senkinek sem volt kedve felmászni. A meredek sziklára épült vár alatt ott folyt a Duna, amely itt egyúttal határfolyó is Ausztria felé. A parton szögesdrótkerítések, helyenként őrtornyok – talán még sűrűbben, mint a „szocialista táboron” belüli országhatárokon. Érthető: Ausztria ugyan semleges állam, de a határa már a „vasfüggöny” része. – „Ott túl a rácson egy más világ van” – jutott eszembe az ismert operettdal.

A délutánunk „szabad” volt. Arra hivatkozva, hogy este indulnunk kell Prágába, nem iktattak be újabb programot, így sikerült egy néhány órára megszöknünk, s azt együtt töltenünk Dobos Lászlóval egy hajóétteremben. Laci nyilván tudta, hogy itt a legkevésbé vagyunk kitéve a megfigyelésnek. Tőle kaptuk meg aztán Sinkó Zolival a háttérmagyarázatát egy csomó jelenségnek: Szlovákiának a dubceki rövid kormányzás alatt sikerült kiharcolnia függetlenségét. Föderációban Csehországgal, s a Cseh-szlovák Köztársaság részeként, de lényegében, mint önálló állam (a neve is Szlovák Szocialista Köztársaság). Ez a helyzeti különbség is magyarázatul szolgálhat arra, hogy a szlovákok most annyira határozottak, öntudatosak. Azt a kicsit, amijük van (vagy talán nem is kicsit, amit a csehekkel közös kasszából maguknak ki tudnak préselni), nagy mellénnyel költik. A „szocialista internacionalizmus” zászlaja alatt ott lobog a szlovák nemzeti öntudat, erős népi gyökerekkel, s azt még jobban erősítő, élő népi kultúrával. A magyarság

a Csallóközön kívül háttérbe szorított szórvány, a Csallóközben pedig, dél felé, Magyarország felé tekintő tömb, amely azonban lelki sérültként hordozza magában a Benes-dekrétumokból származó megbélyegzést és az 1945 utáni drasztikus kitelepítések emlékét. Az akkor kitelepítettek egy részét 50 kilós csomaggal tették át a határon, más része számára a nyugat-csehországi szudéta vidéken, az elűzött németek helyén jelöltek ki kényszerlakhelyet. Utóbbiak harminc év alatt (a tömbtől elszigetelve, magyar iskola, magyar kultúr-egzisztencia híján) jószerével beolvadtak.

Dobos Laci annak idején, a Dubcek-kormányban kisebbségügyi miniszteri tárcát kapott, jelenléte és személyisége esélyt jelentett volna arra, hogy ez a hátrányos helyzet megszűnjön. Miután azonban a szovjetek, a Kádár-Magyarország (egyébként jelképes) „segítségével" véget vetettek a Dubcek-rendszernek, mindennek vége volt. Csak a szlovákok jöttek ki jól az egészből – érthető, hiszen a félreállított Dubceket követő Gustav Husak maga is szlovák volt.

Dobos Lacitól a beszélgetés során értékes eligazítást kaptunk utunk második részére vonatkozóan is. Arra készülve, hogy Prágában is szavunk lehet a látnivalók programjának összeállításában, ő egy dél-csehországi utat javasolt. Pilsen, Karlovy Vary biztosan a javaslataik közt szerepel majd – mondta -, de azok olyan nemzetközi fürdővárosok, amilyeneket az egykori Monarchiában bárhol megtalálhatunk. Ellenben Dél-Csehország nem csak történelmi-irodalomtörténeti nevezetességei miatt, hanem városképeivel is érdekes: Tábor – a cseh huszita mozgalom kiindulási pontja és központja, Ceske Budejovice Svejk városa, Cesky Krumlov, ahol Jirások élt és alkotott, Telcs, Brno – ezek a régi morva városok egyedülálló színfoltjai Közép-Európának.

Vonatunk késő este, ¾ 11-kor indult a pozsonyi pályaudvarról. A búcsúztatásra kijött egy teljes díszkíséret, természetesen kedves tolmácsnőnkkel, Ljubicával és Zabkay úrral. Tényleg barátságos elválás volt.

A hálókocsiban elhelyezkedve aztán egészen más világ kezdődött: már ott előleget is kaptunk belőle, egy rideg, perzsabundás hálókocsi-kalauznőt, aki rögtön eszünkbe juttatta barátságos, derék Svejkünket, akivel Pozsonyig utaztunk.

*

Reggel érkeztünk Prágába. Az állomáson már vártak. Csomagjainkat leraktuk a szállásunkon, a Párizs Szállóban, s még a délelőtt folyamán jelentkeztünk az Írószövetségnél.

A hálókocsi-kalauznő által érzékeltetett különbségek Pozsony és Prága között aztán a szállodában folytatódtak. A „csendes sportszálló" – ahogy vendéglátóink nevezték, egyáltalán nem volt csendes: körülötte mindenütt isszonyú utcazaj – pontosabban útjavítás. Egyébként az ajtók nem zárnak, a telefon nem működik, a szobákban lévő rádió sem: amolyan vezetékes készülék (Páll Lajos „görényládá"-nak keresztelte volt), amelyen egyetlen műsort lehet fogni, azt, amelyet a szállodavezetés bekapcsol. Persze volt egy

nagy – és a Dubcek utáni Csehszlovákiában lényeges – ez a készülék kizárta még a lehetőségét is annak, hogy a vendég „véletlenül elkalandozva” az éter hullámain”, nem kívánatos hatások alá kerüljön. Pozsonyhoz viszonyítva, ez is jellemzőnek tűnt: érezni lehetett, hogy itt jobban féltek az embertől, tehát minden eszközzel korlátozni, ellenőrizni akarták.

Az írószövetségnél – ahová különben gyalog mentünk el, aminek akkor még semmi különösebb jelentőséget nem tulajdonítottunk – a főtitkár, Sajter Donat, a külföldi kapcsolatokért felelő osztályvezető, Mazarova és egy agresszív protokoll-osztályvezetőnő, Gondova fogadtak. Amikor programunkra került sor és előterejesztettük elképzeléseinket, kiderült, hogy a protokollum szerint csak egy út „jár” nekünk – válasszuk ki, melyiket szeretjük. Egyelőre ebben maradtunk.

Megismerkedtünk a tolmácsunkkal, egy hatvanon túli bácsival, Konstantin Prihodával. Fiatal korában egy Román-Amerikai Olajtársaságnál dolgozott Plojesten, onnan tudott románul. Különben valami műszakiakra volt felkészülve, s nem írókra-irodalmárokra. De azért megvigasztalt, hogy nagy rajongója a történelemnek, s majd ő végigkalauzol Prága történelmileg nevezetes helyein. Sajnos – mondta – meg kell elégednünk vele (mármint a plojesti műszaki orientációjával), ugyanis itt kevés a román tolmács.

A protokollbeszélgetés során – amelyet egyébként az ünnepélyes semmitmondás jellemzett, kiderült, hogy az Írószövetségnek évi ötvenezer korona áll rendelekezésére; hat alkotóháza van az országban, ezeket vehetik igénybe az írók, akiknek évente három hónap fizetett alkotószabadság jár. Az alkotóházakban napi 6 korona a szabott ár, ami egy harmadosztályú szálloda napi ára – mondták -, teljes kiszolgálással. A kiszolgálás viszont I. osztályú szállodának felel meg – tették hozzá. Ezt hallva rögtön eszembe jutott a mi szállodánk, s a jól hangzó I. osztályú kiszolgálás ezzel mindjárt konkrét formákat öltött. A tájékoztatáshoz egyébként az is hozzátartozott, hogy a főtitkár nem felejtette el megjegyezni: az elmúlt nyáron szó volt arról, hogy a román írószövetség vendégeként ő Neptunon tölti a szabadságát, ez azonban – a román fél miatt, mondta – nem jött össze. Ergo: nem lehetnek „rendkívüli” igényeink.

A protokoll véget ért, s mi magunkra maradtunk Prihoda bácsival, hogy addig is, amíg a megigért egyetlen vidéki út sorsa eldől, egyeztessük a prágai látogatásokat. Laurenţika, aki az egész megbeszélés alatt meglehetősen blazírtul viselkedett, kijelentette, hogy ő már járt Prágában, s most egyetlen dolog érdekli: a Kafka szülőháza. Az öreg előbb megpróbálkozott elterelő programjavaslatokkal, a végén azonban kibökte: ő igazából nem tudja, ki az a Kafka, de nemrég a sajtóban olyasmit olvasott róla, hogy nem ajánlja ezt a programpontot – különben is jobb, ha nem is kérdezősködünk felőle.

Este vacsora után ott hagytuk Laureţikát a fehér asztal mellett, kedvenc sörei társaságában, s hármasban sétáltunk egyet. Első benyomásunkon az esti homály sem változtatott: az „aranyos Prága” piszkosabbnak tűnt a vártnál. Viszont Nistorral jót beszélgettünk: mint kiadós kollega, dicsérte az első-könyvesek „Forrás”-sorozatát. Amiben különben igaza is volt, valóban, a

hatvanas évek elején indult sorozat igazi melegháza lett az egymás után felnövő fiatal írónemzedékeknek.

Másnapra a Vár, a Hradzin volt városnézésünk programja. Megcsodáltuk az öreg Stratos kolostort, amelyben gyönyörű könyvtárterem is látható, Gutenberg-korú könyvek sokaságával, világhíres mennyezetfestményekkel. Prihoda bácsi igyekezett szakszerű felvilágosítással szolgálni: „Ezeket a mennyezetfestményeket – tudtuk meg tőle – egy szerzetes festette, aki egy másik kolostorból jött ide és addig tartózkodott itt, amíg kész nem lett a festéssel." Az időpont iránti érdeklődésünkre pedig (hogy mikor történt ez?) az volt a summás válasza: „Már régebben." Ennyi szakszerűség fért bele az ő „nagy történelem-rajongásá"-ba. Illő áhítattal megcsodáltuk a Szent György szobrot – főleg mi, kolozsváriak – hogy aztán kiderüljön: ez sem az eredeti, 1928-ban öntötték újra (Prihoda bácsi szerint – tehát a dátum sem biztos). Hogy az eredeti hol van, azt nem tudta megmondani. Jártunk Dalibor börtönénél – ez alkalommal meghallgathattunk egy előadást az alkimistákról, amiből azonban nem derült ki, hogy az egykor híres alkimista miképpen lett hóhér. Végigsétáltunk a vár cselédsége számára épített apró mézeskalács-házak között, ezt a fertályt Kafka is érdekesen írja le. Ahány ház, annyi színre festve, ettől még inkább mézeskalácsszerűek. Az ember elcsodálkozik, hogy vajon miféle apró emberek lakhattak bennük.

Mindenütt renoválnak, javítanak – a tél tiszteletére, amitől a városkép még „piszkosabb" benyomást kelti.

Úgy látszik, az öregnek megmondhatták, hogy vigyázzon az írószövetség pénzére, mert ebédelni egy talponállóba vitt be, ahol rendelt számunkra két-két pár virslit, „hogy meg ne ártson". Az ilyen gesztusoktól aztán egyre magasabbra hágott bennünk a szlovák vendégszeretet iránti tisztelet. A nap elteltével ¾ órát villamosoztunk haza a szállodához, ahol – búcsúzóul – Nistor keményen kipakolt az öregnek. Ő hebegett-habogott, de nyilván ki volt adva neki, hogy vigyázzon az írószövetség pénzére.

Másnap, szerdán jóelőre kinéztük az esti műsorlehetőségeket a szállodában talált program-ajánlóból: a Nemzeti Színházban Gorkij: *Apák és fiúk*, a Tyl Színházban *Cossi fan tutte*, a Smetana Színházban *Borisz Godunov*. 11-kor kellett jelentkeznünk az Írószövetségnél, illetve a Literarni Meseci c. irodalmi lap szerkesztőségénél, tehát előtte elmentünk bevásárolni, ami nem ment minden vita nékül: Prihoda bácsi szerette volna az egészet minél egyszerűbben „letudni", csakhogy a válogatás – az ő szakértői közreműködésével – nem ment valami simán, és ráadásul újabb vitára adott alkalmat közöttünk. Végre megérkeztünk a szerkesztőségbe – persze ismét gyalog –, ahol várt a főszerekesztő, Oldrich Rafaj, mellette, már ismerősként, az első nap az írószövetség külügyi osztályának vezetője, Mazarova (aki – lelkes „Bonjour, Méssieurs"! kiáltással – épp csak megvillant.)

Kölcsönös tájékoztatás: lapjuk 15 000 példányban jelenik meg, ára 6 korona (ami az írók alkotóházi napi költségéhez viszonyítva magasnak – vagy ez utóbbi alacsonynak tűnik). Nehéz ezeket az adatokat a maguk helyére tenni, hiszen nincs viszonyítási alapunk. De az ilyen fogadásoknak nem is ez

a célj, hanem, hogy „letudódjék” a program egy jól hangzó pontja. A főszerkesztő kritikus és esztéta, tehát a kérdéseink is ennek alapján alakultak: „Át tudják-e fogni az irodalmi termést?” „A kiadók ismertetőt küldenek a lapnak új könyveikről, s azok alapján választják ki, hogy miről érdemes írni.” „Miképpen járul hozzá a kritika egy könyv sikeréhez?” „A közönség általában komolyan veszi a könyvekről a lapban megjelent kritikákat. A kritikus viszont vigyáz arra, hogy kerülje a sértő hozzáállást.” „Van-e szatíra?” – ez a Sinkó kérdése volt. A válaszban elterelő hadmozdulat érződött: „Erre ott vannak a vicclapok.” Természetesen előjött a román-csehszlovák irodalmi kapcsolatok témája is. Rafaj elvtárs szerint régebben volt bizonyos előítélet a román irodalom iránt, de ez most már feloldódóban van. (Gondolom: miután Románia megtagadta részvételét az ország fegyveres lerohanásában, egyre inkább.) Ő személyesen értékeli a jelenkori román irodalomban a nemzeti jellegnek és a modernitásnak az összefonódását. Nistor folyóiratcserét javasol. Felajánlanak egy egész évfolyamot a lapból, s azt, hogy megjelölik benne a szerintük fontosabb cikkeket. És új rovatot is igérnek: „Bemutatjuk a román irodalmat” címmel. Egyébként a lap anyagi helyzetén azzal is próbálnak segíteni, hogy az év legérdekesebb képanyagából irodalmi naptárt állítnak össze és saját rezsiben dobják piacra.

Közben előkerül Mazarova – valahonnan visszahalásszák, amikor már minden témából kifogytunk -. Kiderül, hogy a dél-csehországi úttal baj van, különben is a péntek nem jó, mert dr. Pohorsky elvtárs (a tolmács nem tudta lefordítani, hogy kit tisztelhetünk benne – később aztán végképp nem derül ki, hogy ki ő, mert színét sem láttuk) találkozni akar velünk. Aztán azt is közli velünk, hogy haza nem jövő hétfőn, hanem már vasárnap indulunk. Az esti program körül is van egy kis titubálás – na, nem a választék okozott nekik problémát, hanem az, hogy miképpen blicceljék el az egészet. Végül tényleg nem lett belőle semmi.

Ebéd az írószövetségnél – mi fizetjük, a saját pénzünkön.

Délután bevásárlás címén ténfergünk a városban. Laurenţika hozott magával néhány üveg Murfatlar konyakot, mi nesszkávét, azt próbáljuk meg eladni a szálloda halljában, hogy napidíjunkat pótoljuk. Én középiskolás koromból maradt német tudásommal próbálkozom, de itt aki tud, az sem szívesen beszél németül, meg – ha lehet – oroszul sem. Franciául az „utca embere” pedig végképp nem tud. Viszont felfedezünk az egyik bevásárló központban a vásárlók között két szlovák lányt (nem szlovákiai magyart), akik elkapva néhány szót, amit Sinkóval váltottunk, mint „hazaiak”-nak örvendeznek nekünk.

Csütörtökön kiderül, hogy az egész dél-csehországi útból semmi sem lesz. Pedig a fontosabb látnivalókat (érvként is), s a távolságokat is feljegyeztem: Ceske Budejovice = Svejk-korabeli étterem, ma is annak hangulatát őrzi (ez Laurenţikának is tetszett), Hluboká nad Vltavem = középkori kastély; Prága -Tábor = 88 km, Tábor – Cseke Budejovice = 60 km, Ceske Budejovicve – Cesky Krumlov = 24 km.

Az egész fölösleges volt. Maradtunk azzal, amit egy útikönyvből kiolvashattunk: Ezt láttuk volna ha...

Délelőtt találkozás Rákos Péterrel, aki a prágai Károly Egyetem tanára, s akit Tóth Sándor is, Csanda is a figyelmünkbe ajánlott – de nem az egyetemen, hanem a városban. Alapos felkészültségű, jó irodalmi érzékű kritikus. Irodalomelméleti és XIX-XX. századi magyar irodalmi témákról köözölt tanulmányai néhány évvel azelőtt kötetben is megjelentek.

Péntekre a műsorajánlóból a Smetana Színházban Wagner *Erlkönig*jét néztük is. És az is kiderült, hogy egy modern francia festészeti kiállítás van nyitva, július 20-a óta fent, a Várban.

A dél-csehországi kirándulás ugyanis elmaradt: „Beteg lett a sofőr" – mondták „sajnálkozva". Ellenben hajlandók fizetni egy taxit a fővárostól néhány kilométerre levő Karlstejnig, vagy ha ahhoz nincs kedvünk, beutazhatjuk vele Prágát. Visszautasítottuk – ne legyen az az érzésük, hogy betömték ezzel a szájunkat.

Délelőtt elmentünk viszont egy képzőművészeti kiállításra, ahol épp a híres Nagybányai Iskola művészeinek festményeiből rendezett reprezentatív kiállításnak volt a megnyitója A Prihoda bácsi lemondott róla: „Nincs úgy felöltözve". Utána szó lett volna a Nemzeti Múzeumról is, de az volt a véleménye, hogy „nincs ott semmi, csak ásványok meg állatok". Ajánlotta viszont, hogy nézzük meg az új aluljárót a Vencel tér alatt és a metrót, meg a mauzóleumot.

Végül a nagybányai kiállítás-megnyitó után gyalog mentünk haza kettesben Sinkó Zolival. Út közben a behavazott Szűz Mária templomban épp kifogtunk egy esküvőt – a *Lohengrin*ből a nászinduló minket is ünnepélyes hangulatba ringatott. A templom eredetileg Prága legmonumentálisabb temploma lett volna, de aztán csak a csúcsíves szentély épült fel belőle.

Az ebédet megint Prihoda bácsival költöttük el egy „Koroná"-hoz címzett köpködőben. Mi bemondtuk utána a francia kiállítást, aminek az öreg egyáltalán nem lelkesedett. Mintha nem is hallotta volna, egyre azt ismételte, hogy mivel nincs program, jó lenne kitalálni valamit. Egyúttal bejelentette, hogy másnap ½ 11-re fel kell mennünk a prágai román nagykövetségre. Mondanom sem kell, egy újabb protokoll-bájcsevegés kilátásaira gondolva, nem volt valami nagy a lelkesedés, az öreg azonban megbotránkozott: „De hiszen ők nekünk a feljebbvalóink!"

A modern francia művészeti kiállítás fantasztikus volt: eredetiben látni egy sor olyan művet, amelyeket az ember legfeljebb rossz reprodukciókból ismer. Az öreg ténfergett ide-oda, le-leült a pihenő-padok valamelyikére, s egy darabig türtőztette magát, de láthatóan egyre gyűlt benne az elégedtelneség. A sorozatos konfliktusok miatt, amelyek a program körül ki-ki robbantak, akkor már csak velem volt beszélő viszonyban, én ugyanis próbáltam valamiféle kiegyezés felé terelni az ilyen helyzeteket. Egy óra elteltével odajött hozzám. Látszott rajta, hogy mondani akar valamit – csak nekem. „Mi baj, Prihoda bácsi?" – kérdeztem. „Mondja, Dávid elvtárs, meddig ülünk még itt?" „Azt nem tudom – mondtam -, de hát az, hogy ezeket a világhíres műveket itt eredetiben láthatjuk, olyan élmény, amit nem szabad elkapkodni." A bizonytalan válasz nem nyugtatta meg. „Mégis... ?" kérdezte. „Hát, még

legalább egy órát” – mondtam. „Az nagy baj – tört ki ekkor belőle -, mert nekem jelentést kell írnom arról, hogy merre jártunk, és nem fogják elhinni, hogy két órát ültünk itt, ezen a kiállításon.”

Szombat estére választhattunk volna Örkény *Macskajátéka* (Tyl Színház) és Dvorzsak *Ruszalkája* (Smetana Színház) között. Persze csak „volna”, mert ezt is megspórolták rajtunk. Délelőtt 10-re viszont oda voltunk rendelve a román nagykövetségre. Prihoda bácsi addig még beszorította a prágai zsidó temetőt (szombaton!). Döbbenetes hatású: sírhantok sehol, csak a kövek egymás mellett, sokszor egymásnak támasztva. Csak a dátumokat értjük, hiszen héber betűs a legtöbb felírás, de a dátumok a 15. századdal kezdődnek. Épségben megőrzött történelem. Általában az egész régi Prágában (már amennyit láthattunk belőle – az pedig szerencsére csak a várból letekintve, jó messzi terpeszkedett a láthatáron) egymás mellett sorakozó román-, gótikus-, barokk– klasszicista épületek. Nekem akaratlanul eszembe jutott az 1944/45-ös ostrom idején szétvert Budapest. Íme, ilyen egy város, amelyet legalább négyszáz éve nem érintett háború.

David Gyula
şi Domokos Geza

A mostani „városnézés” olyan, mintha az öreg most, az utolsó napon akarná kiadni magából azt, amit a feladatra felkészülve megtanult. Persze csak a külsőségeket: utcaneveket sorol, cégtábla-feliratokat olvas. Közben Sinkó Zolinak valahol megfájdult a foga, de minden gyógyszertár zárva. Szombaton-vasárnap felfordulhat az ember.

Nem sokkal 10 óra előtt Prihoda bácsi taxit fogad – azzal megyünk fel a román nagykövetségre, amely egyébként nincs is olyan messze. A követségen aztán kipakolunk arról, hogy milyen is a cseh vendéglátás. De az öreget nem bántjuk. Meg is van az eredménye – annyira felszabadult, hogy még a Kafka szülőházához is elvisz (újabb fénykép, ezen Laurenţika pózol az emléktábla alatt). Eddig félelmében járta a táncot, hogy mit fogunk róla mondani a követségen, most felszabadultságában. Megnézzük a Bazilikát, elvisz a Nemzeti Galériába, előre olvassa a feliratokat a képek alatt és felmondja a XX. századi cseh festészet egész lexikonát. Kávézni, ebédelni invitál, búcsúvacsorát emleget.

Ez utóbbiból végül nem tudom, mi lett, mert mi ketten Sinkó Zolival megszöktünk előle – bementünk az előző nap már kinézett nagy áruházba, a „Fehér Hattyú”-ba („Bjela Labud”), s nyugodtan megkerestük azt, amit otthonról felírtak, elköltve a maradék pénzünket. Vacsorát egy talponállóban fogyasztottunk, mellettünk egy berlini hölgy küzdött egy pár sült csirkecombbal, örömmel vette, hogy néhány szót végre szólhatott az anyanyelvén.

Vasárnap reggel 7,52-kor indult a vonatunk. A noteszemben elő volt jegyezve aznap estére a Prager Kamermusik koncertje a Dvorzak-saal-ban,

Corelli-, Mozart-darabokkal. De a hangverseny időpontjában már Szolnok körül jártunk.

Visszaútunknak volt még egy mozzanata, amiről érdemes megemlékezni: pozsonyi tolmácsnőnket, Ljubicát értesítettük, hogy dél tájban utazunk át Pozsonyon. Kijött az állomásra, s amíg a vonat kiállta a kötelező negyedórát, szívtunk egy kis „hazai" levegőt. A fiúk rövid néhány mondatban összefoglalták prágai élményeinket. Gondolom, neki is jól esett.

Nem hiszem, hogy a cseh „vendéglátás" ilyen, mint amilyennek megtapasztaltuk. S a szlovákokról is többet tudunk azóta. De akkor nagyon érződött még a politikai helyzetkülönbség: annak hatása, hogy a csehek 1968-ban próbáltak kiszakadulni a „nagy testvér", a szovjet öleléséből, s a szlovákok voltak azok, akik hűek maradtak hozzá. „Minket, románokat" – a fegyveres beavatkozásban való részvétel megtagadása ellenére -, valószínűleg még a régi Kis-Antant-reflexből kifolyólag, szerettek, de titkon talán a szocialista rendszer leple alatt egyre hangsúlyosabban kifejezésre jutó román „nemzeti öntudat" is rokonszenves volt számukra.

O toamnă târzie, în Cehoslovacia

În 1974, într-o zi de toamnă târzie, cam pe la sfârşitul lui noiembrie, am primit o înştiinţare din partea Uniunii Scriitorilor din Bucureşti; eram anunţat că am fost inclus într-o delegaţie a scriitorilor care urmează să plece în Cehoslovacia. Ni se vor rezolva paşapoartele, ni se asigură cheltuieli de deplasare şi timp de două săptămâni vom fi oaspeţi ai scriitorilor cehi şi slovaci la Praga şi la Bratislava.

Înainte de data hotărâtă pentru plecare, am mai avut timp să-l caut pe conferenţiarul universitar Toth Sándor, cunoscutul cercetător al lui Gaál Gábor, despre care ştiam că fusese deja în Cehoslovacia, ca să-mi dea câteva îndrumări şi adrese utile din Praga şi Bratislava.

Apoi, în data de 1 decembrie, m-am prezentat la sediul Uniunii Scriitorilor de pe şoseaua Kiseleff. Abia acolo am aflat că între tovarăşii mei de drum se vor mai afla doi clujeni: unul era Sinko Zoltán de la ziarul *Igazsag* (Adevărul) – umorist deja cunoscut, căruia îi apăruse cu un an în urmă al patrulea volum la Dacia –, iar celălalt, Virgil Nistor, redactor la Editura Dacia, un tip trecut de cincizeci de ani cam ursuz din fire, deşi, conform lexiconului, multe din piesele sale deja jucate erau satirice. Al patrulea era Dan Laurenţiu, un tânăr poet din Bucureşti, cam zburdalnic din fire. Am aflat despre el, din *Dicţionarul de literatură română contemporană* al lui Marian Popa, că este redactor al revistei *Luceafărul* şi Marian Popa scria despre el că „este poetul ideilor adânci". Gândindu-mă ulterior la cele două săptămâni petrecute împreună, trebuie să recunosc că n-am descoperit astfel de însuşire la tânărul poet – cu zece ani mai tânăr decât mine.

Tot la Bucureşti, mi s-a lămurit şi motivul pentru care mi s-a făcut această mare cinste: Uniunea primeşte anual un anumit număr de deplasări în ţări democratice, dar şi în ţări vest-europene; cei din capitală pun mâna pe locurile mai bune, cele precum Cehoslovacia nu prea au căutare, iar cei care le primesc sunt declaraţi „satisfăcuţi" pentru un an sau doi.

Dar eu chiar m-am bucurat de acest prilej deoarece până atunci nu mai avuse-

sem parte de astfel de călătorii, căci, în afară de Hódmezővásárhely din Ungaria, unde trăia o parte din ramura maternă a familiei mele, nici nu mai fusesem vreodată „în străinătate”

„Toamnă târzie” – aşa am scris în titlu, căci, deşi era deja 4 decembrie, termenul se potrivea cu vremea de afară când Expresul Nord Orient care parcurgea linia Bucureşti – Cluj – Budapesta – Bratislava – Praga – Berlin s-a oprit cu noi pe peronul din Bratislava.

Se iveau zorile când am trecut graniţa ungară spre Cehia şi, în acest segment al călătoriei noastre, am putut admira prin fereastra vagonului de dormit frumuseţea peisajului de la Cotul Dunării îmbrăcat în roşu-arămiu. Micul dejun ne-a fost servit de o călăuză jovială, ce semăna şi se purta ca Švejk.

La Uniunea Scriitorilor din Slovenia, situată în strada Obrancov Mieru nr. 8, eram deja aşteptaţi şi, după formalităţile oficiale – după înregistrarea paşapoartelor –, s-a închegat o conversaţie plăcută. Ceea ce m-a surprins a fost faptul că toată lumea vorbea – şi vorbea cu plăcere – limba maghiară: Edit, responsabila cu relaţiile cu străinătatea, Zelena (n-am reţinut numele ei de familie) şi translatoarea Malenka (despre care am aflat că are un soţ originar din Nădlac, judeţul Arad). Mai era acolo şi o scriitoare maghiară în vârstă. Ordody Catalin. Nu aflasem atunci decât cum o cheamă, că a primit premiul Madách şi că e pasionată de turcă. Acum, am căutat în Lexicon şi am aflat: s-a născut în 1918. În 1958 i-a apărut primul roman, încă patru până la întâlnirea noastră din Bratislava şi şase după. În 1975 a primit şi premiul Uniunii Scriitorilor Slovaci.

Gazdele de aici ne-au adus la cunoştinţă, scuzându-se, că deocamdată vom fi cazaţi cam la 30-50 km de Bratislava, în fostul castel Pálffy transformat în Casă de Creaţie pentru scriitori. Imediat după masa de prânz, am şi pornit; am fost duşi cu un taxi la locul de cazare. Castelul era situat la marginea satului într-un parc minunat. Gazdele considerau acest loc cam incomod pentru noi şi, după o vreme, ne-au mutat într-un hotel din Bratislava. Dar noi, eu şi Sinko Zoli, ne-am bucurat de acest loc „inconfortabil”, deoarece cât am stat acolo ne-am plimbat în fiecare dimineaţă prin parcul întreţinut foarte frumos.

În ziua următoare, joi, când a venit taxiul după noi, a adus-o şi pe viitoarea noastră translatoare, care era de câţiva ani studentă în Bucureşti. Ljubica Vychovala vorbea bine româneşte şi, cu toate că nu era o frumuseţe ieşită din comun, era o fată amabilă şi amuzantă care ne-a făcut să ne simţim bine în zilele petrecute în Bratislava. În drum am trecut prin Modra (pe care, datorită unor neînţelegeri, am confundat-o cu localitatea renumită pentru culoarea ceramicii numită Piatra albastră, tot Modra în slovacă) şi prin Mystelican, pe care Liubica a numit-o „patria” unui vin roşu foarte apreciat. Desigur, n-a fost timp suficient ca să ne oprim deşi colegul nostru Laurenţiu tare ar fi avut chef să facem acest lucru. Pentru dimineaţa acelei zile era programată o vizită la redacţia revistei *Slovenske Pohlady* a Uniunii Scriitorilor şi, mai apoi o vizită la redacţia Observatorului Literar. În cea de a doua redacţie, unde am fost doar eu şi Sinko Zoli s-a vorbit doar în maghiară, drept care schimbul de informaţii s-a făcut cu mai multă uşurinţă. Aici l-am cunoscut pe criticul Koncsol László şi pe istoricul literar Csanda Sándor care venise de la Universitate expre pentru această întâlnire. Am aflat cu acest prilej că cenzură există – desigur – şi aici, dar revista apare în tiraj de 4000 de exemplare; dintre care doar puţine ajung în redacţiile de la noi (*Utunk, Korunk, Igaz Szó*) unde pot fi citite exemplarele primite în schimbul celor trimise de noi.

După terminarea programului oficial m-am independentizat şi, împreună cu Sinko Zoli, am pornit să descoperim oraşul. Ne-a însoţit şi Csanda Sándor. Am ajuns până la podul nou al Dunării, care în dreptul pilonului din sud are o cafenea amenajată la înăl-

ţime. Priveliştea era minunată, dar de aici, de la distanţă se vedeau şi mai clar, ca o rană, modificările de la ieşirea dinspre nord a podului şi drumul până acolo, în favoarea cărora a fost distrus vechiul oraş. Renumita biserică Sf. Martin din Bratislava, locul de încoronare a atâtor regi maghiari, părea retrasă acum într-un cot al drumului ascendent din est, iar pe drumul de coborâre al cetăţii oraşul evreiesc a fost şters de tot de pe faţa pământului.

Cândva, aici era ghetoul în care, în timpul statului marionetă de tip Tiso, au fost adunaţi şi mai apoi deportaţi, din porunca lui Hitler, evreii dintre care doar foarte puţini s-au mai întors acasă. Odată cu demolarea oraşului s-a pierdut şi amintirea lor în prăpastia istoriei.

Pe stradă, în magazine, ni se răspunde în limba maghiară dacă ne adresăm în maghiară, dar nu se poate şti cine este maghiar sau cine vorbeşte în maghiară doar din politeţe faţă de vizitatorii străini. Seara am cinat într-un restaurant. Lângă mine se nimereşte un scriitor slovac, pe nume Sevkovics, cu care încerc să mă întreţin în ruseşte, dând din mâini şi din picioare. „Laurenţică" – aşa-l răsfăţam între noi pe colegul bucureştean – a scăpat de anturajul nostru; reuşise să facă rost cumva de băutură doar pentru sine. Înainte de a porni spre cazare, ni s-a adus la cunoştinţă că dimineaţă, după micul dejun, vom fi mutaţi în Bratislava aşa că trebuie să ne adunăm lucrurile. Eu m-am trezit devreme şi încă înainte de micul dejun am mai făcut o plimbare prin parc; de cu seară fuseserăm însoţiţi de o ploaie amestecată cu zăpadă, în timpul nopţii a bătut vântul puternic, iar dimineaţa Carpaţii Mici erau deja acoperiţi cu o zăpadă proaspătă.

Vineri, 6 decembrie, dimineaţa, e plecarea. Pe Szentlelek – dar şi în alte locuri – de-a lungul drumului se întind pe coasta domoală a dealurilor viile frumoase ale căror ramuri se încolăceau acum ca nişte liane.

Ne ocupăm camerele în hotelul Devin care are vedere spre Dunăre, apoi urmează să facem o vizită la consulat. La 10 vizită la Editura Madách, la 12 vizită la Universitate, iar la 14 servim masa.

La recepţia de la Consulat a fost prezent şi un domn pe nume Zabkay (după presupunerile mele, reprezentant al ministerului). Am purtat cu el şi cu consulul Carol Cosma o discuţie foarte interesantă despre legăturile dintre literatura română şi slovacă. După părerea lui Cosma treburile sunt cam încurcate; partea română a făcut câteva propuneri pentru realizarea lor, dar până la urmă iniţiativa s-a oprit aici. În schimb Zabkay găsea că asta se datorează faptului că prea puţine opere slovace sunt traduse în limba română. Eu am încercat să-i conving cât de importantă ar fi limba maghiară ca intermediar în orientarea şi realizarea acestor legături, deoarece aproape toate operele clasice şi contemporane româneşti au fost deja traduse în maghiară, şi situaţia este aceeaşi şi-n cazul literaturii slovace. Mai mult, de aproape zece ani Szalatai Rezső a scris *Istoria literaturii slovace* în limba maghiară.

La Editura Madách, cea mai mare din Bratislava, care are şi redacţie maghiară, – unde am fost doar cu Sinko – i-am cunoscut pe Dobos Lászlo şi Kovesdi János. Aici s-au purtat discuţii despre editare – despre posibilitatea unor legături nemijlocite între scriitorii sau editorii slovaci şi cei de limbă maghiară din România, care, momentan, întâmpină piedici, fiind considerate neînsemnate în raporturile „interstatale" şi, deocamdată, forurile oficiale nu sunt susţinători ai legăturilor independente nici la noi, nici la ei.

La masa de prânz, a fost prezent şi Csanda Sándor, cu care am legături mai vechi – deşi nu personale – încă din 1954, când împreună cu prietenul meu, Tordai Zádor, pe vremea aceea asistent la filozofie în Cluj, am încercat să întocmim o antolo-

gie în două volume despre poezia kuruţilor, dar având în vedere că în lupta de eliberarea a lui Rákoczi au luptat şi români şi slovaci de partea conducătorului, nu ne-am limitat doar la poezia istorică a kuruţilor, ci am încercat să introducem şi poezii din folclorul de mai târziu, în care se regăsesc urmele motivelor „kurucze”. Astfel am încercat să aruncăm o privire şi asupra poeziilor populare româneşti şi slovace, în timp ce Csanda ne-a adus la cunoştinţă că există deja un studiu apărut într-o revistă de istorie literară maghiară chiar despre textele cu influenţe kuruţe în poezia populară slovacă, dintre care unele se regăsesc şi în volumul nostru. Acum dacă tot aveam o temă comună, s-a oferit bucuros să ne invite a doua zi într-o excursie în Komarom. Menţionez că, pe parcursul prânzului oficial, consulul român ne-a întrebat cum a decurs vizita la Madách. „Nimic deosebit – i-am răspuns – şeful n-a fost acasă.”. Ceea ce era chiar adevărat, căci Dobos Lászlo, cel care ne-a întâmpinat, ocupase cu câţiva ani în urmă, pe vremea lui Dubcek, o funcţie în ministerul minorităţilor, dar după invazia sovietică a fost dat afară de acolo şi acum lucra doar ca redactor tehnic la Madách. Evident, nu întâmplător s-a interesat consulul de această vizită şi nu întâmplător am spus nici noi toate astea, căci am aflat între timp câte ceva despre el de la Tóth Sándor.

Sâmbătă, împreună cu Csanda şi soţia lui, am plecat la Komarom cu maşina lor. (Nistor şi Laurenţică, însoţiţi de Ljubica, au făcut o excursie la Valea Vagului). Drumul nostru trecea prin Csalokoz, Somorin, Dunajsk Szreda, sate în proporţie de 70-80% maghiare cu inscripţii bilingve. Conform unei hotărâri guvernamentale, în cazul în care minorităţile depăşesc 25%, acest lucru este obligatoriu. În timpul călătoriei am aflat de la Csanda amănunte şi despre situaţia din Universitate: la secţia maghiară unde el este profesor împreună cu Turczel Lájos sunt doar 10-20 de studenţi maghiari anual, dar şi aceştia se înjumătăţesc pe parcurs căci mulţi se duc să studieze în Ungaria. Or, asta nu înseamnă doar că unii rămân acolo definitiv, ci şi faptul că dintre cei care se întorc puţini se mai pot obişnui cu situaţia de minoritari. În afara facultăţilor din Bratislava, există catedre maghiare şi la Nitra şi la Institutul de pedagogie – unde lucrurile stau mai bine. Şi mai există un lectorat maghiar la Praga.

Komarom este un oraş slovacizat în mare măsură, dar împrejurimile sunt aproape în totalitate maghiare. Pe noi ne interesa mai mult ca oraş natal al lui Jokai (deşi îmi apăruse deja cu câţiva ani în urmă o monografie în care descriam legăturile sale cu Ardealul). Am vizitat muzeul oraşului. Simpatica noastră călăuză maghiară, Serena, era foarte documentată despre Komarom şi istoria cetăţii, adăugând oral informaţiile care lipseau de pe etichete.

Printre altele, pot să spun nu era nici urmă despre memoria lui Jokai Mor care s-a născut în acest oraş –, dar călăuza noastră a scuzat acest lucru spunând că tocmai este în pregătire o expoziţie Jokai şi în acest scop au fost scoase din muzeu toate materialele referitoare la el. Am zărit în schimb statuia lui Jokai în faţa muzeului şi puţin mai încolo statuia lui Klapka Gyorgy, legendarul apărător al cetăţii Komarom. Acesta reuşise să reziste în cetate câteva luni în plus după înfrângerea revoluţiei din 1848, iar când s-a predat a reuşit să obţină permis de liberă trecere pentru soldaţii săi.

Csanda Sándor m-a condus şi la biserica ortodoxă construită de negustori sârbi bogaţi, care avusese un rol decisiv pentru vremurile acelea. Biserica este transformată acum în muzeu, deoarece nu mai are decât 4-5 enoriaşi, o parte fiind bulgari şi alţii albanezi. În această biserică a fost înmormântat şi Domokos János, cel care i-a servit ca model lui Jokai pentru personajul Timár Mihály, din romanul *Omul de aur*. La întrebările noastre despre locul de veci al acestuia preotul n-a putut să ne dea un răspuns coerent. A bâiguit ceva despre „rearanjarea” mormintelor”. Până la urmă a scos de după iconostas un pachet învelit în ziare din care au ieşit la iveală câteva din rămăşiţele pământeşti ale lui Domokos János: dinţii, câteva şuviţe de păr şi papionul.

Încă în acea seară, când m-am întors la Bratislava, am cutreierat oraşul vechi din care – mai ales din partea de sub cetate – de-abia a mai rămas ceva.

Multe case vechi se luptau neputincioase cu degradarea, în timp ce în partea de răsărit (învecinată cu Csallóköz) şi dincolo de Dunăre, la Ligetfalu, se înălţa oraşul socialist construit din cartiere de blocuri identice. În centru se lăfăiau tot felul de case în stil modern.

În dimineaţa ultimei zile pe care am petrecut-o în Bratislava, conduşi de Ljubica, am mai parcurs o dată – cu taxiul – zona cetăţii. Am vizitat expoziţia din cetate care prezenta trecutul istoric al slovacilor din Bratislava. Apoi am făcut un tur de onoare la monumentul eliberării din 1944 ridicat în memoria revoltei minerilor slovaci din Slavinon

În programul acelei dimineţi a mai încăput şi o excursie la castelul Deveny care aminteşte oricui de versurile lui Ady. Bătea un vânt puternic de decembrie şi ne-am retras din faţa lui într-unul din restaurantele oraşului de vacanţă construit mai recent şi, pe terasa lui, feriţi de vânt, sub razele plăcute ale soarelui, ne-am băut cafeaua – nimeni nu avea chef să urce la cetate. Pe sub stânca abruptă pe care era construită cetatea curgea Dunărea, care în aceste locuri constituie şi graniţa cu Austria. Pe mal, garduri încâlcite de sârmă, din loc în loc turnuri de pază – chiar mai multe decât cele din cadrul „taberelor socialiste". Era de înţeles; Austria era un stat neutru, dar graniţele reprezentau deja o parte din „cortina de fier" – *„Acolo, dincolo de gratii e o altă lume"* – mi-am amintit cuvintele unui text de operetă.

După masă am fost „liberi". Fiindcă încă în seara acelei zile urma să plecăm la Praga, nu ni s-a făcut niciun program, aşa că am reuşit să evadăm pentru câteva ore, împreună cu Dobos Lászlo, într-un restaurant aflat pe un vapor. Laci ştia, desigur, că aici vom fi cel mai puţin expuşi la a fi observaţi. De la el am primit foarte multe explicaţii despre ceea ce se afla în spatele aparenţelor: Slovacia, care a reuşit să-şi obţină independenţa în timpul scurtei cârmuiri a lui Dubcek, se află în federaţie cu Cehia şi face parte din republica Ceho–slovacă, dar, în general, se comportă ca stat independent (numindu-se chiar Republica Socialistă Slovacă). Această situaţie poate explica faptul că slovacii sunt atât de hotărâţi şi au aşa o puternică conştiinţă naţională.

Puţinul pe care-l au (poate nici nu atât de puţin din ceea ce pot stoarce din ce cosesc împreună cu cehii) îl cheltuiesc cu mare chibzuială. Sub steagul „internaţionalismului socialist" fâlfâie însă conştiinţa naţională a poporului slovac datorită puternicelor rădăcini naţionale, întărite de păstrarea vie a culturii populare. În afară de Csallóköz, maghiarii sunt marginalizaţi, în schimb mulţimea din Csallóköz priveşte spre sud, spre Ungaria, purtând în suflet rănile provocate de amintirea etichetării lor în urma decretelor lui Benes şi a deportărilor drastice din 1945. O parte a celor deportaţi atunci au fost trecuţi peste graniţă doar cu un bagaj de 50 de kilograme, o altă parte au fost trimişi cu domiciliu forţat în regiunea de vest a Cehiei în locul nemţilor expulzaţi. După 30 de ani, urmaşii acestora (izolaţi de majoritatea conaţionalilor, în lipsa şcolilor şi a culturii maghiare) au fost asimilaţi.

În vremea aceea, Dobos Laci fusese exclus din Ministerul pentru minorităţi de guvernul condus de Dupcek, ori prezenţa şi personalitatea lui ar fi putut fi şansa de a se opri această situaţie defavorabilă. În schimb, după ce regimul Dupcek s-a sfârşit, cu „ajutorul" sovietelor şi (foarte semnificativ) al lui Kadar-Ungaria, totul s-a sfârşit. Doar slovacii au ieşit bine din toate – bine-nţeles, deoarece, după înlăturarea lui Dupcek, şi urmaşul lui, Gustav Husak, era tot slovac

Tot de la Dobos Laci am primit sfaturi preţioase în ceea ce priveşte a doua parte a călătoriei noastre. Ne-a pregătit spunând că la Praga să avem şi noi un cuvânt de

spus în alcătuirea programului şi ne-a recomandat un traseu în sudul Cehiei. Pilsen, Karlovy Vary, ne vor fi cu siguranţă recomandate – spunea el – acestea fiind staţiuni balneare pe care le puteai întâlni oriunde în timpul Monarhiei de odinioară. În schimb sudul Cehiei este interesant nu doar prin renumite evenimente din istorie, sau din istoria literară, ci şi pentru imaginea oraşelor: Tabor – centru şi punct de pornire al mişcării husite, Cseke Budejovice – oraşul lui Švejk, Cseke Crumliv – oraşul în care a trăit şi a creat Jirasek, Telcs, Brno – vechi oraşe morave, pete de culoare unice ale Europei Centrale.

Trenul nostru pornea din Gara Bratislava seara târziu, la 11 fără un sfert. Un întreg cortegiu de delegaţi a venit totuşi să-şi ia rămas bun, desigur însoţiţi de Ljubicka, simpatica noastră translatoare, şi de domnul Zabky. A fost o despărţire cu adevărat prietenească.

Ne-am aranjat locurile în vagonul de dormit, urmând să pătrundeam într-o altă lume din care ne-a fost dat să gustăm puţin chiar acolo, în tren; o femeie ursuză, în haină de catifea, era conductorul trenului, care ne-a făcut să ne gândim numaidecât cu nostalgie la simpaticul şi prietenosul Švejk cu care am călătorit până la Bratislava.

Am ajuns la Praga în zori. Eram deja aşteptaţi în gară. Ne-am depus bagajele la locul de cazare – la Salonul parizian – şi încă înainte de masă ne-am prezentat la Uniunea Scriitorilor.

Diferenţa dintre Bratislava şi Praga, resimţită deja prin intermediul conductoriţei din tren, a continuat la hotel. „Liniştitul hotel-sport", cum era numit de oaspeţi, nu era deloc liniştit: era înconjurat de infernale zgomote ale străzii, mai precis ale străzii în reparaţie. De altfel uşile nu se închideau, telefonul nu funcţiona, nici radioul, de fapt, un obiect asemănător cu radioul (pe care Páll János l-a botezat „ladă de şobolani") şi pe care se putea prinde doar un singur post, cel pe care-l conecta responsabilul hotelului. Era, desigur, mare, dar foarte important – mai ales în Cehoslovacia de după Dupcek – era ca acest aparat să excludă orice posibilitate ca musafirii să ajungă sub influenţe nedorite „rătăcind întâmplător" pe undele lui eterice.

Comparând Praga cu Bratislava, ni s-a părut (şi după acest fapt) că aici statul se teme mai mult de oameni şi de aceea încearcă prin toate mijloacele să îi controleze.

Am făcut cunoştinţă şi cu translatorul nostru, Constantin Pihoda, un domn trecut de 60 de ani. În tinereţe lucrase la o societate petrolieră româno-americană din Ploieşti, de aceea ştia româneşte. De altfel, era pregătit să converseze mai mult cu oameni de meseria lui, nu cu scriitori. Dar ne-a consolat spunând că e mare amator de istorie şi că el ne poate conduce prin locurile istorice mai renumite din Praga. Din păcate – ne-a spus – va trebui să ne mulţumim cu el (adică cu orientarea lui profesională din Ploieşti) căci aici sunt puţini traducători de limba română.

Pe parcursul discuţiilor protocolare – caracterizate de altfel de nimic interesant – am aflat că Uniunea Scriitorilor are anual la dispoziţii 30 000 de coroane; că are Case de Creaţie în ţară pentru scriitorii care au dreptul la trei luni de concediu de creaţie plătit. În aceste Case de Creaţie preţul este de 6 coroane pe zi, ceea ce – după cum ni s-a spus – e preţul unui sejur de o zi la un hotel de mâna a treia. Dar serviciile corespund unui hotel de categoria I – au adăugat. Auzind acestea, mi-am amintit imediat de hotelul nostru care oferea o idee concretă despre ceea ce înseamnă un serviciu de categoria I. De altfel, pe parcursul discuţiilor ni s-a amintit şi faptul că, anul trecut, secretarul general al redacţiei ar fi trebuit să-şi petreacă concediul ca oaspete al Uniunii Scriitorilor din România la Neptun, ceea ce nu s-a mai întâmplat – din pricina părţii române. Ergo: nu putem avea pretenţii „deosebite".

Protocolul a luat sfârşit şi noi am rămas singuri cu nenea Prihoda, ca să stabilim, până se hotărăşte soarta acelui unic drum ce-l avem de făcut în provincie, ce vom vizita în Praga.

Laurenţică a fost cât se poate de blând în tot timpul discuţiilor, dar acum ne-a comunicat că el a vizitat deja Praga şi nu-l mai interesează altceva decât casa în care s-a născut Kafka. Bătrânul a încercat întâi să ne distragă atenţia făcându-ne alte oferte de program, dar, până la urmă, ni s-a plâns că el nici nu ştie cine este acest Kafka, dar că în ultimul timp a citit despre el în ziare lucruri care-l fac să nu ne recomande acest punct de vizitare – mai mult, bine ar fi să nici nu ne interesăm de el.

Seara l-am lăsat pe Laurenţică în faţa unei mese albe în compania berilor lui preferate şi am făcut o plimbare în trei. Dar prima impresie nu ne-a fost schimbată nici de penumbrele serii: „Praga de aur" ni s-a părut mai murdară decât ne aşteptam. În schimb, am avut o discuţie plăcută cu Nistor, ca între editori, timp în care el a lăudat apariţia unei noi colecţii, „Forras" (Izvor). Şi chiar avea dreptate, căci colecţia care a pornit în anii 60 oferea un adevărat cămin generaţiei tinere de scriitori.

A doua zi programul prevedea vizitarea Cetăţii, a Hrazdin-ului. Am admirat vechea mănăstire Stratos care avea şi o minunată sală de lectură, cu o mulţime de cărţi din vremea lui Gutenberg şi o cupolă celebră în toată lumea pentru picturile sale. Nenea Prihoda încerca să ne dea indicaţii cât mai profesioniste: „*Picturile astea* – ne-a spus el – *au fost făcute de un călugăr venit de la altă mănăstire şi n-a plecat de aici până nu le-a terminat*". Dar când ne-am interesat în ce perioadă au fost făcute, el ne-a dat un răspuns lapidar: „*demult*". De atâta profesionalism a fost în stare cu toată pasiunea lui pentru istorie. Am admirat cu evlavia cuvenită statuia Sfântului Gheorghe – mai ales noi, cei din Cluj –, dar până la urmă am aflat că nici aceasta nu este chiar originalul, că a fost re-turnat în 1928 (după spusele lui nenea Prihoda – aşa că data nu-i sigură). Unde se află originalul n-a putut să ne spună. Am fost la puşcăria lui Dalibor – prilej cu care am putut asculta o conferinţă despre alchimişti, dar din care n-am putut afla cum a ajuns cel care a fost cândva un renumit alchimist, călău.

Ne-am plimbat printre casele *turtă-dulce* construite cândva pentru slujnice, descrise foarte interesant şi de Kafka. Fiecare casă era vopsită în altă culoare, ceea ce măreşte impresia de *turtă-dulce.* Cine le vede se miră întrebându-se ce fel de oameni mici ar fi putut trăi în ele. Peste tot se renovează, se repară – în cinstea iernii probabil, ceea ce măreşte impresia de oraş „murdar", apăsător.

Se pare că bătrânului i s-a spus să aibă grijă de banii Uniunii căci la prânz ne-a dus la un bufet expres unde am luat masa în picioare şi ne-a comandat doar câte doi crenvurşti „ca să nu ni se facă rău". După astfel de gesturi, am apreciat tot mai mult ospitalitatea slovacă.

La sfârşitul zilei ne-am plimbat cu tramvaiul cam trei sferturi de ceas până la hotel unde – ca rămas bun – Nistor a izbucnit făcându-i reproşuri dure bătrânului. Acesta s-a bâlbâit recunoscând că i s-a atras atenţia să aibă grijă cum cheltuieşte banii Uniunii.

A doua zi am cercetat cu atenţie posibilităţile de a ne petrece seara şi am aflat dintr-un caiet program aflat în hotel că la Teatrului Naţional „Gorki" se joacă *Taţi şi fii,* la Teatrul Tyl, *Cossi fan tutte,* la Teatrul Smetana, *Boris Godunov.*

Trebuia să ne prezentăm la Uniune, adică la redacţia revistei *Literarni Meseci c.,* abia la ora 11, deci ne-am fi putut duce întâi la cumpărături, dar s-au iscat iar discuţii contradictorii. Nenea Prihoda voia „să ştie" totul cât mai simplu, numai că după alegerea lui – şi cunoştinţele sale profesionale – nimic nu putea merge aşa simplu, ceea ce isca mereu controverse între noi. Până la urmă am ajuns la redacţie – desigur tot pe jos – unde ne aştepta redactorul şef Oldrich Rafaj şi alături de el Mazarova, cel pe care-l cunoscusem cu o zi în urmă ca responsabil cu relaţiile externe (şi care aproape

ne-a electrocutat cu acel: „Bonjour, Messieurs!” strigat cu însufleţire).

Am făcut schimb de informaţii: revista lor apare în tiraj de 15 000 de exemplare, costă 6 coroane (ceea ce raportat la cheltuielile de o zi la casa de creaţie a scriitorilor pare foarte mult, sau cheltuielile pentru sejur sunt prea mici). E greu să apreciezi aceste lucruri deoarece nu există un punct de raportare comun. Dar nici nu este acesta scopul acestor întâlniri, ci acela de a ni se face „cunoscut” punctul forte al revistei. Redactorul şef era critic şi estet, aşa că ne-am formulat întrebările bazându-ne pe acest fapt: „*Reuşiţi să cuprindeţi întreaga producţie literară?*”, „*Vă trimit redactorii înştiinţări despre cărţile apărute ca să puteţi alege pe baza acestora care sunt cele despre care merită să scrieţi?”*, „*Cum contribuie critica la succesul unei cărţi?*” „*Publicul ţine cont de critica apărută în revistă*?”, „*Critica încearcă să evite o informare ziaristică?*”, „*Există satiră?”* – acestea au fost întrebările lui Sinko. În răspunsuri s-au simţit mişcări de eschivare de genul: „*Pentru asta există reviste umoristice*”.

Desigur, s-a adus în discuţie şi tema relaţiilor literare româno-cehe. Conform tovarăşului Rafaj mai demult au existat câteva prejudecăţi faţă de literatura română, dar acum sunt pe cale să dispară. (Mai ales după ce România s-a declarat împotriva ocupaţiei armate – m-am gândit). El, personal, apreciază felul în care literatura română contemporană împleteşte elementul naţional cu modernismul. Nistor a propus un schimb de reviste. Ni se oferă colecţia pe un an întreg a revistei subliniindu-se care sunt articolele mai importante. Ne promit şi înfiinţarea unei rubrici noi cu titlul: „*Vă prezentăm literatura română*”. Aflăm că ei încearcă să ajute situaţia materială a revistei alcătuind anual un calendar literar ilustrat pe care îl pun în vânzare în regie proprie.

Între timp apare şi Mazarov – l-au pescuit de undeva după ce încheiasem toate temele de discuţie. Aflăm că sunt probleme cu drumul spre sud şi că, de altfel, vineri nu putem pleca pentru că vrea să se întâlnească cu noi tovarăşul dr. Pohorski (translatorul n-a putut să ne spună cine este onorabilul – mai apoi chiar că n-am aflat deoarece, până la urmă, nici nu l-am văzut). Apoi ni s-a comunicat că nu luni, ci încă duminică vom pleca acasă. Până şi în jurul programului din acea seară sunt câteva neînţelegeri – nu ce ne-am ales fiind problema, ci cum ar putea să ne oprească de tot. Până la urmă, chiar nu s-a ales nimic de programul nostru.

Masa de prânz; la Uniunea Scriitorilor, unde ne plătim consumaţia din banii noştri.

După masă pierdem vremea prin oraş sub pretext că facem cumpărături.

Laurenţică adusese cu sine câteva sticle de coniac Murfatlar, iar noi cafea ness, pe care am încercat să le vindem în holul hotelului ca să ne completăm banii de diurnă. Eu am încercat să folosesc cunoştinţele mele de germană rămase din liceu, dar aici şi cine ştie germana n-o vorbeşte cu plăcere, ba, dacă se poate – nici ruseşte. Iar franceza este total necunoscută pentru „oamenii străzilor”. În schimb, am întâlnit într-un magazin printre cumpărători două fete slovace (nu maghiare din Slovenia) care auzindu-ne vorbind s-au bucurat de noi ca de „cei de acasă”.

Joi am aflat că nu va mai avea loc călătoria noastră în sudul Cehiei. Deşi îmi notasem tot ce prezintă interes (ca argument) şi distanţele: Ceske Budejovice – vechiul restaurant din timpul lui Švejk, care mai păstrează atmosfera de atunci (până şi lui Laurenţică i-ar fi plăcut). Hluboká nad Vltavem – castel medieval, Praga –Tábor = 88 km, Tábor – Cseke Budejovice = 60 km, Ceske Budejovicve – Cesky Krumlov = 24 km. Totul a fost zadarnic. Am rămas cu ceea ce am citit într-o carte de călătorii. Am fi văzut toate astea dacă...

Înainte de masă ne-am întâlnit cu Rákos Péter, profesor la Universitatea Carol din Praga, la care e şi Toth Sándor. Un critic foarte instruit, cu mult simţ literar. Ne-a vorbit despre cercetările sale asupra ideilor literare şi temelor literaturii maghiare din sec XIX-XX, publicate într-un volum apărut cu câţiva ani în urmă.

Vineri am ales din ofertele programului cu spectacole Teatrul Smetana şi ne-am dus să vedem *Erlkönig*-ul lui Wagner. Am aflat, între timp, că din 20 iulie este deschisă la Cetate o expoziţie de pictură franceză

Călătoria în sud a căzut: „*S-a îmbolnăvit şoferul*" – ni s-a spus cu regret Dar au fost dispuşi să ne plătească taxiul din centrul oraşului până la Karlstejnig, care se afla la câţiva kilometri distanţă, dacă vrem să-l vizităm, sau să colindăm cu el prin Praga dacă avem chef. I-am refuzat ca să nu aibă impresia că astfel ne-au închis gura.

Ne-am dus însă, înainte de masă, la o galerie de artă unde tocmai avea loc vernisajul unei expoziţii reprezentative a Şcolii de pictură băimărene. Nenea Pihoda a refuzat să meargă; „*Nu era îmbrăcat corespunzător*". Apoi era vorba să mergem şi la Muzeul Naţional, dar el a fost de părere că „*n-avem de văzut acolo decât plante şi animale*". Ne-a recomandat în schimb să vizităm Pasajul subteran în piaţa Vencel, metroul şi mausoleul.

Până la urmă, după deschiderea expoziţiei băimărene, ne-am întors acasă pe jos, doar în duo cu Zoli. Pe drum am intrat şi în biserica Fecioara Maria, acoperită de zăpadă, unde am prins o nuntă – marşul din *Lohengrin* ne-a transpus şi pe noi într-o dispoziţie sărbătorească. Biserica ar fi trebuit să fie cea mai monumentală din Praga, dar până la urmă nu s-a construit din ea decât partea cu altarul..

Masa de prânz am cheltuit-o iar cu nenea Pihoda într-o scuipătoare intitulată „Coroana". Noi i-am spus despre expoziţia franceză, dar asta nu l-a entuziasmat deloc pe bătrân. Repeta într-una că, de vreme ce nu avem niciun program, ar trebui să ne gândim la ceva. Apoi ne-a anunţat că a doua zi la ora zece şi jumătate va trebui să mergem la Ambasada română. Cred că nici nu mai trebuie să spun; perspectiva unei întâlniri de protocol cu discuţii inutile nu ne-a entuziasmat deloc, ceea ce l-a uimit pe bătrân: „*că doar ei sunt superiorii noştri!*".

Expoziţia de pictură modernă franceză a fost fantastică; am putut vedea în original acele opere de artă care de obicei nu pot fi cunoscute într-o viaţă de om decât, eventual, în reproduceri de proastă calitate. Bătrânul s-a mişcat încolo-încoace, s-a mai aşezat pe câte o bancă şi o vreme s-a abţinut, dar apoi a fost evident tot mai nemulţumit. Din pricina conflictelor iscate pe marginea programului, ajunsese să nu mai vorbească decât cu mine, căci eu încercam să echilibrez oarecum astfel de situaţii. După un ceas a venit la mine. Se vedea clar că vrea să-mi spună ceva – doar mie. „*Care-i necazul, nene Prihoda?"* – l-am întrebat. „*Spune-mi, tovarăşe David, cât mai trebuie să stăm aici?"* „*Asta chiar nu pot să ştiu, căci prilejul de a privi opere atât de valoroase este prea rar ca să-l tratăm cu grabă*". Dar răspunsul meu nesigur nu l-a liniştit. „*Totuşi... ?*– m-a întrebat. „*Păi, cel puţin încă o oră"* – i-am spus. „*Asta-i foarte rău* – a izbucnit el – *căci eu am de scris un raport despre locurile în care am umblat cu voi şi nu mă vor crede că am stat aici două ore, doar pentru o expoziţie*".

Sâmbătă seara am fi putut alege între *Joc de pisici* de Örkén (la teatrul Tyl) şi *Rusalka* de Dvorak (la teatrul Smetana). Desigur „am fi putut" doar, căci iar s-au făcut economii pe seama noastră. Înainte de masă, la 10, am fost programaţi la Ambasada română. Nenea Prihoda a inclus şi vizitarea cimitirului evreiesc (sâmbătă!) în acest drum.

Teribil de impresionant: monumente funerare nicăieri, doar pietre aşezate una lângă alta, ades sprijinite una de alta. N-am putut citi decât datele, restul era scris în ebraică, dar datele începeau din secolul XV. Istorie bine conservată. De fapt, în toată Praga (adică din cât am reuşit noi să vedem, privind – spre norocul nostru – de la înălţimea cetăţii, întinzându-se până departe) stau înşirate clădirile romane, gotice, baroce, alături de cele clasice. Fără să vreau, mi-am amintit de Budapesta năruită în timpul asediului din 1944-45. Deci, cam aşa arată un oraş care n-a cunoscut războaie de cel

puţin patru sute de ani. „Turul oraşului” din această zi l-am făcut de parcă bătrânul ar fi vrut să ne arate tot ce i se spusese când a fost pregătit. Ne înşira, desigur, doar numele străzilor citindu-le de pe tăbliţele de la intersecţii. Între timp pe Sinko Zoli a-nceput să-l doară măseaua, dar toate farmaciile erau închise. Sâmbătă–duminică poţi să mori.

Cu puţin înainte de 10, nenea Prihoda a comandat un taxi – ne ducem cu el la Ambasada română, care nici nu e prea departe.

La ambasadă ne-am descărcat, spunându-ne deschis părerea despre ospitalitatea cehă. Dar nu ne-am legat de bătrân. Ceea ce a şi avut efect – a devenit aşa deschis că ne-a dus şi la casa unde s-a născut Kafka. (Laurenţică a pozat sub tabla cu inscripţia memorială). Până acum, bătrânul a umblat cu grijă neştiind ce vom spune despre el la ambasadă. Dar acum era eliberat. Am văzut deci Bazilica, ne-a dus la Galeria Naţională, unde el însuşi ne-a citit etichetele de sub tablouri şi ne-a spus pe dinafară întreg lexiconul pictorilor cehi din secolul XX. Ne-a invitat la cafenea, ne-a invitat la masa de prânz şi a amintit şi de o cină de despărţire.

Nu ştiu dacă s-a ţinut această cină, căci eu şi cu Sinko Zoli am fugit de el – am intrat în magazinul pe care-l văzuserăm cu o zi înainte, în *Bjela Labud* – Lebăda albă – şi am căutat ceea ce figura pe listele făcute de cei de acasă, cheltuind astfel banii care ne-au mai rămas. Ne-am consumat cina într-un Expres unde, alături de noi, şedea o berlineză ce se străduia să dea gata o pulpă de pui şi s-a bucurat foarte mult că are, în sfârşit, cu cine schimba câteva cuvinte pe limba ei.

Trenul nostru pornea duminică dimineaţa, la 7,52. În carneţelul meu de note figura în program Concertul formaţiei *Kamermusik* din Praga care avea loc în sala Dvorák, cu bucăţi din Corelli şi Mozart. Dar la ora concertului noi eram deja aproape de Solnok.

Călătoria noastră de întoarcere a mai cunoscut un episod, în care se cuvine s-o amintim pe amabila noastră translatoare, Ljubicka. Noi îi scrisesem cu ce tren vom pleca din Praga şi ea a venit în gară la Bratislava, la ora când sosea trenul nostru acolo şi a stat cu noi timp un sfert de ceas, cât avea trenul staţionare, ca să mai respirăm împreună puţin aer „familial”. Băieţii au rezumat în câteva cuvinte impresiile lor pragheze. Cred că şi ei i-a picat bine.

Nu cred că „ospitalitatea” cehilor e întotdeauna aşa cum am cunoscut-o noi. Şi am aflat de atunci mai multe şi despre slovaci. Dar, pe atunci se resimţea foarte tare diferenţa situaţiei politice, ca urmare a faptului că cehii, în 1968, au încercat să se desprindă din îmbrăţişarea fratelui mai mare „Uniunea sovietică”, în timp ce slovacii rămăseseră fideli.

Pe „noi, românii”, probabil că ne iubeau în mod reflex ca urmare a Micii Antante, dar – cu toate că ne-am opus intervenţiei militare – faptul că, sub influenţa unui regim socialist totalitar, se vorbeşte tot mai accentuat despre „identitate naţională” română era mai convingător pentru ei.

(În româneşte de **Gabriela Leoveanu**)

Ion COCORA

Clujul

pictorului Jakob Vargo

Oraşul acesta e chiar o orgă
prin care sângele trece din părinţi în părinţi
în dimineaţa de primăvară când ploile luminează
ca părul fiicelor

oraşul acesta e chiar o muzică înmiresmată
ce pluteşte de pe suflet pe suflet
în seara de primăvară când străzi şi turnuri
se năpustesc în descriere

oraşul acesta e chiar harul verbului
năzuind la revelaţie
în noaptea de primăvară când poemul
pune botniţă morţii

oraşul acesta e chiar limba
în care se scrie poemul
ca boare de altar adumbrit
de părul Maicii Domnului

Ion Vartic, Ion Cocora, Marta Petreu

Vistian GOIA

De amicitia…

Lumea scriitorilor îşi are conturul ei distinct în comparaţie cu lumea universitară, pe care eu am cunoscut-o mai bine din interiorul manifestărilor ei. În majoritatea lor, universitarii sunt sobri şi cumpătaţi la vorbă. Ei se grupează pe „catedre" şi fac temenele în faţa magiştrilor, „şefi de şcoală", sperând în avansarea lor de la asistent la profesor. Faţă de opiniile marilor personalităţi, nu se prea rostesc judecăţi polemice, altfel rişti să te afli mereu pe „tuşe", marginalizat, adică să simţi în jurul tău un „cerc al tăcerii" care te pune pe gânduri.

În schimb, lumea scriitorilor, pe care eu am cunoscut-o începând cu 1970, mi s-a părut mai luminoasă, mai nonconformistă, mai veselă în manifestările ei spirituale. Nu era obsedată ori constrânsă de nişte reguli rigide care să sufoce conştiinţele. Probabil o fi fost pe timpul lui Mihai Beniuc şi mai înainte, eu bucurându-mă că nu am cunoscut vremurile respective.

Pe parcursul mai multor ani am cunoscut câţiva intelectuali cu preocupări scriitoriceşti care m-au „descătuşat" de chingile unei timidităţi prelungite. Primul a fost profesorul **Iosif Pervain**, universitar cu o mentalitate şi conduită cu totul aparte în comparaţie cu ceilalţi din aceeaşi generaţie. În 1972, când l-am întrebat dacă mă acceptă şi pe mine printre doctoranzii săi, mi-a răspuns în stilul său ironic: în ordinea „căprăriei"! Adică aveau întâietate membrii catedrei de literatură română care nu dăduseră încă „admiterea": folcloristul Nicu Both, lectorii Leon Baconski şi Mircea Curticeanu. Am intrat în anul următor, odată cu Aurel Sasu, Cornel Robu ş.a.

Teza pe care mi-am ales-o, studiul monografic asupra cărturarului V.A. Urechia, nu l-a surprins deloc pe profesorul Pervain. Dimpotrivă, mi-a spus să citesc cu atenţie *Istoria şcoalelor de la 1800-1864* (4 volume), unde să urmăresc sublinierile cu culoare roşie, făcute cândva cu creion de tâmplar de către G. Bogdan-Duică, magistrul său. L-am privit cu suspiciune pe profesor şi am greşit, pentru că am aflat destule sublinieri şi adnotări, care m-au ajutat să cântăresc bine meritele şi exagerările lui V.A. Urechia. La ieşirea din cabinetul său, profesorul mi-a atras atenţia că un istoric literar adevărat trebuie să aibă „răbdare de catâr şi fund de beton"! În doi ani mi-am susţinut examenele şi referatele, apoi teza, în 1975. Profesorul a fost mulţumit şi m-a sfătuit să merg la Bucureşti, la editura Minerva, să-i propun lui Zigu Ornea publicarea ei. Nu pot să trec cu vederea petrecerile „bahice", la crama lui Mongolu, cu care se sfârşeau examenele şi referatele. Iosif Pervain devenea un adevărat „amfitrion", care ne uimea prin glumele şi peripeţiile depănate sau inventate de spiritualul vorbitor. Îi sorbeam cuvintele, eu amintindu-mi de întâlnirile de la „Cap-

şa" bucureşteană ale marilor scriitori din trecut.

Într-un noiembrie ploios, ajung în holul imens al Casei Scânteii, de unde portarul îl cheamă prin telefon pe cunoscutul istoric literar, un om mărunţel, brunet la înfăţişare şi aplecat puţin de spate. Mă priveşte curios şi când aude că mi-am susţinut teza la Iosif Pervain mi-o primeşte, fără vreun angajament, comunicându-mi sec că o va da cuiva pentru un referat „extern" şi-mi va telefona. Mă întorc pesimist la Cluj. După câteva luni, Zigu Ornea mă sună şi-mi spune că referatul e favorabil, iar teza va apărea în colecţia „Universitas", ceea ce s-a întâmplat. Am mai publicat încă două cărţi la editura respectivă. Deşi se vorbea pe la „colţuri" că trebuie să dai „cadouri" pentru a-ţi vedea cartea publicată, eu nu am oferit decât un prânz, când aveam cartea deja tipărită, la un restaurant din preajma Casei Scânteii.

La scurt timp după întoarcerea acasă, l-am cunoscut pe criticul **Alexandru George**, devenit şi un prozator în anii care au urmat. Sosind inopinat la Cluj, chiar el mi-a spus că a fost referentul extern al tezei publicate. M-a vizitat la mine acasă. Era în dricul iernii din 1979. Mă sileam să-l cunosc mai bine pe bucureştean. Pe atunci era îmbrăcat modest, cu haine şi încălţăminte învechite. Vorbea rar şi-şi potrivea adeseori ochelarii cu ramă groasă, de culoare închisă. În conversaţie şi pe faţa lui nu trăda verva regăţeanului orgolios. Mircea Zaciu îl descrie asemănător în *Jurnalul* său, văzându-l ca pe un „călător cu diligenţa din prima jumătate a veacului al XIX-lea".

L-am invitat să doarmă cele două nopţi la mine şi, astfel, m-am convins de cultura lui vastă şi temeinică, de multele limbi moderne pe care le stăpânea, el fiind şi un excelent traducător. Ne-am plimbat domol pe străzi, am intrat în catedralele gotice şi la Muzeul de artă. A dorit să asiste la două cursuri ale profesorilor de la facultate. L-a mulţumit profesorul Ion Vlad, mai puţin cursul lui Mircea Zaciu.

Bucureşteanul m-a impresionat plăcut prin cultura lui occidentală şi mi-am dat seama că mă aflam în faţa unui intelectual superior multor dascăli de literatură pe care i-am avut la facultate. Ca om, era de o modestie rară, deloc pretenţios în alegerea meniului la un restaurant modest, unde îl invitam să stăm de vorbă. În plimbările de pe străzile Clujului mi-a ţinut un adevărat „discurs" despre oraşele transilvănene, pe care le compara mereu cu Bucureştiul lui drag, despre care a scris în prozele lui. Eu îl ascultam extaziat de lumea bună bucureşteană interbelică pe care o cunoşteam numai din cărţi, iar el o cunoscuse direct, pentru că o rudă apropiată fusese, la un moment dat, primarul capitalei, când aceasta era considerată „micul" Paris!

Un lucru totuşi nu-l înţelegeam. Cum putea Alexandru George-omul să fie atât de prietenos, apropiat şi cald în conversaţiile particulare, iar criticul şi istoricul literar să devină, în pagina scrisă, un polemist acerb, neiertător, cu exprimare deseori caustică şi care te cucerea prin adevărul judecăţilor şi fermitatea convingerilor. Părerea mea era că nu e bine deloc să polemizezi cu un astfel de critic care-şi moaie „pana" într-o călimară unde cerneala e amestecată cu acid sulfuric! Din scrisul acestui talentat critic am învăţat un lucru esenţial: nici

o personalitate a literaturii noastre nu trebuie transformată în „icoană" şi nici o judecată a marilor critici nu trebuie acceptată *ad-litteram*.

Pe de altă parte, l-a vizitat pe Augustin Buzura cu care a conversat o noapte întreagă. Şi-a exprimat dorinţa să-l cunoască şi pe Adrian Marino. L-am avertizat, dintr-o păţanie proprie, că va fi dezamăgit, clujeanul având obiceiul să-l fixeze pe musafir pe un scaun ca să-i asculte „discursul" siberian. Bucureşteanul s-a întors de-a dreptul furios, recunoscând că nu a rostit mai mult de trei propoziţii. Pentru a se răcori, mi-a răscolit biblioteca, din care şi-a ales trei cărţi, iar el mi-a dăruit cele patru volume de critică: *La sfârşitul lecturii,* plus ultima apărută atunci: *Semne şi repere.*

Sigur, m-a întrebat ce cursuri predau la facultate. Auzind că mă ocup mai mult de didactica filologilor, m-a sfătuit ritos s-o las dracului şi să scriu numai istorie şi critică literară. I-am replicat că nu pot să părăsesc didactica pentru că altfel nu am şanse să avansez pe linie universitară! Amândoi am avut dreptate: eu am devenit profesor, dar oricâte cărţi de critică şi istorie literară am scris, sunt considerat mereu în primul rând „didactician"!

În lungile convorbiri cu Alexandru George, nu l-am putut determina să spună ceva despre vreo persoană feminină sau despre lumea scriitorilor din capitală. Intuiam de pe atunci că este un intelectual însingurat, fără familie, pasiunile lui fiind cititul şi scrisul.

De acest lucru m-am convins în anii următori, când l-am vizitat pe bucureştean la el acasă. Locuia atunci pe Calea Moşilor, într-o clădire veche, asemănătoare cumva, în interior, cu celebra „casă cu molii" din romanul lui G. Călinescu. Avea pe veioză un abajur gălbui, decolorat şi cam zdrenţuit la margini, iar pe scaune şi pe pat mormane de cărţi şi manuscrise. Însă scriitorul era volubil şi cu poftă de vorbă, chiar bucuros că un clujean i-a călcat pragul. Printre altele mi-a spus că i-au apărut câteva romane şi, deci, se consideră prozator şi nicidecum critic literar. Eu, de o sinceritate prostească, i-am spus că îmi place să citesc mai mult cărţile lui de critică literară decât romanele: *Caiet pentru…; Dimineaţa devreme; Seara târziu; Într-o dimineaţă de toamnă.* Auzind, s-a întristat şi conversaţia noastră s-a rupt, în continuare făcându-mi o prezentare istorică a Căii Moşilor, pitorească şi hazlie prin populaţia eterogenă ca îndeletniciri şi obiceiuri balcanice. Ca să trecem peste punctul „mort" în care ne aflam, ne invităm reciproc să luăm masa la o grădină de vară din apropierea Universităţii. Aici îmi relatează greutăţile prin care a trecut în anii debutului întârziat, criticat dur şi nedrept de Ovid Crohmălniceanu şi de alţii, cauzele pentru care schimba des publicaţiile unde colabora: *Contemporanul, România literară, Viaţa Românească* ş.a.

În toate relatările bucureşteanului simţeam că duce o viaţă singuratică, dar tânjeşte după contacte şi prietenii. Cum în 1985 am tipărit la Dacia clujeană o antologie de *Oratori şi elocinţă românească,* mă felicită printr-o scrisoare şi-şi exprimă regretul „că nu ne-am văzut în ultima vreme… Aş fi vrut să ne vedem şi să stăm de vorbă. Eu am rămas acelaşi om singur (acum şi mai, prin moartea fratelui meu), dar doritor de contacte dacă nu se poate prietenii".

Într-adevăr, Alexandru George a vieţuit într-o perpetuă singurătate, însă

scrierile sale, multele premii căpătate, călătoriile făcute în străinătate după revoluţie – toate au constituit „balsamul" de care avea nevoie. Cum la sfârşitul lui septembrie 2012 s-a stins din viaţă, mă întreb cum a fost posibil ca un astfel de intelectual dotat să-şi ducă „veacul" retras, la marginea lumii bucureştene, deopotrivă veselă, gălăgioasă şi imprevizibilă în manifestările ei!

Fiindcă pomenisem anterior de **Adrian Marino,** consemnez aici modul cum l-am cunoscut chiar la dânsul acasă. În desele călătorii în străinătate, pe care le făcea înainte de revoluţie, criticul l-a cunoscut, printre alţii, şi pe unchiul meu (Iacob dominicanul), stabilit demult la Paris. Pregătindu-se să plece din nou acolo, doamna Lidia Bote, soţia criticului, mă invită (telefonic) să-l vizitez în apartamentul lor din cartierul Grigorescu, pentru a trimite un colet şi o scrisoare unchiului. În colet am pus şi o bucată zdravănă de slănină ardelenească, atât de preţuită de dominican.

Intrând în locuinţa lor, m-au impresionat două lucruri. Primul – biroul criticului era situat în prelungirea sufrageriei, despărţite de un „glass-wand" cu rame de lemn maiestos, iar în mijlocul spaţiului imens se afla o masă lată şi lungă, unde eu am fost fixat singur pe un scaun, cu un pahar cu bere bună în faţa mea. Criticul s-a scuzat că nu putea să bea bere fiindcă luase ceva medicamente, iar soţia a plecat la cumpărături. Aşadar aşteptam ca Adrian Marino să se aşeze la masă pentru o conversaţie firească între doi oameni: unul nu demult îşi publicase teza de doctorat, iar celălalt se afla la apogeul carierei. Îşi publicase cărţile despre Macedonski şi alte vreo două duzini de critică şi istorie literară, începuse să editeze prestigioasa revistă *Cahiers d'études littéraire,* cea mai cunoscută şi apreciată de specialiştii din străinătate. Eram deci curios să-l văd în „carne şi oase" pe unul din discipolii lui G. Călinescu. Însă intelectualul de acum, aflat între 50 şi 60 de ani, destul de înalt, cu fire de păr prea puţin albite şi cu gesturi energice, nu a simţit nevoia nici din complezenţă să se apropie de tânărul său musafir. S-a plimbat cu mâinile la spate circa o oră, cât a durat vizita, relatându-mi câte ceva din desele lui călătorii prin diverse ţări şi din strădaniile ce le face pentru a mijloci cunoaşterea literaturii noastre peste hotare. Apoi, a „tunat şi fulgerat" împotriva criticilor „foiletonişti" care nu ştiau să aprecieze „cărţile mari", deşi ele constituie adevărata literatură. Mă aşteptam să mă întrebe ce atmosferă e la facultate, ce cursuri ţin profesorii de acolo (Mircea Zaciu şi Ion Vlad ş.a.). Dar nici nu a amintit de vreun filolog sau scriitor clujean.

Al doilea lucru pe care l-am reţinut din această vizită a fost „fişierul" lung, asemănător cu cele de la biblioteca facultăţii. M-a invitat să-i deschid câteva sertăraşe, unde mi-a arătat ce bogăţie de informaţie posedă, pe autori, teme şi specii literare. Într-adevăr aşa ceva nu am întâlnit în nicio casă de intelectuali pe care am avut norocul să-i vizitez. Cum mă ridicasem de la masa medievală cam înţepenit, m-am despărţit de marele critic cu un sentiment de uşurare, pentru că nu a fost o conversaţie, ci un monolog, iar eu am fost singurul auditor, de aceea m-am simţit rătăcit şi inutil. Sunt convins că Adrian Marino nu putea să aibă discipoli. Nu avea acea generozitate de a dărui ceva din prea-

multul pe care-l poseda celor tineri şi nici acea curiozitate de a sonda conştiinţe şi a creşte caractere. Poate greşesc, dar aceasta este impresia mea. Oricum, trebuie să-i mulţumesc lui Adrian Marino că mi-a dăruit un ceas din viaţa lui furtunoasă şi plină de realizări. Imaginea subiectivă pe care memoria a înregistrat-o este a unui „Michel de Montaigne transilvan", care se simţea în cabinetul său şi în vecinătatea misteriosului „fişier" precum francezul în biblioteca lui vestită.

Câtă deosebire, ca de la cer la pământ, între Adrian Marino şi **Augustin Z.N. Pop,** cunoscutul documentarist şi istoric literar bucureştean. Acesta mi-a fost referentul extern al tezei de doctorat, susţinută în 1975. Era bun prieten cu profesorul Iosif Pervain şi, de aceea, a acceptat repede să-şi facă referatul de acceptare şi să vină la Cluj cu avionul. L-am aşteptat la aeroport şi i-am propus o cameră fie la hotelul „Continental" din centrul oraşului, fie la „Belvedere" (astăzi „Transilvania") de pe Cetăţuie. Nu a acceptat nici în ruptul capului ofertele mele şi m-a rugat să-l cazez la Casa Universitarilor, într-o cămăruţă modestă, la etaj, în corpul clădirii din dreapta, cu intrare pe la portar.

De asemenea, nu a acceptat să ia cina la un restaurant luxos, ci la unul de mâna a doua, de pe strada Universităţii, numit „Pescarul". Fiind seara după ora 21, mai erau ocupate doar trei mese, la una aflându-se un beţivan zdravăn care moţăia singur într-un colţ, spre cinematograful din vecini. Ocupăm o masă aproape de bucătărie. După un aperitiv cu salam de vară, şuncă pragheză şi câteva felii de caşcaval cu măsline, ni s-a servit păstrăvul proaspăt, udat din când în când cu vin alb de Jidvei. Totul părea să se desfăşoare firesc, oaspetele meu era mulţumit de peşte şi-mi relata câte ceva din biografia lui Eminescu şi a Veronicăi Micle, domeniu care-i era familiar prin documentele pe care le poseda. Însă, pe la mijlocul cinei, se trezeşte beţivanul şi strigă răstit la chelnăriţă să-i aducă din nou grătar şi vin. Aceasta îi cere banii pentru meniul îngurgitat înaintea somnului, ceea ce l-a înfuriat grozav pe individ. El a luat sticla goală din faţa sa, a spart-o de colţul mesei şi, cu partea rămasă în mână, aleargă printre mese s-o pocnească în cap pe chelnăriţă. Inspirată, aceasta a rupt-o la fugă pe lângă masa noastră spre bucătărie. Atente, colegele îi deschid uşa şi repede o zăvorăsc pe dinăuntru. „Nebunul" izbeşte uşa de câteva ori, dar fără s-o clintească pentru că era din stejar, căptuşită pe la margini cu tablă melaminată. Dintr-odată se opreşte neputincios, transpirat şi cu faţa roşie precum boiaua. Eu eram aşezat cu faţa spre bucătărie, iar Augustin Z.N. Pop cu faţa spre strada destul de întunecoasă. Astfel îi şopteam ce se petrece la uşa bucătăriei, gândindu-mă cum să ne salvăm de furia beţivanului care, neputând s-o snopească pe chelnăriţă, se putea răzbuna pe noi, fiindcă ne aflam apropiaţi de el. Observ că venerabilului bucureştean (trecut binişor de 60 de ani) încep să-i tremure mâinile. Îmi şopteşte la ureche că avem doar două soluţii pentru salvare: „ori fugim repede spre uşa de la ieşire, ori eu mă ascund sub masă, iar dumneata te lupţi cu găliganul până apare miliţianul chemat, probabil, de personalul restaurantului".

Printr-o prezenţă de spirit de care nu credeam că sunt în stare, eu îi propun bucureşteanului a treia soluţie: să ne continuăm cina fără să-l privim, fără să ne jenăm de prezenţa individului. Acesta trece paşnic pe lângă masa noastră, priveşte butelia de vin care era aproape goală şi se duce glonţ spre cele două mese care mai erau ocupate. De pe o masă şterpeleşte grătarul şi de pe cealaltă sticla cu vin, ieşind din local într-o linişte de catedrală!

Scăpaţi de o asemenea ameninţare, am mai comandat un peşte şi o sticlă de vin, musafirul meu recăpătându-şi tonusul, iar eu am răsuflat uşurat că, totuşi, în ziua următoare îmi pot susţine teza de doctorat!

A doua zi după susţinerea tezei, Augustin Z.N.Pop şi-a exprimat dorinţa şi l-am luat de braţ să vizităm străzile şi monumentele Clujului pe care-l considera un oraş european. Bucureşteanul nu avea nimic din morga lui Adrian Marino şi nu-şi etala la tot pasul meritele. Sigur, era de şcoală „veche", adunase în locuinţa sa din capitală o sumedenie de vestigii legate de trecutul nostru, unele cumpărate cu banii economisiţi de soţie, care-l ierta pentru că era singura lui pasiune! Atâtea informaţii avea despre scriitorii noştri mari şi mici, încât repede mi-am dat seama că este o „bibliotecă ambulantă" din care doctoranzii se puteau adăpa fără eforturi deosebite. Astăzi memoria calculatoarelor a înlocuit astfel de intelectuali eruditi şi îndrăgostiţi de documentele agonisite, pe care le considerau „comorile" vieţii lor!…

1975 – D.R. Popescu, Bazil Gruia, Iosif Pervain, Teodor Tanco, Radu Enescu, Victor Felea

Vasile GOGEA

De ziua lui Eminescu, împreună cu Ion Iuga, la Sighet

S-a întîmplat în 15 ianuarie 1974. Eram, deja, de mai bine de trei luni „militar cu termen redus” la Batalionul de instrucţie, arma grăniceri, din Sighetu Marmaţiei, care ţinea de Brigada V Oradea. Iarna părea, după aproape două luni de geruri năprasnice şi vînturi care ne ardeau obrajii, să facă parte din inventarul unităţii militare. Temperaturile care îngheţaseră sub minus douăzeci de grade făceau ca tot programul de instrucţie să pară unul de detenţie ori de război cu un inamic invizibil. Suferam fără întrerupere de frig şi, din această cauză, pe fondul alimentării precare, de foame. Dormitoarele fuseseră improvizate (eram prima serie de „terişti”, adică de tineri care satisfăceau serviciul militar cu termen redus înainte de a începe studiile universitare, unităţile militare care au fost desemnate să primească aceste noi „corpuri” de recruţi nu erau, în marea lor majoritate, pregătite, nici cu echipament, nici cu spaţii corespunzătoare, nici cu ofiţeri capabili să aplice noua „doctrină” militară pentru ofiţerii de rezervă) în nişte foste grajduri de cai, care au servit spre sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, ca barăci pentru prizonierii germani aflaţi în tranzit spre Siberia. Erau „pavate” cu ciment, adăposteau în jur de cincizeci de militari în paturi metalice suprapuse, cîte două, cu o singură sobă de teracotă în mijloc, pentru care primeam o cotă, mereu insuficientă, de „brichete”, praf de cărbune presat în forme aproximativ sferice, fără putere calorică dar care afumau la greu „dormitorul”. Sigur, soluţiile pentru a contracara aceste „privaţiuni” absurde erau dintre cele mai neaşteptate, testînd inventivitatea (în toate planurile!) militarilor. Dar, cîţiva, cei care erau originari din sau aveau rude de gradul unu în Sighet (sau în satele limitrofe) puteau solicita (şi uneori chiar primeau) învoiri de 24 de ore în oraş. Astfel, mai scăpam şi eu din „lagăr” şi, pe lîngă băile prelungi şi fierbinţi pe care le făceam la un unchi (închipuindu-mi că pot să-mi încarc oasele cu destulă căldură pentru încă o săptămînă), am cunoscut acolo, în Sighet, cîteva figuri emblematice pentru oraş: pe profesorul Ardeleanu-Pruncu (de la care împrumutam Cioran în franceză), pe librarul-poet (la vremea aceea) Simion Şuştic, pe poetul şi pictorul Gheorghe Chivu (care conducea un cenaclu), pe doctorul-medic ginecolog Mihai Pop (care a asistat-o pe mama la naşterea mea şi era proprietarul celei mai mari colecţii de „pecetare” din Maramureş), pe Mihai-Ţuţu Dăncuş (cel care reconstruia, pe dealul Doboieş, unde mai făceam şi noi instrucţie uneori, satul maramureşan arhaic) sau pe filosoful Jean Bălin (la ale cărui conferinţe despre Platon şi Aristotel se umplea sala mare a Palatului Culturii), cu care aveam programate lungi „seminarii” despre Kierkegaard sau Constantin Noica.

Aşa se face că, în 15 ianuarie 1974, atunci cînd poetul Ion Iuga („cel mai frumos bărbat din nord”) s-a aflat la Sighet într-una dintre peregrinările lui prin Maramureş (sau prin ţară), ne-a trimis vorbă în „unitate”, mie şi lui Viorel Igna cu care eram camarad de pluton (şi urma să fim colegi de facultate), să ne vedem „de ziua lui Eminescu”. Plecarea peste gard, pentru cîteva ore, nu mai era chiar o problemă, fiind tacit acceptată, ca o compensaţie la condiţiile mizerabile în care eram ţinuţi. Astfel că, imediat ce s-a lăsat întunericul, am „executat” o „trecere frauduloasă” a „frontierei” batalionului şi, în mai puţin de un sfert de ceas, într-un „marş forţat”, eram în „salonul” restaurantului „Zimbrul”, din centrul oraşului (în care, la urma urmelor, mă născusem şi mă simţeam „acasă”), unde la o masă, singur, ne aştepta chiar poetul. După ce am făcut cunoştinţă (Viorel îl cunoştea dinainte, probabil prin fratele său, poetul Vasile Igna), am dat comenzile necesare ospătarului şi am ciocnit pentru Eminescu. Pe un fel de strapontină cîntau nişte ceteraşi. În restaurant era un fum gros, de la ţigări proaste şi puturoase. O rumoare continuă se împletea cu cîntecele muzicanţilor. Vodca începea să ne încălzească. La un moment dat, Ion Iuga a făcut semn ceteraşilor să tacă. Şi aceştia s-au oprit scurtcircuitaţi din cîntat, luînd chiar o poziţie oarecum solemnă, de parcă ar fi urmat să se cînte imnul. Apoi, poetul s-a urcat pe masă şi doar cu o singură mînă a făcut linişte în restaurant. „Măi oameni buni, ştiţi ce zi îi azi?” – a întrebat el. Şi cum răspunsul se lăsa aşteptat, a continuat: „azi îi ziua lui Mihai Eminescu, cel care e voievodul poeziei româneşti aşa cum Bogdan a fost voievodul Maramurăşului. Se cuvine să-l cinstim. Nu cu cetera şi zongura, ci cu propriul lui vers. Vă voi spune o poezie pe care să o ascultaţi cu atenţie şi să ţineţi minte din ea cît de mult puteţi.” Şi a început să recite, cu vocea lui unică, „Doina”. De la cap, la coadă! „De la Nistru pîn’ la Tisa”... Eram pe malul Tisei, eram grănicer, eram tînăr aspirant la studii de filosofie, eram înconjurat de ţărani maramureşeni înmărmuriţi... Îngheţasem, dar, de data asta, nu de frig... În jur, la mese, maramureşenii îmbrăcaţi în gubele lor albe, păreau nişte statui. Nu-mi amintesc cum au izbucnit şi cît au ţinut aplauzele şi „ţîpuriturile”. Vraja s-a rupt brutal cînd în „salon” au năvălit două patrule: una de miliţie, care l-a luat pe Ion Iuga, şi alta militară, care ne-a luat pe mine şi pe Viorel. Am fost duşi la batalion şi băgaţi direct la arest. Ni s-au descuiat de la perete două „ţambale” (peste zi, acestea erau încuiate cu lacăt, la perete), am primit două pături cu ţesătura lînii atît de rarefiată încît puteai privi prin ea, ca printr-un voal, şi am fost lăsaţi acolo pînă dimineaţă, cînd urma să fim „scoşi la raport” în faţa comandantului batalionului şi să fim judecaţi. La ora cinci, după o noapte de chin, de nesomn, de tremurat de frig, am fost scoşi să curăţăm zăpada pe cei cincizeci de metri ai aleii care ducea de la „punctul de control” al intrării în unitate pina la clădirea „comandamentului” (ninsese toată noaptea, temperatura mai crescuse spre doar minus zece grade). Dădeam la zăpadă şi priveam în direcţia în care se aflau „pavilioanele” „meteriştilor”: se dăduse adunarea pentru a se deplasa la sala de mese pentru micul dejun. Pierdeam şi bucata neagră de pîine, cubul de marmeladă şi cana de ceai cu bromură! Unde mai pui că nu ştiam cu cîte zile de arest urma să ne procopsim. Era de luat în seamă şi ameninţarea re-

petată a ofiţerilor că fără referinţele lor corespunzătoare la sfîrşitul stagiului, nu vom fi primiţi nici la facultăţi, chiar dacă reuşiserăm la concursul de admitere. „Din Boian la Vatra Dornii”...

Ceea ce a urmat, însă, a fost un miracol: pe poarta batalionului a intrat comandantul însoţit de... Ion Iuga! Colonelul ne-a făcut doar semn să-l urmăm. Ceea ce am şi făcut. Pînă în cancelaria lui. Acolo, de faţă cu Ion Iuga ne-a scris cîte un bilet de voie pentru douăzeci şi patru de ore, antedatat, cu începere din 15 ianuarie, ni le-a întins şi ne-a spus: „mai aveţi zece ore din învoire. Cînd vă întoarceţi, vă prezentaţi la mine la cancelarie şi vă ascult să văd dacă aţi învăţat *Doina*. S-a-nţeles?”

Am plecat, primind această răsturnare a situaţiei ca pe o ninsoare, ca pe un fenomen al naturii. Mai năuciţi au fost caporalii de la corpul de gardă cînd ne-au văzut biletele de voie semnate de colonel. Şi, înapoi, la „Zimbrul” (pe vremea aceea era deschis aproape non-stop, doar între orele cinci şi şapte era o întrerupere pentru curăţenie şi schimbarea „turei”). Nu l-am întrebat nimic pe poet, dar pînă seara ştiam „Doina” pe de rost de la început la coadă şi de la coadă la început.

De atunci, în fiecare 15 ianuarie îmi amintesc de doi mari poeţi, nu doar de unul... Şi mă întreb dacă voi ajunge vreodată, chiar dacă nu ca „grănicer”, să ascult „Doina” şi pe malul Nistrului?

Ion Mureşan, Mircea Zaciu, Vasile Gogea

Ion POP

Echinox, o comuniune între oameni cu ochii deschişi...

– Există oare o direcţie poetică echinoxistă – capitol special într-o istorie a literaturii – definibilă prin câteva constante, teme comune, matcă stilistică etc.?

– …Mai mult decât o „direcţie" (sau mai puţin?), „Echinoxul", cred, a fost un fel de şcoală literară, în înţelesul de educare şi formare a unor talente reale şi individuale, îndrumate mai ales spre descoperirea de sine printr-o conştientizare a propriei formule. Cu o francheţe şi de la un nivel de exigenţă cât mai înalt – care a devenit o regulă a... democraţiei redacţionale – i se spunea începătorului mai ales ce nu trebuia să facă – bunăoară să evite clişeele conjuncturale, retorica, falsele solemnităţi, „poetizarea". Junele autor era trimis să mai citească şi pe alţii, şi nu pe oricine. Aş zice că obligaţia de a se cultiva era singura, practic, constrângere – şi poate că ea va fi lăsat nişte urme în scrisul echinoxist, unde formula poetului naiv fără să ştie cum îi este naivitatea nu prea poate fi întâlnită. Probabil că anumite teme şi atitudini relativ comune, mai degrabă un anume tip de sensibilitate, vor fi de identificat în această zonă de confluenţă dintre natural şi cultural, dintre vital şi livresc, adusă la poeţii mai apropiaţi de anii '80 într-o stare de tensiune, de criză, cum am mai spus, şi chiar de ruptură. Poezie mai „nordică", totuşi, mai puţin inflamată şi pitorească, în matcă, nu-i aşa, de „şcoală ardeleană"... Dincolo de o anumită sincronizare de „ritm" al scrisului, contează totuşi, mi se pare, diferenţa dintre cerneluri... […]

– Prin ce s-ar defini „starea de spirit" echinoxistă?

– La reuniunea care marca împlinirea celor douăzeci şi cinci de ani de la apariţia revistei, am spus că prefer să definesc *Echinoxul* mai degrabă ca pe o stare de spirit decât ca „şcoală" sau „direcţie" literară, urmându-i astfel pe avangardiştii reticenţi faţă de orice formulă limitativă. Într-adevăr, cine caută în paginile revistei formularea unor puncte dintr-un program estetic precis conturat nu o va găsi. Va descoperi însă, treptat, un climat spiritual, de deschidere şi receptivitate controlate de un spirit critic care s-a voit întotdeauna foarte treaz. Întâmpinarea generoasă a oricărui talent autentic a avut nevoie de această veghe, la început de drumuri şi într-o lume în care confuzia criteriilor şi a valorilor era mai degrabă încurajată decât frânată. Stare deci de disponibilitate atentă – şi atentă de două ori: la calitatea estetică şi la ţinuta etică: o morală a scrisului şi a celui care scrie. O pedagogie

a solidarităţii intelectuale. O prietenie exigentă, o comuniune între oameni cu ochii deschişi... Şi sentimentul unei continuităţi, al unei durate cucerite prin cultură, de cucerit prin cultură... După un sfert de secol, mă întorc, nu fără o lăuntrică solemnitate, către asemenea promisiuni de geometrie şi sunt adânc emoţionat să le regăsesc împlinite în atâţia oameni, cărturari maturi astăzi, care se încăpăţânează să nu abdice.

(din dialogul realizat de **Nicolae Oprea**, *Calende*, nr. 4-5, 1994,
preluat din volumul Ion Pop, *Interviuri,* Editura Limes, 2011)

„O revistă ca *Echinox*”

– Stimate Domnule Profesor, numele Dvs. se leagă indisolubil de cel al revistei Echinox*. Nu vă întreb ce au însemnat cei 14 ani de activitate la* Echinox*, fiindcă aţi mai răspuns la această întrebare. Dar v-aş întreba: Care a fost contextul în care a apărut revista? A fost o iniţiativă exclusiv a studenţilor?*

– O revistă ca *Echinox* n-ar fi putut apărea decât într-un moment de relativă destindere, de „liberalizare” e regimului comunist, care a atins punctul maxim în 1968, anul spectaculoasei afirmări a unui soi de independenţă faţă de Moscova, începută prin 1964, cu o expresie majoră în refuzul de a participa la invazia Cehoslovaciei de către trupele ţărilor-surori din lagărul socialist. Până atunci exista doar o singură revistă a tinerilor, *Amfiteatru*, la Bucureşti, cu o echipă de scriitori şi publicişti foarte înzestrată. În 1968 au apărut, însă, reviste în marile centre universitare, *Alma Mater* la Iaşi, *Forum studenţesc* la Timişoara. Cu vreo doi ani în urmă, încercasem să obţinem de la conducerea Universităţii clujene sprijin pentru editarea unei reviste a studenţilor – era într-un fel de mică delegaţie cu Ana Blandiana, Romulus Rusan, Nicolae Prelipceanu, primită de rectorul Constantin Daicoviciu, însă nu s-a obţinut nimic concret. „Nu era momentul”… Exista, la Facultatea de Filologie, doar un fel de modestă gazetă literară de perete, a cenaclului studenţesc, pe care am intitulat-o sadovenian *Anii de ucenicie*, la care „publicau” Ion Alexandru, Gheorghe Pituţ, Matei Gavril, Prelipceanu… *Echinox*-ul a apărut, aşadar, în acest nou context mai favorabil, pornind de la un cenaclu astfel botezat de Marian Papahagi, care îşi desfăşura reuniunile în astăzi aproape legendara cramă de la restaurantul „Metropol”, unde şef de sală era un tânăr de treabă, Romulus Pop, poreclit „Mongolu”, rămas prieten până astăzi al echinoxiştilor… Eu n-am făcut parte din grupul fondatorilor, toţi studenţi, printre care Eugen Uricaru, Petru Poantă, Olimpia Radu, Marcel Constantin Runcanu, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Ion Mircea, Horia Bădescu, prin urmare nu pot spune lucruri foarte precise despre demersurile făcute de cenaclişti pentru înfiinţarea unei reviste. Cred că şi un

număr de studenţi de la secţia Maghiară au cerut tipărirea unei publicaţii culturale specifice – şi în acest cadru s-a ajuns la acceptarea unei reviste care să reunească, conform lozincilor zilei, tinerii scriitori români, maghiari şi germani. Fapt e că de data aceasta demersurile studenţeşti au avut succes şi primul număr din *Echinox* a fost imprimat în decembrie 1968 în formula trilingvă amintită. Sloganul devenit clişeu propagandistic, al înfrăţirii, a devenit realitate productivă în acest caz şi a contribuit în timp la o colaborare frumoasă între vorbitorii şi scriitorii tineri ai celor trei limbi. Redactor şef a fost numit Eugen Uricaru, însă, cum se ştie, el a fost înlocuit imediat după apariţia primului număr, fiindcă s-a publicat aici un text al lui Heidegger, *Ce este filosofia?*, iar o asemenea eroare şi lipsă de maturitate ideologică se cuvenea, nu-i aşa, sancţionată… Aşa se face că, de la numărul 2, am fost numit eu redactor şef, chemat de studenţii redactori şi aprobat de conducerea Universităţii în ideea că un tânăr asistent ar fi mai matur din punct de vedere politic decât un student şi ţinându-se seama, desigur, şi de faptul că aveam o responsabilitate culturală în cadrul Asociaţiei Studenţilor, ocupându-mă şi de cenaclul literar al Facultăţii. Eugen Uricaru a trecut în poziţia de redactor şef adjunct, alături de colegul maghiar de la Filosofie, Zoltán Rostás.

[…]

– Aţi putea să ne faceţi o prezentare a relaţiilor Dvs. cu profesorul Mircea Zaciu?

– Am vorbit de nenumărate ori despre relaţiile mele, aş zice providenţiale, cu profesorul Mircea Zaciu. M-am bucurat, încă anii de studenţie, de preţuirea lui, exprimată generos în sprijinul constant acordat pe întreg parcursul biografiei mele academice, care a început chiar datorită lui, atunci când m-a ales şi pe mine, alături de Ioana şi Liviu Petrescu, ca preparator la Catedra le Literatură Română, la sfârşitul studiilor. L-am admirat ca dascăl, mai întâi, am fost impresionat însă şi de ţinuta lui mereu foarte îngrijită, de la vestimentaţie până la discursul istoricului şi criticului literar. Îi datorez enorm şi în plan mai larg uman, – şi mă gândesc la prietenia lui exigentă de-a lungul atâtor ani, la sfaturile foarte utile ca şi la observaţiile critice adesea dure, însă mereu folositoare, la raporturile noastre familiare şi familiale de mai târziu, la contactele numeroase şi fertile cu gruparea „Echinox”, la orele petrecute împreună alături de prieteni apropiaţi ca Marian Papahagi, Ion Vartic ori de redactori de la *Vatra* şi *Familia*… Ochiul lui de prozator despre care am mai vorbit, plăcerea de a evoca medii şi oameni de ieri şi de azi, de a relata întâlnirile cu lumea scriitoricească a Bucureştiului, pe care o comenta adesea savuros, cu inevitabilele săgeţi ironico-critice, cu anecdote şi adesea picante şi sublinieri maliţioase, făceau ca micile noastre reuniuni de pe strada Bisericii Ortodoxe 12 ori din alte locuri să fie mereu atrăgătoare şi pline de învăţăminte. E o exagerare să se spună, totuşi, că Profesorul ar fi fost un fel de spirit tutelar al „Echinox”-ului. Nu s-a amestecat, de fapt, niciodată în viaţa grupării, a colaborat destul de rar la revistă, dar ne aflam, ce-i drept, de foarte multe ori pe aceleaşi poziţii în materie de atitudine poli-

tică şi civică, estetică etc., iar din comentariile sale după vizitele în Capitală aflam multe lucruri importante despre starea Literelor contemporane şi deduceam destule privind atmosfera social-politică a momentului, pe care o şi comentam, la rândul nostru, foarte liber şi cu o totală încredere reciprocă. Multe date trecute în *Jurnalul* mai apoi celebru le-am auzit noi primii, iar atmosfera socio-culturală a Clujului o aproximam şi judecam adesea împreună. În primii mei ani parizieni, cel de la care primeam esenţialul noutăţilor despre evenimentele din Cluj şi din ţară era tot Mircea Zaciu – ampla noastră corespondenţă e o dovadă. A intervenit la începutul anilor '90 a doua şedere a mea în Franţa, am rămas în relaţii foarte apropiate în continuare, o dată l-am invitat şi la Paris, ne-am reîntâlnit şi la Cluj. Când m-am întors, în toamna lui 1993, relaţiile sale cu Facultatea se deterioraseră din motive… birocratice. […] Amintirea mea despre el rămâne, aşadar, luminoasă dincolo de tulburările episodice minore în raport cu o prezenţă spirituală şi umană care-mi va fi întotdeauna apropiată şi emoţionantă.

[…]

– *În 1983 aţi fost înlocuit, în mod abuziv, de la conducerea revistei* Echinox*. Aş vrea să lămurim, pentru istoria literaturii române, acest moment. Cum s-a produs schimbarea? Există ceva documente? Aţi primit telefoane? Aţi fost chemaţi la rector, la partid?*

– Destituirea noastră, a lui Marian Papahagi, a lui Ion Vartic şi a mea, de la conducerea revistei *Echinox,* în iunie 1983, era, în fond, de aşteptat. Un nou dogmatism, neostalinist (sau de „revoluţie culturală" maoistă) pusese stăpânire pe cultura română în acel început de „deceniu satanic", ducând către extreme un proces de gravă deteriorare a vieţii spirituale româneşti sub dictatura cea mai severă. În aceste condiţii, o revistă ca *Echinox*, care nu era dintre cele mai supuse, nu putea rămâne nesancţionată. Fiind o publicaţie trilingvă, după principiul egalităţii dintre români şi „naţionalităţile conlocuitoare", ea nu putea fi totuşi desfiinţată pur şi simplu… În aceşti vreo paisprezece ani de la întemeiere, redacţia fusese adesea criticată de forurile de partid ale Universităţii, alteori sprijinită discret, dar câteva gesturi mai îndrăzneţe precum publicarea, cu o prezentare de Mircea Zaciu, a memoriului lui Blaga ca răspuns la infamiile lui Mihai Beniuc ori a scenariului la filmul, apoi interzis vreme de un deceniu, al lui Lucian Pintilie după Caragiale, *De ce trag clopotele Mitică?,* n-au scăpat neînregistrate pe parcurs, odată cu permanentele reproşuri că revista nu „reflectă" suficient realităţile vieţii studenţeşti şi cu numeroasele tensiuni cu cenzura, care ajunsese să desfigureze destule pagini şi chiar numere întregi… O nouă critică severă la adresa revistei a avut loc la Comitetul de Partid al Universităţii în iunie 1983, urmată peste o zi – surpriză! – de un soi de ciudată festivitate de premiere într-un birou al Casei de Cultură a Studenţilor, la Centrul Universitar PCR. Spun ciudată, fiindcă de data asta ni s-au înmânat, odată cu anunţarea schimbării conducerii revistei, şi nişte diplome „pentru îndelungată activitate în presa studenţească", şi mari buchete de flori, în prezenţa unui tovarăş membru al Comitetului Central al UTC, trimis special pentru această ocazie,

cu ipocritele felicitări de rigoare. Se încheia astfel o etapă din mica istorie a grupării „Echinox”. Am întâmpinat-o, desigur, cu o mare tristeţe, interpretând-o ca pe un sfârşit. Lumea nu s-a încheiat, însă, cu noi, şi dacă majoritatea celor care trecuseră până atunci prin redacţie ori prin paginile revistei n-a mai colaborat deloc sau a făcut-o doar sporadic după acest moment, dintr-un fel de solidaritate cu vechea echipă, *Echinox* a continuat să apară, totuşi, avându-l ca nou redactor şef pe colegul Aurel Codoban, de la Facultatea de Istorie-Filosofie. Ştiu că nu i-a fost uşor să refacă un anume echilibru redacţional, după mica alunecare de teren, aşezat cum era sub ochii şi mai vigilenţi ai cenzurii, dar a răzbit în cele din urmă şi, iată, după patru decenii, trecând între timp şi sub alte îndrumări, revista mai apare, nu fără destule obstacole, mai ales financiare. Şi mi-a făcut plăcere să constat, cu ocazia întâlnirii aniversare din decembrie 2008, că sentimentul iniţial de solidaritate intelectuală şi afectivă a rămas foarte viu pentru majoritatea „echinoxiştilor”, care au lansat şi acest adjectiv intrat de de-acum în istoria literaturii române. Căci mulţi dintre scriitorii, criticii, universitarii de acum sunt de mult repere valorice semnificative în spaţiul nostru cultural, alţii s-au ilustrat şi în patrii adoptive ca Germania sau Ungaria, şi continuă să lucreze cu o încredere încă mare în valorile culturii umaniste atât de dispreţuite şi de marginalizate în zilele noastre.

(Din dialogul propus de **Ilie Rad**, publicat în *România literară*, nr. 25, iunie 2011 şi *Tribuna*, nr. 211, 2011)

Ion Pop şi Ion Mureşan

Dinu FLĂMÂND

Un mediu de libertate

Adevăratul debut poetic miraculos se produce în orice **cititor** de poezie în momentul în care el are pentru prima dată revelaţia că îi **place** o poezie, şi nu înţelege de ce. Nu pricepe cum se întâmplă acest lucru. Atunci simte el pentru prima dată că asemenea texte asimetrice şi cam bizare, lacunare, eliptice, prezentate fie ca material didactic, fie ca ilustrări ale patriotismului, depozitare de istorie, de tradiţii, culmi ale meşteşugului în limba vernaculară etc., sunt, de fapt, un limbaj care îi atinge sufletul. Sigur că şi alte arte s-au adresat deja sensibilităţii sale. Dar o poezie fiind text, parcă te obligă să elaborezi la rândul tău o explicaţie cumva tot textualizată despre ceea ce simţi când te-a atins pentru prima dată misterul ei indicibil. În această fază, orice cititor de poezie se leagănă deja în dulcea vanitate că şi el poate alcătui texte de poezie, iar mulţi chiar încearcă. Să nu o blamăm, e o fază miraculoasă, pe care nici eşecul primelor încercări ratate (care pentru majoritatea dintre noi sunt şi ultimele) nu are cum să o maculeze. Şi eu am fost în Arcadia, îşi poate spune pe bună dreptate orice iubitor de poezie, căci această autentică iubire este o acceptare a propriei sale sensibilităţi prin limbajul atât de special al poeziei, asumare fără de care nu poate exista poezie. Deci am debutat şi eu, imaginativ, în momentul în care unele poezii au început să-i vorbească sensibilităţii mele, provocându-mi deja uimirea că există în interiorul meu elanuri şi percepţii care mă făceau să mă simt ciudat. Am povestit în altă împrejurare cum descoperisem traducerea unui poem din Robert Frost, în care un copil zbura îndoind vârful mestecenilor exact aşa cum făceam şi eu pe dealurile satului meu. Mai târziu, în sinistrul internat cezaro crăiesc de la Cluj, pe când eram la liceu, am descoperit că Bacovia îmi era coleg – faimosul poem despre liceul „cimitir" mă ajuta să suport atmosfera cazonă de acolo, căci îmi aducea melancolica sa revoltă. Între timp s-au diversificat şi lecturile mele. Ca să mai scap de la internat, obţinusem permisiunea să merg de două ori pe săptămână la biblioteca oraşului, unde citeam deja unele superbe traduceri din fosta colecţie Cele mai frumoase poezii. Pe Ion Barbu l-am descoperit în volumul *Joc secund*, ediţia princeps împrumutată de la poetul Aurel Rău, fratele mamei mele, volum pe care l-am copiat de mână în întregime şi aproape l-am învăţat pe de rost. Nici Barbu, nici Blaga, nici Arghezi cel metafizic, ca să nu mai vorbesc de avangardişti, nu figurau în manualul proletcultist din anii 60. Multe cărţi din marii noştri scriitori interbelici (de exemplu *Rusoaica*) erau citite la internat sub pătură, exemplarele erau rare şi trebuiau repede restituite. Iată cum un regim imbecil îi făcea pe adolescenţii de atunci să caute, din spirit de frondă, lectura clasicilor, aşa cum alţii căutau, în alte îm-

prejurări, literatură pornografică. Nici acum nu-mi dau seama cum de ştiam, majoritatea dintre noi nişte copii de ţărani necăjiţi, că trebuia să citim şi altceva decât ceea ce ni se preda la şcoală. Am organizat chiar un cenaclu în acea clădire sinistră, unde ne adunam să ne povestim ultimele lecturi, fără să îndrăznim să ne lăudăm că şi scriem. Eu începusem de vreo câteva luni, pe la 16 ani, să pun vers peste vers, despre te miri ce nostalgii şi dileme adolescentine perfect mediocre. Îmi amintesc însă şi de un text unde plângeam soarta uriaşului nuc din fundul grădinii de acasă, ucis de trăsnet. Cred că e primul text pe care i l-am arătat unchiului meu, iar el mă şantajează tandru că l-a păstrat şi îl va face cândva public! Încet încet s-au adunat câteva texte în ghiozdanul meu, iar într-o zi am anunţat că vreau să le citesc la cenaclul liceului. Şi acela era un cenaclu de lectură, dar şi o posibilitate pentru limitata noastră profesoară de română să mai iasă din tiparele luptei de clasă sau din tematica demascării chiaburilor, ca să ne mai vorbească şi despre alte cărţi. Eram, cred, singurul care se prezenta cu compoziţii proprii, ceea ce a suscitat şi curiozitatea directorului, care a venit la şedinţa de cenaclu. Iar eu am citit şi poemul despre sinistrul internat, text ce avea chiar titlul *Internat,* foarte bacovian, dar de efect. Jenat sau poate atins de tristeţea care se degaja din textul meu, directorul mi-a replicat: „Las că nu-i chiar aşa de rău acolo în internat la voi!" Aşa am simţit eu că textul meu era viu, nu o făcătură de cuvinte de dragul de a poza în poet, ca dovadă că fusese luat în seamă. Şi probabil că am înţeles atunci că poemul este o capsulă care condensează emoţie şi sensibilitate, nu o rostire ce se preface. Peste câteva luni revista *Ateneu*, tocmai revista lui Bacovia, unde îl trimisesem cum arunci o sticlă în mare, mi-a publicat poemul. Dar în ordine cronologică, primul meu text îl publica în februarie 1966 revista *Tribuna*, după ce devenisem student, în josul unei coloane de poezie ce începea cu poemul altui debutant, Ion Mircea. Îmi amintesc perfect: poemul său era o amplă metaforă somnambulă, unde plonjonul spre adâncuri, al unui pescuitor de perle, sugera imersiunea poetului în universul interiorităţii sale. Oniric era şi poemul meu, şi sugera plonjonul în delirul provocat de o puternică febră, simţită de mine ca pe o experienţă iniţiatică. Să spun drept, descriam stângaci stările prin care trecusem în timpul unei boli febrile din copilărie. Dar încercam să transfigurez, ceea ce este deja un salt important în universul meu imaginativ.

În viaţa culturală de atunci a Clujului, dar şi în numeroase alte oraşe, a merge la „cenaclu" era pentru orice adolescent ceva foarte atractiv, miraculos chiar. Nu se inventase încă varianta ipocrită de propagandă comunistă şi naţionalistă de la *Flacăra* ultimei perioade ceauşiste. Cenaclul săptămânal de la *Tribuna* era realmente un mediu unde schimbai idei, te simţeai stimulat, liber şi creativ într-o atmosferă de emulaţie care antrena şi numeroşi impostori lipsiţi de talent, dar atrăgea şi prezenţa acelor nume care aveau efectiv să devină scriitorii importanţi ai Clujului din deceniile următoare. Dar noi, echinoxiştii, de îndată ce grupul s-a constituit tocmai din dorinţa de a avea propriul nostru cenaclu, voiam să scăpăm de cadrul instituţional şi de morga, chiar de mediocritatea unor redactori tribunişti care prezidau cenaclul numitei reviste. Aşa s-a înfiripat mişcarea Echinox, fără modele sau mentori, prin coagularea aproape

spontană a unui grup de tineri pentru care literatura era deja ceva foarte exaltant, important, vital. Astăzi pare incredibil să crezi că în mai toate centrele universitare au apărut, cam în acelaşi timp, cenacluri literare active unde zeci de tineri veneau cu fidelitate la şedinţele de lectură, cu producţii proprii sau pentru a se exersa în comentarea unui text, pe care niciodată oficialii comunişti nu au putut să le controleze sau dirijeze, deşi tot timpul le-au ţinut sub observaţie. Aşa se face că timp de câteva decenii literatura a fost pentru câteva generaţii succesive un mediu de libertate, o sursă de idei, o şcoală la care puteai să-ţi cultivi gustul, caracterul, şi să te formezi singur. Să depăşeşti prin propriile tale forţe situaţia de schizofrenie colectivă în care încercau să te încuie regimul şi societatea minciunii naţionalizate. Iar eu cred că virtuţile literaturii au rămas intacte, cu potenţial formativ, ca o fereastră deschisă spre viaţa autentică şi palpitantă, chiar şi în contextul actual, cel al mediocrităţii globalizate de spectacolul mediatico-politic – forţă totalitară perfect comparabilă cu variantele clasice de totalitarism.

Clujul echinoxist

(fragment din interviul acordat lui Gellu Dorian, Botoşani, 2011)

– Clujul echinoxist... Erai unul dintre cei mai activi din cercul din jurul revistei „Echinox"? Cine era spiritul director de acolo? Ce echipă ţinea revista în viaţă?

– La *Echinox* marele spirit creator şi director a fost setea noastră de cultură. Noi eram prima generaţie ratată a comunismului „integral", generaţia celor născuţi imediat după sfârşitul războiului. Noi aduceam şi prima dovadă incontestabilă că homuncului comunist era imposibil. De îndată ce „ei" au uitat o fereastră larg deschisă la laborator, această primă generaţie experimentală a ştiut intuitiv că trebuie să evadeze, să aspire numai aerul depărtărilor. Sigur că unii dintre noi erau mai chibzuiţi şi mai temeinic instruiţi decât alţii (iar gândul meu drag se fixează pe numele lui Ion Pop, care a mânuit discret vâsla acestei improvizate şi năvalnice plute). Dar faptul că decenii la rând s-a perpetuat la *Echinox* deschiderea spre marile culturi şi aspiraţia spre universalitate, şi s-a transmis acea linie de conduită pe care ţi-o asigură doar dificultăţile învinse (inclusiv prin eforturile patetice ale autodidactului), spune foarte mult despre singurul efect miraculos petrecut în acei ani: frustrarea transformată în sursă de aspiraţii.

– Se ştie că deceniul şase şi începutul de deceniu şapte Clujul a fost dominat de spiritul revistei „Steaua", şi acela imprimat de tenacitatea şi eleganţa lui A.E. Baconsky. L-ai cunoscut?

– Pe Baconsky l-am cunoscut numai din relatările steliştilor rămaşi la Cluj după ce poetul plecase la Bucureşti. În casa lui Aurel Rău, fratele mamei mele, care îmi şi furniza lecturi altfel intruvabile, se vorbea tot timpul de bătăliile estetice ale revistei, la care între timp debutase tânărul Adrian Popescu. L-am

văzut pe Baconsky de vreo câteva ori în Capitală, dar nu am îndrăznit să îl abordez, deşi citisem cu creionul în mână mai cu seamă eseurile sale despre poezie şi traducerile. Mă bucur că *Stelei* şi steliştilor începe să li se facă dreptate, vezi minunatele pagini scrise de Eugen Negrici, care nu ocoleşte însă şi tributul plătit prolectultismului, într-o vreme când steliştii evadau, cu mari dificultăţi, spre poezia de notaţie şi spre intimismul ei intrinsec.

– Ce alte personalităţi, la acea vreme, făceau din Cluj un centru cultural aparte, iar poeziei îi revenea greutatea cea mai mare?

– Spiritul lui Blaga era foarte viu. Gurghianu şi Felea, pe lângă Rău, erau poeţi citiţi de noi, personalităţi pe care le frecventam. Trecuse prin oraş Ion Alexandru, plecat apoi să se ascundă prin Deltă, ca să scape de armată, şi lăsase o urmă puternică. Angela Marinescu, Pituţ, Prelipceanu, Blandiana, de asemenea, erau deja cu cărţi publicate şi comentate de noi sau cu un început de operă poetică. Reveneau din bezna deportărilor Marino, Balotă sau Mihadaş şi, cu intermitenţe pe la Cluj, Steinhardt. Dar echinoxiştii, cel puţin cei din echipa întemeietoare, făceau prietenie cu Rilke, Rimbaud, Trakl, Pavese, Hölderlin, Whitman sau T.S.Elliot... Ne-am străduit de la bun început să-i citim în original. Luam toate epocile de-a valma, dornici să „recuperăm" ceea ce nici măcar nu ni se oferise. Poate mă repet, dar ţin să insist asupra acestui frumos mister. Nici azi nu-mi dau seama cum de ştiam noi că trebuie citit cu prioritate Gotfried Benn şi nu Maiakovschi, Montale şi nu Nazim Hikmet, Valéry şi nu Brecht ş.a.m.d. Poeţii popularizaţi pe atunci încă mai erau Deşliu, Banuş, Bănuţă sau alţi Boureni, dar noi îi citeam pe Bacovia, Barbu, Blaga, înainte ca ei să fi fost reintroduşi în manuale. Iar poezia devenise un soi de contagiune colectivă a Clujului. Ca dovadă că la primele noastre şedinţe de cenaclu „oficiale", cele găzduite la Filologie, după ce debutaseră într-o cramă, veneau până la 500 de ascultători de poezie din tot oraşul, de toate categoriile.

Aurel Rău
Dinu Flămând
Adrian Popescu
la Festivalul de Carte Transilvania

Ion MUREŞAN

„Sînt ardelean…”

– V-aţi format la Cluj. Care credeţi că au fost avantajele dumneavoastră?

– Nu ştiu dacă e vorba de avantaje sau dezavantaje. Am beneficiat o vreme de toate ceremoniile şedinţelor de la *Echinox*, de cenacluri, de prietenii echinoxiste. Am fost întotdeauna acolo cîte două-trei generaţii împreună. Ce înseamnă a sta în provincie, din punct de vedere geografic? De exemplu, nu poţi fi şef de partid stînd in Cluj. Adevărul este că totul se mişcă la Bucureşti. Iar cei care au vrut să facă ceva, să fie in miezul lucrurilor, să impună ceva s-au mutat la Bucureşti: Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Nicolae Prelipceanu. Acesta a fost un model de ascensiune valabil şi mult după ’90. S-a mai temperat acum fuga asta din provincie, dar reţeta se ştie deja: vrei să fii cineva, pleci la Bucureşti. Toată lumea se uită spre Bucureşti şi nu invers. Cei de acolo, cînd se uită, se uită spre provincie ca de pe munte. Prin urmare, acesta era un model de acţiune pentru a ajunge în manuale.

– Nu v-aţi propus niciodată să migraţi spre Capitală?

– Nu. Sînt ardelean, mă mişc greu, nu pot să mă dezrădăcinez. Şi, în general, nu am avut lupte cu demonii lumii, ci mai mult cu mine.

(Din interviul acordat Svetlanei Cârstean, în *Observator cultural*, noiembrie 2001)

Ion Mureşan
Alexandru Vlad

Cornel COTUŢIU

Fulguraţii

Chiar şi acum, după aproape 50 de ani, reverberează în fiinţa mea acea emoţie a zilei în care am urcat treptele spre redacţia revistei *Tribuna*, la chemarea lui Vasile Rebreanu. Aveam cu mine manuscrisul povestirii *Luna*, care avea să fie publicată în primăvara acelui an (1964).

*

Săptămânal, tot aici, avea loc întâlnirea de cenaclu. Totdeauna, sala (unde e acum sediul Filialei Cluj a USR) era plină. Comentatorii cei mai teribili: Teo Cătineanu şi Ion Papuc (încă studenţi). Teo – caustic, Ion – ironic.

Doar două momente: După ce Ion Cocora a citit un grupaj de poezie, Teo Cătineanu a zis aşa: În poezia lui Ion Cocora, cum de altfel şi în numele său, toate vocalele tind să devină „u". Ce hohot a mai fost în sală!

Şi: Ion Papuc: Observ că de câte ori se citeşte poezie, prozatorul Radu Mareş vine la cenaclu cu un sandvici şi îl mănâncă cu poftă în timpul audiţiei.

*

Tribuna la începuturi: Vasile Grunea, Pavel Aioanei, Negoiţă Irimie, Grigore Beuran, Romulus Rusan, Domiţian Cesereanu, Teofil Buşecan, Ion Oarcăsu, Miron Scorobete, Ion Lungu, Vasile Rebreanu, Dumitru Mircea

Nu de puţine ori, noi, câţiva filologi, preferam să adăstăm la faimoasa, seducătoarea „Arizona”. De pildă, aici, în două seri, într-un colţ al cofetăriei, la o măsuţă cât să încapă două cafele pe tăblie, vreo 15 băieţi am cunoscut pentru prima oară poeziile lui Ion Barbu, în lectura formidabil de expresivă a lui Ion Papuc. Nu ştiu cum Radu Ulmeanu făcuse rost de cota secretă a volumului *Joc secund*, de la BCU. A copiat în întregime volumul, pe un caiet (zis) studenţesc, i l-a dat lui Papuc şi am avut parte astfel de un regal barbian (adică noi, intoxicaţii de literatura realismului socialist).

*

Tot la „Arizona”: Aici a avut loc, într-o seară, lansarea cărţii de debut a Anei Blandiana *Persoana întîia plural*. Pretind că am fost primul căruia poeta i-a acordat primul ei autograf public (deşi... prietenul Horia Bădescu spune că el are întâietatea). Îmi scria aşa: „Lui Cornel Cotuţiu, această carte pe care transcriu prietenia mea şi cele mai calde urări de succes în literatură şi, dacă e nevoie, şi în alte domenii. Aprilie 64.”

Eram colegi la Filologie. Eu debutasem, în aprilie, revuistic, ea, tot atunci, editorial.

*

Tot atunci, domnul Leon Baconski, conferenţiar la Filologie, iniţiase un cenaclu literar, dar care avea, ca anexă (s-a dovedit a fi mult mai viabilă) o... brigadă artistică. Ei bine, gruparea de studenţi, care au fost cooptaţi, a făcut furori în Clujul anului 1964. Unul dintre momentele umoristice era acela în care doi studenţi târau pe scenă, cu mari... eforturi o cutie de carton, simulând efortul edecarilor de pe Volga . Protagoniştii: Horia Bădescu şi cu mine. Cântam melodia aceea celebră a edecarilor şi noi trăgeam o cutie de carton pe care era scris „Examen”.

Spectacolul a fost ţinut apoi la Casa de cultură a studenţilor din Cluj, la unitatea militară de la Floreşti (Cluj), la centrul studenţesc de la Oradea, la Teatrul Naţional de la Târgu Mureş. Aici, la Târgu Mureş, am trăit un moment unic, în compania lui Horia Bădescu. După spectacol, am coborât la o cramă. Ne-am scotocit buzunarele, am adunat bani cât pentru un pahar de vin de muscat ottonel (un pahar pentru amândoi!). Nici măcar nu l-am gustat, ci doar treceam paharul pe la nas, bucurându-ne de buchetul licorii. Şi ne-am permis un gest orgolios, de studenţi cu buzunarul gol: Am plecat din local, lăsând paharul neatins.

*

Copilul, tânărul care e vrăjit de cuvântul provocator de fantezie are o stare psihică aparte atunci când întâlneşte un scriitor. Eram în prima clasă de liceu la Beclean şi toată şcoala a fost scoasă la cinematograful din localitate, pentru o întâlnire cu un scriitor. Parcă aş fi avut a face cu un extraterestru. Acesta se numea Valeriu Varvari şi ne-a citit o proză.

Ulterior – eram în clasa a X-a – când liceul din Beclean a beneficiat de o experienţă inedită din partea Facultăţii de filologie: grupa cutare să facă prac-

tică pedagogică undeva într-o şcoală din (atunci) regiunea Cluj. S-a optat pentru Beclean. Aşa l-am cunoscut pe studentul D.R. Popescu. Iată o explicaţie pentru care el are un text despre mine pe ultima copertă a volumului meu de debut *În căutarea altui final* (1978). Din aceeaşi grupă au făcut parte şi inegalabilii universitari Nicolae Bot şi Ion Şeuleanu. Prin ei, ulterior, am ajuns să îi cunosc, şi să trăim clipe frumoase de spirit, pe formidabilii profesori V. Fanache, Mircea Tomuş, D.D. Draşoveanu şi Teodor Tanco.

*

Încă... una şi gata. Pregătesc o carte de bibliografie a revistei *Minerva*, având ca model volumul *„Gând Românesc”* al d-lui V. Fanache .

Minerva fost primul mensual literar artistic românesc din viaţa culturală a Bistriţei (1990-1999). Vreau să amintesc trei nume, căci nu au mai rămas decât numele lor şi cărţile pe care le-au scos, redactori ai acestei reviste: Lucian Valea, Valentin Raus şi Ion Moise.

În primele zile de ianuarie 1990, făceam parte din biroul executiv al acelui CPUN, cu responsabilităţi în domeniul învăţământului, culturii şi cultelor. M-a căutat Lucian Valea, cerându-mi să fac parte dintr-o proiectată publicaţie, pe care a intitulat-o *Minerva*.

Conta pe faptul că, prin funcţia pe care o aveam, voi reuşi să procur sprijin financiar şi voi asigura difuzarea revistei. Am pus o singură condiţie: în caseta redacţională să fie menţionate doar numele, nu şi atribuţiile. Deşi orgolios şi năbădăios uneori, el a acceptat propunerea mea.

Ion Moise, Cornel Cotuţiu, Aurel Podaru, Valentin Raus

Abia după moartea sa fulgerătoare (1992), a apărut în casetă menţiunea Valentin Raus, redactor-şef. Pierzând sediul de la parterul clădirii unde, la etaj, e redacţia cotidianului „Răsunetul”, adesea întâlnirile de lucru la domiciliul lui aveau loc; de altfel, avea şi atribuţiile de secretariat şi, într-adevăr, era „gospodar” şi minuţios. S-a stins din viaţă în 1994, după o boală pe care şi-a tăinuit-o până în ultimă instanţă.

Prozatorul şi gazetarul Ion Moise (plecat la cele veşnice în 2012, şi el membru fondator al revistei) era genul acela de redactor inimos, dar trebuia să-i corectezi şpalturile, o dată... corectate de el. În ultimii ani de existenţă a revistei el se ducea, pentru tipar, la Cluj-Napoca, fiindcă la Bistriţa, condiţiile de imprimare erau din ce în ce mai precare (ca să nu zic jenante).

Şi datorită lor, revista a stat în atenţia scriitorilor şi cititorilor. Aşa se face că aveam centre de difuzare în Cluj-Napoca, Sibiu, Timişoara, Ploieşti, Galaţi, Câmpulung Moldovenesc, Beclean.

Virgil MIHAIU

Rememorând interferenţe literare româno-germane din Clujul anilor 1970

În toamna anului 1970 eram student în anul întâi la Departamentul de limbi străine al Facultăţii de Litere (rebotezată „de Filologie", după model sovietic) din cadrul Universităţii clujene. Grupa noastră – engleză (principal) / germană (secundar) – a beneficiat de „tutela spirituală" a lui Peter Motzan, care şi-a ţinut cu noi primul curs în calitate de proaspăt asistent. Între junele universitar, care în scurt timp avea să se afirme drept unul dintre experţii de elită ai literaturii germane, şi studenţii săi s'a stabilit de la bun început o relaţie de maximă încredere reciprocă. Noi, ca diligenţi învăţăcei aflaţi în căutarea unui magistru, am perceput-o drept rezultatul unui... *coup de foudre* intelectual. Nu e de mirare, întrucât fuseserăm instantaneu cuceriţi de aşa-numitul „Curs practic", conceput de Motzan ca o complexă şi fascinantă iniţiere în poesia germană. De-a lungul acelui prim an de facultate, toate orele petrecute în compania briantisimului nostru mentor deveniseră momente paroxistice de încântare intelectuală. Structuralismul era la apogeu, iar influenta lucrare a lui Hugo Friedrich *Die Struktur der modernen Lyrik* fusese deja publicată în româneşte, ceea ce crea o ambianţă fastă pentru interpretările de texte în care ne lansam în compania blondului Peter. Poemele judicios selectate de către acesta deveneau pretextul unor explorări/descifrări de sensuri, cu participarea quasi-integrală a studenţilor din grupă, în pasionante dezbateri ce se prelungeau adeseori peste limitele orarului strict. Îmi amintesc cum, dacă se întâmpla să fim ultimii programaţi în sala de curs respectivă, mai rămâneam acolo continuând analizele pe text, spre uimirea portarilor neobişnuiţi cu asemenea râvnă.

De fapt, pe Peter Motzan îl cunoscusem în vara dintre examenul de admitere şi începutul anului universitar, graţie iniţiativei bunei noastre amice comune Monica Şurtea (Dumnezeu să-i protejeze sufletul!). Între noi s'a născut o amiciţie care avea să dureze o viaţă. În anul următor am fost integrat redacţiei *Echinox* – un obiectiv pe care mi-l fixasem încă din anii de liceu, de comun acord cu amicul meu din copilărie Marian Papahagi, botezătorul acelei mitice reviste de cultură. Hazardul a făcut ca, timp de 13 ani, cât am lucrat efectiv la *Echinox*, să fiu aproape singurul redactor român capabil să-şi asume şi unele responsabilităţi – desigur, nu de profunzime, dar oricând binevenite – legate de paginile germane (pe blazonul *Echinox*-ului rămâne înscris şi caracterul său trilingv: în pofida vicisitudinilor, pe lângă paginile româneşti, în cadrul pu-

blicaţiei au fiinţat permanent şi cele concepute în maghiară şi germană de către redactori specializaţi). De fapt, primul redactor al paginilor germane fusese, de la înfiinţarea revistei, însuşi Peter Motzan, originar din Sibiu. I-a urmat arădeanul Werner Söllner, coleg de an cu mine (dar la Secţia germană/principal). Ulterior coordonatorii secţiunii germane a *Echinox*-ului au fost: Georg Aescht, între 1975-76, Edith Kondrad (1976-77), Helmut Britz şi Anton Seitz (1977-1980), Klaus Schneider şi Maria Schullerus (1981-1982), Ute Roth (1983). Fapt e că, graţie amiciţiei mele cu asemenea companioni de încredere, am avut acces la mediile selecte ale literaturii germane din România, evident, în măsura în care aceasta avea rezonanţe la Cluj.

Am legat o strânsă amiciţie şi cu Franz Hodjak, redactorul de limbă germană al Editurii Dacia. Întâmplător, Franz era vecin de casă cu mine, în Piaţa Cipariu de lângă Teatrul Naţional. Pe Peter îl întâlneam cel mai adesea la Facultate, dar îl vizitam mai rar, fiindcă locuia în Mănăştur – un cartier-dormitor din vestul urbei, destul de greu accesibil (dacă nu mă înşel, finalizarea asfaltării sale a durat până după căderea regimului dictatorial). Pe la Franz treceam destul de frecvent, ceea ce s'a soldat cu grupaje de texte d-ale mele excelent traduse în germană. Cu amici precum Peter, Franz, Werner, dar şi mai tinerii Georg Aescht sau Helmut Britz, mi se creaseră punţi spre mica, dar dinamica scenă literară germană din România anilor 1970-80. Nu am timp şi spaţiu spre a menţiona aici cele mai semnificative nume, însă majoritatea lor urmau să figureze în influenta antologie *Vânt potrivit până la tare*, ce avea să apară la editura Kriterion la începutul anilor 1980.

Apropierea mea faţă de literatura germană contemporană în genere, şi faţă de poesia germană din România acelei perioade în particular, nu avea cum să rămână fără urmări în propria mea creaţie. Consider că a fost vorba despre o influenţă organică, despre o adaptare şi inserare poetică sui generis într-un anume spirit al timpului, radicalmente disociat faţă de retorica ideologiei în curs de lăbărţare asupra ţării noastre, după nefastele vizite din 1971 ale dictatorului scorniceştean în Extrem(ist)ul Orient. Bizar era că, atunci când îmi prezentam creaţiile unor congeneri germani, ei le percepeau pe aceeaşi lungime de undă estetică, în schimb, faţă de „moda poetică" autohtonă ele sunau mai curând ca anti-poesie. Retrospectiv vorbind, îmi dau seama că – printre traumele îndurate în acea perioadă – s-a înscris şi plecarea lui Ion Pop, spiritus-rector al *Echinox*-ului, pentru un stagiu de trei ani în Franţa. Ceea ce pentru el era o şansă, pentru mine reprezenta un ghinion. Prin 1973 mi-a apărut o pagină de autor în revista *Echinox*, după care marele critic literar m'a onorat cu o misivă cuprinzând flatante felicitări referitoare la acele texte (ţin minte că începutul suna aproximativ astfel: „Dragă Gil, îţi strâng mâna inspirată, pentru frumoasele poeme publicate în cel mai recent *Echinox*"). Or, tocmai această susţinere – în egală măsură avizată şi empatică – mi-a lipsit în anii absenţei din ţară a lui Ion Pop. Din contra, când mi-am citit aceleaşi texte la o şedinţă a cenaclului omonim, un individ atoateştiutor (altminteri incurabil oportunist, lucrând din greu la perfecţionarea dosarului său de securist născut, iar nu făcut) m'a desfiinţat, sugerând asistenţei că nimic din ceea ce prezentasem nu avea

vreo legătură cu noţiunea de poesie aşa cum şi-o imagina el. La drept vorbind, nici eu nu mă ambiţionasem vreodată să ating nivelul de perfecţiune tehnică al poeţilor gongorici. Preferasem, de la bun început, să mă consider un autor de texte, nu necesarmente de poeme. Însă orizontul meu plurilingvistic îmi dădea suficientă încredere spre a mă defini drept autor de literatură.

Clivajul a continuat o bună perioadă de timp: printre ai mei compatrioţi... păream suspect (cam ca în epitaful bacovian!), în timp ce Peter Motzan reuşea să-mi publice poeme în *Neue Literatur*, exclusivista publicaţie-fanion a literaturii de limbă germană din România. Mai apoi, neîntrecutul poet şi traducător Oskar Pastior m'a inclus în grupajul său de poeţi români reprezentativi, dintr'o antologie anuală de referinţă în spaţiul german: *Jahresring,* ediţia 1979-80, apărută la Deutsche-Verlag-Anstalt, Stuttgart, 1980. Pentru mine, selecţia efectuată de Pastior reprezenta o adevărată confirmare valorică, în sensul sincronismului cu evoluţiile poeticii din „lumea liberă". Cei şase poeţi antologaţi erau: Gellu Naum, Ion Caraion, Petre Stoica, Nichita Stănescu, Marin Sorescu şi semnatarul textului de faţă (care constată, cu oroare, că e unicul rămas în viaţă).

Cultivând relaţii genuine de colaborare cu noul val al poeţilor germani din România, am avut şansa de a cunoaşte modul lor specific de a se raporta la viaţă şi artă, sau, dacă vreţi, la *Sinn und Form* (sens şi formă). Le-am urmărit îndeaproape dezbaterile, angoasele, confruntările de idei, m'am... contaminat de absoluta dedicaţiune cu care îşi asumau statutul de creatori, ca pe o inexorabilă vocaţie. În mod firesc, din prelungile, fraternele colocvii cu Peter Motzan avea să se nască ideea editării unei antologii consacrate fenomenului evocat mai sus (ce începuse să ia şi o turnură oarecum subversivă, datorită notorietăţii quasi-underground pe care o atinsese Aktionsgruppe Banat, dar şi prin faptul paradoxal că regulile cenzurii totalitare erau mult mai laxe atunci când venea vorba despre publicarea unor cărţi în limba germană în sistemul nostru editorial). Eram amândoi tot mai convinşi că şi noile generaţii de poeţi români meritau să aibă acces la creaţiile colegilor lor care scriau în limba lui Brecht...

Când s'a pus problema găsirii unui traducător, m'am gândit imediat la Ioan Muşlea, pe care îl ştiam bine, atât în ipostaza sa de iconoclast jazzolog, cât şi ca rafinat degustător de poesie. E drept că publicasem eu însumi multe traduceri din poesia de limbă germană contemporană – divizată la epoca aceea pe criterii geopolitice: Germania de Vest (BRD), Austria, Germania de Est (DDR) şi zone periferice, unde se încadra şi România. Însă cred că opţiunea Muşlea a fost cea bună, fiindcă el dispunea de o forţă de concentrare asupra subiectului, pe care eu o pierdusem datorită poliglotismului. Pe atunci publicam cu regularitate în presa culturală din România traduceri din poeţi suedezi (inclusiv Tomas Tranströmer), spanioli, americani, cubanezi, brazilieni, englezi, portughezi, danezi, ruşi, italieni...

Chestiunea era că Peter şi Pi (cum era alintat Muşlea) nu se întâlniseră niciodată. Aşa ceva mi se părea pur şi simplu inadmisibil. Întotdeauna m'a întristat ideea că autentice personalităţi culturale ar putea locui în metropola universitară a Transilvaniei ignorându-se reciproc. Nu fu deloc simplu să-i extrag pe cei doi eremiţi din lumea ideilor şi din văgăunile lor burduşite de cărţi, reviste, discuri, casete, propunându-le să dialogheze direct. Momentul (evocat într-un text pe care aveam să-l public abia într'un volum de pe la mijlocul anilor 1980, intitulat *Poeme*) s'a dovedit a fi de bun augur. Mai apoi aveam să-l persuadez şi pe Mircea Iorgulescu să conceapă o mini-prefaţă, iar cu redactorul cărţii, Gabriel Gafiţa, am avut o întrevedere acasă la Pi (fără să-mi treacă vreo secundă prin minte ideea că l-aş putea revedea peste un sfert de secol în

Peter Motzan şi Virgil Mihaiu

postura de ambasador la Lisabona, iar eu să fiu numit director al Institutului Cultural Român tot acolo...). Desigur, mai sunt şi numeroase episoade colaterale – primele mele întâlniri cu Richard Wagner, Klaus Hensel, Gerhardt Csejka, joncţiunea dintre echinoxişti şi lunedişti întîmplată la Festivalul de poesie de la Sighişoara, precum şi vizita pe care i-am făcut-o – împreună cu Emil Hurezeanu – lui William Totok, în subsolul său de la Timişoara (prima după ce fusese ostracizat, după cum el însuşi îşi aminteşte). Ulterior eliberării din 1989, Rolf-Frieder Marmont, unul dintre poeţii cuprinşi în Antologia concepută de Peter Motzan şi tradusă de Ioan Muşlea, mi-a făcut onoarea de a realiza o selecţie bilingvă, româno-germană, din propriile-mi texte. Cartea avea să apară, sub titlul *Gold aus Ariadnes Mähne*/Aur din coama Ariadnei, la editura Limes în 2004.

Cert e că, timp de vreo jumătate de deceniu, fusesem atât de implicat în preparativele legate de publicarea volumului *Vânt potrivit până la tare* (ed. Kri-

terion, Bucureşti, 1982), încât – supremă ironie! – nimeni nu s'a gândit să-mi menţioneze, măcar în vreun subsol de pagină, numele. A făcut-o, spre onoarea sa, Ion Bogdan Lefter: cu tenacitatea şi acribia ce-l caracterizează, el a reuşit salutara performanţă de a reedita acea carte de referinţă, după 30 de ani, cu binevenite comentarii şi completări! (O unică imprecizie: bunul meu amic afirmă în prefaţă că mi-aş fi adăugat litera u la finele patronimului. În realitate, mi-am recucerit-o, întrucât Mihaiu se numeau antecesorii mei pe linie paternă, după cum se poate constata şi cercetându-le mormintele. Din păcate, un birocrat malevolent îmi amputase numele în actul de naştere. Puşi în aceeaşi situaţie, cred că la fel ar fi reacţionat şi alţii, dacă ar fi fost rebotezaţi arbitrar „Mălăncioi", „Ţoi", „Cioi", în locul numelor lor adevărate: Mălăncioiu, Ţoiu, Cioiu...) Tot spre meritul său, în toamna anului 2012 Ion Bogdan Lefter a organizat un interesant Colocviu dedicat poesiei germane din România anilor 1970-80 la Muzeul Naţional al Literaturii Române, în colaborare cu directorul Lucian Chişu şi cu editorul Ioan Cristescu. Printre invitaţi s'au numărat William Totok, Gerhardt Csejka, Georg Herbstritt, Werner Kremm, Ion Pop, Gabriel Andreescu, Simona Popescu, Magda Cârneci, Sorin Antohi, Cosmin Dragoste şi, încă o dată, subsemnatul.

Reîntâlnire peste spaţii şi timp, la ICR Lisabona, în septembrie 2008 (de la dreapta la stânga): Virgil Mihaiu, Cora Motzan, Peter Motzan şi Lucreţia Rafaela Mihaiu (fiica lui V.M.). Fotografie de Simion Cristea

Aurel ŞOROBETEA

Prim plan: Peter Motzan

Cunoscut, recunoscut în mediile literare germane, Peter Motzan este ştiut şi în anumite cercuri româneşti, iar între echinoxişti, unul de-ai casei. Critic, istoric şi teoretician literar, Peter Motzan, deşi tânăr, s-a impus cu autoritate. Activitatea sa până la această oră se poate rezuma astfel: antologie de proză Hans Liebhardt, *Tot ce a fost necesar;* antologie de poezie tânără germană, *Protocoalele provizorii*; colaborări substanţiale la elaborarea manualelor de literatură germană pentru liceele germane din România; ediţie Rilke în Biblioteca şcolarului; zeci de articole, cronici, recenzii în presa germană şi câteva în cea română; coautor la volumele *Interpretări de critică germană* şi *Reflexe*; cursuri speciale de literatură a secolului XX pentru studenţii secţiei germane; şi, într-un viitor apropiat, lucrarea *Poezia germană din România după 1945,* vol. I (curente, evoluţii, grupări), vol. II (eseuri micromonografice).

Dacă fenomenul literar german din România de azi s-a eliberat de proletcultismul care-l parazitase o lungă perioadă, aceasta se datorează, desigur, şi câtorva critici foarte decişi, între care Peter Motzan. Proletcultismul a fost însă o boală generală, ameninţătoare ar fi putut deveni, pentru literatura germană din România, înstăpânirea unei mentalităţi de „rezervaţie" lingvistică. Numărul celor care scriu literatură în germană fiind la noi relativ redus, o atmosferă de duioasă ocrotire se putea justifica şi instaura. Nu s-a întâmplat aşa, ba dimpotrivă, amănunţita intercunoaştere a agenţilor literari a dus la un control strict şi adesea necruţător al „intrărilor şi ieşirilor". Pe acest plan, ca să rămân la cei încă tineri, Gerhardt Csejka a operat cu analize sociologizante, Bernd Kolf cu „desfiinţări" pamfletare, iar Peter Motzan cu demontări precise şi protocolare. Spaţiul literar restrâns, în care toţi se cunosc îndeaproape, dacă nu s-a transformat în ţarc, a impus totuşi o armonizare a eforturilor. Peter Motzan îl consultă pe Franz Hodjak şi invers, X pe Y, înainte de a publica, îşi citesc reciproc lucrările, le discută foarte serios într-un cenaclu activ şi cuprinzător. Rezultă o operă (aproape) colectivă, şi – se vede bine – când în poezia germană se conturează o direcţie nouă, ea este susţinută, disciplinat şi devotat, de toţi cei care „contează".

Problematica generală şi particulară de care vorbeam se pune, în parte, întregii activităţi critice a lui Peter Motzan, dar se concentrează în întregime în cartea *Poezia* [...] *după 1945.* Rezolvarea ei cere o atitudine obiectivă faţă de erorile din trecut, o asumată severitate critică, dincolo de amiciţie şi îngăduinţă şi, în plus, refuzul politicii dogmatice a struţului, adică o privire nepătimaşă asupra celor care au jucat un rol în literele germane din ţare noastră, iar acum

trăiesc în Occident, în ţări germanofone. Ignorarea lor într-o lucrare cu pretenţii de seriozitate nu este posibilă.

*

Deşi om care îşi doreşte o viaţă calculată cu precizie, Peter Motzan a trăit şi momente neprevăzute ce-i vor fi părut perfect absurde. Încă de la începutul studenţiei, se vedea cât de colo că Peter va fi universitar. Demn şi prudent, ştia să respecte susceptibilităţile fiecărui seminar, considerat, fireşte, de conducătorul respectiv, drept cel mai important. Peter, student eminent, sărea din 10 în 10, supus acestui nefericit obicei al pământului, cu nimic vinovat, el, de inflaţia notelor, încurajată de împrejurări. Din cauza, din vina ei vedem un „contingent" destul de numeros, mereu mai numeros, de studenţi – de fapt, în primul rând studente – cu „burta pe carte", reuşind lungi şiruri de examene perfecte, 10 (zece), la fel de străluciţi la indiferent ce exerciţiu; în timp ce o alintată exclamaţie a naturii, precum Nadia Comăneci, nu atinge decât din când în când acea incredibilă „perfecţiune". N-am să-l învinuiesc pe Peter, tocmai acum când vreau să-l laud, aşa este sistemul de repartiţii, aici sunt aduşi profesorii şi studenţii. Buclucul cel nesuferit poate surveni la finele celor 5 (cinci) ani de rostogoliri peste cap. În ce-l priveşte, visul lui Peter prinde viaţă, este repartizat în învăţământul superior, dar la Craiova, unde nici prin cap nu-i trece să se prezinte; ca dovadă, îşi calcă pe inimă, ademenit la TV, obţine cumva o negaţie, şi iată-l la *Neuer Weg.* În sfârşit, situaţia se rezolvă, primeşte un post la filologia din Cluj, spre fericirea lui, spre nenorocul său, spun eu. *Neue Literatur* ar fi fost tocmai ce trebuia, nici alergătura de băiat la toate, nici încordare danaică pe cursuri şi seminarii, fiindcă Peter Motzan migăleşte la ele relativ mai mult decât americanii la naveta spaţială. Însă ce să-i faci, acesta-i Peter, şi în scrupulozitatea sa au fost înmormântate până acum cel puţin trei cărţi.

Desigur, în tot răul şi un bine. Peter Motzan nu va rămâne niciodată descoperit. Pregătit mereu să argumenteze şi evidenţele, el merge în profunzimi, echilibrat, politicos, reţinut, ironic la nevoie, dar atent să nu jignească, să nu i se reproşeze nimic. Orice aserţiune este la el o cale din fişă în fişă, cu paşi mici; conexiunile toate sunt dublate, triplate, pentru siguranţă. Pe drumul acesta, fireşte, viaţa nu e prea veselă, şi nu o dată meticulozitatea l-a dus în pragul epuizării. Ambalând mereu motoarele, el frânează cu o clipă înainte de desprindere, luând-o de la început. De aceea, cartea care îi va apărea în curând este adevărata lui înălţare, ea îi va permite atât cuprinderea sigură a amănuntului, cât şi lunecarea suverană în zbor.

Noroc însă, spuneam, că Peter Motzan are o fire veselă. (Auto)ironic şi potolit, el nu-i distant, şi chiar dacă uneori şi-ar dori un strop de morgă profesorală, prin încruntarea-i de circumstanţă răzbate întotdeauna veselia. Nu prea înalt, subţire, cu o faţă tinerească, atinsă de o prea devreme asumată seriozitate, împovărat de geanta-i plină de manuale şi maculatoare, el pare şi, într-un fel, este un copil, dar unul care fuge la şcoală, nu de la şcoală. Şi-a făcut întotdeauna temele, de care se teme. După terminarea orelor, s-ar duce

cuminte acasă, de n-ar fi ceilalţi copii, neastâmpăraţii care îl întârzie, îl prind în jocul plăcut şi puţin crud de-a baba-oarba. Îl răsucesc repede-repede, cu ochii închişi, iar când, cu mâinile întinse, el atinge zidul şi deschide ochii, împrejur nu mai este niciunul; doar vreun străin care nu înţelege ce caută, privindu-l neîncrezător, cum se amăgeşte. Aceasta-i tristeţea lui.

Echinox, 4-5 / 1981

Amiazănoapte

Chemarea la joacă

La început, spuneam, a fost cenaclul, întâlnirile-i vesperale. Auia pe coridoarele filologiei ecoul difuz al unui zumzet, îndreptând fără greş spre sala de „solemnităţi". Era ca un freamăt din ajun de roire sau, poate, de roi stârnit în zbor, ce, înainte de a se prinde, inspecta ici şi colo: a coborât în cramă, sub pământ, a traversat nerăbdător pe la cămine, cluburi şi gazde studenţeşti – nu prea mult nicăieri. Se anunţa de acum şi revista, o certitudine, o primă recoltă, şi nimeni nu ştia încă unde-i va fi sediul! Întâiul număr s-a pregătit, deci, „în aer" şi s-a dactilografiat în… clădirea *Institutului teologic protestant, unic, de grad superior.* Ca albinele vrednice, echinoxiştii bântuiau bibliotecile, cafenelele, străzile şi Universitatea, şi nutreau foile *Echinoxului,* matca lor, din a cărei putere, totodată, s-au făcut, s-au ridicat şi ei oameni de litere.

Dar despre echinoxişti şi *Echinox* am mai vorbit; este, poate, momentul să ne purtăm privirile pe strada Universităţii, 7-9, la etaj, în stup, în sediul revistei, aflat, până la urmă, şi rămas acelaşi, statornic şi astăzi, exceptând, după un răstimp, o mutare minimă, din camera 34 în 35, de altfel întru totul asemănătoare.

O descriere a interiorului redacţiei riscă să fie corectată de toţi cei care au trecut pe acolo, fie şi măcar pentru cinci minute. Deşi, în diferitele epoci, mari schimbări de ambianţă şi mobilier n-au avut loc, fiecare va fi reţinut, probabil, alte imagini şi impresii. Câteva mese, scaune, două dulapuri cu ferestre şi, mai nou, două de fier, telefon, o maşină de scris. Un simţ ardelean al simetriei cere ca asupra maşinii de scris, de pe biroul din faţa geamului, să cadă umbra celui care o foloseşte, aşezat cu spatele spre lumină. Se remarcă, de îndată, o cutie poştală interioară, un fel de etajeră cu despărţituri pentru corespondenţa persoanelor influente şi intermitent-permanent prezente în redacţie. Pereţii permit înflorirea artelor decorative; de predilecţie colajul, dar neocolind nici „fresca". Pe vremuri, aveau căutare îndeosebi paginile de poezie de autor şi cele cu pozele echinoxiştilor.

Ani la rând, în acest spaţiu s-au derulat evenimente felurite, s-au petrecut „o samă" de întâmplări. Cei implicaţi, desigur, le vor povesti cândva. Dar, cu permisiunea Dv., aş încerca să transcriu şi eu câte unele. De exemplu: cineva de pe la rectorat, mai de sus, dorea să vorbească cu I.P., redactorul şef. *Echinoxul* este cuplat telefonic la centrala Universităţii. Se nimerise să fie în redac-

ţie – aşa-s redacţiile, deschise tuturor – un anume Hefaistos, băiat de treabă, însă un pic bolnav şi, deci, câteodată, imprevizibil. Cum stătea lângă aparat, luă receptorul şi, foarte marţial, o reteză scurt-scurt: „Vă rugăm nu ne deranjaţi, aici se lucrează!”, apoi, elegant, îl aşeză în furcă.

Altă dată, un june îl căuta pe acelaşi I.P. A intrat sfios şi a înaintat câţiva paşi spre Marian, care stătea în locul central, al şefului, în faţa impozantei maşini de scris, captură de război. Cocoţat pe dulap, Haig V. trona flegmatic, legănându-şi picioarele. Furişând cam speriat câte o privire în sus, solicitantul i se adresă lui Marian:

– Nu vă supăraţi, îl caut pe Dl. P.

– Dl. P. e la Paris, rosti politicos Marian.

La care, Haig, de sus, chirăind ca un papagal, piţigăiat şi dând din mâini:

– Minte! Minte! El e Dl. P.! Vrea să vă păcălească! El e Dl. P.!

Sărmanul novice a pălit, s-a răsucit pe călcâie şi dus a fost!

Dar să nu plecăm şi noi, înainte de a cerceta preţ de un minut clădirea. Internat al colegiului iezuit (*convictus nobilium*), pe la 1735, a nobililor, cândva, după cum o spun şi armoariile de deasupra intrării, cel din dreapta al familiei Kenderesi, în care parcă se aude un Chindriş, ea a ajuns să adăpostească şi oameni ce se înnobilează (şi o înnobilează) prin lucrarea lor. Te şi miri câte îndeletniciri şi instituţii încearcă şi reuşesc, au reuşit, să convieţuiască în spaţiul ei, toate ale Universităţii: Clubul cultural studenţesc, Clubul sportiv „Universitatea”, secţia de fotbal, Comitetul sindicatului, Căminul de zi pentru copiii salariaţilor etc., apoi, de altădată, cantina, discoteca, dispensarul şi câte vor mai fi fost, iar, în fruntea lor, pentru noi, *Echinoxul,* singurul loc sub a cărui fereastrã poţi să fluieri parola, ca în vremea copilăriei, când îţi chemai din case prietenii la joacă, îi zoreai de la teme, trimiţând semnalul ştiut.

Echinox, 6-7 / 1981

Extrase din „Caietele Echinox”

(I)

O arhivă-echinoxistă
din păcate nu există.

Distihul exprimă o realitate. Încercări stângace de a încropi aşa ceva, o „hârţogărie de nobleţe”, n-au lipsit. Dar, în entuziasmul începutului, în nepăsarea şi chiar nepriceperea tinereţii, prea puţine au rămas.

Cine ştie, cronici de cenaclu, mucalite dări de seamă din „ciclul cramei” ar mai fi pe undeva, dar unde oare?

Manuscrise, machete ale primelor numere ar putea să mai iasă la iveală, prin minune, de ici, de colo.

Scrisori de preţuire de la diverse personalităţi, fireşte, se păstrează prin sertarele „şefilor”.

Un dosar grosuţ (grăsuţ?) de cereri, justificări, memorii şi rapoarte către organele cu aprobările, cu banii şi hârtia parcă stă a mă contrazice; e aproape o arhivă! Dar nu!

În fine, colecţia revistei …
Una peste alta, rămâne, totuşi, cum spuneam:
O arhivă-echinoxistă
propriaminte nu există.

Există, dar numai din 1973, nişte însemnări care dau seamă despre o anume atmosferă colegială, despre întreaga ţesătură de relaţii din preajma şi din sediul revistei: caietul de activităţi curente, un jurnal de bord, cum ar veni. Răsfoindu-l, constaţi de îndată că este de mare folos, mai ales pentru o redacţie „liberă", cea mai „de voie şi în voie" din lume, încât te întrebi de ce n-a fost introdus mai înainte? Ar fi o explicaţie: ca instrument – în principal – de *conducere*, caietul, cred, nu avea cum să apară anterior anului 1973, data limită până la care „areopagul" echinoxist era o întrunire de egali. Abia după ce întemeietorii au plecat, ori au rămas să ţină în viaţă *Echinoxul,* dar într-o relaţie schimbată, între cadre universitare şi studenţi, doar atunci registrul devenea posibil, ba chiar necesar. *Echinoxul* însă nu este un despotat, ci o bună şcoală, nici măcar prea severă, după cum se va vedea.

Prin urmare, am luat şi am citit cele şapte caiete, şi nu-mi pare deloc rău de zăbava în ele. Sute şi sute de însemnări, pe zeci de teme, între rutină şi scânteieri de spirit. Din când în când, am râs cu suspine. Au umor fraţii, mult umor! Aşadar: adunări de redacţie, comenzi, drumuri şi permanenţe la tipografie, indemnizaţii, legitimaţii, corecturi de pagini, de şpalturi, şpalturi şi iar şpalturi, expediere, vânzare, cartele, gazde, practică în producţie, repartiţii, avertismente, sancţiuni, dezvinovăţiri, plecări, reveniri, cineficare, machetare, relaţii cu forurile tutelare, deplasări în alte centre universitare, înştiinţări personale, înţepături, caricaturi, problema cheii, problema hârtiei, problema problemelor etc., etc., etc.

Începutul se face la 24 a XI-a 1973, emoţionat, festiv. Caligrafic, scriere ordonată, senină, ca o promisiune de cuminţenie şi puritate. Dar pe aceeaşi pagină, la numai două zile, se iţeşte prima glumiţă. Lucrurile intrau în normal:

„26 XI 1973 – bătut (măr) la maşină ancheta pt. nr. 11
– e depusă în dosarul cu pricina"

Încet-încet, caruselul prinde a se învârti, o ia repejor, apoi, iarăşi, mai încetuc, din nou în viteză. Transcriu pe sărite, de la un caiet la altul, dar nu chiar la întâmplare; întâi aperitivele, „încălzirea", lăsând fripturile în sânge şi dulceţurile la vremea lor:

„Ce se întâmplă cu nr.1-2? E o linişte suspectă prin redacţia asta! De pildă despre d-nul Muscă V. ştie cineva ceva?
Mai trăieşte? Şi dacă da, ce mai face redactorul-şef adjunct din el?
E doar o întrebare."

„D-nul Marian a fost rugat de un anume Bobiţă să-l caute. / I. Moldovan"

„Cel care a plecat cu cheia redacţiei în buzunar să fie linşat! La eşafod cu el! / Ion Pecie”

„Moldovan şi ceilalţi «faini» jucători de fotbal! Conform hotărârii mai dinainte luate, sunteţi chemaţi azi la 17,30 la redacţia «Napoca» pentru un antrenament în vederea meciului de mâine cu cei de la centru. Arbitrează Hodorog. Transmite Ştireanu. / Pt. conf. R. Ţeposu / P.S. Vă aşteptăm.”

„Ni s-au lăsat nişte invitaţii pe masă pentru spectacolul studenţilor sud-americani. Am corectat paginile rămase. Lipsă pag. 24. / Ioan Moldovan”

„D-lui Papahagi
Dacă n-am intrat aseară la tipografie, atunci numai din vina individului de la poartă, care a jurat până şi pe fericirea dânsului că Dv. mi-aţi fi transmis să mă prezint doar astăzi, pe la ora 9.
Ei, am fost astăzi dimineaţă şi mi-am dat seama că ora indicată se referea totuşi la ziua de ieri, numai că ar fi trebuit să sune 21.
Am citit însă pagina: Doar o singură greşeală! Felicitări acelora care s-au zbătut cu pagina germană şi m-au blestemat. / Edith”

„D-lui Marian Papahagi
Portarul mi-a încredinţat lista cu cei care au dreptul să ieie cheia de la Poartă.
Rog să se refacă fiindcă reprezintă trecutul!!! Altfel Portarul nu va mai da cheia majorităţii redacţiei / Edith”

Ah, aceşti portari, fiecare parcă ar reprezenta câte o Sublimă Poartă!

„Maşina e defectă, aşa că nu pot să dactilografiez materialul d-lui Vasile Muscă. Îl las aici, în altă parte n-am unde să-l scriu. Poate pe mâine i-o fi mai bine maşinii… / I. Urcan”

„Io m-am dus până-n capitală, având o problemă care mă defineşte, depăşindu-mă.
Pentru expediere am lăsat toate cele necesare tovarăşului Horia Pop / I. Groşan”

„Să nu publicaţi o poezie „Impresie” lui Negro Pontis. / Dimitris D.”
Ia te uită! Grecii între ei.

„Dinu Flămând ne sună înspăimântat! D-l Papahagi este rugat să-l caute f.f. urgent. S-au ivit nişte probleme grave în legătură cu revista. După 10’ v-a căutat şi Moţiu, cu acelaşi scop.
Vă roagă să-i sunaţi până la ora 16. / Ştef & Bucşa”

Se vede că erau într-adevăr grave problemele, fiindcă dedesubt apare o cruce şi inscripţia:

„n.1968 ECHINOX m.1978”

Dar n-a fost să fie aşa, foarte repede se revine la normalitate:

„V. Muscă: Cere materiale de istorie şi filozofie şi de la *studenţi* + nişte lucruri *serioase* despre *ateism.* / I. Pop”

„Din cauza condiţiilor nefavorabile avionul cu care se transporta hârtia ptr. Echinox 8-9 a aterizat la Băile Băiţa. Aşa că tipărirea nu se face azi 10.11.1978.

În acelaşi timp au intervenit lucruri noi. Mâine 11.11.78 la 13,30 se vor discuta problemele legate de acest număr 8-9. / Transmite dl. director Ion Pop”

„Toţi poeţii, prozatorii şi criticii să predea la Centrul Univ., până în 22 martie (cel târziu!) produsele respective pt. Concursul naţional de publicistică şi literatură (premii enorme şi alte satisfacţii)

N.B. Apariţia nr. 3 (hârtie) etc. este condiţionată de participarea echinoxiştilor la concurs!

Chioaru! eşti responsabil de număr (3). Fii pe fază! / E. Hurezeanu”

Echinox, 8-9 / 1981

(II)

„Cheia de la redacţie a uitat-o cineva în buzunar!
Căutaţi-vă bine!”

Iarăşi problema cheii (care, desigur, poate fi şi cheia problemei), tratată acum ceva mai concesiv, nu se mai cere spânzurarea vinovatului. De distraţi ce sînt sau cu sentimente de proprietari, băieţii o bagă în buzunar. Nu numai ei! Şi pe la hoteluri, câte unii preferă să nu predea cheia la recepţie, deşi, dacă are „pară” ori disc de plumb, e greu de purtat, altfel decât în geantă. Dar aşa-i omul, câteodată, vrea să fie el sigur de un lucru; ce-i în mână, nu-i minciună! De exemplu:

„Las aici câte un «stoc” din nr. 11-12 / 1977, 1 / 1978 şi 4 / 1978, «descoperite» în dulapul unui camarad de redacţie al cărui nume nu-l declin. / I. Urcan”

„Cine dracul a luat 2 (două) manuscrise pt. nr. 8???
Să scrie aici.”

„Ticăloşilor!

Nu mai confiscaţi macheta! N-am putut lucra nimic azi după amiază, din cauză că aţi binevoit s-o închideţi. Voi răspundeţi de întârziere / Virgil

P.S. Poate-mi pierdeţi şi articolul alăturat.”

„Blestemul să cadă asupra bestiei care fură suplimentul Zeit-magazin în mod sistematic!!! / (Virgil)”

„Care bandit a furat din nou Zeit-ul? / (Virgil)”

Furios pe cei ce „iau”, Giluş devine îngăduitor, dacă e vorba să dea împrumut:

Helmut (magar incapatzinat = eingensinniges Eselchen)
die Zeiten, die ich noch besaß, habe ich drinnen rechts im Büro gelassen.
Nimm sie ruhig mit! / Virgil”

Alte „împrumuturi”:

„Cine a împrumutat o linguriţă de la «ofiţerii» delicaţi s-o restituie urgent! Ruşine!!!”

Adorabil! «Ofiţerii delicaţi» sînt tinerele (sub)locotenente de la catedra de – cum i-o fi zicând? – pregătire militară a studentelor, vecine de coridor cu echinoxiştii. La vederea lor, băieţii simt că le vine aşa un chef de instrucţie individuală şi, fireşte, când intră în redacţie câte un drăgălaş chipiu cu zulufi nu se lansează sonor: Atenţiune!, ci se uguie: Săru’mâna!

Atenţiune! e pentru redactori, dar în alt fel:

„Atenţiune,
Toţi cei care nu vor fi adus materialele restante până luni 13 oct., se pot considera absolviţi de orice obligaţie redacţională! / M. Papahagi”

De la Atenţiune (Atenţie), fără a mai socoti alte „atenţionări”, chemări şi interpelări, de ţipă registrele!, trecem la apelativele speciale cu care junii redactori (plini de „atenţii”) se gratifică prieteneşte – o foarte graţioasă listă:

„Stimaţi confraţi, Băieţi (trecători pe aici). Messieursşilor, Ciraci, Stimaţi redacţionali, Redacţiune dragă, Domnilor, Stimaţi tovarăşi, Dragi inconştienţi, Pruncilor, Stimaţilor, Fraţi redactaţi, Iubiţi prieteni (mai mari, mai mici şi intermediari), Domnilor redactori-conducători, Temuţi superiori etc.”

„Atenţiune
Tot poporul redacţional să fie în redacţie la ora 13,30! / Marian”

„Stimaţi confraţi,
Mâine, miercuri 20 şi nu mai ştiu cât ian., vă rog să pohtiţi la redacţiune spre a da samă. Se vor face (din parte-mi) comunicaţiuni importante. / Marian Papahagi”

„Messieursşilor,
Toţi care nimeriţi în redacţie şi citiţi aste rânduri, fiţi buni şi prezentaţi-vă *aici* la ora 13, pentru încheierea situaţiei. / Vartic, prin Urcan”

„Stimaţi redacţionali!
Fără scuze, alte motive, fie ele erotico-metafizice, sunteţi *obligaţi* să respectaţi programul stabilit. A sosit vremea când nu ne mai putem permite generozităţi. Sancţiunile vor fi aspre cum numai Echinoxul ştie s-o facă. / Director Ion Pop. Dată azi 14 X 1977 (scris de Ţeposu)”

Celebra „severitate” echinoxistă, celebrele „coniace” redacţionale!

„Ciraci!
Au venit şpalturile.
Şo pe ele!”

„Corectaţi, corectaţi, corectaţi…
(şpalturile sînt pe masă lângă maşină) / R. Ţeposu.”

„Stimaţi tovarăşi,
Aveţi drăgălăşenia de a corija restul şpalturilor!
Cu salve! / I. Pop (E.M.)”

„Băieţi (trecători pe aici)!
1. Mâine e şedinţă de redacţie. Haideţi! Ora 13.
2. Cine trece prin redacţie să corecteze şpalturile (câte poate fiecare).”

Greu cu şpalturile! Nu prea se îndeamnă băieţii şi trebuie împinşi. Cu fetele e altă poveste. Ele sunt mai conştiincioase, mai supuse:

„Îmi pare grozav de rău că nu am găsit pe nimeni în încăperea această «sfântă». Dacă sosesc şpalturile de la pagina germană vă rog să mă sunaţi la 31418 / Edith”

„Pentru Edith Konradt
– Vă rog faceţi corectura la şpaltul german şi lăsaţi-l pe masă în registru! Mulţumesc şi DANKE! (schön…) / I. Pop”

„Pentru D-l Ion Pop
Vă mulţumesc pentru indicaţii. Am executat ordinul. Să trăiţi. (Iertaţi-mă ptr. prostia asta ţipătoare!) / Edith”

Se vede că Edith era la zi cu instrucţia!

„28.III.79, ora 13,30
Am dus corecturile la tipografie! (în absenţa redactorilor i.responsabili!) / I. Pop”

Vin la rând paginile:

„19.VIII.79, ora 14
Serghie: *Vânează corectori pt. multele pagini rămase!*
Pentru sâmbătă la ora 13 să fie toate gata, ca să putem face revizia şi să le trimitem în tipografie pt. corectura II. / I. Pop
– Să duceţi încă 100 ex. din nr. 3-4 la Golf (cu chitanţă)
– S-au difuzat celelalte numere la admitere? M-aş mira. Aşteptaţi anul 80?”

„Au sosit paginile finale pentru B.T. Corectaţi, domnilor, ce dracu! / E. H.”

„Atenţie!!!
Orice persoană în viaţă să corecteze urgent şi excepţional paginile rămase pe bi-

roul alăturat!!!”

Diverse încurcături:

„Cine a pus paginile la tipo? E o tâmpenie care nu trebuia făcută. Corectaţi paginile 23-24! / M. Papahagi”

Apar probleme şi cu „pozele”:

„Dragi inconştienţi!
Am mers cu clişeele la Dl. Farkaş, în timpul de 2 ore libere avute azi la amiază, şi mi s-a spus că, toate comenzile fiind lichidate, trebuie făcută o nouă comandă. Vă rog, lăsaţi farsele pentru când voi scăpa de orarul actual (nici o şansă până în iulie!) / Virgil”

E rândul tiparului:

„Pruncilor!
Luni la ora 13,00 fiţi cu toţii aici. S-ar părea că intrăm la tipar. / Ţeposu”

„Stimaţilor!
Iată programarea pt. tipar de la care să nu vă pună sfântul să vă abateţi.
16,00 Simuţ + Ştef
18,00 Ionel Pop + Groşan
20,00 Viorel Mureşan + Urcan
ss. Ţeposu
P.S. Vă rog f.f. mult să respectaţi programarea că altfel se duce …lui totul!”

„Redacţiune dragă,
– miercuri să fii aici pentru că joi se va intra la tipar
Echinox, nu fi cutră!”

„Către tot omul!
«E» intră la tipar numai după masă în jur de ora 15. / Const. Hârlav”

Intervin şi perioade de acalmie:

„Pe frontul tipografic nimic nou. / G. Ţâra”

Apoi, în fine expedierea, fiindcă nu-i destul să produci, trebuie să şi vinzi:

„Miercuri, 13,30, toţi vor fi prezenţi în redacţie pentru expedieri. Inclusiv cei cu fulgi pe nas şi seminţe în gură, care nu se coboară de regulă la munca asta. / Ţeposu
Avertisment: Dumitru Chioaru trebuia să fie marţi la permanenţa în redacţie. Unde ai fost, guguştiucule?! / Ţ”

„Fraţi redactaţi
suntem amânaţi
pe mâine la aceeaşi oră (13,30)
pentru expedieri / Transmite M. Papahagi”

Cam aşa se prezintă, extrem de expeditiv, facerea unui *Echinox*. Iar la urmă:

„S-a terminat cu nr. 11-12. Uf!!!!."

Echinox, 10-11-12 / 1981

(III)

Înştiinţări, motivări, mustrări, plecări, reveniri, scuze, urări, despărţiri „definitive", impresii de vizitatori şi o demisie:

„Am sosit / în funcţie de orarul scolastic voiu da pe la redacţiune / Virgil Mihai"

„1.– Curios aflu noutăţi!
2.– Reconvertesc! Nu sum supărăcios! Nu iau angajamente.
Iubesc *Echinox*!
3.– Vreau să văd Cis şi Buduca.
23 aprilie 1974 / Const. Hârlav"

„Domnilor,
după o expediţie obositoare, dar uşor instructivă, făcută în Deltă cu Ţămposu, mă întorc în Cetate pentru două zile, dorind să-mi aduc şi pe mai departe aportul la corectarea şpalturilor. Pe mâine. / I. Groşan"

Ironic, Groşan îşi râde de cei ce-şi *aduc aportul*!

„Eu trebuie să plec neapărat acasă. Rog pe cine va merge la tipografie să aibă grijă de nota lui Simuţ, din coada articolului despre Sadoveanu (nota se referă la ideea mitului Osiris-Isis, sesizată înaintea lui Al. Paleologu de Olimpia Radu); a fost culeasă, am corectat eu şpaltul, dar trebuie găsită în tipografie şi lipită la locul cuvenit. / G. Ţâra"

„Temuţi superiori!
Întrucât nu mai am nici un mijloc de subzistenţă în frumosul oraş de pe Someş, sînt nevoit să plec *în lună*. Voi încerca prin toate mijloacele să scriu articolul despre debuturi pentru nr. 8-9 şi să-l aduc până în 6 septembrie, cel mai târziu. Altă soluţie nu am.
Cu respectuoase urări de vacanţă plăcută. / I. Urcan
Dacă poate interesa pe cineva reşedinţa mea de «véră» e la «téră»: Comuna Luna, nr. 325, jud. Cluj, cod. 3364."

„Ion Pop nu va putea fi prezent la şedinţa de redacţie de azi 23 oct. Îşi leapădă o măsea (nu pe cea de minte!!)
Ordine şi disciplină! / I. Pop"

„Szőcs şi Egyed nu pot fi prezenţi. Ei au fost duşi la muncă patriotică. Scuze.
Portarul atrage într-un mod foarte serios atenţia întregii redacţii să nu se mai în-

tâmple ca să se lase gazul deschis! Şi într-o seară era să explodeze soba! / Transmite Egyed”

Iată cum arde *Echinoxul* gazul de pomană!

„Domnilor, vă rog să treceţi la şpalturi; în curând se dau indemnizaţiile şi atunci să te ţii! / E.H.”

„5 III 79 ora 13,30
Hurezeanu să-şi aducă mai întâi cronica şi numai apoi să dea sfaturi altora. Reducerea către zero a indemnizaţiei îl paşte la fel ca pe colegii săi leneşi. Am zis! / I. Pop”

„Mustrarea directorială ne umple de ruşine. Cronica e gata şi fi-va adusă. Sînt un idealist şi cedez indemnizaţia mea oricum amicului Dragolea. Refuz să-mi fac Mea Culpa, urmând exemple strălucite! / E.H.”

„Groşan
Te rog (până te mai rog) ca până *sâmbătă* să pui ordine în haosul din catastiful tău (inclusiv în fişele de abon. pt. care vezi model). Altminteri…!!!
(Poţi dispune de toată redacţia!) / M. Papahagi”
Câtă largheţe! Şeful dă mână liberă: „Poţi dispune”… mai mare hazul! În tălmăcire, asta vine cam aşa: Te priveşte, că pe ceilalţi ia-i de unde nu-s!

„Un trecător de la oaste venind salută Redacţia. (Acolo a fost bine.) / Ştef”

„Într-o trecere, tot mai mică, tot mai discretă, vă sărut tuturor mâinile. / E. Hurezeanu / Cluj, 15. sept. 1979”

„În drum spre Maramureş, am trecut din nou prin cea mai frumoasă redacţie din lume. Dacă nu o să vă întâlnesc pe toţi, vă transmit toate salutările din partea unui Bucureşti care te duce ori la slobozenie ori la moarte.
Profesor de limba şi literatura claselor V-VIII / I. Groşan
Hurezene!
Ne găseşti într-o crâşmă (Melody, Cola) / I. Groşan
P.S. Asta nu înseamnă că eu beau tot timpul!”

„*Pt. tot colectivul de redacţie*
mulţumiri, spor la treabă şi o vacanţă extraordinară. / Edith
P.S. Până la sfârşitul lui iulie mă găsiţi la Sighişoara, str. Lenin 32. Aveţi deci onoarea să-mi scrieţi! / Pa”

„Iubiţi prieteni mai mari, mai mici şi intermediari.
Misiunea mea s-a încheiat. Mă aşteaptă Mârşa, mai la sud, mai departe şi mai puţin intelectualizată. Voi mai veni prin Cluj când va fi nevoie de mine şi când voi simţi lipsa *Echinoxului.* Ne vom mai întâlni, căci toate drumurile duc la Mârşa! Succes, baftă şi glorie *Echinoxului*!
Cu «mârşăvie» / R. Gh. Ţeposu
P.S. Dulapul îl voi evacua peste două săptămâni. Până atunci, cheia e la dl. Var-

tic. Corespondenţa ce-mi va mai parveni îl rog s-o strângă. / R.Gh.Ţ."

„7 februarie 1974
Am vizitat cu profundă emoţia casa memorială Echinox. Felicităm colectivul răspunzător pentru păstrarea intactă a mizeriei tradiţionale. O sugestie: înmulţiţi mucurile de ţigări de pe jos, asta întru respectarea adevărului istoric. Unde sunt moaştele Ioanelui Pop?
Un grup de tovarăşi"

În care se bănuieşte persoana maliţioasă a lui Vartic, maestrul farselor. Iată-l, însă, peste ani, fatigat, constrâns să demisioneze din înalta-i funcţie de conducere dobândită cu atâta onestă trudă:

„12 iulie 1976
Stimate tovarăşe Papahagi,
Îşi dă demisia tov. Vartic
Vartic
P.S. Întrucât timpul, familia, tata şi conducătorul de doctorat nu-mi mai permit să-mi exercit funcţia de redactor-şef adjunct vă rog să binevoiţi a primi demisia mea din acest post, începând cu data de 1 august a.c. Totodată, rog a fi menţinut în redacţie ca simplu şi fericit muritor (= redactor).
Cu stimă. / Ion Vartic"

„Se aprobă.
M. Papahagi"

Sic transit …

Echinox, 1-2 / 1982

(IV)

Mai întâi, o serie Virgil:

„Giluş (Mihaiu)
În plicul cu ilustraţiile nr. 3 este o poză a unui arab obosit. Dă-i dispoziţie lui Horaţiu să facă un desen după ea. / Marian"

Horaţiu fiind „frăţiorul" lui Giluş, vă imaginaţi, execută de îndată orice dispoziţie.

„Marian
Te-am aşteptat să-ţi dăm genialele poze pt. arhiva Echinox. / Flavia, Horaţiu & Virgil Mihai & comp.
P.S. En attendant Mariane, am mâncat cu toţii nişte napi. / Flavia"

Giluş cu inflexiuni leşesco-şleahtice:

„fostu iar şi lăsatu (după bătaia cruntă la maşină) nota despre TJÎBUNA (cu sprijinulu calificatulu alu Waldemar Walduşka)"

Iarăşi Giluş, cu un „calc” … pe bătături lingvistice:

„Atenţiune! Nota despre revista alemană e prinsă în clamă! (*Nu pierdeţi la ea!* Este singura exemplară!!!) De asemenea în clamă e un poesis despre începutul la şcoala pt. nr. 9! / Virgil”

„D. Papahagi,
Tov. Tatulici întreabă (pe uşă): «Unde puteţi fi vizionat?» Lăsaţi bilet (de vizionare) la C.U. / Săplăcan”
Poşta redacţiei
I.V., Cluj-Napoca: Aveţi o intuiţie remarcabilă. Într-adevăr, M. Tatulici este tatăl lui L. Ulici. Mai trimiteţi!

„Pt. Domnul Papahagi
de la noi Gh. Perian:
Am trimis un bilet d-lui Mircea Constantin. Sper că se va executa. (*Îşi va trage un glonţ în cap?!*)”

Întrebarea din paranteză adăugată de o altă persoană.

O enigmă:

„Cumpărat bebeluş pentru Papahagi (12 lei) / Vlad”

„Pentru d-l Ion Pop
Trăbuiaske cu neţăsitake, onorake domnule director, să vă las în sertar (la dv.) cartea lui V. Cristea, *Alianţe literare,* care cu pătimire să amână la mine în dulap de aproape două luni de zile.
Cu rugăminte de iertăciune. / I. Urcan”
Închinare lui Marius Chicoş Rostogan.

„Hurezene!
Ne găseşti la «Napoca Universitară» / Ioan şi Buduca.
P.S. Avem seminţe. / I. Buduca
Fii atent la miliţieni, că te percheziţionează. Caută seminţe.”

Drăgălăşenii pentru (dulcele) Milucă:

„Milucă, ce mai faci matale? Te aştept să bem lăptic dimineaţa (ziua o fixăm) într-un parc central.”

„Milucă: Dacă mă cauţi o să-ţi dau ceva delicios ce-ţi aparţine exclusiv şi de care n-o să mă ating cu toate că un exces de gelozie (care m-a şi împins, de altfel, să-ţi răpesc obiectul) îmi dă ghes. Indirect e vorba de păr lung, ochi negri, candoare şi multe alte atribute pe care le-am consemnat cândva şi «ensemble». Dai de mine pe la A. Iancu în intervalul 13-14 (15) sau la B.C.U. în restul vremii. Nu pregeta, nu de alta dar te-am căutat şi acasă (peregrinule!) şi n-am avut norocul să te întâlnesc. Pe curând! /

G. Ţâra”

Îndemnuri şi invitaţii:

„Ioane Mureşanule!
Trage-te în chip şi dă-ţi arama pe faţă sau direct lui Ulici sau lui d-l Vartic. / G.”

„Mureşene
Modi te invită «urgent» la nuntă! (luni, 7.04.1980) / Cristina”

Comitete şi comiţii:

„26.02.1980
Dorineas Sergheeviciu
Eşti foarte convocat azi la o partidă de vorbe în jurul orei 13,00 / Comitetul de carantină”

„Filiale” echinoxiste:

„Rugăm colaborarea la revista SEBEŞELU
Director fondator Emil Hurezeanu”

Relaţii „inter-naţionale”:

„Ptr. Viorel Mureşan!
Viorel,
ţi-a apărut o poezie (traducerea subsemnatului) în revista «NAPJAINK» (Contemporanul) din Miskolc (Mişcolţ), R.P.U.
Sper că la fel se va întâmpla şi în «MOZGÓ VILÁG» (Lume în mişcare) din Budapesta, în curând.
(Şi Ştef are o poezie în revista din Miskolc.)
Când ai timp, dă-mi un telefon (62512)
Salve poete! (Caesar) / Feri (Breda)”

Conform unui bun obicei, băieţii se inter-traduc.

Alte traduceri:

„10.I. Am adus poezia pentru antologia Echinox. E tradusă din maghiară, deşi autoarea se numeşte Ştefănescu. / Szőcs Géza”
Cum te cheamă, pui de dac?!

O poantă:

„Dragă Bota,
Mai fii şi spiritual, dom’le!”

„Voi încerca în zilele acestea! / I. Bota (cel spir(i)tual)”

Şi zău de nu le-a reuşit, lui şi celorlalţi!
Dar, cu toată bonomia, un avertisment este bine venit:

„Atenţie,
A nu se da iama prin Echinoaxe! / Marian”

Echinox, 3-4 / 1982

(V)

Fără îndoială, una dintre cele mai reuşite însemnări din caiete este cea pe care o voi reda aici mai jos. Din păcate autorul nu o semnează dar, după grafie, nu cred să greşesc atribuindu-i-o lui Ţeposu:

„*Literar şi social sau cum am vândut 100 Echinox-uri cu o zi înainte de examen…*
Ora 15: ne hotărâm să vindem 100 Echinox-uri. Ora 15,30: vindem primele 10 bucăţi la Casa de cultură. Ora 15,45: vindem două bucăţi unor femei între două vârste. Vindem 1 Echinox la Liceul «Gheorghe Bariţiu» unui elev din cl. a V-a. Ora 16,30: vindem 15 bucăţi la căminul nr. 6,00 Hasdeu, secţia zootehnice. Ora 17,00: vindem 25 (!) bucăţi la căminul nr. 4, medicină, unde a avut loc următorul dialog:
– Ce vindeţi aici?
– Vindem «Echinox» …
– Şi ce cuprinde?
– Literatură (poezie, critică), Merwin …
– Da´ ce să fac eu cu el, că eu sunt la medicină şi am examen la antomie.
– Perfect, avem şi anatomie, «Anatomia criticii» …
– Vai, atunci îl iau!
(În următoarele 10 minute toate colegele acestei fete care avea examen la anatomie au cumpărat «Echinox»)
Ora 18,30: vindem restul de «Echinox» la cantina Hasdeu, dintre care vreo 30 studenţilor de culoare. Pentru aceasta am folosit 3 limbi de circulaţie. Menţionăm că s-au vândut 10 bucăţi studentelor vietnameze, care, ne spuneau ele, doresc să cunoască mai bine poezia imperialistului Merwin (!!!)
P.S. O studentă de la agronomie!!! ne-a avertizat că scriem numai prostii. Ce ne facem, domnu’ Papahagi?!!!
P.S.2 Menţionăm din nou că sâmbătă orele 18,00 avem examen!
P.S.3 Vom fi în redacţie la 14,00 şi vom da seama!”

O hârâială simpatică face M. Copil cu un anume Horto (Hortobagyi), al cărui nume prin revistă eu nu l-am văzut, dar care, de nu mă înşel, era un tip foarte util redacţiei. M. Copil – coleg de cameră, prieten? – ţinea totuşi să-l «certe», să-l îndemne, să-l strunească, şi-i lăsa lungi mesage peste care Horto, vădit iritat, trăgea linii în cruciş, considerându-le neavenite. Dar Copil nu dezarma…

„Ce facem Horto? Ai dus, n-ai dus macheta. Ce faci, e revista ta mai nou?
Pari un om foarte «dur».
Oricum, dacă ai dus macheta, tot tu vei merge la tipografie (pe Petru Groza) la secţia zeţărie să vorbeşti cu zeţarii să-ţi ţină pt. Echinox pozele (zincul) de pe prima

pagină din *Utunk* sau *Tribuna.* Asta într-o dimineaţă următoare căci după-amiaza nu sunt zeţarii acolo. / M. Copil”

„17 X Am vorbit pentru păstrarea zincului, pt. poza N.C.

Şpalţurile (paginile) de la 8 *nu* sunt gata, şi nici nu vor fi gata săptămâna asta. Atât. / Horto”

„Cum *atât*; de ce *atât*; care *atât*??? În altă ordine de idei (ştii ce-s astea, nu?): Horto, fă lista de 2 (două) cartele supliment (Copil, Hortobagyi) pentru luna noiembrie, încât luni să ajungă în mâna lui Morcov.

Apropos. Tot mă râcâie acest atât. N-ai vrea să ne explici ce înseamnă? Oare ai fost tu şi pe bd. *Lenin* să vezi care-i situaţia sau ne… (ştii tu) aici ca să scapi. Nu, nu e *atât* de uşor să scapi, dragul meu Horto, tu te vei duce (sau vei trimite pe «secr. de redacţie» – Ion Moldovan – asta în fond nici nu importă sau dacă vrei îmi este tot una) te vei duce, spun, pe bulevardul Lenin, strada aceea lată şi mare, strada care se termină cu o biserică, Horto, iubitule, strada pe care tu ai păşit de atâtea ori, da, ai păşit de nenumărate ori, dar niciodată de ajuns ca să te numeşti Horto şi să faci parte dintr-o masă informă de oameni (care e redacţia Echinox, acum) fapt pentru care Horto, tot tu vei merge şi vei rezolva problema care te (şi ne) roade.”

Convorbiri interurbane:

„Domnilor redactori conducători,

Corectând un şpalţ, am avut ocazia să mă conversez cu o duduie de la *Săptămâna* maestrului Barbu; era foarte agitată şi imperativă; nu au primit Echinox 6-7 şi vor neapărat să cunoască cuprinsul articolului lui Blaga, afirma că este în stare să-l scrie iar noi să i-l dictăm.

Neavând nici exemplare, nici îndrăzneală, eu am tăcut mâlc şi vă mărturisesc faptul. Spunea că ne va mai conturba.

Cu stimă, / Dragolea”

Acum, ceva privindu-mă şi pe mine:

„– Hârlav a bătut la maşină poemul lui Aurel Şorobetea; Berbecul – e în dosarul pt. nr. 11”

N-am reuşit să sparg „poarta” nici unei reviste cu Berbecul acesta.

„12.II.1974

Dragă Marian,

Am fost la D.P. Sav te roagă să te duci la el pt. discuţii. Şorobetea, Brumaru, Cistelecan sunt scoşi. În locul lor am pus (împreună cu Copil): în locul lui Brumaru – Dan Culcer (etică), în locul lui Şoro – Nic. Diaconu (*Lumina de acolo*), în locul lui Cis – Gavril Moldovan. Am vrut s-o punem pe Bojan, dar era mult prea scurtă.

Noroc în Irlanda. Să te fereşti de bombe şi de catolici. / Hârlav”

Bojan (Moby) este, ce-i drept, mititică; scurtă însă era poezia!

„Marian

În tipografie Hârlav şi-a strivit un deget. Te rog nu-i mai lăsa singuri pe băieţi, au fost asaltaţi în ultima vreme de vrăbii. În fine, numărul 47 e gata (scrie alături). Ştim precis cu ce misiuni ai plecat în Irlanda. Bomba ta de plastilină ai uitat-o la cantină. La anu´ şi la mai bine. / Raluca Filip”

Marian mergea la Dublin la o conferinţă a tineretului pentru pace (sic!). Ceva mai la nord însă, la Belfast, era mare tărăboi, explozii, victime… Peste câteva zile, totuşi, aveam să-l vedem reîntors în ţară, întreg şi nevătămat.

„Fraţilor!!
În sfârşit, Marian în patria-mamă! Întâlnit piaţa Păci, spus că epuizat. Foarte dezamăgit de restructurarea de la Miky-bar unde, Copil, petrecea ore plăcute. Lunea viitoare are şedinţă de redacţie – până atunci Marian se reface în somn dogmatic. Se va face analiza muncii – fiecare ce-a lucrat, noi în România, alţii în Irlanda. Noi bancuri cosmopolitice ni se vor spune. Ameninţat să ia dracul pe toţi. Lui Hârlav transmis picioare în fund şi felicitări. Atât!! – Adus bibliografia utopiei – Marian – s-o revadă. Negulescu bolnav în urma unei cuvântări, scuze, nu poate să scrie chestia. Pozele se fac.”

„Întâlnit piaţa Păci” referă, desigur, la celebra „Pupat toţi piaţa endependenţi”.

Pun capăt aici acestor extrase, deşi prin caiete mai sînt destule însemnări care, poate, ar merita să vadă tiparul. Vor rămâne însă în hăţişul paginilor, fiindcă, după ce l-am scărmănat eu, nu ştiu dacă se va mai găsi cineva să aibă răbdarea de-a culege rămăşiţele. Cât priveşte înscrisurile ce au să se mai adune de-acum, asupra lor se abate bănuiala că sînt concepute în vederea unei culegeri viitoare. Acesta e preţul de plătit! Câştigul însă, pe lângă surâsul fiecărui cititor, îmi revine în primul rând mie, dar iertaţi-mi să nu-l mărturisesc.

Aniversare *Steaua*: Petru Poantă, T. Tihan, Veronica Bora, Aurel Rău, Aurel Şorobetea, Eugen Uricaru, Oltea Rău

1970: Ştefan Damian, Eugen Uricaru, Ioan Radin, Marian Papahagi, Vasile Sav, Ion Pop, Alexandru Pintescu

Mihai Dragolea, Ilie Rad, Gavril Moldovan, Horia Bădescu, Emil Hurezeanu, Augustin Pop, Virgil Mihaiu, Ion Vartic, Marcel Constantin Runcanu, Adrian Popescu, Ion Pop, Eugen Uricaru, Mariana Bojan, Dinu Flămând, Marian Papahagi, Ion Mircea, Vasile Sav

Echinox cu Corin Braga şi Ştefan Borbély

Cornel UDREA

Sala 30

În urmă cu aproape 45 de ani se clădea o boemă studenţească, din aproape în departe, punctul de plecare pentru filologi fiind *sala 30*, cofetăria de lângă Filologie care va deveni, în foarte scurt timp, un loc de întâlnire, preferat de politehnişti (veniţi special pentru colegele filoloage), studenţi ai filologiei, gata oricând să-ţi citească un vers, o poezie, şi la aceştia se adăuga o altă lume, destul de colorată, îndeajuns de periculoasă mai ales pentru cei cu gura mare, spunători de bancuri, într-o dulce inconştienţă şi încredere în propria tinereţe. Cu alte cuvinte, aproape de peste drum, de pe strada Traian, veneau – evident în civil – nişte tineri securişti, drăguţi în felul lor disperat prin care încercau să-şi mascheze ocupaţia; de astă dată securiştii, în timpul serviciului, nu se ocupau de probleme specifice, pur şi simplu doreau să vadă fete frumoase, eventual să ofere o ceaşcă de cafea sau un coniac, la preţuri accesibile pentru ei, dar pentru ceilalţi, muritorii studioşi, un lux pe care nu şi-l permiteau în fiecare zi.

Acolo, făcea figură aparte părintele Todea din Baciu, mai târziu am aflat că fusese deţinut politic, un om total deosebit, elegant în cărunteţe, posesor al unui zâmbet subţire cu care atrăgea privirile şi simpatiile. Pentru nişte bancuri la zi, maligne, oferea cu largheţe şi coniac, şi rom, şi beneficiam chiar şi de ţigările lui, fuma „Snagov" (opt lei pachetul!) ceea ce nouă ni se părea chiar ca o culme a eleganţei şi bogăţiei, pentru că noi fumam „Carpaţi", ţigări cumpărate cu snopul, câte opt învelite în hârtie de ziar. Nu odată timpul trecea repede şi frumos, şi ne trezeam cu profesorul Mitică Draşoveanu (ce om, ce specialitate a casei!) venit să ne cheme la ore, dar, prins de vârtejul substanţial al glumelor, al priveliştilor feminine în derulare şi splendoare, rămânea cu noi şi mai dădea un rând...

Acolo, în sala 30, mi-am scris multe poezii pe un colţ de masă (câştigându-mi dreptul de a avea un loc al meu special) mai ales duminică dimineaţa, când cofetăria era aproape pustie şi, îmbrăcat în razele soarelui, mă simţeam aproape nemuritor, gata să mă iau la luptă cu literatura, cu clasicii, dar şi cu pretendenţii la farmecele unor colege, binevoitoare, mereu elegante, parcă dintr-o altă lume. Aşa s-au desfăşurat până prin '69 dimineţile noastre fierbinţi, apoi drumurile au început să se încline spre Crama lui Mongolu', unde în peşterile lui fermecate s-a făcut literatură, s-a constituit o frăţie culturală, unică, nu numai în Transilvania. Cântece de pahar, versuri înaripate, o atmosferă de mister şi lumină interioară au încălzit acei ani fru-

moşi, pentru că eram tineri şi aveam îndemânarea conjugării verbelor la viitor. Aş aminti, dintr-un jurnal nescris, numele unor „speciali” Horia Bădescu, Nicolae Mocanu, Valentin Taşcu, Teofil Răchiţeanu, apoi mai târziu Eugen Uricaru, Dinu Flămând, şi mulţi alţii, unii deja plecaţi, alţii abia sosiţi în eternitate.

Ionel Andraşoni, Horia Bădescu, Cornel Udrea, Valentin Taşcu, Adrian Popescu, anii 70

Virgil Ardeleanu, Mircea Tomuş, Vasile Sălăjan, Ion Arcaş, Petru Poantă, Horia Bădescu

Al. CISTELECAN

Echinox

Ce a însemnat pentru dumneavoastră climatul „Echinoxului”? Ce fel de „şcoală” a fost aceasta, în comparaţie cu şcoala (ardeleană) a Filologiei?

– Nu vreau să fac pe eroul echinoxist; am fost un echinoxist mai degrabă de duzină decât de prim-plan. Dar însă totuşi, emulaţia de acolo a fost decisivă, ca şi fondul de prietenie al acestei emulaţii. Bunăoară, ca poet, eram ca şi strivit (nu ştiu de ce am zis „ca şi”, nu era cazul, practic eram cu totul anulat) între doi poeţi cu temperamente aproape opuse, dar ambii de vocaţie: Dan Damaschin, de o parte, şi Virgil Mihaiu, de cealaltă. Nicidecum nu găseam o notă „autentică”, pe când ei erau, probabil, siguri de propria lor autenticitate (o aveau oricum, sigurinesiguri). Pe partea critică, emulaţia era, poate, şi mai dură; pe atunci echipa critică a *Echinox*-ului era făcută din Nicolae Oprea, Constantin Hârlav, Al.Th. Ionescu, Mircea Constantin; ei erau titularii seriei noastre. Abia mai găseam şi eu câte un colţ liber, prin bunăvoinţa lor. Dar importante cu adevărat erau simpozioanele de la cafea şi discuţiile din cenaclu şi seminarii, toate cam nesfârşite (dacă punem la socoteală că seminariile se reluau la cafea). La Filologie am avut profesori cărora trebuie să le fiu recunoscător, chiar şi celor la care nu învăţam nimic (sau mai ales lor?!). În orice caz, seminariile cu Ion Vartic, Doina Curticăpeanu, Ioana Em. Petrescu, Mircea Muthu erau extrem de stimulative. Şi cele cu Liviu Petrescu, deşi lui Liviu Petrescu trebuia să-i spui cam ce avea el în minte – şi nu prea ştiam ce avea, fireşte. Pe când Vartic ne lăsa să ne certăm – probabil aiurea – două ore şi-n ultimele cinci minute ne spunea el ce-ar fi trebuit să facem şi cum să interpretăm. Totdeauna era o surpriză, ceea ce ne ambiţiona să-l „anticipăm” cumva. N-am reuşit niciodată, pentru că Vartic era (şi încă tot este!) mult mai inteligent şi mai subtil decât se poate admite. Am avut norocul să facem cu Mircea Zaciu şi seminariile de interbelică, nu doar cursul – şi, cu toate că inhibaţi, am încercat să prindem de la el adecvarea la text. Profesorul nu te lăsa să aiurezi sau să aberezi. Seminarii extrem de atractive erau şi cele ale lui Leon Baconsky, Sergiu Pavel Dan, Sara Iercoşan sau Octavian Şchiau. Cu toţii ne lăsau să zburdăm cum vrem în interpretări, ceea ce crea spectacol. Şi mai liberi ne lăsa Theodor Boşca, doar zâmbet (era sătul de toate fiţele studenţeşti; doar prostiile eroice îl mai amuzau) la adăpostul pipei lui parfumate, pe care o folosea şi la seminarii, şi la examene.

(Din interviul realizat de Iulian Boldea, în *România literară* nr.47/2011)

Mircea ZACIU (1928-2000)

Clujul „meu”, format din umbre

[...] Trebuie să-ţi spun că deşi trăiesc — printr-o simplă întâmplare — aici, la Cluj, nici pentru mine, oraşul acesta nu semnifică o „reprezentare” abstractă, simbolică, zi-i cum vrei, ci tot suma unor oameni, poate, alţii decît pentru dumneata, fiindcă eu am mai prins ariergarda personalităţilor ce l-au ilustrat (şi-l vor ilustra) în memoria culturii româneşti, şi mă gîndesc, bineînţeles, la Lucian Blaga, la Agârbiceanu, la Emil Racoviţă, la V. Papilian, la Iuliu Haţieganu, la D. Popovici, Ion Breazu, Yves Auger, Jancso Elemer, Emil Petrovici, Ştefan Pascu, Raluca Ripan, Silviu Dragomir, Ioan Moga, Teodor Naum, Aurelian Ionaşcu, Emil Isac, Miron Radu Paraschivescu, Kos Károly, A.E. Baconsky şi – am păstrat, pentru încheiere, pe cel ce mi-a fost un adevărat părinte sufletesc: Constantin Daicoviciu, incomparabil om şi savant. Precum vezi, Clujul „meu”, format din umbre şi din cîţiva supravieţuitori ai acelei generaţii de aur, e expresia unui laborator benefic al unei culturi majore, cu un aport multiplu, divers, strălucitor în ştiinţa, cultura şi arta contemporană. Dar caracteristica acestui oraş, dacă vrei să-i căutăm totuşi una, inconfundabilă, este tinereţea lui perpetuă, asigurată de Universitate, în primul rînd, care face posibilă reînnoirea, repetarea miraculoasă a anotimpurilor culturale. Din ea s-au desprins în ultimele decenii cei ce ilustrează în prezent Oraşul, cel puţin prin conştiinţa — foarte vie la unii — a nevoii de continuitate, de tradiţie, de înnoire şi deschidere spre lume, fără prejudecăţi, fără primejdia anchilozei ori a hiatusurilor, căci bătaia de inimă a Clujului e încă ritmică, fără extrasistole – chiar dacă (sau tocmai pentru că) unii — şi nu puţini — dintre cei ce fac azi cultura adevărată în diverse puncte de ţară au pornit tot de aici. Să ţi-i amintesc, fără pretenţia de a nu fi uitat vreunul? Iată, rezumîndu-mă la viaţa literară, pe Radu Enescu, Ion Brad, Al. Andriţoiu, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Ioan Alexandru, Romul Munteanu, Aurel Martin, I. Negoiţescu, N. Balotă, Mircea Tomuş, Francisc Păcurariu, C. Regman, Gh. Pituţ, D. Micu, Ioanichie Olteanu, Emil Giurgiuca sau Mihai Beniuc (plecaţi şi ei din Clujul de odinioară!) pînă la foarte tinerii Dinu Flămînd, I. Cristoiu şi alţii, şi alţii (i-am înşirat în dezordinea memoriei, fireşte), cu toţii, produsul „şcolii clujene”, nu-i aşa? Chiar voi, cei de la *Vatra,* sunteţi de fapt clujeni de obîrşie sufletească. Este acesta semnul unei mari vitalităţi. [...] Din interviul acordat lui **Mihai Sin**, în *Vatra*, nr. 7-8, 1977

— Aş vrea să pun puţină ordine în această avalanşă de întrebări. Întâi, locuiesc şi la Bonn, cu familia mea — plecată din ţară în 1984 şi pe care, în mod firesc, doream fierbinte s-o regăsesc: dar, în aceeaşi măsură, locuiesc şi în

Cluj, doresc să rămân şi locuitorul vechii urbe unde am studiat, am predat, am scris. Singura piedică — gravă, însă – pentru a-mi continua activitatea clujeană, este primejdia de a-mi pierde locuinţa, de a nu avea — după patru decenii şi mai bine de muncă cinstită în slujba Almei Mater şi a culturii româneşti, a literaturii româneşti pe care le-am slujit cu devotament — un acoperiş *al meu.* Cred că „strada Bisericii Ortodoxe 12" e o adresă destul de cunoscută în mediile scriitoriceşti: aici erau trimise sutele, poate miile de plicuri pentru proiectatul *Dicţionar al scriitorilor Români,* tot aici am elaborat primul dicţionar (*Scriitori români,* 1978), cele două volume omagiale la centenarul Agârbiceanu şi Liviu Rebreanu, precum şi majoritatea cărţilor mele tot aici au fost scrise, la geamul ce dă spre bisericuţa ctitorită în veacul al XVIII-lea şi spre un orizont vălurit, aşa de românesc, ale cărui culori mi-au luminat în toate anotimpurile, scrisul. Aici, ştii prea bine, am avut întotdeauna uşa deschisă pentru oricine: prieteni, colegi scriitori sau universitari — din Cluj, din alte oraşe ori şi din alte ţări – tineri colaboranţi, foşti studenţi care doreau să mă revadă ori să mă consulte etc., etc. E o casă plină de amintiri de care nu mă pot despărţi şi de care alţii, prin falsuri, abuzuri şi malversaţiuni, încearcă să mă despartă. E, înainte de toate, casa natală a soţiei mele, cea unde a copilărit şi unde am fost, mai apoi, cu copiii noştri, aşa de fericiţi! În 1984, printr-un decret (azi abrogat) al lui Ceauşescu, partea ei de proprietate a fost confiscată. Decretul a fost abrogat, nu şi consecinţele lui, lăsate — după „originala" noastră alcătuire actuală — în plin echivoc. În loc să ni se restituie ce ni s-a luat în '84, suntem acum ameninţaţi să i se vândă altcuiva şi partea ce ni se cuvine. De mai bine de un an mă zbat să conving diverse autorităţi, până la dl. ministru al justiţiei, ce abuz se comite: un proces de ieşire din indiviziune cu statul şi de nou partaj îmi pare cel puţin prematur atâta vreme cât statul deţine aici o cotă de proprietate îndoielnică, în care a intrat pe baza unui decret ceauşist, azi abrogat. În mod logic, nici o atingere a *statu quo*-ului nu trebuia să aibă loc până când nu se clarifică pe plan naţional soarta acestor proprietăţi confiscate de regimul ceauşist. Senatul a şi elaborat un proiect de lege în exact acest sens, de care, însă, instanţa locală nu vrea să ţină seama. Corupţia, traficul de influenţă, abuzul în cel mai oribil sens au fost mai tari. Vezi dar, de ce atârnă şi celelalte întrebări ce-mi pui: continuarea unei cariere didactice etc., chiar raţiunea mea de a mai stărui în ţară. Nedreptatea mă sufocă. N-o mai pot suporta. Cum nu pot suporta suficienţa, zâmbetele jenate şi eschivele politicos-indiferente ale celor cărora le-am solicitat un sprijin. Nu cer nici un hatâr, nici o favoare, nici un privilegiu: soţia mea şi cu mine cerem doar să ni se redea ceea ce, în mod legitim, potrivit cu orice principiu juridic normal, cu adevărat *juridic,* ne *aparţine.* Doresc să scriu şi să public mai departe aici. Doresc să mai pot preda — când şi dacă voi fi solicitat – la vechea mea Facultate de Litere de care am fost extrem de legat. Doresc să continui şi să finalizez *Dicţionarul* şi cele două-trei cărţi câte aş mai avea răgazul să scriu. Doresc să pot sprijini conducerea Uniunii Scriitorilor, cu ale cărei destine am fost (şi mă simt încă) extraordinar de solidar. Pierderea, însă, şi încă în condiţii aşa de „originale", a locuinţei mele de pe strada Bisericii Ortodoxe m-ar decide să nu mai revin niciodată acasă,

în ţara mea. Ar fi încă o performanţă pe care nici fosta dictatură n-a putut să mi-o impună şi iată că...

Din interviul acordat lui **Alexandru Vlad**, în *Vatra*, nr. 11, 1990

– Dacă vă rog să-l evocaţi, aşa, deodată, pe tânărul Mircea Zaciu, ce secvenţă/imagine vă apare, mai întâi, în minte?

– Sunt, de fapt, două secvenţe care-mi vin în minte: una e a adolescentului care debarca în '47 la Bucureşti, într-o toamnă sfâşietor de frumoasă, debusolat şi sfios, speriat mai bine zis de marele oraş necunoscut, unde ar fi dorit un singur lucru: să studieze la Universitate cu G. Călinescu. El nu ştia, atunci, că lumea românească era pe buza dezastrului, că totul avea să alunece foarte curând în tragedie. Un prim semnal i s-a dat când a aflat că universităţile nu se deschid conform unui calendar normal, că admiterile se vor da cândva, nu se ştie când... . A doua secvenţă e a aceluiaşi ins inhibat de necunoscut, coborând în gara Cluj şi alungind, printre case încă afumate de război, unele bombardate, ruinate etc., strada Horea. O senzaţie de ostilitate a simţit, de atunci, mereu, la confruntarea cu acest oraş la a cărui metamorfoză tot mai nefericită a asistat, apoi, timp de decenii. Prima secvenţă, a unui început de drum, stă sub semnul eşecului, al deturnării măcar; a doua – sub acela al adversităţii inegale, cu care aveam să mă înfrunt mulţi ani.

Din interviul acordat **Irinei Petraş**, în *Ateneu*, nr. 5, 1994

Mircea Zaciu cu Ion Agârbiceanu

Ion VARTIC

O insulă de clujeni-neclujeni la Cluj

Am citit dintr-o răsuflare schimbul de scrisori dintre Mircea Zaciu şi Marian Papahagi. Nu numai pentru că cei doi corespondenţi sînt, cum se ştie, personalităţi insolite, spirite libere, atrase de cele mai diverse lucruri, ci şi pentru că – fapt decisiv – sînt voci epistolare întru totul fireşti şi vii. Citindu-le scrisorile, am avut adeseori impresia că asist, ca un martor indiscret, chiar reauzindu-i şi văzîndu-i, la un fel de conversaţie animată dintre ei. În ce mă priveşte, am avut, cu cît mă apropiam de sfîrşitul lecturii, un interes personal, căci mi-am clarificat eu însumi, pe de-o parte, felul în care a debutat şi s-a cristalizat prietenia cu grupul fondator al cenaclului şi al revistei *Echinox* şi, pe de alta, cu Profesorul. (Cu ocazia asta ţin să precizez că îl numesc pe Zaciu, din cînd în cînd, „Profesorul", nu din vreun impuls emfatic, ci pentru că absolut toată lumea îl numea aşa.)

Corespondenţa începe la sfîrşitul anului 1969 – cînd Mircea Zaciu se afla ca lector de romanistică la Köln, iar Marian Papahagi, ca student în filologie romanică, la Universitatea Sapienza din Roma – şi se încheie la începutul iernii lui 1972, cu o scurtă febrilă scrisoare a Profesorului, imediat după ce acesta îl vizitează pe Eliade la Chicago. Cum cei doi se află, deci, în străinătate, e normal că în scrisori predomină, în primul rînd schimbul lor de impresii de călătorie. Acelea ale lui Zaciu prevestesc *Teritoriile,* proza lui germană, adeseori cvasi-mateină, în care urmăreşte, în chip programatic să fie pur şi simplu doar un călător, refuzînd constant ca vizitele lui să ia vreodată „o turnură semioficială". Îl caracterizează un neastîmpăr irepresibil de a voiaja, inexplicabil pentru el însuşi: „Habar n-am de unde a răsărit în mine atîta dor de ducă, căci neam de neamul meu n-a trecut măcar Carpaţii, necum graniţele". Din scrisorile lui se pot extrage fie gînduri ce ar putea schiţa o filosofie proprie a culturii, fie altele ce sînt crochiuri ale diverselor locuri vizitate şi care se reţin prin conturul lor vădit artist. Ca de pildă: „... Goslar, fostă reşedinţă imperială din secolul XI, orăşel adormit în secolul XVII" sau Avignonul, „trist orăşel de provincie, cu o viaţă cam ca aceea de la Gherla, doar că dominată de amintirea papilor, cu splendidele grădini şi podul din cîntec, înjumătăţit, peste apele furioase ale Rhonului. Încolo micile cafenele unde bătrînii îşi beau porţia de alcool admisă, alături de un tineret zurbagiu şi cam dansant, adunat în «cluburi»". Superbă este epura prozastică a Copenhagăi şi a locuitorilor săi care „sînt un soi de sudici ai nordului deschişi, liberali, simpatici, vorbăreţi şi complezenţiamabili fără efort. Kobenhavn e oraşul tuturor îngăduinţelor, cum probabil ştii". Descripţia se extinde aici treptat într-o meditaţie concluzivă de morfologia culturii:

„Afară marea e de un albastru-cenuşiu, soarele are el însuşi o culoare de oţel, pescăru şii neliniştiţi sînt albi numai teoretic în lumina aceasta nordică. Nordul mă împacă cu mine, după ce sudul m-a răscolit şi mia creat atîtea melancolii. E un fel de statornicie în toate, o austeritate care nu-i uscăciune şi o civilitate familială, casnică, dacă se poate spune, reconfortantă. Nicăieri nam întîlnit oameni mai liberi (interior vorbind) şi mai degajaţi în mişcările lor. E o ţară pe care trebuie s-o vezi ca să cunoşti preţul vieţii". În acelaşi sens morfologic, el defineşte o Germanie caragialiană, adică „o ţară funcţională, teribil de comodă". În fine, deşi ca ardelean se consideră un nordic, rămîne mereu cu „o nostalgie maladivă după Italia". De altfel, pe cît se considera de nordic, pe atît era de mediteranean, încît nu e de mirare că, treptat, după întoarcerea lui definitivă acasă, se va simţi tot mai atras de Bucureşti, „îmbătat de acea lumină sudică, foarte iertătoare a altor aspecte bucure ştene", care îi aminteşte de lumina specială a toamnei romane pe care a savurat-o împreună cu Marian.

Dacă anumite pasaje din scrisorile lui Mircea Zaciu par foi smulse dintr-un jurnal de călătorie deja aproape cizelat pentru tipar, impresiile lui Marian Papahagi din „anii de drumeţie" au ton frust, nu lipsesc nuanţele de autopersiflare, iar cuvintele par spuse pe nerăsuflate, făcîndu-ne să simţim graba estudiantină cu care străbate ţările. Nu lipsesc momente picareşti, precum acela în care, spre uimirea vameşilor, trece pe jos graniţa dintre Spania şi Portugalia. Cu totul memorabilă, în sensul menţionat mai sus, este scrisoarea lui olandeză, strălucitoare, atît în diversele ei asociaţii culturale, cît şi în felul în care surprinde ambivalenţa tipică pentru Amsterdam: „Un oraş imens şi murdar, cu lume care părea obosită de cine ştie ce neînchipuite destrăbălări de noapte şi care lucra datorită unei nemaipomenite şi de-a dreptul atavice şi furnice şti dorinţe de-a face să treacă ziua mai repede ca să se reîntoarcă la aceleaşi nopţi ciudate. Olandezul e un tip dispus, cu siguranţă, la orgii, pe care le parcurge – bănuiesc eu – cu anume distanţare şi, într-o oarecare măsură, metodic, reuşind să se păstreze indiferent în abjecţie şi redevenind esenţial olandez laborios a doua zi". Pasajul pe care l-am transcris pare să fi fost scris de un Mateiu Caragiale trecut prin experienţa vieţii postbelice de zi cu zi. E posibil ca prin mintea lui Marian să fi trecut, de altfel, un gînd matein, dovadă observaţia pe care i-o transmite în continuare lui Zaciu: „Oricum, mi-am adus aminte de cele ce mi-aţi spus despre cafenelele olandeze şi de Mateiu, a cîta oară evocat, care face şi el o aluzie la acele rachierii olandeze cu faianţă albastră pe pereţi, şi pe care, într-un fel le-am găsit atunci cînd, alungat de gerul de afară şi de zăpada destul de mare, intram în cîte o încăpere dintr-astea, cu covoare persiane pe jos şi pe mese, cu cîte o pereche de bătrîni care păreau să se simtă acasă, în salon, unde îşi invitaseră mulţime de oaspeţi, sau cîte vreo jună walkirie care putea să contribuie foarte serios la alegerea unuia sau altuia din aceste localuri". Mateiu Caragiale e, de altfel, un nume obsedant în scrisori, pomenit atunci cînd Zaciu şi Papahagi caută prin Trastevere „nu ştiu ce urme mateine" ori atunci cînd amîndoi discută despre „execuţia odioasă" a prozatorului făcută de Cioculescu într-un articol ori atunci cînd Marian îi trimite Profesorului analiza lui consacrată *Crailor de Curtea–Veche.* În paranteză fie

spus, ca lucrurile să nu fie greşit înţelese, nu pot însă să nu precizez că, şi unul, şi altul, au rămas, în acelaşi timp, mari pasionaţi ai lui Caragiale-tatăl, „de care – observă Marian – nu ne dăm seama încă cît a fost de adînc (în treacăt fie zis, trebuie să fi fost un individ feroce)".

Ceva din maniera de a povesti şi de-a juca a lui Marian Papahagi se vede şi în verva epistolară cu care descrie cîteva seri culturale de la Accademia di Romania. Iată o asemenea miniatură, care îl are ca personaj pe dl. Professore Mariano Baffi, traducătorul inadecvat al lui Lucian Blaga: „Fructul grabnicei sale rîvne a fost expus într-o preafestivă seară la Academie, în prezenţa a o seamă de babe (nu ştiu de ce, după experienţa de locatar de anul trecut, am impresia că sînt toate contese scăpătate şi asta mai cu seamă după felul elegant în care înhaţă unul după altul paharele şi sandviciurile la cocktailurile ce, punctual, urmează după vreo conferinţă); erau însă şi o seamă de persoane care pot avea cît de cît în clin (sau mînecă), măcar pe departe, cu ale literaturii. în faţa selectului auditoriu ce putea să mai vadă în sală, în afară de un portret al lui Blaga de Drăguţescu, şi pe Drăguţescu însuşi, oarecum rufos şi uşor beat, dl. M. Baffi a citi o conferinţă de tip „Marele poet... s-a născut la... încă din copilărie... Primul volum... Elogii... Deja se observă o urmă de pesimism... altfel optimist... etc.... Serata a fost ornată de veselia ghiduşă a d-lui Drăguţescu, foarte simpatic de altfel; se făcuse maestrul şi se bătea în piept cum că e român, fapt pe care nimeni nici nu se gîndea să i-l conteste, şi confundînd, fermecător, pe diversele soţii ale diverselor persoane de faţă, de unde şi complimentele respective adresate mereu altor soţi decît cei adevăraţi, după sistemul tirului încrucişat. Spre orele 11, cînd tot ce mai putea fi băut, mîncat, mestecat, rumegat, lins, supt, muşcat, mirosit, gustat, sorpăit, se terminase, toată lumea s-a retras spre casă cu sentimentul de-a mai fi făcut şi puţină cultură, cu un drum, iar între Blaga şi sandviciuri cred că amintirea cea mai plăcută a fost cea a celor din urmă amintite". Marian vorbea adeseori despre dimineţile Romei, despre cerul ei, despre luminile diverselor ore ale zilei, despre atmosfera romană de noapte cînd, între altele, a reuşit să identifice, în fine, „adevăratul Trastevere" matein ş.a. Într-una dintre scrisori putem vedea cum, evocînd o toamnă „clasică" romană, în mintea lui se iscă o sincronicitate literară complet surprinzătoare, cu o nuanţă uşor aforistică: „Roma e mai frumoasă ca niciodată; n-am petrecut încă luna octombrie aici ca să ştiu ce înseamnă. E o lumină nemaipomenită, care l-ar face pe Jean să suspine, străzile sînt atît de colorate şi de vii încît nu te mai saturi de privit. Nu ştiu dacă am stofă de promeneur solitaire, dar cred că mi-aş putea găsi într-un astfel de octombrie calităţi în acest sens. Dumneavoastră v-aţi regăsi calităţile de neobosit călător. Simt că devin foarte exact, aşa că îmi voi permite următorul truism: toamna nu este deloc anotimpul romantic şi modern al tristeţii, ci unul al echilibrului. Nu că aş vrea să-mi dezmint poetul preferat – Arghezi – dar şi poezia lui pe temă e tot una a perfectei cumpăniri între viaţă şi moarte, ceea ce, înţelegînd acum, mă face să-l privesc cu alţi ochi, ca pe un clasic, în sensul istoric al cuvîntului".

Corespondenţa lor e plină de trimiteri la tot felul de filme pe care le văd şi

pe care şi le recomandă reciproc. Asta într-o vreme – de neînţeles pentru generaţiile tinere de azi – cînd cei care reuşeau să evadeze în străinătate căutau imediat, cu febrilitate, nu numai cărţile, ci şi filmele la fel de inaccesibile. Totodată, mari amatori de spectacole de teatru, nici unul, nici altul nu pierd ocazia de a fi prezenţi la unele reprezentaţii româneşti, devenite între timp canonice. Astfel, Zaciu îi vorbeşte lui Papahagi de spectacolul lui Liviu Ciulei cu *Leonce şi Lena*, iar Papahagi, despre *Regele Lear* al lui Penciulescu, în turneu la Teatro Eliseo din Roma. De altfel, Marian vorbeşte şi despre spectacolul *Rabelais*, produs în 1968 de trupa Renaud-Barrault: „... închipuiţi-vă o scenă înconjurată din toate părţile de lume, avînd aproximativ forma unei punţi şi aşezată în mijlocul unui circ. Nici un decor în afară de cîteva parîme. Barrault a făcut o reducere din toate cele patru părţi ale romanului lui Rabelais. Totul jucat, cîntat şi mai ales dansat pe un ritm atît de exuberant încît am văzut scene de delir colectiv la care participau persoanele la care te aşteptai cel mai puţin la acest lucru... ”.

Atîta vreme cît Zaciu e la Köln, iar Marian la Roma, schimbul lor de impresii este, într-o anume măsură, aleatoriu şi divers. După întoarcerea definitivă a Profesorului la Cluj, corespondenţa lor capătă treptat o anumită coerenţă, pentru că, în prim-plan, ajung realităţile româneşti – problemele universitare, proiecte de cărţi, echinoxi ştii şi revista lor. Apar fulgurant Marcel Runcanu, Eugen Uricaru, Petru Poantă, Adrian Popescu, Ion Mircea şi, ca punct fix de referinţă, Ion Pop, care, imperturbabil, în ciuda pişcăturilor amicale, îşi vede de misiunea lui echinoxistă.

Cum era şi firesc pentru perioada respectivă, discuţiile lor epistolare se coagulează în primul rînd în jurul cărţilor Profesorului, aflat acum în plină creativitate. Aflăm astfel, de pildă, despre apariţia cărţii *Colaje* care, în mod simptomatic, deschide, în biografia spirituală a scriitorului, un nou ciclu de existenţă, revelînd, faţă de volumele anterioare, o anumită fibră dramatică. Apoi, Profesorul anunţă că are gata de tipar *Ordinea şi aventura*, care l-ar reprezenta mai exact „şi în intenţii şi în direcţiile lui“. E un titlu care, într-adevăr, îl defineşte pe Mircea Zaciu. Îmi amintesc că un personaj al său dintr-un scenariu literar din tinereţe (1956) exclamă că, în calitate de universitar, iubeşte „ordinea, spiritul conciliant, academic“. E adevărat că Zaciu însuşi iubea, şi existenţial, şi profesional, rigoarea, care stă la baza tuturor documentărilor şi iniţiativelor lui intelectuale, inclusiv a nenumăratelor lui eseuri. Dar absolut niciodată el nu a suportat spiritul împăciuitor; în sensul acesta, Profesorul a fost întotdeauna profund antiacademic, atrăgînd tinerii prin spiritul lui mereu rebel, ce totodată îi întreţinea tinereţea spirituală. Zaciu n-a cunoscut teama de aventură, a iubit-o în egală măsură cu ordinea: asta l-a împlinit şi ca om, şi ca scriitor. În aceeaşi direcţie a proiectelor, Zaciu îi pomeneşte lui Marian despre rubrica sa „Viaticum“, dintr-o revistă lunară, din care, într-adevăr, peste zece ani se va închega o carte ce face parte „dintr-o serie care va fi un fel de istorie literară sui generis a secolului XIX românesc“. Cu ocazia aceasta, Marian îl întreabă prompt dacă nu cumva intenţionează să scrie o istorie a literaturii române. „O istorie a literaturii?“, îi răspunde Profesorul, obişnuit să-şi scrie concisele lui

texte dintr-o suflare. „Nu ştiu dacă voi scrie cu adevărat, în nici un caz una «clasică» de tip pedant. Poate ceva în genul călinescian, «impresii despre literatura... »“. În fine, Zaciu îi mărturiseşte că, după încă „trei-patru cărţi de eseuri critice sau istorico-literare, am să trec la proza de ficţiune“. Uitîndu-mă acum în urmă, punînd datele cap la cap, observ că Profesorul şi-a respectat cu precizie programul şi l-a concretizat, pas cu pas. Astfel, în 1976, publică *Teritorii*, superba lui proză cvasimateină. Există o singură excepţie. Una foarte atractivă prin misterul ei. Între proiectele de cărţi iminente, profesorul anunţă pentru anul următor, în scrisoarea trimisă în 8 octombrie 1972, o carte intitulată *Trei singurătăţi*, la care se referise, de altfel, într-un mod ceva mai concret şi într-o scrisoare anterioară din 17 iulie 1972, menţionînd că ar fi vorba despre „un eseu de circa 250 p., nu mai mare, despre «Geografia singurătăţii» sau « Trei singurătăţi», titlul nu l-am fixat definitiv“.

Cînd Zaciu pomeneşte a doua oară acest titlu enigmatic de carte, Marian reacţionează plin de curiozitate: „... cine sînt cei trei? Sau e vorba de trei tipuri de singurătate?“, adăugînd imediat şi cîteva asociaţii foarte incitante: „Cred că v-aţi gîndit, evident, la aforismele lui Schopenhauer, care face din singurătate o adevărată filosofie. Şi tot la singurătate se referă toţi existenţiali ştii (mai ales Kierkegaard şi Heidegger). În literatură numele cel mai stimulant este, cred, Hermann Hesse“. În maniera lui tipică de-a rămîne misterios, Zaciu nu-i răspunde nimic în privinţa conţinutului pe care l-ar avea cartea şi nici nu comentează în vreun fel referinţele făcute de către mai tînărul său prieten. Nu-mi amintesc dacă Profesorul a mai pomenit de acest proiect în vreun interviu, în vreo carte sau în jurnal. Îmi amintesc, însă, că – în acele seri prelungite pînă tîrziu în noapte în casa Profesorului de pe strada Bisericii Ortodoxe – l-am mai iscodit împreună cu Jean şi cu Marian în privinţa celor *Trei singurătăţi,* încercînd totuşi să aflăm cîte ceva despre materia secretă a proiectatei cărţi. Dar Profesorul nu se lăsa niciodată păcălit şi, de fiecare dată, schimba pe loc subiectul. Îmi vine în minte acum şi faptul că – oare în 1978? – la insistenţele lui Marian şi ale lui Jean, am scris pentru *Echinox* un text despre el, fixîndu-mi un punct de plecare deconspirat, în chip imprudent şi impudic, încă din titlu: *O singurătate: Mircea Zaciu*. Întîlnindu-mă după apariţia textului, Profesorul m-a apostrofat: „De ce-ai scris?“, evident nu atît pentru că articolul meu era căznit şi ratat, cît pentru că i se părea, probabil, că îi dădeam în vileag o vulnerabilitate ascunsă. Tocmai lui, care avea aparenţa unui invulnerabil. Găsind acum, în scrisorile către Marian, menţiunea la aceste *Trei singurătăţi*, nu pot să nu mă gîndesc iarăşi la cartea aceasta rămasă sub pecetea tainei. Dintr-o dată mi-am dat seama că desele lui referiri, în scrisorile către Marian, la propria singurătate, nu erau doar nişte cochetării stilistice de tip epistolar, ci că ele constituie un leit-motiv major al corespondenţei sale. „Îmi vei face o mare bucurie în această singurătate, scriindu-mi“, îi spune lui Marian, fie că e vorba de „singurătatea lui germană“ (atîta vreme cît se afla la Köln), fie, mai ales de singurătatea lui clujeană, de îndată ce se reîntoarce definitiv acasă: „... nu pot să spun cît m-a bucurat în singurătatea în care mă aflu scrisoarea ta“ sau: „... iar în singurătatea mea caut doar să citesc cît mai mult şi să mai scriu“.

Revenit acasă, Zaciu jinduieşte continuu după „climatul colocvial” de altădată, aflat acum pe cale de destrămare. Căci, de pildă, Eugen Uricaru – „excelent partener dostoievskian”, care, cu „aerele lui diabolice”, animă „oriunde un dialog” – părăseşte pentru o vreme mai lungă Clujul. Iar Jean, „ultimul mohican“, este „tot mai absent şi deloc dispus să mai conversăm”, sustrăgîndu–se tot mai mult coexistenţei dialogale, fiindcă, „mereu prins cu revista, dacă te pune dracul să mergi cu el pe stradă, se opreşte de zece ori ca să ceară un material, să acosteze un colaborator, să caute pe cineva etc. etc. etc., încît e iritant”. Am căutat în cărţile Profesorului alte referiri la perioada acestei corespondenţe observînd cum ceea ce îi spune în scrisori lui Marian consună cu ceea ce va spune ulterior într-un interviu din 1975 în privinţa şederii lui în Germania: „... neputîndu-mă integra unui climat spiritual, trăiam momentele unei desăvîr şite singurătăţi“, iar după întoarcerea acasă, cum aflăm din acelaşi interviu, el a trăit foarte curînd – „printr-un accident biografic“ – „o criză foarte dureroasă, din care căutam să mă regăsesc prin refacerea unui itinerar lăuntric, literar“. Totul într-o singurătate accentuată de incapacitatea sau, poate, de refuzul lui de-a se mărturisi cuiva. Literar vorbind, rodul acestei crize va fi cartea lui de *Colaje*, de un dramatism pe care nu-l au volumele lui anterioare şi care îl dezbară totodată de orice savanterie istorico– literară. Existenţial însă, de pe urma aceleiaşi crize, va rămîne cu „gînduri funerare“ şi cu alte „panseuri lugubre“ despre care mărturiseşte că nu i-ar sta bine să vorbească deschis.

Deşi aparent doar cerebral şi distant, Zaciu nu corespunde tipului de om eminent, iubitor de singurătate, aşa cum îl defineşte Schopenhauer. El suferă în mod vădit de un rău de singurătate, pe care încearcă să şi-l trateze prin găsirea unui climat spiritual care să fie, dacă se poate, de valoarea lui intelectuală sau prin diverse forme ale divertismentului pascalian: numai „tovără şia voastră (*n.n.*: a echinoxiştilor, adică) zgomotoasă şi terapeutică m-a calmat”. Am comparat aceste mărturisiri epistolare cu diverse pasaje din eseurile scrise de Profesor exact în aceeaşi perioadă. Rezultatul mi se pare întru totul semnificativ. El ar fi vrut ca trei texte să fi putut să-i apară neapărat împreună în *Colaje.* Din păcate, doar unul dintre ele a apărut în această carte. E vorba de *La Bălcescu*. Sare imediat în ochi motivul pe care este construit micul, dar pateticul text: „Paradoxal, Bălcescu ne apare azi definitiv dăruit actelor publice, absorbit de politic. Dar cine a vorbit despre teribila lui singurătate, în plină revoluţie şi, mai tîrziu, în emigraţie... ?”. De singurătatea revoluţionarului care ar fi suferit tot timpul de „o nostalgie a umanului (omenescului)”. Să observăm ciudata nevoie a lui Zaciu de a folosi între paranteze un sinonim ce i se pare mai cald, chiar dacă mai tocit, dar mai puţin abstract şi rece decît primul. Pe scurt, Bălcescu nu ar fi fost un frustrat, ci un inapt de „fericire personală”; unul dintre sufletele „urgisite”, nedreptăţite de viaţă, ce n-au fost „«menite» unei fericiri intime”. De aici ar începe pentru omul Bălcescu şi autoînşelarea: „fericirea personală nici nu e decît o «nălucire»”, aşa încît, încheindu-şi socotelile „cu Eros, cu Prietenia”, politicianul absoarbe cu totul omul. Pentru acest fapt Bălcescu le-a părut celorlalţi rigid, intratabil, „inuman”. După Zaciu, iacobinis-

mul şi intransigenţa lui Bălcescu provin, deci, din „mari privaţiuni intime, din insatisfacţii" ascunse. Al doilea text, rămas în afara *Colajelor*, ar fi trebuit să fie cel despre scindatul Goga, adică despre contrarietatea insolubilă dintre poetul solidar, dedicat comunităţii, şi poetul solitar, aplecat asupra propriilor frămîntări interioare. În fine, cel de-al treilea text – publicat în 1971 în revista *Echinox* şi încorporat *Teritorii*-lor sale – este cel mai surprinzător şi mai simptomatic pentru maniera indirectă de confesare dramatică a scriitorului. Textul se numeşte *Nesomn* şi decupează trei întîlniri cu totul ieşite din comun cu Tudor Vianu. Sînt secvenţe care nu-l mai reprezintă pe „omul echilibrat şi sever cu sine, stăpînindu-şi durerea prin gîndire", ci faţa lui răvăşită ce desfigurează demnitatea măştii sale clasice. Zaciu evocă un moment petrecut în casa lui Vianu unde venise împreună cu un prieten pentru a lua un manuscris confesiv ce urma să apară în *Tribuna*. O dată în plus, el rezonează la solitudinea omului Vianu, solitudine la care el însuşi este atît de sensibil: „Singurătatea lui totală o mărturisea acum, cu un abandon, cu o nepăsare a sfîrşitului şi ne-o mărturisea nouă, [...] fiindcă eram nişte tineri aproape necunoscuţi de aceea ne şi citi acele pagini autobiografice unice, în subtextul cărora glasul lui frumos plîngea. Plîngeam şi noi, ca nişte copii". *Nesomn* e un text greu de înţeles, întrucît eliptic, se simt la lectură pauzele de gîndire şi de detalii de legătură nespuse între fraze, din cauza ezitării de a dezvălui prea mult din secretul de sub scoarţa singurătăţii lui Tudor Vianu. Cum am spus, Zaciu nu şi-a republicat în vreo carte scurta lui evocare încriptată, dar a revenit asupra definirii lui Vianu într-un alt text pe care, nu întîmplător, l-a numit *Hombre secreto* şi din care i-a citat verdictul liric: „Te-neacă plînsul: pune-ţi mască!". Versul acesta semnificativ poate fi considerat un răspuns indirect şi tîrziu la „o scrisoare disperată" pe care tînărul Zaciu i-a scris-o savantului şi la care, în momentul respectiv, nu primise nici un rînd de răspuns. Nu ştiu dacă materia enigmaticului volum niciodată scris ar fi conţinut aceste trei tipuri concrete de singurătăţi – Bălcescu, Goga, Vianu – unite prin tangenta unor infirmităţi şi nefericiri ascunse. Poate singurul lucru clar e acum că Zaciu, în anii cînd îi scria lui Marian Papahagi, era el însuşi ros de un rău lăuntric, care îi crea şi circumscria singurătatea.

Marian Papahagi şi Ion Vartic

Aceasta i se accentuează şi din cauza altui accident biografic ce i se întîmplă tot în 1972, cînd este demis din funcţia de şef al Catedrei de Literatură Română Contemporană. În această împrejurare Profesorul reacţionează în maniera lui caracteristică, parînd lovitura primită sub aparenţa unui comportament impasibil, cu mască de dandy: „Faptul că micul nostru colectiv s-a di-

zolvat m-a afectat enorm. Asta pot să ţi-o spun ţie, fiindcă aici am jucat perfect rolul indiferenţei, ca să nu suscit nici o clipă satisfacţia inimiciţiei. De opt ani conduceam acest grup de oameni, cu care, cei mai mulţi, eram şi foarte bun prieten sau măcar amic, astfel că am fost întotdeauna înţeles şi ajutat, iar ei au răspuns intenţiei mele de a ne impune prin publicaţii, cărţi, activitate diversă, încît ajunsesem acum, după opt ani de strădanii, să fim – sînt convins – cel mai omogen şi mai valoros colectiv din facultate, fără falsă modestie. Eram o mînă de oameni care am reuşit să ne facem un nume în cultura românească, în vreme ce decanul sau alţii au rămas nişte iluştri anonimi. Poate că şi acest lucru a dus la măsura satisfăcută de a ne contopi în masa mediocrităţii". Ceea ce-i spune lui Marian în scrisoarea din 8 octombrie 1972 reia, într-o nouă formulare explicativă, şi într-o epistolă de la sfîrşitul aceleiaşi luni. Mi se pare evident că Zaciu găsise în creativitatea proprie şi în cea a prietenilor din jurul său o formă de a-şi exorciza şi converti singurătatea prin găsirea unor resurse formative, ca mentor. Astfel, în el – ca la modelul lui suprem, Bălcescu – omul este absorbit şi mîntuit de profesor: „... realmente am avut un colectiv foarte sudat, foarte unit, foarte bun, cu oameni care începuseră să se afirme frumos în cultură, în eseistică, în apariţii editoriale bine primite etc.; pentru ca acum să se aleagă praf şi pulbere de munca mea de opt ani cît am avut sub mînă acest colectiv. Nu zic că eu i-am făcut aşa, departe de mine gîndul de a-mi aroga toate succesele. Însă parcă o părticică din rezultate mi se datoresc şi insistenţei cu care m-am ţinut de capul fiecăruia să publice, să scrie, să iasă din orice inerţie, să se afirme şi să facem ca emulaţia cinstită să aleagă valorile de nonvalori. Pur şi simplu mă simt inutil în facultate. Şi îţi spun foarte sincer că dacă mîine mi s-ar ivi prilejul să trec într-o altă muncă, în presă sau în altă funcţie, aş face-o cu ambele mîini, după două decenii de profesură". Cu această ocazie se vede clar că, în scrisorile către Marian, vorbeşte un om format, care îşi expune programatic menirea lui de şef al şcolii clujene de critică şi istorie literară. O misiune şi o vocaţie, mascate în exterior de aceeaşi atitudine dandystă: „... n-are rost să insist asupra acestui epizod (*n.n.*: al demiterii). El mă consumă groaznic şi cu atît mai mult cu cît caut să nu mă arăt nimănui, eşti poate singurul căruia-i fac această confesiune, pur şi simplu pentru că nu eşti în cauză şi eşti departe şi ţin la tine etc. Lui Jean mi-a fost imposibil să-i spun ceva, nici măcar ce demoralizat sunt. Cei de aici interpretează lucrurile foarte trivial, în sensul că aşi regreta pur şi simplu o şefie, cînd în fond e ceva mult mai adînc. Am ajuns la o vîrstă cînd – din păcate – simt maturitatea, aşi vrea să o realizez în ceva care să mă reprezinte cît de cît şi totuşi nu pot". Acestei confesiuni epistolare din toamna anului 1972 i-am găsit un pandant în textul *Pro domo*, pus la sfîrşitul volumului său *Bivuac*, apărut doi ani mai tîrziu. Aici el mărturise şte că „formaţia mea morală-didactică" sa cristalizat, în mare măsură, sub influenţa profesorului Ion Breazu, de la care a învăţat un lucru esenţial: „colaboratorii tăi sînt prietenii tăi (*n.n.*: cu reciproca la fel de valabilă), al căror destin îţi este încredinţat, eşti dator – nu administrativ, ci în numele unei afecţiuni, a prieteniei – să-i sprijini, să-i formezi ca să ştii cui laşi continuarea drumului" şi să le activezi „dragostea pentru literatură, pentru creaţie". Ac-

tul de a scrie, de a crea devine pentru el unicul mod de a-şi învinge singurătatea, găsindu-şi, în acelaşi timp, un sens şi în impulsionarea continuă a creativităţii prietenilor săi, în special a celor tineri, care pot fi încă ezitanţi, nesiguri pe ei. Simţindu-se întotdeauna reconfortat în mijlocul foştilor lui studenţi, în care a găsit mereu „nişte admirabili prieteni", Profesorul i-a integrat în modul cel mai concret şi eficient în tot felul de proiecte coordonate de el: dicţionarele de scriitori români, colecţia „Restituiri" de la Editura Dacia, cercetarea în comun a memorialelor româneşti de călătorie, cărţile colective „gîndite şi alcătuite" de el însuşi. Tocmai pentru că este mereu obsedat de creativitate, e mereu foarte iritat de risipa de timp „cu revista şi ciracii" *Echinoxului* a lui Jean sau a lui Marian. În mod paradoxal, ne reproşa ceea ce ar fi putut să-şi reproşeze lui însuşi –"risipirea" cu noi şi pentru noi a unui timp pe care ar fi putut să-l dedice scrierii unor cărţi personale.

Dacă scrisorile lui Zaciu sînt acelea ale unui om format, care îşi aplică programul, acela al impulsionării creativităţii personale şi colective, cele ale lui Marian sînt ale unui tînăr pe cale de a se forma. Treptat, cu multă abilitate, Profesorul îl ghidează pe Marian către ideea de a-şi lucra o primă carte şi de a se modela ca scriitor, fără a atenta însă la independenţa spirituală a tînărului său corespondent: „E o preocupare a mea să te pun pe o linie de plutire... scriitoricească, apoi te voi lăsa singur". (Intervenţie venită la timp, căci, asemeni tînărului Eugen Ionescu, tînărul Papahagi tocmai descoperise şi el neimportanţa actului de a scrie, simţind că ar fi în stare să susţină „cu aceeaşi convingere două lucruri nu numai diferite, ci chiar opuse".) În acelaşi timp, Zaciu îl îndeamnă cu insistenţă ca, după terminarea studiilor sale de filologie romanică, să nu se mai întoarcă la Cluj, ci să se stabilească la Bucureşti, în numele aceleiaşi idei obsesive, anume că acolo există indiscutabil, un climat superior de creaţie. Marian, însă, refuză categoric această sugestie. Pe de o parte, după patru ani petrecuţi la Roma, nu mai suferă de nici un complex provincial, iar pe de altă parte, mi se pare evident că devenise adeptul unui model de urbanitate şi de cultură de tip italian, în care nu există doar un centru (de obicei şi capitală administrativă a unei ţări), ci centre culturale simultane. De aceea, odată întors acasă, el vrea să înfiinţeze la Universitatea clujeană „un studiu (*n.n.*: cu sensul italian de „şcoală") de filologie romanică, să formez un grup de oameni dispuşi să lucreze în acest sens. Înţeleg filologia romanică nu ca lingvistică, ci ca disciplină ce se ocupă de literaturile romanice, în primul rînd medievale, dar şi moderne. Cum în acest sens în ţară nu există nimic nicăieri, nici la Bucure şti, nici la Cluj, nici în alte părţi, e acelaşi lucru dacă mă apuc de treabă acolo ori aici". Totuşi, justificîndu-şi încă o dată „această profesiune de credinţă campanilistă (ciudată la mine, care numai ardelean nu sînt)", Marian Papahagi adaugă că preferă Clujul pentru că acesta îi oferă un avantaj esenţial: „o anumită linişte de care am sigur nevoie. Nu mai vorbesc de faptul că sînt la Cluj cîteva persoane, printre care îmi permit să vă număr, pentru care m-aş stabili acolo oricînd... Ceea ce contează sînt oamenii: şi dacă există cîţiva oameni la care ţin, de ce să nu te alături lor? Nu mai am de mult complexul

provincialităţii". Şi revine, în acelaşi sens, cu un ton categoric, într-o altă scrisoare: „Mă bate un dor cumplit de întoarcere; de asta se leagă şi dorinţa (pe care mi-o reproşaţi) de a mă stabili la Cluj. Toţi prietenii mei sînt la Cluj şi pentru mine asta e vital. Poate credeţi că e doar o impresie, dar sînt foarte convins că e totuşi cum simt eu. Asta îmi lipseşte cel mai mult la Roma: prietenii". Tocmai neascultînd de îndemnul lui Zaciu de a se stabili la Bucureşti, Marian materializează, într-o oarecare măsură, visul cvasi-utopic pe care Zaciu – cel mereu iritat de „clujenii stupizi" – i-l transmitea încă într-o scrisoare din primăvara lui 1970: „... poate reuşim să facem o insulă de clujeni-neclujeni la Cluj", adică de scriitori şi universitari care, nepierzînd nimic din rigorismul lor ardelenesc, ar avea, totodată, o perspectivă europeană asupra lucrurilor. Vis campanilist, asezonat mai apoi cu subtilele asociaţii culturale, din păcate tot cvasi-utopice, din răspunsul epistolar al lui Marian Papahagi: „Dvs. mă sfătuiţi să nu vin la Cluj şi vă înţeleg îndemnurile. Dar în acelaşi timp mă gîndesc dacă n-ar fi mai bine să încercăm să strîngem puţin rîndurile la Cluj. Nu că aş avea o părere prea bună despre mine, dar parcă e totuşi mai bine să fim la Cluj cît mai mulţi oameni care să aibă chef de lucru, şi să contribuie cît pot la aşezarea Clujului la un nivel pe care-l merită. Clujul ar trebui să fie Oxfordul şi Cambridge-ul nostru, ceea ce Coimbra este pentru portughezi; ceea ce sînt universităţile mici (de exemplu Pisa şi Padova) pentru Italia... ".

În fine, o clarificare personală pe care mi-a adus-o lectura acestor scrisori. În corespondenţa aceasta consumată între 1970 şi 1972 sînt absent. Îmi dădusem licenţa cu Mircea Zaciu şi fusesem reţinut la Filologia clujeană la recomandarea lui. Totuşi relaţiile noastre rămăseseră distante, cu atît mai mult cu cît, la scurtă vreme după aceea, Profesorul a plecat în Germania. În toamna lui 1972, Ion Pop – care se pregătea să plece ca lector de românistică la Sorbonne Nouvelle, Paris III – m-a chemat în redacţia revistei *Echinox*. Nu mi-a explicat niciodată de ce m-a ales tocmai pe mine, dar nici eu nu l-am întrebat. În primele luni m-am simţit cam stingher în grupul redacţional de tranziţie care a urmat aceluia fondator al *Echinox*-ului. În ianuarie anul următor a sosit de la Roma şi Marian. Şi dintr-odată, pe nesimţite, datorită lui, am devenit, pe de o parte complice de agape şi farse cu echinoxiştii din prima generaţie, iar pe de alta, un obişnuit al casei lui Zaciu de pe dealul Bisericii Ortodoxe. Toate acestea mi-au schimbat în mod radical viaţa. A urmat un deceniu în care, alături de Jean şi Marian, în calitate de „triumviri" – după cum ne-a poreclit, inspirată, Marta Petreu – am lansat împreună cîteva strălucite promoţii de noi echinoxişti, care l-au avut, la rîndul lor, ca *magister ludi* pe Mircea Zaciu.

Apărut în *Apostrof,* Anul XXIV, nr. 4 (275), 2013

Mircea Zaciu şi Mircea Martin la
Colocviile critice ale revistei
Transilvania, Sibiu

Jos, cu Teohar Mihadaş şi
Nicolae Prelipceanu, la Cluj

Mircea Zaciu, Ion Pop, Livius Ciocârlie, Nicolae Manolescu, Vasile Igna, Gelu Ionescu, Ion Vartic

Marta PETREU

Îi spuneam „Domnule Profesor“, cu majuscule...

Îi spuneam „Domnule Profesor“, cu majusculele subînţelese, nu pentru că mi-ar fi fost vreodată profesor, nu-mi fusese nici măcar o singură oră de curs, ci pentru că dacă i-aş fi spus altfel l-aş fi derobat de un prerogativ indiscutabil, pe care şi-l cucerise pentru totdeauna şi în ochii întregului oraş. Era Profesorul. Aşa îl auzeam numit la *Echinox*, la vechiul şi adevăratul *Echinox*, de către triumviri şi de la fel îl numeam noi, plevuşca echinoxistă. Restul universitarilor erau profesori, fără majusculă, el era Profesorul. Nu unicul, e drept, căci îşi împărţea preroragiva majusculei, într-o rivalitate publică dar nu lipsită de pactizări secrete, cu celălalt Profesor al Clujului, cu Ion Vlad. De la moartea lui Daicoviciu, cred, şi pînă după 1989, cei doi Profesori, Mircea Zaciu şi Ion Vlad, şi-au împărţit şi disputat, în ochii oraşului şi ai vieţii literare, titlul şi majuscula, dreptul de a fi emblema Universităţii şi-a stilului universitar de viaţă. După 1990, la numele lor eu l-am adăugat, de capul meu, pe cel al lui Adrian Marino, care n-a fost niciodată acceptat în citadela universitară, deşi ar fi meritat cu prisosinţă să fie.

Îi spuneam, deci, Domnule Profesor. Iar înainte de a-i spune aşa, mă gîndeam la el aşa, ori de cîte ori îl vedeam în colţul magic al tîrgului, la Librăria Universităţii, sau mergînd agale dinspre Librăria Universităţii spre *Echinox*, apoi spre casă. După ce ne-am împrietenit şi am primit dreptul să-l însoţesc spre casă, mi-am dat seama că avea o traiectorie fixă ca orbita unei planete: mergea spre casă sau ieşea în oraş umblînd pe străzile şi trotuarele cele mai îndepărtate de Cimitirul Central. Cobora pe Bisericii Ortodoxe, traversa Avram Iancu, o lua prin faţa Căminului Studenţesc, ajungea în strada Universităţii, evitînd de fiecare dată să treacă prin apropierea intrării la Cimitir. Dacă avea de ajuns în Calea Turzii, n-o lua pe drumul cel mai scurt, pe actuala Avram Iancu, căci ar fi însemnat să treacă prin dreptul porţii Cimitirului Central, ci pe acelaşi traseu ocolitor, prin Universităţii, Kogălniceanu etc. Ocolea Cimitirul ca şi cum s-ar fi temut că o să se contamineze de moarte. Căci Domnul Profesor ura moartea şi tot ce-i cobea a sfîrşit. Era superstiţios, credea în ghinion, iar dacă îi intra în cap că un ins îi poartă ghinion, cum îi intrase de multă vreme în cap în legătură cu un personaj cu înfăţişare de pasăre bătrînă, care-mi purta şi mie ghinion, îl ocolea cît putea.

Era un patrician, în sensul thomasmannian al cuvîntului. A avut imprudenţa de a se declara – în redacţia *Apostrof*-ului, pe atunci formată din ţărani prima generaţie la oraş – ţăran. I-am rîs în faţă, apoi l-am dus în satul meu şi l-am plimbat, într-o duminică aurită, printre lanurile de orz în pîrg şi am ascultat

împreună pitpalacul; apoi l-am urmărit ce firesc mănîncă, sub viţa de vie în floare, mîncărurile ţărăneşti ale mamei mele; nu, n-a făcut mofturi, era natural şi bine-dispus ca o alteţă care-şi vizita, prietenos, supuşii.

Omul avea farmec. În public, avea mereu ţinuta şi gravitatea potrivite rolului. Mi-l amintesc, în aprilie 1990, la Adunarea Generală a Uniunii Scriitorilor, citind, netulburat, în faţa unei săli mai degrabă goale, şi-n care cei prezenţi se vînzoleau ca nişte vrăbii, lista de membri ai Consiliului... Era grav, solemn, nimic nu-l putea împiedica să-şi ducă misia pînă la capăt. Sau în 1998, la Salonul de Carte din Cluj, anunţînd, foarte solemn, ca preşedinte al juriului, premiaţii... În grupuri mici şi în intimitate, farmecul lui covîrşea gravitatea ardelenească a persoanei. Avea umor şi umori. Ştia toca mărunt persoanele cu care se intersectase sau de care se despărţise. Memoria lui – de prozator, ursit să scrie romanele unor mari familii ardelene, cu genealogii şi încuscriri pe care şi le amintea firesc şi care mă buimăceau instantaneu, făcîndu-mă să mă întreb cum pot intra atîtea nume şi detalii într-o minte de om – scotea la lumină amănunte flatante sau picante despre persoanele despre care vorbea. Cu o voce ţîfnoasă, forfeca fără milă personajele Clujului, ale Transilvaniei, ale României. Putea fi nedrept şi rău. Putea fi capricios. Despre unul şi acelaşi personaj real puteai afla, de la Domnul Profesor, astăzi – o opinie defavorabilă, peste trei luni – una excelentă. Sau invers. O umoare schimbătoare şi un joc al întîmplărilor şi oportunităţilor personale sau/şi sociale justificau schimbarea opticii. Puse cap la cap, reacţiile şi idiosincraziile sale faţă de cîte un cunoscut ar fi trădat, unui psihanalist, depozite de resentimente, frustrări, eşecuri. Cu toate acestea, omul avea farmec. Ba, mai mult, era iubit. Stîrnea iubire. Căci, după ce-şi lepăda pielea de arici şi căpăta încredere în tine, era capabil de gingăşii sau de generozităţi nebănuite, de o înţelegere omenească plină de grijă şi căldură. Putea fi, cu alte cuvinte, cald şi bun. Uneori chiar iubitor. Şi-apoi putea trăda, putea fi indiscret şi, iarăşi, de departe, plin de ţîfnă.

Era mereu înconjurat de oameni: pe stradă umbla mereu gardat, acasă era mereu cineva, un fost coleg, un nou învăţăcel. Văzîndu-l aşa, mereu gardat de una sau mai multe persoane, era imposibil să nu-i bănuieşti singurătatea. O purta cum ai purta o nedorită armură: prefăcîndu-se, cu graţie, că-şi poartă doar costumele. Frumoasele lui costume, frumoasele lui haine. Domnul Profesor a fost un elegant, un *dandy* nebătător la ochi, adică de cea mai aleasă spiţă. Îmi plăcea să-i laud hainele şi pantofii nu numai pentru că erau frumoase, ci pentru că în felul acesta îi provocam o replică fals ţîfnoasă, de fapt măgulită, şi un surîs mic, repede reprimat, de satisfacţie.

Şi mai mult însă îmi plăcea să mănînc la el, bucate gătite de el. Era un amfitrion minunat, se mişca în bucătăria lui cu siguranţă şi îndemînare, hrănindu-te gustos şi cu plăcere. De la el am aflat reţeta îngheţatei de pepene, faptul că, dacă adaugi în ciorba de fasole verde un căţel de usturoi, ciorba devine mai bună, şi o reţetă a salatei verzi. L-am găsit într-o toamnă cu bucătăria plină de gemuri, compoturi şi peltele pe care le preparase singur şi le trimitea, grijuliu ambalate în lădiţe, în Germania, pentru iarnă; forma lui de-a face ciubote, mi-am spus, fermecată de minunata culoare a conservelor, scoasă din

minţi de gîndul că, acolo, în borcanele dichisit legate, zăcea, nescrisă, o istorie a literaturii transilvane, să zicem...

Era un amfitrion desăvîrşit, repet. Îi stătea bine în casa lui mare şi frumoasă, cu mobilele împuţinate după ce începuse să-şi împartă viaţa între Bonn şi Cluj; iar el – fragil şi agil între mobilele lui fragile, cu o nervozitate naturală exprimată prin bodogăneli şi lamentaţii. Avea de ce se lamenta: Dicţionarul şi Casa, două teme mari, două probleme insolubile. *Dicţionarul Scriitorilor* i-a scos sufletul. Casa, casa lui, pentru care se judeca de vreo zece ani, şi mai şi.

Despre Casă şi Dicţionar mi-a vorbit, bineînţeles, şi la ultima noastră convorbire telefonică, acum, cînd sosise din Germania. Despre Casă şi Dicţionar mi-a vorbit nu cu multe zile înainte de a muri, cînd a fost la *Apostrof*. L-am rugat să ţină o conferinţă în seria conferinţelor apostrofice. A ezitat. „Vorbim după 25. Acum mă duc la Bucureşti, pentru Dicţionar. Am şi procesul cu Casa. Vorbim după 25“, mi-a spus. În 25 a avut loc înmormînarea. Martie 2000.

L-am văzut pentru ultima oară în 21 martie, la orele 12,45, prin vitrina Librăriei Universităţii. Mergea agale, dinspre telefoane spre Continental, gardat de cineva. O siluetă fragilă, familiară. M-am întrebat dacă o să intre sau nu în librărie şi dacă nu cumva, afară, bodogăneşte. N-a intrat. S-a dus acasă. Acum ştim că s-a dus acasă să moară. El credea că merge acasă să ia masa. Avea un musafir. Au mîncat. Cu aceeaşi înaltă decenţă care o făcea pe Tanti Vichi, muribundă, să încerce să-şi ducă mîna la gură cînd căsca, şi Domnul Profesor, înainte de a muri, a spălat vasele şi a aranjat bucătăria. Era un om învăţat cu singurătatea, i se părea firesc ca nimeni să n-aibă de lucru de pe urma lui.

Text apărut în *Apostrof*, anul XI, nr. 4, aprilie 2000

Se împlinesc, în 20 martie, 10 ani de la moartea fulgerătoare a lui Mircea Zaciu. M-am uitat la scrisorile pe care le am de la el şi m-am gîndit că nu e potrivit să public nici una. Deşi oricare dintre ele îl reprezintă foarte bine aşa cum era – mai bine zis, aşa cum l-am perceput eu: un ştiutor de carte, doldora de istorii transilvănene de familie, un iubitor de genealogii, de epic – şi un „rău”. Dacă însă aş publica chiar şi o singură scrisoare, aş răni, degeaba, pe vreunul din oamenii care îl iubesc şi pe care el însuşi i-a iubit, chiar dacă cu ţîfnă.

Mi-l amintesc cum l-am văzut ultima oară, în ultima zi a vieţii lui, cu vreo două-trei ore înainte să moară: trecea pe lîngă Librăria (atunci) a Universităţii, însoţit de două persoane. Privindu-l prin sticla vitrinei, m-am gîndit la ce se gîndeşte: că înăuntru e o lansare de carte (a mea, din întîmplare) ce nu-l interesează cîtuşi de puţin; şi am ştiut că mintea lui formulează spontan una dintre micile lui răutăţi fulgerătoare pe seama mea ori pe seama cărţii mele. Ştiu că după ce a dat colţul un prieten de-al lui şi de-al meu, editorul Eugen Pop, a ieşit în viteză din librărie, de la lansare, şi l-a salutat, schimbînd cu el formule de politeţe. Apoi Zaciu s-a dus acasă însoţit, a mîncat, şi-a onorat musafirii. După dejun a făcut ordine în bucătăria lui mare şi simpatică, în care mă sim-

ţeam şi eu, cînd mîncam la el, aşa de bine şi, totodată, aşa de stînjenită. Apoi a primit nişte telefoane privitoare la *Dicţionarul*… său cel urmărit de blestem, telefoane care l-au tulburat aşa de tare, încît a murit. Înainte de a muri a apucat să scrie, la maşina de scris, o formulă de adresare şi primul cuvînt dintr-o scrisoare către directorul editurii la care se afla atunci *Dicţionarul*. În dormitorul lui, mi s-a spus, cartea mea era aşezată la îndemînă pe noptieră.

Mă gîndesc, cunoscîndu-l atîta cît l-am cunoscut – adică puţin şi imperfect – şi iubindu-l atîta cît l-am iubit – adică tot imperfect – că în cultura românească, dacă eşti autor, dezideratul ideal ar fi acela cu totul irealizabil de a muri ultimul. Ultimul nu pentru a avea cea mai lungă viaţă, ci pentru ca nimeni să nu te mai poată *bîrfi* după moarte. După moartea lui Zaciu au fost publicate cîteva dintre scrisorile lui, ce-i seamănă aidoma, prin care a rănit foarte tare, postum, cîţiva prieteni de-ai săi. Dacă ar ieşi la lumină *toate* scrisorile lui Mircea Zaciu s-ar vedea că era egal de nedrept cu noi toţi, că era urmărit de o umoare acidă căreia îi dădea glas în corespondenţă şi-n discuţiile cotidine; iar din această nedreptăţire generalizată ar rezulta şi nulitatea ei de fond, *lipsa ei totală de importanţă*. Iar dacă în celălalt talger al balanţei am putea aşeza multele lui gesturi de iubire, numeroasele servicii pe care le-a făcut, cu fapta şi cu vorba, pentru aceeaşi oameni pe care în scrisori îi vorbeşte de rău, ar rezulta imaginea, mai apropiată de realitate, a Profesorului. Pentru că Zaciu era un om nu numai umoral în rău, ci şi umoral în bine. Şi făcea nenumărate gesturi pentru care oamenii care l-au cunoscut l-au iubit pe bună dreptate. Stîrnea iubire. Şi merita să fie iubit.

Nu cunosc nici un om perfect. Rădulescu-Motru, care a fost un bun psiholog, spunea că personalitate perfectă este numai aceea a divinităţii. Noi sîntem oameni – mai mult sau mai puţin izbutiţi. În cei zece ani de la moartea lui Mircea Zaciu mi-a fost adesea dor de el. Mi l-am amintit adesea, îmbufnat de o falsă îmbufnare, menită mai degrabă să-i ascundă o emoţie pe care nu voia să o exteriorizeze sau un gest de iubire pe care, englezeşte, nu ştia cum să şi-l camufleze. Mi-am amintit adesea înmormîntarea lui, din Foaierul Casei Universitarilor, şi gîndul cumplit – că e bine să fii universitar: ai cine să te îngroape – pe care l-am avut cînd am văzut că sicriul cu el şi coroanele pentru el sînt îmbarcate în maşinile Universităţii, pentru a fi transportate la Oradea. Îmi pare rău că nu e înmormîntat la Cluj, unde Ion Vartic şi cu mine ne-am putea duce de mai multe ori pe an la mormîntul lui, aşa cum mergem la I. Negoiţescu, la Radu Stanca şi la Papahagi, să-i ducem flori şi să mai schimbăm o vorbă.

Text publicat în *Apostrof*, anul XXI, nr. 3, martie 2010

Îi spuneam „Papahagul”

Mi s-a părut întotdeauna uşor înspăimîntător. L-am văzut prima oară în toamna anului 1976, în faţa Universităţii, într-o dimineaţă mohorîtă de octombrie, cînd plecam cu toţii la munci agricole. Era asistent, şi asistent rămăsese

şi în 1990, cînd a devenit prorector şi apoi secretar de stat la Ministerul Învăţămîntului. De cunoscut, l-am cunoscut prin 1977-'78, cînd Emil Hurezeanu m-a introdus în redacţia *Echinox*-ului. Mi s-a părut, dintre triumviri, singurul uşor înspăimîntător. Din cauza rapidităţii cu care funcţiona intelectul lui, îmi dădea senzaţia că sînt mereu în întîrziere: aşa, cu vreo cîţiva ani. În plus, un anume rigorism moral, pe care nu şi-l ascundea, făcea ca prezenţa lui să-mi fie inconfortabilă. M-am relaxat numai cînd am aflat că, în absenţa mea, a spus despre mine că am inteligenţă de băiat. De împrietenit ne-am împrietenit cu adevărat mult mai tîrziu, prin 1991-'92, cînd îl întîlneam, în jurul prînzului, în centru, aşteptînd, lîngă Oltcit-ul lui fabulos, cu care a făcut toată Europa, inclusiv Spania, „să vină Ina", fiica lui, de la orele de vioară. Stătea – el, altfel atît de nerăbdător, atît de rapid şi trepidant, cu un program atît de încărcat – stătea răbdător şi cuminte în stradă, să-şi ducă fata (care nu o dată trişa, pornind spre Mănăştur pe jos, în compania colegilor, mai veselă decît a tatălui) acasă. La aceste întîlniri întîmplătoare, vorbea continuu. Tocmai demisionase din funcţia de ministru adjunct la Învăţămînt şi avea, cred eu, o nevroză de situaţie, pe care am văzut-o apoi şi la alţii, o nevroză similară cu a proaspăt-pensionaţilor. Îl respectam pentru puterea lui de a renunţa; cînd devenise ministru – prin mai-iunie 1990 – îşi fixase cîteva lucruri de făcut (printre care o lege a învăţămîntului, pe care a şi făcut-o, dar care n-a intrat în dezbatere, şi din care, după cum mi-a spus mai tîrziu, s-au inspirat copios proiectele ulterioare) şi termenul de plecare: decembrie 1990. Şi l-a respectat, spre stupoarea tuturor; credea – şi o spunea cu voce tare – că puterea corupe, că nu e bine pentru un scriitor să aibă un prea îndelungat concubinaj cu ea.

Îi plăcea lucrul bine făcut. Profesionalismul. Îl pasiona instituţia universitară şi era obsedat de reformarea ei după standarde occidentale. Avea, după 1990, o poftă enormă de a face instituţii şi proiecte cu care să umple golurile din structurile valahe: universitatea, catedra lui de italiană, dicţionarul, programul Tempus, Societatea Dante, editura proprie, Biblioteca Italiană, Şcoala de la Roma etc. etc. au fost, toate, proiecte în care se implica trup şi suflet, cu o energie pe care nu ştiu de unde şi-o lua; din anii pe care nu i-a mai trăit, probabil. Mi-a explicat – şi ţin cont şi azi de ce mi-a spus – că în România, cînd ai un proiect, trebuie mai întîi să-ţi convingi duşmanii că lucrezi în interesul lor, apoi prietenii, şi abia apoi ai o şansă de reuşită; dacă îl urmăreşti în toate detaliile şi ai grijă şi putere să-l reclădeşti ori de cîte ori ceilalţi ţi-l dărîmă, desigur. Avea un simţ social bun, pe care şi-l folosea pentru proiectele lui; ştia, cu alte cuvinte, să obţină sprijinul chiar şi al duşmanilor lui.

Am mai învăţat de la el ce trebuie să faci cînd ai un invitat oficial la Universitate, cum trebuie să verifici din vreme camera de hotel, prizele, becurile, chiar şi dacă este hîrtie la toaletă, „căci aşa e în România". Tot de la el am auzit sentinţa definitivă contra mioritismului, pe care o transmit ca citat studenţilor mei: „E vremea ca românii să înceteze de-a mai vorbi cu oile".

Da. Ne împrietenisem, încetul cu încetul, adică puteam vorbi cu el fără să înţepenesc de spaimă. Îl puteam suna să îmi rezolve o problemă gramaticală sau să-i cer o carte. El mi-a făcut cadou Diavolul dantesc ca Logician, pentru

cartea mea de sofisme. Cînd ne-am cumpărat un Oltcit la mîna a doua, l-am întrebat, ca pe un mai experimentat oltcitist ce era, ce trebuie să-mi cumpăr pentru maşină? Răspunsul a venit ca o ghilotină: „Benzină“. Şi aşa am rămas. La benzină. Nu tu piese de schimb, pompă, cric, beculeţe etc. Doar benzină, fiindcă „aşa mi-a spus Papahagul“. Nu-l tutuiam, ceea ce-l amuza îndeajuns, dar îi spuneam – în absenţă, desigur! – „Papahagul“.

Era calul meu de bătaie la „Café Apostrof“, unde îi descriam cu dichis gentuţele, genţile şi geamantănaşul. Umbla cu o geantă mică de umăr, cu o sacoşă medie de umăr şi peste toate, îşi agonisise – de unde altundeva decît din Italia? – un geamantănaş de piele, vişiniu, cu încuietori cu cifru. Umbla cu toate aceste genţi la el şi în toate avea: cărţi. Cu o voce lirică, mi-a făcut elogiul ultimei achiziţii, cufăraşul în care încăpeau *foarte* multe cărţi. Şi dischete. Căra cu el o bibliotecă întreagă pentru studenţi, plus o bibliotecă pe tema la care lucra pe moment. Îşi aranjase o catedră cu calculatoare, imprimantă, copiator, poate prima catedră astfel dotată din Universitate, şi, cum avea oroare

să piardă timpul, lucra ba acasă, ba la facultate, transportîndu-şi textele pe dischete şi biblioteca în geamantănaş. Lucra continuu, căci era implicat în multe şi era într-o eternă criză de timp. Cînd a descoperit calculatoarele, adică prin 1990, a devenit un partizan al informaticii; şi iarăşi vocea lui devenea lirică explicîndu-mi ce grozav e să ai computer şi ce minunăţii poţi face la el şi cum mai economiseşti timpul. În 1990 a adus în Cluj, din călătoriile lui universitare în Occident, un fax, primul din oraş, cred; l-a instalat la B.C.U., şi-mi amintesc şi acum ce spectacol a făcut aflînd că bibliotecarele decuplau noaptea preţiosul instrument şi îl puneau la păstrare într-un dulap, sub cheie.

Prin 1991, cred, am pus cu el la cale să publicăm în *Apostrof* Dante în întregime, cînt cu cînt, în traducerea lui. Am început abia în mai 1997; bucuroasă că iau parte la o mare faptă de cultură, i-am făcut acelui număr o copertă specială cu anunţul: „Marian Papahagi traduce *Divina Comedie*“. Totdeauna, cînd fac un număr, ştiu de dinainte ce texte îl „vor vinde“. La numărul 5 din 1997, Dantele lui Papahagi mi-a vîndut revista. A început cu *Infernul*. Şi nu l-a terminat. Terminată e numai traducerea brută, făcută la cozile de benzină de pe vremea lui Ceauşescu, aşa mi-a spus; şi aş fi publicat-o şi-aşa, numai şi numai fiindcă îi aparţine lui.

Îi plăceau cărţile. La un moment dat, s-a supărat pe o cronică superficială apărută în *Apostrof* despre o carte de-a lui şi nu ne-a mai călcat în redacţie vreun an. Ca să-l împac, l-am momit cu o nadă irezistibilă: cărţi italiene, primite de noi, redacţia *Apostrof*-ului. Am pus pariu că nu rezistă şi vine în 24 de ore. L-am sunat cu o voce rece, mimînd plictiseala, i-am spus ce titluri am şi l-

am întrebat ce să fac cu ele, pe mine nu mă interesează. A sosit după o oră şi jumătate, aducîndu-şi fiul, pe Adrian, ca ajutor; le voia, desigur, pentru de el înfiinţata Bibliotecă Italiană.

Da. Era un om care punea mîna şi făcea. Era elegant, purta cele mai frumoase cămăşi albastre, era superinteligent – una din cele două-trei superinteligenţe pe care le-am întîlnit –, era plin de idei, era erudit, era scînteietor. Şi punea mîna să facă ce e de făcut: căra cărţi, aranja standuri de carte şi rafturi de bibliotecă. Era un om formidabil.

Bineînţeles, l-am văzut în toane rele, rău, nervos, furios, invidios. Dacă însă recunoşteai – cum făceam eu, cu perfectă candoare – că el e mai bun decît tine, că e întîiul, era în regulă: devenea înţelegător chiar şi cu slăbiciunile tale.

Nostalgic l-am văzut o singură dată, în primăvara 1994, la aniversarea a 25 de ani de *Echinox*. Atunci ne-am metamorfozat cu toţii în crai, crai ai vechiului şi adevăratului *Echinox*, şi-am lungit-o – rămăsesem, vai, 13! – prin cafenele, într-un amurg sumbru ce îngîna cu noaptea, şi nici lui, grăbitului, eficientului Papahagi, nu-i mai venea să rupă vraja şi să plece acasă. Ca şi cum ar fi ştiut că nu vom mai fi cu toţii niciodată.

Lui îi datorez intrarea mea la Universitate; aşa cum mi-a spus că pentru maşină n-am nevoie decît de benzină, mi-a spus şi că sînt numai bună pentru Universitate. Şi l-am crezut. Aşa că am regretat din adîncul inimii că el şi Nego, cititori ideali de-ai mei, nu mai sînt să le dau cartea mea despre Cioran, de care s-ar fi bucurat amîndoi, cred, şi care ar fi fost, pentru mine, semn că mi-am onorat o tăcută promisiune.

Cea mai aparte amintire cu Papahagi o am din toamna anului 1997, cînd m-a sunat cu o voce de zile mari, o voce solemnă, să-mi spună că-mi citise *Cartea mîniei*; am protestat stîngaci, că nu i-am dat-o să mi-o citească, că nu vreau să-l chinui etc.; mi-a replicat cu aceeaşi voce solemnă că el citeşte cărţile prietenilor, că e bucuros că această carte a fost scrisă; mereu solemn, oficial, mi-a făcut analiza ei şi mi-a mulţumit. Zile întregi m-am întrebat ce element nou era în vocea lui, şi apoi mi-am răspuns: respectul. Dintre puţinele medalii pe care le-am primit în viaţă, asta este printre cele mai preţioase.

Se întîmplă că îi regretăm pe cei pe care îi iubim şi îi pierdem mai mult pentru noi decît pentru ei; fără Marian Papahagi mă simt mai singură, mai pierdută, cui să-i cer sfaturi?, căci era ultima instanţă. Îl regret însă nu numai pentru mine; îl regret – sună pompos, dar asta e – pentru cultura română. Şi pentru el însuşi. Căci n-a apucat să facă decît cam 40% din ce voia, era destinat şi începuse să facă. Faptul că a murit de moartea lui, adică de prea multă muncă, nu mă consolează. Iată, în 18 ianuarie 2001 se împlinesc doi ani de la moartea lui.

Text apărut în *Apostrof*, anul XII, nr. 1, ianuarie 2001

Ioan GROŞAN

„Pentru mine, *Echinoxul*…“

[…]

– *Se cam ştie cum încep poeţii să scrie: în copilărie, ca-ntr-o joacă! Dar cum încep prozatorii? Cum şi când ai început tu să scrii povestiri?*

– Pentru că mama era bibliotecară, unul din terenurile mele predilecte de joacă era biblioteca, unde intram direct din sufrageria noastră: aşa era spaţiul locativ, în clădirea Sfatului Popular al comunei. Şi într-o zi am dat peste *Toate pânzele sus*, cartea lui Radu Tudoran, pentru adolescenţi (şi nu numai!) excepţională, după părerea mea. (Ar trebui tradusă). Am rămas aşa încântat citind-o, încât am... „rescris-o”. Asta a fost prima mea „operă” literară.

– *Ai debutat publicistic, presupun, nu tocmai greu (poţi să mă contrazici), făcând parte din gruparea Echinox. Povesteşte, însă, cum ai debutat editorial cu excepţionala* Caravană cinematografică*!*

– Am debutat relativ târziu faţă de alţi colegi de generaţie, în 1985. Primii care au spart gheaţa editorială au fost poeţii: Petru Romoşan, Traian T. Coşovei, Ion Mureşan, Eugen Suciu, Florin Iaru, Emil Hurezeanu, Alexandru Muşina, Mircea Cărtărescu, Ion Stratan, Mariana Marin etc. Prozatorii au venit mai târziu, pe această uşă întredeschisă de poezie. N-am avut mari probleme cu cenzura care, chipurile, tocmai se „desfiinţase”, fiind de fapt înlocuită cu alte comitete şi comiţii, care de care mai absconse. Meritul apariţiei aproape neschimbate a volumului *Caravana cinematografică* îi aparţine în mare măsură regretatului Florin Mugur, om şi redactor editorial de mare gust literar, un adevărat degustător al esteticii. Ore întregi, la el acasă, am pritocit fiecare frază a povestirilor, el cu prudenţa-i caracteristică, eu cu nonşalanţa şi tupeul debutantului. N-a căzut mare lucru din această operaţiune pe text deschis, o propoziţie sau două. Îi datorez enorm lui Florin Mugur. Dumnezeu să-l odihnească în Biblioteca Lui!

– *O întrebare ipotetică (deci tâmpită): dacă ai fi rămas la Cluj, în zona Clujului sau dacă te-ai fi întors profesor în Maramureşul natal, care crezi că ar fi fost destinul tău?*

– Cu siguranţă altul. Am convingerea că, scriitoriceşte, m-aş fi ratat.

– Ce grupări sau cenacluri frecventai? Ce rol au avut ele în devenirea prozatorului Ioan Groşan?

– Am frecventat *Echinoxul*, care nu mai era un cenaclu propriu-zis, ca pe vremea întemeietorilor, ci era mai degrabă un cenaclu ambulant, cu dese opriri la cafeneaua *Arizona*, după şedinţele serios-ludice din cămăruţa redacţiei. Pentru mine, *Echinoxul* a însemnat mai mult decât facultatea de filologie. De la „triumviratul" Ion Pop – Marian Papahagi – Ion Vartic, deseori însoţiţi de profesorul Zaciu şi de Augustin Buzura, am învăţat ce-nseamnă respectul valorilor estetice, cum putem ocoli ideologia sufocantă a acelor timpuri, cum să nu facem compromisuri ş.a.m.d. – adică exact lucrurile de care are nevoie un june aspirant într-ale literaturii.

De la Cenaclul de luni, după ce-am fost repartizat în Bucureşti, în 1978, am învăţat alt lucru esenţial: analiza poeziei, precedată neapărat de iubirea faţă de ea. Îmi aduc aminte şi acum cu plăcere de disecţiile „pe viu", neiertătoare, pe care le făceau pe poemele nu-importă-cui Ion Stratan, Traian T. Coşovei, Florin Iaru, Doru Mareş, Muşina, Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter. Şcoală adevărată, ce mai! Într-un fel, Cenaclul de luni era inversul *Săptămânii*, în sensul că, pentru a te consacra, trebuia fie să fii înjurat în *Săptămâna*, fie lăudat de lunedişti. Din fericire, eu am avut parte de amândouă tratamentele...

– Când ai devenit conştient că a apărut o nouă generaţie literară, cea optzecistă, şi că îi aparţii?

– La începutul anilor '80, după ce debutaseră în trombă poeţii pomeniţi înainte, plus grupul Cinci, la Editura Litera, plus *Desantul* în proză girat de Crohmălniceanu. Atunci mi-am dat seama că se scrie dacă nu „altceva", atunci cu siguranţă „altfel".

– Dar prietenia literară a avut vreun rol în sudarea diferitelor grupuri/grupări în cadrul generaţiei?

– Prietenia e esenţială, mai ales între debutanţi. Noi am avut şansa să ne cunoaştem încă din armată, fiind prima promoţie care a fost luată în cătănie imediat după reuşita la facultate. Apoi am profitat din răsputeri de toate taberele acelea de „instruire" de la Izvorul-Mureşului sau de la mama dracului, de simpozioane, colocvii studenţeşti etc. Aşa s-a făcut că ne ştiam între noi, eram, noi, clujenii, prieteni la cataramă şi cu ieşenii şi cu bucureştenii şi cu timişorenii şi cu craiovenii şi cu braşovenii şi cu sighişorenii ş.a.m.d. Aveam ceea ce se cheamă în armata franceză „l'esprit du corp" sau, mai pe româneşte, un spirit de haită (nu degeaba un poem al lui Romoşan se numeşte *Lupii tineri*). Ei, între timp lucrurile sau mai schimbat, dar multe prietenii au rămas.

[…]

(Din interviul realizat de Dumitru Augustin Doman în Argeş, Nr. 3 / martie 2009)

Gheorghe PÂRJA

Deseşti, Saloanele de toamnă ale poeziei

Nu ştiu exact când m-am hotărât să duc poezia şi poeţii la Deseşti. Ştiu că apropierea de miracolul cuvântului s-a întâmplat pe când eram elev la Liceul pedagogic din Sighetu Marmaţiei avându-l aproape sfătuitor pe poetul şi pictorul Gheorghe Chivu, prieten cu Constant Tonegaru şi Emil Botta. La orele de caligrafie şi desen, Domnul Chivu venea cu o geantă burduşită de cărţi şi reviste literare şi până elevii desenau mărul sau ulciorul puse pe catedră (desen după natură) ori caligrafiau încet literele alfabetului, Profesorul se cufunda în lecturi din cărţi cu coperţi îngălbenite. Pentru întâia oară am văzut volume de Rilke, Trakl apoi Horia Stamatu, Simion Stolnicu, Ion Barbu, Blaga, Arghezi. După ce am îndrăznit să-i arăt prima poezie, ca semn al îndrumării literare mi-a împrumutat fascinantele cărţi de poeme. Din aproape în aproape am devenit un cititor pasionant, lecturile acelea marcându-mi definitiv universul meu liric. Când m-am întâlnit cu scriitorii sătmăreni – Ion Baias, Radu Ulmeanu, Ion Bledea, Emil Matei – aveam suficientă informaţie pentru dialog. De unde ni se trage prietenia peste viaţă şi moarte cu admirabilii prieteni din oraşul de pe Someş. Între timp în Marmaţia se pregăteau pentru aventura lirică Echim Vancea, Gheorghe Mihai Bârlea, Ileana Mihai. Cert este că pe Uliţa Bisericii din Deseşti un tânăr, care eram eu, aduna la casa părintească multe cărţi. Mai ales de poezie. În 1968, debut în revista „Luceafărul" girat de prozatorul Alexandru Ivasiuc (seria Ştefan Bănulescu). Se întâmplase ieşirea în lumea literară. Apoi anii de studenţie bucureşteană au fost aureolaţi de întâlniri mirabile. De la Nichita Stănescu la Marin Preda, de la Romulus Vulpescu la Gheorghe Pituţ. În frunte cu Laurenţiu Ulici. Cu mulţi am rămas prieten până dincolo de moarte. Vacanţele studenţeşti mi le petreceam acasă, la coasă mai ales în Valea Mătrăgunii. Locul meu miraculos devenit ulterior pentru mine motiv liric. Acolo în nopţile cu lună, pe vreme ploioasă în cortul de fân duceam dorul caldarâmului. Şi cred că mi-am repetat de multe ori: ce frumos ar fi dacă prietenii mei, scriitorii, ar veni pe aceste locuri. Credeam că prezenţa lor în universul meu arhaic ar înnobila cărările şi văile. Având în mine un accentuat sentiment al solidarităţii cu lumea, al prieteniei, am construit mult îndrăzneala de a fi gazdă aleselor spirite.

S-a potrivit ca Festivalul de poezie de la Sighetu Marmaţiei să prindă viaţă. Eram implicat în devenirea lui.

1979. Anul marca o relaxare din interior a Festivalului sighetean de Poezie. Deşi erau suficiente presiuni ideologice din exterior – în moda vremii – cu directive monocolore care dirijau cultura în numele unei stări care s-a dovedit

a fi găunoasă şi străină spiritului profund şi neliniştit al creatorilor, au existat multe firi neîmblânzite care doreau să trăiască sub steaua demnităţii, ocolind versificările panegirice, încolonarea la ordin şi ploconelile conjuncturale. Erau valorile poeziei româneşti contemporane care şi-au asumat libertatea de a fi ele însele, de a ţine pasul cu cadenţa marii poezii, care sondau adâncurile spiritului refuzând superficialitatea, chiar cenzura care ghilotina nu de puţine ori textele. Atunci, în octombrie 1979, am sugerat ca una dintre serile celebrului Festival „care devenise o oază de poeticitate necoruptă" (Laurenţiu Ulici) să o petrecem în satul meu natal: Deseşti. Ca un refugiu din faţa ochilor prea curioşi, ca o întoarcere spre linişte sau dacă vreţi ca o probă de cunoaştere a celor veniţi din ţară, a unei realităţi săteşti. Acum cred că era tocmai împlinirea gândului din cortul de fân din Valea Mătrăgunii. Mizam pe câţiva intelectuali din sat, care mi s-au alăturat (Vasile Pop Taina, Andrei Făt, Parasca Făt). A fost să fie ca invitat de onoare al Festivalului Nichita Stănescu. Despre drumul Poetului în Maramureş m-am referit în volumul *Călătoria îngerului prin Nord*.

Gh. Pârja cu Nichita Stănescu

Aşa că, sâmbătă, 19 octombrie, spre seară, marele poet intră în Deseşti într-o companie strălucită: Gelu Ionescu, Laurenţiu Ulici, Dinu Flămând, Damian Necula, Ion Drăgănoiu, Ioana Crăciunescu şi Tudor Gheorghe. Căminul cultural era înstruţat cu crengi de brad. Sala plină până la refuz. Oamenii satului, intelectuali de pe Văile Marei şi Cosăului, au venit de bună voie la o seară de poezie care a ţinut până după miezul nopţii. După cum era de aşteptat, Nichita a susţinut în plină noapte un recital de zile mari. Era o linişte în sala aceea mare din Deseşti pe care o aud şi acum. Îl ascultam pe Nichita, îi urmăream mişcările. Vocea lui se acorda cu privirile sutelor de ochi. Acolo parcă se preda o estetică a tăcerii. Aristocrat în vers, parcă patina pe suprafaţa Lumii. Apoi, dezarmant de firesc şi cuceritor, a intrat printre săteni. În acea noapte Nichita a jucat cu feciorii satului cel mai îndrăcit joc: bărbătescul. Toţi jucau în ritmul ceterii, numai el a inventat un pas în contratimp. Un pas al lui, care se armoniza de minune cu ritmul consacrat. Atunci, în seara aceea de octombrie, i-am propus să vină în fiecare an la Deseşti. În mintea mea, parcă se contura ideea că manifestarea va avea durată. Împreună cu Nichita, am botezat întâlnirea anuală a poeţilor din satul de pe Valea Marei: SERILE DE POEZIE DE LA DESEŞTI, ca o replică nordică şi românească la Serile de Poezie de la Struga, unde în catedrala de pe malul lacului Ohrid,Nichita a fost încoronat cu marele premiu internaţional Cununa de Lauri. Nichita a mai trecut prin Deseşti în anul 1980. Apoi a venit întunecatul decembrie din anul 1983. Un an mai târziu, 1984, am inaugurat într-o sală a căminului cultural din Deseşti un loc al memoriei. O sală unde am

aşezat în singurătatea pereţilor fotografii care aminteau de trecerea poetului prin Maramureş. Atunci, la lumina lumânărilor aduse de preotul Sighiartău de la Biserică (curentul electric s-a întrerupt ciudat) am inaugurat sala memoriei şi am botezat manifestarea Serile de Poezie „Nichita Stănescu" de la Deseşti. An după an, toamna, nume de primă mărime ale literelor româneşti contemporane au fost la Deseşti. Lista e covârşitor de lungă. Developez memoria şi amintesc câteva prezenţe care au sfinţit locul: statornicul Laurenţiu Ulici, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Dinu Flămând, Ion Mircea, Adrian Popescu, Horia Bădescu, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Prelipceanu, Matei Vişniec, Adrian Păunescu, Anghel Dumbrăveanu, Ioan Groşan, Teohar Mihadaş, Lucian Vasilescu, Ion Mureşan, Angela Marinescu, Marin Mincu, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu, Vasile Tărâţeanu, George Vulturescu, Ioan Flora, Eugen Uricaru, Mircea Petean, Ioan Moldovan şi încă foarte mulţi alţii. Au mai poposit la Deseşti poetul academician Adam Puslojic, poetul Radomir Andrici, acum preşedinte al Uniunii Scriitorilor din Serbia, scriitori din Cehia, Franţa, Olanda, Belgia, Ungaria. Manifestarea de pe Valea Marei şi-a întărit prestigiul intrând în orizontul de aşteptare al poeţilor tineri. Aici şi-au făcut începutul Cristian Popescu şi Ioan Es. Pop. Au rămas de referinţă sufletească întâlnirile din grădina învăţătorului Vasile Fodoruţ, iar după stingerea lui din viaţă ele s-au mutat în curtea mea părintească de pe Uliţa Bisericii, gazdă primitoare fiind de fiecare dată Mama Doca, unde se petrec recitaluri de poezie, lansări de cărţi, iar în ultimul deceniu se decernează marele Premiu „Nichita Stănescu". Pe covorul de iarbă, e adevărat într-un cadru mai puţin obişnuit, dar care nu-şi pierde solemnitatea au acceptat premiile cu numele marelui ploieştean poeţii: Ion Mureşan, Adam Puslojic, Nicoale Dabija, Janos Szenmartony, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Ungaria, Horia Bădescu, Nicolae Prelipceanu, Adrian Popescu, Mircea Petean, Gheorghe Grigurcu. Nu mi s-a părut că citesc în ochii valoroşilor scriitori premiaţi vreo sfială că lipseşte covorul roşu înlocuit cu iarba plină de trifoi. Ba din contră, o bucurie discretă am observat-o. După cum vedeţi, încet încet mă apropii de gândul acela din cortul de fân din Valea Mătrăgunii. În atâta amar de vreme nu ai avut în Deseşti şi întâmplări cu scriitori?, mă întreabă Irina Petraş cu un prilej. O, Doamne, îi zic, destule că aerul tare al munţilor Gutâi rimează cu apa ospăţului provenită din rădăcina de creangă ori pur şi simplu din revelaţia artistică. S-au întâmplat mari împăcări, mici discordii. Unele merită evocate, altele aparţin nopţii. Oricum două mă străduiesc să le recapitulez.

Poeţii lui Pârja. Undeva, dincolo de un sfert de secol, prin saloanele de toamnă ale poeziei de la Deseşti, refugiaţii lirici au obţinut ca noaptea să fie luminată. După retragerea pedestraşilor spre Sighet, câţiva cavaleri ai rezistenţei au socotit că merită să-i apuce dimineaţa la familia Făt. O nobilă familie de spirit şi gândire. Colo, spre revărsatul zorilor, când caii nechează după apă şi otavă, un grup răzleţ de poeţi se îndreptau spre staţia de autobuz din Deseşti. Doreau să ajungă la Sighet pentru a se alătura armatei disciplinate (vorba vine). Nu ştiu cum se face că Ion Mureşan şi Mihai Olos, mai erau câţiva,

unul dintre ei era desculţ, veneau agale spre staţie. Era o zi de octombrie brumat. Pe atunci tatăl meu era la centrul de lapte din sat. Cu noaptea-n cap femeile veneau cu olurile spre centru. Când i-au văzut pe cei cu pricina una dintre femeile satului a spus: „uite, ăştia-s poeţii lui Pârja". Acela eram eu iar tata niciodată nu s-a uitat la mine cu reproş că am asemenea prieteni care strică într-un fel ordinea satului. Aşa am ajuns, mai în glumă mai în serios proprietar de poeţi în viziunea unei femei din Deseşti. Dar poetul Ion Mureşan ştie mai multe.

Împăcare la Deseşti. O altă întâmplare, socotesc puţin mai elevată, face parte din stările nemărturisite ale întâlnirii. După ce am instituit marele Premiu „Nichita Stănescu" de pe covorul de iarbă din curtea casei părinteşti, în anul 2006 nu eram hotărât cui să-l acordăm. Folosesc pluralul deoarece mă consult în fiecare an cu membrii juriului sighetean în acest sens. Vine spre salvarea nehotărârii mele scriitorul Radu Ţuculescu. Îmi zice: „Ce-ar fi să-i dai premiul Nichita Stănescu lui Gheorghe Grigurcu". Brusc am fost de acord neuitând că este de notorietate polemica purtată de venerabilul critic şi poet cu promoţia lirică a anilor 60, mai ales cu Nichita Stănescu. A cărei importanţă în ordine estetică încerca s-o minimalizeze. Niciodată nu am fost iritat de poziţia critică a domnului Grigurcu faţă de Nichita. Îi respectm părerile. Fiind în acord cu propunerea scriitorului clujean, nu eram foarte liniştit faţă de reacţia domnului Grigurcu. Chiar mă aşteptam să refuze premiul. M-am înşelat. În curtea casei mele părinteşti, pe covorul de iarbă, criticul şi poetul Gheorghe Grigurcu, cu un gest ceremonios şi cuvinte de mulţumire, a primit marele Premiu care poartă numele lui Nichita. Aşa am avut sentimentul unei împăcări nemărturisite a domnului Grigurcu cu NICHITA la Deşti. Poetul Ion Mureşan a spus în stilul lui că acest gest întruchipează o ediţie istorică la Deseşti. E adevărat, noi am vrut să omagiem cariera unui mare critic şi poet, mai ales că împlinea şapte decenii de viaţă. Încolo poate fi multă poezie.

Saloanele de toamnă ale poeziei de la Deseşti, în bunul obicei al oaspeţilor de a lăsa un cuvânt de mulţumire prin vreme au înscris pe mesele de lemn lucitor gânduri care au devenit istorie. Îmi amintesc de câteva: „Cu bucurie şi emoţie am trecut pe la Tine, Nichita, dragule" (Nicolae Breban), „Dacă va fi să sune ceasul de apoi, această vatră magică a etosului va fi ultima care va înclina steagurile fiinţei noastre de Nefiinţă. Aduc pe mâini ţărâna serilor... " (Teohar Mihadaş), „Dacă trecând Gutâiul, într-un octombrie, te poţi întâlni cu Dumnezeu, la Deseşti îţi poţi auzi paşii veniţi spre oameni din eternitate" (Horia Bădescu), „Aici la Deseşti, unde Nichita a venit şi a rămas într-o cameră cam rece şi austeră, le urez deseştenilor să-şi îndesească puterile spirituale ca să poată duce povara urmelor pe care poeţii le lasă în ochii frumoşi ai copiilor ce-i privesc" (Marin Mincu), „Altarele mărunte, slujesc credinţele mari" (Mihai Şora), „Venind de-a lungul meridianului Doinei eminesciene, din Basarabia (de la Nistru pân la Tisa) pentru a institui aici, la Deseşti, spiritul magnific al poeziei lui Nichita" (Arcadie Suceveanul, Chişinău), „Am venit şi eu să colind stelele, atât de limpezi peste Deseşti şi să mă vindec de toamnă cu descântecul lor"

(Marin Sorescu), „Gripă în tren dimineaţa. Deseşti după-amiază. Adică poezie, domnul învăţător Fodoruţ. Prietenul Pârja şi toţi oamenii satului. Ca o vrajă. Ajung să scriu pe la orele 23,59 sunt un om sănătos” (Denisa Comănescu). Iar Matei Vişniec, mergând pe urmele căii ferate care străbătea Deseştiul, alcătuieşte un poem. Mi-l lasă în dar. La Paris nu-l are. Are titlul **Mireasa**: „*Pe cât te-aş iubi / Mireasă fugară / Dar scurtă, prea scurtă / E noaptea de vară / Cu tine-aş petrece / În nunta beţie / Dar scumpă ca dracii / E apa sălcie / Te-aş duce în lume / Cu trenul furată / Dar mult prea îngustă / E calea ferată*”.

Mama Doca și Adam Pusloiici

Saloanele de toamnă ale poeziei la Deseşti au în acest an trei decenii şi jumătate. Eu mă semnez cu gândul bine conturat, împlinit, acela din cortul de fân din Valea Mătrăgunii. *Gheorghe Pârja*

Sus:
Adrian Marino, Gheorghe Pârja,
Mircea Carp, Gheorghe Mihai Bârlea,
la Baia Mare.

În dreapta:
Adrian Păunescu, Gheorghe Pârja,
Laurenţiu Ulici, Sergiu Adam,
George Ţărnea, Adrian Popescu

Jos: Gheorghe Pârja, Marin Sorescu,
Angela Marinescu, Marin Mincu

Marcel MUREŞEANU

Libertatea scriitorului

– Domnule Marcel Mureşeanu, un interviu este, dicolo de dialog (sau simulacru de dialog), şi o confesiune făcută cititorului. Cum aţi începe această confesiune?

– …Asigurându-vă, de la bun început – dacă mai este nevoie – că multora dintre noi le-a trecut pofta de confesiuni. Strânşi, ca icul (strămoşească şi nepieritoare unealtă), în crăpătura dintre două „veacuri", ne vine din ce în ce mai bine *ţipătul* – copil al spaimei – decât şoapta, lumina mică, pâlpâindă, a confesiunii. Dar iată că, încet-încet, din te miri ce, se născu şi acest început de confesiune. Cititorului, numai bine…! Când scriu simt însă gustul amar al gândului său că nu-l mai înfricoşează cu nimic Cuvântul, şi că nu mai crede în puterea lui de a face minuni. Dar vorba „disperantului" Kierkegaard, „nu există disperare care să fie cu totul fără obstinaţie".

– Ce înseamnă libertatea de creaţie? Cum se condiţionează, dacă se condiţionează, cenzura interioară şi cea exterioară (ideologică, financiară – mă refer la editare)?

– Libertatea de a-ţi permite, ca scriitor, ca artist, cât mai puţine libertăţi. Ca ochiul lui Dumnezeu, ochiul celui care te drămăluieşte (ca pe-o pupăză) în târgul de păsări exotice aflat la ieşire din Ficţiune, ochiul semenului tău este mereu deasupra ta. **În adâncul său, nici un cititor nu iubeşte scriitorul.** „Luaţi aminte!…" Ce de locuri comune se pot trezi în continuarea acestui răspuns. Risc, totuşi: cenzura interioară este o „instituţie" greu de organizat, ca un serviciu secret cu un singur om! Pe acesta, chiar dacă-l aşezi între ţepuşe, tot adoarme de la o vreme. Şi-n visul ce se deşteaptă în lăuntrul lui se vede pe sine ca o umbră mare, acoperitoare a tuturor celorlalţi. Pe când cenzura exterioară este mai la vedere, inconfundabilă şi duşmănoasă, nu ca un tăvălug, ci mai degrabă ca o cocotă capricioasă, care nu iese în lume decât cu bătrâni bogaţi şi nu adoarme decât cu braţul de fier al balaurului sub cap. Puţini sunt cei care, acum, investesc în literatură şi în celelalte arte, dar, fiţi siguri, specia lor nu va dispărea. Înşişi *autorii* – ca să folosim acest cuvânt încăpător, au devenit mai inventivi, mai vii şi mai pregătiţi în relaţia lor cu *marea indiferenţă*. De fapt, iată o realitate incontestabilă lângă umărul nostru: există mai multe edituri în România decât câţi scriitori sunt. N-avem de ce plânge foarte tare, cu ochii fixaţi pe para mălăiaţă, făcând din ea, în buna tradiţie donchişotească, o sabie a lui Damocles. Iar dacă „opera" e să aibă un mare destin, îl va avea. Nu înseamnă că statul trebuie să se uite la noi ca la câini „bagabonţi" şi să ne zâm-

beească numai când vin marii controlori din cele străinătăţi. Dar, mai spuneam undeva – şi nu obosesc să repet şi să cred, din păţite – că şi în regimul de prea tristă amintire prea mulţi au fost scriitorii care s-au prostituat din „plăcerea“ lor şi nu pentru că vreun zbir politic îi bătea cu biciul să scrie imne. Firi năstruşnice, nevricoase! […]

– În ce măsură este relevantă apartenenţa la o generaţie? Este catalogarea unui scriitor într-o anumită generaţie viabilă?

– Apartenenţa scriitorului la o generaţie pentru mine este irelevantă. Scriitorului nu-i este interzisă nici o *ambrozie*. Mâncarea zeiască e pentru toţi. E altceva că o generaţie, din mizerabile motive, ajunge fum şi pulbere şi cenuşă, rămânând îngenunchiată de la naştere până la moarte, iar alta are parte de o vreme belă şi aburoasă. Celor aflaţi în serviciile istoriei şi criticii literare nu le putem reproşa că „prăjesc“ termenul pe toate părţile, fiecare după reţeta sa. Urcaţi-vă pe acest promontoriu al mileniului şi întoarceţi-vă privirea îndărăt! Câte generaţii vedeţi? Mai observaţi atât de bine graniţele între ele? Dar, pe de altă parte, cine ar putea nega, oare, că există?!…[…]

– Aţi absolvit facultatea la Cluj, aţi scris foarte mulţi ani la Suceava şi Iaşi. Care este spaţiul formării sau al maturizării poetice? Influenţează un anumit topos creaţia unui artist?

– Nu spaţiul, ci timpul te maturizează. Înşelându-mă, îmi prelungesc mereu iluziile imaturităţii. Am scris timp îndelungat în Bucovina, dar am publicat cel mai mult în Cluj, apoi în Bucureşti şi Iaşi. Locul intră în literatura ta măcinându-te, te adăposteşte, te respinge, te lasă să-ţi scarpini spinarea de el, apoi îţi sapă groapa. Am trăit prin sate, dar n-am avut un sat al meu, am trăit prin oraşe, dar n-am rămas singur cu niciunul. E ca şi cum aş locui în propria-mi memorie. Nu-i o fericire.

(„Informaţia Cluj“, 1998)

(fragment din *Coperta a IV-a*, cartea de interviuri a lui **Ioan-Pavel Azap**, 2010)

C. Cubleşan
Marcel Mureşeanu
Mircea Popa

Alexandru VLAD

Secvenţe alese de *Biographia literaria*

Dacă suntem de acord că primele două momente importante în viaţa unui scriitor sunt debutul în presa literară (un fel de botez) şi debutul în volum (un fel de prima împărtăşanie – ca să rămânem în contextul primei comparaţii), trebuie să recunoaştem că reţinem contextele în care aceste două momente importante au avut loc, ca fiind parte din istoria literară personală. Ori măcar din primul volum al acesteia.

Astfel, la începutul anilor optzeci, înainte de-a fi debutat şi chiar după aceea, scriam în cafenele, sau uneori în bibliotecă, unde altundeva? În camera de cămin unde se defulau toţi, unde indiscreţia era de-a dreptul spontană? Scriam deci în cafenele, unde masa la care bei cafea se înconjoară de zgomotul difuz al localului, şi unde doar tu scrii. În bibliotecă toţi scriau. Şi revin, zgomotul difuz din cafenea este una din cele mai bune izolaţii fonice pe care le-am probat. Aici făceam notiţe sibilinice, căutam soluţii de dialog, vânam adverbe care să dea şi verbului culoare. Renunţasem la poezie, scriam proză deja, pentru că Al. Cistelecan, în liceu, m-a scos fără milă din rândul veleitarilor în poezie, retezându-mi-o în faţa tuturor şi spunându-mi că poezia nu începe de la expresivitatea proprie (şi căznită), ci neapărat de la aceea a elegiilor lui Nichita Stănescu! Pe care el le citise. Şi nu admitea, pe vremea aceea, nici un fel de autoindulgenţă. Dar tot el m-a atras la *Echinox* şi aici, în numărul din septembrie 1973, mi-am văzut pentru prima oară numele trecut sub un fragment de proză. În anul următor, acceptat în colectivul redacţional, numele avea să treacă deasupra textelor şi să fie cules cu litere ceva mai mari. Iar la un număr jubiliar am avut chiar şi o fotografie. Repede am început să văd diferenţele subtile dintre textul scris de mână, cel dactilografiat şi mai apoi cel tipărit. Textul tipărit se relevă, pentru oricine la vârsta aceea, cu noi insuficienţe şi greşeli. Eram subiectiv cu propriul meu text, cum sunt probabil poeţii. Câtă vreme e scris de mână ţii la acele greşeli ca la nişte calităţi; când îl vezi dactilografiat greşelile sar în ochi, se cer rezolvate; iar când vezi textul tipărit îţi doreşti să-l mai fi scris o dată înainte de-a deveni public. Acestea sunt primele lucruri foarte importante pe care le-am învăţat eu la *Echinox*.

Sigur, *Echinoxul* era o şcoală pentru toţi. Mai ales pentru critici şi, culmea, pentru poeţi. Pot numi critici care au învăţat un limbaj plin de concepte. Şi pe urmă le-a luat cam tot atâţia ani să scape de ele. Ion Pop repara accidente onomastice, boteza poeţii (Dan Damaschin, Al. Pintescu sau Ion Cristofor îi datorează şi azi câte-un purcel), dar era în acelaşi timp „cel ce privea peste umărul lor" (citez din Robert Graves – poetul), adică pieptăna şi poemele, ca

nu cumva să nu fie, probabil, în buna tradiţie intelectuală echinoxistă. Glumesc, dar nu foarte tare. Prozatorii, mai puţini (Uricaru, Runcanu şi alţii, până la subsemnatul), au scăpat din acest punct de vedere mai uşor. Dar mai trebuia fiecare să scriem uneori recenzii şi alte texte, şi aproape toţi ne-am exersat în arta traducerii. Oricum, exigenţa nu lipsea, textele trebuiau de multe ori rescrise. De aceea spun că a fost o şcoală, inclusiv pentru creatori. Astăzi aceştia sunt mai liberi, sau poate mai dezinhibaţi. Sau poate, ei s-o spună, simt lipsa unei asemenea şcoli.

Am fost acolo preţuit şi dintr-un alt punct de vedere. Mi-am exersat la *Echinox* şi aptitudinile de dactilograf, la o maşină de scris antedeluviană, căreia mereu îi lipsea câte ceva. Dactilografierea materialelor era mereu o problemă şi auzeai din stradă ţăcănitul exasperant de rar şi neregulat cu care unul din băieţi stătea până târziu ca să-şi transcrie un text după tot felul de ciorne chinuite. Eu scriam fluent şi chiar rapid dacă găseam pe cineva să dicteze. Mă obişnuisem cel mai bine cu vocea şi ritmul lui Ioan Moldovan. Marian Papahagi a renunţat chiar de câteva ori la îndemnizaţia lui de o a sută şi ceva de lei ca să mă răsplătească pentru eforturile şi dispoziţia mea. N-o ştiam, dar mai târziu aveam să-mi câştig pâinea vreme de ani buni ca dactilograf într-o mare întreprindere de transporturi.

Echinoxul mi-a dat şi o familie, prima familie literară din care am făcut parte. Mai mult, aceasta venea într-un moment când poate riscam ca boema să mă îndepărteze de orice alt fel de apartenenţă.

Aş mai avea şi alte lucruri de care să-mi amintesc, destule, ele s-au aglutinat oarecum, nu pot să uit celebrul Registru[1], care nu ştiu pe unde o fi, dar era încărcat de semnături astăzi celebre. Ceea ce scriai acolo, de fapt un mesaj pentru ceilalţi cum că au fost duse la tipografie anumite pagini, sau că s-au cules altele, trebuie mers până la o anumită „somitate" după un material care va fi gata până mâine, şi altele la fel, trebuia să aibă neapărat „stil" şi mai ales umor. Acolo îşi consemna şi Ion Pop „coniacele redacţionale" cu care ne gratifica pentru un lucru bine făcut.

Tot la *Echinox* aveam să văd primii scriitori „naţionali”, adică veniţi de la Bucureşti. Au trecut prin redacţie Ion Horea şi Romulus Vulpescu, iar sărbătorirea a zece ani de la apariţia revistei a adus la Cluj personalităţi pe care noi, la vârsta aceea, le consideram aproape legendare. Atunci i-am cunoscut pe Mircea Iorgulescu, Norman Manea şi Alexandru Paleologu, de exemplu, ca să-i pomenesc doar pe cei cu care aveam să dezvolt (nu chiar din acel moment, totuşi), o adevărată prietenie. Nu ştiu dacă nu cumva unii dintre ei nu se aflau la Cluj pentru prima oară, sau oricum reveneau după foarte multă vreme. Norman Manea căuta cizme de piele pentru doamna lui, aşa că am ajuns la magazinul de prezentare al fabricii „Clujana", cu Mircea Iorgulescu (care mă pomenise deja în articolele lui din „Luceafărul") am luat masa la „Pescarul". Pe conu' Alecu n-am îndrăznit să-l abordez. Pe lângă el se aţineau cei mai mari. Ţin minte că pe scena Casei de Cultură a Studenţilor, în faţa tuturor oaspeţilor

[1] Vezi, în acest volum, transcrierile lui Aurel Şorobetea (n.ed.)

s-a rupt scaunul tocmai cu proaspătul autor al romanului *Cădere liberă* spre hazul lui R.G. Ţeposu. Iar în ultima seară, la o masă de încheiere organizată sus la COLA (restaurantul clujean al scriitorilor, pe vremea aceea) am stat de vorbă cu o singură persoană, singura despre care nu ştiam cine este, un om liniştit şi care a preferat să vorbească cu mine şi nu să se amestece în animata discuţie generală. Ziua următoare Emil Hurezeanu mi-a spus că de fapt mă întreţinusem cu Wolf Aichelburg, despre care se zvonea că ar fi nobil şi că l-ar fi chemat de fapt Wolf von Aichelburg. Nu peste multă vreme acesta a plecat din ţară. Şi pe atunci Mircea Martin ne părea chiar şi nouă un tinerel. Vizita acestui comando cultural certifica valoarea şi reputaţia revistei la nivel naţional. Apoi voi pleca la Bucureşti ca să-i iau lui Constantin Ţoiu un interviu pentru *Echinox*, am păşit astfel la Casa Scânteii, la *România literară*. Romancierul, în plină vogă, a refuzat interviul (dăduse deja prea multe în ultima vreme, susţinea el), dar m-a invitat la faimosul restaurant al Uniunii, unde i-am cunoscut pe Regman, Dimisianu şi Ioanichie Olteanu. De aici până la debutul meu în *România literară* (girat de acelaşi Constantin Ţoiu) a mai fost un singur pas. Iar cunoştinţele făcute la jubileu şi faptul că aveam să fiu după câţiva ani de multe ori în casa de pe Voinescu (la Mircea Iorgulescu care se plângea că-şi surprinsese fetele citind cu lanterna sub plapumă), sau pe Calea Victoriei 2 (la Norman Manea care îmi arăta din balcon cupolele de mucava puse de probă peste Casa Poporului) sau pe strada Armenească la Alexandru Paleologu (care a scos o dată o sticlă de vodkă *Stolichnaya* de după ediţia integrală, culeasă cu litere gotice, a lui Goethe), m-au ajutat să mă simt o vreme ca acasă în viaţa literară a Bucureştilor. Bucureştenii erau generoşi cu mine. I-am cunoscut pe membrii Cenaclului de Luni, am legat cu ei o prietenie durabilă, m-au adoptat şi m-au ridicat fără să mă întrebe prea multe la rangul de optzecist.

A urmat debutul în volum. Acesta a început în 1974 şi a durat pentru mine până în 1980. Eram gata cu *Aripa grifonului*, un volum de proză scurtă, încă din 1973. Tradiţia clujeană, instaurată cumva de la sine la editura Dacia, cerea ca pe coperta a patra să semneze un text de întâmpinare D.R. Popescu. Se debuta altfel doar în parcimonioase volume colective, fusese deja declanşată aşa-zisa criză de hârtie, orice carte însemna un copac mai puţin, volumele se amânau de pe un an pe altul, uneori la nesfârşit. I-am înmânat marelui om volumul şi acesta m-a întrebat, cu directeţea-i cunoscută, dacă este o carte bună. I-am spus fără ezitare (cu aceeaşi directeţe) că da – altfel aş mai fi scris-o? După fix un an m-am dus şi am făcut anticameră ca să-i aflu opinia. Nu-şi mai amintea, rătăcise manuscrisul pe undeva prin sertare, fuseseră între timp congrese ale educaţiei socialiste, era un om ocupat. Dar volumul era şi la editură, nu? Nu l-am predat acolo, i-am spus. De ce?! I-aşteptasem opinia, chiar şi un text care să mă treacă de bariera editorială. Un text? El scria aceste texte în 20 de minute, atunci când cartea era deja în tipar. În naivitatea mea crezusem că el citea cărţile pe care le gira. Atunci cine pe cine ajută, l-am întrebat. Dumneavoastră pe mine să scot o carte, sau eu pe dumneavoastră să scoateţi un text? Spusă în auzul tuturor replica a avut efectul unui epitaf. DRP, după cum l-am cunoscut mai târziu, nu se supărase, dar redactorii *Tribunei* m-

au ţinut minte şi vorbeau despre mine ca despre omul pe care nu-l iubeşte şeful. Volumul avea să stea câţiva ani degeaba în editură. În vremea asta au debutat alţii, eu a trebuit să mă duc în armată, timpul trecea, frustrarea creştea. Am retras volumul şi am venit cu el la Albatros, unde exista un concurs de debuturi. Mircea Sântimbreanu, directorul de-acolo (pe care-l citisem din copilărie cu *Vacanţa mare*), mi-a spus-o pe şleau: „La concurs am interesele mele, debutează în altă parte şi eu îţi scot a doua carte". Am ajuns astfel la Cartea Românească, singura editură care evitase cumva mascarada concursului. Editoarei nu i-a prea plăcut cartea („amoruri stradale, nimicuri"), dar s-a decis s-o scoată, având în vedere buna mea cotă. Publicam deja în toate revistele, scriseseră despre mine C. Ţoiu, M. Iorgulescu (o avancronică în *România literară*, ca să forţeze apariţia) şi alţii, şi eram privit ca un talent... viguros. În perioada de aşteptare am refăcut cu atenţie cartea, dar manuscrisele se vor încurca în mapa de la editură şi avea să iasă tot varianta nefinisată. Şpalturile avea să mi le aducă tocmai DRP la Cluj. Când am luat premiul de debut pentru 1980 eram deja un sceptic, nu m-am dus la Bucureşti, iar premiul mi l-a adus severul Adrian Marino, care mi-a cerut pentru asta chitanţă.

Ajuns aici trebuie, probabil, să-mi promit: Va urma.

Alexandru Vlad cu
Nicolae Manolescu şi Horia Gârbea,

cu Nicolae Breban,
cu Vasile Gogea

Claudiu GROZA

Tracul poetului...

În 1990 eram un adolescent filiform şi timid în relaţiile sociale, mai ales când aveam de-a face cu scriitori sau artişti, oameni „legendari" în ochii mei de aspirant într-ale literelor şi artelor. Frecventam cam toate evenimentele culturale ale Clujului, dar ca „marginal"; de altfel, timp de mulţi ani chiar după intrarea mea în mediul ăsta mi s-a părut nepotrivit să mă înfig cu mâna întinsă în proximitatea cuiva cunoscut pentru a mă recomanda. Rodul unei educaţii extrem-cuviincioase, aş spune...

Eram încă licean când Marin Sorescu şi-a deschis o expoziţie de pictură la Muzeul Donaţiilor din Cluj (dispărut între timp), aflat în clădirea de pe str. Brătianu unde e acum sediul Institutului Cultural Francez. Am intrat în sala de expoziţii – o sală la etaj, deasupra actualei biblioteci a Institutului – cu admiraţie şi curiozitate. Era o după-amiază toridă de vară, soarele bătea direct în ferestrele mari, lumea scriitoricească, artistică şi mondenă a oraşului umplea spaţiul devenit o seră cu parfumuri. I-am salutat sfios pe cei câţiva scriitori şi artişti pe care-i cunoşteam şi m-am refugiat într-un colţ, neobservat: vernisajul stătea să înceapă.

Habar n-aveam de pasiunea plastică a lui Marin Sorescu. Nici n-am fost curios să văd lucrările înainte de discursurile de deschidere; îmi era de ajuns să îl văd pe autor, cu sentimentul aiuritor că poetul din manualul de română era în faţa mea de-adevăratelea, că îl vedeam pe omul care scrisese versurile alea năucitor de fruste şi ironice din *La lilieci* – carte pe care o citisem ca „lectură privată" (un distih, nu mai ştiu de unde, îmi stăruie în minte de zeci de ani: „Săraca, era gravidă / Şi râvnea la cărămidă") –, că făceam şi eu parte, pentru o oră şi ceva, din „lumea bună" a spiritului. Da, generaţia mea avea încă astfel de reverenţe admirative pentru artişti şi scriitori.

Partea oficială a vernisajului s-a încheiat la un moment dat, iar lumea s-a împărţit pe grupuleţe. Năduful se mai risipise prin plecarea majorităţii asistenţei, aşa că am profitat să văd şi eu lucrările, picturi colorate şi portrete auster-grafice. Eram singur pe o latură a sălii, introvertit-contemplativ, când am simţit lângă mine o prezenţă. Era însuşi Sorescu, refugiat, cine ştie cum, la distanţă de scriitorii şi artiştii regrupaţi spre ieşirea de unde adia ceva aer.

Scriitorul m-a privit cu timiditate, în timp ce eu mă intimidam şi mai tare. L-am privit, era cam de statura mea, uscat, câteva fire de păr îi picaseră pe reverul sacoului de culoare închisă, purtat neglijent cumva, era şi el niţel asudat, din pricina căldurii, mă gândeam. Detaliile ăstea omeneşti, pe care le-am înregistrat instantaneu, nu îl prefăceau în ochii mei în „civil", ci îi accen-

tuau aura de „creator”, de om superior, indiferent la ipostaza sa socială, ca orice geniu, nu?

Mi-a întins mâna şi a spus: „Eu sunt Marin Sorescu. Dumneata?”. Am transpirat şi mai tare, mi-am şters jenat palmele de pantaloni, cum să-i întind o mână udă, mă gândeam, apoi m-am prezentat. Scriitorul a fost curios să ştie ce caută un elev la expoziţia lui, i-am explicat că venisem cu scriitoarea Dora Pavel, care coordonase trupa de teatru în care jucam în 1988-89, i-am spus ceva despre lucrări, care îmi plăceau, iar el mi-a mulţumit, parcă înseninat de vorbele mele apreciative. „Am fost foarte emoţionat înainte de expoziţia asta”, mi-a mărturisit dintr-o dată, privindu-mi cu primul zâmbet al discuţiei figura roşie şi crispată, ca un îndemn să mă relaxez şi eu, doar e o discuţie amicală, nu ne formalizăm. Imediat, cineva a venit să-l „recupereze”, cumva uimit că îl găseşte vorbind cu un puşti; trebuiau să plece. Sorescu mi-a aruncat fugar un zâmbet complice, numai el şi eu îi ştiam emoţiile, apoi a plecat.

Când a murit Marin Sorescu, i-am dedicat un necrolog în *Apostrof*. Cred că acea întâlnire de-o clipă din 1990, care dubla admiraţia mea pentru literatura lui, s-a insinuat în frazele textului, inconştient: „...să vorbim despre el fără a-l izola sub cămaşa de bronz a unei statui”.

Radu Vancu
Claudiu Komartin
Ion Mureşan
Bogdan Creţu
Dumitru Crudu
Claudiu Groza,
Colocviul tinerilor
scriitori, Cluj 2007

Claudiu Groza
Victor Cubleşan
Ioan-Pavel Azap
Ion Mureşan
mai 2011

Alexandru SFÂRLEA

Imagini literar–afective, cu domnii Ion Pop, Ştefan Borbély şi alţi distinşi domni

Pe ecranul memoriei literar-afective a subsemnatului revăd, într-o succesiune cu iz nostalgic, imagini care au un rol distinct în (re)constituirea ipostazelor de interferare cu viaţa literară a Clujului. Pentru mine, Crişul Repede ce secţionează burgul în care hălăduiesc, nu îşi justifică numele, dacă – litera(turistic) vorbind– nu răsfrânge clar, pregnant şi cu... celeritate, imaginea poetului ce mă prezum a fi. Iar această imagine, fie ea şi doar în albnegru, conţine şi luminozităţi răzbătătoare (din)spre inima spiritual–culturală a Transilvaniei, Clujul adică. Astfel, în urmă cu patru decenii– în 1973, după ce mă numărasem printre laureaţii Concursului şi Festivalului de Poezie „Nicolae Labiş"de la Suceava (unde preşedinte al juriului a fost un... oltean–bihorean– clujean, marele prozator, academicianul de mai târziu şi preşedinte al U.S.R., D.R. Popescu, care mi-a spus atunci, la festivitatea de premiere: „Alexandre dragă, să nu laşi să ţi se usuce talentul!") – am avut surpriza emoţionată de a-mi vedea publicat un poem în prestigioasa revistă clujeană „Tribuna", acesta fiind, de altfel, primul text al meu apărut într-o publicaţie de prim-plan literar a acelor vremuri. Începusem să cred că prin poezie, graţie „electrificării" ei cu energia de înaltă tensiune a trăirilor sufleteşti, a afectelor sublimate estetic, pot fi străluminate cele mai opace şi oculte cotloane în care, nu arareori, stă la pândă, ameninţător, animalul – felină din om. Şi că acesta, surprins şi surprinzător în acelaşi timp, ar putea fi îmblânzit, printr-o efervescentă răbdare, tot ascultând ritmicitatea melopeică a cuvintelor. După câţiva ani, spre sfârşitul deceniului opt – pe când activam la Cenaclul literar „Iosif Vulcan" din Oradea – distinsul critic literar Al. Cistelecan (care era atunci director al Bibliotecii din Băile Felix), l-a invitat pe ctitorul „Echinox"–ului clujean, eminentul critic, poet şi universitar Ion Pop, pentru a conferenţia despre avangardismul poetic românesc. După fascinantul expozeu cărturăresc al invitatului, câţiva dintre membrii cenaclului orădean i-au oferit poeme, împinşi la acest gest, desigur, de îndrăzneţul gând că ar putea fi publicaţi în revista „Echinox". Ei bine, peste vreo trei săptămâni, în pagina a doua a acestei „stele" a revuisticii literare româneşti, de din jos de poemele „Tren încărcat cu pietre de moară" şi „Spectacol invers", am văzut că scria Alexandru Sfârlea, coleg de pagină fiindu-mi poetul (student pe-atunci) Ioan Milea. Ba încă, spre nu mica mea surpriză, magis-

trul – ctitor echinoxian m-a onorat şi cu o scrisoare, în care am aflat, pe lângă unele sfaturi şi observaţii critice, şi unele aprecieri, preţ de câteva zile devenind prizonierul unei frugale şi-alchimice exaltări. Iată un fragment din scrisoare: *„Am avut plăcerea de a descoperi în paginile trimise câteva poeme de bună calitate, al căror limbaj degajat-ironic, dar nu lipsit de un anume patetism, mi se pare promiţător. Am reţinut deci – şi vor apărea în numărul 8-9 al* Echinoxului*, care e acum în curs de tipărire – poeziile* Tren încărcat cu pietre de moară, Spectacol invers *şi* Nu e de glumit, *pe care le consider cele mai reuşite. Restul de trei poeme sunt uşor forţate. Primejdia unui exces de gesticulaţie pândeşte în genere scrisul Dvs., chiar dacă intenţia este tocmai cea contrară, de a săpa la temelia retoricii. Oricum, sunt curios să văd ce mai scrieţi: când veţi crede că s-au adunat versuri ce merită comunicate, puneţi-le în plic şi, dacă vor fi vrednice de publicare, le voi încredinţa desigur tiparului. Începutul e, oricum, demn de atenţie. Cu bune urări de succes, Ion Pop”.*

Illo tempore, aceste (cum să le zic?) eclatante lucruri se petreceau în toamna anului 1979, când tinereţile subsemnatului erau şfichiuite-sfâşiate şi mângâiecios-plesnite de ploile amar-acide (de cele mai multe ori) şi lacome ale speranţelor neţărmurite şi-ambiţiilor literare... necenzurate. Au trecut anii, m-am dedat unor riscuri şi prisosinţe epuizante, debutând abia în vara lui 1989, cu o carte intitulată *Dezvăluiri*, unde „dezvăluiam”, între altele, că: „A-ntinerit uitarea tot măcinând destine,/ creşte-n cuptoare pâinea iertării dulce, / o pâlpâire încă în miezul ei ne ţine / până ce somnul vânăt în casa lui ne duce... ”, dar şi că: „simt centrul de greutate / al singurătăţii comune,/ iubesc şoaptele şi viscolul speranţei,/ şarpele realităţii iese din mine.” Ehe, după ce „tăvălugul” cel tragic al revoluţiei (sau ce-o fi fost!) a trecut peste noi, a început să huruie acel „viscol al speranţelor”, şi-a toot huruit prin sufletul şi creierii subsemnatului, de pildă, până ce, în anul 1995, mi-a apărut a doua carte–cărticică, cea care se intitula *Către Sing*, care, probabil, nu i-a displăcut nici Maestrului Ion Pop, dar care, spre marea bucurie sfârleasca, i-a plăcut şi mai mult distinsului Domn – unul din cei mai mari critici şi eseişti români de astăzi – Ştefan Borbély, care s-a ostenit a şi scrie despre dânsa, în revista sătmăreană *Poesis*. Şi a scris Domnia Sa atât de pozitiv, măgulitor şi „flamboaiant” despre *Sing*, încât amicii din Oradea erau cât pe-aci să-mi vină de hac, la propriu şi la figurat, mai ales că scrisese cam aşişderea şi suceveanul–bucureştean mare Domn critic, Alex Ştefănescu. Dar acum mă refer doar la megaclujeanul Domn, recent încununat cu Premiul Academiei Române, Ştefan Borbély, care scria, între altele, la finalul recenziei, despre Sing: „Această naturaleţe a melancoliei, întinsă pe un spaţiu larg, de la un ceremonial diafan la o ironie voit obosită, patinată de o slăbiciune autoimpusă, de fiinţă precară convorbind în şoaptă cu «divinitatea» ne determină să credem că Alexandru Sfârlea mai are multe de spus.” Să mai spun şi faptul că Domnia Sa a inclus acest eseu (psiho)critic despre *Către Sing* şi în volumul *Xenograme* (Editura Cogito, Oradea, 1997), pe care – la acea lansare de neuitat de la Cercul Militar Oradea (al cărui staroste era regretatul

poet şi istoric Ioan Ţepelea şi la a cărui editură a apărut cartea) – mi-a scris următoarea dedicaţie: „Poetului Alexandru Sfârlea, cu promisiunea de a-l urmări atent şi de acum înainte”. (Oradea, 14 martie 1997). M-am bucurat mult de generozitatea, onestitatea şi gestul (instantaneitatea) acestor mari Vestalieni ai rugului literar, de a nu se feri de „cruzimile” şi alertele emoţionale ale autorului cărţii *Către Sing*. Le mulţumesc şi aici, în aceste rememorări despre „viaţa literară la Cluj”, cu adâncă plecăciune. Dar nu pot să uit că această carte s-a bucurat şi de atenţia altor distinşi critici clujeni, respectiv Domnii Constantin Cubleşan, Horea Poenar, Adrian Ţion şi Florin Lazăr, spre care, de asemenea, îmi îndrept gânduri alese de mulţumire... Iar ca membru al Filialei Cluj a U.S.R., trebuie să spun că viaţa literară la Cluj este efervescentă, fertilă, iradiantă şi demnă de admiraţia tuturor!...

Alexandru Sfârlea la Cenaclul
Bibliotecii Gheorghe Şincai din Oradea

Lansare de carte
Alexandru Sfârlea

Mariana GORCZYCA

Bandaciada la Cluj, noiembrie 1980

Pino, galant, m-a lăsat să intru prima pe uşă, dar în loc să înaintez ca să îl las şi pe el să mă urmeze, m-am înţepenit, datorită impactului, la primul pas făcut în încăpere. Mese animate, lipite una de alta sub formă de „u", iar în spaţiul din mijloc se revărsa tânguirea-chemare a taragotului lui *Dumitru Fărcaş*. *În faţa lui, în genunchi, Nichita Stănescu se închina cu evlavie.* Aproape împinsă, fac paşi în tablou şi mi se oferă un scaun, undeva pe partea cu ferestrele, lângă poetul Gheorghe Pituţ şi artistul plastic Mihai Bandac. Nu, nu-i cunoşteam personal. Cum nu cunoşteam pe mai bine de trei sferturi din cei prezenţi acolo. Dar auzisem de mulţi, mulţi dintre ei.

În noiembrie 1980, eram studentă la Filologie (facultate la care venisem fără voia părinţilor, ei, vreo doi ani, ştiindu-mă intrată la Drept). În acea zi de noiembrie fusese lansarea monografiei scrise de Jean Pop, *Nichita Stănescu – spaţiul şi măştile poeziei,* urmată de o întâlnire a poetului cu studenţii, în Sala 17, undeva pe holul care ducea spre bibliotecă. La lansarea de la Librăria Universităţii nu ajunsesem din cauză de cursuri cu Liviu Petrescu. Iubire mare pentru literatura comparată! Putea fi lansarea lansărilor, de la Comparată nu am chiulit niciodată. În schimb, informată de pe un afiş postat la avizier, imediat pe dreapta cum intrai în Facultate, după Catedra de română pentru studenţii străini, nu puteam rata întâlnirea cu Poetul de la ora 5 după amiază.

Buluc de lume, mulţi studenţi veniţi de pe la alte facultăţi. Atmosferă democrată în primele rânduri, acolo unde, cu morgă academică, luaseră loc o parte dintre profesorii noştri. Democrată în sensul că mi s-a făcut loc printre ei, în rândul al doilea. Şi apare poetul: cu paşi târşiţi în nişte adidaşi odată noi, în ginşi, cu bluza lui în dungi orizontale de care se despărţea cu greu. Noi, tinerimea, dăm drumul, deja magnetizaţi, la bătut din palme. Poetul ne lasă să ne înroşim bine palmele după care, urcat pe podiumul cu catedra lungă, ne zice: *Urât lucru e aplauza!* „No, Pişto!" (mi-am zis eu în gând). Dar nu m-am mai mirat mult fiindcă mi-am scos conştiincioasă carnetul să îmi notez chestii. Parcă, parcă am simţit priviri dezaprobatoare în jurul meu, parcă parcă histrionismul Poetului *nu puşcà* cu seriozitatea ardelenească a dascălilor noştri. Doar Ion Pop disimula cu greu bucuria spectacolului declanşat de Nichita Stănescu, prin simpla prezenţă, prin scurta propoziţie negatoare a unor aplauze aprobatoare, primitoare, salutătoare. A fost prima dată când mi-a păsat mai puţin de ce vor crede profesorii mei despre mine şi mi-am propus în mintea mea să mă bucur de tot ceea ce urma să se întâmple acolo, fără cenzură, fără atenuare,

fără teşirea şansei de a fi la câţiva paşi de întruchiparea poeziei.

La acea dată îl iubeam din răsputeri pe Marin Sorescu şi, pe la chefurile din Hasdeu, când se încingeau spiritele şi medicinistul Liviu Stamatian ne provoca cu parşivenie să ne împărţim în două tabere: Sorescu versus Stănescu, eu mă trezeam cu argumente mai multe în favoarea lui Marin. Dar olteanul nu îşi crease o legendă personală pe măsura ploieşteanului, nu avea o suită atât de numeroasă şi de zgomotoasă de adulatori. Drept pentru care, poezia lui Marin Sorescu era mai aproape de gustul meu iar persoana lui Nichita Stănescu mă prinsese, nu-i aşa, în plasa seducţiei. Toată viaţa am empatizat cu persoanele histrionice, gustând spectacolul de gest, expresie şi cuvânt întruchipat de ele. De cele mai multe ori, histrionismul nu era gratuit. Avea doar darul să scoată în evidenţă nişte nelămuriri. Ca de pildă nelămurirea lui Nichita, pe ton sacadat, aşa cum îşi recita şi versurile, cum de se poate ca în filologia clujeană, la una mie nouă sute optzeci, să nu existe un amfiteatru care să poarte numele lui Lucian Blaga. (Ulterior, *după ani şi ani*, s-a dat uneia dintre săli numele poetului transilvan).

Bun, am crezut că vizita lui Nichita Stănescu la Cluj se încheiase odată cu această întâlnire cu studenţii. Drept pentru care am dat o fugă până în Gheorgheni să îi spun bunicii, care nu mă văzuse de la 7 şi ceva dimineaţa, că sunt întreagă, că plec iar, după ce fac un duş şi îmi iau de pe raft o altă bluză (când mă gândesc la ce puţine variante aveam, refac cu duioşie acei ani de lipsuri de tot felul). Ideea era că aveam o cronică teatrală de terminat pentru „Napoca universitară" şi speram să îmi pot face tema în redacţie, la singura maşină de scris din tot Clujul, la care aveam acces. (Abia în anul următor, renunţând la o pereche de cizme Guban şi un palton nou nouţ, am reuşit să intru în posesia unei maşini de scris portabile, o minunăţie.) Redacţia organului de presă mai sus amintit era la etajul al treilea al Casei de Cultură a Studenţilor. Nu era nimeni în Redacţie, nici măcar obişnuiţii casei, Muri şi Serghie. Mulţi pe la chefuri, începuse sezonul de Baluri ale Bobocilor.

Şi m-apuc eu să scriu (dacă bine îmi aduc aminte, o cronică la *Mobilă şi durere,* cu Dorel Vişan şi Catrinel Dumitrescu, în rolurile principale). Cu uşa deschisă, ca să aud tot felul de muzici din clădire, scriam păcănind cu spor. Când, la un moment dat, căutând cu privirea ceva cu care să se şteargă pe mâini, îmi apare în redacţie actorul Ion Caramitru. Scurt dialog de parcă ne ştiam de multă vreme. *Lasă cronica de teatru şi hai la bandaciadă!* N-am înţeles la ce să merg, dar Caramitru era greu de refuzat. În limbajul de azi, eram fana lui. Cum recita el *Glossa,* greu se pot descrie zgribulicii stârniţi în minte, inimă şi literatura din trup. Ca să nu mai zic de haloul de seducţie pe care îl emana (cum doar câţiva bărbaţi am mai întâlnit după aceea).

Stinghereala, dacă va fi existat, nu am conştientizat-o prea mult. O stare de bine, de acasă, de surescitare, de bucurie pusese stăpânire pe mine, o anume efervescenţă care mă făcu să intru rapid în contextul Petrecerii. Acea petrecere purta numele de *BANDACIADA*, calchiere după numele competiţiei sportive de masă, iniţiată de Nicolae Ceauşescu, *Daciada*. Pe scurt, artistul plastic Mihai Bandac, cadru didactic deopotrivă la IATC, *producea* prin ţară

chefuri de pomină *after* lansări şi tot felul de întâlniri cu scriitorii, pictorii, actorii, acei frumoşi nebuni liberi, atât de departe prin port şi obiceiuri de oamenii muncii de la oraşe şi sate, de activiştii care creşteau în număr ca ciupercile după ploaie. Iar eu mă nimerisem la o astfel de bandaciadă.

Târziu în noapte, când m-am întors pe jos în Gheorgheni, am străbătut strada Pata, pustie (încă nu se construiseră blocurile ce pot fi văzute azi), derulându-mi-se în minte tot felul de scene pe care, iată, nu le-am uitat nici în ziua de azi.

Ion Caramitru a recitat o variantă în aromână a *Mioriţei.* Tocmai ni se predase la Dialectologie macedo-româna, aşa se face că am deschis larg urechile pentru a absorbi părţi cât mai multe din ea. Conştientizam şi nu prea că, în mod oficial, sau pe postul naţional de radio sau televiziune, acea variantă nu ar fi fost voie să fie rostită.

Nichita Stănescu s-a dus la pian (amplasat în faţa meselor, uşor lateral, pe latura cu uşa) şi a interpretat o piesă de Gershwin. Într-o variantă emoţionant-personală, cu bucurie trăită şi împărtăşită, cu acea sacadare a măsurilor de parcă îşi rostea silabele cuvintelor din propriile versuri.

S-au adus sarmalele. Minunate. În foi de varză, nu foarte mari, cu smântână, mămăliguţă şi afumătură lângă. Dumitru Fărcaş s-a gândit să le facă să alunece mai uşor, aşa că şi-a luat taragotul şi ne-a mai tărăgănat înghiţiturile fiindcă era imposibil să nu îl urmăreşti. Taragotul tărăgăna, poetul paşii şi-i târşea. Era o petrecere, ar fi spus regăţenii, în tempo ardelean. Timpul avea răbdare cu fiecare dintre protagonişti, cu fiecare pahar umplut şi golit. Nichita Stănescu, terminând conţinutul farfuriei, strigă să vină bucătăreasa responsabilă de actul de creaţie recent consumat. Apare bucătăreasa, rotofeie, fără nazuri, fără stinghereli şi se postează lângă taragotul lui Dumitru Fărcaş, în aşteptarea vesel-curioasă a motivului chemării. (Probabil trecută prin multe nunţi, încă nu o chemaseră în mijlocul mesenilor, ca personaj principal, niciun naş, niciun mire, nici un socru). Dar aici nu erau meseni obişnuiţi. Avea să îţi dea seama repede.

Nichita se duce în faţa ei, îi ia mâinile în mâinile lui şi începe declamând încropirea, la faţa locului, a unei *Ode* către *sărmana sarma gravidă de sens*, plus un şir de epitete personificante despre mâinile mânuitoare ale foilor de varză pe care poezia zăcea scrisă în versuri albe, de smântână, ce se topeau de plăcere odată cu vinul şi cu privirea colorată a creatoarei capodoperelor culinare. Fericită şi iluminată de importanţa a ceea ce făcea ea de atâţia ani. Iată cum *plita, oala, varza, tocătura* şi *afumătura* erau, şi habar nu avusese, de fapt POEZIE.

Laurenţiu Hodorog, directorul Casei de Cultură a Studenţilor, o retrage în plină glorie pe creatoarea de sarmale şi, întors, îi surprind un gest cu palma stângă către un grup de convivi format cu predilecţie din poeţi transilvani. Palma apăsa ritmic aerul dinspre sus spre ceva mai jos, ai fi zis că vrea să le spună: *Măi, băieţi, lăsaţi-o o ţârucă mai moale!* Sau poate prozatorul din mine interpreta greşit mesajul. Cum nu se mai întâmpla vreun moment artistic, străbătută de o idee, dau fuga până în redacţie. Înşfac Registrul nostru de perma-

nenţă, cu mesaje (care începeau, ca la Arizona, cu *Coane),* cu schiţe de pagi-nări, cu programări nocturne la tipografie, cu suave obscenităţi grafice. Îl aduc cu mine la masă şi mă consult cu Caramitru dacă să îl inoportunez pe Poet cu o rugăminte sau nu. Pino a intermediat primul meu *face-to-face* cu poetul, care, aşezat cuminte lângă Dora (eu nu aveam habar că fata aceea superbă era soţia lui), stătea oarecum chircit, parcă în suferinţă. I-am spus lui Nichita că mi-ar plăcea tare mult dacă ne-ar scrie o poezie în Caietul de Redacţie, *ca să mă laud colegilor după aceea,* am formulat eu ca să măresc numărul beneficiarilor acelor versuri. Mi-a spus: scrie tu ce zic io. Şi a început să declame că, deşi aveam propriile mele prescurtări îndelung exersate la cursuri, abia reuşeam să scriu în ritmul în care îmi dicta: *Statua lui Mateiaş Curvinu/ stă pe cal*

Cu Ion Mureşan la
Condeierul satului Caţa

de naşte munţi… E tot ce îmi mai amintesc. Pe unde o fi acel Caiet de Redacţie?

Treptat, sonorul discuţiilor de fond creşte spre larmă generală. Se discută, se bea, se spun bancuri în grupuri restrânse. Vinul din priviri şi fumurile de ţigară înceţoşează sala. În acest decor orbecăitor, poetul se retrage cu Dora, dar revin după ceva timp. Aşezaţi pe scaune, Dora îl şterge cu batista în colţul buzelor pe poet. Pituţ sau altcineva ne spune şoptit că lui Nichita i s-a făcut rău şi că ar fi vomat sânge. Veselia, bucuria, dezmăţul ca ferment creator se disipează pentru a-şi face loc în acea încăpere oboseala, orgoliul, încâlceala de gânduri, tăciunii frustrărilor. Nichita Stănescu vrea să ne mai spună nişte versuri. Se ridică cu greu şi începe rostirea. Eram destui care doream să îl

ascultăm. Poezia se ivea acolo, sub ochii noştri. Nichita dădea impresia că prepara, pe loc, cu ceea ce găsea la faţa locului, el văzând poezie acolo unde alţii nu distingeau decât banalul. Dar cu cât declama mai obstinat versuri ce se terminau într-un timp imperfect al duratei, al permanenţei, al veşniciei, cu atât sonorul vocilor unor poeţi ce nu se aflau încă prin manuale creştea intenţionat, bruiant, persiflant. Nichita, constatând, s-a oprit. S-au oprit şi poeţii care nu erau încă în manuale. A reînceput Nichita, au reînceput şi ei. La a patra sau la a cincea întrerupere, Nichita ridică o mână şi se adresează spre zona în care se bruia cu un vocativ-imprecaţie. Face o pauză, scormoneşte în supărarea acumulată şi avertizează trist: *de ce vă obosiţi să mă bruiaţi? nu o să mă mai auziţi prea mult timp de-aici în acolo!*

Eram în noiembrie 1980.

După trei ani şi aproape o lună, pe malul Dunării, aşteptând să traversez fluviul, cu bacul, spre Garvăn, judeţul Tulcea, în primul meu trimestru şcolar ca profesor. Se apropie de mine un jurnalist brăilean şi îmi spune: s-a stins ieri Nichita Stănescu.

Ajunsă în clasa cu elevi de-a VIII-a, am povestit, pentru prima oară, crâmpeie din ceea ce am scris aici. Poezia lasă întotdeauna urme aşa cum marii poeţi te însoţesc, precum Vergiliu, în orice călătorie importantă pe care o faci.

Cu Norman Manea la Goteborg şi

cu Horia Bădescu la Paris

Daniel MOŞOIU

Statistică

Sînt în Clujul ăsta o groază de poeţi
cei mai mulţi pe metru' pătrat
cam un poet la suta de locuitori
pe cei mai tineri îi vezi la arizona
fiecare la cîte o masă sau toţi la una
pe cei mai bătrîni nu-i prea vezi
dar le simţi greutatea în spate
sînt mulţi dom'le
abia ai loc să respiri de ei
aiuriţi cum sînt şi maşinilor le e frică să-i calce
de altfel, dacă n-ar fi ei s-ar închide bodegile
şi cafenelele ei sînt sarea şi piperul oraşului
şi mor greu al naibii de greu
cîte unul la zece ani
de aia trăiesc şi eu aici înghesuit
între cei o sută de oameni care-mi revin
în mod echitabil şi care
habar nu au de poezie

Flecăreală

Tocmai fumez plictisit o ţigară amară şi noduroasă
din care trag grăbit să nu se stingă n-am nici brichetă
n-am nici chibrit am doar ambiţia ciudată să nu fac nici astăzi
nimic să stau pe terasa aceasta murdară vreme de un poem
să privesc cum iese din arizona cu celebra lui şapcă
trasă peste ochelarii groşi poetul ion mureşan
cum schimbă la ieşire o strîngere de mînă şi două vorbe
cu prozatorul alexandru vlad care în haina lui verde
şi bocanci grei aduce puţin a hemingway
îndată apare şi ion cristofor cu perciunii anilor '70
ar fi bine de-ar veni şi tudor vlad dar acesta probabil

e în redacţie cu domnul buzura care bea cafea în birou
sau care poate nu bea
dar ziua mea trece şi fără ei
spun în gîndul meu nu şi fără tunsoarea băieţească a martei petreu
care însă e mereu grăbită pe drumul dintre
apostrof un poem şi-un articol de critică vine însă
augustin pop bea o cafea cască dă un autograf pe ultima
lui carte şi cu ochii pe ceas pleacă dar ce bine: cu o
pîine în braţe şi o geantă mov gil mihaiu păşeşte elegant
ca un sunet din toba lui tarasov
rămîn către stradă unde o maşină albastră (în nici un caz
ca nataşa lui david) trece ca un tanc în ea un palton vişiniu
în care se-ascund un început de chelie şi-un nas
cum să-i spun prozatorul profesorul prefectul g zanc
şi fiindcă nu mai venea nimeni m-a cuprins frica
am rămas doar eu stingher şi umil ca un tînăr poet
pe care îl lasă muza într-un tîrziu s-a lăsat seara nu se
mai vede nimic doar un mers plin de elan dacă mă
gîndesc la cele o sută de kilograme susţinute de
respectabila barbă a domnului pecican în sfîrşit îmi iau
şi eu paltonul gri pe mine arăt puţin şifonat cu pantalonii
stîlciţi cu un mers demodat
o întind pînă mîine

Avram Iancu, 11

Pe avram iancu nr.11 vizavi de un fost hotel
unde pe vremuri ar fi tras chiar avram iancu cel din
istorie (ştiu chestia asta dintr-o carte) aici unde afişele
îţi sar în ochi spania lui hemingway şi dali lecţia
lui ionesco centre culturel roumain-français balul
bobocilor la fac de mec (pe o foaie velină facultatea
asta e în alt cartier al oraşului) disco căm 2 student club
vă invită intrare cu leg de stud primesc 1-2 persoane
gazdă serioşi chirie mică plata la începutul lunii şi
scrisorile pe masa portarului lîngă telefonul butucănos şi negru
mirosul radiatorului din ghereta de lemn bolovanul ţinînd uşa
lipită de tabloul electric meniul de la cantină (s-a scumpit al naibii
de tare cartela hîrtiuţa aceea cu care tanti ne
pune pîinea pe tavă ah doar cîteva bucătărese sînt tinere şi

prin crăpăturile halatului li se văd sînii ca o muşcătură de măr
şi coapsele roşii de căldură umflate restul sînt
bătrîne şi grase şi fumează şi seamănă cu
nişte halate pătate în cazanul de zeamă şi bucătarul şef
afurisitul le ciupeşte de fund) birourile administraţiei în
stînga cîteva femei fardate şi vopsite şi aplecate ca
nişte crengi uscate peste maşinile de scris peste hîrţoage o
fostă gazetă de perete afişe dacti cu plata regiei cu
şedinţa de cămin cu programul de vizionare tv grilajul de
fier de care stă spînzurat inutil lacătul treptele groase
şi roase de timp ca-n uriaşele beciuri cu vin femeia de serviciu
spălînd pe jos cu un sac de cînepă vechi şi oftînd mirosul năprasnic de
budă de clor mîncare rîncedă şi prăjeli şi să nu
intrăm mai departe să ne facem că nici n-am fost
că nici nu ştim despre ce e vorba să luăm
în picioare bolovanul care ţine uşa
să dăm colţul străzii

Victor Cubleşan, Daniel Moşoiu, Ioan-Pavel Azap, Nicolae Mocanu

Ioana CISTELECAN

Clujul meu

Hmm. Despre Cluj, numai de bine.

Clujul însumează în ce mă priveşte constantele *Echinox*, studenţie şi prietenie fidelizată. În anul întîi îmi apărea ca un balaur cu o sută de capete zvîrcolindu-se care de care mai abitir, un monstru imposibil de cucerit şi de îmblînzit; eram fascinată şi oarecum inhibată de dimensiunile urbei ori de cîte ori aceasta mi se ivea în toată splendoarea sa de pe dealul Feleacului; eram convinsă că n-o să-i cunosc străzile niciodată şi c-am să sfîrşesc prin a mă pierde prin Mărăşti. Mănăşturul îmi oferea oareşce siguranţă în orientare, căci pe-acolo stătea mătuşă-mea, care mă hrănea şi mă mustra ca o mamă aprigă ce era şi încă este. Dar, dată fiind experienţa mea anterioară de jună utc-istă responsabilă cu p.t.a.p.-ul, bravă şi smucită din fire, am adulmecat oraşul zi de zi pînă cînd ne-am iubit reciproc.

Clujul simboliza măreţia, o moştenire a părinţilor mei şcoliţi aici, o expectanţă pe care trebuia să o confirm la rîndu-mi, o teamă de a nu dezamăgi şi o voinţă de a mă iţi pe mine însămi. Clujul însemna poveştile studenţiei alor mei: Filo, B.C.U. şi Arizona, la care am adăugat istoriile studenţiei mele, cu Croco şi New Croco, Music Pub şi internatul de la Tehnofrig, unde nimerisem la cazare în semestrul unu al stadiului meu de boboc la Litere: o cameră populată de 8 gagici, una hăis şi alta cea, o veselie generală şi molipsitoare şi o prietenie care şi azi respiră; un director de şcoală maniac ce se găsea să vină-n tot felul de controale în cămin la diverse ore şi care, spre disperarea noastră, se încăpăţîna să nu facă nici o diferenţă între regimul nostru şi cel al elevelor proprii, fapt extrem de frustrant pentru noi.

Clujul a instituit tabieturi şi mode cultivate intenţionat: de pildă, în fiece marţi de la ora 16, eu şi prietena mea, Clau, aterizam la un suc şi un Diplomat în Cafe Lux, vis-à-vis de Central, pe colţ (acum străluceşte, evident, o bancă în locul cofetăriei noastre), chiar dacă frumos ar fi fost din părţile noastre să servim cu sfinţenie cursul de latină, *oops*. În nemernicia noastră, ne-am aşezat în ultima bancă a amfiteatrului la examen şi atunci l-am identificat pentru prima dată pe proful de latină, ruşine să ne fie! La Cluj am învăţat să dansăm Syrtakis precum Zorba grecul, de la o trupă de studenţi greci propăşiţi în an pregătitor la Filo. Acela a fost primul nostru schimb cultural desăvîrşit cu Uzo, cu noi la primire, respectiv cu salată de vinete, cu ei la recepţie. În Cluj ne-am stricat de cap şi eu, şi Clau, căci în anul doi ne-am înecat ca ţiganul la mal şi ne-am apucat să fumăm, pentru o vreme ascunzîndu-ne viciul una de cealal-

tă, amîndouă jenate de nimicnicia noastră. Clujul a cumulat moralităţi promise şi mai apoi încălcate, primele datorii băneşti modice făcute cu inima strînsă, cornuri cu sana, cafele în pauzele lungi şi dese – cheia marilor succese, cîte-o pizza cînd veneam de-acasă cu buzunarele refăcute, zăpezi în martie, mai şi octombrie, interpretări de texte la seminarii, chiar şi la temele ce cădeau în responsabilitatea Claudiei, căci după un pahar de vin în camera din Haşdeu analiza era de-a dreptul spectaculoasă şi delirantă; legenda putorii din subsolul unei case de pe Horea, aproape de facultate, putoare pe care noi o puneam pe seama unui cadavru descompus ca exerciţiu facil de imaginaţie, cînd cu certitudine provenea de la nişte şobolani în putrefacţie; nopţi chinuite de sforăielile unei studente întîrziate ca vîrstă, cam la vreo 40 de ani, propăşită în camera noastră pe la mijlocul semestrului în urma aranjamentelor administratoarei; cartofi cu maioneză şi cu ceapă în oficiu şi nopţile studiului din sesiune; permutări dintr-un cămin într-altul, tentative mai mult sau mai puţin reuşite de trai în chirie şi multă trepidaţie şi agitaţie binefăcătoare.

Clujul meu era habitat de optzeciştii copilăriei şi ai adolescenţei mele: Sandu Vlad, Ion Mureşan alias Muri, Mihai Dragolea. Lor li s-a adăugat Radu Ţuculescu. Întîlnirile cu ei, accidentale ori programate, în centru, sfîrşeau întotdeauna în cafele şi istorii fabuloase. Ei şi nevestele lor îmi păreau calzi, năbădăioşi şi savuroşi, doar că dînşii nu excelau în ipostaza de şoferi. Atunci s-au născut miturile rutiere ale lui Muri (care într-o zi festivă a oraşului, intrînd cu maşina pe o străduţă înţesată de alte zeci de maşini oprite în coloană, a dat din cap şi de înţeles taximetristului dinaintea sa că va staţiona şi el la o distanţă regulamentară de autovehiculul acestuia, însă un „alt eu” – vorba poetului – a proptit dacia în taxi, lăsîndu-l pe taximetrist năucit de-a binelea de explicaţia filosofică a scindării personalităţii poetului. De-aici şi articolul din ziar *Poezia rutieră*.) şi ale lui Sandu Vlad (care cărîndu-i pe onorabilii Muri, Cis şi Sanda Cordoş şi adăstînd la o intersecţie undeva în buricul tîrgului a fost claxonat din toate părţile, fiindcă în loc să-şi vadă de drum s-a găsit să descifreze tainele unui semn de circulaţie postat proaspăt acolo, în urma unui cenaclu literar adhoc, în care ceilalţi doi viteji şi pricepuţi şoferi de gen masculin se implicaseră cu perspective savuroase).

Cluj-ul meu închega lansări de carte la Librăria Universităţii, dezbateri pe teme date la Filo şi-n speţă *Echinox*-ul cu şedinţele sale de redacţie în fiecare miercuri, în săliţa de la subsolul facultăţii, în proximitatea barului îmbietor; colegi de redacţie care absolveau şi plecau, colegi care îndrăzneau să ni se alăture, cenacluri unde ne purtam cam necruţător cu nou-veniţii, polemici timiduţe, articole ce trebuiau predate, responsabilizări, lupta cu deadline-ul şi calculatorul revistei, lupta cu fondurile, împărţirea textelor pe număr şi multă voioşie şi haz de necaz, figura bonomă şi îngăduitoare a lui Corin Braga dublată de severitatea şi seriozitatea lui Ştefan Borbély – toate ingredientele apropriate imago-ului de *one big happy family. Echinox*-ul a reprezentat ucenicia mea într-ale scrisului, simţul măsurii şi al rezonului estetic, principii şi cultul prieteniei literare. Cabinetul Sandei Cordoş şi al domnului profesor Gheorghe Perian, de la etajul I, era refugiul şi locaţia familiară a unei relaţii umaniza-

te cu profesorii mei, emana căldură şi... fum, că pe vremea aceea Sanda nu fusese nevoită să-şi agaţe poftele în cui din pricini medicale.

Clujul meu e azi poveste şi nostalgie. A fost dor cumplit la finele facultăţii, impulsul de a mă sui în tren şi de a merge la cursuri la Filo, în Cluj, în fiecare dimineaţă în care prestam ca tînără profesoară de limba şi literatura română la Liceul Pedagogic din Oradea. Şi-apoi, treptat, cu fiece popas pe holurile facultăţii mele, cu fiece faţă nouă şi mai ales cu normele U.E. care mi-au suspendat dreptul de a fuma în instituţie şi pînă şi în barul de la subsol transformat în cantină, vai!, Clujul meu a rămas tot mai departe de mine, tot mai proxim realului şi actualului generaţiei pro.

Clujul meu era ca New York-ul: „If I can make it there, I'll make it anywhere'' părea perfect valabil ca strategie atît cît am curtat balaurul prietenos. Asta înainte de a ajunge în Oradea, guvernată de alte interese şi valorizări, un acasă visat îndelung de la care mi-am încasat porţia de şuturi şi faulturi dacă tot mă încăpăţînam să nu renunţ la şcoala mea clujeană... Dar asta e o altă poveste, fără zîne şi feţi-frumoşi, fără balauri ghiduşi, fără Cluj.

Ioan Moldovan, Ion Simuţ, Ioana Cistelecan, Gheorghe Vidican

Constantin ZĂRNESCU

Vizita unor scriitori din ţară la Craiova

În septembrie 1983, în sudul Olteniei, se uscase şi secase totul, în chip intempestiv; în preajma echinoxului fuseseră deja culese porumbul şi harbujii, viţa de vie, poamele; mai rămăseseră numai gutuile, umile regine ale dulceţurilor. Regretatul Marin Sorescu, pe-atunci redactor-şef la revista „RAMURI“, pregătise a treia ediţie a *Colocviilor „Ramuri“,* cu invitaţi-scriitori din toate zonele ţării. Poet celebru, tradus, dramaturg jucat, trăind la Bucureşti, călătorea aproape zilnic la Craiova; şi se bucura de un excepţional prestigiu, în faţa autorităţilor publice locale (liderul politic al judeţului fiind un om de cultură originar din Iaşi, Prof. Miu Dobrescu).

De la Cluj, am fost invitat eu şi Marian Papahagi şi, coborând pe valea Oltului, via Sibiu-Piatra Olt-Balş-Craiova, i-am văzut urcând, în gara Sibiu, pe scriitorii Mircea Ivănescu, redactor la „TRANSILVANIA“, şi pe fostul nostru coleg „echinoxist“, Ion Mircea. Merită să amintesc un detaliu extrem de dramatic, pe care, rareori, ai ocazia să îl auzi şi vezi într-o viaţă: în gara Vâlcea, seara, privind ţintă chipurile de pe peron, ca să-i zărim urcând pe George Ţărnea, Lucian Avramescu şi Ilie Purcaru, l-am văzut pe Marian Papahagi, cuprins de o tristeţe profundă şi bruscă, aproape lăcrimând: „– Uitaţi-vă, vedeţi acele blocuri cu patru etaje? Pe locul acela a fost casa, cu grădină, în care eu m-am născut!... După demolarea ei, tata s-a hotărât definitiv să ne mutăm la Cluj... “.

La nodul de cale ferată Piatra-Olt, am putut vedea o adevărată societate de scriitori, poeţi, gazetari, reporteri, din Bucovina, Moldova, Bucureşti, de la revista „Argeş“ (Piteşti) şi „Tomis“ (Constanţa), în frunte cu Al. Cerna-Rădulescu, Miron Cordun şi Nicolae Novac.

Colocviile „RAMURI“ s-au ţinut în pitorescul Palat „Jean Mihail“, aparţinând până în război unui vestit comerciant român-macedonean; era edificat în stil neoclasic francez, şi devenise, după 1947, Muzeul Naţional de Artă al Olteniei „Theodor Aman“. Luxoasa sală a oglinzilor, aflată la parter, se învecina cu faimoasa expoziţie permanentă de sculptură modernă – „*Cabinetul Brâncuşi“.* Aici s-au ţinut conferinţele, intervenţiile orale (atitudini, polemici etc.); majoritatea urmând a fi publicate în revistă, sau în almanahurile „*Ramuri“.*

Îmi notasem titlurile tuturor colegilor, pentru reportajul nostru cultural, din „TRIBUNA“: Mihail Şora (*Despre toleranţă*); Mircea Ciobanu (*Decompoziţia, principiu al romanului, azi*); Al. Balaci (*Traduceri recente, din Arghezi, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, în italiană*); Ion Ţăranu, red.-şef la revista „Cronica“ din Iaşi (*Lirica actuală, de la G. Lesnea, la Marcel Mureşeanu şi Ioanid Romanescu*); Corneliu Sturzu, red.-şef la „Convorbiri literare“ (*Generaţiile de*

poeţi, de la Topîrceanu şi Mihail Codreanu, la Mihai Ursachi); Carolina Ilica şi Dumitru M. Ion (*Aspecte ale traducerilor din sârbă, greacă, macedoneană. Creativitatea balcanică*); Florea Firan (*Istoria presei în Oltenia*); Ion Parhon a citit un eseu despre opera unui scriitor, care trăia în Craiova (*Dramaturgia lui I.D. Sârbu*); Ion Pecie, din Tg. Jiu, fost critic „echinoxist", în studenţia clujeană, a citit un studiu despre opera lui Ion Creangă; iar directorii de edituri: Ilarie Hinoveanu („Scrisul Românesc"), Virgil Cuţitaru („Junimea" – Iaşi) şi Ion Mărin Almăjan („Facla" – Timişoara) au vorbit despre editurile conduse de ei, toate înfiinţate după 1968 şi prezentându-şi titlurile de volume.

În amintirile noastre, cel mai firesc succes l-au avut poeţii care îşi recitau, spectaculos, poemele *à memoria:* Sorescu – *Viaţa La lilieci* (fragmente); N. Prelipceanu – *Cum să construieşti o femeie,* Horia Zilieru – *Fecioara albă* şi craiovenii Gabriel Chifu, Marius Ghica, Ioana Dinulescu, Sina Dănciulescu, N. Diaconu (posesor de rubrică în „Ramuri" – şi el fost echinoxist).

Următoarele două zile ale Colocviului literar-artistic „Ramuri" au fost dedicate, cum spun reporterii „*vizitelor în teren":* la Uzinele „Oltcit" şi „Electroputere" Craiova. Apoi, o alegere înţeleaptă a lui „Nea' Mărin" Sorescu: Oltenia de Nord (Vâlcea-Costeşti-Govora-Horez-Tg.Jiu-Tismana-Turnu Severin), fiind des vizitată, graţie *Drumului Domnesc,* de pe sub munte: Târgovişte-Câmpulung-Vâlcea-Gorj-Mehedinţi, „maestrul nostru de ceremonii" a preferat, spre bucuria celor din nordul Ţării, să vizităm *Oltenia dunăreană;* un spaţiu miraculos, fierbinte şi aproape mediteranean. De altfel, erau şi locuri unde se ajungea greu: Băileştii lui Amza Pelea, Podarii lui Tudor Gheorghe; Bechet, Dăbuleni, Calafat (oraşul de naştere al scriitorului Gabriel Chifu).

Era septembrie şi, cu toate acestea, 30 grade la umbră. Pe malul Dunării, largă de peste un km, „*fluviul nostru împărătesc*", cum l-a numit N. Iorga, vedem (după ce suntem informaţi, cumva pe şoptite) marile depozite de grâu, construite de Mareşalul Antonescu, pentru exportul de război, spre Germania; paralel cu şoseaua asfaltată, vedem irigaţiile (canale şi ţevi enorme), făcute de englezi, în 1970-1972... Iar, pe linia Romanaţi, zărim, lucru rar şi nemaiştiut, decât de bătrâni: moşiile Martei Bibescu, ale Anei Brâcoveanu de Noilles, Antoine şi Valentin Bibescu, pionieri ai aviaţiei europene, alături de Vlaicu, prieteni ai lui Marcel Proust!... Corlatele, Maglavitul, zone pitoreşti şi salbe de lacuri (unde, după Revoluţie, poetul Mircea Dinescu îşi va cumpăra un conac, creând, pe lângă *poezie,* operă de... *gastronomie!...*)

La Bechet-Dăbuleni, la o staţiune de cercetări viticole am degustat o excelentă *creaţie originală: „*vinul sec de Dăbuleni", produs de un savant al *Agronomiei* craiovene: Prof. N. Baniţă. Exploatând „*deşertul de 1%",* cât deţine România, pe hartă, inovatorul a altoit „*reţina macedoneană*", o viţă „antică", de nisip şi stâncă, cu diverse soiuri autohtone. Butaşii se sădeau în şanţuri şi gropi adânci de 2 m, unde găseau apă, fiind lăsaţi să se înalţe, la lumină, în doi-trei ani. Apoi se nivelau gropile şi se dădeau în exploatare.

Noul soi fixa (oprea) nisipul Dunării, împotriva furtunilor, la fel ca lizierele de salcâmi. Opririle, agapele, petrecerile, nu puţine, ale scriitorilor, cu savantul N. Baniţă, ca amfitrion, aveau să ofere şi subiectul reclamelor şi al reportajelor

pitoreşti de presă.

Însă vinul vechi, adormit de veacuri, iar acum altoit şi înnoit, avea să deschidă inimile şi setea de adevăr... , spus în gura mare, iar nu şoptit. Tocmai urcam în autobuze, bine dispuşi, cu gândul la sfârşitul acelor „*documentări în teren*“, când Stelian Moţiu, redactorul-şef al revistei „Amfiteatru“, revistă literar-artistică din Capitală, îl apasă pe umăr şi îi spune ceva, ce nu reuşim să auzim, unui bărbat tânăr, înveşmântat ca un ginere (cămaşă albă, cravată, la patru ace etc.); şi îl întreabă, apoi, cu voce tare: „– Ce eşti dumneata de *profesie*?... “ Acela a răspuns, scurt: „*Poet!*“... „Dar de ce taci, tot timpul?... “ „Sunt timid... “ „Cuum? De ce stai aplecat, trăgând cu urechea?... “ „Mmm... “ „Ia să-l chemăm noi pe maestrul Sorescu!... “

Acel încă tânăr domn-tovarăş s-a făcut alb, ca varul. Pe urmă, s-a ridicat intempestiv, brusc, şi s-a îndreptat spre şofer. Ce i-a spus, ce nu i-a spus, acela a frânat, brutal, lăsându-l să coboare. „*Poetul*“ a rămas în câmp şi era deja chindia – şi tot 30 de grade, la umbră. Undeva, pe marginea şoselei, se vedea o fântâniţă albă, o veche cişmea... Mai multe femei stăteau la rând, la apă, cu găleţi, cafe, carafe şi ulcioare. Erau şi măgăruşi, priponiţi şi cârduri de raţe şi gâşte.

Stelian Moţiu ne-a spus, mie, lui M. Ivănescu şi Marian Papahagi:

– „Am *descoperit* şi *publicat* mulţi poeţi, în viaţa mea. Dar pe nici unul *nu l-am acoperit la loc!...* Acesta, văzând că tace continuu, nu fumează şi nu bea, mănâncă doar, nu spune bancuri şi nu râde, l-am «descoperit», ei bine, că e strecurat printre noi şi *pârât...* “

*

Am păstrat obsedant amintiri despre excursiile cu iahtul grănicerilor, pe Dunăre, în care Ion Pecie, dansând de bucurie, atingând cu vârful picioarelor, apa, ca într-un nou botez, era să cadă în acele valuri, tulburi şi înalte. Am mai observat două lucruri, şi „*vesele*“ şi „*triste*“, aparţinând acestor misionari ai spiritului; şi ai limbii noastre române: *singurătatea* creaţiei (fiecare cu manuscrisul său, „chilia“ şi masa de scris); şi *bucuria întâlnirii,* cu publicul, cu membrii breslei, adevărate sărbători ale sufletului. File de poveste, file de reportaj, cancanuri, aflarea unor noi subiecte etc.

Am îndrăznit să le spun, lui Marian Papahagi şi Stelian Moţiu, că nu mă voi răbda să nu amintesc şi să scriu faptul că malul drept bulgăresc, deşi colinar şi plin de uscate râpe, are plajă amenajată pentru turişti, parcări şi esplanade; înotători în valuri; în vreme ce, la noi, se plantase o lizieră, o argintoasă pădure de plopi şi salcâmi. Pescarii nu se apropiau, erau îndreptaţi în interior, spre lacuri... „Turiştii, localnicii nu atingeau apa!... Voi aminti asta!... “ „Ai să fi cenzurat“, a fost de părere Marian. Moţiu a zis: „Acei fugari, care trec noaptea, la sârbi, nimeresc, apoi, la bulgari şi sunt întorşi, sunt nişte eroi, ce ajung condamnaţi, martiri! Lucruri cumplite!... “

Coborând la marginea oglinzii unui râu larg, Amaradia, Marin Sorescu ne-a poftit să trecem, desculţi, prin apă. Pe malul celălalt, la sute de metri, pe deal, plutea majestuos o pădure de ulmi şi stejari şi un conac alb, iar poetul a deschis braţul drept, recitând, ca un actor:

Iată Adâncata, iată Pometeştii!...
Salutare, cer albastru,
Văi şi dealuri, aer viu!
Mână, mână surugiu!...
..... .
Către Dunărea cea lată
Mă faceţi ca să reviu.
Dunărea mă readuce!...
Mână, mână surugiu!...

Morile, izvorul viu...
Iată crucile vopsite!...
O clopotniţă lucind...
Şi pe culmea depărtată
Vezi o casă înălbind!...
Acea salbă înverzită...
O revăd, precum o ştiu,
Mână, mână surugiu!...

Salutare, locuri sfinte,
Ce mă faceţi să reviu...
Mână, mână surugiu!...

E de prisos să amintesc că trăsura, caleaşca sunt bunicii automobilului! Era domeniul, din Romanaţi-Oltenia, al generalului Macedonski, unde copilărise poetul rondelurilor, Al. Macedonski; iar pentru „excursioniştii“ – elevi şi profesori, în vacanţele de vară, un „*rai*“, admirat şi vizitat, cu nimic mai prejos decât Ipoteştii lui M. Eminescu.

Două autobuze, cu peste 40 de scriitori, din toată Ţara, „călătorind“ nu doar spre Bănie, „oraşul juneţei lui *Mihai Bravu*“ (cum i se spunea în copilăria mea, cu o expresie franţuzească), au reprezentat succesul ieşit din comun al unui important poet, publicist, dramaturg, după Revoluţie *ministru* al Culturii, legendarul, regretatul scriitor Marin Sorescu.

În Craiova, iarăşi, alte întâlniri cu elevii de la Liceul „Fraţii Buzeşti“; iar celor ce nu-şi citeau producţiile (povestiri, schiţe etc.) li s-a sugerat să viziteze, de voie, disparat, *Parcul Romanescu,* Biserica familiei Macedonski, „Ingliş Parc“ şi statuia lui Cuza; Universitatea şi Noul Teatru Naţional, numit astăzi „Marin Sorescu“; Mănăstirea „Madona Dadu“; Casa memorială „N. Titulescu“; Grădina Botanică şi, nu în ultimul rând, „Lipscanii“ Craiovei şi Biblioteca Judeţeană „Elena Farago“ (1878, Bârlad – 1953, Craiova); participând şi acolo la un simpozion dedicat acestei scriitoare moldovence, care a trăit în Oltenia până la moartea sa. Aici, pe scările acestui templu neoclasic al cărţii, au fost făcute cele două *fotografii*, ataşate acestor amintiri. Fiind *polaroide,* o noutate atunci, au ajuns în mâna fiecăruia câte un exemplar, imediat. Singurul care a

ştiut să mânuiască aparatul foto-Polaroid a fost M. Papahagi.

Proprietarul, în haine închise şi cămaşă albă, ing. Iacobescu, cetăţean american, în vizită acasă, a preferat o *amintire* – şi s-a aşezat lângă Virginia şi Marin Sorescu; şi alături de Ion Mircea şi Mircea Ivănescu. Jos şi în dreapta, se mai văd: Carolina Ilica, Al. Balaci, Corneliu Sturza, Horia Zilieru, Ion Ţăranu, Ion Pecie, Gabriel Chifu, G. Dimisianu, N. Prelipceanu, Florea Firan, Ion Parhon, Romulus Diaconescu, N. Diaconu.

*

Fiind cenzurată, complet, în Almanahul *„Ramuri",* conferinţa mea de la Colocviul craiovean „URMUZ ŞI AVANGARDA LITERATURII" a apărut în revista „Steaua" (nr. 11, 1983). Coborârea poetului „mut" şi „anonim", din autobuz, de către Stelian Moţiu, a fost singura „deconspirare" la care am asistat ca martor, vreodată. „L-am trimis, înapoi, în meseria lui!", repeta Moţiu. „După ce l-am descoperit, l-am acoperit la loc!... ", adăuga el şi, fiind redactor-şef la o revistă de tineret, toţi eram uimiţi de afirmaţiile şi îndrăznelile sale. Peste cinci ani, în primăvara lui 1988, i s-a *întâmplat* (alţii spuneau: „i s-a *pregătit) un mare rău!*". Fiind plecat, într-o călătorie, cu o delegaţie de reporteri tineri, a scăzut „vigilenţa" subalternilor săi (căci, oficial, *cenzura se desfiinţase!);* ceea ce a făcut să apară, în paginile şi rubricile dedicate poeziei: un *ciclu* de poeme, al unei poete contemporane, avându-le ca personaje pe „motanul Arpagic" şi „poporul vegetal".

Stelian Moţiu a fost exclus din P.C.R. şi-a pierdut postul de redactor-şef, ba chiar a devenit „şomer", aproape că a fost împins în „*moarte civilă*".

În toamnă, spre iarna 1989 (cu o zi până în „Echinocţiu") au răbufnit furtunile şi vânturile istorice care l-au salvat – *Revoluţia Română;* l-au salvat de îndelungatul faliment al unui regim politic, în care scriitorii de mult nu mai credeau.

C. Zărnescu, Ion Ţăranu, Ilarie Hinoveanu, ţinând revista „Ramuri" în mâini, în faţa Bibliotecii „Elena Farago" (Foto Carolina Ilica)

Olimpiu NUŞFELEAN

Clujul fără copilăria mea, Clujul cu tinereţea noastră

Invitat fiind să scriu despre Cluj, m-am întrebat cum ar fi fost, pentru mine, acest oraş dacă aş fi copilărit în universul lui. Dacă, în imaginea sa copleşitoare, s-ar fi integrat şi imaginea copilăriei mele… Dar, în evoluţia mea spirituală, el a venit – trecând peste anii de liceu, cu farmecul lor, şi peste perioada armatei, aceasta afectându-mă foarte puţin – în prelungirea copilăriei, căci auzeam crescând în liniştea nopţilor paşii Poetului Lucian Blaga, ai aceluia care pusese atâta firesc în prelungirea veşniciei născute la sat către meditaţia ce ilumina sălile unei biblioteci academice. Poemele lui Blaga, citite pe culoarele liceului sau în parcul din Beclean, dintr-o carte cumpărată de prietenul meu Ion Moldovan, altul decât poetul de la *Familia*, iubitor de poezie şi devenit repede şef de gară, volumele de debut ale lui Ioan Alexandru şi Anei Blandiana m-au făcut să caut, atunci când am ajuns la Cluj(-Napoca), nu „străzi pavate" şi birturi de lux, ci fiinţa spirituală a oraşului şi să cred în ea. O fiinţă care a rezistat prin ani cu tenacitate, exuberantă sau încrâncenată, cu încântări sau frustrări, constantă în provocări, prezentă chiar şi atunci când dialogul meu cu ea suferea.

Clujul nu e şi, mai ales, nu a fost – pe vremea studenţiei mele – un oraş confortabil. Nu era, desigur, o metropolă care să te copleşească şi să-ţi nege personalitatea, care, prin persuasiunea absurdului, să-ţi spulbere idealurile. Nu în sensul acesta era lipsit de confort. Puteai ca, la pas, din centru să ajungi oricând la marginea oraşului. Dar oraşul nu te invita niciodată să-l părăseşti. Avea Parcul, cu un mic lac, şi Grădina Botanică, unde găseai întotdeauna, să zicem, „Natura în stare reconfortantă". Oraşul – academic, căci acesta era chipul ce ne interesa – te atrăgea mereu spre miezul său dat de competiţiile lecturii, de studiul cărţilor, de sălile de curs sau de cele de studiu individual, de biblioteci şi librării… Pe lângă rolul cursurilor, şi poate mai mult decât acesta, era cetitul cărţilor în sălile de lectură sau în camerele studenţeşti, completat de fascinantele discuţii cu colegii, schimbul de idei la o cafea sau la o bere… Pe lângă Facultatea de Litere de pe strada Gării [Horia], în formarea noastră au contat foarte mult Biblioteca Universităţii, cu bibliografia obligatorie, dar şi cu cărţile de la fondul secret, pe care vreo doamnă bibliotecară ni le aducea pe masă cu … discretă amabilitate, Arizona, Chios, COLA (!) – Casa Oamenilor de Literatură şi Artă, funcţională o vreme – cinematograful Arta, Teatrul Naţional, ca şi cine ştie ce crâşmă ascunsă, dar binevenită pe cărările vieţii… Lipsa de confort era dată, într-un fel, de o anumită „scorţoşenie" a mediului în care te învârteai, un fel de platoşă sub care trebuia să-i cauţi sau să-i intuieşti pe

unii oameni de care încercai să te apropii, poate o urmă a vremurilor patriarhale sau imperiale, ca şi o mâzgă provincială prin care adesea trebuia să treci… Vreau să spun că, de exemplu, în cercurile literare sau de presă bucureştene, unde ajungeam tot ca un „provincial" de Şieu-Sfântu, găseam mai multă lejeritate de mişcare decât între scriitorii şi ziariştii clujeni. Dar, dincolo de asta, venea căldura şi prestaţia unor personalităţi de la care aveai ce învăţa şi a căror prezenţă îţi era atât de benefică.

La prima mea descindere în Cluj-Napoca, am ţinut să văd (unde e) redacţia revistei *Tribuna*. Era duminică, eu mă aflam într-o excursie cu colegii de liceu sau la o Olimpiadă zonală de română (nu mai sunt sigur). La adresa de pe Universităţii era deschis şi era şi „de serviciu" un redactor – criticul Domiţian Cesereanu. Cu vreo două-trei săptămâni în urmă mi s-a răspuns la poşta redacţiei la nişte versuri trimise revistei. Redactorul de… serviciu, regretând că nu pot cunoaşte pe mai mulţi membri ai redacţiei, m-a invitat să revin… Şi de atunci am tot … revenit la *Tribuna*: cu un prim grupaj de versuri publicat de Victor Felea, cu prezentare, apoi cu lecturi în cenaclul revistei, cu verdictul lui D.R. Popescu, comunicat la sediul Asociaţiei, după lectura în manuscris a primului meu roman: „Eşti prozator ca oricare altul! Poţi să publici manuscrisul fără să schimbi o virgulă. Du-l la *Dacia*! Aş putea să-l propun eu, dar du-l tu, e romanul tău!" Am dus manuscrisul la editură, unde a apărut după vreo doi-trei ani şi după ce am mai intervenit, totuşi, pe text… Nu era vorba că revistele te publicau cu un text – poezie, proză, eseu, recenzie… –, ci de şcoala literaturii, în care publicaţiile clujene te integrau profesionist, dincolo de căutările personale şi de programul propriu legat de scris. Când revista *Steaua* mi-a publicat un poem de o pagină – *Vânătorul cerului* –, am stat cu Aurel Rău minute bune să căutăm un cuvânt, un singur cuvânt, ca să-l înlocuim pe un altul, care n-ar fi mers prea bine. Şi-apoi erau oamenii care ţineau strâns legătura dintre studiu şi scris, profesorii noştri: Ion Vlad – de la care am învăţat foarte mult, mai ales despre raportul dintre rigoare şi inovaţie, Leon Baconski – care insista să fac critică literară, Mircea Zaciu – care, la o lucrare de seminar despre Arghezi, m-a comparat cu Şerban Cioculescu, atunci în vogă, Ion Pop – cu cursul despre poezie… Sau Mircea Muthu, cu care discutam atât de relaxat şi de aplicat despre literatură. Sau discuţiile cu profesorii noştri, pe care îi însoţeam după cursuri spre casă. Poate că Adrian Marino a fost, la vremea aceea, ultima figură prestigioasă şi, într-un fel, misterioasă prin zgârcenia prezenţei, pe care o întâlneam cu respect pe Corso. Îi foloseam cărţile, găsite nu fără greutate, la seminarii. Pomenesc mai mult de seminarii deoarece cred că la unele seminarii am învăţat mai mult decât la cursuri. Puţine cursuri au fost interesante, multe au fost banale sau fără priză la cei cu preocupări literare. Amintesc doar câteva nume… Sunt şi altele. Şi-ar trebui pomeniţi câţiva colegi, cu care, discutând, încropeam atâtea seminarii sau cursuri ad-hoc.

Dincolo de toate acestea, era farmecul diurn al vieţii noastre, cu evenimente personale pe care doar Clujul ni le putea stârni. Duminicile erau … duminici, pătrunse de un aer sărbătoresc, relaxant. Berea şi cafeaua, pentru câţiva vinul, erau căutate, dar cultul micilor era precar şi nu ne atingea aproa-

pe deloc. Era vremea Omului cu Ciocanul, a crimelor misterioase de la Cluj, şi te puteai trezi căutat în geantă noaptea de miliţie, pe stradă sau la sosirea la cămin… Un coleg, sosit seara în cameră, descoperea cu stupoare în geantă un ciocan, pe care i-l strecurase acolo, pe ascuns, la plecare, copilul pe care îl medita. Dacă unealta era descoperită de poliţie, la o razie, omul ar fi avut de dat multe explicaţii. Într-o altă seară, întârziind la un must, puţin după începerea anului universitar, suntem – vreo patru prieteni – legitimaţi de un sectorist. Nu acceptă legitimaţia de student şi cere buletinul de identitate. Purtam plete. Asta îl deranja, dar n-o spunea direct. Ne duce la poarta unei fabrici, ca să ne perchiziţioneze. Mă amendează pentru refuzul legitimării sau aşa ceva. Când, după câteva zile, merg la miliţie să depun un memoriu, sergentul de la poartă mă duce la camera de arest, plină cu tot felul de borfaşi, ca să-nvăţ nu ştiu ce minte! … Mă lasă liber după ce cer de câteva ori să-mi dea voie să dau un telefon. Pe atunci nu erau celulare… Cazul meu şi micile sâcâieli cu studenţii se aplanează după ce poetul şi ziaristul Ion Arcaş face nişte demersuri pe la rectorat…Dar farmecul nopţilor există şi continuă. Într-o noapte de iunie fur trandafiri de pe Cetăţuie pentru un buchet pe care o prietenă urma să-l dăruiască unor miri…

Era, desigur, şi praful unor zile terne, plictisul existenţial, care izvora din lecturi sau din descoperirea limitei în atingerea unor ţinte, unele puse în hamul literaturii, teme ce te iluzionează sau te deziluzionează… Fără aceste deziluzii, temeri, suferinţe, poate că viaţa, copleşită de literatură, nu ţi-ar mai insufla sentimentul solidităţii, legătura cu fiinţa reală. Şi toate acestea se integrează unui univers ale cărui complexitate şi farmec sunt, totuşi, greu de cuprins. Când vorbeşti de Cluj la trecut, rememorarea urcă într-o icoană sentimentală ale cărei culori au reverberaţii neaşteptate.

(preluat din *Clujul din cuvinte*)

Gavril Moldovan şi Olimpiu Nuşfelean

Mişcarea literară – o revistă în Bistriţa culturală

Bistriţa este un oraş cultural. Îndreptăţirea acestui fapt este dată de tradiţia oraşului, o tradiţie inspirată de mari nume ale literaturii legate de aceste locuri, dar şi de expresia artistică a prezentului. De prezenţele literare, plastice sau muzicale care dau consistenţă şi culoare culturală zilelor prin care trecem. Cîndva faima Bistriţei era exprimată de echipa de fotbal „Gloria", aflată în B sau C, nu mai ştiu, au fost apoi, în perioada industrializării, fabricile, ridicate la marginea oraşului, extinzîndu-l, fabrici din care n-a mai rămas decît, cred, Rombat... „Gloria" nu ştiu ce mai face – o spun deoarece nu sînt microbist, dar nu vreau să-i supăr pe microbişti; îi las cu „Gloria" lor, care e o mare provocare financiară pentru oraş. Fabricile au devenit rînd pe rînd moloz şi deziluzie... În acelaşi timp au crescut zi de zi iluziile literare ale Bistriţei... O spun în notă ironică, dar enunţul numeşte totuşi o realitate limpede, categorică, întremătoare. Sunt iluzii şi iluzii, desigur, derulate în imaginarul fiecăruia, dar prinse într-un snop de expresii pe care oraşul, cu drumurile ce vin spre el, şi-l asumă. Bătălii personale, ascunse sau deschise, mai puternice sau mai slabe au dat treptat consistenţă unui teritoriu cultural, unui limb literar, care duce spre şi recunoaşte branduri inconfundabile. Asemenea prezenţe dau suflu unor instituţii culturale precum Librăria N. Steinhardt, Centrul Judeţean de Cultură, Sinagoga, Galeria Arcade 24, Biblioteca Judeţeană „George Coşbuc", recent lansată în mişcarea culturală, Casa Municipală de Cultură, Cenaclul „George Coşbuc" şi altele. Aceste instituţii ar prezenta o imagine seacă dacă nu ar beneficia de participarea la programele lor a unor personalităţi culturale puternice, ivite în spaţiul bistriţean, beclenar sau năsăudean, ca să nu mai zic măierean, rodnean, lechinţean..., ca şi în cel naţional. În incintele lor, uneori banalizate de activitatea diurnă, funcţionărească, atmosfera se încălzeşte deodată sensibilizată de prezenţa scriitorilor sau artiştilor.

Dincolo de aceste aspecte oarecum „oficializate", există Bistriţa iubitorilor de literatură, a cititorilor care participă săptămînal, dacă nu zilnic, la o lansare de carte, o dezbatere, un simpozion, un schimb de idei sau de cărţi. Îmi place să fac parte din această „masă", coerentă în diversitatea ei, a oamenilor de lectură, a celor pentru care cartea mai este o sursă de reflecţie şi de delectare, de confruntare cu existenţa. Nu e fericire mai mare pentru mine – „lectorul" – decît să prind o nişă de o oră-două în curgerea timpului, în care să mă retrag pe o terasă umbroasă, ferit de cunoscuţi, şi, cu o bere în faţă, să citesc presa literară sau o carte abia luată de pe raftul unei librării, să fac notiţe şi să încropesc schiţa vreunui articol... Aici, retras în anonimatul simplului „consumator", temător doar să nu apară vreun binevoitor dornic de vorbă, care să mă cinstească, generos şi insistent, cu a altă bere... Nu există localuri consacrate de prezenţa zilnică a scriitorilor în ele; cîteva locuri/localuri în care scriitorii se văd cu... amiciţie, unde schimbă impresii serioase şi ironii, poţi însă să găseşti. Cu un

local efemer, „La Nataşa”, aflat în apropierea Casei Municipale de Cultură, unde vodca era foarte ieftină, Alexandru Ecovoiu a făcut un film, cu ocazia unui colocviu literar. S-a filmat înlănţuit metaforic de grilajul de fier care proteja, noaptea, uşa localului. Localul în care am purtat prima discuţie cu Ioan Pintea despre scoaterea unei reviste literare a dispărut, înghiţit de apele tulburi ale iluziilor economice. E surprinzător să constaţi că unele localuri au fost mai... efemere (!...) decît iluzii literare, care au prins aripi în ele. Altele rămîn. Aş aminti aici localul denumit de noi, cîţiva, Biroul 2, în succesiunea Biroului 1 de la Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistriţa unde se desfăşoară şedinţele cenaclului literar. La Biroul 2 – „La Man”, în spatele clădirii unde a fost biblioteca judeţeană – ne întîlnim „în timpul serviciului”, ca să punem la punct un proiect literar, să definitivăm sumarul revistei, să facem o corectură. Nu băutura este pe primul loc, desigur, dar ea dă... culoare discuţiilor. Aici s-ar cuveni să menţionez un adevăr trist: de la o vreme, la întîlnirile literare, sticlele de băutură rămîn tot mai mult pline!... Se răresc „amatorii”, îşi mai schimbă obiceiurile...

În molozul dezamăgirilor prilejuite de prăbuşirea iluziilor postdecembriste a prins rădăcini ideea apariţiei unei reviste literare. Un oraş cu un asemenea potenţial literar, cum e Bistriţa, avea nevoie – ne ziceam la un moment dat – de un corolar concretizat într-un periodic. Un oraş sau un judeţ cu anumite oportunităţi financiare, nu multe, dar totuşi de luat în seamă, putea finanţa şi o publicaţie literară. Sau mai multe, ca alternative într-un cîmp cultural deschis. Încercări, uneori cu realizări semnificative, au fost şi ele mai multe.

Mişcarea literară a apărut într-o perioadă nu prea fericită pentru literatură, pentru publicaţiile literare. Dar care perioadă este fericită pentru literatură, această literatură, care, personificată, e în luptă cu toate, cu toată... dăruirea? Nu trecea printr-un moment fericit nici... mişcarea literară din plan naţional, nici cea înregistrată într-un colţişor de ţară, căreia schimbarea de epocă îi promitea deprovincializarea, dar care îşi găsea cu greu resursele. În geografia literară bistriţeană, cîteva publicaţii au apărut şi au dispărut repede, ca şi cîteva edituri promiţătoare... Revista literară *Minerva*, mai mult decît o promisiune, n-a existat nici ea prea mult. A fost o vreme revista *Cadran*... Dincolo de acestea, aici cîştiga constant pregnanţă un grup de scriitori (coerent sau nu) care merita să acceadă şi la o expresie publicistică pe măsură.

Ideea scoaterii unei reviste de gen are însă rădăcini înfipte în perioada antedecembristă. La un moment dat am iniţiat un proiect sub egida revistei *Vatra*, cu regretatul Romulus Guga. Cînd totul era pus la punct, inclusiv la nivel oficial bistriţean, directorul publicaţiei tîrgu-mureşene a plecat dintre noi. Ideea a fost preluată mai tîrziu, de un alt grup bistriţean, dar tot fără succes. Apoi, după `89, am reluat lucrurile cu un prieten, care le-a abandonat, vremelnic, pentru politică. Spun aceste lucruri, încărcate de multă subiectivitate, ca să arăt că, atunci cînd ne-am apucat efectiv de treabă, ideea era destul de coaptă în minţile noastre. Iar cei înhămaţi la

corvoadă aveau un anume statut literar şi un standard literar-publicistic în care credeau.

Mişcarea este rodul efortului unui grup restrîns – Olimpiu Nuşfelean, Ioan Pintea, Virgil Raţiu, regretatul Ion Moise – la care s-a adăugat din vreme Andrei Moldovan. A fost aproape şi Alexandru Cîţcăuan, care, intr-un fel, a asigurat elanul iniţial, organizatoric-administrativ. Marcel Lupşe a conceput coperta. Au trecut la un moment dat prin redacţie Mircea Prahase sau Mircea Măluţ. Cu cît grupul era mai restrîns, ne-am zis, cu atît îşi menţinea mai bine coerenţa, disensiunile – inerente – distrugeau mai greu bunele intenţii. Dar în jurul acestui nucleu s-au aflat şi se află, îmi place să cred, colaboratorii apropiaţi, scriitori din spaţiul bistriţean şi din ţară, ca şi cititorii noştri. Am beneficiat şi beneficiem de multe aprecieri şi încurajări. Au fost de partea noastră Niculae Gheran, Nicolae Breban, Gheorghe Grigurcu, Ion Vlad, D.R. Popescu, Aurel Rău, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Alex Ştefănescu, Ioan Holban, Valeriu Stancu, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Ovidiu Pecican, Gheorghe Glodeanu, George Vulturescu, Constantin Cubleşan, Irina Petraş, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Popa, Ion Pop, Doina Cetea, Alexandru Vlad, Vasile Gogea, regretatul Gheorghe Crăciun, Viorel Mureşan, Lucian Perţa, Dora Pavel, Călin Teutişan sau Flavia Teoc şi lista ar putea fi continuată cu aceleaşi sentimente de bucurie şi gratitudine. Ar fi de amintit, într-o listă de asemenea incompletă, „bistriţenii" Cornel Cotuţiu, Aurel Podaru, Gavril Moldovan, Ion Radu Zăgreanu, Vasile Filip, Victor Ştir, Menuţ Maximinian, Nicolae Vrăsmaş, Nicolae Bosbiciu, Andrea Hedeş etc., etc. Am avut de-a lungul anilor mai multe, ca să zic aşa, „patronate": Casa de Cultură a Sindicatelor, Societatea Aletheia, Complexul Muzeal Judeţean, Biblioteca Judeţeană, Centrul Judeţean de Cultură... La un moment dat ne-a acordat o atenţie financiară şi Primăria Bistriţa. Consiliul Judeţean Bistriţa-Năsăud a venit cu un sprijin ferm şi constant.

Mişcarea literară a apărut dintr-o necesitate şi s-a constituit repede într-o provocare. Geografia literară bistriţeană avea nevoie de o expresie publicistică adecvată, după cîteva tentative de profil, cum am spus, nefructificate suficient. Dar era şi nevoia prietenilor mei, ca şi a mea, de a pune pe roate o publicaţie literară. Poate era şi morbul ce m-a prins după ce o vreme am lucrat în presă. Provocarea ne viza personal, pe fiecare în parte, dar viza şi viaţa literară de aici, ca şi forurile judeţene, interesate sau nu de asemenea proiecte.

Titlul revistei, propus de Ioan Pintea, nu mi-a plăcut de la început, din mai multe motive. Am acceptat însă şi am completat argumentele în favoarea lui. Poate că unii au privit cu suspiciune asumarea unui asemenea titlu. Prin provocările în care m-a angajat/în care ne-a angajat, am ajuns să-l îndrăgesc. O revistă, oricare ar fi ea, nu-i doar o adunătură de texte de diferite facturi... O revistă se construieşte, în timp, printr-o contribuţie... „comună". M-am lăsat – ca şi prietenii mei – prins în această construcţie de la început – gîndindu-i structura, aspectul grafic, punerea în pagină,

rubrici, preocupat de asigurarea colaborărilor, elaborarea de proiecte literar-financiare, promovare... Adrian Năstase, tehnoredactorul nostru, cunoaşte multe din frămîntările naşterii ediţiilor... Cu toţii fiind preocupaţi de asigurarea unui anumit standard, pe măsura posibilităţilor. Faptul că, după `89, în provincia culturală au apărut cîteva reviste literare, care şi-au transformat numele în renume, ne-a dat un imbold în plus.

Preluarea titlului unei reviste conduse de Liviu Rebreanu a însemnat însă pentru noi nu doar o provocare, ci şi un risc şi un angajament. Poate o datorie. În editorialul primului număr scriam că revista „va încerca să-şi deschidă paginile tuturor creatorilor de literatură şi de artă din ţară, indiferent de generaţie, de crez artistic, sau de tehnici de creaţie." şi că „revista se constituie într-o şansă în plus de ieşire dintr-o anumită geografie a marginii, în relaţie cu o cultură naţională, de la care se revendică." Îmi place să cred că, măcar în parte, acest program a fost respectat şi că o asemenea împlinire ne-ar putea motiva ca, ajutaţi de Cel de Sus, să mergem mai departe.

Mişcarea literară e un vis frumos. Care nu este lipsit, fireşte, şi de coşmaruri. Cîte lupte nu am dus pentru asigurarea unei finanţări minime şi, mai ales, cu inerţia şi orgoliile locale!... La un moment dat, un consilier judeţean a vrut să intre în colectivul de redacţie, ca să poată verifica la sursă sumarul numerelor pregătire pentru tipar!... Ca şi în cazul altor reviste, e greu să-ţi faci o echipă de comentatori – nu neapărat de critici – ai apariţiilor editoriale, în vreme ce unii autori se supără că nu-i comentezi... Şi cîtă vreme e mai greu să scrii o recenzie decît o poezie!... Mai sînt şi altele, multe, de făcut. Poate că timpul va aduce soluţii... Poate nu...

Trec în... revistă sumarul ediţiilor celor peste unsprezece ani de apariţie. E o vîrstă a acumulărilor şi a bucuriei. Pentru o revistă, poate să însemne mai mult. Nu-i vorba doar de anii înregistraţi de-o publicaţie, pentru că, într-un asemenea sens, vîrsta e crudă. Dincolo de vîrsta în sine, stau faptele – idei, concepţii, căutări, trudă de tot felul, înscriere într-un context, pe care trebuie să-l mişti, să-l modifici, să-l înnoieşti, dacă e cazul, să ţi-l asumi, în cele din urmă, înainte ca să fii asumat de către acesta. „Azi, *Mişcarea Literară*, e o instituţie – spunea Ioan Pintea, la marcarea celor zece ani de apariţie. E adevărat, nu cu toate actele în regulă. La zece ani de la apariţie încă nu are sediu propriu, redacţia încă lucrează pe bază de voluntariat. Poate cineva aude, şi la ceas aniversar, rezolvă cele două probleme. În alte judeţe aceste chestiuni s-au rezolvat de mult." Virgil Raţiu adăuga: „Textele tipărite în paginile revistei de-a lungul anilor au ajuns să facă parte dintr-o carte sau alta de autor. Şi, zic, cred că aceasta este menirea unei reviste, de a publica texte promo, după care nu mai este nevoie de paginile revistei. În acest sens, sunt încredinţat că *Mişcarea literară* a contribuit serios la construirea de proiecte pentru viitoare cărţi." Andrei Moldovan consemna: „*Mişcarea literară* are deja un trecut, o tradiţie. Ea nu poate să fie ignorată în contextul revuisticii literare. Nu în ultimul rând, să avem în vedere că revista este o şansă pentru scriitorii de pe me-

leagurile Bistriţei şi Năsăudului de a-şi verifica puterea creatoare într-un context mai larg, de a le oferi o respiraţie mai generoasă, de care au nevoie.”

Nu ştiu dacă am atins standardul dorit, dar am trecut un prag. Sper să mergem cu bine mai departe, spre alte provocări!

Redacţia *Mişcării literare*:
Olimpiu Nuşfelean
Virgil Raţiu
Ioan Pintea
Ion Moise
Andrei Moldovan

Aurel Rău printre bistriţeni

Mariana BOJAN

Maestrul Jean şi bunul său renume

L-am întâlnit în crescătoria de vise
Unde boleau cuvintele proscrise
Dintr-un secol trufaş cu două viteze
Ce pregătea războaie pe faleze

Juni mâniaţi de febre timpurii
Călătorind pe pajişti de hârtie
Cu protocoale gureşe, zurlii,
Noi l-am rugat maestru să ne fie

Cadeţi la perifraze şi gramatici
Lăsând la vatră perimate şcoli
Sintaxe cu dureri la subsiori
Pe toate le luarăm drept ostatici

Acele patimi ne munceau pe brânci
Pe texte din Italii, de la frânci,
Doar seara camuflaţi în lungi etole
Ne prăbuşeam în pivniţe mongole

Munţi de poeme, prozodii de castă,
Biblioteci, obsesii insulare,
Odoare de hârtie, legendare,
Le-am venerat într-o frăţie vastă

Şi-a fost o giovineţe de balsan
Cu Papahagi şi maestrul Jean.

Ion Pop şi Marian Papahagi

Valentin TAŞCU (1944-2008)

„Festivalul Blaga“

– Cum vedeţi Clujul astăzi, ca editor şi scriitor? Aparent, zice lumea, în Cluj nu se prea întâmplă nimic...

– Foarte rău zice lumea. Nu, tocmai că în cultura clujeană se întâmplă mai multe lucruri decât în alte părţi. Festivalul „Lucian Blaga“ mi se pare a fi unul dintre cele mai puternice la ora asta din ţară. Doar cel de la Satu Mare, „Poesis“, ar fi de putere echivalentă. Sunt câteva Zile Blaga la Cluj care sunt însemnate şi care dau roade excelente în toate sectoarele posibile: filosofie, gândire, în poezie, în creaţie, în manifestarea teatrală ş.a.m.d. Faptul că unii nu văd acest lucru este vina lor. Spre deosebire de Struga, unde un oraş întreg este angajat în poezie. Bine, într-un cadru şi spectaculos făcut de către organizatori, cu fântâni arteziene, cu focuri de artificii, cu lecturi noaptea pe podurile de pe râul Drim – acest spectacol desigur că atrage în plus. Dar faptul că la recitalurile de poezie pe care le-am urmărit la Festivalul Blaga din faţa Teatrului Naţional, în aer liber, din curtea Muzeului de Artă sau din Pădurea Hoia, spectacole organizate chiar de către Editura Clusium, deci faptul că la aceste spectacole sunt prezenţi doar cei invitaţi, în timp ce populaţia trece cam nepăsătoare prin spatele scaunelor celor care scriu şi citesc poezie, este din vina celor care trec indiferenţi şi nu din vina organizatorilor. Ar trebui găsită o modalitate de a implica mai mult publicul. Această neutralitate nu duce la nimic bun, e lucru limpede. Bineînţeles, poeţii nu pot şi nici nu au voie să se creadă buricul pământului, dar au rostul lor, acela de a înfrumuseţa viaţa, de a da o notă de suflet fiecărui moment din viaţa fiecăruia. Tot omul simte că ar avea nevoie de aşa ceva, dar când i se oferă ocazia, un prilej de a beneficia de un asemenea sprijin nu înţeleg de ce refuză, de ce se retrage din faţa acestei oferte care nu costă nimic.

– În ultimii ani, după ’89, în breasla scriitoricească s-a produs un oarecare „cutremur“. Chiar dacă lucrurile au început să se mai aşeze, nu mai este aceeaşi solidaritate între scriitori ca mai demult. A fost o solidaritate constrânsă cea de dinainte de ’89? Scriitorul este un solidat sau un solitar?

– Eu cred că un scriitor este atât un solitar, cât şi un solidar. În momentul scrierii e aproape obligatoriu să fie solitar, iar în momentul reprezentării sale publice trebuie să fie solidar. Înainte solidaritatea era absolută, pentru că lumea scriitoricească era împărţită în două grupări mari. Una

care făcea servicii unui anumit sistem ideologic, servicii chiar agresive, şi alta care refuza să facă aceste servicii. Ele coexistau. Interdicţiile nu erau chiar atât de mari pe cât s-ar crede, nici de-o parte, nici de cealaltă, dar această competiţie dădea un aspect general de solidaritate. Practic, noi care eram de-o parte eram în aceeaşi echipă cu cei care erau de cealaltă parte, nu era o luptă, ci era o înfruntare, o încleştare, dar în unitate. Acum poezia, literatura, cultura – ca şi alte domenii – intră în sistemul de feudalizare pe care eu l-am teoretizat mai demult. Nu de federalizare, Doamne păzeşte, undeva mai jos decât federalizarea: feudalizarea. Adică Iaşul este o feudă, Clujul este o feudă, Braşovul este o feudă, Timişoara, Bucureştiul sunt feude şi fiecare îşi organizează viaţa în mod închis, conform sistemului medieval de economie şi de spiritualitate închisă. Nu mai prea circulă revistele, poşta e scumpă, ziarele sunt scumpe... Şi atuncea ne-am despărţit. Ne mai întâlnim însă în câteva puncte. Festivalul Blaga este un punct de întâlnire sau Salonul de Carte de la Cluj, ne mai întâlnim la „Poesis“, la Oradea... Mai sunt momente de refacere a unei unităţi, într-o totală diversitate de această dată. Şi eu cred că acest lucru este mai bun decât ceea ce se întâmpla atunci când erau două elemente de diversitate. Acum sunt infinite – şi o cultură aşa se face, nu prin uniformizare.

(„Informaţia Cluj“, 1998)

(fragment din *Coperta a IV-a*, cartea de interviuri a lui **Ioan-Pavel Azap**, 2010)

Horia Bădescu, Valentin Taşcu, Ilie Călian, la un vernisaj, anii 80.

Adrian ŢION

Eşti în Dicţionarul enciclopedic?

Străzile, impregnate ziua în cenuşiul lipsit de speranţă al cotidianului, deveneau alungiri funeste ale vieţii în cea mai bună din lumile posibile la lăsarea întunericului. Mai ales în serile umede de iarnă, prin zloată, prin frig, umbrele tăiau sclipiri şi avânturi, biciuiau entuziasmul, strângeau în chingi neîndurătoare palida licărire a vreunui bec de la iluminatul public. Electricitatea reală şi simbolică a iluminatului Lenin, revărsată mărinimos peste lume, abia mai pâlpâia. Un regim politic economicos cu lumina altora şi cu iluminarea cetăţenilor săi îşi trăia posomorâţii ani de lumină. Cotidianul *Făclia* (format de ziar mare cândva), oficiosul judeţean al partidului care ne aducea lumina în casă, devenise subit un opaiţ fumegând îngrozitor, amintind de „universităţile" lui Gorki, pentru că de la el am învăţat termenul (devenise adică un petec minuscul de hârtie, aproape creponată, cu litere de-o şchioapă, numai bune să-ţi strici vederea şi să urmezi orbeşte calea trasată cu linie, inevitabil, roşie de conducerea superioară de partid şi de stat). Frig în gând, pustiu pe străzi. Unde să-ţi mai încălzeşti sufletul hăituit de beznele nopţii? La vreun local în compania unor prieteni, evident. Birtul rămăsese o redută a socializării neconvertite în şabloane oficializate. Vorba unui amic din acei ani: „Nu înţeleg de ce plecaţi în concediu vara, când e o plăcere să mergi pe căldură la serviciu. Eu îmi iau concediu iarna ca să stau acasă, *la gura caloriferului*, în loc să traversez oraşul pe frig şi ninsori până la serviciu. Vreau să merg într-o staţiune? De ce să fac atâta drum până la Sinaia, când şi acolo aş face exact ce fac aici: aş sta în birt. Aşa că mă instalez mai întâi la *Continental* să-mi caut prieteni de pahar, dacă nu găsesc şi mă plictisesc, intru la *Pescarul* unde sigur dau de câţiva, apoi o cotesc pe lângă librărie spre *Pelişor* şi ca să-mi revin, mai târziu trec strada la *Someşul* să închei cura prescrisă de medic. Şi uite aşa, într-o zi, vizitez toată Valea Prahovei!"

Nici localurile nu erau prea bine luminate. „E criză de penurie!" striga amuzat un personaj de-al lui Vasile Rebreanu din comedia *Un om muşcat de oaie*, al doilea titlu al piesei *Sutiene pentru călugări*, respins de cenzura vigilentă cu educaţia morală a cetăţenilor, deşi categoria vizată putea fi ironizată în voie sau chiar blasfemiată. Dar titlul, uşor modificat pe afiş de golanii străzii, avea să aducă mai mari prejudicii moralei comuniste decât primul, considerat, totuşi, prea îndrăzneţ pentru acele timpuri. Formula din replica personajului explica jovial de ce trebuie să se facă economie la toate. Şi se făcea! La sânge. Ăla era regim de austeritate, nu bălmăjeala de azi.

Bezna şi frigul de afară ne-au adunat în jurul unei mese cu patru scaune la *Pescarul*, restaurantul de lângă *Arizona* evocată de Romulus Guga în volumul de proză cu acelaşi titlu. Zgribuliţii eram Vasile Sav, Constantin Zărnescu şi eu. Se fuma intens şi pâcla cenuşie ridicată pe deasupra capetelor noastre făcea ca localul să pară şi mai prost luminat. Din tavan atârnau plase greoaie, pline de praf (chipurile de pescuit), o reclamă subtilă la carnea naţională de peşte. Aveam flotă, aveam şi peşte oceanic la Cluj, nimeni nu se mai mira de acest lucru. Restaurantul era aliniat, nu încape vorbă, la noua ordine alimentară impusă de sus. Căci bietul român habar nu avea ce să mănânce, dacă partidul nu şi-ar fi băgat nasul şi în farfuria cetăţeanului. Noroc aveam noi că nu ne prea interesam de mâncare. Pe vremea aia prioritară era băutura. Aşa că dezmierdam cu vorbe competente paharele din faţa noastră, când în local şi-a făcut apariţia Alexandru Căprariu. Plasele de deasupra capului său au început a se legăna, trezite din amorţeală, până când s-au retras pur şi simplu pentru a face loc aurei de poet luminat al Clujului ce-i strălucea pe chelia-i impunătoare. Atât de impunătoare, încât Vasile Sav, jiboanul respectuos cu valorile urbei, a ţâşnit imediat în poziţie de drepţi, făcându-ne semn să ne ridicăm şi noi. Inundat de voioşia vâlceanului gata să-şi întâmpine cum se cuvine şeful deghizat în virtual conviv, s-a ridicat cu zâmbetul pe buze şi Titel Zărnescu. Eu, care nu dădusem până atunci mâna cu personajul adulat, am rămas pe scaun. Fără să admită abateri de la planul său, Vasile Sav a pus mâna pe mine şi m-a ridicat cu forţa. Am stat destul de mult în picioare toţi trei aşteptând ca Sandi să facă cei câţiva paşi până la masa noastră. Valsa, se poticnea, zâmbea euforic, plăcut surprins de întâmpinarea făcută. O apariţie agreabilă şi imprevizibilă ca un vârtej, cu capul răsucit după cine ştie ce semne numai de el ştiute, încât nici nu era sigur că ne va onora cu prezenţa. După ce s-a aşezat pe scaun la masa noastră totuşi, am observat că sclipirile veneau nu numai de la fruntea-i luminată, ci şi din suflet. Discuţia a urmat alt vertij, paharele s-au umplut din nou de câteva ori, vorbele zburau jucăuşe degajând lumină, bună dispoziţie şi dueluri amicale. Se întreceau în difuzarea de zvonuri care pe mine nu mă interesau. Titel şi Vasile nu mai conteneau cu întrebările referitoare la evenimente recente din viaţa literară. Sandi le satisfăcea numai parţial curiozitatea, lăsând să i se citească pe chip şiretenia că deţinea toate informaţiile picante în domeniu. Titel îi ţinea isonul cu o anume deferenţă. Îl contra prieteneşte mai ales pe Vasile cu vocative ca „Ionică”, „băieţică” sau chiar şi altele mai deochiate, lezându-i, în joacă, orgoliul de latinist şi traducător, mai puţin poet. Apărându-se jovial, Vasile îl gratula cu sintagma „domnule băieţoi” sau altele asemenea. Trecând la mine, Sandi m-a întrebat ce scriu şi Vasile s-a grăbit să-l informeze că scriu proză. N-a fost impresionat, dimpotrivă, a şovăit o clipă, a strâmbat din nas, apoi a tăiat în carne vie, descumpănindu-mă oarecum:

– De ce nu scrii poezie? Se scrie mult mai uşor. Nu-i aşa, băieţică? şi s-a întors spre latinistul luat amical în balon.

– Întocmai cum spuneţi, domnule băieţoi, a reluat Vasile sintagma ridi-

cată ca un scut de apărare. Poezia pe care o scriu eu nu se scrie chiar aşa de uşor.

Împunsăturile au continuat ca un joc amuzant. Niciunul nu se dădea bătut. Apelativul introdus în dialog, modelat când de unul, când de celălalt, îl irita şi pe Sandi, se vede, la forma lui augmentativă. Ca să pună capac discuţiei despre notorietate şi orgolii deşarte, Sandi, sigur pe el, l-a înţepat la un moment dat pe Vasile, mizând pe faptul că întrebarea îl va lăsa fără aer:

– Ia spune, mă băieţică, tu eşti în *Dicţionarul enciclopedic*?

Pe un ton la fel de glumeţ, Vasile s-a prefăcut înfrânt:

– De data asta eşti tare de tot, domnule băieţoi. Trebuie să recunosc sincer că în *Dicţionarul enciclopedic* n-am ajuns încă. Recunosc, mai am şi lipsuri.

– Vezi, mă băieţică? Acum ştii cu cine stai la masă?

– Să trăiţi, domnule băieţoi! Tot respectul. Numai că trebuie să facem o rectificare. Eşti numai în *Micul dicţionar enciclopedic*, ceea ce nu e cine ştie ce. Eu voi fi în *Marea enciclopedie*!

Desigur, la acea vreme, Alexandru Căprariu era un poet venerat al Clujului şi *Micul dicţionar enciclopedic* apăruse în 1972. În timp ce Vasile Sav debutase doar într-un volum colectiv, *Alpha,* în 1984 (nu se mai putea debuta singur în volum, altă binefacere a regimului pentru afirmarea deplină a personalităţii). Recunoaşterile meritelor pentru traducerile din Sfântul Augustin, Premiul pentru Traducere din literatura universală pentru şase volume din *Opera Omnia* şi celelalte cărţi vor veni mult mai târziu. Pe atunci era doar un latinist pitoresc şi răsfăţat al boemei clujene, după cum, cred, se înţelege şi din evocarea aceasta.

Ion Cristofor, Maria Pal, Adrian Ţion la un Salon de primăvară

Marcel Mureşeanu, Margareta Labiş, Adrian Ţion, la Casa Labiş

Virgil BULAT (1940-2010)

„Arta înseamnă realitate transfigurată estetic“

– Domnule Virgil Bulat, trebuie să mărturisesc că nu prea ştiu cum să încep acest interviu. Sunteţi poet, editor, traducător, analist politic. Pe ce criterii, cum acordaţi prioritate unei preocupări sau alteia?

– Prioritătile ţi le impune însăşi viaţa. În ultimele două luni a trebuit să las deoparte toate preocupările care ţin strict de activitatea proprie de creaţie, de activitatea editorială sau de activitatea de politolog, de analist de fapt, specializat în probleme de politică externă, ca să dau prioritate evenimentelor culturale la care nu se putea să nu particip. De pildă, la jubileul celor 30 de ani de existenţă a celui mai important cenaclu românesc din diaspora, cel de la München. Întorcându-mă în ţară, a trebuit să particip în cadrul Fundaţiei Steinhardt, fiind unul din membrii fondatori ai acesteia, în 1991, la primul congres naţional de eseu filosofic şi teologic tânăr... Şi altele, şi altele...

– Aţi pomenit de Steinhardt, pe care l-aţi cunoscut în închisoare. Pentru unii închisoarea a fost un fel de purgatoriu, de mântuire, mă refer la condamnaţii politic, evident. Cum aţi rezistat celor opt ani de detenţie?

– Am fost condamnat la optsprezece ani, am făcut numai şase ani şi jumătate...

– Aţi fost un „norocos“...

– Da, fără îndoială, aşa este... Abia împlinisem optsprezece ani când s-a pronunţat sentinţa. Dacă nu erai prea slab de înger, în ciuda foamei, a bătăilor, a frigului, deosebit de apăsătoare toate bineînţeles, rezistai pentru că aveai modelul celor din lotul, de pildă, Noica, Pillat, Steinhardt. Eu am avut fericirea de a sta cu câţiva. De la Păstorel Teodoreanu, pe care l-am cunoscut primul, la Nicu Steinhardt, cu care am petrecut, întâmplarea a făcut, aproape patru ani şi jumătate. Am mai cunoscut şi alţii din acelaşi lot, inclusiv pe conul Alecu Paleologu, cu care am stat o perioadă foarte scurtă de altfel.

– Regretaţi anii de închisoare?

– E foarte greu să... Este o întrebare la care nu se poate răspunde, pentru că se pune problema: regreţi că i-ai cunoscut pe oamenii aceştia? Bineînţeles că nu regret, dar a arunca din propria ta viaţă şase ani şi jumătate, şi mai ales între optsprezece şi douăzeci şi cinci de ani, este foarte greu. Pentru că detenţia, în afară de unele momente foarte rare de înălţare sufletească, de fericire cum spune Nicu Steinhardt în jurnalul lui al fericirii, înseamnă în primul rând să duci o viaţă moartă într-un mormânt viu – l-am citat exact pe marele, celebrul amiral Ilie Măcelaru, care şi el mi-a fost coleg de detenţie, cel care a condus

flota militară a României în al doilea război mondial. Asta înseamnă închisoarea, aşa că nu poţi răspunde la întrebarea: regreţi, ai mai lua-o încă o dată *da capo*? Desigur că aş lua-o încă o dată *da capo*, în sensul că n-am fost arestat singur ci împreună cu un grup, tocmai organizarea acestui grup a fost motivul arestării. Or, colegii mei şi cu mine ne pronunţaserăm în asentimentul unei stări de profundă nemulţumire în care se afla ţara. Evitarea arestării ar fi însemnat să negi ce ai spus tu şi colegii tăi, ce ai judecat tu şi colegii tăi atunci. Aşa ceva, de asemeni, nu se poate concepe.

[…

– În publicarea cărţilor dumneavoastră v-aţi implicat şi ca editor, cu acelaşi spirit critic ca şi în cazul altora? Poate fi autorul imparţial când e vorba de propria creaţie?

– Hai să vă dau un exemplu. De pildă, Nicu Mocanu şi Horia Bădescu îmi sunt prieteni din ’64, din toamna lui ’64. Încă din iarna lui ’64 spre ’65, stăteam undeva deasupra Grădinii botanice, ei veneau seara la mine şi ascultam muzică şi ne citeam poeziile. Deci o formă *sui generis* de cenaclu, organizat ad hoc îndată după cunoaşterea unor oameni care simt că „nous sommes de la même famille“ – facem parte din cam aceeaşi categorie, având cam aceleaşi gusturi ş.a.m.d. Ori, alt exemplu, mă aflam în acelaşi birou cu Vasile Frăteanu, care îşi scria teza de doctorat, prima lucrare despre Nietzsche din cultura românească, şi cu Mircea Opriţă. Ei bine, noi trei adesea ne întrerupeam lucrul ca să îl consultăm pe celălalt. În ceea ce priveşte propriile volume, am considerat dintotdeauna că trebuie să-i asculţi pe cei cu care tu eşti neiertător în ceea ce priveşte spiritul critic şi care sunt la rândul lor neiertători cu tine şi vor să-ţi demonstreze că este mai bună cutare formulă. Volumele deci, pe părţi sau integral, au fost amendate, ca să folosesc un termen generic, de apropiaţii mei, de prieteni, de cunoscuţi, şi întotdeauna am ţinut cont de opiniile lor, pentru că ştiam că dacă izbutesc să înlătur porţiunile de zgură, n-are decât de câştigat poemul.

– Cum vedeţi implicarea politică de după 1989 a unei bune părţi a intelectualităţii româneşti?

– Nu suntem un caz atipic din acest punct de vedere. Am mai dat nişte interviuri prin 1994, pe urmă înainte de alegerile din 1996, în care am evocat cazul lui Buzura, şi anume el este cel care în ’90-’91 vorbea mereu că rolul scriitorului e de a se afla în primul rând al celor care ies în agora, adică al mulţimii de pe stradă, din piaţa cetăţii. Numai că una este să faci politică, adică trebuie să iei atitudine, şi alta este să faci literatură, literatura înseamnă artă, ori arta înseamnă realitate transfigurată estetic. Avem poezie bună şi interesantă scrisă din 1990 încoace, avem mai puţine romane reuşite. Pentru roman sau pentru teatru trebuie să se limpezească, să se decanteze ape care la noi încă sunt departe de a se fi limpezit şi decantat. Dar vor apărea, sunt absolut convins de lucrul ăsta.

(„Informaţia Cluj“, 1999)

(fragment din *Coperta a IV-a*, cartea de interviuri a lui **Ioan-Pavel Azap**, 2010)

Victor NICOLAE

CARTEA ALBĂ...

(fragment)

Peste jertfa tuturor patrioţilor, niciodată număraţi cu atenţie, peste suferinţa lor crâncenă din gherlele comuniste, peste tragedia familiilor lor decimate sau peste jalea distrugătoare a celor forţaţi să ia drumul exilului, n-ar trebui să se lase nicio clipă umbra uitării nedrepte. Demnitatea şi tăriile de caracter ale apărătorilor libertăţii noastre cu preţul înaltului sacrificiu, inspirând respect şi admiraţie, ar trebui să ne revigoreze lupta pentru o libertate autentică şi o democraţie reală. Resuscitând memoria, Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România – Filiala Cluj a editat „*CARTEA ALBĂ A REZISTENŢEI ANTICOMUNISTE DIN ZONA CLUJULUI"*, oferind astfel date concrete despre aproape 3.000 de martiri şi opozanţi anticomunişti încă în viaţă. Lansarea *'cărţii albe...'* a avut loc marţi, 8 septembrie 2009, orele 18, în sala „Ion Muşlea" a Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj-Napoca. NEW YORK MAGAZIN a fost şi el prezent la acest important eveniment. Chiar regretatul Virgil Bulat i-a mulţumit în mod special pentru sprijinul susţinut în publicarea materialelor Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici cu o promptitudine ce a depăşit-o adesea pe aceea a revistelor din ţară. […]

Celor care au luptat eroic încă de la început împotriva comunismului nu li se arată în prezent nimic din respectul cuvenit. Ei au ţinut sus drapelul împotrivirii şi au apărat cu viaţa lor demnitatea scumpei noastre ţări în anii cei mai grei ai terorii comuniste. Credinţa lor e exemplară, au ales jertfa şi au învins, sperând deplin în reînvierea dreptăţii şi adevărului. „*La 29 decembrie 2009 se împlinesc 20 de ani de la întâia întrunire în libertate a foştilor deţinuţi politici din judeţul Cluj. Scopul era unul firesc: de a constitui liga celor care, trecuţi prin iadul închisorilor sau luptând în munţi cu arma în mână, se împotriviseră comunismului străin (adus de tancurile ruseşti) în numele libertăţii, democraţiei, credinţei în Dumnezeu şi în statul de drept. Lupta pentru aceste idealuri trebuia continuată, nu în ultimul rând prin restabilirea adevărului istoric, prin dovedirea caracterului criminal, ilegitim şi antinaţional al dictaturii comuniste, prin păstrarea vie în memoria neamului a celor care plătiseră cu viaţa, cu tinereţea sau cu ani grei de temniţă..."* – îşi începea Virgil Bulat prefaţa cărţii, la care a lucrat cu o dăruire mistuitoare şi un inegalabil profesionism. Abia în luna mai a acelui an – 2009 – s-au anulat prin lege nedreptele caziere ale foştilor deţinuţi politici. Mai mult de trei sferturi din cei înregistraţi în 1990 „*au murit cu durerea şi revolta de a fi juridic stigmatizaţi asemenea hoţilor, violatorilor, tâlharilor".* Legea Ti-

cu-Dumitrescu a fost mutilată în parlament. Leneşul CNSAS se subordonează logaritmului politic, neavând în componenţă niciun reprezentant AFDPR. A neutralizat doar câţiva dintre informatori. Ineficient, corupt şi deviat, CNSAS supravieţuieşte în prag neconstituţional. „Deconspirarea" oficială se produce prin Justiţie, prin „justiţiari" ce-au trecut rapid de la obedienţa comunistă la campionatul democratic al capitalismului de cumetrie. Furând puterea, „eşalonul doi" s-a temut de foştii deţinuţi politici şi de partidele istorice. O mârşavă manevrare de 'dosare secrete' ale relei-credinţe şi o ploaie de 'editoriale' neruşinate s-au dezlănţuit la ordin. Recunoaşterea caracterului anticomunist al foştilor deţinuţi politici a servit pe felii doar pentru o legitimitate democratică de faţadă a noilor conducători. Indemnizaţia modestă acordată 'politicilor' masca păstrarea celor substanţiale, ale foştilor ilegalişti P.C.R. reciclaţi ca „luptători antifascişti". Decretul-Lege Nr.118/1990 introducea mai multe categorii de victime ale regimului comunist – deportaţii, strămutaţii, foştii prizonieri de război sau frontieriştii, iehoviştii... diluând rândurile realilor foşti deţinuţi politici şi dilatând aberant numărul 'revoluţionarilor' cu patalama iliesciană, din decembrie 1989. Aproape un deceniu s-a tot negat calitatea de luptător anticomunist partizanilor din Apuseni, socotiţi ca bandiţi, tâlhari sau terorişti, ca pe vremea călăilor dejişti. S-au reluat masiv denigrările vulgar securiste, cum că aceştia ar fi rupt şi ultimele bucate de la gura săracilor! În încercarea de fragmentare a unităţii foştilor deţinuţi politici, s-au infiltrat din gros partidele democratice cu securişti şi activişti, până la disoluţia din PNŢCD. Cu atât mai mult, unitatea AFDPR trebuie apărată din toate puterile, cu orice preţ, susţine Clujul, a doua filială ca mărime din ţară, la fiece congres al asociaţiei.

Doru Radosav, Virgil Bulat, dr. Traian Neamţu, Victor Nicolae, Bogdan Ivanov

„Oare cel care ani de zile a luptat în munţi, cu arma în mână, a fost mai puţin luptător anticomunist decât un revoluţionar?"

Nici un securist torţionar, procuror sau magistrat militar ce a aruncat în moarte sau în lagărele de exterminare sute de mii de patrioţi, nici unul nu a fost condamnat. În Bihor, Sălaj şi Satu Mare *„au dispărut fără urmă circa 20 de preoţi între 15 şi 19 august 1952. Dispăruţi fără urmă! Se poate oare contesta caracterul organizat al acestei crime împotriva umanităţii? Există oare ofiţer de securitate criminală care să nu fi 'ieşit la pensie' cu grad de colonel, dacă nu, de general? La fel se pune problema şi în cazul procurorilor sau magistraţilor militari. Mii şi mii dintre aceştia fac parte dintre cei 250.000 de 'beneficiari de pensii speciale', care depăşesc în mărime salariul unui ministru sau al preşedintelui..."* constata amar Virgil Bulat, cel mai tânăr deţinut politic. Impresionantul său document, această CARTE ALBĂ *„se vrea doar o invitaţie şi un îndemn pentru reconstituirea nebănuitelor proporţii ale rezistenţei anticomuniste".*

Dar ce fel de *'carte albă'* este aceasta? Dai o pagină şi curge sângele... numai oase rupte, tortură, bestialitate, numai destine distruse şi speranţe încătuşate… moarte... prea multă moarte, Doamne! Şi victimele cer: *„Să nu ne răzbunaţi!"* Fiţi liniştite! Peste minţile tinere, needucate, peste memoriile contorsionate, s-a lăsat nepăsarea! […]

Virgil Bulat
vorbind despre *Cartea albă…*

La ICR New York: Victor Nicolae, Liviu Georgescu, Nicolae Manolescu

Răzvan DUCAN

Amintiri cu scriitori. Totul acum mi se pare un vis

(I)

A spune: „L-am cunoscut pe... ” sau „L-am cunoscut personal pe... ” poate constitui peste ani nu numai o mândrie pentru cel ce face o astfel de afirmaţie, dar poate fi, tot peste ani, prin povestirea (sau poate punerea pe hârtie) unor secvenţe din viaţa celui cunoscut (devenită între timp persoană de notorietate publică în sfera politicului, a artei, a culturii etc.) un act de mare importanţă care poate creiona, poate mai bine, ceva din viaţa şi personalitatea celui dispărut între timp. (Dacă toţi cei care l-au cunoscut pe Eminescu ar fi lăsat câteva rânduri despre acesta, acum, probabil, l-am fi cunoscut mult mai bine.) Public aceste rânduri, mai ales din cel de al doilea considerent.

Îmi plăcea să spun: „Toate drumurile economice şi politice ale României duc la Bucureşti, iar toate drumurile culturale duc la Iaşi”. Iată motivul care m-a făcut să merg, după terminarea liceului şi un an „în producţie”, la 21 de ani, să fac studiile universitare, contrar unui oarecare „curent vestic”, în „dulcele târg al Ieşilor”. În toamna anului 1978, „oraşul celor şapte coline” m-a întâmpinat aşa cum numai el ştia să o facă: zgomotos şi liniştit în acelaşi timp, plin de vestigii istorice, cu puzderia de repere culturale, plin de neasemuită poezie, de studenţi neliniştiţi şi de un grai care ardeleanului din mine i se părea neobişnuit, neobişnuit de dulce. Era timpul când copacii Copoului lăsau primele semnături ruginii, iar ploile începute şi vântul dezhămat întăreau şi mai mult starea de melancolie care se instaurase, pe neaşteptate. Cursurile, seminariile, laboratoarele au început să-mi umple timpul. Şi totuşi „celălalt Iaşi”, amintit şi totuşi neamintit, cel al parcurilor minunate, al muzeelor de tot felul şi al străzilor care, unele dintre ele, mai păstru izul „uliţelor” de altădată, pe unde şi-au purtat paşii nume ilustre din literatura şi din cultura neamului, mă chema cu ardoare să-l cunosc, să-i simt mireasma adevărată a parfumului unic. Şi aveam ce să văd, căci ce era Iaşul dacă nu un amestec fascinant de trecut şi prezent, amestec care îi dădea o aureolă unică şi care te chema, parcă prin fire nevăzute, să-i hoinăreşti pe străzi şi să-ţi umpli sufletul de nesaţiu.

(II)

Prima sărbătoare de proporţii văzută pe meleagurile ieşene a fost la Mitropolia Moldovei, sărbătoare unică în felul ei, prilejuită de descoperirea,

odată pe an, dintr-un sicriu de argint, de ziua ei, a rămăşiţelor pământeşti ale Sfintei Cuvioase Parascheva, cunoscută în popor şi ca Sfânta Vineri, ale cărei rămăşiţe au fost aduse în 1641, de la Constantinopol la Iaşi, de către domnitorul Vasile Lupu, şi aşezate în ctitoria sa, Biserica Sfiinţii Trei Ierarhi. Am văzut atunci mii şi zeci de mii de oameni veniţi din toată ţara, dar în special din Moldova, unii dormind chiar pe trepţii catedralei, pe iarba ce-o înconjoară, în maşini, în jurul marii Mitropolii din centrul Iaşului, doar pentru a ajunge a doua zi la slujbă, dar şi „să ia", pe o bucăţică de vată pusă la dispoziţie de organizatori, „ceva" din moaştele acestei sfinte, ocrotitoare a Moldovei căreia îi sunt atribuite minuni şi vindecări miraculoase.

După acest prim contact cu un obicei de sute de ani, care m-a uimit profund (deh, eu fiind contaminat la vârsta aceea de materialism!), am aflat că timp de trei zile se va desfăşura în capitala Moldovei primul Colocviu Naţional de Poezie. Fiind îndrăgostit până peste vârful urechilor de această „regină a spiritului", „dulcea inutilitate", cum spunea cineva despre poezie, în ziua şi la ora anunţată, din acel octombrie al anului 1978, cu nonşalanţa vârstei tinere, am dat „o gaură" cursurilor politehnice şi, încărcat cu multă bucurie, am păşit pe uşa masivă a Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri", unde avea loc festivitatea de deschidere. Lume multă şi mai ales lume bună, aproximativ 300-350 de poeţi din toată ţara, membri ai Uniunii Scriitorilor, de o parte, şi, de cealaltă parte, noi, iubitorii de poezie, noi, pasionaţii strunitori de vers, scriitori încă fără „nume", desigur, în proporţie mult mai mică.

Şedinţa de deschidere oficială a început calm, având un prezidiu select: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Nina Cassian, Dan Deşliu, Mircea Radu Iacoban şi... George Macovescu, fost ministru de externe al României, ajuns „puţin" preşedintele Uniunii Scriitorilor! După o primă alocuţiune a acestuia din urmă, în sală au început micile nelinişti, cu şi fără ghilimele. La un moment dat, scriitorul Mircea Ciobanu s-a ridicat în picioare şi a întrebat ostentativ, auditoriul din sală, de ce George Macovescu este preşedintele Uniunii, şi ce scrieri deosebite are domnia sa. Se pare că a fost o întrebare pe care şi-au pus-o şi alţii, deoarece s-a produs în sală un zgomot ciudat şi o scindare în două a celor prezenţi. Unii huiduiau şi alţii aplaudau frenetic (ne)aşteptata intervenţie.

(III)

După-amiază, în aceeaşi sală, s-a desfăşurat un dialog pe tema poeziei, cu întrebări şi răspunsuri din sală. Dialogul a fost moderat, de pe scenă, de poetul Dan Deşliu. La un moment dat, după o rafinată luare de cuvânt a poetului Ştefan Augustin Doinaş, s-a apropiat de scenă poetul Ion Nicolescu, autorul volumului de versuri „Vox populi, vox dei", cel ce-şi revendica cu indignare versuri ce se cântau, sub semnătura lui Adrian Păunescu, la Cenaclul „Flacăra": „Trăiască România / Trăiască tricolorul / Trăiască Alma Mater / Măria Sa poporul", dar şi poeta Florica Mitroi, mai mult decât neoliberală în ţinută, gesturi şi acţiune. Urcând pe scenă, sub o vizibilă influenţă

bahică, poetul băcăuan l-a luat la întrebări pe Dan Deşliu, cerându-i în gura mare să explice, lui şi celor prezenţi, ce a vrut să spună în versurile despre „…Reşiţa care… serveşte lui Stalin…”, dintr-una din poeziile sale (gândindu-se, probabil, la versurile scrise de Dan Deşliu în 1953, la moartea lui Stalin, în poezia „Pentru Stalin”, dar şi la alte poezii proletcultiste precum „Cântec pentru tovarăşul Plan” etc.). „Ştiţi, domnilor, cine este Dan Deşliu?”, a întrebat retoric îndrăzneţul poet, dând tot el răspunsul: „Este un spion american, care se ascunde în spatele versurilor bolşevice!”. A urmat o scenă clasică de „bătaie”, dintr-un film de acţiune, în care cel ce primeşte un pumn în plină figură (a se citi Dan Deşliu) cade pe spate, spre indignarea unora şi spre bucuria (iară!) a altora, într-o atmosferă de huiduieli şi de aplauze, de strigăte de bucurie şi de revoltă (vezi Parlamentul României, din primii ani de după 1989). În hărmălaia de nedescris, după un moment de buimăceală, poetul agresat s-a ridicat, nu fără greutate, în picioare, plângând şi încercând să se dezvinovăţească. Poetul agresor jubila, sau poate nu el, ci alcoolul din el!

(IV)

A doua zi a avut loc o nouă adunare „de lucru” în aula Bibliotecii „Mihai Eminescu”. De data aceasta cu uşile închise, date fiind faptele petrecute cu o zi înainte. Accesul publicului fusese interzis. Ne-am adunat „ad-hoc”, în holul bibliotecii, vreo 80-90 de iubitori de poezie, în majoritate studenţi. Am încercat să intrăm, dar nu am fost lăsaţi. Ni s-a spus că aşa se primise ordin. De la cine, am întrebat? Nu ni s-a răspuns. Atmosfera începuse să se tensioneze. Eram din ce în ce mai indignaţi. Câţiva poeţi din sală au venit să discute cu noi, încercând chiar să înduplece paza, dar aceasta era categorică. Am cerut apoi să vorbim cu preşedintele Uniunii Scriitorilor, George Macovescu. Într-un târziu, acesta a venit la noi şi atunci, împins într-un fel de cei prezenţi, am luat cuvântul, spunându-i că nu au dreptul să se izoleze în turnul lor de fildeş şi că prezentul şi, mai ales, viitorul poeziei româneşti ne privesc deopotrivă, atât pe ei ca poeţi, cât şi pe noi, ca simpli cititori şi iubitori de poezie. I-am spus, având curajul dat de cei din jur, despre faptul că n-au dreptul să se strângă „în cercul (lor) de legi”, cum a spus marele Eminescu. I-am vorbit despre transparenţă (!!!), sinonim dreptului de a şti. S-a scuzat că nu se poate, că nu depinde de el... etc., etc.

După plecarea domnului Macovescu, ne-am dat seama că nu există decât o soluţie. Având „nebunia” anilor tineri, noi, masa aceea de studenţi ahtiaţi după poezie, am forţat uşile şi... paza, şi printr-un act de curaj, reverberat de la unul la altul, am intrat. Deşi s-au spart câteva geamuri, s-au şifonat câteva haine, s-au rupt câţiva nasturi, am pătruns în aula bibliotecii cu convingerea că nu facem nimic rău, doar că iubim prea mult poezia şi poeţii acestei ţări. (Actul nostru de îndrăzneală surprinsese inclusiv paza pusă la intrare. Să nu uităm că era în perioada ceauşistă, când reprimările tuturor actelor de curaj, civic sau de orice alt fel, erau foarte dure, aşa încât nimeni (sau aproape nimeni) nu îndrăznea să iasă din „rând”. Frica păzea pepe-

nii!). Din două părţi, aşa cum era intrarea în aulă, am pătruns deodată, două şuvoaie învolburate de tineri, iubitoare de frumuseţea cuvântului scris. Cei aproximativ 300 de poeţi prezenţi s-au ridicat în picioare şi, cu o bucurie în ochi pe care nu cred că o voi uita vreodată, au început să ne aplaude frenetic. (De fapt, ei ceruseră în câteva rânduri, inclusiv la microfon, accesul nostru în sală.) George Macovescu a mers la microfon şi a spus doar atât. „A învins poezia!"

(V)

L-am auzit atunci, printre alţii, pe Mihai Ursachi, „magistrul", citind un eseu intitulat „Funia în casa spânzuratului", pe Geo Bogza, autorul „Cărţii Oltului", cu o expunere cu conotaţii sexuale (cineva mi-a spus că sunt obsesiile sale sexuale referitoare la Ana B.), pe poetul Ioan Alexandru, cu un expozeu de aproape o oră, furibund şi înflăcărat, despre măreţia cultural-istorică a Ardealului, despre neamul nostru românesc, în general, despre istoria şi destinul lui, fapt ce m-a făcut pur şi simplu să mă ridic în picioare de unul singur şi să dau tonul unei avalanşe de aplauze. De altfel, printr-un bileţel discret, venit din spate, de la un binevoitor, mi s-a atras atenţia să stau potolit, că în imediata mea apropiere e un „tip cu ochi albaştri", adică un securist, în argou (P.S.: Nu mi s-a întâmplat nimic. Nici atunci, nici după!)

M-am cunoscut, prin intermediul unei cunoştinţe de la Radio Iaşi, cu poeta Florica Mitroi şi cu poetul amintit, Ion Nicolescu. A doua zi ne-am dat întâlnire în Piaţa Unirii, de unde am luat un taxi pentru Copou, coborând în faţa corpului „A" al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza". (Conform unui program prestabilit, poeţii veniţi la colocviu, în grupuri, aveau întâlniri cu publicul în diverse întreprinderi şi instituţii!). Într-un amfiteatru, probabil cel mai mare din instituţia de învăţământ superior ieşeană, avea loc o astfel de manifestare. La masa de prezidiu erau, printre alţii, Nichita Stănescu şi Marin Sorescu. Întârziasem. La intrarea noastră, a celor trei, „şezătoarea" era deja începută. Sala era arhiplină. Nichita Stănescu s-a ridicat în picioare şi a prezentat-o pe Florica Mitroi, printr-un „cuvânt" măgulitor, spunând că este una din cele mai bune poete din generaţia tânără. Doar câteva propoziţii a reuşit să spună, căci a fost întrerupt brusc şi brutal de aceasta, care l-a acuzat într-un limbaj violent pentru „felul" poeziilor scrise de el. Nu-mi mai amintesc exact cuvintele acuzatoare. Atunci, Nichita, cu un calm imperturbabil, a făcut cu mâna un gest de lehamite, elegant totuşi, către acuzatoare, spunând versurile: „Câinele m-a muşcat şi eu am privit prin el ca printr-o fereastră!". Sala a intrat în delir, aplaudând frenetic, admirativ, prezenţa de spirit a autorului „Necuvintelor".

(VI)

A doua zi a fost o seară de poezie la Casa „Vasile Pogor", vestita Casă „Vasile Pogor" de la „poalele" dealului Copou, locul unde a fost sediul Societăţii literare „Junimea" (1863) şi al revistei „Convorbiri literare" (1867), şi

unde şi-au purtat paşii de nădejde literară şi istorică Titu Maiorescu, Vasile Pogor (cel care a şi ridicat-o în 1850), P.P. Carp, Th. Rosetti, Iacob Negruzzi, apoi neegalabilul Eminescu, şi Ion Creangă, şi I.L. Caragiale, Ion Slavici, Vasile Alecsandri, Vasile Conta, A.D. Xenopol, Nicu Gane etc., şi unde s-au citit, nu de puţine ori, capodopere literare, intrate definitiv în conştiinţa românilor. Este locul unde se ţin şi în prezent, deşi e, din 1972, muzeu literar, şezătorile literare ieşene, sub deviza, atât de celebră în trecut, ca şi astăzi, de altfel: „Intră cine vrea, rămâne cine poate!" În seara aceea, a citit din creaţia ei poetică Ana Blandiana, însoţită fiind de soţul ei, prozatorul Romulus Rusan. În final, am cerut voie să citesc şi eu o poezie proprie. Deşi nu mă cunoştea nimeni, mi-au permis să fac lucrul acesta. În seara aceea am fost fericit!

Sala de expoziţii „Victoria", de lângă cinematograful cu acelaşi nume din centrul Iaşului, era plină de lume „subţire". Era vernisajul unei expoziţii de pictură, având ca protagonist pe Dan Hatmanu, şi se lansa volumul de versuri „Epica Magna" al lui Nichita Stănescu. După partea oficială de discursuri s-a trecut la proba... liberă de discuţii, „Nini", „Zeul blond", alias Nichita Stănescu, se mişca printre invitaţi, zâmbea, arunca câte o vorbă. I-am fost prezentat, într-un moment „de respiro", ca tânăr poet. Uitându-se într-un punct fix, doar de el ştiut, la un moment dat m-a fulgerat cu o întrebare: „De ce scrii?". I-am răspuns prompt, deşi m-a tulburat întrebarea, ca toate întrebările simple, de altfel: „De aia, că mă doare!". A zis un mdaa prelung şi, cu paharul în mână în care translucidul cognacului făcea... opturi, s-a îndepărtat aşa cum a şi venit, pe nesimţite. Totul acum mi se pare un vis!

Răzvan Ducan şi Nicolae Băciuţ

Radu ŢUCULESCU

Aventuri pe malul Rinului...

Era cald, foarte cald. Era în 1994. Început de vară. Elveţia. Pentru a treia oară, primisem bursă la *Schweizer Radio International* din Berna. E momentul să mă laud. Am fost primul român care s-a bucurat de această bursă. Şi singurul care a primit-o de trei ori. Am solicitat să fac practică la Radio Basel, unde emisiunile erau mai mult dedicate literaturii şi teatrului radiofonic. Am ajuns în holul studioului, cu valiză şi transpiraţie pe frunte. M-a întîmpinat doamna Olga Rubitschon, profesoară de filosofie la facultatea *Erasmus* şi coordonatoare de programe la Radio. Răspundea de bursierii din est. Proaspeţi intraţi în democraţie. Ne-am aşezat la o masă a cafenelei din incinta studioului. Doamna şi-a aprins... o pipă! M-am holbat la ea, fără jenă. Doamna Olga a izbucnit în rîs. „Sînt obişnuită cu astfel de reacţii," a zis. Mi-am aprins şi eu o ţigară. Pe atunci fumam ca un inconştient doar Carpaţi fără filtru. „M-am gîndit să-ţi ofer garsoniera de la mansarda mea, mă luă doamna prin surprindere, să nu locuieşti la hotel. Economiseşti nişte bani buni... " Jubilam. Ce suflet mare! Cum pricepe ea zbuciumul economic al celor din est! Proaspăt democratizaţi. Casa doamnei Olga avea două etaje şi se afla exact pe malul Rinului. O casă veche, acoperită toată de iederă. Am intrat. Acolo, sub casa scărilor, e baia, mi-a zis doamna Olga, arătînd cu degetul. Eu eram năucit de euforie. Am urcat scările din lemn vechi, bine lustruit. Etaje înalte, trepte înguste. Camera mea de la mansardă, o nebunie! Cu fereastra decupată printre ţigle. Aflată deasupra Rinului. Vapoare, pescăruşi, murmurul valurilor, ceaţă romantică. Un vis. Care, repejor, se du-se naibii! Baia de sub casa scărilor era de aproximativ 2 m pătraţi! Un WC şi o chiuvetă mică. Atît. Ba nu. Mai erau îngrămădite flacoane cu substanţe pentru curăţat plus cîteva mop-uri. Abia puteai păşi înăuntru. Începu chinul. Iadul. Coboram zeci de scări. Alunecoase. Zgomotoase. Scîrţîiau ca-n filmele horror. Mă abţineam să nu-mi dau drumul pe mine. Transpiram. Trebuia să mă şi spăl. Cum? Mă stropeam pînă la brîu. Loveam pereţii cu coatele. Udam totul pe jos. Îmi ridicam cîte un picior, să-l vîr în chiuvetă. Poziţie de cocostîrc. Mă prăbuşeam, adesea, în scoica WC-ului. Mă pocnau mop-urile-n cap. Dărîmam flacoane. Şi înjuram, da, vîrtos, româneşte. Ce viaţă aş fi dus la hotel! De paşă. De fanariot! Aşa păţesc ăia ahtiaţi după bani. Ăia din est, normal. Şi mai groaznic era noaptea. Mai ales după ce beam şi eu cîteva beri, ca tot omul. Numai om nu mai eram... Cum naiba să cobor? Scările scîrţîiau înfiorător! Sculam chiriaşii de la etajul doi, cîntăreţi de operă. Meserie grea.

Şi pe doamna Olga care m-a plasat cu baia sub casa scărilor, precum servitorii! Uneori mă răzbunam. Cînd vezica îmi era prea umflată. Oricum, n-aş mai fi ajuns jos la timp. Stingeam lumina, deschideam fereastra, mă urcam pe un scăunel şi... dă-i drumul, frate, scapă de suferinţă. Pe ţigle. Încercam să nimeresc direct în streaşină. Cine să vadă, cine să ştie? Briza Rinului era de partea mea. Soră cu românul! Căzusem de cîteva ori şi pe scări. În cur. Dureri mai acute, nici că există! Persistă cîteva zile. Hotărîsem să cobor desculţ, pentru mai mare siguranţă. Culmea, pe casa scărilor, fiecare apartament avea o baie. Cum să intru într-o baie străină, Doamne fereşte. Îmi făceam neamul de rîs. În timp ce coboram, cu mîinile încleştate de balustradă şi desculţ (proastă idee, mă murdăream pe tălpi) priveam, cu ură, la uşile acelor băi. Precum săracii la palatele bogaţilor. După mai bine de o săptămînă, n-am mai rezistat. Puţeam! (Atunci mi-a venit ideea unui titlu de povestire *Iubiţi-mă chiar dacă put!* pe care aveam s-o scriu, însă, mulţi ani mai tîrziu.) Am pîndit-o pe doamna Olga cînd ajunge acasă. Am sunat la uşa apartamentului ei aflat la primul etaj. M-a invitat, veselă, înăuntru. Lingling, pisica, s-a holbat la mine, şi-a umflat nările apoi a dispărut ca o nălucă. I se zbîrlise părul. „Aş avea o rugăminte, am început să bîigui, nu vă supăraţi dar... aş putea face şi eu un duş, scurt, în baia dumneavoastră?” Olga a izbucnit într-un rîs... de-a dreptul filosofic! „Chiar mă întrebam, zise ea după ce se mai potoli, oare românul ăsta nu se spală niciodată? N-am văzut nici prosop străin, nici periuţă de dinţi, nici săpun... Şi doar ţi-am arătat, cînd am urcat, unde e baia, lîngă uşa apartamentului meu... ” Nu-mi aminteam să-mi fi arătat aşa ceva. Jur. Dar nu am contrazis-o. „Eu am înţeles că am voie numai jos, sub casa scărilor”, am recunoscut, spăşit. „Precis, din cauza emoţiei”, am continuat repede, nu cumva să o supăr. Femeile se pot supăra din te miri ce, mai ales dacă sînt profesoare de filosofie şi fumează pipă. Apoi am zăcut în vană mai bine de o oră. Apă fierbinte şi o bere rece pe marginea cadei. Şi uite aşa... am început să traduc scriitori eleveţieni de expresie germană. În cadă. Iar cu doamna Olga am devenit cei mai buni prieteni.

Leo BUTNARU

File de jurnal cu colegi clujeni

(pe ambele maluri ale Prutului, dar şi pe trei mări şi două continente)

13-20.I.1991

Călătorie: Iaşi – Roman – Cluj – Alba Iulia – Blaj – Bucureşti… Lancrăm, Sibiu, Sebeş… Excelent!

La Cluj, întâlnire cu Liviu Petrescu, Grigore Zanc, prozator şi prefect, Dimitrie Vatamaniuc, Augustin Buzura, Eugen Todoran, Ion Mircea, Adrian Popescu, Ovidiu Pecican de la „Apostrof", Mircea Opriţă, Ilie Călian, Petre Bucşa, Doinea Cetea, Horia Bădescu, Virgil Bulat, Mircea Bertea, Gabriel Chifu de la Craiova, adjunct la „Ramuri", Cornel Munteanu de la Satu Mare, Brenda Walker din Marea Britanie.

Povestea cu fosta casă a lui Blaga… De recuperat, de răscumpărat.

Pe 13 ianuarie, la hotel, ne vizitează şi ne urează studenţi şi elevi prutonistreni.

27.VIII.1991

Chişinău. Proclamarea independenţei Moldovei. Cât se va mai ţine imperiul?

Împreună cu Mihai Cimpoi, Vasile Nedelescu şi Aurel Scobioală, îi întâmpinăm la vama Leuşeni pe clujeni: Horia Bădescu, Doina Cetea, Teoharie Mihadaş, Constantin Cubleşan, Aurel Rău, Tudor Dumitru Savu, Ioan Muşlea, Mircea Opriţă, Virgil Mihaiu ş.a.

4.IX.1991

Ziua de 31 august ar fi mult nedeplină, dacă nu aş aminti de popasul pe care l-am făcut la Condriţa, în fostul palat-vilă al foştilor boşi nomenklaturişti.. Adi Cusin cu soţia, Constantin Cubleşan, alţii au rămas foarte impresionaţi. Fast, lux, bucătărie bună. Preşedintele birjei – domnul Baroneţchi, om agreabil. Culmea – un cuib de pasăre pe blana de căprioară care acoperă un jeţ! Vă daţi seama de când nu a mai fost nimeni pe la balcoanele care i-au „suportat" pe Ceauşescu, Bodiul şi blegele lor consoarte! Prin excelenţă, scaunul cu cuib e o remarcabilă piesă de muzeu!

Iar pe 1 septembrie, duminică, i-am avut de oaspeţi acasă pe Aurel Rău, Doina Cetea, Tudor Dumitru Savu, soţii Adam, Horia Bădescu, Mihai Cimpoi, soţii Ţurcanu (el – preşedintele unei bănci importante).

5.IX.1991

Un grup de clujeni au plecat duminică la Odessa. Bietul Constatin Cubleşan se pomeni cu geaca sfârtecată: paşaportul, alte acte, banii – sustraşi. Consulatul român de la Kiev trebuie să-i expedieze astăzi un act care i-ar permite să se reîntoarcă în România, deoarece luni, de la vama Leuşeni, a fost întors îndărăt la Chişinău.

Pare-se îi povestisem şi lui Constantin Cubleşan un banc prevenitor despre oraşul de la malul mării. Cică, peste ani de zile, în urbea natală vine un emigrant. De cum ajunge undeva în capul scărilor Potiomkin, lasă jos două geamantane pe care le avea asupra sa, desfăcând larg mâinile în părţi şi exclamând: „Ah, Odessa, ce te-ai mai schimbat, eşti de nerecunoscut!". Când, după exclamaţie, lasă ochii în jos, vede că îi lipsesc valizele, la care omul face necăjit: „Ah, Odessa, cum te mai recunosc!... "

22.I.1992

Ceaţa – zid. Doar mici porţiuni ceva mai limpezi. Vama o trecem fără dificultăţi. Dincolo, până la Iaşi, de asemenea negură spăimoasă. Aşa că până la Iaşi, de la Chişinău, facem vreo 5 ore. La Costuleni, deja noaptea, batem la o poartă, rugând un gospodar să ne dea un pahar – pentru că nici atare unealtă nu aveam cu noi, să însoţească câteva sticle cu vin. Înainte, înainte, înainte… Gheorghe, şofer tinerel şi neumblat prin lume, la un moment dat întrebă dacă nu cumva ajungem deja la Cluj… E-he, până la Cluj mai aveam vreo 500 de kilometri! „E-e, – face neexperimentatul de la volan, – de când tot mergem, de-acum de două ori înconjuram Moldova (basarabeană)". Bietul băiat… De data aceasta am luat-o pe la Suceava. Drumul – mult mai lung decât pe la Reghin. Regretăm alegerea, dar… *alea iacta est!*

La Cluj ajungem abia pe la 8,00, adică – în dimineaţa următoare. Însă atmosfera e cu adevărat splendidă, aşa că parcă nu am resimţi urmările nopţii nedormite. Ne revedem prietenii dragi. Bădescu, Cetea, Mihadaş, Negoiţă Irimie, Bulat, Mihaiu, Cocora etc., etc.

O emisiune în direct (12,00-13,00) la radioul local: dialog – eu, Suceveanu, Constantin Dumitrescu, Radu Săplăcan. Horia Bădescu e atât de gentil, încât îmi dăruieşte o microcasetă M-60 pentru reportofonul meu. Aveam două M-30, deci, împreună, bandă pentru 3 ore de dialog, ceea ce, mai apoi, am şi făcut, conversând cu dragii de Aurel Rău, Dimitrie Vatamaniuc şi Mircea Tomuş. Apoi, seara la televiziune. Cred că toţi trei ne-am prezentat bine.

Augustin Buzura căzuse de acord să ne întreţinem într-un dialog, însă timpul – şi domniei sale, şi mie – nu ne-a permis să ne revedem.

Călătorie la Mănăstirea Nicula. Serviciu divin – extins şi minuţios, poate şi graţie prezenţei noastre aici. O expoziţie de icoane vechi pe sticlă, atelierul unui călugăr iconar.

Gazdele – extrem de generoase: şi la radioteleviziune, şi la ziarul „Adevărul de Cluj", cu bunul Ilie Călian, şi în asigurarea cu benzină.

Două seri de neuitat: una la Aurel Rău şi doamna Oltea, cealaltă (prin intermediul lui Cocora) la medicul-milionar Teofil Pop, care zice: „Dacă ajungem

în Ardeal la 100 de milionari români, problema cu minorităţile e rezolvată de la sine”. Adăugând: „Măiestria şi punga mea vă stau oricând la dispoziţie”. Are multe opere de artă, e pe cale de a deschide o clinică pentru 40 de medici.

Apoi gândim să mergem spre Bucureşti. Mircea Tomuş, generos ca totdeauna, zice să rămânem o noapte la el la Avrig.

23.I.1992

L-am cunoscut pe Miron Scorobete, cu familia în corpore: soţia, o fiică şi un fecior. Fiinţe duioase, în spiritul cărora se simte o tradiţie de bună creştere. De fapt, această tradiţie e cea mai evidentă la Cluj: domnii Tanco, Bulat, Adrian Popescu etc. o confirmă din plin.

Şi pentru că ieri, după luni de zile, Gheorghe Vodă mi-a returnat *Luntrea lui Caron*, amintesc că, în drum spre Sibiu, am oprit la Lancrăm, la mormântul lui Lucian Blaga. La vederea bisericii, am tresărit şi am rugat să oprim, dând maşina îndărăt, spre poartă. Îngânare seară-noapte, aceeaşi iederă, tuşinată, alcătuind careul verde în jurul mormântului… Cum a fost dus Blaga la Lancrăm – în interviul cu Aurel Rău, încă netranscris de pe bandă.

22.V.1992

Pe la ora 2,30 după miezul nopţii ajungem la Cluj. Acelaşi primitor şi confortabil hotel „Victoria”.

Renunţăm de a mai trimite câţiva scriitori şi la omagierile Blaga de la Sebeş, Alba Iulia şi Lancrăm: întâi de toate, ne lipseşte un transport, în al doilea rând sesizăm că cei din Alba Iulia sunt cam în relaţii de concurenţă geloasă cu clujenii, nedorind a se întâlni într-o comună cinstire a marelui înaintaş. De unde şi delicata discordanţă: nedorind a se intersecta cu colegii din Alba, clujenii nu merg – cum ar fi firesc să fie – la Lancrăm la mormântul lui Lucian Blaga, ci ne duc la Ciucea, la mausoleul lui Octavian Goga.

La Ciucea totul e impresionant! O sărbătoare populară de intensă trăire românească, de mândrie şi neclintire întru susţinerea cauzei naţionale. Printre interpreţi – şi mult îndrăgitul taragotist Dumitru Fărcaş.

Constantin Dumitrescu de la TV Cluj mă solicită pentru un interviu, apoi, îndelung regizat, cu aplicare la peisaj şi mesaj metaforic, imprim şi un recital de poezie.

Iar până la Ciucea – colocvii pe teme blagiene, o amplă manifestare în faţa Teatrului Naţional din Cluj, unde se află şi statuia Omagiatului. Premiul i se acordă poetului belgian Marc Quaghebeur care, de altfel, are şi o lansare de carte – volumul de poeme *Tăcere şi cuvinte*, tradus de Horia Bădescu.

Pentru organizarea festivalului sponsorii au investit circa 2 milioane de lei. Noi doar să visăm la atare contribuţie filantropică…

Pe cine am mai întâlnit la Cluj? Bădescu, Brad, Scorobete. Familia Botiş, Mihadaş, Savu, Irimie, familia Opriţă, Cetea, Ulici, Vatamaniuc, generosul Ilie Călian (cu Busuioc şi Cioclea ne-am ales cu o remunerare neaşteptată), cu Aurel Rău care ne-a invitat acasă. Apoi – dl Liviu Petrescu, Virgil Mihaiu, Ioan Muşlea, Ion Cristofor (aţos, aspru, dar onest), Ion Mureşan etc.

Pe scurt – bravo şi mulţumiri clujenilor!

Armata e cu noi! Pentru că doar armata, la Cluj, a găsit ceva potrivit pentru a înlocui cutia de viteze a autobuzului nostru (PAZ), graţie cărui fapt am putut să ne deplasăm spre Bucureşti.

2.IX.1992

A doua zi, împreună cu Arcadie Suceveanu şi Iurie Colesnic, pornim spre vama de la Sculeni, să întâmpinăm clujenii ce vin la Zilele Blaga. Dar ocolim mult, lungim distanţa, trecând pe la Dereneu, să luăm ceva vin. În fine, aproape de Sculeni, vedem autocarul TV în care presupunem că ar putea fi cei aşteptaţi, însă ne derutează numerele de înmatriculare bucureştene… Ce să-i faci? Trecem unii pe lângă ceilalţi…

Dimineaţa, debutează Zilele Blaga. Întâlnirea oaspeţilor la Primăria Chişinăului. Escapadă la firma „Unda”, apoi la vinoteca de la Cojuşna. Ce mai! Rai, dom'le!

Prezenţi – clujeni, gălăţeni, bucureşteni, alba-iulieni, ieşeni…

Se acordă premiile Zilelor Blaga. Îmi revine şi mie unul (oricum, în numărul de revistă-evocări, editat cu această ocazie, public două dialoguri despre Blaga, cu Aurel Rău şi cu Mircea Tomuş; scriu un mic eseu în *Sfatul Ţării*, am alcătuit microantologia Blaga din colecţia „Poezii de duminică”.)

Lică Rugină de la Galaţi are marea inspiraţie şi generozitate să-mi dăruiască uimitorul volum „Panorama poeziei universale contemporane” editat de regretatul A.E. Baconsky încă în 1972. Zău că râvneam această antologie! O împrumutasem, demult, de la Gh. Vodă. În Chişinău sunt puţini, foarte puţini posesori ai acestei lucrări fundamentale.

Bustul lui Lucian Blaga, dezvelit pe Aleea Clasicilor, a generat opinii contradictorii până la gândul că, poate, peste un timp să fie înlocuit cu un altul, ce ar reprezenta o imagine mai revelatorie a profetului de la Lancrăm.

Printre oaspeţi – Mircea Opriţă, Negoiţă Irimie, Virgil Bulat, Mariana Bojan, Cornel Ungureanu, Sterian Vicol, Petre Bucşa, Constantin Vremuleţ, Teodor Cătineanu, Aurel Câmpeanu, familia plasticienilor Botiş (am vernisat expoziţia lor), H. Mazilu, cei amintiţi deja mai sus, plus mulţi alţii – cam 45 de persoane. Aproape majoritatea, prezenţi în atelierul maestrului Glebus Sainciuc, la un spectacol de măşti. Discuţii, voie bună şi fireasca oboseală impusă de ritmul presant al celor trei zile de festivităţi.

21.IX.1992

De la Cluj au sosit Virgil Bulat, Aurel Câmpeanu şi Vasile Vlad, tânăr businessman. Prin dl Savca, adjunct la departamentul vamal, le-am înlesnit trecerea pe la Sculeni. E un *coup d'essai*, o primă încercare de a face un schimb masiv de mărfuri cu librăria şi editura noastră. La capitolul carte lucrurile sunt simple, dar să vedem unde (dacă) amplasăm aparatele electrice, ţigările etc. Generos precum este, Virgil îmi oferă trei cărţi minunate din renumita colecţie „L' Herne” şi anume – W. B. Yeats, Robert Desnos, Charles Peguy; apoi două (primele din 4) volume din „Dreptul la memorie” în lectura lui Iordan Chimet

(Ed. „Dacia”), plus o carte de poeme a lui Luis López Álvarez.

Vorbesc cu Virgil Bulat să facă o comandă de circa 2 mii de exemplare din „Spunerea de sine”. Este de acord. De altfel, manuscrisul era pe cale să meargă la cules. Rămâne să mai introduc dialogul cu Ion Miloş, dactilografiat acum două zile.

14.XI.1994

Vom pluti pe trei mări: Neagră, Marmara, Egee. În legănat, pe alocuri – zdruncinat de corabie, mă gândesc să realizez interviuri cu unele din personalităţile prezente la bord. Cu domnul Octavian Paler, spre exemplu, – om mereu debordând de idei. Chiar şi în legănare, confesiunea domniei sale nu va ieşi una lin... adormitoare. Apoi, mă gândesc de să-i am de convorbitori pe colegii Mircea Ciobanu, Nae Prelipceanu, Adrian Popescu... Sigur, ar fi şi alţii. Mai văd eu... avându-l în vedere, deja, şi pe Radu G. Ţeposu. Iar până să stau faţă în faţă cu vreunul din ei, în această dimineaţă, pe la ora 11,00, pe puntea de sus a navei etajate „World Renaissance”, fac proba tehnică a reportofonului, imprimând... şuierul vântului, plescăitul uşor (deocamdată; plutim aproape lin) al valurilor lovite în bord. Apăs „reproducere” şi fluierul prelung se aude, astfel că unealta de captare a vocilor e în bună ordine.

20.XI.1994

…Iar noi ne întoarcem la Smirna (Izmir), şi nu ştiu dacă pe acelaşi drum pe care veniseră la Efes şi plecaseră de aici Cezar şi Brutus, pentru ca, în fine, să se reîntâlnească în senatul roman, unde unul conjurase cu cei care dădură cu cuţitul, iar celălalt să exclame, nedumerit: „Et tu, Brutus?!”, citatul corect atestat de istorie fiind, totuşi, acesta: „Tu quoque, mi fili?” („Şi tu, fiul meu?!”), nerecunoscătorul într-adevăr fiind fiul (adoptiv) al lui Cezar ce se pomenise părăsit de părtaşi.

Pe corabie, difuzorul duduie cu o veste dacă nu de-a dreptul proastă, neplăcută – tot e: nu vom mai trece şi prin Salonic, pentru că marea e agitată, iar securitatea noastră, a celor 431 de scriitori, ce facem parte din patrimoniul cultural vital al ţărilor din care venim, şi poate – nemodest presupunând – chiar al lumii, nu poate fi negociată cu capriciosul Neptun. Fixaţi-tun la ancoră, să aşteptăm potopul.

Cel mai mult mă enervau aceste anunţuri în timp ce imprimam dialogul cu Adrian Popescu. Ne retrăsesem în sala de cinema a corăbiei, Adrian era uşor impacientat, ce nu-i prea stă în fire, presat de oarece problemă sau grabă. Dar, în mare, am epuizat chestionarul pe care mi-l schiţasem din timp, plus întrebările sugerate de discuţia propriu-zisă. Politicos, dar şi pentru tonalitatea-camerton a convorbirii, îi prezint scuze pentru că l-am sustras de la discuţia pe care o avea cu Paler, Prelipceanu şi Agopian, şi debutăm cu impresiile pe care i le-a produs vizita la Efes. Adrian, spirit mult mai trăitor în religios, percepe oarecum mai evlavios-solemn, să zic, ceea ce unuia i se poate părea oarecum ordinar. Vede ce poate scăpa altor colegi, precum reiese şi din acest extras al mărturisirilor sale: „Dincolo de coloanele şi capitelurile ingenios sculpta-

te, căutam semnul crucii. L-am găsit înainte de a păşi spre fosta bibliotecă. L-am găsit imprimat pe câteva pietre. Sfântul apostol Pavel se referă, dacă ne amintim, şi la Templul Dianei sau Artemis, inclus printre cele 7 minuni ale lumii antice, şi, iarăşi dacă nu mă înşel, îi ceartă pe păgânii efeseni, spunând că nu trebuie să se închine la un chip cioplit, deci la o statuie făcută de mâna omului, ca să-i dea cinstirea pe care o merită Dumnezeu, creatorul celor văzute şi nevăzute. Pe această Diana am şi văzut-o şi, de fapt, am stat împreună în faţa ei. Dimensiunile statuii nu sunt prea mari, dar, într-adevăr, impresia pe care o degajă este oarecum de capodoperă omenească, negreşit, neavând transcendenţă. Deci, nu se simte, ca într-o icoană, dacă e neapărat să folosim această comparaţie prin excludere; nu se simte energia lucrătoare a Divinităţii, ci este o excelentă imitaţie artistică". Şi în acest caz, ca şi în cele de dialogurile cu alţi colegi, recunosc că nu am putut să nu remarc inteligenţa deosebită a scriitorului român.

22.XI.1994

Mai trist e că şi noi, uneori, ne arătăm ostili, neloiali faţă de vreun coleg. Cum s-a întâmplat la seara dedicată delegaţiei române. Surprinşi că organizatorii i-au oferit cuvântul de deschidere unui scriitor de la Chişinău, unii – câţiva – colegi din dreapta Prutului încercau să-l bruieze pe Andrei, care, fiind prieten mai vechi cu Peter Kurman, scriitor suedez, unul din organizatorii croazierei, nu putu să refuze propunerea nordicului de a rosti câteva cuvinte de salut. Unde mai pui că textul l-a potrivit de comun acord cu Ion Pop, om inteligent şi cooperant. În acelaşi timp, mă întreb de ce nu a fost solicitat Laurenţiu Ulici, preşedintele USR? Sigur că aceasta putea trezi nedumerire, putea să semene a oarecare sfidare. Poate că la mijloc să fi fost şi partidele nocturne de poker în salonul mare... Cine ştie?... Important e să nu se ajungă la vijelie, nici între noi, nici pe mare.

23.XI.1994

Când să intrăm pe teritoriul complexului muzeal Delfi, aflăm că biletul de intrare costă 8 dolari. Gratis pot intra cei care au o legitimaţie – de oriunde, chiar şi din stele! – de jurnalist sau de scriitor. Uite că eu sunt printre cei câţiva care dispun de atare act, astfel că trec dincolo de barieră, aşteptându-i şi pe ceilalţi. Aceştia parlamentează, pe alocuri nervos, dubios, confuz. În fine, Ion Mircea îşi asumă rezolvarea problemei, cu condiţia ca ceilalţi să se calmeze, să fie rezonabili, să...

26.V.1995

Cluj. Salonul de Carte. La hotelul „Victoria", cazat împreună cu Nelu Oancea, director la editura „Eminescu". Celebra deja cameră 304, în care A. Puslojić, P. Poantă şi mai puţin A. Dumbrăveanu îl „executau" pe G. Grigurcu pentru atacurile acestuia la adresa lui Nichita.

Seara, în camera dublă, un al treilea partener de odihnă ne este Radu Cârneci. Oancea sforăie în draci! Radu: „Întoarce-te pe dreapta!"

Dimineaţa, Cârneci: „Domnule, n-am dormit barem jumătate de oră. Pentru noaptea albă pe care mi-ai făcut-o, îmi editezi repede cartea pe care mi-ai promis-o”.

Nelu: „Care carte? Nu ţi-am promis nicio carte. Poate tu mi-ai fi promis vreo carte”.

Radu: „Da, am să-ţi prezint manuscrisul”.

Dimineaţă, la Biblioteca Judeţeană, Petrică Poantă stătea cu ieşeanul Al. Dobrescu la ceva stropi de coniac. Petrică: „Să ştii, bătrâne, că sunt supărat pe tine”. Eu: „Păi, atât de dimineaţă…” El: „Nu de asta”. Eu. „De?... ” Poantă – cu poanta: „Pentru că iar ai luat un premiu la Cluj”. A-ha, dezvăluie „secretul” juriului. Însă acesta, dacă va fi să mi se acorde, nu va fi decât cel dintâi.

La Salonul de Carte – lume multă. Dar, oricum, scriitorii au motive de a se ţine ca o confrerie, o sectă uşor constrânsă.

Aurel Rău îmi spune că a apărut numărul revistei „Steaua”, în care e publicat şi dialogul meu cu Radu G. Ţeposu. La 14,45 sunt la redacţie, precum conveniserăm. Îl întâlnesc pe Adrian Popescu ce-mi oferă onorariul – „cât pentru o cutie şi jumătate de ţigări”, face el. Astăzi, aceste lucruri sunt de înţeles şi par să importe mai puţin.

Aurel Rău zice că s-a mai scurtat câte ceva din interviu, „lucrurile mai sentimentale, pe care le-au suprimat chiar colegii de generaţie ai lui Ţeposu, care au pregătit textul pentru publicare”.

Daniela Crăsnaru lansează „69 de poeme de dragoste”. Aurel Rău îmi spune că nu prea ştie ce fel de poetă e Daniela, nu prea are lucruri din creaţia ei, după care se ascunde în spatele altor participanţi la lansare, ca să nu fie invitat să vorbească. În schimb, vorbesc cu competenţă două doamne, Georgeta Dimisianu şi Irina Petraş.

Convin cu Ion Cristofor (Filipaş) să-i las pentru „Tribuna” interviul cu Nae Prelipceanu. Şi, neamânat, chiar fac cunoştinţă cu fosta soţie a lui Nae, dna Dana Prelipceanu, nefericită: al doilea soţ – i-a decedat. Este angajată la Editura „Dacia”. „Basarabeancă dintr-o familie foarte înstărită”, îmi explică Aurel Câmpeanu.

20.VII.1995

Un orgoliu vizual (al meu…): Emisiunea „Simpozion” consacrată dlui Adrian Marino. Mărturisirile maestrului, uneori ilustrate cu imagini din biblioteca sa. La un moment dat, pe o masă este prinsă în obiectiv cartea mea (şi-a altora; e de interviuri cu personalităţi ale literaturii române) „Spunerea de sine”. Probabil, colega Lucia Negoiţă o fi poposit în casa distinsului literat nu cu mult după ce fusesem invitaţi şi noi acolo, cu Cimpoi şi Suceveanu.

14.VIII.1995

Ah! dragul de Virgil Bulat. În „Dicţionarul scriitorilor români” citesc despre el, cel încarcerat la vârsta de 16-17 ani: „Deţinut politic (1956-1964), condamnat la 18 ani muncă silnică pentru «crimă de uneltire contra ordinii sociale»”. El, cel născut în 1940, la Rădulenii din Nordul nostru prutonistrean!

Şi iată ce scrie N. Steinhard în dramaticul „Jurnal (al) fericirii” (p.145): „Virgil B., cu ochi de veveriţă, micuţ, tras prin inel de felul lui, iar acum scheletic, oprit în dezvoltare, căruia hepatita infecţioasă i-a lăsat o piele cerată de nuanţă verzuie, e puşcăriaş de la 17 ani. Când îi fac cunoştinţa are 25. Privirea, mişcările, iuţimea, neastâmpărul, gesturile de titirez, setea de cunoaştere, supărările din te miri ce sunt toate de copil. Ştie de necrezut de multe lucruri, unele ţin de rubrica enciclopedică a unei reviste de ştiinţă şi tehnică pentru tineret. Spre pildă, tabloul lui Mendeleev în întregime, pe grupe, sub-grupe şi perioade, simbol de simbol. (A învăţat ceva timp la Facultatea de Chimie Industrială la Politehnica din Timişoara. – *n.m.*). Îl învăţ şi eu, împreună cu maiorul Ilie Şerbu [...]

Virgil e pasionat de existenţialism, despre care a mai auzit; i-l expun, iar şi iar. Îi povestesc şi piesele lui Ionescu; îl farmecă. Deşi trăieşte izolat de lume, între pereţii groşi ai fostului fort Jilava, sau ai clădirii tereziene [...] de la Gherla, lui Virgil spiritul generaţiei şi aerul timpului (*încotro suflă vântul veacului*) îi dau antene speciale care îi înlesnesc priceperea şi îi ajută să ghicească pe sărite”.

În mare, portretul de la început rămâne acelaşi şi astăzi. Numai că Virgil nu mai e un copil, ci un tânăr sadea! Da, cu adevărat tânăr. Ah! câţi studenţi basarabeni a aranjat el la Cluj, câtă carte românească (donaţii) a adus în Prutonistrenia. Om fermecător şi la locul lui ca director al editurii „Dacia”.

16.V.1997

De la Râmeţ – la gara Teiuş, de unde o luăm spre Cluj. Zilele Blaga. Aflăm că Petru Poantă a fost eliberat din funcţia de inspector-şef la cultură. Păcat, nedreptate.

Aici fac cunoştinţă cu Gabriela Melinescu. Regretă că nu i-a răspuns lui Andrei la scrisori. Spune că e foarte ocupată, văzându-se nevoită să facă ziaristică.

Penibila situaţie cu M.P. care, cu necioplire şi impertinenţă, i se vâră poetei în suflet, ţinând să-i dovedească inutilul: că I.I. nu e profesor, precum s-a recomandat, când a fost în Suedia, şi că i-a spus lui Pop că acolo, în Nord, a mâncat doar fasole. Situaţie jenantă, pe care n-o poate curma nici chiar delicatul, diplomatul Ion Pop, decanul şi omul de bun simţ.

Împreună cu Vanghea-aromânca depunem coroana de flori la Eminescu. Puslojić – cu altcineva, depun coroana la Blaga (Teatrul Naţional). În pitoreasca ei ciripire Vanghea, zice că noi suntem poeţi şi trebuie să ne închinăm.

Apoi vizită la primărie. Dl Funar nu se dezminte: mai nimic despre cultură, totul despre pericolul ce ameninţă România şi în special Ardealul. Se plânge de consilieri, aceştia nesusţinând multe din iniţiativele primarului.

În enormul parc din Cluj, un caz cu cineva care-mi vorbeşte într-o limbă străină, apoi îmi spune că e ungur şi, în limba sa, mi s-a adresat cu: „Fratele meu”. Cică are două carnete, unul de conducător auto, celălalt de nebun. N-a vrut să meargă în armată, înghiţind… plombagină… Mai zice că are 2 mii de lei şi ar dori să mă servească cu o vodcă mică. Refuz. Ne despărţim frăţeşte.

Cu Virgil Bulat convin să-i prezint pentru editura „Dacia” un volum de proză (cca 250 de pagini). Să vedem… Ardelenii sunt oameni serioşi, chiar dacă Bulat e stabilit aici, „adoptat”.

22.II.1998

Visul cu Eugen Ionescu, la Cluj. Oraşul – în retuş, într-o grafică galben-argiloasă de epocă. L-am întâlnit în timp ce se plimba. Era împreună cu doamna. Am discutat relativ mult. Mă gândeam cum să-i ofer volumul de dialoguri „Prezenţa celuilalt”. În fine, m-a invitat la el acasă (se repatriase, stabilindu-se la Cluj!). Apartamentul îi era situat exact pe unde este astăzi libraria centrală. La parterul acelei clădiri – ca o vitrină uriaşă apartamentul domnului Ionescu. Prin geamurile otova, de la trotuar până spre cornişa de la care începe primul etaj, se văd rafturi de cărţi, multe. Şi totuşi, parcă atmosfera, priveliştea nu e una de… bibliotecă. E una mai specială, misterioasă. Din mers, încerc să descifrez vreun titlu pe cotoarele de carte. Totul e foarte vag. Titlurile – la nivel de presupunere, de ghici, doar.

Apoi – curios, o combinaţie de Cluj şi sat, de Negurenii mei de baştină. Satul din care am descins se afla undeva pe lângă grădina publică a Clujului, cam pe unde locuieşte dl Adrian Marino. Ce SF al visului!

A treia zi, transcriu jurnalul meu de început, caietul din 1970. Poate şi printr-o sugestie a visului cu Eugen Ionescu, mi-am zis să intitulez întâia parte a acestor/ acelor confesiuni „Student pe timpul rinocerilor”. Ar fi un titlu? A cam fost o realitate care îl îndreptăţeşte… Doamne, ajută!

12.VI.1998

Sunt în baie, în cada unui Neo-Arhimede. Sună telefonul. Nu pot spune: Reveniţi. E Aurel Câmpeanu de la Cluj. Problema (plăcută): manuscrisul „Micşorării distanţei” a trecut deja prin consiliul editorial – Dan Damachin, Irina Petraş, Aurel Pantea… Sugestii: să lăsăm optzeciştii (Iaru, Vulturescu…) pentru alt volum, „al lor”, pentru ca cel prezent să câştige în unitate. De acord. Săptămâna viitoare îmi expediază un fax cu regia manuscrisului.

5.IX.1998

Etape „arse”: 27-29 august, Zilele Bibliotecii „Transilvania” (Chişinău). Virgil Bulat îmi aduce cartea de proză „Îngerul şi croitoreasa” pe care a editat-o la Cluj, aici beneficiind de câteva lansări – la bibliotecă, la UM, la radio şi televiziune. Vorbeşte bine Cimpoi, aproape incredibil de elogios – Virgil Bulat care povesteşte că volumul a fost computerizat de însuşi directorul editurii „Clusium”, Nicu Mocanu. „Cum îţi pare basarabeanul meu?”, l-ar fi întrebat Virgil. Nicu: „Ştii, domnule Bulat, Butnaru nu are o carte basarabeană, nici chiar una românească; are o carte europeană”. Cu destulă jenă am ascultat acest extras de dialog în faţa lumii aflate la lansare, în prezenţa colegilor cu care s-a tot întâmplat să tăifăsuim.

29.VIII.1999

Implicat în Zilele Bibliotecii „Transilvania”. O după-amiază dedicată lui Grigore Mare, fost deputat în „Sfatul Ţării”, şi fiului său Alexe care, anul trecut, în această perioadă, venise şi el la „Transilvania”, ca numai după câteva săptămâni (în octombrie) să treacă pe tărâmul umbrelor. De altfel, dânsul a fost cel care, în martie 1991, a venit de la Cluj cu un camion de cărţi ce au stat la baza viitoarei biblioteci „Transilvania” din Chişinău. Profesorul din Slobozia Mare Ion Geantâc lansează o succintă monografie dedicată vieţii şi activităţii personalităţii lui Grigore Mare.

De la Cluj sosesc (şi) Adrian Popescu, Ion Pop, acesta vizitând pentru prima oară Moldova Estică. Ambii – sobri, inteligenţi, dar şi foarte sensibili la mişcarea gândului şi gestului. Astăzi au plecat în călătorie la Mănăstirea Saharna şi, poate, la cea de la Ţipova.

22.III.2000

Mă apropiam de finalul jurnalului (vol. 4) lui Mircea Zaciu. La 14,30 trebuie să fiu la Biblioteca „Ghibu”, unde urma să moderez lansarea cărţii lui Vitalie Ciobanu „Frica de diferenţă”. Pe la ora 13,00 mai aveam cca 25-30 de pagini din jurnal. Hai, îmi zic, să dau pinteni şi în jumătate de oră să închei lectura. Ştiam că la bibliotecă o să-l întâlnesc pe Dorin Tudoran, ţinând să-i spun că pe 31 martie 1989 dl Zaciu nota următoarele: „La radio, o convorbire telefonică între Dorin Tudoran şi Goma, care atacă *tăcerea* artiştilor şi scriitorilor din ţară, deşi majoritatea sunt fii de ţărani. Reacţie antipatică, reînnoită, chiar dacă, în principiu, are dreptate. Dar tonul, atitudinea şi arţagul nasc aversiune”. Iar *celorlalţi*, basarabenilor, ţineam să le reproduc consemnarea cărturarului de la Cluj, făcută în 14.03.1988: „De la Chişinău, versuri de un Andrei Vartic, agitatorice, înregistrate *live* în faţa unei asistenţe în delir. Să nu-ţi vină a crede urechilor. Tot acolo, a apărut ieri revista «Glasul», editată de Uniunea Scriitorilor, prima publicaţie cu litere latine, tipărită în Letonia şi «neoficială»”…

Aşa şi fac: la bibliotecă, discut cu V. Vasilache, S. Saka, se apropie şi V. Beşleagă. Le spun despre ce scria Mircea Zaciu în ultimele pagini ale jurnalului său de acum 11 ani. Cineva, Beşleagă, pare-se, zice: „Păi, s-a transmis la radio că Zaciu a decedat… ieri… sau alaltăieri”. Confirmă sau Saka, sau Vasilache. Mă apropii de Dorin Tudoran, întrebându-l dacă e adevărat ceea ce se spune despre decesul lui Mircea Zaciu. Surprins şi el: nu ştia. Pe urmă, cu oarecare angoasă: „N-am citit toate volumele jurnalului său. Însă, în unul din primele, el scria că o şedinţă a Uniunii Scriitorilor nu s-a ţinut din cauză că Dorin Tudoran şi Nina Cassian ar fi fost plecaţi în Statele Unite. I-am telefonat, spunându-i că eu, până la acea dată, nu fusesem în SUA. El zice: «Stai puţin să mă uit». Apoi: «La mine aşa e notat». Am rămas descumpănit” etc.

Dumnezeu să-l ierte. L-am cunoscut la Cluj, la Festivalul Blaga, în mijlocul multora dintre cei despre care scria în jurnal.

8.VI.2002

După tragica veste a decesului lui Radu Săplăcan, de la Cluj vine o alta, la fel de cutremurătoare: a murit Traian Brad, directorul Bibliotecii Judeţene

„Octavian Goga”, unul din ctitorii şi susţinătorii bibliotecii „Transilvania” din Chişinău. Avea 56 de ani. Cauza – tot ficatul… Spunea că, de data aceasta – prima – în august nu va putea veni la Chişinău, pentru că îşi căsătoreşte fata… Ce ar mai fi de spus?... „Un Da limpede, un Nu întunecat, asta e viaţa” (George Bacovia). Sau: „Tragedia morţii omeneşti nu constă în moarte, ci în modul de a muri” (Mihal Cernic, poet ceh). Dar ce ar însemna „modul de a muri”? Ar fi un dicton de dragul dictonului…

10.VI.2002

Parabola (întâmplare autentică, pe cinste) pe care, în primăvară, la Neptun, o povestea Eugen Uricaru. La Cluj, ei, un anume grup de scriitori, îşi ţineau şedinţele de cenaclu sau club literar în sala unei cafenele pe care le-o oferea cu generozitate şi dezinteresat patronul. Noapte târziu, acesta le lăsa cheile şi ei, tinerii, puteau sta în local oricât le poftea inima şi să discute, să discute, să dis… Odată, pe la orele trei spre dimineaţă, aud bătăi în geam. Era un coleg (foarte) întârziat, care-i implora cu: „Băieţi, scoateţi-mă de afară!” Astfel că încă nu se ştie care ar fi adevărata claustrofobie, adevărata carceră pentru omul de creaţie.

18.VIII.2003

Printre alte cărţi pe care le-am împrumutat vinerea trecută de la Biblioteca „Transilvania” din Chişinău e şi vol. 1 al *Antologiei poeziei franceze (de la Rimbaud până astăzi)*, apărut în BPT, la ed. Minerva, în 1974. Şi – o surpriză: pe pagina de gardă stă, aproape elegant încondeiat, următorul autograf: „Lui Adrian Marino şi doamnei sale Lidia – început de călătorie prin ultimul veac al liricii franceze. Cu drag, Ion Caraion”. Nu e pusă data. Presupun periplul cărţii: ea a ajuns la Chişinău prin 1991, când Biblioteca judeţeană „Goga” din Cluj a adunat donaţie de carte pentru întemeierea unei biblioteci aici, între Nistru şi Prut. Presupun că, mai înainte, dl Marino oferise mai multe cărţi din biblioteca personală pentru biblioteca publică, printre care şi pe aceasta. Apoi, o parte din ele fuseseră adunate de regretatul Alexe Mare şi de Virgil Bulat, primul din ei fiind şi cel care a sosit cu un camion de cărţi la Chişinău.

Antologia... e un volum cu ceva istorie în el, nu? Are încă ştampila rusească a bibliotecii municipale chişinăuiene (încă nu reuşise să o schimbe), şi pe cea românească, a „Transilvaniei”, bibliotecă ce apăruse, ca filială a celei dintâi, ceva mai târziu.

În ce priveşte cărţile cu autograf pe care le primea dl Marino, unele din ele ni le propunea şi nouă, mie şi lui Arcadie Suceveanu, când, în 1995, ne invitase să-i facem o vizită. Pur şi simplu, primea f. multe cărţi, pentru care timpul şi forţele nu-i lăsau vreo şansă de-a le citi cândva şi cărturarul căuta să facă bine şi altora. „Vedeţi colo, în topurile de lângă perete, poate vă interesează ceva, le puteţi lua”, ne spuse atunci, când deja autograful lui Caraion era la Chişinău... Volumul are următoarele însemne bibliografice: cu creionul – 840-822/A 62. şi nr. 13 303. E o „ediţie întocmită de Ion Caraion şi Ov. Crohmălniceanu”, cu un cuvânt înainte al celui de-al doilea.

8.VII.2004

Mâine, plec la Focşani – Festivalul „Duiliu Zamfirescu”. Chiar astăzi, termin lectura cărţii lui Marcel Moreau *Discurs contra piedicilor*, apărut încă acum 11 ani (şi costa doar... 400 de lei!) în traducerea Irinei Petraş. Am aflat-o la Biblioteca „Transilvania”.

8.X-14.X.2006

Periplu de relativ lungă durată; Salonul de Carte de la Iaşi (Biblioteca *Asachi*, unde *Avangarda rusă* ia premiul pentru traducere – simbolic; doar valoarea unor aplauze şi a hârtiei diplomei). Marin Mincu lansează *Avangarda românească*.

Mergem la grupul şcolar „Virgil Madgearu”, unde, împărţiţi în două grupe, ne întâlnim cu elevii. Frumoşi, tinerii, din clasele 9-12, atenţi, curioşi. Eu – împreună cu tânăra Lucia Dărămuş care crede că, în chip revoluţionar (spune despre aceasta, la început, în... uşoară frondă cu „celelalte generaţii”) dărâmă tradiţionalismul, în acelaşi timp ea însăşi rămânând prin acele zone ale cuminţeniei. E o dorinţă de a fi revoluţionară, fără a fi dată pentru aşa ceva – e prea delicată. În fine, din cele două întâlniri, la secundă a înţeles ceva, pare-se, lăsând-o ceva mai moale cu posibilul *anti…* etc. Frumoase, întâlnirile.

După care o luai spre Cluj. Cuşetă. Bine. O oră de aşteptare, în gara Cluj, până să iau trenul spre Oradea. Şi cine credeţi că vin(e) la acelaşi tren de la 6,53? Mai întâi Adrian Popescu, apoi şi Ion Pop. Intercity – excelent angrenaj *trenuistic*. (Adrian îmi vorbi de rubrica de traduceri, pe care am inaugurat-o în revista *Apostrof*, despre energia versurilor lui Kandinski – el deschide maratonul). La Oradea ne aşteaptă Ioan Moldovan, mergem la redacţia „Familiei”. Oraşul în plină renovare, stare de delăsare în proces de lichidare, adică! Data trecută, îmi plăcuse mai mult. Cu Ana Blandiana, Ion Pop şi Adrian Popescu ieşim la o plimbare pe malul Crişului Repede. Aleea principală – deteriorată după săpături de reinstalare a cine ştie căror organisme urbane (sub-urbane, în solul oraşului). Ana Blandiana îşi aminteşte de juneţea ei orădeană. Seara, e făcută cetăţean de onoare al oraşului. Cine mai vin? Dobrescu, Bodiu, Komartin, Petean, Podoabă, Cistelecan, Simuţ... Simuţ ne invită pe mine şi pe Şt. Borbely să mergem la o pereche de ore la masteranzii săi, la Universitate. Vreo 17-18 domnişoare şi doamne. Vorbim despre Europa, Rusia şi America – literatură, cultură, psiho-sociologie, politică. Mă rog...

Năvălind cu întreaga noastră ceată a scrisului la liceul „Eminescu”, am prins a discuta, în faţa elevilor şi profesorilor, la tema: Ce (mai) poate spune poezia română astăzi Europei.

6.I.2007

De la Irina Petraş şi colegii săi, Mircea Borcilă şi Doina Cetea, primesc invitaţie pentru Festivalul „Blaga”, ce se va ţine începând cu 3 mai. Să vedem ce zice calendarul...

16.III.2007

Zi plină de corespondenţă – Irina Petraş reaminteşte de Festivalul Blaga, solicită un poem pentru volumul colectiv etc.; Doina Uricariu mă invită la lansarea unei cărţi a lui Ion Pogorilovschi despre Brâncuşi, la Institutul Cultural; colegii de la Iaşi îmi precizează detalii legate de Festivalul de Avangardă – confirmarea prezenţei – până la 15 august; eu mă gândesc să-i propun, ca invitaţi, lui Evzlin din Madrid şi poate Kuprianov din Moscova, odată ce Loşcilov din Novosibirsk şi cu Biriukov din Halle nu găsesc soluţia.

29.VIII.2007

De la Irina Petraş: „Te roagă Ion Maxim Danciu să-i trimiţi pe e-mail proza de la Concursul Pavel Dan, pentru a fi publicată în «Tribuna». Pentru siguranţă, trimite-mi-o şi mie în ataşament". Mă... execut!

Leo Butnaru, Ion Cristofor, N. Prelipceanu

Ion Mureşan
Leo Butnaru
Nichita Danilov

Leo Butnaru,
Ion Mureşan, Ioan Groşan
în Trenul regal

Icu CRĂCIUN

Centenar Emil Boşca-Mălin (1913-1976)

Ziaristul, istoricul, juristul Emil Boşca-Mălin s-a născut în 14 octombrie 1913 în localitatea Maieru, judeţul Bistriţa-Năsăud, dintr-o familie de ţărani înstăriţi, cu cinci copii: Emil, Dochia, Gaftoana, Traian şi Alexandru (mort la 9 ani), astăzi toţi trecuţi în lumea umbrelor. După absolvirea celor 5 clase primare în satul natal, la vârsta de 12 ani este înscris, în urma unui examen, la Liceul „George Coşbuc" din Năsăud, pe care îl absolvă în 1932. Ca licean, s-a remarcat prin preocupările sale literare în cadrul Societăţii „Virtus Romana Rediviva", fiind unul din iniţiatorii unor reviste; astfel, împreună cu alţi colegi a redactat în 1929 revista „Din Munţii Rodnei", multiplicată la şapirograf, iar în 1931 „Încercări", avându-l coleg, printre alţii, pe viitorul profesor universitar Gavril Istrate; tot ca elev a colaborat la săptămânalul clujean „Luptătorul", fiind, în acelaşi timp, un sprijinitor al revistei cultural-istorice „Arhiva Someşană".

În 1932, s-a înscris la Facultatea de Drept a Universităţii din Cluj, obţinând diploma de licenţă în anul 1938; în acelaşi an se înscrie la doctorat (în ştiinţe juridice), dar nu-l poate finaliza din cauza Diktatului de la Viena. În timpul studenţiei, în 1936, va publica la Cluj lucrarea „Contribuţii la monografia comunei Maieru – Năsăud. Însemnări pe răbojul vremii", pentru tipărirea acestei cărţi, părinţii săi au vândut un viţel şi o parcelă de pământ. Ulterior, această carte a fost completată cu studiul intitulat „Spicuiri din trecutul unui sat grăniceresc" (Bucureşti, 1945). Ca student şi mai apoi ca magistrat a redactat revista clujeană „Caleidoscop" (împreună cu I. Th. Ilea, Petre Nistor şi alţii), cotidianele: „Gazeta gazetarilor" şi „Dacia Nouă" (împreună cu Atanasie Bran); de asemenea a fost redactor intern la „Naţiunea" şi „Naţiunea Română" (1933-1936), iar între anii 1938-1940 la „Tribuna", condusă de Ion Agârbiceanu, colaborând în acelaşi timp la „Tulnicul moţilor". Ca avocat stagiar la Baroul avocaţilor din Cluj şi ca ziarist „a dezlănţuit o virulentă campanie de presă în paginile „Tribunei" împotriva lui Ion Filipovitz, care luase în arendă pădurile grănicereşti năsăudene din muntele Dosul Stânişoarei şi emitea pretenţii de desdăunare pentru pagube imaginare, antrenând conducerea fondurilor într-un lung şi costisitor proces" (Emil Boşca-Mălin, *Telepatie şi hipnoză în închisorile comuniste,* ediţie îngrijită, introducere şi note de Lazăr Ureche, Ed. *Glasul Bucovinei*, Iaşi, 1995, p. 8).

La 20 februarie 1940, Emil Boşca-Mălin a fost numit judecător la Judecătoria rurală Cluj. În acelaşi an s-a hotărât să rămână sub ocupaţia horthistă, dar, în ultima zi de expirare a termenului de evacuare a Clujului, şi-a schimbat opţiunea şi s-a refugiat la Câmpia Turzii unde a fost numit judecător. Aici va

publica două studii în domeniul ştiinţelor juridice: „Instituţia procedurală. Ordonanţa penală” (Turda, 1941) şi „Instanţe de conciliere la sate” (Turda, 1941), dar va colabora şi la „Ardealul Juridic”, „Notariatul public” (unde a fost secretar de redacţie) şi „Ardealul administrativ”.

În 15 noiembrie 1942 demisionează din magistratură şi pleacă la Braşov unde va deveni prim-redactor la „Tribuna”. În anul următor (1943) va tipări cartea „Evreii în Ţara Năsăudului”, apoi studiul monografic „Memorandistul Gherasim Domide” (Bucureşti, 1944) şi „Lupta presei transilvane” (Bucureşti, 1945). O scurtă perioadă, în acest oraş va practica şi avocatura. Tot în oraşul de pe Tâmpa a devenit director al Bibliotecii Culturale Năsăudene şi secretar general al „Asociaţiei scriitorilor şi gazetarilor năsăudeni” având sediul provizoriu aici. Întrucât a publicat un articol defăimător la adresa acţiunilor armatei germane, Emil-Boşca-Mălin a fost destituit din funcţia deţinută la „Tribuna”, dar reputatul ziarist Pamfil Şeicaru l-a chemat la Bucureşti, unde i-a oferit postul de redactor la cotidianul „Curentul” (*Ibidem*, p. 9). În capitală, devine atras de politică şi simpatizează cu naţional-ţărăniştii, fapt pentru care în 23 august 1944, Iuliu Maniu l-a numit şef al presei şi al propagandei P.N.Ţ., redactând zilnic un „Buletin informativ” pentru membrii din Delegaţia Permanentă a partidului. O bună bucată de vreme a lucrat şi la Ministerul Justiţiei ca şef al Serviciului de Documentare Juridică din cadrul Direcţiei Lucrărilor Judiciare şi secretar de presă la acest minister. Ca urmare a loviturii de stat din 23 august 1944 (vezi „Curentul” din 21 septembrie 1944) este epurat din această funcţie, decizia fiind semnată de Lucreţiu Pătrăşcanu.

Până în 1946, an în care a fost condamnat la muncă silnică pe viaţă de către autorităţile comuniste, Emil Boşca-Mălin a desfăşurat o complexă activitate ziaristică, a înfiinţat ziare, a ajuns redactor la unele, iar la altele a fost colaborator; a condus săptămânalul „Voinţa Transilvaniei” (1944-1946), a fost prim-redactor la „Noul Ardeal juridic” (1944), redactor la „Curentul nou” (1944) şi „Curierul” (1945), colaborator la „Pandectele săptămânale”, „Fapta” (condusă de Mircea Damian), „Ardealul”, „Transilvania”, „Detunata”, „Dezrobirea” (din Sf. Gheorghe) etc. În 1943 a înfiinţat alături de Ion Th. Ilea, Vasile Netea, Emanoil Cobzalău şi Iustin Ilieşiu revista „Plaiuri năsăudene”, revistă a tuturor refugiaţilor, nu numai a năsăudenilor.

După 23 august 1944, Emil Boşca-Mălin, Vasile Netea şi Gabriel Ţepelea au cerut Marelui Stat major să fie trimişi pe linia de foc a frontului din Transilvania (Emil Boşca-Mălin, *Amintiri de pe front*, ms., Muzeul *Cuibul visurilor* din comuna Maieru, jud. Bistriţa-Năsăud, Donaţia Emil Boşca-Mălin, înv.117/4, f. 1).

Odată cu instalarea puterii comuniste a început prigoana şi privarea de libertate a multor intelectuali de seamă ai României; bineînţeles că printre ei s-a numărat şi Boşca-Mălin. Constantinescu-Iaşi şi Silviu Brucan au fost printre primii care l-au dorit pe „intimul lui Maniu” la puşcărie. Timp de şase ani Emil Boşca-Mălin a trăit în clandestinitate, ascuns sau travestit, sub nume fals, (sentinţa îi fusese dată în 1946) până la arestarea sa în 1952, trădat fiind de doi studenţi: Dumitru Streanţă şi Nicolae Peleacu, şi un inginer din părţile Năsăudului, fost legionar, făcând apoi 12 ani de temniţă grea, ca deţinut politic, în

cele mai crunte condiţii în puşcăriile comuniste de la: Lugoj, Aiud, Gherla, Galaţi, Botoşani, Râmnicu Sărat şi Jilava, iar după eliberare au urmat încă 12 ani trăiţi sub imperiul fricii, suspiciunii şi ameninţării, suferinţe care îi vor aduce un sfârşit prematur, în 1 decembrie 1976, la vârsta de 63 de ani (Emil Boşca-Mălin, *Telepatie şi hipnoză…,* p.15).

O parte din lucrările sale au fost duse şi ascunse în satul său natal, dar au avut o soartă tristă. Fiind îngropate, după eliberare, le-a găsit distruse de intemperii, ceea ce l-a determinat pe Boşca-Mălin să exclame în faţa cumnatului său: „Damaschine, m-ai omorât! Aici am avut cele mai de preţ lucruri ale vieţii mele!" (*Ibidem*, p. 16). Câteva dosare cu lucrări manuscrise şi însemnări zilnice (din scurta perioadă a libertăţii) au fost donate Muzeului „Cuibul visurilor" din Maieru, al cărui custode, profesorul Sever Ursa, a avut o bogată corespondenţă cu el şi i-a organizat un spaţiu expoziţional, şi Arhivelor Statului din Bistriţa. O altă parte zac, circa 4000 (!) de pagini, confiscate la C.N.S.A.S; conform regretatului profesor dr. Lazăr Ureche, din discuţia purtată cu Emil Boşca-Mălin, acesta i-a enumerat următoarele lucrări manuscrise confiscate: *Istoria justiţiei ardelene, Contribuţii la istoria avocaturii din Transilvania, Datoria presei juridice româneşti, Rolul avocaţilor în Unirea cu Patria-Mamă, Procesele politice ale socialiştilor şi comuniştilor dintre cele două războaie mondiale, Complotul de la 23 august reconstituit pe baza declaraţiilor făcute lui Boşca-Mălin de prinţul Barbu Ştirbei, Ion Vişoianu, Titel Petrescu, Iuliu Maniu şi alţii*, apoi două romane, diferite schiţe şi nuvele, caietele cu însemnări zilnice între anii 1932-1952 etc. (*Ibidem*, pp. 16-17). Anul acesta, 2013, de ziua lui de naştere, întreaga suflare din satul său natal, Maieru, intenţionează să-l omagieze aşa cum se cuvine; de altfel, măierenii i-au acordat titlul de cetăţean de onoare, *post mortem*, încă din 1995.

Leon-Iosif Grapini, Gavril Moldovan, Icu Crăciun, Dan Rebreanu, librarul Ioan Vlas la lansarea *Promenadei scriitorilor*

Nicolae DUDAŞ

Rondul de zi

Despre Cenaclul Excelsior (1984-1990) de la CASA municipală de cultură
Coordonator Ioan-Viorel Bădică şi gazdă Traian Vedinaş

Personaje:
Bădică – Ioan Viorel Bădică
Ştefan – Tudor Ştefan
Mircea – Mircea Arman
Eva – Eva Razmany
Laurenţiu – Laurenţiu Mihăileanu
Duţu – Dorian Băleanu
Biro – Biro Ferencz
Luci Pop – Lucian Pop
Dana – Daniela Ţarină
Titi – Victor Ţarină
Zoli – Ştefan Petra

Înăuntru fumatul e oprit. Se stă afară şi se aşteaptă. Cineva spune că ploaia e de vină. Altcineva citeşte un afiş. Mai mulţi citesc un afiş. Afiş mulţumit. Se intră pe rând deranjând mari actori. Un bărbat mic cu pulover roşu, ne întreabă în modul cel mai filosofic dacă intrăm azi sau mâine (*nunc or cras*). Miroase a coniac şi vin, în amestec eterogen. Acelaşi, care avea să intre de mai multe ori, făcând de fiecare dată consideraţii despre poezie şi întreruperi. S-ar putea să aibă în vedere un studiu de acest gen. Oricum, alături. Ciclul „mari actori, mari regizori" şi din când în când voci în cor.

Eva mă recunoaşte. Ce ţi-e şi fără barbă. În studenţie picasem un examen din cauza bărbii şi pe celelalte din cauza mea. Sună telefonul, se citeşte presa. Timp liber la dispoziţia fiecăruia (şi pe o parte şi pe alta).

O geantă plină cu sticle este lăsată la umplut, sub pretextul că ar fi fost adusă spre deşteptare. Geanta poate că se putea deştepta, dar proprietarul se îmbăta văzând cu ochii, confundându-şi în cele din urmă trenciul. Alături dispar actorii, în schimb apare un pianist. Nemilos, Ştefan întrerupe cariera prodigioasă a tânărului, care numai într-o săptămână reuşise performanţa să treacă, evolutiv desigur, de la instructivul cântec „Vine, vine primăvara", la ceva mai pretenţiosul Clayderman. Pianistul nu opune rezistenţă şi dispare tacit sau Plinius cel Tânăr, cărându-şi cu demnitate partiturile în mâna dreaptă. Cum maşina de scris rămăsese nefolosită, i se dă rapid o întrebuinţare de moment. Se compun „motivări pentru cinci oameni care aşteaptă dincolo". Sună din nou telefonul, dar cu Eva nu-i merge.

Aud „citeşte”, şi-mi scot foile din mapa celebră de anonimat. Şi citesc despre greci sau Hanibal sau francezi, cu toate că geamul aducea cam multă umezeală. A plecat cel cu trenciul. Duţu regurgitează. Mircea şi Bădică îl dezaprobă făţiş. Dar ce bine de el că nu ştie. Se întoarce pe partea cealaltă. Proza mea-i induce somnul. Ar putea să se vândă în farmacii. Şi-n puşcării. Laurenţiu e atent, prea atent. Îl aud pe urmă spunând „trebuie lucrat, lucrat, lucrat”. Ştefan îşi pune o ţigară în sipcă şi se gândeşte ce va face după. Să nu intrăm în amănunte. Biro se gândeşte la ale lui. Şi Bădică nervos.

– Citesc prea repede?

– Citesc prea prost?

Adevărul trebuie să fie undeva la mijloc. Dar eu citesc înainte şi poate uneori la dreapta. Virginia îşi reazămă capul de sobă. Duţu îşi fixează ochelarii alunecoşi. Ştefan îşi aprinde o altă ţigară. Laurenţiu ascultă (probabil) din amabilitate.

Nu se mai termină, dar eu ştiu că mai am doar două pagini. Mircea revoltat a ridicat mâinile, n-am văzut dacă şi umerii. Mi-am adus aminte de cuiul de la clanţă. Mai bine l-aş căuta. Nu se putea face nimic. începusem ultima. Era totuşi ultima.

Bădică avea să spună „numai Lucian Pop ar mai fi făcut un asemenea galop prin istorie”. Mircea nu se va lăsa „Lucian Pop n-ar fi făcut un astfel de galop”. Iar eu mă gândeam cine-i Lucian Pop. Ah, da, cel de data trecută care vorbeşte româneşte în alphi-night... (Adică spune la da, ye. Dar ye simpatic.)

Dana îmi spune „ce ciudă mi-e că n-ai adus ce trebuia”. Titi explică ce este „proza lirică” şi spune că am foarte multe. Nu s-a stabilit ce. Bădică îl întreabă „cum adică proză lirică?” şi Titi dă din umeri.

Mai aveam câteva rânduri. Merita să dau rasol. Trebuia să mergem la băut. Am terminat! Linişte! Până şi cele mai îngrozitoare lucruri au un sfârşit. Da, dar asta numai în literatură.

Pe urmă ce-a mai fost? Mi-am pătat neesenţial mapa cu vin roşu. Pata, cred, s-a simţit excelent în compania celorlalte vestigii ale alcoolului. Afară ploua mai mult decât ar fi fost cazul. Am mers împreună cu Dana, Titi şi Zoli. Fiecare a luat-o pe drumul lui. Aproape ca-n viaţă.

Şi eu mă simţeam liber că a doua zi, din fericire, iar n-aveam nimic de făcut.

9 aprilie 1987

Laurenţiu Mihăileanu şi Lucian Pop

Daniel SĂUCA

„Caiete Silvane”. O poveste din cartierul de nord–vest

Revista „Caiete Silvane” s-a născut la o votcă, nu la o pălincă, aşa cum s-ar aştepta mulţi. Spre sfârşitul anilor 90 ai secolului şi mileniului trecut(e), în compania prietenilor Daniel Hoblea şi Cristian Contraş, într-un bar din Zalău, „La vagoane” (nu-i zicea aşa oficial, arăta aşa datorită, mai degrabă din cauza dispunerii mobilierului, ca într-un tren personal), silvanizam despre posibilitatea înfiinţării, pe lângă Centrul Culturii Tradiţionale, a unei publicaţii reprezentative şi pentru grupul de scriitori neafiliat la ceea ce atunci părea *cultura oficială*. Ne-am învârtit, preţ de mai multe votci, în jurul numelui revistei, ajungând şi după nefericitul experiment (pentru noi) al revistei „Limes” (parcă am avut o contribuţie, în condiţii similare, şi la numele acestei publicaţii), la concluzia ca noua revistă să conţină neapărat sintagma „silvane” în nume, şi în amintirea revistei „Ţara Silvaniei” (1940), şi pentru că acest element de specificitate istorică şi geografică are o rezonanţă culturală mai pregnantă decât „Sălajul”. Am ales până la urmă „Caiete Silvane”, considerând că dă un ton mai puţin oficios, o direcţie mai deschisă spre dialog, spre construcţie. La ceva vreme după aceste discuţii, revista a apărut la Zalău, în condiţii mai mult sau mai puţin ciudate. Oricum, anii 1998 şi 1999 au înscris mai multe încercări de a da viaţă publicaţiei în format mare de ziar. Au apărut patru numere. Anii 2001 şi 2002 sunt importanţi. Atunci au fost tipărite, în formatul în care apare şi azi revista, două numere bune, „Tentaţia Occidentului” şi „Tentaţia Orientului”, numere de referinţă mai ales pentru ceea ce putea fi astăzi publicaţia. *Ce putea fi mai repede*, pentru că revista a fost deturnată – şi din cauza unui comandament administrativ local – înspre un experiment ştiinţific, „Origini. Caiete Silvane” (2002 – 2003), pe care nu îl comentez în acest cadru.

Anul 2004 a marcat o întâlnire providenţială cu preşedintele Consiliului Judeţean Sălaj, Tiberiu Marc, care a înţeles şi m-a sprijinit în proiectul de a realiza o revistă de cultură la care să pună umărul mai mulţi oameni de cultură, mai multe instituţii. Ca o şansă de a construi un produs cultural performant. Aşa a început povestea noii serii a revistei. Primul număr a apărut în februarie 2005. Mulţi ani revista a fost tipărită în format de ziar, calitatea lăsa de dorit, distribuţia nu conta. Chiar şi în această situaţie, am editat destule numere bune, care rezistă şi astăzi. Echipa revistei se închega, şi în ciuda unor inevitabile scântei. Momentul de cotitură s-a petrecut, destul de probabil, în 2010, odată cu înfiinţarea Centrului de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj. Având şansa de a-l conduce, evident că revista a fost oarecum privilegiată în alocarea resurselor. Aşa că au început să apară lecturile publice (cu sprijinul lui Flavius

Lucăcel), suplimentele revistei, Zile ale revistei mai consistente, o distribuţie mai bună, o prezenţă mai apăsată în spaţiul cultural transilvan, colaborări prestigioase. Ne-am bucurat de prezenţa – până mai ieri incredibilă în Sălaj – a Anei Blandiana, a lui Ion Pop, Emil Hurezeanu, Varujan Vosganian, Ioan Es. Pop, Ion Mureşan, Adrian Alui Gheorghe, George Vulturescu, Adrian Popescu, Ioan Moldovan, Traian Ştef, Gabriel Chifu, Nicolae Prelipceanu, Ioan Pintea, Al. Cistelecan, Aurel Pantea şi a multor altor nume importante ale literelor de azi. Din februarie 2012 revista apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, un lucru, de asemenea, fără precedent în judeţul Sălaj.

Iată, pe scurt, câteva fragmente dintr-o posibilă poveste revuistică din cartierul de nord – vest al patriei. Cred în continuare în acest proiect, în „Caiete Silvane" ca revistă de cultură reprezentativă a judeţului Sălaj, editată de Centrul de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj, sub egida USR, a Consiliului Judeţean Sălaj, a Primăriei şi Consiliului Local al Municipiului Zalău. Echipa „Caiete Silvane": Daniel Săuca, Viorel Mureşan, Daniel Hoblea, Marin Pop, Ileana Petrean–Păuşan, Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chinţa, Carmen Ardelean, Györfi – Deák György şi Marius Soare.

Între timp am ajuns la şampanie (franţuzească). Am fost sărbătoriţi, la apariţia numărului 100, în mai 2013, şi la sediul filialei Cluj a USR. Mulţumim, Doamnă Irina Petraş!

"Caiete Silvane", Jibou, 2008: Marin Pop, Daniel Săuca, Viorel Mureşan, Ileana Petrean, Viorel Tăutan, Simone Györfi, Gheorghe Moga, Györfi-Deák György, Daniel Hoblea

Caiete Silvane la Cluj, mai 2013

Săluc HORVAT

Asociaţia scriitorilor Baia Mare
10 ani de activitate

Plan 1: G. Vulturescu, Ionică Moldovan, Aurel Sasu, Constantin Cubleşan, Vasile Iuga de Sălişte
Plan 2: Meda Goguţă, Săluc Horvat, Florica Bud, Ştefan Jurcă, Dumitru Păcurar, Augustin Cozmuţa, Vasile Morar
Plan 3: Daniel Hoblea, Vasile Leschian, Aurel Pop, Viorel Mureşan, Adela Naghiu, Gheorghe Glodeanu, Viorel Tăutan, Nicolae Scheianu, Valer Sabău.

Înfiinţarea, în anul 2002, a Asociaţiei Scriitorilor din Baia Mare a constituit un moment important în viaţa culturală şi literară a Maramureşului. Pentru prima dată, scriitorii din acest spaţiu s-au organizat într-o structură legal şi juridic constituită, aptă să-i reprezinte.

Temeiul constituirii Asociaţiei a avut la bază numărul important de scriitori existenţi în Baia Mare, în Maramureş, dar care, nefiind organizaţi, nu s-au putut impune şi nu au fost recunoscuţi ca o categorie intelectuală bine conturată. Singura formă de manifestare publică a scriitorilor la acea dată era Cenaclul literar, care însă nu avea o legitimitate juridică aptă să-i reprezinte în raport cu structurile şi autorităţile oficiale.

În acest context, în calitate de preşedinte al Cenaclului de atunci, ajutat fiind de un grup de scriitori (Florica Bud, Ion Burnar, Augustin Cozmuţa, Ioan

Dragoş, Gheorghe Glodeanu, Vasile Radu Ghenceanu, Marian Ilea, Ştefan Jurcă, Ion M. Mihai şi Nicolae Scheianu – membri fondatori), am făcut demersurile necesare în vederea obţinerii statutului de structură cu personalitate juridică. Prin Hotărârea Judecătoriei Baia Mare nr. 1194/2002 s-a înfiinţat Asociaţia Scriitorilor Baia Mare, devenind astfel prima formă juridică de asociere a scriitorilor într-o organizaţie proprie.

Între obiectivele propuse amintim: reprezentarea membrilor Asociaţiei în raport cu autorităţile oficiale; sprijinirea şi stimularea actului de creaţie prin acordarea de premii şi alte stimulente; editarea unei reviste literare proprii; organizarea şi sprijinirea activităţii de cenaclu; organizarea unor acţiuni specifice (simpozioane, colocvii, întâlniri cu scriitorii, lansări de carte etc.).

Privind retrospectiv asupra activităţilor realizate de Asociaţie în aceşti zece ani, se pot evidenţia o serie de rezultate remarcabile. Între acestea amintim: Colocviile de literatură, editarea revistei „Nord Literar", organizarea unor concursuri, activitatea de cenaclu, lansări de carte etc.

Imediat după înfiinţare, Asociaţia şi-a asumat organizarea Colocviilor de literatură, activitate ajunsă la ediţia a XII-a. În cadrul acestor colocvii s-au dezbătut teme de real interes, între care: *Literatura provinciei, provincia literară; Literatura română – actualitate şi receptare; Romanul românesc contemporan* etc. Importanţa acestor manifestări a fost sporită de numărul mare de personalităţi care au participat la dezbateri, între care amintim: romancierii Nicolae Breban, Augustin Buzura, Dumitru Ţepeneag; poeţii George Vulturescu, Horea Bădescu, Ion Pop, Ioan Moldovan, Ioan Es. Pop, Ioan Pintea, Gheorghe Pârja; criticii şi istoricii literari Dumitru Micu, Niculae Gheran, Cornel Ungureanu, Constantin Cubleşan, Mircea Muthu, Mircea Opriţă, Gheorghe Glodeanu, Marian Mincu etc.

Editarea revistei „Nord Literar" poate fi notată ca unul dintre cele mai importante acte de cultură înfăptuite de Asociaţia Scriitorilor. Baia Mare, deşi dispunea de un potenţial creator remarcabil (mulţi autori ai unor lucrări importante), se număra printre puţinele zone care nu dispuneau de o revistă de cultură reprezentativă. În aceste condiţii – ajutat de un colectiv de scriitori între care criticul şi istoricul literar, prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu, poetul şi jurnalistul Vasile Radu Ghenceanu, criticul şi jurnalistul Augustin Cozmuţa, criticul Ion M. Mihai (toţi cu o experienţă notabilă în publicistica literară, autori de cărţi apărute la edituri de prestigiu) – am făcut demersurile pentru a edita o revistă în Baia Mare. Astfel s-a născut „Nord Literar", prima revistă de cultură care s-a impus în acest spaţiu şi care a reuşit să învingă nu numai timpul (în prezent ajungând în al zecelea an de apariţie), dar şi numeroasele obstacole de natură obiectivă sau subiectivă. Teama unui nou eşec (au mai fost multe alte tentative de acest gen, dar lipsite de succes), lipsa resurselor materiale şi mai ales multele suspiciuni, invidii, chiar răutăţi venite din partea unor confraţi în ale scrisului nu au fost uşor de depăşit. Resursele financiare au venit din partea Consiliului Judeţean Maramureş, care şi-a însuşit proiectul nostru, „Nord Literar" devenind una din instituţiile de cultură din structura Consiliului Judeţean. Se cuvine să amintesc sprijinul venit din partea domnului Alexandru

Cosma (preşedintele Consiliului Judeţean în acea vreme) şi pe cel venit din partea domnului Pamfil Bercean (vicepreşedinte), care au înţeles oportunitatea apariţiei unei reviste de cultură în Maramureş, editor fiind Asociaţia Scriitorilor.

Beneficiind de un colectiv redacţional restrâns, dar care a pornit la drum cu dorinţa fermă de a realiza o revistă care să pună în valoare potenţialul creator local, dar care să aducă totodată colaboratori din întregul spaţiu cultural naţional, „Nord Literar" a devenit una din revistele de prestigiu, alături de publicaţii cu tradiţie la nivel naţional. Revista şi-a început activitatea cu următorul colectiv redacţional: Săluc Horvat – director executiv, Gheorghe Glodeanu – directorul general al revistei, Augustin Cozmuţa – secretar general de redacţie, Vasile Radu Ghenceanu şi Ion M. Mihai redactori (din nefericire, trecuţi la cele veşnice), redacţia fiind completată pe parcurs cu: Daniela Sitar-Tăut, Adela Naghiu, Delia Pop, Gheorghe Pârja şi un larg colectiv de redactori asociaţi.

„Nord Literar" nu este doar prima revistă de cultură a Maramureşului, ci tribuna de la care s-au lansat în spaţiul cultural naţional cele mai valoroase creaţii literare propuse de scriitorii maramureşeni. La acestea s-au alăturat colaborări venite din partea unor scriitori reprezentativi din întreg cuprinsul naţional, nu de puţine ori din afara graniţelor ţării. Prin întreg cuprinsul său, „Nord Literar" a devenit o filă importantă de istorie culturală şi spirituală a Maramureşului.

Începând cu anul 2008, în cadrul „Zilelor revistei Nord Literar" se acordă premiile revistei. Între premianţi se numără scriitori de primă mărime din literatura contemporană: Augustin Buzura, Cornel Ungureanu, Ioan Es. Pop, Ion Pop, Ion Simuţ, George Vulturescu, Constantin Cubleşan, Mircea Popa, Olimpiu Nuşfelean, Horia Ursu, Irina Petraş, Ioan Moldovan, Ion Vlad, Florica Bud, Echim Vancea, Mircea Muthu ş.a.

Revista se bucură de aprecieri din partea criticii şi a cititorilor. În cursul anilor, i s-au oferit diverse premii şi diplome în cadrul unor târguri de carte sau în cadrul unor concursuri . Este mereu consemnată de presa literară şi mai ales căutată de tot mai mulţi colaboratori.

Un alt proiect promovat şi susţinut de Asociaţia Scriitorilor, concursul „Cărţile anului", a devenit un moment de referinţă în viaţa culturală locală. Ajuns la ediţia a XV-a, concursul, organizat în parteneriat cu Primăria Baia Mare, şi-a propus, pe de o parte, să pună în evidenţă producţia de carte a autorilor locali, iar, pe de altă parte, să răsplătească, prin diplome şi premii, lucrările cele mai valoroase ale anului respectiv. De fiecare dată, juriul a fost prezidat de o personalitate venită din afară. Între invitaţi s-au numărat nume bine cunoscute.

Între cele mai recente proiecte promovate de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare se află instituirea, prin hotărârea Consiliului local, a „Zilei scriitorului" şi acordarea titlului şi a premiului „Scriitorul anului". Printr-o altă hotărâre de Consiliu local, s-a acordat parcului din centrul oraşului numele de „Parcul scriitorilor", urmând a se amenaja un „memorial" al scriitorilor trecuţi în eternitate. De data aceasta, proiectul a fost propus în colaborare cu Reprezentanţa pen-

tru Maramureş a Uniunii Scriitorilor din România Filiala Cluj, prin poetul Gheorghe Pârja. Astfel, prin aceste proiecte susţinute de primarul municipiului, Cătălin Cherecheş, scriitorii din Baia Mare sunt recunoscuţi de către obştea oraşului ca o categorie intelectuală, care îşi aduce aportul la sporirea valorii şi prestigiului cultural al municipiului de pe Săsar.

Încă de la înfiinţarea sa, Asociaţia Scriitorilor (înregistrând iniţial 39 de membri, între aceştia fiind şi membri ai Uniunii Scriitorilor) s-a impus ca un factor de coeziune şi de conlucrare a tuturor celor antrenaţi în viaţa culturală, militând pentru promovarea valorilor culturale locale şi pentru integrarea acestora în spaţiul cultural naţional.

Baia Mare 2013:
Mircea Măluţ
Olimpiu Nuşfelean
Gh. Glodeanu
Florica Bud
Ioan Groşan
Săluc Horvat
Vasile Igna
Mircea Popa
George Vulturescu
Al. Zotta
Ioan Pintea
Nicolae Goja ş.a.

CONSILIUL JUDEŢEAN MARAMUREŞ,
PRIMĂRIA ŞI CONSILIUL LOCAL BAIA MARE,
REVISTA „NORD LITERAR",
ASOCIAŢIA SCRIITORILOR MARAMUREŞ

ZIUA SCRIITORULUI
ediţia a II-a

ZILELE REVISTEI „NORD LITERAR"
ediţia a VIII-a

10 ANI de la apariţia primului număr al revistei

Baia Mare
28 iunie 2013

Manifestări organizate sub egida:
PREŞEDINTELUI CONSILIULUI JUDEŢEAN MARAMUREŞ - ZAMFIR CICEU
ŞI A PRIMARULUI MUNICIPIULUI BAIA MARE - CĂTĂLIN CHERECHEŞ

Ioan PINTEA

omul cu telescopul
(variaţiunile harms)

a început ca o poveste din cehov
călătoream împreună cu vasiliu spre tecuci
în peugeot-ul roşu aprins 307
ascultam muzică de leonard cohen
şi admiram o pietricică albă oprită între ştergător şi parbriz
care semăna izbitor cu un vers din poetul american john berryman
în crasna
am întâlnit un om cu un contrabas
stătea puţin aplecat pe stânga (în direcţia de mers) şi făcea autostopul
n-am oprit am condus mai departe ştiam de astă vară câte ceva despre el
mi-a spus anton pavlovici „omul cu contrabasul nu aşteaptă automobile
şi nici nu stă la ocazie şi nici nu intră în maşini şofate de necunoscuţi
el îl aşteaptă întotdeauna în crasna
puţin aplecat pe stânga (în direcţia de mers)
pe colegul său de orchestră, flautistul jucikov”
la intrare în vaslui l-am zărit tras pe dreapta de poliţie
pe magistrul ursachi
îmbrăcat în costum alb cu papion în mâna dreaptă cu o floretă de argint
strălucitoare
prezenta cu aceeaşi mână actele la control
l-am salutat
ne-a salutat şi el
şi am trecut mai departe
se pare că a avut explozie pe roata din faţă
maşina era lăsată puţin într-o parte era galbenă şi părea un jilţ aurit
mi-a spus a doua zi, vizionar, la hotel vasiliu
am trecut cu 130 la oră
prin comuna tutova
la ieşire pe o băncuţă de lemn
stătea un om cu o vioară
dar nu cânta
o ţinea aşa pe genunchi visător

de fapt era trist şi tăcut
am crezut că e george enescu
nu cred, m-am contrazis imediat, cred că e ciprian porumbescu
nu, nici vorbă, mi-a zis vasiliu, e celălalt vasiliu, poetul din bacău
în localitatea zorleni am dat peste radar
aşa că am traversat-o cu viteză regulamentară
pe un stâlp de înaltă tensiune
l-am observat pe venedikt erofeev
instala un bec
din păcate el nu ne-a văzut
era slab tras la faţă şi semăna cu un stâlpnic
am oprit la pensiunea julieta în speranţa că îl vom întâlni pe tristan tzara
am mâncat tochitură moldovenească
în schimbul unui bacşiş de 30 de lei chelneriţa ne-a spus tot
absolut tot
„tristan tzara a trecut pe aici pe la ora 10 şi un sfert era cu încă trei inşi
s-a dat jos dintr-o maşină galbenă ca un jilţ aurit unul dintre ei era şofer
semăna leit cu un pelican
altul ducea în spate un contrabas şi-a spus şi numele s-a prezentat:
smîcikov
altul avea în mână o vioară
trăncănea tot timpul
au mâncat câteva porţii de crenvurşti
cel cu ochelari a achitat nota de plată a lăsat deasupra ei ca pe-o floare
zece franci elveţieni
la urmă le-a spus celor trei că trece prin moineşti
„iar peste cinci zile”, l-am auzit strigând, „ne vedem la zürich”, „la cafe-
neaua voltaire”,
a mai zis cel cu vioara, ascunzându-şi arcuşul sub o pelerină de doc
oh! nu! celor patru le-a zis pentru că mai era unul
fuma extrem de mult
cred că era din şcoala ieşeană de poezie
i-am reţinut doar numele mic: „ioanid”
fix la kilometrul 45 în centrul municipiului bârlad
l-am văzut pe cezar ivănescu
stătea de vorbă cu fratele său gheorghe
pe trecerea de pietoni şi vorbea foarte tare
şi cânta mai frumos decât leonard cohen
am încetinit maşina
am oprit aparatul de radio
ne-a văzut şi el
a zărit şi pietricica dintre parbriz şi ştergătoare şi a atins-o cu mâna

dintr-o dată pietricica a strălucit şi a devenit instantaneu piatră preţioasă
a întrebat scurt, nu ştiu dacă pe mine sau pe vasiliu, „ce mai face pivniţa din quintelnic?”
„bine”, am zis şi eu şi vasiliu, şi ne-am văzut mai departe de drum
la intrare în soleşti am oprit pentru a doua oară
am tras pe dreapta
peugeot-ul roşu aprins 307
şi am urcat pe jos sus pe deal la movila lui burcel la mănăstire
în sfârşit am ajuns
era vânt şi ceaţă
la un moment dat a început să ningă
priveşte! mi-a zis vasiliu
în faţa noastră
stă Necunoscutul!
avea dreptate
rezemat de bustul lui ştefan cel mare şi sfânt
stătea Necunoscutul
era chiar în faţa noastră
semăna cu un mare strateg
semăna cu un ilustru savant
l-am privit cu admiraţie îndelung
foarte atenţi să nu-l tulburăm
deodată în spatele nostru am simţit un foşnet
paşi uşori ca nişte aripi de rândunici
o mişcare bruscă a cerului şi a pământului
şi când ne-am întors puţin foarte puţin privirea înapoi
ceva s-a cutremurat din temelie
nu eram singuri
îl priveau împreună cu noi pe Necunoscut
toţi cei pe care îi întâlnisem – într-un fel sau altul – pe drum:
omul cu contrabasul, omul cu vioara, fraţii ivănescu, celălalt vasiliu, venedikt erofeev, mihai ursachi
şi chiar tristan tzara cu un tablou de marcel duchamp în braţe
ne aflam în anul 1833
Necunoscutul se uita nestingherit prin telescop
un instrument vienez pe care era trecut preţul: 1000 de galbeni
unii, mai credincioşi, spun că îl privea pe Dumnezeu
alţii, mai politici, că privea spre evropa
cei din spatele nostru, mai cârcotaşi, spun că o privea pe zulnia, femeia iubită
astăzi nu este uşor să ştim ce privea
sunt dovezi în acest sens

stareţul mănăstirii a declarat că privea pur şi simplu în gol
vasiliu mai îndrăzneţ s-a apropiat cu mare grijă de el
ca de ceva feeric şi extrem de fragil
i-a şoptit cu voce joasă ca şi cum ai sufla într-o taraxacum officinale
„dumneavoastră trebuie să fiţi costache conachi, v-am recunoscut după telescop”
„Ihî”, a zis Necunoscutul încet
şi mi s-a adresat, tot şoptit, ca şi cum ai sufla într-o taraxacum officinale, de data asta mie
„cât de mult mă bucur că, în sfârşit, am fost recunoscut, am o rugăminte”, a mai zis,
„să mă luaţi cu peugeot-ul roşu aprins 307 până la tecuci”
s-a sfârşit ca o poveste din cehov
dimineaţa ziarele din moldova au scris
că pe drumul dintre bârlad şi vaslui
s-a găsit o maşină abandonată galbenă ca un jilţ aurit
şi pentru că nimeni nu a revendicat-o
a fost ridicată de societatea particulară de ridicări auto „conachi & comp.”
şi parcată în oraşul iaşi
tocmai în faţa casei primarului vasile pogor.

Colocviile Liviu Rebreanu la Bistriţa: Ion Simuţ, Cornel Ungureanu, Nicolae Breban, Ioan Pintea, Aura Christi, Constantin Cubleşan, Cornel Cotuţiu

George VULTURESCU

Scaunul gol de lângă foc

Prietenilor plecaţi:
Alexandru Pintescu,
Dorin Sălăjan, Ion Baias,
Emil Matei

Îi văd pe prietenii mei în jurul focului
înalt. Au privirea aţintită spre jarul lui şi
nu le văd ochii:
nu ştiu cum pâlpâie flăcările în ochii lor
de când au murit

E mereu un loc liber lângă foc
un loc al cărui frig îi trezeşte din când în când
ce văd ei în locul acela gol,
pe cine văd, nu ştiu

Şapte stejari au tăiat pentru focul lângă care stau
draniţe de lemn pentru şapte fântâni nu se
vor mai face din trunchiurile lor
scânduri pentru şapte sicrie nu se vor mai ciopli
nici şindrile pentru acoperişul bisericii

Şapte securi stau alături aruncate în iarbă
pe cozile lor se usucă sudoarea palmelor
dă-le, Doamne, puterea să taie şi
mâine şapte stejari ca să nu se stingă focul

Primul care vorbeşte e Ion Baias:
„Am întrebat iarba pe unde treceam:
– E adevărat că frumuseţea locuieşte într-un stejar
aprins de fulger? … „
„– Trebuie să bei vin lângă foc, adăugă
Alexandru Pintescu, dacă nu vrei să vezi pe
crengile uscate nălucile memoriei …”

Focul pâlpâie (îl văd pe Emil Matei cum
mai aruncă vreascuri), focul e în primejdie
dacă nu-l privesc şi ochii de pe scaunul gol

„– Cel care întârzie priveşte încă
focurile de pe Someş din lanurile cu floarea soarelui,”
adăugă Dorin Sălăjan, tocmai când
pe scaunul gol se aşază Dumnezeu
ca să-i pot privi prin ochii lui cum se ridică
şi iau cele şapte securi din iarbă
să mai doboare şapte stejari

– Doamne, tu numai prin cenuşă poţi veni
focul dă o bătălie cumplită, lucrează s-o aştearnă
în orbitele lor pentru tălpile tale

Cluj. Celălalt Cavaler

Până unde se-ntinde oraşul acesta, cum ştiu eu
că sunt în „Clujul meu”, mă întreb venind spre
librăria „Universităţii”. Vitrinele, cerul de deasupra
regelui Mathias, femeile îmi par desăvârşite.
Ce-aş putea să cânt, ce-aş putea slăvi?

Am scris de dimineaţă în sălile Bibliotecii „Lucian
Blaga”. Despre „femei-cruciat, femei de treflă,
verzi-purpurii”. Ies deasupra paginii albe precum
dintr-un mâl de ape, nuferii. Le-am văzut, le-am
iubit sau doar am citit despre ele? „Uită-te la
noi, zice Muri, nu e important să fim pe străzi,
ci să vină din sensul opus Celălalt cavaler al Ordinului Nopţii... ”

La masa de la „Clubul T” paharul neatins al
lui Radu Săplăcan e un sarcofag din care broscuţele
ies, sar în balta creierului şi orăcăie: „Nu vă fie
teamă, smintiţilor, moartea nu ne caută. Ştie că
ne întoarcem de bună voie la ea precum păsările la cuib.
La cuibul frigului din versurile neterminate…”

Azi „Clujul meu” a fost cât un imperiu: l-am văzut

pe Adrian, pe Petru, pe Dragolea, pe Manasia,
pe Azap. Printre ceşti de cafea erau grămădite revistele
Steaua, Verso, Tribuna şi Poesis. Nimeni nu citeşte
când stă între regi: gloria de-a fi în Cluj întrece
finalul oricărui poem. Ce-aş putea să cânt, ce-aş putea slăvi?

George Vulturescu,
Vasile Gogea
Ovidiu Pecican

Irina Petraş, Gh. Glodeanu,
Mircea Popa, G. Vulturescu

Adrian Popescu
Mircea Opriţă
G. Vulturescu
Vasile Tarţa
Vasile Sălăjan
Vasile Gogea
Mihai Dragolea

„Poesis 200“

– Domnule George Vulturescu, pretextul acestui interviu îl reprezintă cele 200 de numere ale revistei „Poesis“, numărul aniversar fiind lansat în cursul lunii septembrie 2007 şi la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor. Chiar dacă „Poesis“ este o revistă (re)cunoscută, nu cred că este lipsit de interes un scurt istoric al acesteia. Vă rog!

– Primul număr al revistei am reuşit să-l scot pe piaţă la început de februarie 1990. Singura tipografie din localitate (a fostului ziar oficios „Cronica sătmăreană“) gemea de comenzi: cotidiene politice, reviste erotice, afişe de propagandă electorală. N-am avut loc în propriul oraş pentru paginile mele culturale: până la numărul 3 le-am editat la Oradea. Satu Mare a fost, din păcate, mai mult un creuzet, un habitat-tampon între Ungaria şi Ucraina, mai mult al comerţului de graniţă decât de elevaţie creatoare, de aşezare „în proiect“. Sărac în instituţii culturale, cu câteva reviste modeste prin vreme (cea mai importantă a fost iniţiată de G.M. Zamfirescu în perioada sa de refugiu sătmărean – „Icoane maramureşene“, 1923-1924), Sătmarul avea nevoie de o revistă de cultură. Încercarea de-a susţine o astfel de iniţiativă s-a făcut prin revista „Tribuna“ (între 1984-1986) când în interiorul paginilor ei a apărut un supliment lunar „Pagini sătmărene“ prin grija redactorului şef de atunci, Vasile Sălăjan, sătmărean de origine. Alexandru Pintescu, Ion Vădan, Radu Ulmeanu, Grigore Scarlat, Ion Ghiur, Alexandru Zotta, Cornel Munteanu, Gh. Glodeanu şi subsemnatul am semnat paginile acelor ani.

– După 1990 au apărut şi au dispărut sumedenie de reviste de cultură (şi mă refer nu numai la cele literare, ci şi la reviste de film, de teatru, de artă plastică). Cum a reuşit „Poesis“ să reziste în toţi aceşti 17 ani, mai ales având în vedere profilul strict – poezia?

– Ciudat, nu de o „revistă de poezie“ avea nevoie Sătmarul, ci de o revistă de cultură care să reveleze diversitatea cotelor atinse de personalităţile locale în domeniile artelor plastice, muzicale, a literaturii şi istoriei. O altă grupare sătmăreană (Ion Vădan, Nae Antonescu, Radu Ulmeanu, Vasile Tarţa, Ion Ghiur) a încercat între 1990 şi 1994 să pună pe picioare revista „Pleiade“: n-a reuşit. Mai mult (şi profitabil financiar!) a durat revista lor „Arena“, un magazin cu informaţii culese de aiurea, cu poze erotice şi divertisment. Dar în oraşele mici „minunile“ nu ţin mai mult de trei zile! Interesant este că au „biruit“ în timp două reviste fără „tradiţie“, de care oraşul părea că nu are nevoie şi a căror forţă de susţinere venea din viaţa culturală din afara judeţului, fiecare „originală“ şi atipică în felul ei: „Poesis“, „revistă de poezie“ şi „Ficţiuni“, „revistă de literatură SF&arte“ (apărută în 1998, cu tânărul Horia Nicola Ursu redactor şef). Cum a reuşit „Poesis“ să se menţină am mai spus: am avut şansa să pot alege să lu-

crez la câteva instituţii locale (Casa de cultură, Inspectoratul judeţean pentru cultură) unde proiectele mele au găsit un teren virgin. Stelele norocoase au fost un şir de prieteni care au crezut în visul meu de poet şi fără de care – printre mentalităţile locului – m-aş fi poticnit pe drum: Alexandru Pintescu, Gh. Glodeanu, Dumitru Păcuraru…

– De la apariţie şi până în prezent, „Poesis“ este legată în primul rând de numele dumneavoastră. Ce v-a determinat să vă osteniţi a face o revistă? A fost un gest de orgoliu scriitoricesc? Un „apostolat“? O afacere?

– Am mai spus: orice poet îşi visează propria revistă de poezie şi, probabil, propria istorie literară… Modelul meu, dacă vreţi, a fost revista „Echinox“. Deşi am absolvit filologia la Cluj-Napoca (lucrare de diplomă cu 10 la Ioana Em. Petrescu) nu am publicat niciodată în paginile ei. Nu am nici o explicaţie, poate nu eram „pregătit“, deşi debutasem prezentat elogios de către Şt. Aug. Doinaş în 1973 la revista „Familia“. Dar în sălile Bibliotecii „Lucian Blaga“ (trebuie să subliniez că primul ei director general a fost sătmăreanul Eugen Pavel Barbul între 1920-1935) mi-am căpătat conştiinţa de transilvănean: aici am copiat tot ce am găsit referitor la Satu Mare. Rodul acelor ani a fost editarea primului dicţionar sătmărean: *Cultură şi literatură în ţinuturile Sătmarului. Dicţionar: 1700-2000* (2000). Atunci, şi acolo, la Cluj, am ştiut că voi rămâne toată viaţa la Satu Mare şi mă voi dedica culturii din acest spaţiu. „Apostolat“, spui, dar oare se poate desprinde atât de uşor un transilvănean de responsabilitatea, de datoria, de „misiunea“ faţă de locurile de origine? Cred că nu. Nu e nici un orgoliu în revista mea, nici o urmă de regret provincial. N-am încurajat nici o polemică pentru că nu m-am situat niciodată în vreun grup anume, nu am nici o poliţă de plătit. Ştiu bine că din Satu Mare nu se pot stabili „direcţii“, „canoane“, dar pot aduce prin paginile revistei valorile culturii şi pe graniţa de Vest. Asta şi fac prin asocierea revistei cu Festivalul anual „Zilele culturale Poesis“, prin întâlnirile cu scriitorii şi lansările de carte organizate la „Cafeneaua Poesis“ patronată de ziarul “Informaţia zilei“, editorul financiar al revistei.

[…]

– O întrebare pe care nu v-am adresat-o (evident, sunt mai multe) şi la care aţi dori să răspundeţi…

– Da, cred că ar trebui să fie una referitoare la numărul 200 „Poesis“…

– Vă provoc să răspundeţi la ea...

– Desigur, numărul 200 în sine nu înseamnă mare lucru: dar pentru Satu Mare 200 de numere ale unei reviste de cultură înseamnă mult. Revistele precedente (se numeau „foi de cultură“) aveau 4 sau 8 pagini şi nu depăşeau 3-5 numere („Ţara de Sus“, 1921; „Datina“, 1938; „Muguri“, 1929; „Ţara Oaşului“, 1925; „Prietenii artei“, 1947). Aş fi vrut să fie un număr „special“ în chiar 200 de pagini, dar nu mi-a reuşit (decât în 154!). Sunt rubricile permanente (Cartea de poezie, Confesiuni „Poesis“, Istorie

literară, Tineri poeţi, Planeta poezie etc.) şi semnatari prezenţi aproape număr de număr: Gh. Glodeanu, N. Catanoy, Viorel Mureşan, Gh. Mocuţa, Vasile Spiridon, Daniela Sitar-Tăut, Tatiana Rădulescu, Ion Buzaşi, Arthur Porumboiu, Crina Bud, Marian Barbu, Marius Chelaru, Elvira Iliescu, Lucian Perţa, Andrei Zanca, Letiţia Ilea, Alexandru Lungu şi alţii. După cum ştiţi, revista are multe pagini color, sunt număr de număr reproduceri după lucrări de artă plastică (aici lucrări de la expoziţia „Formă, Culoare, Timp" de la Negreşti-Oaş, iulie-august 2007), albumul fotografic „Poesis", ilustraţii de Gabriela Melinescu. Există, ca şi la alte reviste, numere de colecţii, numere bune şi altele mai puţin reuşite. Încerc să mă perfecţionez, învăţ cu fiecare număr să „fac o revistă". Dacă dincolo de partea tehnică-grafică se vede preţuirea pe care o port cărţii celuilalt (în acest număr sunt recenzate peste 20 de cărţi, sunt 17 grupaje de poezie şi peste 10 autori traduşi din alte literaturi) este suficient. Poetul şi cărţile sale sunt „pasagerii" cei mai aleşi ai acestei corăbii de hârtie din Nordul meu sătmărean. Sper încă să mai ieşim, împreună, pe valuri…

(„Tribuna", 2007)

(fragment din *Coperta a IV-a*, cartea de interviuri a lui **Ioan-Pavel Azap**, 2010)

Dumitru Păcuraru, George Vulturescu, Mircea Muthu, Gh. Glodeanu, Ion Mureşan

Alexandru JURCAN

Tinereţe literară de la Ciucea la Cluj

Cum a fost înainte de 1989? Pentru mine, rezistenţa la sistem s-a produs prin cultură. Citeam enorm, mai ales că eram profesor la Ciucea şi intrasem oarecum în graţiile Veturiei Goga prin faptul că vorbeam franceza. Acolo veneau personalităţi din întreaga lume, iar biblioteca devenise regatul meu favorit. Discuţii cu ghizii de valoare de atunci, adică tocmai Ion Mircea şi Dan Brudaşcu, spectacole la teatrul de vară, mese rotunde, ferite adesea de ideologia sufocantă…

La Ciucea, cu Ioan-Pavel Azap

Plecările la Cluj însemnau procurare de cărţi, spectacole, dar şi discuţii cu Marian Papahagi, Mircea Goga, Victor Nicolae, Ovidiu Moceanu, Monica Gheţ, Augustin Pop, Rodica Milaş, Persida Rugu etc. Descoperisem cenaclul cadrelor didactice numit *Octavian Goga,* condus de Maria Racolţa. Ceaiuri aromate, discuţii calde, plus sentimentul că eram genii în devenire. Purtam prima antologie sub braţ prin toate trenurile posibile. Îi scriam lui Radu Cosaşu despre filmele văzute şi domnia sa mă publica în râvnita revistă *Cinema.* Senzaţia aceea de glorie terestră însemna o tinereţe năvalnică şi necesară. Apariţia unei povestiri în *Echinoxul* lui Papahagi mi-a rotunjit aripile. Augustin Pop, fie iertat, se născuse în comuna mea. Îmi citea versuri subversive la colţ de stradă. Tremuram de spaimă, în timp ce el râdea în hohote de strofele lui sarcastice. Prin 1986 îmi apăruse în revista *Steaua* o poezie dedicată lui Nichita Stănescu. A fost singura dată când mi s-a făcut o spaimă oribilă de sistem. Era noapte şi mă plimbam prin Cluj cu eternul rucsac pe umăr. M-a oprit miliţia. Erau vreo şase şi mi-au verificat rucsacul. Am scos de acolo şi fişele obişnuite pe care notam idei. Asta i-a înnebunit, mai ales că se temeau de manifeste. Le-am explicat că eu… scriu literatură. Ca argument, le-am arătat revista cu poezia mea. M-au pus să o citesc cu voce tare. Atunci am simţit o umilinţă stranie, iar versurile citite atunci de mine sunau ca un coşmar tenebros.

Visam la o carte de-a mea, să o văd în vitrină. Mi se părea idealul suprem. Numai că împlinirea viselor nu conţine euforia scontată. Gândind retrospectiv, mă bucur că am recurs la literatură şi că mi-am decorat atunci viaţa cu vise. Că am ales vocea scrisă şi imaginea intelectuală, cum spunea Pessoa. Pentru că, în rest, există doar „oameni agitându-se în toate sensurile, ca larvele de sub o piatră brusc ridicată” – acelaşi Pessoa.

Andrei FISCHOF

TRANSILVANIA

Când Ţara-de-dincolo-de păduri
cu maluri învăţate să vadă şi noaptea,
şi chei cât latul clipei,
încearcă să stingă
durerea din braţul pierdut
în războaie,
ajuns-am în Ţara Cărţilor din ceruri,
ecoul acelui dincolo-de-păduri
cum sclipind strigă
nume cunoscute. Poate din rugi.

Când Ţara-de-dincolo-de păduri
îmi opreşte privirea,
prin gardul invizibil,
ca o imensă bănuială,
fluturii de lampă
mă îmbracă din mers.
Ajuns-am la poalele rugilor.
Scriu din nou.
Focul rămas în jăratec
nici ploile nu-l sting.

Hanna Bota citind
din Andrei Fischof

Ion CRISTOFOR

Un periplu în Ţara Sfântă

Plănuiam de câţiva ani să călătoresc în Israel, la invitaţia călduroasă a prietenilor mei. Ca prin minune, de fiecare dată apărea ceva mai important, ce nu suferea amânare. Mă consolam cu gândul că, la fel ca într-o poveste amoroasă, jumătate din plăcere e dată de aşteptare. În sfârşit, la încurajările lui G.Mosari şi ale Gettei Berghoff mi-am făcut curaj şi m-am trezit dis-de-dimineaţă, pe la mijlocul lunii aprilie, la Aeroportul Henri Coandă, din Otopeni. Sunt oarecum mirat de nenumăratele măsuri de securitate care se iau în zona în care se adună călătorii de la Compania El Al, cu care mă pregătesc să zbor până la Tel Aviv. Până la urmă, găsesc că prudenţa e necesară ştiut fiind faptul că Israelul e, de câţiva ani, ţinta unor provocări teroriste. Câteva rachete lansate din Fâşia Gaza aveau să explodeze la Eilat chiar în cea de-a treia zi a călătoriei mele.

Călătoresc în avion lângă un tânăr israelian, doctorul Maxim Steiner, medic originar din Craiova, venit la Bucureşti să-şi deschidă un cabinet dentar. E exasperat de birocraţia dâmboviţeană, dar e convins că va reuşi, în final, să-şi inaugureze cabinetul, pus la punct cu ultimele noutăţi ale domeniului. Mă avertizează că la aeroportul din Tel Aviv s-ar putea să fiu tracasat de formalităţi. Spre surpriza mea, totul durează mai puţin de un minut, astfel că am bucuria de a mă îmbrăţişa cu doamna Berghoff şi cu G. Mosari mai repede decât mi-am imaginat. Abia am avut răgaz să admir construcţia modernă şi extrem de funcţională a Aeroportului Ben Gurion. E o construcţie impozantă, pe care aveam să o cercetez cu un ochi mai atent la întoarcere, când a trebuit să aştept ceva mai mult, din cauza unei greve a personalului.

Gazda mea de la Tel Aviv, doamna Lili Strul, e originară din Târgu Mureş. Primitoarea ei casă e dotată cu o impresionantă bibliotecă, plină de cărţi româneşti. Continuă să urmărească emisiunile televiziunii din ţara natală (are o antenă parabolică performantă) şi se arată extrem de mirată când îi spun că eu trăiesc de 17 ani fără televizor. E perfect informată cu ce se întâmplă în România, continuă să vină la băi în fiecare vară. Seara, casa primitoare a doamnei Lili, o gazdă atentă, devine un veritabil salon literar, în care mă întâlnesc cu câţiva dintre scriitorii dragi sufletului meu. Alături de doamna Getta Berghoff, mă îmbrăţişez cu câţiva dintre cei mai interesanţi scriitori de limbă română din Israel: Teşu Solomovici, Zoltan Terner, Carol Feldman, Andrei Fischof. Pe unii îi cunosc doar din scris, cum este şi excelentul gazetar şi critic literar Roni Căciularu, care îmi oferă ca amintire un splendid album cu picturile lui Monet, ca şi când ar fi cunoscut foarte bine pasiunile mele în materie

de artă plastică. E o seară caldă, plină de amintiri plăcute. Dar voi face cunoştinţă şi cu alte personalităţi ce-mi sunt puţin cunoscute sau pe care le-am ignorat până acum. Printre noile mele cunoştinţe se numără prozatoarea Magdalena Brătescu, autoarea unui excelent roman, *Casa Diamant,* apărut în 2010 la Editura Libra. Este o revelaţie. Sunt la fel de încântat să o cunosc şi pe Ada Shaulov-Enghelberg, autoarea unui volum de povestiri, care analizează, cu remarcabilă fineţe psihologică, labirintul întortocheat al sentimentului iubirii, cu accente freudiene uneori. Îmi propun să scriu despre ambele autoare cât mai curând.

Încă din primele ore ale întâlnirii mele cu G. Mosari facem schimb de cărţi şi de reviste. Am surpriza să constat că *Revista Familiei,* editată cândva de reputatul gazetar I. Aurescu (despre care am scris în unul din volumele mele intitulate *Scriitori din Ţara Sfântă*), are acum o faţă nouă, că revista apare într-o formulă mult mai modernă. Tehnoredactorul ei este un tânăr foarte dotat, Dragoş Nelersa, un om cald şi prietenos, însoţit de fermecătoarea sa soţie. Descopăr în paginile revistei, cu plăcere, un articol ce-mi e dedicat, semnat de G. Mosari, preşedintele Asociaţiei Scriitorilor Israelieni de Limbă Română. Prozatorul îmi face şi o altă surpriză, oferindu-mi ultimul număr din revista *Izvoare,* dedicat în întregime amintirii lui Shaul Carmel, în care sunt prezent şi eu cu o scurtă evocare a marelui poet.

Dincolo de bucuria întâlnirii cu aceşti admirabili scriitori, nu fără mirare descopăr că există şi printre confraţii noştri de la Tel Aviv unele animozităţi, tipice plaiului mioritic. Teşu Solomovici îmi povesteşte pe scurt, cu o indignare temperată, despre atacurile deloc amicale ale unor colegi de condei la adresa cărţii sale dedicate mareşalului Antonescu. Concede, totuşi, că şi aceste atacuri i-au asigurat o bună reclamă în România, cartea fiind un succes editorial. Îmi oferă o altă carte incitantă, *Ce i-a spus evreul Steinhardt călugărului creştin Steinhardt şi vice-versa,* 2013*),* pe care încep să o citesc imediat ce se iveşte un răgaz, adică seara târziu. Indiscutabil, Teşu Solomovici e un gazetar de primă mână, cu un condei ce ştie să pescuiască din aer teme menite să inflameze curiozitatea cititorilor. Scrisă într-un stil publicistic, fluent, cartea e o veritabilă bombă editorială. Volumul are toate ingredientele pentru a deveni un nou succes editorial. I-ar mai lipsi doar câteva atacuri. De data aceasta ar fi nevoie, cred, de câţiva popi care să dea glas indignărilor, căci monahul de la Rohia e văzut, prin părţile noastre, aproape ca un sfânt. Oricum, cartea e plină de interes şi îmi propun să reiau lectura ei. Teşu Solomovici editează, de ceva vreme, revista *Maximum*, ca o replică la *Minimum* a lui Al. Mirodan. Actuala publicaţie a păstrat ceva din structura fostei reviste, dar a şi modificat-o substanţial. În opinia mea revista e vie, plină de aplomb jurnalistic, fiind redactată cu un ochi de expert. Dar, ca întotdeauna, se găsesc şi cârtitori.

A doua zi, G. Mosari îmi arată, din maşină, Tel Avivul, o metropolă în care construcţiile noi, din beton şi din sticlă, concurează cu clădirile vechi, în stil european sau cu cele ce emană un parfum oriental. Prima zonă pe care o vizităm, cartierul Savion, e una mai puţin spectaculoasă, cu vile ale unor

magnaţi, ascunse după arbori plini de flori. Mărturisesc că nu atât vilele m-au încântat cât natura expansivă din jur, cu explozia de culori şi miresme. Bogaţii de aici sunt discreţi, casele lor sunt disimulate după splendide perdele de verdeaţă şi flori. Spre deosebire de neam-prostia de la noi, magnaţii de aici ştiu că nu trebuie să sfideze vulgul cu luxul şi banii lor. Mă întreb, în gând, când vor învăţa mârlanii şi ciocoii de la noi că a fi bogat nu e neapărat un merit şi o fală, după cum nici să fii sărac nu e un motiv de mândrie.

În una din zilele următoare vom continua explorarea acestei metropole uluitoare. Printre altele ne vom opri şi în faţa Primăriei, în locul unde un descreierat fanatic l-a ucis pe Yitzhak Rabin. În locul cu pricina, pronunţăm amândoi titlul cărţii lui Shaul Carmel şi a Ilenei Cudalb (*Yitzhak Rabin: pacea şi-a ucis soldatul*), evocăm memoria poetului şi a lui Rabin. Din păcate, isteria istoriei continuă, iar evreii sunt încă departe de pacea pe care o visează şi pe care o merită din plin, după atâtea milenii de rătăciri şi de prigoană.

La amiază, suntem invitaţi pe strada Ghivat Hatachmoshet 30, Holon, Kiriat Sharet, la admirabila noastră prietenă, Getta Berghoff. Generoasa scriitoare ne oferă, mie şi familiei Mosari, un prânz copios, inclusiv unele specialităţi israeliene. Admirăm atât rafinamentul bucătăresei, biblioteca şi tablourile gazdei, o femeie cu gusturi alese, atât în scris cât şi în existenţa cotidiană. Le admirăm şi pe cele trei pisici de rasă pe care doamna Getta le-a adoptat după ce au fost părăsite de un cuplu divorţat, din vecini, care şi-au disputat bunurile cu ardoare, mai puţin cele trei feline. Pisica, aristocrată şi misterioasă, stă mereu în preajma noastră, cercetătoare, în schimb cei doi motani ne pândesc, bănuitori, de la distanţă, dintr-un colţ al casei. La despărţire privesc uluit, încă o dată, deşertul care începe imediat de la capătul străzii pe care locuieşte prozatoarea. Getta Berghoff îmi poveşteşte că Holonul s-a ridicat pe dunele de nisip ale deşertului. Atunci când a venit să-şi ia în primire locuinţa şi-a pierdut efectiv sandalele în nisip.

Seara ne vom reîntâlni, din nou, la un cenaclu literar ad-hoc, ţinut la gazda mea. A doua zi, marţi, 16 aprilie, e sărbătoarea independenţei de stat a Israelului şi vom continua să explorăm, împreună cu G. Mosari, fabulosul oraş Tel Aviv. La ora 11, sirenele încep să sune. Traficul e întrerupt, oamenii coboară din maşini şi toţi trecătorii se opresc pentru a ţine câteva minute de reculegere în memoria celor care s-au jertfit pentru ţară. E un moment emoţionant şi pilduitor.

În ziua următoare, îi voi însoţi pe doamna Rica şi pe G. Mosari la iarbă verde, la un picnic organizat în cinstea sărbătorii Independenţei. Mica sărbătoare câmpenească se va ţine în curtea unui evreu originar din Bulgaria. După salutul şi conversaţia de rigoare, triburile se aşează la masă într-o ordine ce pare să fi fost stabilită dinainte. Evrei români, bulgari, marocani, egipteni sau din alte zone ale lumii sărbătoresc împreună bucuria regăsirii în ţara străbunilor. Mă întreţin la început cu o distinsă evreică originară din Egipt, care vorbeşte o franceză impecabilă. În colţul nostru se vorbeşte, din politeţe pentru musafir, aproape exclusiv româneşte. Pe masă apar sarmale, mititei şi vinul de la Murfatlar. Mă simt ca acasă, printre prieteni apropiaţi. Dacă n-ar fi

fost lămâii şi alţi arbori exotici din curte aş fi jurat că suntem la noi acasă. După-masa, domnul Mosari ţine să vizităm un alt oraş din apropiere şi un mall foarte spectaculos.

Miercuri dimineaţa voi pleca însoţit de gazda mea, doamna Lili, la gară. Grijulie, doamna îmi dă ultimele indicaţii pentru călătoria mea la Haifa. Punctul de reper e marea care se arată în stânga trenului, destul de întunecată. Spre mirarea mea dar mai ales a gazdelor, perioada e foarte ploioasă şi clima excesiv de rece. Sunt întâmpinat de doamna Madeleine Davidsohn, cunoscuta poetă şi prozatoare, şi de distinsul soţ al dânsei, doctorul generalist Sergiu Davidsohn. Sunt amândoi originari din Moldova. Locuinţa lor e situată pe o ridicătură muntoasă de pe care se poate admira priveliştea fabuloasă a mării. Camera în care sunt găzduit are pereţii blindaţi, iar uşa e şi ea prevăzută cu un blindaj special. Realizez încă o dată că Israelul e o ţară care trăieşte mereu cu sabia deasupra capului, ca singura ţară democratică din zonă, fiind înconjurată de inamici statornici.

A doua zi, împreună cu familia Davidsohn vom pleca la Nazaret, unde vom fi musafirii prozatorului Berthold Aberman. Colonel în rezervă, octogenarul e încă un bărbat în plină putere creatoare. Ca fost topometrist, care a bătut în lung şi lat munţii şi dealurile din România, iar apoi deşertul Israelului, e un om viguros, cu mari proiecte literare. Editează la Nazaret o publicaţie în limba română, sprijinit de primarul oraşului, un inimos evreu originar din România. Romancierul se dovedeşte un ghid foarte priceput, care ne poartă, în ritm de infanterist, la principalele puncte de interes ale oraşului evocat în paginile Bibliei. Ne oprim la fântâna la care, conform tradiţiei biblice, Sfânta Maria a primit vestea cea bună de la îngerul Gavril, facem câteva fotografii. Apa de la fântână nu e însă potabilă. Vizităm monumentala Biserică a Bunei Vestiri, ne oprim şi facem câteva fotografii în faţa unei fresce donate de Biserica Ortodoxă din România. Curiozitatea ne împinge să vizităm un bazar din apropiere, plin de tot soiul de nimicuri extrem de colorate, dar evident că nu cumpărăm nimic. Din păcate, vizita la Nazaret s-a prelungit foarte mult, doamna Aberman răsfăţându-ne cu toate bunătăţile din lume.

Aşa că, spre regretul meu, nu vom ajunge la timp în Haifa pentru a o întâlni pe fosta mea profesoară de limba franceză din liceu, doamna Ştefania Berczeller. În schimb, familia Davidsohn îmi oferă o altă surpriză. Vizităm cartierul german al Haifei. E seară, clădirile sunt luminate feeric. La un moment dat, maşina ocoleşte o mică piaţă şi în faţa mea se desfăşoară panorama muntelui Carmel, cu fabuloasa priveliişte a grădinilor suspendate ale Templului Bahai. E un spectacol ce-ţi taie răsuflarea. De altfel, toată Haifa e nu numai un port cu o mare importanţă economică, ci şi un splendid oraş turistic. La fiecare pas mă întâmpină o surpriză, fiecare clipă trăită la Haifa e prilejul unei noi, neaşteptate bucurii. A doua zi, dimineaţa, îl însoţesc pe domnul doctor Sergiu Davidsohn la un complex din apropiere, de unde obişnuieşte să-şi cumpere publicaţiile de limba română. În faţa chioşcului de ziare, avem surpriza plăcută de-a o întâlni pe doamna doctor Francisca Stoleru. Pe când vorbeam cu dânsa şi cu doctorul Davidsohn, suntem salutaţi în româneşte de

o doamnă originară din Bălţi, bucuroasă să ne audă vorbind „în limba noastră”.E unul din basarabenii, nu puţini, ce vin în Israel să câştige o pâine mai bună decât acasă la ei. Facem toţi patru o fotografie.

În aceeaşi zi, familia Davidsohn mă va preda în grija doamnei Liana Saxone-Horodi şi a domnului inginer Mirel Horodi. Împreună ne vom deplasa la Ein Hod, un pitoresc sat al artiştilor, unde reputata pictoriţă şi-a deschis o amplă expoziţie. La Ein Hod funcţionează un fabulos muzeu Dada – Marcel Iancu. Casa în care a locuit marele arhitect şi pictor Marcel Iancu e situată în apropierea muzeului, pe care-l vizităm imediat după sosire. E un muzeu nu foarte mare, dar plin de surprize şi de prezenţe româneşti, căci posedă şi reproduceri după portretele pe care Marcel Iancu le-a făcut scriitorilor români. O încântare e şi expoziţia de maturitate a doamnei Liana. Nu am numărat tablourile, dar e vorba de o expoziţie amplă, cu pânze de mari dimensiuni. Am fost pur şi simplu cucerit de lucrările acestei eleve a pictorului Rudolf Schweitzer-Cumpăna. Liana Saxone-Horodi se dovedeşte un excepţional pictor al peisajului arid al Israelului, al pietrei şi arborilor dramatic contorsionaţi. Citesc în aceste peisaje austere, viu colorate, pline de prospeţime, ceva esenţial, abia ghicit din destinul acestei fiinţe sensibile, în care intuiesc că e ascunsă o energie vulcanică. Sunt cucerit, deopotrivă, de înţelepciunea şi calmul domnului Mirel, soţul pictoriţei, aparent un caracter opus. Îl ştiam din câteva articole citite prin publicaţiile de limbă română pe care le-am primit, din când în când, din Israel. Formează împreună o admirabilă pereche, artistul sensibil şi inginerul dovedind că uneori contrariile fac casă bună. La fel se întâmplă şi în pictura doamnei Liana Saxone-Horodi, construită adeseori din contraste puternice, cu accente dramatice, expresioniste. Din lumea colorată a marii artiste nu lipsesc nici câteva peisaje româneşti, pline de nostalgie. După cum, reţin privirea şi peisajele tipic arăbeşti, pline de culoare şi de pitoresc oriental. De un farmec aparte se bucură şi portretele pictoriţei, căreia îi place să pătrundă dincolo de aparenţele figurii umane, să scruteze psihologii şi caractere, portretizând adeseori oameni umili, situaţi la periferia societăţii şi a oraşelor. Îmi spun că ar fi necesară organizarea unei retrospective în România a acestui mare artist format aici, la noi, care şi-a desăvârşit arta în Israel. Vizita noastră la Ein Hod se va încheia cu o masă fastuoasă la un restaurant situat pe malul mării, un local în care familia Horodi pare că se simte familiară.

Revenit de la Ein Hod, m-am bucurat de o seară specială la Haifa. Cercul Cultural din Haifa, animat de doamnele Madeleine Davidsohn, Francisca Stoleru şi Biti Caragiale, a organizat o seară literară ce mi-a fost dedicată aproape în întregime. Cu această ocazie, bunul meu prieten G. Mosari mi-a făcut plăcerea să citească şi câteva schiţe umoristice, din ultima sa carte, *Miniaturi umoristice* (2013), reuşind să învioreze asistenţa. M-am bucurat, de asemenea, să întâlnesc în sală figurile unor scriitori pe care-i cunoşteam foarte bine din cărţile lor. Pe unii îi cunoşteam personal, din perioada călătoriilor acestora în România. Printre aceştia îi amintesc pe prozatorul şi epigramistul Petre Cioclu, pe Berthold Aberman (venit de la Nazaret), pe Morel Abramovici, un excelent autor de maxime şi cugetări. Am fost plăcut surprins să fac cunoştin-

ţă cu un general, originar din România (venit tocmai de la Beer Sheva), sau cu memorialistul Ivan Lungu, autor al volumului *Maimuţele – de dincolo de amintiri.* M-am bucurat să-l cunosc pe domnul dr. inginer Strul Moisa, autor al unei cărţi ce îmbină exegeza biblică, erudiţia ştiinţifică şi pasiunea cercetării (e vorba de *Biblia şi metalurgia*, volum pe care mi l-a dăruit cu un călduros autograf). Cândva am corespondat cu dânsul prin poşta electronică, şi nu mică mi-a fost mirarea când a citit câteva din gândurile pe care i le încredinţasem cu ani şi ani în urmă.

Am fost prezentat pe larg şi cu cele mai elogioase cuvinte de G. Mosari, urmat de prozatoarea Madeleine Davidsohn, dar şi de unii dintre scriitorii prezenţi în sală. Dintre ei, Tellu Aberman şi Strul Moisa m-au emoţionat cu adevărat, dar semnele de sinceră afecţiune au venit din toate direcţiile. La urmă, mi-a fost oferită o preţioasă Diplomă de excelenţă, semnată de G. Mosari şi de secretarul Asociaţiei Scriitorilor Israelieni de Limba Română, domnul Jean Steiger, pe care îl ascultam, ca adolescent, la Radio Europa Liberă.

A fost şi va rămâne pentru mine o seară de neuitat, pentru care nu am suficiente cuvinte să le mulţumesc admirabililor mei prieteni. În acea seară de neuitat am constatat, încă o dată, că evreii originari din România sunt oameni de o calitate umană excepţională, că pentru ei recunoştinţa nu este o vorbă goală. Încă o dată, am realizat, cu o tristeţe pe care nu ştiu cine mi-o va înţelege, că, prin plecarea lor în patria strămoşilor antici, România a pierdut un uriaş capital uman, ştiinţific şi artistic, un imens tezaur de gând şi de simţire. Încă o dată, am constatat că ei continuă să vorbească şi să scrie într-o limbă română curată, lipsită de barbarismele care invadează cu agresivitate ziarele şi ecranele televizoarelor de la noi. Ca să nu amintesc şi vorbirea tinerilor semidocţi din ziua de azi, dintre care unii au ajuns deja în fotoliile parlamentelor.

După neuitata întâlnire de la Cercul Cultural, aveam să-i însoţesc, în ziua următoare, pe G. Mosari şi pe doamna Rica la o întrunire de familie, mai precis la aniversarea unui nepot, ceremonie desfăşurată la un restaurant din Haifa. A fost un moment în care am putut să constat pe viu seriozitatea tinerilor israelieni, tineri ce nu ezită să se pregătească din greu pentru intrarea în vâltoarea vieţii. Modeşti, muncitori, aceşti tineri fac, printre altele, o foarte dură ucenicie a armelor. Serviciul militar e obligatoriu în Ţara Sfântă, inclusiv pentru graţioasele fete ce-şi termină studiile. Le-am văzut pretutindeni întorcându-se acasă, obosite, cu raniţa în spate şi cu automatul pe umăr. Nici nu pot să fac o comparaţie cu tinerii de la noi, spălaţi pe creier de televiziuni antinaţionale, de un sistem de învăţământ „ce produce tâmpiţi”(după constatarea unui înalt personaj). Ce diferenţă între aceşti tineri israelieni şi răzgâiaţii noştri, ce umplu până la refuz restaurantele, cluburile şi discotecile! Îi zăresc, uneori, pe aceşti tineri români, intervievaţi pe diverse canale de televiziune, şi constat că doar divertismentul pare să-i preocupe. Sunt noii „juni corupţi”, cărora dezmăţul li se pare mereu „super” şi „cool”. Nici o putere vrăşmaşă nu ar fi putut să inventeze o planificare mai metodică, mai perversă, a ratării şi eşecului existenţial al tinerei generaţii de la noi.

Sâmbata, ultima zi pe care o aveam de petrecut în Israel, avea să fie cea

în care descopeream Ierusalimul. Îngerii mei păzitori vor fi, din nou, Getta Berghof şi fiul dânsei. Dar fiindcă scriitoarea şi-a declinat competenţa de ghid, a aranjat ca să fim conduşi prin magicul oraş de către doi cărturari ce locuiesc la Ierusalim. Viorica Weissman este o tânără traducătoare, originară din Timişoara, pasionată de viaţa şi învăţăturile lui Ramana Maharshi, de înţelepciunea orientală, dar şi bună cunoscătoare a Ierusalimului şi a mitologiei sale. Însoţitorul ei e un istoric, pe care-l cunoşteam din scris, Lucian-Zeev Herşcovici, originar din Iaşi. Este un munte de om şi de erudiţie. Cred că nu este piatră în Ierusalim căreia acest cărturar să nu-i ştie povestea.

Însoţiţi de aceşti doi rafinaţi intelectuali, descoperim, la pas, locurile mitice ale Ierusalimului. Poposim la Zidul Plângerii, unde îmi fac mica mea rugăciune, convins că zidurile masive vor filtra o parte din dorinţele mele. Îmi era teamă ca nu cumva Cel de Sus să fie prea exasperat de valul de rugăminţi ce vin din această piaţă plină de rabini, de studenţi în teologie, de tot soiul de pelerini, de creştini sau de simpli turişti ce se înghesuie în acest buric al pământului, convinşi cu toţii că aici există o cale mai scurtă spre Dumnezeu. Port, cum se obişnuieşte, o minusculă kipă albă pe care o culeg dintr-un coş de la intrarea în zonă. E aproape inutil să adaug că zona Zidului Plângerii e îngrădită şi bineînţeles intens supravegheată. Lucian îmi şopteşte că pot să păstrez kipa, ceea ce îmi face o reală plăcere. Zidul Plângerii îmi revine în memorie de câte ori o zăresc pe un raft al bibliotecii mele de la Cluj.

Oraşul Sfânt este un univers în sine şi nu-mi imaginez că aş putea descrie întreaga încărcătură de sentimente cu care am păşit prin Cetatea lui David, prin locul în care s-a petrecut calvarul lui Isus. Ghidaţi de erudita Viorica Weissman, am intrat pe una din porţile mitologicului oraş, am parcurs Drumul Golgotei, care e un loc de pelerinaj pentru unii, o excelentă arteră comercială pentru alţii. Sacrul şi profanul convieţuiesc foarte bine în cetatea lui David. Mă reculeg la Sfântul Mormânt, pomenindu-i în mica rugăciune şi pe însoţitorii mei, ce dau dovadă de o nesfârşită răbdare şi de o infinită bunăvoinţă cu acest poet ce vrea să se împăuneze cu laurii de hagiu. Ne oprim în faţa Porţii Sfântului Ştefan, a Porţii Leilor, traversăm cartierul armean, intrăm în câteva temple, facem fotografii. Întreb, ascult, privesc şi mă minunez. Pe o stradă din apropierea Sfântului Mormânt întâlnim pelerini din România, de la Piatra Neamţ, iar una dintre tinerele din convoi poartă cu ea tricolorul românesc.

Am văzut desigur multe şi minunate lucruri în oraşul lui David, dar poate nimic nu m-a impresionat mai mult decât generozitatea însoţitorilor mei, a doamnei Getta Berghoff, care-şi sfidează vârsta şi ne însoţeşte neobosită pe pietrele lustruite de paşii atâtor şi atâtor pelerini. Din păcate, după câteva ore de extaz, oboseala şi foamea vor pune capăt pelerinajului nostru şi suntem obligaţi să căutăm un restaurant. Cum e zi de Sabat, vom fi nevoiţi să alegem un restaurant arab. Găsim, în sfârşit, un restaurant libanez, unde luăm un prânz pe care-l apreciem cu toţii. Încă o dată constat că bucătăria din Israel e plină de rafinament, de o savoare cu totul specială.

Din păcate, periplul meu israelian pare că se va prelungi fără voia mea căci e anunţată o grevă la Compania El Al. Înainte de ora cinci, duminică dimineaţa sunt în aeroport, în speranţa că voi găsi o soluţie de întoarcere acasă. Mă însoţeşte gazda mea, un negociator extrem de energic şi abil. Ne întoarcem acasă mofluzi şi neliniştiţi. Deşi pensionară, doamna Lili e silită să mă părăsească şi să plece la slujba ei ocazională. Rămas singur, în cele câteva ore în care nu ştiu dacă voi avea noroc să prind un avion spre Bucureşti, ca să-mi umplu timpul cu ceva plăcut învăţ pe de rost o splendidă poezie scrisă de *Yehuda Amihai, unul din marii poeţi ai Israelului. Iată cum sună: Într-un muzeu modern / O veche sinagogă / În sinagogă / Eu / În mine / Inima mea / În inima mea / Un muzeu / În muzeu / O sinagogă / În ea / Eu / În mine / Inima mea / În inima mea / Un muzeu…*

Construită după principiul păpuşilor ruseşti, poezia se numeşte Poem fără sfârşit. Se pare că acest mic text funcţionează ca un veritabil talisman. Mie, cel puţin, mi-a purtat noroc. Un telefon dat la aeroport de doamna Lili Strul, la întoarcerea ei acasă, avea să-mi comunice că, da, am asigurat un loc de întoarcere la avionul de seară.

Dacă vi se întâmplă să aşteptaţi pe un aeroport, în timp ce vă plimbaţi ca un leu în cuşcă, vă sfătuiesc să rostiţi în gând (sau cu voce tare, de ce nu?) acest Poem fără sfârşit. Veţi constata, ca mine, că uneori o poezie are efectul unei rugăciuni. Altfel spus, se pare că Dumnezeu e atent la ce gândesc, scriu şi rostesc poeţii.

Ion Cristofor alături de Roni Căciularu şi soţia, G. Mosari, Teşu Solomovici, Zoltan Terner, Carol Feldman, Andrei Fischof, Magdalena Brătescu, Getta Berghoff, dr. Rica Mosari.

Horea PORUMB

Spicuiri

Pe la edituri şi lansări de carte – confidenţe

Dacă vrei să-ţi publici o carte, să mă întrebi pe mine. La toate mă pricep, te pot sfătui. Am fost secretară la o redacţie, şi nu la oricare. Toate treceau prin mâna mea. Ce-am văzut şi ce-am aflat în tot acel timp, nu-ţi mai spun. Veneam după zece ani petrecuţi în purgatoriu, ca şi secretară la o întreprindere. Acolo, munca de jos. Dincoace aveam biroul meu, din care treceai la director.

... Cred că pe director nu l-am văzut niciodată treaz de-a binelea. Se pare că acesta e preţul creaţiei. Nici un alt scriitor n-ar zice altfel: fiecare găseşte un mod de-a se rupe de mizeriile cotidianului, căci, pentru creaţie, inspiraţia îţi vine, evident, pe altă cale, de altundeva.

Îmi aşteptam şeful cu cafeaua făcută. O pregăteam de cum soseam. Doar el venea cum îl tăia capul:

– Iar e cafeaua rece! Nu poţi să faci una ca lumea?

– Sunteţi ca Zeus, niciodată mulţumit. Când am făcut-o era tocmai bună.

– Mai bine fă-mi o supă cu Vegeta.

Mergeam şi fierbeam apă într-o oală şi adăugam pulberea de Vegeta, cu glutamatul de sodiu care-i dădea gustul acela de neimitat. Mai târziu, invariabil, ieşea şi-mi cerea de băut: „A mai rămas ceva în dulapul acela? Vreau să zic, vodcă. Atunci du-te, te rog, până jos şi cumpără o sticlă. Da' du-te tu, nu-i cere lui Lelea să meargă.”

De femeia de serviciu se jena. De mine nu, încă demult. Eu mă bucuram, puteam ieşi în oraş, profitam ca să-mi cumpăr ţigări. Ba, le şi decontam! Dar de altceva n-am profitat, cu toate că, har domnului, aş fi putut. Aproape nu era zi ca şeful să nu vină să-mi pună o sacoşă pe masă: „Vezi, te rog, ce-am primit şi împarte tu la toată lumea!”, sau „Uite, sunt aici cinci sticle de ţuică, tu câte vrei?”

Ca să fie acceptat un manuscris, se dădeau şperţuri serioase. Scriitorii, care trăiau din scris, nici nu aveau atâţia bani. Alţii, da. Mai apoi erau şi alte etape de îndeplinit, care se achitau „în natură”: hârtia să fie de un anumit fel, tipografia să te ia pe tine mai repede, cutare cost să fie redus, cutare lucru să fie făcut... La câte petreceri am asistat, din cămăruţa mea de alături, nu pot să-ţi spun. Ce cuvinte am auzit şi ce lucruri am învăţat de la domnii aceia n-aş fi cules în întreprindere nici în 90 de ani! Înfulecau saleuri şi beau de stingeau (măcar de-ar fi şi mâncat ceva consistent!) Muream de ciudă că trebuia să

stau şi eu, degeaba; mă lăsa să plec abia după zece seara. Dacă mai folosesc cuvinte urâte şi azi, să ştii că nu sunt deprinse la fabrică!

Pe director l-am iertat, căci era un bun profesionist. Şi să ştii că-l admir. Timpurile nu erau deloc uşoare. Exista securitatea, partidul. Sentinţele cenzurii atârnau deasupra capului bietului om ca o sabie a lui Damocles. Manuscrisul trebuia „să le placă", să fie „pe linie". Evident, dacă era laudativ, trecea mai uşor, dar şi să fie prea laudativ era primejdios, puteau crede că-i luai în derâdere. La noi s-au publicat însă şi lucruri de valoare, pe care şeful le-a împins eroic, dezinteresat, de amorul artei, riscându-şi poziţia.

Înţelege-mă bine, viaţa în lumea editorială era complexă.

... Lansările de carte (mai cu seamă de carte ne-literară) erau adevărate orgii alimentare. Ce rămânea nemâncat după o astfel de petrecere, nu-ţi închipui. Gemeau toate frigiderele noastre timp de o săptămână. Veneau şi tot felul de „obişnuiţi" ai casei, care pândeau lansările ca să se ghiftuiască. Mai târziu, abundenţa a scăzut. Unii „obişnuiţi", care mai veneau, ajungeau acolo fiindcă erau realmente flămânzi! Regret că tocmai atunci m-am făcut de ruşine, nu din vina mea, când am lansat cartea ta. În timp ce tu erai jos, la prezentare, soţia ta, evident, se ocupa de pregătirea ospăţului, sus, în sala cu oglinzi şi coloane. Dăduse în seama „responsabilei" mâncarea şi băutura, apoi coborâse şi ea „să-şi privească bărbatul". Pe când a revenit alaiul la etaj, două treimi din cele pregătite o luaseră de acum pe alte cărări!

... După ce s-au schimbat vremurile, s-a ajuns ca şefii să fie aleşi de către acţionari. Cel care ne-a fost director până la un moment dat fusese un om serios, cunoştea carte, scria bine. Nu ştiu de ce s-au hotărât să-l schimbe. Adică a hotărât un individ insipid, căci el era acţionarul majoritar. La adunarea acţionarilor nu aveam voie să asist. Stăteam şi-mi omoram timpul rezemată de scări, pe coridor. Văd că iese un tip înalt şi şters: „Ăsta-i insipidul, îmi zic, ia hai să-l conving". Şi-i explic că se zice despre favorit că e un incult, un şmecher, un bădăran. De ce să nu rămână cel dinainte? Tipul nu reacţionează în nici un fel. Îmi spune că pot sta şi în sală, dacă vreau, doar că n-am voie să votez. Intru, asist la vot, casc ochii şi devin palidă, căci insipidul pe care încercasem „să-l conving″ era viitorul meu director: „E clar că trebuie să-mi caut de lucru chiar de azi!" – mi-am zis.

După ce-a vizitat „moşia", a urcat sus, unde i s-a arătat noul birou şi... fosta secretară.

– Noi ne-am mai întâlnit, zic eu.

– Da, îmi amintesc perfect, răspunde.

În primele zile nici n-a ieşit din birou. Apoi a venit direct la mine:

– Ce faceţi, doamnă?

– Îmi caut de lucru!

– Eu m-am convins că sunteţi competentă şi activă. Nu mă pot lipsi de experienţa dumneavoastră.

De-atunci a-nceput să mă consulte mereu. Eram mâna lui dreaptă. O dată

a venit soţia lui ca să mă cunoască: „Nu ştiu cum aţi reuşit să faceţi ca soţul meu, pe care nu-l suportă nimeni, să vă pomenească până şi acasă!”

Eu eram mereu „pe ducă”, ştiam că trebuie să plec, dar întotdeauna survenea ceva ce mă reţinea, vreau să spun că apărea câte un câştig nesperat – căci, doar cu salariul meu, vai şi-amar cum m-aş fi descurcat. Sursa cea mai grozavă o constituiau vânzările de carte. Cu ocazia lansărilor, sau a congreselor unde mergeau medicii, amenajam nişte standuri trăsnet şi, de fiecare dată, vindeam tot ce mi se dădea, ba aş fi putut vinde şi de trei ori mai mult. Primeam 25 de procente din ceea ce încasam. Îmi depăşeam salariul lunar într-o singură zi.

Am plecat „de bună voie şi silită de împrejurări” doar atunci când şeful a fost schimbat. Cel nou era rudimentar, n-avea nici în clin nici în mânecă cu literatura, nici măcar nu părea să fie un intelectual. Era insuportabil. Bine c-am plecat la timp. Următorul director a fost chiar un nemernic şi totul s-a terminat cu un faliment.

... Dacă-mi spuneai dinainte, te duceam eu la cineva care să-ţi tipărească lucrarea aceea, şi ţi-o şi distribuia. În fond, înţelegerea ta cu editorul tău fusese cât se poate de corectă. Ţi-ai tipărit cartea în altă parte, unde ai vrut, foarte bine, i-ai cumpărat lui dreptul de siglă (eu, în locul tău, aş fi cumpărat sigla vechii mele edituri, n-arăta ea mai fălos?), i-ai plătit cât ţi-a pretins pentru înscrierea la Biblioteca Naţională, i-ai dat cele două-trei duzini de exemplare, chipurile pentru „protocol” şi ai acceptat să primeşti doar 40% din venitul realizat pe vânzarea celorlalte. Foarte generos din partea lui, chiar! Să ştii că puţini sunt cei care obţin mai mult! Când ţi-a spus, însă, că vrea să vândă exemplarele „nevândute” cu cinci lei la Târgul de carte – atunci ai greşit! Trebuia să i le ceri şi să spui că te duci să le vinzi chiar tu! Să fi văzut ce figură face. Sau chiar să te duci la Târg! Uite-aşa, din comoditate, ai ajuns să încasezi per ansamblu sub 20% şi asta după ce ai plătit tu tiparul! Chestia cu distribuirea nu-i o fatalitate şi nici de editori nu ducem lipsă. Trebuie să ştii să caşti ochii şi să întrebi în jur!

... Ei, dar lansarea asta de carte românească la Paris a fost un eveniment pe care nu-l puteam rata! Nu pot să nu ţi-l povestesc! Primisem o invitaţie tipărită şi m-a atras locul, despre care auzisem doar din cărţi: în saloanele cartierului Saint-Germain străluciseră, încă de pe vremea lui Proust, somităţile protipendadei (culturale) româneşti. Academicianul Jean d’Ormesson mărturisea că Eugène Ionesco, prinţesa Bibesco, Cioran... cunoşteau franceza mai bine ca ei, francezii!

La ora indicată eram în librăria cu pricina. Îl salut pe autor, el îmi arată într-o vitrină lucrarea în chestiune – era limpede că librarul o achiziţionase în vederea vânzării. Mă prezintă la încă doi invitaţi care constituiau unicul public în clipa aceea – ce bucurie, eram foşti colegi, nu ne văzuserăm de-o eternitate. Pupături, îmbrăţişări, efuziuni sentimentale. Proprietarul librăriei ne observă, intră în vorbă, dă impresia că se bucură sincer o dată cu noi, fraternizăm întru latinitate. Autorul scoate dintr-o servietă pitită sub un raft nişte pahare de unică folo-

sinţă şi o sticla de vin din care ne toarnă să bem. Librarul cască ochii, nu-i vine să creadă, întreabă:

– Ce-nseamnă asta? Cum vă permiteţi, în librărie? Ce faceţi aici?

– Avem o lansare de carte!

– La mine? S-ar fi cuvenit să ştiu şi eu!

– Iertaţi-mă, am trimis deja invitaţiile!

– În fine, continuaţi, dar să nu pătaţi ceva cu băutura.

După vreo jumătate de oră, intră în sală un tip jegos, avea picioarele desculţe în nişte şlapi deformaţi de atâta purtat, o cămaşă cu pieptul parcă sfâşiat, părul năclăit şi legat la spate în coadă de cal. Avansează spre vitrina cu opusul respectiv, îi aruncă o privire, apoi pufneşte din nas şi se retrage.

După un sfert de ceas apare alt individ. Înalt, amorf, murdar ca un zugrav, ignoră vitrina, se duce aţă la autor, îl priveşte drept în frunte, face stânga-mprejur şi pleacă şi el.

Noi ne băuserăm vinul şi aşteptarea începea să fie obositoare. Îl întreb:

– Când începe lansarea? Discursurile?

– Aici nu se fac discursuri. Lansarea e în curs! De altfel s-a şi încheiat. Cine a trebuit să vină a venit! Sunt lansat în lumea pariziană!

... Mă întreb dacă în materie de viaţă literară o să ajungem să imităm şi la noi acest standard „subtil" al fraţilor de gintă?

Viaţa în lumea cărţilor a rămas complexă şi acum, la fel ca pe vremuri.

Ţi-am dat acest ultim exemplu ca să înţelegi că cine vrea să se descurce, se descurcă în orice ţară – mai ales acum, cu globalizarea, esenţial e să n-ai complexe de nici un fel.

Oare crezi tot ce ţi-am povestit?

Cluj-Napoca, 7 iulie 2009 (din volumul *Ca spiţele unei roţi*, 2010)

Eugen Uricaru, Ion Cristofor, C. Cubleşan, Ion Manole, Horea Porumb, Adrian Popescu

Gabriela Genţiana GROZA

Cenaclul Satiricon

Printr-un concurs de împrejurări, după peste patru decenii de locuit în urbea lui Caragiale, fără vreo pregătire prealabilă, destul de abrupt, în vara anului 1988, mi-am început viaţa la Cluj, municipiu despre care ştiam prea puţine lucruri. Pasiunea profesorului meu de limba şi literatura română, Constantin Enciu (azi un respectabil nonagenar), pentru clasicii noştri, Mihai Eminescu şi Ion Luca Caragiale, mi-a fost de folos, dacă mă gândesc la izvorul dătător de sănătate spirituală la care am avut acces graţie strădaniei sale la catedră, dar şi în afara orelor de curs. Astfel încât, pregătită fiind la cercul de creaţie al Liceului Mihai Viteazul şi la Cenaclul Literar de la Palatul Culturii din Ploieşti, apropierea mea de confraţii condeieri clujeni a fost firească, venind în întâmpinarea trecerii momentelor dificile ale adaptării mele într-o perioadă frământată a societăţii noastre. Am avut prilejul dintru început să îl cunosc pe poetul Ioan Pop, bibliotecar înzestrat cu talent epigramistic. Am intrat în cenaclul „Satiricon'' al epigramiştilor clujeni unde m-am format în competiţie cu creatori redutabili.

Epigramiştii sunt autori ai unor catrene satirice a căror prozodie şi poantă reprezintă testul aprecierii de către un juriu special alcătuit din colegii de Cenaclu care votează „cioaca'' la şedinţele lunare, cititorii care gustă genul liric satiric, eventual şi vreun premiu la un concurs de epigrame. În 1990 anul în care am început să predau Biologie la actualul Colegiu Naţional „George Coşbuc'' din Cluj, am aflat că la această unitate de învăţământ a fost director, în urmă cu mai mulţi ani, Vasile Langa, reputat profesor, cel care a fondat Cenaclul „Satiricon'' împreună cu Ioan Pop, Alexandru Stănescu şi Ioan Bindea. Înfiinţat la 25 iunie 1979, Cenaclul a reunit clujeni cu profesii variate, cu perspicacitate în descoperirea viciilor semenilor noştri, dar şi a derapajelor societăţii în care vieţuim.

Aşa cum bine scria cunoscutul critic literar şi eseist Petru Poantă în 1981: „Cenaclul *Satiricon* de pe lângă Biblioteca Judeţeană din Cluj s-a constituit din epigramişti serioşi, aproape fără umor. Oameni sobri, fără vicii, ei au perspicacitatea de a vedea viciile semenilor lor. Preocupaţi mai degrabă de critica socială decât de umor, nu mizează atât pe inteligenţă, cât pe o atitudine demascatoare" (din volumul *30 de ani în cetatea epigramei* alcătuit de Ioan Pop, Eugen Pop, Eugen Albu, Ioan Bindea, Aurel Buzgău, Silvia şi Marian Popescu).

„Satiriconul'' clujean a avut ca preşedinţi pe Ioan Pop, Marian Popescu şi Eugen Albu.

Anual apare *Caietul cu epigrame selecţionate*. Despre epigramiştii clujeni, Preşedintele Uniunii Epigramiştilor din România, George Corbu, scria în 2004: „Cenaclul epigramiştilor clujeni *Satiricon*, a cărui publicaţie *Epigrama* (care „apare când… poante'') este, de fapt, un caiet de formatul amintind de arghezienele *bilete de papagal*, are un rol major în mişcarea epigramatică a zilelor noastre, organizând, anual, Festivalul naţional Eterna epigramă şi editând culegeri şi antologii de gen de un foarte bun nivel."

Epigramele sunt de cele mai multe ori creaţii în pas cu evenimentele sociale. Publicarea catrenelor satirice precum şi a unor materiale despre epigramişti concepute cu pricepere de Silvia Popescu şi introduse în pagină de redactorul Michaela Bocu în cotidianul local „Făclia" susţine activitatea membrilor cenaclului. Contactul epigramiştilor clujeni cu epigramiştii din ţară şi din străinătate, publicarea epigramelor în Antologii şi participarea la festivalul anual „Eterna epigramă'' realizează o benefică informare a cititorilor, dar şi menţinerea Satiriconului printre cenaclurile prestigioase din ţară.

Festivalul-concurs ,,Eterna Epigramă" 1990, cu o expoziţie de desene (portrete) de Virgil Tomuleţ, la Casa Armatei, Cluj. I. Dămăcuş, Alexandru Misiuga şi Teofil Voinescu.

Teodor Tanco
Constantin Rusu
Genţiana Groza
Ioan Marinescu

Iulian DĂMĂCUŞ

Caiet haiku

Aşa am intitulat cele câteva din multele amintiri privind activitatea mea în cadrul „*Cercului de creaţie”* (haiku) din Cluj-Napoca, acest „pliant în trei – ca un triptic” „publicaţia” cercului fiind semnul cel mai concret al acelui experiment („*Fără realitate nu există haiku*”, spusese prin sec. XVII Matsuo Bashō), iar *caietul* era propunerea şi lucrarea mea de gazetar experimentat de pe timpul când – licean – la Sărmaşu imaginasem – ajutat de Dan Rebreanu (pe atunci profesor, acolo) – o „*Gazetă literară”* (de perete… cum se putea realiza la acea vreme). Activam de câţiva ani în Cenaclul Satiricon, din care câţiva poeţi se iniţiau în creaţia de sorginte japoneză prin intermediul altor confraţi, societăţi („Prietenii Japoniei”, înfiinţată în 1991), presă („Steaua” „Tribuna” „Haiku”), Teofil Voinescu-Amadeus fiind unul dintre aceştia. Mi-l amintesc, impozant ca însuşi numele său, repetând la începutul fiecărei şedinţe definiţia/regulile poemului haiku, ce păreau greu de însuşit, dar mai ales de aplicat în limba noastră cea română…

Nici unul din cei care ne interesam de acel poem nu făceam parte din Societatea Română de haiku, al cărei sediu se afla la Bucureşti, iar şeful suprem era Florin Vasiliu, care ucenicise – zice-se – câţiva ani în Japonia, unde se dusese cu alte treburi… Cred că doar maestrul Aurel Rău era membru, aşa că pripăşirea noastră la sediul revistei *Steaua* era de bun augur, cum tutelarea Cercului de către domnia sa putea fi o garanţie a demersului nostru. Mă bucuram să am acordul maestrului atunci când era vorba de numărul de silabe, care mi se părea o regulă ce nu trebuia întrutotul respectată…

Tot datorită lui A. Rău, la întâlnirile cercului participau din când în când Virgil Bulat, Augustin Pop, Mircea Petean, Horia Bădescu, Vlentin Taşcu, Olimpia B. Deşliu, Vasile Igna. La *Steaua*… aşadar au răsărit şi unele realizări ale noastre, şi apoi câţiva ani micropoeme de la cenaclurile de haiku din ţară. Şi totuşi o „publicaţie” proprie era tentantă, deşi nu uşor de materializat. Primul număr al Caietului apare în septembrie 1995, pe când cenaclul avea deja 4 ani – aşa cum reiese din scurtul istoric semnat de Cornelia Cociş: 28 ian.1992, având ca membri pe Ana Marinoiu, Teofil Voinescu, Livia Bucurescu, Ioan Pop, Ioan Marinescu, Gabriela Groza, Nicolae Benea, Raluca Falub şi I. Dămăcuş. Preşedinte – Aurel Rău, secretar – Cornelia Cociş.

Aşa cum stă bine oricărei publicaţii, în primul număr, maestrul Aurel Rău a scris chiar cu pixul domniei sale câteva cuvinte despre haiku şi cercul de la Cluj: „*Haiku-ul se scrie dintr-o dată şi se re-scrie de mai multe dăţi. Nu la infi-*

nit. Altfel n-a avut un izvor adevărat. Şi se scrie cum s-ar face o brăţară dintr-o păpădie. Nu cum s-ar face un lanţ (lăsăm deocamdată forma Renga, un exerciţiu prea special, care tocmai azi când se notează acestea, îşi încearcă o şansă la Constanţa, printre aplauze de pescăruşi). Şi ceva despre cercul de haiku de la Cluj. Vedeţi, cerc. Ceva ce uneşte. Fiinţează prin entuziasm şi prin forţa lucrurilor. Printr-un duh unindu-i şi dintr-o tradiţie a poeziei de notaţie.

Haiku-ul se scrie
dintr-odată și se re-scrie
de mai multe ori. Nu
la infinit. Altfel n-a
avut un izvor adevărat.
Și se scrie cum s-ar
face o brățară dintr-o
frunze de păpădie. Nu
cum s-ar face un lanț
(lăsăm deocamdată
forma Renga, un
exercițiu prea special,
care tocmai azi când se
notează acestea, își în-
cearcă o șansă la
Constanța, printre aplauze
de pescăruși).
Și ceva despre cercul
de haiku de la Cluj.
Vedeți, cerc. Ceva ce
unește. Ființează prin
entuziasm și prin forța
lucrurilor. Printr-un duh
unindu-i și dintr-o tra-
diție a poeziei de notație.
A produs câteva nume
în domeniu. Și înscrie
în realitatea culturală un
cântec al său.
Să-i dorim, ca și ieri
și mâine, succes!
Aurel Rău

A produs câteva nume în domeniu şi înscrie în realitatea culturală un cântec al său. Să-i dorim ca şi ieri, ca şi mâine, succes!”

În acelaşi număr – poeme de Teofil Voinescu şi Ana Marinoiu. Despre doamna Marinoiu s-ar cuveni să scriu frumos şi mult… pentru că datorită ei am păşit în primul rând în *Cenaclul Satiricon*, în momente de grea cumpănă pentru mine, apoi alături, în cercul de haiku… Corespondam, schimbam opinii, cofetăria de lângă Librăria Universităţii fiind locul preferat de cafea şi discuţii. Am fost întotdeauna de părere că nu în epigramă excela, ci mai mult în haiku, dar mai ales în poezia de tradiţie în care mai exersase cu succes. Sensibilitatea şi profunzimea o caracterizau, iar versurile mai ample o exprimau mult mai bine. Mereu am crezut că atât haiku-ul cât şi epigrama trebuie să fie doar etapele parcursului unui poet… Revenind la rândurile mentorului, trebuie să amintesc faptul că poeta Genţiana Groza, cât şi subsemnatul, dar nu numai noi, am obţinut premii chiar în ţara marelui Bashō!... Consideram a fi o deosebită realizare pentru mine publicarea a trei micropoeme în „*Umbra libelulei”* o antologie a haiku-ului românesc, alcătuită în 1993, de Florin Vasiliu. Unul a rămas mereu … în top:

Cum stau pe prispă
îmi odihnesc mâinile
pe Carul Mare

Revenind la Caiet, mai amintesc nişte numere din care mai păstrez manuscrisul sau exemplarul tipărit: „In memoriam, Bazil Gruia” „,Ioan Milea despre haiku” şi câteva dintre poemele sale, un număr dedicat lui Florin Vasiliu, iar altul creaţiei haiku a scriitoarei Olimpia B. Deşliu. Printre cei publicaţi: Ioan Pop, Genţiana Groza, fostul meu elev Augustin Tătar şi alţii.

Datorită lui Şerban Codrin, excelent poet în toate genurile poeziei tradiţionale japoneze, care în octombrie 1966, în calitate de director al Centrului Cultural „Ionel Perlea” – Ialomiţa a organizat la Slobozia *Colocviul Naţional*

de poezie, am participat cu poetul Aurel Rău la o întâlnire de neuitat! Pentru mine a fost o adevărată călătorie iniţiatică. Aşa cum scriam în *Adevărul de Cluj*, 30 oct.1996 (articolul „O floare japoneză'' e inclus şi în nr. 4 al *Caietului*…) colocviul a prilejuit întâlnirea celor mai pricepuţi în domeniu – scriitori şi specialişti în limba japoneză. Am văzut – prezentată de o japoneză – în ce constă arta ceaiului; astfel pentru iniţiere a fost invitat la ceai un poet, care probabil însetat după vinul sau peştele de la amiază a înghiţit „dintr-o sorbire'' ceaiul încă fierbinte… precum odinioară logofătul Tăutu, cafeaua turcească!...

Dar s-au purtat discuţii serioase, au fost dezbateri aprinse dacă creaţiile româneşti pot fi considerate adevărate haiku-uri, convenindu-se că ceea ce scriem noi ar putea fi mai degrabă definit prin sintagma *calea spre haiku…* Călătorind împreună cu maestrul Aurel Rău, am discutat mult despre Japonia şi poezia sa, despre experienţa domniei sale la revista *Steaua*, despre viitorul poeziei româneşti în noul context social şi politic.

„Caiet haiku'' se numeşte şi micul articol publicat în *Adevărul de Cluj, 27 sept.1995*. Cum pagina de ziar a fost capsată şi prinsă într-un dosar, autorul articolului rămâne semi-cunoscut, doar prin a doua iniţială, R. Dar de-atunci au trecut 18 ani, iar un pic de mister dă culoare amintirilor…

Iulian Dămăcuş cu
Aurel Podaru
şi Ion Mureşan

Cornel Cotuţiu, Iulian Dămăcuş

Martha IZSÁK

Festivalul literar „Octavian Goga”

Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Cluj, în colaborare cu Asociaţia scriitorilor şi Centrul de îndrumare a creaţiei populare au organizat, în cadrul municipiului şi la Ciucea, Festivalul şi concursul de creaţie literară „Octavian Goga”.

La Biblioteca Centrală universitară din Cluj-Napoca s-a desfăşurat simpozionul *„Octavian Goga” şi tradiţia poeziei militante româneşti; lirism şi militantism în poezia românească de azi.* Au luat cuvântul:Maria Cristian, preşedintele Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă, Vasile Fanache, Cornel Moraru, Mircea Popa, Constantin Sorescu, Valentin Taşcu, Mircea Tomuş şi Veress Zoltán.

Cu acest prilej, au fost înmânte şi premiile la concursul de creaţie. A dat citire numelor laureaţilor preşedintele juriului, poetul Aurel Rău.

Pentru poezie, premiul „Octavian Goga” a fost atribuit Georgetei Mănilă din Miercurea Ciuc. Alte distincţii pentru poezie s-au acordat următorilor concurenţi: Marius Pompei Clonda, Minerva Chira Negreni, Gavril Moldovan, Emilian Roşculescu, Vasile D. Gădălin, Julia Bazsó, Martha Izsák, Viorica Nicola, Octavian Zegreanu, Nicolae Badi, Ion Mangu.

Pentru proză, premiul II a fost acordat lui Vasile Artenie, iar premiul al treilea pentru publicistică şi proză Doinei Mărghitaş. Alte premii pentru proză au fost obţinute de Simona Panaitescu, Florentina Florescu, Ivan Galambos.

La clubul Casei de cultură a studenţilor din Cluj-Napoca, s-a desfăşurat în continuare o seară de poezie şi muzică, în cadrul căreia Maria Seleş, Ion Tudorică, Paul Basarab, Emilian Belcin, actori la Teatrul Naţional din municipiu, au recitat poezii din creaţia poeţilor: Horia Bădescu, Mariana Bojan, Petre Bucşa, Al. Căprariu, Doina Cetea, Aurel Gurghianu, Vasile Igna, Negoiţă Irimie, Létay Lajos, Teohar Mihadaş, Ion Mircea, Nicolae Mocanu, Adrian Popescu, Aurel Rău, Viana Şerban şi Mircea Vaida.

Participanţii la Festivalul şi concursul de creaţie „Octavian Goga” au vizitat complexul memorial de la Ciucea şi au participat la un spectacol la care şi-au dat concursul poeţii premiaţi şi unele formaţii artistice din judeţul Cluj.

Apărut în „România Literară”, 31 oct. 1985

Ne-a părăsit pentru totdeauna un prinţ al Ardealului

Este incredibil! Nu sunt ortodoxă, niciodată nu voi trăda credinţa multimilenară a strămoşilor mei. Cu bune, cu rele, civilizaţiile se ciocnesc, se acceptă sau se resping...

Ceea ce este constructiv, frumos, rămâne, ca o punte ridicată spre cer...

Este incredibil că eu am plâns la vestea plecării Mitropolitului, a distinsului Cărturar Bartolomeu Anania...

Dincolo de ceea ce unii clamează, ca un fel de obligaţie de serviciu de a elogia o personalitate care ne părăseşte pentru totdeauna, clipele binecuvântate când ne-a fost dat să ni se încrucişeze drumurile cu aceste personalităţi sunt decisive (după ce lucrurile se aşează şi emoţia se estompează, urmează judecarea nepărtinitoare a unor opere, acţiuni, gesturi).

Căci Bartolomeu Anania a fost pentru mine ca un semn de bun augur, într-un moment de cumpănă. În 1992, am fost invitată la Cluj cu ocazia unor lansări de carte (atunci îmi apăruse şi mie volumul de poeme *Turnul din capăt*), care au avut loc la Librăria Universităţii. Apoi, ne-am îndreptat cu toţii la sediul editurii „Clusium", al cărei patron şi director era regretatul scriitor Valentin Taşcu, personalitate marcantă a vieţii culturale clujene.

Spre uimirea mea, printre invitaţi se afla şi un preot, un bărbat frumos, elegant, impunător, cu ochi negri de o profunzime rar întâlnită, care emanau căldură şi multă inteligenţă...

Scriitorii prezenţi acolo, la acel mic festin, au aşezat pe mese bunătăţi aduse de la ei de acasă... La un moment dat, a început rugăciunea... Oficiantul slujbei de sfinţire a sediului editurii era regretatul Bartolomeu Anania, care semăna mai degrabă cu un prinţ al Ardealului...

În ceea ce mă priveşte, am fost profund impresionată de această atmosferă de la editură, de relaţia caldă dintre scriitori şi părinte, care se simţea cu noi ca acasă...

Domnia sa a recitat şi un poem scris chiar de el.

Ţin minte că eu, fiind pe atunci o provincială sălbatică, obişnuită cu întâlnirile şi festinurile pseudo-tovărăşeşti din oraşul meu de baştină, l-am întrebat pe Valentin: „La voi preoţii scriu poezii?" Valentin mi-a zâmbit şi a dat din cap afirmativ...

Peste ani şi ani, am aflat că a fost primit în Uniunea Scriitorilor, la filiala Cluj. Atunci am avut ocazia să văd pe site-ul filialei vasta sa activitate de poet, dramaturg, prozator şi traducător.

Fie-i amintirea binecuvântată!

"Cuvântul liber", 2 februarie 2011

Sus, la Zilele Liviu Rebreanu

Cu Ion Cocora şi Ilie Călian

Cenaclul Liviu Rebreanu, Târgu Mureş – printre participanţi, Martha Izsák

Vlad MOLDOVAN

Turnirul de poezie de la Gyula 2013

Bizară şi plăcută fiinţă mai e şi poetul: cu delicateţele, umorul şi excesele sale. Iar când se întâmplă să se strângă mai mulţi laolaltă, pentru câteva zile, lucrurile parcă devin şi mai evidente. Aşa s-a întâmplat şi anul acesta (2013) între 2 şi 7 iunie, la Gyula, în Ungaria. Ca să fiu mai exact – e vorba despre obişnuitul (deja) turnir anual pe care Uniunea Scriitorilor îl organizează – aruncând pe terenul de luptă autori din câte două zone/ filiale/ teritorii diferite, lăsându-i să antagonizeze (după reguli bine stabilite înainte) în faţa unui juriu drept cunoscător de poezie (anul acesta: Nicolae Manolescu, Gabriel Chifu, Dan Cristea, Alex Goldiş, Nicolae Prelipceanu, Mihai Zamfir şi Nicolae Onţanu). De astă dată filiala Cluj, cu Ion Cristofor, Viorel Mureşan, Ioan Pintea, Aurel Rău, Virgil Mihaiu şi Vlad Moldovan s-a contrat cu mai experimentata filială Arad (câştigătorii de anul trecut de la Efes): Andrei Bodiu, Romulus Bucur, Vasile Dan, Gheorghe Mocuţa, Traian Ştef, Ioan Moldovan. După dramatice şi extrem-lirice runde de lecturi, într-un final se pare că şi anul acesta tot arădenii şi-au adjudecat la mustaţă cununa cu lauri, prin Ioan Moldovan şi ale sale „Scurte proze”. Dar cu toţii ştim că astfel de competiţii sunt mai degrabă pretexte pentru ca oamenii să se întâlnească, să se împrietenească, să dezbată sau, de ce nu, să mai şi petreacă. Nici turnirul acesta nu a fost o excepţie, iar discuţiile despre literatura de azi prelungindu-se adânc, în noapte.

Ion Cristofor, Aurel Rău, Ioan Pintea, Vlad Moldovan, Virgil Mihaiu, Adrian Popescu

Ioan Pintea, Nicolae Manolescu, Virgil Mihaiu, Gabriel Chifu

Andrei MOLDOVAN

Societatea Scriitorilor din Bistriţa-Năsăud

Societatea Scriitorilor din Bistriţa-Năsăud (SSBN) a luat fiinţă în anul 2006. Ea funcţionează, fără personalitate juridică, în cadrul Centrului Judeţean pentru Cultură, dar în baza unui statut aprobat de adunarea generală a scriitorilor membri şi îmbunătăţit, de mai multe ori, de acelaşi for decizional. Calitatea de membru se dobândeşte prin aprobarea unui dosar din care rezultă impactul creaţiei literare a solicitantului în presa de specialitate, precum şi îndreptăţirea de a fi considerat ca aparţinând şi spaţiului cultural din Bistriţa-Năsăud. Societatea cuprinde azi peste 40 de autori, membri şi nemembri ai Uniunii Scriitorilor din România. Conducerea este asigurată de un Comitet director ales din patru în patru ani (Andrei Moldovan – preşedinte, Icu Crăciun, George Vasile Dâncu, Emil Dreptate – vicepreşedinţi, Menuţ Maximinian – secretar). În şedinţa de constituire, d-l Sever Ursa a fost ales preşedinte onorific.

SSBN a facilitat an de an accesarea unor sume necesare scriitorilor, ca sprijin financiar pentru editarea propriilor volume, banii venind din fondurile judeţene. De asemenea, a instituit, cu aceleaşi surse, premii anuale pentru volume publicate, materializate de fiecare dată printr-o gală a premiilor. Societatea a colaborat eficient la manifestările culturale de tradiţie, dedicate unor personalităţi culturale din ţinut: George Coşbuc, Liviu Rebreanu, Francisc Păcuraru, I. Pop Reteganul ş.a.

În anul 2008, SSBN a editat un amplu dicţionar-antologie al scriitorilor din Bistriţa-Năsăud (*Pretexte*, Editura Eikon). O antologie-anchetă vizând crezul artistic al scriitorului este în curs de realizare.

O echipă redacţională a societăţii realizează lunar un supliment literar, *Răsunetul cultural*, o imagine a creaţiei literare a scriitorilor din ţinut, cu deschidere spre un circuit mai larg, prin exigenţele impuse calităţii textelor şi confluenţele dinspre orizonturi apropiate.

Cenaculum

Reuniunea literară „Cenaculum” a luat fiinţă în anul 2007. Denumirea, în limba latină, înseamnă camera de taină şi sufrageria în acelaşi timp, în locuinţa romană. „Cina cea de taină”, înaintea prinderii şi răstignirii lui Christos, s-a ţinut, în capitala provinciei romane Palestina, în încăperea

numită „cenaculum”. S-a dorit, de la început, o întâlnire pentru iniţiaţi şi iniţiere. Scopul ei a fost acela de a crea în jurul revistei „Mişcarea literară”, în care se publicau cele mai multe texte prezentate şi discutate în cadrul reuniunilor, un spirit critic responsabil şi necesar. Întâlnirile obişnuite s-au ţinut la Beclean, pentru că are o situare geografică favorabilă venirii şi plecării participanţilor, la orice oră din zi sau din noapte. Asta nu a împiedicat desfăşurarea unor activităţi şi în altă parte: Dej, Bistriţa, Chiuza, Câţcău, acolo unde s-a dovedit a fi gazde primitoare.

Ceva din spiritul vechiului cenaclu „Saeculum” al tinerilor – pe atunci! – scriitori ardeleni s-a păstrat, prin faptul că o parte dintre participanţi au fost şi saeculişti. „Cenaculum” s-a ţinut, la început, într-o încăpere pusă la dispoziţie într-o cârciumă, apoi într-o casă particulară, iar în cele din urmă în Sala Baudelaire a Colegiului Naţional Petru Rareş din Beclean unde, de obicei, şedinţele de lucru erau precedate de întâlniri ale participanţilor cu elevi şi profesori interesaţi, lansarea unor volume ale autorilor prezenţi, expoziţii etc. Nu s-a dorit afilierea grupării pe lângă o instituţie, fie ea şi culturală, pentru că s-a ţinut la păstrarea unei independenţe totale şi evitarea afişării scriitorilor la butoniera unor autorităţi, într-un mecenat rău înţeles, lucru care s-a mai întâmplat şi se mai întâmplă, din păcate. Este şi motivul pentru care, după o activitate intensă de patru ani, din pricina dificultăţilor materiale, „Cenaculum” şi-a întrerupt activitatea.

În cadrul întâlnirilor lunare, au citit şi au fost discutate în „Cenaculum” texte ale următorilor scriitori (într-o ordine alfabetică): Nicolae Avram, I. Pavel Azap, Luigi Bambulea, Nicolae Bosbiciu, Marius Conkan, Cornel Cotuţiu, Icu Crăciun, Iulian Dămăcuş, Vasile Dâncu, Zorin Diaconescu, Niculae Gheran, Marin Mălaicu Hondrari, Medeea Iancu, Ion Moise, Andrei Moldovan, Gavril Moldovan, Ioan Mărginean, Ion Mureşan, Viorel Mureşan, Olimpiu Nuşfelean, Bogdan Odăgescu, Florin Partenie, Mircea Petean, Alina Petri, Ioan Pintea, Aurel Podaru, Adrian Popescu, Virgil Raţiu, Radu Ţuculescu, Echim Vancea ş.a. Îmi cer scuze pentru că nu înşir aici pe numeroşii participanţi care au contribuit prin intervenţiile lor la realizarea unor dezbateri de mare seriozitate. Dar, fără îndoială, despre experienţa „Cenaculum” se va vorbi cândva mult mai pe larg.

Andrei Moldovan, Ioan Pintea, Aurel Podaru, Icu Crăciun

Întâlniri cu scriitori la Bistriţa şi Beclean

Ioan Pintea
Nicolae Breban
Alex Ştefănescu
Cassian Maria Spiridon
Olimpiu Nuşfelean

Olimpiu Nuşfelean
Aurel Podaru
Ion Pop
Vasile G. Dâncu

Andrei Moldovan
Ovidiu Pecican
Aurel Podaru
Cornel Cotuţiu

Aurel PODARU

Întâlnirile Clubului Saeculum (1999-2012)

Iniţiate în septembrie 1999 şi coordonate de Aurel Podaru, preşedintele Asociaţiei Culturale Clubul Saeculum Beclean, *Întâlnirile Clubului Saeculum* aveau loc în fiecare lună, de regulă joia, cu participarea unor scriitori, jurnalişti, artişti plastici, alţi oameni de cultură din Beclean, Bistriţa şi Dej. În cadrul acestor întâlniri au fost puse în dezbatere teme de actualitate şi sporit interes, printre care amintim: 1. *Manualele alternative de limba şi literatura română;* 2. *Criza politicului în România;* 3. *Românii şi ardelenii;* 4. *Informare, dezinformare, manipulare în mass-media românească;* 5. *Nevoia de elite;* 6. *Mişcarea legionară între posibilitate şi realitate; 7. Libertatea, mit sau realitate?;* 8. *Masoneria şi rotarienii;* 9. *Creştinismul în România: Biserica Ortodoxă şi Biserica Greco-Catolică la sfârşit de mileniu;* 10. *Mass-media în societatea postdecembristă;* 11. *Timpul liber – un univers de regăsit?*; 12. *Toleranţă şi intoleranţă la români;* 13. *Simbolistica tradiţională a dreptei;* 14. *Terorismul: definiţie şi fenomen* şi altele.

După o întrerupere de trei ani (în 2007), au fost reluate în 2010, într-o nouă formulă şi cu o ritmicitate din două în două luni. Beneficiind, de data aceasta, de o finanţare de la Consiliul Judeţean Bistriţa-Năsăud, prin Centrul Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud, fiecare întâlnire avea un invitat special, de regulă o personalitate din mediul universitar clujean, care conferenţia pe tema propusă spre dezbatere. Primul invitat a fost prof. univ. dr. Ştefan Borbely, Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai": *Viaţa unui om singur* de Adrian Marino; urmat de conf. univ. dr. Călin Teutişan, de la aceeaşi facultate: *Destinul posteminescian al culturii româneşti;* Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universităţii „Babeş-Bolyai": *Despre îngeri. Angelologie;* prof. univ. dr. Ion Pop, Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Blolyai": *Poezia română contemporană;* conf. univ. dr. Alexander Baumgarten, Facultatea de Istorie-Filosofie a Universităţii „Babeş-Bolyai": *Despre geniu şi genialitate*; prof. univ. dr. Mircea Muthu, Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai": *O meditaţie estetică*; dr. Horia Bădescu: *Poezie şi sacru*; prof. univ. dr. Ovidiu Pecican, Facultatea de Studii Europene a Universităţii „Babeş-Bolyai": *Epopeea medievală vlahă sau Cântecul de gesta la români în sec. al XII-lea şi al XIII-lea*; Prof. dr. Laszlo Alexandru, Colegiu Naţional „George Bariţiu" Cluj-Napoca: *Cu Dante în Purgatoriu*; Lect. univ. dr. Radu Preda, Facultatea de Teologie Ortodoxă Română a Universităţii

„Babeş-Bolyai”: *Prezenţa socială a Bisericii*; Dr. Constantina Raveca Buleu, cercetător ştiinţific postdoctoral la Universitatea „Babeş-Bloyai”: *Ezoterismul românesc interbelic*; Vasile George Dâncu, directorul Editurii Eikon Cluj-Napoca: *Starea cărţii în România postdecembristă.*

Discursurile invitaţilor şi dezbaterile au fost înregistrate, transcrise şi vor fi publicate într-o carte.

Invitaţi:
Constantina Raveca Buleu
Horia Bădescu
Mircea Muthu
Mircea Petean

Victor ŢARINĂ

Operaţie pe cord deschis fără anestezie

Despre *Cercul de Joi* de la Casa Municipală de Cultură, an 2000, coordonat de Laurenţiu Mihăileanu şi Adrian Grănescu

Era o zi de joi şi era o zi obişnuită de cenaclu. Toţi eram în aşteptare, căci nu se anunţase nimeni să citească. Ezitând, am scos din geantă dosarul de poezii, scuzându-mă că sunt la prima formă şi că citesc doar pentru a salva întâlnirea.

Toate urechile ciulite!

Şi-am început să povestesc: că eram în liceu, că m-am îndrăgostit lulea de o colegă de clasă, dragoste ce a culminat cu o scrisoare de 1 Martie, conţinând un Mărţişor anonim şi o poezie de Vicente Aleixandre, poezie ce urma să devină motoul viitorului volum. Iată poezia: „E frumos toreadorul dar e singur şi moare / Tu trebuie să fii sortită celui ce va trăi / Nu celui ce moare la coridă / Trăieşte cine străluceşte / Trăieşte cine are, trăieşte cine dă / Iar tu asemeni Danaei / Culegi ploaia de aur / Şi te înveşmântezi în ea strălucitoare / Prin asta doar vei muri“. Ce a urmat? Am citit despre prima iubire, despre îngeri şi lupta cu taurul, tot mai mirat şi jenat de ce suplicii a trebuit să suporte hârtia şi nevinovatul auditoriu. Nu urmăream reacţiile celorlalţi, dar de îndată ce terminasem de citit se lăsă o linişte grea. Era clar că suferem cu inima şi era necesară intervenţia cât mai rapidă, chiar dacă lipsea anestezistul. Laurenţiu Mihăileanu a încercat o anestezie locală, spunând câteva cuvinte frumoase despre poetul Victor Ţarină, cunoscut de altfel celorlalţi, precizând că i-a plăcut „cerul galben“ şi „soarele albastru“. Dacă s-ar fi continuat cu remarcile politicoase, textele nu mi-ar mai fi intrat în atenţie, ar fi murit de moarte bună. Când, deodată, toţi s-au trezit şi a urmat un adevărat duş rece sau, mai bine, o operaţie pe cord deschis.

„Nu trebuia nici o explicaţie“, spărsese gheaţa Vasile Gogea. „Textele trebuie să vorbească de la sine“ şi atrase atenţia că nu avem a face cu versuri memorabile. O voce feminină citi încet: „clape albe şi negre vor cânta chiar cu inima mea“, dar când Adina Ungur găsi expresia lui Bacovia „liceu cimitir“ în care noi eram singurii fremătători... etc. mi-am dat seama că o dădusem în bară.

Ca să fie tacâmul complet, apăru şi Lucian Pop cu Adi Bumb. Răsfoiră textele, Lucian mă certă că-l parafrazez pe E.A. Poe. Înainte de a-i răspunde veni şi concluzia finală a lui Adi Bumb: „Păcat de hârtie! Tu, care ai publicat aşa cărţi serioase, vii acum cu prostiile astea!“ Era un fel de „puteţi închide pacientul“.

Doar Adrian Grănescu m-a privit din colţul său pe tot parcursul disecţiei, serios, gânditor (avea să mă convingă mai târziu, în particular, să-mi lucrez textele).

La plecare am aflat că eu trebuia să dau de băut, deoarece eu am citit: „Şi mai vino pe la Ema, că o să mori singur şi n-o să ştie nimeni, nimic!“

Îmbrânciturile de atunci au fost, însă, cât se poate de folositoare. După un an am reluat poeziile şi, ţinând cont de toate criticile, am tăiat în carne vie. Am tăiat versuri, am tăiat strofe întregi şi, în cele din urmă, am publicat, în 2001, volumul *Sfârşit de coridă.* O carte fără versuri memorabile, dar de succes, nu la critică, ci la toţi cei care-şi mai aduc aminte de miracolul primei iubiri...

Precum în carte, eu mă trezesc mereu în arenă. Aici e linişte, armistiţiu. Intră doar Taurul Ferdinand, cel din desene animate, să miroase florile de pe gazon. Tribunele sunt goale... Tot ce sper e să nu-l înţepe vreo albină în nas.

Marta Petreu, Victor Ţarină, Adrian Grănescu, Mircea Ioan Casimcea, Aurel Rău

Rodica Marian, Tiberiu Fărcaş, George Vulturescu, Elena Abrudan,
Mircea Ioan Casimcea, Ioan-Pavel Azap, Dan Trif, Corina Mărgineanu

Alexa Gavril BÂLE

Două cenacluri clujene din anii optzeci

Pe la mijlocul anilor optzeci, secolul şi mileniul trecut, la Casa Municipală de Cultură a luat fiinţă, sub conducerea filozofului boem Ioan Viorel Bădică, un cenaclu literar, ale cărui şedinţe de lucru aveau loc, săptămânal, lunea după-amiază, de la ora şaptesprezece. Cenaclul s-a bucurat de oarecare notorietate în rândul tinerilor, studenţi şi elevi, şi nu numai, iubitori de literatură, fie din postura de creatori, fie din cea de comentatori sau simpli observatori.

Şedinţele se bucurau de participarea a 15-20 de aspiranţi la glorie literară. Aveau loc discuţii foarte aprinse care, adesea, se prelungeau la restaurantul „Gambrinus", în faţa câte unei halbe de bere. Dintre membrii şi participanţii la discuţiile literare, mi-i amintesc pe Ioan Viorel Bădică, filozoful şi prietenul literar regretat de toată boema Clujului, Horia Muntenuş, Daniel Hoblea, Traian Vedinaş, Tudor Ştefan, Zoltan Petre, Gabriel Cojocaru.

Evenimentele din decembrie 1989 i-a împrăştiat pe zeloşii şi devotaţii cenaclişti în cele patru zări, fiecare căutându-şi, în existenţa agitată, un drum care are mai mult ori mai puţin tangenţă cu literatura. Nu pot să nu amintesc un nume care promitea, cel al poetului Alexandru Hălmăgean, din păcate prea devreme plecat dintre noi.

Ion Burnar, Alexa Gavril Bâle

Un alt cenaclu a funcţionat în acea perioadă în jurul revistei „Napoca Universitară", fiind condus de poetul Horia Muntenuş, alături de Daniel Hoblea, sub îndrumarea venerabililor Teohar Mihadaş şi Constantin Zărnescu. Şedinţele aveau loc la Casa de Cultură a Studenţilor, având la fiecare sedinţă câte un invitat dintre scriitorii afirmaţi ai Clujului, dintre care mi-l amintesc pe poetul Adrian Popescu. Mi-au fost colegi de şedinţe literare, printre alţii, Alin Fumurescu, azi profesor universitar în America, Cristian Ursu, Liviu Man, Gabriel Cojocaru, Cristian Condraş, Ioan Bujor.

Din nefericire, s-a aşezat pulberea uitării peste aceste cenacluri, unde aveau loc interesante discuţii pe marginea textelor literare. Fac totuşi parte din istoria literară a oraşului de pe Someş!

14 mai 2013, Cetăţele/Maramureş

Victor Constantin MĂRUŢOIU

Oraşul deschide ferestre în uitare

scriitorului Georges Rodenbach –
în atmosfera cetăţii Cluj
precum odinioară a Bruges-ului

oraşul meu deschide ferestre în uitare
străzile sale înfiripate în asfinţit
aprind felinare
prin rădăcinile nopţii
paşii alungă rugina amară a umbrei
în preajma leagănului
alb înmugureşte limanul zilei
urzeala de fum a castanilor
seceră labirinturi
somnul adie nevăzute ninsori
drumul se preschimbă prin şoapte
un zgomot pierdut
clocoteşte
a hotar
culege vânt
în limpezimea zborului
rodeşte luna
seminţe şi semne
oraşul se spală de ani
ca faurul de focul din vatră
necontenit cerul mai poartă oglinzi
străbătute de ape

Iustinian Gr. ZEGREANU

Cenaclul „Victor Papilian”

Cenaclu Literar Artistic al Medicilor Scriitori

În cadrul mişcării artistice de amatori, în data de 17 ianuarie 1978, în cadrul Spitalului Judeţean Cluj, în şedinţa de COM (Consiliul Oamenilor Muncii), la iniţiativa Dr. Octavian Gr. Zegreanu, s-a înfiinţat la Cluj-Napoca un cenaclu literar artistic al lucrătorilor din domeniul sanitar, cu ajutorul scriitorului Ion Arcaş şi în colaborare cu Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor. Numele cenaclului este un omagiu adus eminentului profesor dr. Victor Papilian, primul profesor de anatomie umană din Cluj-Napoca, remarcabil scriitor şi animator al vieţii culturale transilvane.

Activitatea cenaclului s-a desfăşurat de-a lungul timpului pe mai multe secţiuni: în principal poezie şi proză, dar şi pictură, sculptură, teatru, muzică folk, brigăzi artistice, montaje literare şi muzică populară.

Confirmarea oficială a avut loc în cadrul Ediţiei a II-a a Festivalului Naţional „Cântarea României” 1979, când cenaclul a ajuns până la faza judeţeană, fapt consemnat în cadrul unor emisiuni ale Studioului de Radio Cluj şi în presa locală.

De la începutul existenţei sale, Cenaclul „Victor Papilian” a încercat promovarea şi răspândirea celor mai de seamă valori ale culturii româneşti, prin prezentări ale creaţiilor proprii originale, precum şi prin rememorări omagiale ale vieţii şi activităţii dascălilor fondatori ai şcolii medicale clujene. Cenaclul a primit un sprijin deosebit din partea unor personalităţi precum: Acad. Prof. Dr. Doc. Victor Preda, Acad. Augustin Z.N. Pop, Prof. Dr. Crişan Mircioiu, Dr. Narcis Bucur, Dr. Vancea Niculescu, Dr. Mircea Vasinca, Dr. Pavel Pitea, specialişti şi oameni de ştiinţă formaţi de şcoala medicală clujeană.

De-a lungul timpului, componenţa cenaclului a fost destul de eterogenă. Pe lângă cadrele medicale universitare, medici, biologi, psihologi, asistenţi medicali, au făcut şi mai fac parte şi alte categorii profesionale (nu numai cadrele medicale), cum ar fi: ziarişti, profesori de liceu sau şcoală generală, matematicieni, informaticieni etc. Scriitori tineri, debutanţi, personalităţi de prim rang ale lumii medicale clujene, scriitori de marcă, profesionişti, au participat la şedinţele de cenaclu. Se pot aminti: Ştefan Damian, Ion Arcaş, Doina Cetea, Aurel Grigore Zegreanu, Doina Moigrădean, Maria Racolţa, Cornel Udrea, Ioana Sasu, Vasile Preda, Pavel Pitea, Viana Şerban, Radu Ţuculescu şi mulţi alţii.

Programul de activitate al cenaclului a fost foarte variat şi a cuprins: recitaluri de poezie, spectacole de muzică, expoziţii de grafică şi de pictură, spectacole de teatru, emisiuni radio şi TV. Aceste întâlniri s-au desfăşurat în diferite locaţii: amfiteatrele unor clinici, la sediul unor grădiniţe, la diferite şcoli, la Casa

de Cultură din Cluj-Napoca, la sediul Radio–televiziunii Cluj sau în casele de cultură sau şcolile comunelor învecinate: Tarniţa, Someşul Cald, Măguri Răcătău, Stupini, în municipile Dej, Gherla, Turda, Câmpia Turzii.

Cenaclul a fost prezent în numeroase emisiuni radio şi de televiziune. Cea mai amplă şi mai reuşită manifestare a fost emisiunea din 5 mai 1979 „Undă pentru inimă şi literatură" (unde reporteri au fost Traian Bradea şi Radu Ţuculescu), un triptic Cultură–Educaţie–Sănătate, emisiune realizată cu ajutorul Muzeului de Istorie a Transilvaniei şi al eminentului om de cultură Prof. dr. doc. Augustin Z.N. Pop, şi închinată lui Mihai Eminescu (la celebrarea a 90 de ani de la trecerea sa în nefiinţă).

Cenaclul a păstrat o legătură strânsă cu celelalte cenacluri din oraş şi din judeţ – cenaclul „Octavian Goga" al cadrelor didactice din Cluj-Napoca, cenaclul „Nicolae Tăutu" şi cenaclul „Lucian Blaga" din Gherla, cenaclul „Pavel Dan" din Turda etc. O mare parte din membrii acestor cenacluri ne-au acordat colaborarea, sprijinul şi popularizarea în presa literară: Maria Racolţa, Valeriu Varvari, Ion Hentea, Vladimir Cinezan, Iuliu Pârvu, Mircea Goga, Vasile Preda, Maria Baciu, Teodor Capotă, Constanţa Prundeanu, Doina Mihoc, Ştefan Miluţ, Teodor Mihadaş etc.

În 1988, un comitet format din Crişan Mircioiu, G.N. Ionescu, Cornelia Papilian, Mircea Popa, Octavian Zegreanu publică un volum „Omagiu Victor Papilian, 100 ani de la naştere", culegere de evocări, comentarii, mărturii, comunicări. În 1990, la iniţiativa preşedintelui Octavian Zegreanu şi a celor doi vicepreşedinţi, Florea Marin şi Crişan Mircioiu, membrii cenaclului „Victor Papilian" au pus pe mormântul său din Cimitirul Central din Cluj-Napoca o placă de marmură pe crucea de beton. În acelaşi an, apare volumul membrilor cenaclului „Imagini", cu o prefaţă de Cornel Udrea. În 1993, apare volumul „Şi pentru noi", cu o prefaţă de Crişan Mircioiu şi Radu Creţu.

Dintre scriitorii profesionişti cu care cenaclul a colaborat de-a lungul timpului, îi putem aminti pe: Tudor Dumitru Savu, Mircea Popa, Constantin Cubleşan, Dumitru Cerna, Al. Florin Ţene, Magdalena Vaida, Călin Manilici, Dan Damaschin, Demostene Şofron, Ion Arcaş, Nicolae Benea, Alexandru Jurcan, Vasile Lechinţan, Ioan Pop, Teodor Tihan, Persida Rugu, Tiberiu Iancu, Constantin Zărnescu, Dan Bardan, Claudiu Groza, Valentin Marica, Bogdan Ulmu, Dan Mareş, Ion Lăcătuşu, George Vulturescu etc.

Ioan-Pavel Azap,
I. Maxim Danciu
Mircea Petean
Dumitru Cerna
Iustinian Gr. Zegreanu

CRONOLOGIE

Repere cronologice

1409 – la Oradea, începe construcţia unui spaţiu special destinat bibliotecii, sub patronajul episcopului *Andrea Scolari*, zis şi *florentinul.*

1528-1530 – e atestată introducerea tiparului în Transilvania, la Sibiu.

1535 – îşi începe activitatea tipografia susţinută de Honterus, la Braşov.

1550 – îşi începe activitatea tipografia din Cluj, în Casa Heltai, „Casa tipografului", pe strada Matei Corvin. Sasul Caspar Helt/ Kaspar Helth (Gaspar Heltai, în traducere maghiară) deschide aici prima tipografie din Cluj şi cea mai activă tiparniţă din Transilvania.

1556 – apare la Cluj gramatica latinească a lui Gregorius Molnar.

1581 – se înfiinţează Colegiul Universitar din Cluj.

1622 – se înfiinţează Colegiul de la Alba Iulia.

1657 – la Făgăraş, Suzana Lórántffy înfiinţează o şcoală românească.

1667-1700 – apare în Transilvania *Lexiconul Marsilian* în limbile latină, română şi maghiară.

1744 – apare la Cluj un Abecedar românesc (*Bucoavnă*).

1754 – se înfiinţează la Blaj prima şcoală publică cu predare în limba română.

1755 – elevii din Blaj dau un spectacol dramatic *Comoedia ambulatoria alumnorum*.

1789 – ia fiinţă **Societatea Filosoficească** a Marelui Principat al Transilvaniei. Ioan Molnar Piuariu, fondator. Este cunoscută şi sub numele de Soţietatea Filosoficească a Neamului Românesc în Mare Prinţipatul Ardealului. Durează până în 1915.

1814-1946 – apare la Cluj *Erdélyi Múzeum* [Muzeul Ardelean], publicaţie a Muzeului Ardelean.

1821 – ia fiinţă, la Braşov, **Societatea literară** din iniţiativa unui grup de boieri valahi (Nicolae Văcărescu, Grigore Bălăceanu, Constantin şi Ion Câmpineanu, Iordache şi Dinicu Golescu), refugiaţi din cauza răscoalei lui Tudor Vladimirescu şi de frica Eteriei.

1827 – apare la Leipzig *Fama Lipschii pentru Daţia*, prima gazetă editată în limba română.

1830 – ia fiinţă **Societatea de lectură a tinerilor** din Odorheiu Secuiesc.

1832 – începe să funcţioneze la Blaj un „teatru de diletanţi", sprijinit de G. Bariţiu, T. Cipariu.

1836 – ia fiinţă la Bucureşti **Societatea literară**. Şedinţele **Societăţii**… se ţineau o dată pe săptămână şi se făceau „băgări de seamă” asupra limbii. Acestea publicate în *Muzeul Naţional* (1836), buletinul oficial al **Societăţii literare**.

1837 – apare la Braşov *Foaia duminicii*. Redactor Ioan Barac.

1838, 12 martie – apare la Braşov *Gazeta de Transilvania*, publicaţie politică şi culturală, cu suplimentul *Foaie literară,* care îşi schimbă titlul în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură,* sub redacţia lui George Bariţiu. Apare, cu o întrerupere, până în 1946. Din redacţie au mai făcut parte: J. Gött, Iacob Mureşianu, Aurel Mureşianu, fiul redactorului, Andrei Mureşianu, Simion C. Mărgineanu, Ştefan Bobancu, Traian H. Pop, Grigore Maior, Ion Pop-Reteganul, Teofil Frâncu şi G. Bogdan-Duică. Programul politic fiind susţinerea consecventă a idealurilor naţionale ale românilor, gazeta a suferit în mai multe rânduri suspendări, iar redactorilor li s-au intentat procese de presă. Bariţiu a conceput gazeta ca pe o tipăritură pentru toţi românii, având corespondenţi în Principate precum I. Maiorescu, Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri. De la începutul anului 1852, gazeta se va tipări cu litere latine, ortografia adoptată fiind aceea a lui Timotei Cipariu. După 1900**,** la rubricile literare şi culturale semnează Silvestru Moldovan, Onisifor Ghibu, Aron Cotruş, Emil Isac, Ioan Lupaş, Virgil Oniţiu.

1838 – În primul număr al *Foii literare*, G. Bariţ vorbeşte despre **Societatea literară** din Bucureşti, care avea ca misiune studiul limbii române sub toate aspectele sale şi alcătuirea unui dicţionar. ***Societatea…*** avea un statut şi un jurnal de constituire în care se menţiona: „*Cu întinderea scrierii şi publicării a feluri de cărţi rumâneşti, văzându-se trebuinţa de a aşeza oarecare reguli prin care să se poată păzi o uniformitate în construcţia zicerilor ce se introduc în limba rumânească, Eforia şcoalelor a chibzuit a întocmi un comitet liberal care să se ocupeze a cerceta cu demăruntul duhul limbei şi lipsele ce are, şi a îndeplini aceste lipse prin introduceri sau construcţii de ziceri şi de fraze rezemate de reguli gramaticeşti, şi potrivite cât se va putea mai mult cu însuşirea limbei rumâneşti. Acest comitet se va îndeletnici şi la alcătuirea unui dicsioner rumânesc şi franţozesc. Spre acest sfârşit, Eforia numeşte mădulari întocmitori acestui comitet pe D.D. comisul P. Poenaru, serdarul S. Marcovici, medelnicerii G. Ioanid, I. Pop şi Fl. Aaron. Numiţii vor întocmi statutele după care au a se urma lucrările comitetului şi le vor supune în aprobaţia Eforiei*”.

1838 – e atestată documentar **Soţietatea de lectură** din Blaj.

1840-1841 – studenţii români de la Colegiul academic maghiar din Cluj înfiinţează o **Societate de lectură** care va edita revista *Zorile pentru minte şi inimă* (1845-1846).

1843 – ia fiinţă la Oradea o **Societate literară a studenţilor români**.

1843 – ia fiinţă la Bucureşti **Asociaţiunea literară**. Primul preşedinte: Iancu Văcărescu.

1843 – se constituie **Societatea literară** a lui Heliade Rădulescu, transformată în **1845** în **Asociaţia literară a României.**

1845 – ia fiinţă, la Cluj, **Societatea de lectură Aurora**, din iniţiativa unui grup de tineri de la Colegiul Romano-Catolic: Al. Papiu-Ilarian, Iosif Hodoş, Nicolae Popea, Al. Bohăţel, Avram Iancu, Ioan Moga, Axente Sever, Al. Cassianu, Oprea Moroianu. Îşi propun propagarea limbii şi istoriei românilor, cultivarea limbii şi încurajarea încercărilor literare în limba română. În 1845–1846 va fi redactată şi difuzată revista manuscrisă săptămânală „Ziorile pentru minte şi inimă”, cu deviza: „Numai cultura va scăpa pe români, şi cultura numai naţională va fi”.

1847, 4 ianuarie – apare la Blaj *Organul luminării*, săptămânal politic şi literar, sub redacţia lui Timotei Cipariu (până în 28 aprilie 1848);redactori şi colaboratori: I.I. Mani, Aron Pumnul, Th. Aaron, G. Pop, Al. Gavra. Printre abonaţi: Cezar Bolliac, Theodor Codrescu, George Baronzi, Ion Ghica, Florian Aaron, Gh. Sion, Iancu Văcărescu, Petrache Poenaru, Costache Negruzzi.

1847 – Domnitorul Gh. Bibescu desfiinţează Asociaţia literară şi o reînfiinţează sub patronajul său.

1848 – ia fiinţă **Asociaţia Literară a României**, care avea ca program răspândirea cunoştinţelor, înaintarea literaturii şi încurajarea autorilor şi traducătorilor.

1848 – ia fiinţă la Pesta **Societatea naţională română**.

1848, 26 noiembrie – este creată **Societatea de lectură** din Oradea, prima asociaţie culturală din părţile apusene ale ţării. Statutul (*Legile Societăţii Junimii Româneşti*) e semnat de Iosif Roman, Vasile Şorban, Georgiu Deheleanu şi Ioan Gal. Inaugurarea activităţii are loc în 25 iunie 1852. Îndrumători: Alexandru Roman, Dionisie Păşcuţiu, Ignat Sabin, Vasile Pop Silaghi, Justin Popfiu, Iulian Papfalvi, Fr. V. Olteanu. Primul almanah apare în 1854 sub titlul „Diorile Bihorului". În 1854 se tipăreşte culegerea *Versuinţii români*, unde sunt incluşi poeţii vremii, din cele două părţi ale Carpaţilor.

1851, 14 februarie – se înfiinţează la Paris **Junimea română**, societate politică şi culturală a tinerilor.

1852 – apare la Sibiu *Telegraful român,* cel mai vechi ziar din sud-estul Europei. Iniţiativa editării a aparţinut mitropolitului Andrei Şaguna. Printre scriitorii publicaţi între 1853 şi 1900: C. Negruzzi, Vasile Alecsandri, Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu, Ion Creangă, Ioan Slavici, Al. Macedonski, George Coşbuc, Ilarie Chendi, N. Petra-Petrescu.

1859 – se constituie **Societatea literară „Petru Maior"** (Budapesta), din iniţiativa lui Iosif Vulcan

1859 – ia fiinţă **Societatea Muzeului Ardelean –** Erdélyi Múzeum Egyesület (societate culturală maghiară) Fondată la Cluj (în urma dezbaterilor Dietei transilvane din 1841-1843), pe baza fundaţiei lui Kemény József (istoric şi deţinător a trei colecţii de documente) şi cu sprijinul moral şi financiar al lui Mikó Imre. După înfiinţarea Universităţii (1872), a trecut în folosinţa acesteia. În 1976, manuscrisele şi arhiva au fost preluate de Arhivele Naţionale. În perioada 1920-1948, preşedinţi şi secretari au fost: Jósika János, Wass Béla, Kelemen Lajos, György Lajos, Bíró Vencel, Kántor Lajos sen., Szabó T. Attila, Nagy Géza, Jakó Zsigmond, Nagy Jenő, Benkő Samu, Egyed Ákos.

1859 – ia fiinţă **Societatea de lectură a studenţilor români** la Satu Mare, prin strădania lui Petru Bran, profesor de limba română la gimnaziul din localitate: „Poporul român nu doreşte astăzi nimic mai fierbinte decât institute literare naţionale, care sunt factorul de căpetenie al culturii adevărate".

1860, 10 mai – un grup de 180 de intelectuali români, în frunte cu arhiepiscopul şi mitropolitul de Alba-Iulia Al. St. Şuluţiu şi episcopul Andrei baron de Şaguna, fac primele demersuri pentru obtinerea aprobării Locotenenţei Transilvane Domneşti, pentru înfiinţarea unei asociaţiuni pentru literatura şi cultura poporului român.

1861, 23 octombrie – 4 noiembrie – se înfiinţează la Sibiu, sub conducerea lui George Bariţiu, **Asociaţia Transilvană pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român** (ASTRA), cu rol însemnat în viaţa culturală şi în lupta de eliberare naţională a românilor din Transilvania. Primul preşedinte al Astrei a fost Andrei Şaguna, vicepreşedinte Timotei Cipariu şi secretar George Bariţiu. Până la Unire, în fruntea ASTREI

au fost ca preşedinţi personalităţi politice şi culturale proeminente: Vasile Pop, Iacob Bologa, Timotei Cipariu, George Bariţiu, Ioan Micu-Moldovan, Alexandru Mocioni, Iosif Sterca-Şuluţiu, Andrei Bârseanu. Asociaţia a avut o activitate cu caracter de „luminare": organizarea de conferinţe, prelegeri populare, serbări, reuniuni, expoziţii etnografice, industriale şi agricole, înfiinţarea unei biblioteci centrale la Sibiu, a unor biblioteci şi cămine culturale la sate, întemeierea de şcoli (Şcoala Civilă de Fete), universităţi populare, editarea de manuale. În 1905, a fost inaugurat Muzeul Istoric şi Etnografic de la Sibiu, în cadrul Palatului Asociaţiunii. Sub auspiciile **A.** au funcţionat două conservatoare de muzică, la Braşov (1928–1940, condus de Tiberiu Brediceanu) şi la Sighet (1936–1940). Au primit burse Andrei Bârseanu, G. Bogdan-Duică, Victor Babeş, Ioan Lupaş, Octavian Goga, I. U. Soricu, Aron Cotruş, Iuliu Haţieganu, Vasile Bologa. Societatea a dispus de reviste proprii – „Transilvania", „Ţara noastră" (scoasă în 1907 de O. Goga), „Revue de Transylvanie" (editată în 1934 şi condusă de Silviu Dragomir şi D.D. Roşca), „Foaia poporului". A lansat colecţii precum „Biblioteca poporală a Asociaţiunii" sau „Biblioteca tineretului". Cu fondurile şi sub egida asociaţiei s-a elaborat *Enciclopedia română*, coordonată de Corneliu Diaconovici şi structurată în trei volume, apărute la Sibiu, în 1898–1904.

1861 – ia fiinţă la Cluj **Societatea română de lectură** urmărind „cultivarea în limba maternă, perfecţionarea în literatura română şi contribuirea la înavuţirea literaturii prin elaborate proprii"; „înaintarea în cultura mai înaltă şi în estetică, prin lecturi de cărţi şi ziare româneşti", prin „adunarea unei biblioteci mai cu seamă din producţiile literare româneşti, apoi germane, maghiare şi alte producţii".

1861 – apare la Sibiu *Amicul poporului*, un „călindar" menit „a răspândi cunoştinţe privitoare la toate relăciunile vieţii poporului nostru" şi a „lăţi gustul cetitului". Este primul calendar din Ardeal care optează pentru noul alfabet.

1861 – ia fiinţă la Beiuş **Societatea Literară „Samuil Vulcan"**; fondator:Teodor Chioreanu.

1862 – se înfiinţează la Viena **Societatea literară a teologilor români** care editează *Sionul românesc* (red. Gregoriu Silaşi)

1862 – ia fiinţă la Budapesta **Societatea Academică „Petru Maior",** din iniţiativa studenţilor români de la Universitatea din Pesta (Budapesta), în frunte cu Iosif Vulcan. Asociaţie cu caracter cultural-ştiinţific, urmărind solidarizarea prin limbă şi cultură naţională, susţinerea literaturii şi a culturii proprii în vederea unificării culturale şi politice a tuturor românilor. Din 1876, apare şi o foaie manuscrisă, „Rosa cu ghimpi", sub deviza „Cultura va salva românimea". În 1918 societatea îşi înteţeşte lupta pentru organizarea sfaturilor şi gărzilor naţionale româneşti, iar după Unire îşi continuă activitatea la Cluj, sub auspiciile nou-înfiinţatei universităţi româneşti. În 1922 se editează revista „Lumea universitară", în care a semnat şi Lucian Blaga.

1863-1865 – apare la Pesta revista literară *Aurora română*.

1863 – Apare la Bucureşti *Amicul familiei*, prima revistă fondată de o femeie (Constanţa Dunca-Şchiau).

1864 – se înfiinţează la Viena **Societatea literară şi ştiinţifică** a studenţilor români.

1865 – apare la Pesta, apoi la Oradea revista *Familia*, a lui Iosif Vulcan. Seria nouă apare continuu din 1965. Au colaborat, de-a lungul timpului, G. Bariţiu, Timotei Cipariu, Al. Papiu-Ilarian, Al. Roman, Nicolae şi Aron Densuşianu, N. Petra-Petrescu, G. Sion, B.P. Hasdeu, I.G. Sbiera, G.I. Ionnescu-Gion, At.M. Marienescu, N. Iorga, Iosif Blaga ş.a. Revista a devenit, scria Iosif Vulcan în *Încheierea* din ultimul număr apărut în

1906, o „oglindă fidelă a evoluţiei noastre intelectuale”.

1866, 12 aprilie – se fondează o **Societate literară,** prin decret al Locotenenţei domneşti**.** Din august 1867, se numeşte **Societatea Academică Română.** Sunt desemnaţi membri de peste hotarele Principatelor Unite. Din Transilvania, Timotei Cipariu, Gavril Munteanu şi Gheorghe Bariţiu; din Maramureş, Iosif Hodoş şi Alexandru Roman; din Banat, Andrei Mocioni şi Vicenţiu Babeş; din Bucovina, Alexandru Hurmuzachi şi I.G. Sbiera; din Basarabia, Alexandru Hasdeu, Constantin Stamati şi I. Străiescu; dintre românii sud-dunăreni, I. Caragiani şi D. Cozacovici. La festivitatea oficială de constituire, în 1 august, ia cuvântul Timotei Cipariu. În 1868, a instituit un premiu de 300 de galbeni. Primul care îl primeşte e Timotei Cipariu, pentru *Gramatica limbii române*. Din 1868 şi până în 1947, Academia Română a acordat scriitorilor 120 de premii pentru: poezie, proză, dramaturgie, critică şi traduceri.

1867-1873 – apare la Blaj *Arhivu pentru filologia şi istoria*, al lui T. Cipariu.

1868 – apare la Braşov (1868-1880) şi Sibiu (1880-1945) revista *Transilvania*, publicaţie a ASTREI (red. Gh. Bariţiu, Ioan Popescu, Zaharia Boiu etc.). După 1903, în redacţie intră O. Goga, Octavian C. Tăslăuanu, Ioan Georgescu, Horia Petra-Petrescu, Ion Breazu, Silviu Dragomir, Ştefan Manciulea, Ion Muşlea, S. Opreanu, Ionel Pop, D. Popovici, Al. Dima.

1870 – ia fiinţă, la Budapesta, *Societatea pentru fond de teatru român în Transilvania*. Fondator Iosif Vulcan. Printre membri, Sextil Puşcariu, I. Hodoş, Victor Babeş, Ilarie Chendi.

1870 – ia fiinţă la Năsăud Societatea Şcolarilor „Virtus romana rediviva” din Bistriţa-Năsăud. Din 1889, devine Societate de lectură.

1872 – ia fiinţă Universitatea din Cluj. Evenimente pregătitoare: ridicarea Colegiului Iezuit clujean la rang de Colegiu Academic Universitar (1753), funcţionarea unor colegii („facultăţi”) de medicină (1777), de drept (1863), institute teologice (1867: reformat, romano-catolic, unitarian). Programul iniţial al universităţii (v. Mátrai Ernő, *Universitatea din Cluj*, 1871) prevedea egalitatea predării în maghiară, germană şi română. La înfiinţare, însă, decretul imperial stipulează întemeierea unei universităţi maghiare. Inaugurarea oficială are loc abia în 1898. Primul profesor de română este Gregoriu Silaşi.

1872 – ia fiinţă **Biblioteca Centrală Universitară din Cluj** (azi, „LUCIAN BLAGA”). În 1919 este preluată de statul român; din comisia bibliotecii făceau parte: Emil Racoviţă, Sextil Puşcariu, Iacob Iacobovici, Dimitrie Călugăreanu, Vasile Bogrea, Alexandru Lapedatu şi Emil Haţieganu. Sediul: Cluj, str. Clinicilor, nr. 2.

1872–1873 – se înfiinţează la Cluj **Societatea de Lectură „Iulia”**, din iniţiativa lui Grigore Silaşi, profesor de limba şi literatura română. Ea avea să militeze pentru „cultivarea limbii şi a literaturii româneşti” având menirea „nu numai de a se cultiva membrii ei pe sine, a deştepta şi nutri simţul naţional numai în inimile membrilor ei, ci a-şi extinde razele încălzitoare, după putinţă, peste întregul public român din Cluj şi dimprejur”.

1874, 23 februarie – apare la Braşov *Orientul latin*, al lui Aron Densusianu, „ziariu politicu, literarie, sociale şi economicu” (până în 30 sept. 1875).

1878, 13 august – apare la Gherla şi Cluj *Amicul familiei*, bilunar (editor Niculae Fekete Negruţiu; în numărul 1 se publică *Cântecul gintei latine*, al lui Alecsandri). Revista are subtitlul „Foaie pentru toate trebuinţele vieţii sociale. Instrucţiune. Distracţiune”.

1878 – apare la Sibiu *Observatoriulu. Diariu politicu, national-economicu şi literariu*, sub conducerea lui G. Bariţiu.

1879 – **Societatea Academică Română** devine **Academia Română**. Din 1948 instituţia s-a numit **Academia Republicii Populare Române**, apoi **Academia Republicii Socialiste România**; iar după 1989, din nou, **Academia Română**.

1883 – apare la Viena, în trei volume (1883, 1888, 1924), *Almanachului Societaţii academice social-literare „România jună”.*

1884, 14 aprilie – apare, la Sibiu, cotidianul *Tribuna,* publicaţie a ASTREI (va apărea până în 16 aprilie 1903; în 1893-1894 e interzisă de autorităţile austro-ungare); a fost condusă, în primii ani, de Ioan Slavici.

1885 12 aprilie – e fondată **Societatea pentru cultura maghiară din Transilvania** – Erdélyi Magyar Kultur Egylet (EMKE), la Cluj. Primul preşedinte ales a fost dr. Haller Károly. Sediul societăţii: Cluj, Palatul EMKE (Piaţa Unirii).

1888 – se înfiinţează Despărţământul Agnita al ASTREI.

1889-1890 – apare la Baia Mare periodicul *Gutinul*, printre primele în limba română în această zonă. Printre colaboratori, Ion Pop-Reteganul, Petre Dulfu, Iosif Vulcan.

1890 – se înfiinţează **Liga pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor**. Bogată activitate politică pentru întărirea unităţii naţionale a tuturor românilor din România şi Transilvania. Membri marcanţi: T. Ionescu, O. Goga, V. Alexandrescu Urechia, G. Bogdan-Duică, N. Hodoş, C. Rădulescu-Motru, I.G. Sbiera, O. Densusianu. Din 1914, devine *Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor.* Organ de presă: *Liga română* (1896-1900)

1891 – apare la Sibiu *Foaia ilustrată.*

1891-1894 – apare la Bistriţa bilunarul *Minerva*, revistă „literară, beletristică şi de distracţiune”, edit. George Curteanu. Publică George Coşbuc, Ilarie Chendi, Petre Dulfu etc. Ca majoritatea publicaţiilor româneşti din Transilbvania epocii, suferă persecuţii şi piedici din partea autorităţilor.

1892-1917, 1930-1948 – apare, la Cluj, *Erdély* [Ardeal]. Revistă a Societăţii Carpatine Ardelene (Erdélyi Kárpát Egyesület). (În perioada 1936-1937, cu denumirea: *Transzilvánia*). Redactori: Orosz Endre, Ferenczi Sándor, Tulogdi János, Szabó T. Attila, Bogdán István, Balogh Ernő, Xántus János ş.a. Colaboratori: Ady Endre, Reményik Sándor, Áprily Lajos ş.a.

1892 – ia fiinţă la Agnita **Asociaţia Literară**, care a organizat un club şi prima bibliotecă de împrumut din localitate.

1893 – apare la Gherla *Lumea literară*. Red. George Simu.

1894-1896 – apare la Bucureşti revista bilunară *Vatra*. Directori: Caragiale, Slavici, Coşbuc.

1894-1895 – apare la Sibiu foaia literar-culturală *Rândunica*. Are subtitlul „Foaie literară beletristică”. Colaborează Ilarie Chendi, I. Scurtu, Petre Dulfu.

1895, 7 februarie – Comitetul de conducere al ASTREI decide elaborarea şi publicarea *Enciclopediei Române*, sub îndrumarea lui Corneliu Diaconovici. Lucrarea a apărut în trei volume, între 1898 şi 1904.

1897 – apare la Oradea Mare o *Foaie literară* sub redacţia Lucreţiei Rudow-Suciu. Colaboratori: Enea Hodoş, Ilarie Chendi, Maria Cunţan, G. Coşbuc, G. Bogdan-Duică, W. Rudow şi I. Pop-Reteganul.

1899, 30 ianuarie – Bogdan Petriceicu-Hasdeu face o încercare nereuşită de constituire a unei **Societăţi literare**. În presa timpului se anunţă „Prima asociere a oamenilor

de litere români": „*Subsemnaţii ne luăm îndatorirea de a fonda o asociaţie, cu scopul de a reglementa drepturile de proprietate literară a scrierilor româneşti şi străine, în special, şi va face parte din existenta Societate a Presei. Constituindu-ne ca membri fondatori, declarăm înfiinţată această asociaţie şi alegem în comitetul provizoriu, pus sub preşedinţia domnului B.P. Hasdeu, pe domnii: C. Dimitrescu-Iaşi (vicepreşedinte), iar membri: Em. Porumbaru, C. Disescu, I. Mincu, Th.D. Speranţia, N. Petraşcu, D.C. Olănescu, dr. C.I. Istrati, Virgil Arion, Take Ionescu, N. Filipescu, Barbu Delavrancea, Gion (Ionescu), N. Gane, H.G. Lecca, Zamfir Arbure, Al. Soutzu, Anghel Demetriescu, Al. Tzigara (Samurcaş), dr. Obreja, Il. Chendi, Barbu Păltineanu, Ştefan C. Ioan, C. Dimitriu-Târgovişte, N. Rădulescu-Niger, C. Rădulescu-Motru*".

1900 – apare *Tribuna literară*, supliment duminical al *Tribunei*, la Sibiu.

1902 – la Budapesta, apare bilunar revista de cultură, civilizaţie, literatură, artă şi atitudine *Luceafărul*, editată de ASTRA (cu întreruperi, apare până în 1944).

1903-1910 – apare la Cluj *Răvaşul* (*Revaşul*), săptămânal (redacţia: pe vechea Uliţă a Fânului, str. Jokai nr. 6, azi Napoca). Fondator: Elie Dăianu. Redactori responsabili: Basil Moldovanu (1903–1904), Iuliu Florian (1905), Petru P. Bariţiu (1906). Colaboratori: Aron Cotruş, Ion Agârbiceanu, George Coşbuc, N. Iorga. I.L. caragiale vizitează redacţia, scriindu-i lui Elie Dăianu: „*Stimate domnule şi amice, Vă mai amintiţi, sper, de cele ce am vorbit împreună vara trecută, când eu am fost în treacăt pe la Cluj. Eu v-am arătat atunci intensa mea dorinţă de a mă stabili în mijlocul d-voastre; iar dv. şi prietinii cari erau de faţă aţi binevoit a-mi arăta că dorinţa mea nu ar fi tocmai peste putinţă de realizat... "*

„În 3 septembrie 1903, Caragiale, cel mai mare scriitor român al momentului, a sosit pe neaşteptate la Cluj. Era vorba, în secret, de o vizită de tatonare, ce venea să desăvârşească tentativele sale, începute încă din 1891, de a se stabili în Ardeal, ca într-un râvnit exil voluntar. Cu aceeaşi intenţie, el revine la Cluj în 18 martie 1904. (Ca o subtilă coincidenţă, această a doua vizită a sa corespunde tocmai cu perioada în care primăria oraşului şi firma austriacă „Fellner & Helmer" fac preparativele – aprins dezbătute de opinia publică clujeană – de începere a construirii Teatrului Naţional.) Ce căuta Caragiale în Cluj şi, la urma urmei, în această margine de imperiu? Cât se poate de lucid, programatic, el căuta un *loc* care să nu-i amintească de „familie" (adică de „ţărişoară", în sensul teoretizat, mult mai târziu, de Milan Kundera, pus practic şi el în aceeaşi situaţie). El căuta un loc care să nu-i amintească de Bucureşti, „micul Paris", şi nici de Mitică, „micul parizian". Caragiale căuta deci un loc cât mai „nefamilial". De aceea, el cercetează, pe rând, Sibiul, Braşovul, Clujul, decizându-se, ofensiv şi radical – în prelungirea unei opţiuni coerente –, pentru Berlin. Deloc întâmplător, el se aşază la Berlin, respingând, în mod categoric, Parisul şi Roma. Aşa se închide proiectul său de autoexil atât de coerent materializat. Căci, între cele trei oraşe transilvane cercetate de scriitor – Sibiu, Braşov, Cluj – şi Berlin se configurează un teritoriu compact: spaţiul central-european, altfel spus, Mitteleuropa."[1]

1903-1910 – apare la Bistriţa *Revista Bistriţei*. Proprietar-editor, Victor Onişor. Articolul-program *Gândul nostru* arată scopul publicaţiei: de a „lumina poporul şi a-l îndemna la o viaţă mai trezvie şi cu mai mare interes faţă de trebile obşteşti". Semnează G. Coşbuc, St. O. Iosif, P. Grappini, Petre Dulfu, Tit Chitul, Petre Poruţiu, Victor Moldovan, N. Iorga.

1904, 17 aprilie – ia fiinţă **Societatea Română de Literatură şi Artă**, care, însă, se

[1] Vezi Ion Vartic, *Mic ghid de geografie culturală*, în *Clujul din cuvinte*, 2008.

destramă curând.

1904 – e fondată **Tipografia „Carmen”** din Cluj, de către un nepot al lui George Bariţiu, Petre P. Bariţiu, director al acestei tipografii timp de 20 de ani, până la moartea sa, în 1924, când conducerea o preia soţia lui Petru P. Bariţiu, Maria P. Bariţiu, membră a Reuniunii femeilor române din Cluj.

1904-1911 – apare la Şimleu Silvaniei *Gazeta de duminică*; subtitlul „Organ politic şi cultural independent”. Proprietar editor era Ioan P. Lazăr, iar redactori responsabili Ion Pop-Reteganul, Victor Deleu, Dionisie Stoica. Revistă de orientare sămănătoristă: „Nu se poate să trăim în nepăsarea în care am stat până acum faţă de trebile obşteşti, fie acelea de interes economic, industrial, cultural, bisericesc ori social”, deoarece „cultura deşteaptă la conştiinţă, întinde la prosperitate; iar în limbă şi literatură se reoglindează viaţa popoarelor.”

1906 – *Luceafărul*, revista ASTREI, îşi mută sediul la Sibiu, pe strada Schewis nr. 2 şi devine „oglinda vie a spiritului de creaţie ardelean”.

1906-1907 – apare la Blaj *Revista politică şi literară*.

1906 – apare la Cluj *Orizontul* – Revistă pentru ştiinţă şi literatură. Editor/redactor: Vasile Em. Moldovean. Colaboratori: Al. Ciura, I. Lupaş etc.

1907 – Octavian Goga editează la Sibiu, apoi la Cluj şi Bucureşti, *Ţara noastră*. Revistă poporală a Asociaţiunii ASTRA. Sibiu: 1907-1909; Cluj: 1922-1938. Săptămânal. Directori: Ilarie Chendi, O. Goga, Al. Hodoş. Colaborează:, Sadoveanu, Zaharia Stancu etc. Redacţia (1924): Piaţa Cuza Vodă (azi Avram Iancu) nr. 16. **În** articolul-program *Către cărturarii noştri*, semnat de Octavian Goga, se spune: „Să-i dăm carte ţărănimii noastre; carte înţeleasă [...]. Să-i dăm ţăranului o gazetă cuminte şi cinstită”. Colaborează Nicolae Pora, Victor Eftimiu, Horia Petra-Petrescu, Al. Ciura. Zaharia Bârsan, Nichifor Crainic, D. Ciurezu, Al. O. Teodoreanu, Zaharia Stancu, Teodor Murăşanu, Cincinat Pavelescu, Aron Cotruş.

1907 – primele zvonuri consemnate de presă în legătură cu iniţiativa constituirii unei Societăţi a scriitorilor. *Viaţa literară şi artistică* reproducea „zvonul care a ieşit cu privire la dorinţa scriitorilor de a se apropia unii de alţii, formând o societate literară” care „să vegheze, mai întâi, ca nimeni să nu mai ştirbească din drepturile autorilor intelectuali”.

1907 – În *Viitorul* apare, sub semnătura lui Virgil Caraivan, un apel: „*Scriitorii să se unească toţi într-un mănunchi; să piară discordia dintre ei şi prăpastia ce-i desparte prin ură şi intrigi; toţi să formeze un fel de societate în care să aibă putinţa de a se întâlni, a se cunoaşte, a se sfătui”.* Acelaşi Caraivan notează: „*Pe o listă făcută de mine şi de Mihail Sadoveanu am trecut 48 de scriitori tineri, ce urmau să intre în Societate, şi pe următorii ca membri onorifici: Caragiale, Slavici, Delavrancea, Coşbuc. Mai erau trecuţi şi zece critici – în frunte cu Nicolae Iorga. Lista am făcut-o cu Sadoveanu în toamna anului 1907. Erau atunci în viaţă 222 de publicişti, dintre care 30 femei. Am încheiat lista cu 43 de scriitori şi 10 scriitoare.”*

1908, 13 martie – Emil Gârleanu, Şt. O. Iosif şi Dimitrie Anghel convoacă o primă consfătuire de lucru (la berăria „Wilhelm” aflată pe strada Edgar Quinet, din Bucureşti) pentru constituirea unei **societăţi a scriitorilor**. Cincinat Pavelescu aduce de la Paris un statut al Société des Gens de Lettres, societate înfiinţată de scriitorii francezi la 28 aprilie (1838).

1908, 28 aprilie – ia naştere **SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMÂNI** (preşedinte Cincinat Pavelescu; vicepreşedinte Mihail Sadoveanu); constituirea definitivă are loc la **2 septembrie 1909**, când preşedinte e ales M. Sadoveanu. Primul comitet de condu-

cere: Ioan Adam, Dimitrie Anghel, Ion Ciorcârlan, Ludovic Dauş, M. Dunăreanu, Emil Gârleanu ş.a. Şedinţa de constituire are loc la berăria „Wilhelm". Cincinat Pavelescu e desemnat preşedinte, G. Ranetti şi Dimitrie Anghel – vicepreşedinţi; Emil Gârleanu şi Ludovic Dauş – secretari.

Procesul verbal: *Subsemnaţii, adunându-ne astăzi, 28 aprilie 1908, pentru a întemeia Societatea Scriitorilor Români, am votat alăturatele statute şi am ales următorul comitet: I. Adam, D. Anghel, I.A. Bassarabescu, I.Al. Brătescu-Voineşti, V. Caraivan, I. Ciocârlan, L. Dauş, N. Dunăreanu, Al.G. Florescu, Em. Gârleanu, A. Gorovei, G. Murnu, C. Pavelescu, G. Ranetti, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, A. Stavri, G. Sylvan; din care au fost proclamaţi: preşedinte – Cincinat Pavelescu; vicepreşedinţi: G. Ranetti şi D. Anghel; cenzori: C. Sandu-Aldea şi M. Sadoveanu; chestori: I. Adam şi G. Murnu; secretari: Em. Gârleanu şi L. Dauş; bibliotecar: Şt.O. Iosif; casier: V. Caraivan. Drept care am semnat prezentul proces-verbal".* Societatea numără 20 de membri.

1908-1913 – apare la Cluj *Erdélyi Lapok* [File ardelene]. Revista Societăţii Literare Ardelene [Erdélyi Irodalmi Társaság] – Redacţia: str. Farkas (azi Kogălniceanu) nr. 15. Redactor: Kovács Dezső.

1908 – ia fiinţă la Oradea **Societatea literară novatoare A Holnap**, al cărei stindard incontestabil a fost Ady Endre.

1909, 2 septembrie – are loc constituirea definitivă a **SOCIETĂŢII SCRIITORILOR ROMÂNI**, în amfiteatrul Liceului Lazăr din Bucureşti. E ales ca preşedinte Mihail Sadoveanu. *„Este o societate pur culturală, din care fac parte scriitori din toate ţările locuite de români. În activitatea lor, membrii ei s-au gândit să închege pretutindeni, oriunde sunt români, o legătură între ei şi cărturarii neamului. De aceea au pornit printre fraţii lor să le dea încă o dată îndemn pentru păstrarea limbii şi a cărţii noastre româneşti, căci cartea este lumina ce va risipi întunericul din juru-ne, iar limba română este maica noastră; dacă am pierde-o am rămâne orfani şi ne-ar călca în picioare neamurile străine."* (Mihail Sadoveanu – *Cuvânt* rostit la una din şezătorile literare din 1909). **Statutul** adoptat: *Par. I. – Numele complet al societăţii este: Societatea Scriitorilor Români. Par. II. – Scopul Societăţii: 1 – Apărarea drepturilor şi intereselor morale şi materiale ale scriitorilor; 2 – Ajutorarea, prin împrumut, a scriitorilor întovărăşiţi; 3 – Ajutorarea văduvelor şi copiilor orfani ai societarilor; 4 – Ajutorarea scriitorilor tineri şi de talent. Part. III. – Mijloacele: Conferinţe, şezători literare, reprezentaţii dramatice, serbări populare etc.; redactarea unui buletin al Societăţii. Par. IV. – Membrii sunt de trei feluri: activi, de onoare şi donatori. Par. V. – Membrii activi: Orice scriitor român care voeşte să facă parte din Societatea Scriitorilor Români, ca membru activ, trebuie să prezinte: 1 – Actul de naţionalitate română; 2 – Lista operelor sale; 3 – Aderarea sa la statute. Afară de acestea va depune, ca taxă de înscriere, 10 lei, în mâinile casierului, precum şi prima cotizaţie lunară de 2 lei. Par. VI. – Membrii de onoare sunt aleşi dintre persoanele cu merite deosebite pentru literatura română. Par. VII. – Membrii donatori sunt toţi aceia care varsă în fondul Societăţii suma de 200 de lei. Par. VIII. – Drepturile membrilor. Membrii activi au dreptul de a discuta şi de a lua hotărâri în toate chestiunile privitoare la Societate. Membrii de onoare n-au decât vot consultativ, având însă dreptul de a ţine, pentru Societate, lecturi şi conferinţe publice, ale căror subiecte se vor anunţa mai înainte, preşedintelui. Par. IX. – Conducerea Societăţii. Societatea are un preşedinte, un vicepreşedinte, un secretar, un bibliotecar (care va funcţiona şi ca ajutor de secretar), un casier şi un Comitet de 7 membri, dintre care doi cenzori şi doi supleanţi. Preşedintele are două voturi. Comitetul se alege în adunările generale, cu majoritatea absolută de voturi, pe timp de un an. El poate fi reales. Admiterea membrilor noi se*

face de către Comitet, conform regulamentului special. Par. X. – Averea Societăţii. Se constituie din fondul regulat, din veniturile lecturilor şi serbărilor publice, din cotizaţiile membrilor fondatori şi activi, din donaţiuni şi din o taxă de 10 lei de fiecare volum sau traducere tipărite în editură. Par. XI. – Fiecare societar va fi obligat să doneze pentru biblioteca Societăţii, câte un volum din operele sale. Par. XII. – Buletinul Societăţii. Toate lucrările şi comunicările, rapoartele, înştiinţările funcţionarilor etc. apar în Buletinul Societăţii. Directorul acestui buletin este preşedintele Societăţii. Par. XIII. – Şedinţele Societăţii sunt de două feluri: administrative, lunare şi una generală anuală, care se va ţine la sfârşitul lunii mai. Par. XIV. – Adunarea generală poate să se pronunţe, cu două treimi de voturi, asupra schimbării statutelor, cu excepţia paragrafelor I, II şi III, care rămân neschimbate. Zece membri, prin subscrierile lor, pot să invite pe preşedinte ca să convoace adunări generale extraordinare. Adunările generale nu se pot ţine decât fiind de faţă două treimi dintre membrii activi ai Societăţii. Neîntrunindu-se numărul acesta, se va face o nouă convocare, iar adunarea se va ţine cu orice număr de membri prezenţi. Par. XV. – Atribuţiunile comitetului întrebuinţarea capitalurilor şi a veniturilor se vor stabili într-un regulament special. Societatea numără 45 de membri.

1909, 20 martie – apare în Agnita ziarul *Agnethler Wochenblat,* publicaţie care se referea la evenimentele din oraş şi împrejurimi. Redactor Joseph Schmidt.

1911, 25 noiembrie – Adunarea generală a **Societăţii Scriitorilor Români** îl alege ca preşedinte pe Emil Gârleanu. În comitet: Cincinat Pavelescu – vicepreşedinte; Ion Minulescu şi A.de Herz – secretari; Vasile Pop – casier; Al. Cabazan şi I. Scurtu – cenzori; Natalia Anghel, Dimitrie Anghel, Mihail Sadoveanu, Dimitrie Nanu şi Corneliu Moldovanu – membri.

1911 – **Societatea Scriitorilor Români** îşi are sediul în imobilul Luvru, de pe Calea Victoriei, colţ cu strada Sărindar. Clădirea arde, dar arhiva SSR e salvată.

1911, 5 martie – Şezătorile literare iniţiate de **Societatea Scriitorilor Români** ajung în Transilvania, începând cu Sibiul, centrul românismului transilvănean. Caton Theodorian scrie în revista *Căminul nostru*: „La Sibiu ne întâmpină marele Goga şi Octavian Tăslăuanu, conducătorii revistei *Luceafărul* [...]. Şezătoarea a fost un triumf". Au participat: Octavian Tăslăuanu, Octavian Goga, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Caton Theodorian, D. Nanu, I. Agârbiceanu, Corneliu Moldovanu, Dinu Ramură, A. Mândru, Maria Cunţan, actriţa Maria Filotti".

1911, 15 octombrie – apare la Orăştie (1911-1915), apoi la Cluj (1922-1926) *Cosânzeana*, revistă literară ilustrată (red. Sebastian Bornemisa). Colaborează Agârbiceanu, Aron Cotruş, Rebreanu, Zaharia Bârsan, I. Agârbiceanu, L. Rebreanu, Onisifor Ghibu, Şt. O. Iosif, Victor Eftimiu.Iorga etc.

1911 – e fondată la Sibiu „**Prima ardeleană" – Societate anonimă de asigurări generale Cluj**. Prima şi singura societate românească de asigurări generale din Transilvania de până la Marea Unire. În 1922, s-a mutat la Cluj, în Piaţa Unirii nr. 8. Reprezentanţe generale în Cluj, Baia Mare, Satu Mare, Oradea, Târgu Mureş. În perioada Dictatului s-a refugiat la Sibiu, când preşedinte era Ioan Lapedatu, în funcţie şi în 1947, când unul dintre administratori era dr. Ioan Lupaş. Acţionari erau, printre alţii: Ioan Lapedatu, episcopul ortodox Nicolae Ivan, episcopul greco-catolic Iuliu Hossu, Ioan Lupaş, Tiberiu Brediceanu ş.a.

1912 – din iniţiativa lui Octavian Goga, se organizează un turneu al SSR prin oraşele transilvane. Participă O. Goga, Cincinat Pavelescu, Alfred Moşoiu, Ion Minulescu, Al. Cazaban, I. Agârbiceanu. Are loc o Şedinţă festivă la Teatrul Naţional din Cluj.

1912 – apare la Sibiu *Calendarul Asociaţiunii* (ASTREI).

1912-1914 – apare la Braşov săptămânalul *Ardealul*, cu subtitlul „Foaie social-culturală".

1912 – e votată şi publicată în Monitorul Oficial **Legea care recunoaşte existenţa Societăţii Scriitorilor Români**: *Art. 1 – Societatea Scriitorilor Români se recunoaşte ca persoană morală cu drept de a funcţiona după statutele ei din 2 septembrie 1909, care nu se vor putea modifica fără autorizaţia Consiliului de Miniştri. Această lege, dimpreună cu statutele la dânsa anexate, s-au votat în Senat, în şedinţa de la 20 ianuarie anul 1912 şi s-au adoptat cu majoritate de 35 de voturi contra 1. Această lege, dimpreună cu statutele la dânsa anexate, s-a votat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa de la 21 februarie 1912, şi s-au adoptat cu majoritate de 63 de voturi, contra 4.* Înaintea prezentării legii în Parlament, la 27 noiembrie 1911, Societatea a ţinut o şedinţă extraordinară prezidată de C.C. Arion – recent proclamat preşedinte de onoare al Societăţii. După şedinţă s-a dat un banchet, la hotelul Bulevard. Au vorbit: Mihail Sadoveanu, Radu Rosetti, G. Diamandy, Dimitrie Anghel, N. N. Beldiceanu şi Cincinat Pavelescu. Caragiale, Delavrancea, Coşbuc şi Vlahuţă nu s-au alăturat Societăţii, dar cei prezenţi le-au transmis, în scris, omagii.

1912, 25 noiembrie – **Adunarea generală a Societăţii Scriitorilor Români** alege un nou comitet: Mihail Dragomirescu – preşedinte, I.AL. Brătescu-Voineşti – vicepreşedinte; Caton Theodorian – secretar; Mihail Sadoveanu, Cincinat Pavelescu, Corneliu Moldovanu, Tudor Arghezi, Emil Gârleanu, Dimitrei Anghel – membri; Petre Locusteanu şi D. Karnabat – cenzori; N. Davidescu – bibliotecar. În 15 ianuarie 1913, Ion Gorun e ales vicepreşedinte în locul lui I. Al. Brătescu-Voineşti, iar ca membri noi, G.Bogdan-Duică, în locul lui Dimitrie Anghel, şi Vasile Pop, în locul lui Emil Gârleanu.

1912 – apare la Bucureşti primul *Almanah* al **Societăţii Scriitorilor Români**. Semnează: I. Agârbiceanu, D. Anghel, I.A. Bassarabescu, N.N. Beldiman, I.Al. Brătescu-Voineşti, Ilarie Chendi, Al. Cazaban, Chiru-Nanov, Ion Dragoslav, Emil Gârleanu, Arthur Gorovei, A. de Herz, Constanţa Hodoş, Vasile Pop, Caton Theodorian, Ion Scurtu – la proză, iar la poezie: George Coşbuc, Victor Eftimiu, N. Davidescu, Zaharia Bârsan, Octavian Goga, Şt.O. Iosif, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, D. Karnabat, Donar Munteanu, Elena Farago, Cincinat Pavelescu, Radu D. Rosetti, G. Rotică, N. Săulescu, Al. T. Stamatiad, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Eugen Lovinescu, P. Locusteanu, Natalia Negru, S. Mehedinţi şi C. Râuleţ.

1912, 14 ianuarie -21 decembrie 1913 – apare la Cluj *Solia Satelor***,** „Revistă politică şi literară". Proprietar, editor şi redactor responsabil: Valentin Drăganu, secretar de redacţie: Eugen Bianu.

1912 – apare, la Orăştie, *Almanahul scriitorilor dela noi*. Colaborează: Agârbiceanu, Goga, Coşbuc, Rebreanu, Maria Cunţan etc., redactor: Sebastian Bornemisa. Îşi propune să înfăţişeze „publicului românesc de pretutindeni mănunchiul scriitorilor români în viaţă din Transilvania, Ungaria şi Banat, sau cel puţin originari de aici". Scriitorii sunt prezentaţi într-o fişă biobibliografică succintă completată de un fragment de operă. Publicaţiilor periodice le e dedicată o secţiune specială („Gazeta Transilvaniei", „Tribuna", „Românul", „Telegraful român", „Unirea", „Drapelul", „Luceafărul", „Cosinzeana"etc.)

1912-1920 – apare la Cluj *Kolozsvári Tükör* [Oglinda clujeană]. Redactor responsabil: Tóth Sándor, redactor: Mátrai János. Redacţia şi administraţia: str. Deák Ferenc (azi Eroilor) nr. 11. A continuat cu titlul: *Tükör* [Oglindă] (1922-1923).

1913-1914 – apare la Cluj *Noi* – Organul studenţimii române. Revistă social-culturală ilustrată. Cluj:. Director Eugen Bianu.

1913 – apare la Cluj *Orientul Român* – Revistă politică şi culturală. Fondator: Vasile E. Moldovan. Colaboratori: Eugen Bianu, A. Cotruş, N. Drăgan etc.

1913-1944 – apare la Cluj *A Hirnök* [Vestitorii]. Titlu anterior: *Szent Ferenc Hirnöke* [Vestitorii Sfântului Francisc]. Săptămânal, respectiv lunar, social-artistic. Fondat de P. Trefan Leonard, ca buletin al romano-catolicilor. Redactori: P. Boros Fortunát, P. Németh Gellért. Colab: Bitay Árpád, Bíró Vencel, Hirschler József, Kristóf György, Márki Sándor, Roska Márton, Gyalui Farkas, Dsida Jenő, Kiss Jenő ş.a.

1914, 26 ianuarie – Adunarea generală a **Societăţii Scriitorilor Români** îl alege ca preşedinte pe G. Diamandy, iar pe Ion Gorun ca vicepreşedinte, şi membri în comitet pe: Octavian Goga, Caton Theodorian, Tudor Arghezi, Zaharia Bârsan, Al. Tzigara-Samurcaş, Constanţa Hodoş (prima femeie în comitetul de conducere). N.N. Beldiceanu şi Gala Galaction devin cenzori, iar Mihail Sorbul, bibliotecar. Societatea are 106 membri. George Diamandy a fost directorul primei reviste marxiste din Franţa: *L'Ere Nouvelle*, şi a activat în mişcarea socialistă din Franţa, împreună cu D. Voinov şi Emil Racoviţă.

1915, 21 iunie – La cea de a şasea **Adunare generală** a **Societăţii Scriitorilor Români**, Diamandy este reales preşedinte, iar Caton Theodorian, vicepreşedinte. Membri în comitet: V. Demetrius, Ion Minulescu, Tudor Arghezi, N.N. Beldiceanu, Cincinat Pavelescu, Al.T. Stamatiad. Cenzori: H.G. Lecca şi George Cair. Bibliotecar – N. Săulescu.

1915 – G. Diamandy iniţiază ***Balul anual al Societăţii Scriitorilor Români,*** la Teatrul Naţional. Au loc astfel de baluri până în 1922.

1915 – se constituie **Societatea Autorilor Dramatici** formată din: Octavian Goga, G. Ursachy, Victor Eftimiu, A. de Herz, Zaharia Bârsan, Caton Theodorian, Haralambie Lecca, P. Locusteanu, Emil Nicolau şi C.I. Bacalbaşa (preşedinte).

1916, iunie – apare primul *Buletin* al **Societăţii Scriitorilor Români**. Următorul număr apare în 1922 şi apoi în fiecare an, până în 1945.

1916 – În timpul primului război mondial, SSR se refugiază la Iaşi, cu Duiliu Zamfirescu ca preşedinte.

1916 – apare la Arad, bilunar, revista *Pagini literare*.

1917, 21 octombrie – Adunarea generală a **Societăţii Scriitorilor Români** îl alege ca preşedinte pe Mihail Sadoveanu; vicepreşedinte va fi Corneliu Moldovanu, iar secretar Petre Locusteanu.

1918, 24 februarie – SSR din nou la Bucureşti. Preşedinte devine Mihail Dragomirescu.

1919 – la insistenţele lui Octavian Goga, ministru al Instrucţiunii Publice, se redactează un anteproiect de lege a proprietăţii literare şi artistice. În 1923, noul ministru al Artelor – Constantin Banu – reia problema în discuţie. O comisie a Societăţii Scriitorilor Români definitivează proiectul şi, la 31 mai 1923, Parlamentul îl votează, iar la 15 iunie 1923, **Legea asupra proprietăţii literare şi artistice** este promulgată. Principalele prevederi ale legii sunt: „*1 – Drepturile de proprietate literară şi artistică sunt garantate în România fără îndeplinirea nici unei formalităţi; 2 – Autorii de tot felul de scrieri literare sau ştiinţifice, compozitorii, pictorii, sculptorii se vor bucura, pe tot timpul vieţii lor, ca de o proprietate a lor, de dreptul exclusiv de a le publica, a le exporta, a le vinde, dărui*

[...]".

1919 – se înfiinţează la Cluj **MUZEUL LIMBII ROMÂNE**, condus de Sextil Puşcariu (şi devenit Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară Sextil Puşcariu), ca instituţie academică pe lângă Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj. A editat revista *Dacoromania*.

1919-1920, Braşov, Cluj: 1921-1922 – apare *Lumina* – Revistă literară, culturală ilustrată. Apare duminica. Director: Ioan Petrinjenar. (În 1921 devine *Luminătorul. Ziar de dimineaţă*).

1919-1938 – apare la Sibiu, apoi la Cluj *Patria* – Organ al Partidului Naţional Român. Cotidian. Directori: I. Agârbiceanu, I. Clopoţel. (Cu suplimentul *Patria literară*). Redacţia: str. Regina Maria nr. 36.

1919-1920 – reapare bilunar *Luceafărul*. Director: Octavian C. Tăslăuanu.

1919 – apare la Sibiu *Renaşterea română*.

1919 – apare la Braşov, apoi la Oradea *Ghimpele*.

1919 – apare la Turda săptămânalul *Foaia noastră*, care îşi schimbă numele în *Turda.* Apare până în 1926.

1919-1929 – apare la Cluj **Almanahul Societăţii Academice „Petru Maior".**

1919-1921 – apare la Sibiu revista *Crai Nou.*

1919-1927 – apare la Cluj *Színház és társaság* [Teatru şi societate]. Săptămânal ilustrat teatral, artistic şi social. Redactor responsabil: Tóth Sándor. Redacţia şi administraţia: str. Berde Mózes (azi Jean Jaures) nr. 3. Tipografia Lepage, str. Vlahuţă nr. 3.

1919 – ia fiinţă la Cluj **Societatea studenţilor în filosofie şi literatură** (societate culturală studenţească). Preşedinte: Vichentie Ardeleanu; controlor: Ion Muşlea; membri: Valeriu Branişte, Nicolae Vasiu ş.a. În 1924-1925, preşedinte: Nicolae Buta şi Olimpiu Boitoş; în 1925-1926: Miltiade Cuparencu; în 1926-1927: Aurel Decei; în 1928-1929: Traian Marcu ş.a.

1919 – ia fiinţă la Alba Iulia **Societatea de lectură** George Coşbuc.

1920 – apare la Cluj (1920-1940), Bucureşti: 1941-42; şi Sibiu (1943-1948) *Dacoromania*, buletinul Muzeului Limbii Române. Din 1973, apare neregulat în Germania. *Dacoromania* are un extras: „Revista Periodicelor Româneşti." În articolul-program, Sextil Puşcariu indică drept principal obiectiv al Muzeului „strângerea şi prelucrarea ştiinţifică a materialului lexical al limbii române din toate timpurile şi din toate regiunile locuite de români", în vederea alcătuirii *Dicţionarului limbii române*. Colaborează, alături de Sextil Puşcariu, Al. Procopovici, Vasile Bogrea, Th. Capidan, Emil Petrovici, G. Giuglea, Silviu Dragomir, Nicolae Drăganu, Constantin Lacea, Sever Pop, Ştefan Paşca, Ion Muşlea, N. Georgescu–Tistu, Dimitrie Macrea, Ion Pătruţ, Romulus Todoran, Carlo Tagliavini, Leo Spitzer, W. Meyer-Lübke ş.a.

1920 – e înfiinţată la Cluj cea mai mare tipografie maghiară: Minerva.

1920 – e înfiinţată de Consiliul Dirigent **Opera Română din Cluj**. Director: D. Popovici Bayreuth. Membri în conducere: Lia Pop, Constantin Pavel, Elena Roman; alţi membri: Egizzio Massini, Victor Eftimiu, Nicolae Bănescu (1927).

1920, august – ia fiinţă **Fondul „Gh. Lazăr" – Casa Învăţătorului –** Continuă activitatea Societăţii Fundaţiunea Învăţătorilor „Gheorghe Lazăr". Societatea a ridicat un bust lui Gheorghe Lazăr în faţa Casei Învăţătorului, la 1924.

1920-1922 – apare la Cluj *Voinţa – Socială. Economică. Politică*. Redactor responsa-

bil: Iustin Ilieşiu. Colaboratori: Lucian Blaga, Ioan Lupaş, Cezar Petrescu, Emanoil Bucuţa, Silviu Dragomir, Emil Haţieganu. Redacţia: str. Regele Ferdinand nr. 38.

1920 – apare la Dej şi Cluj *Neue Judische Presse* [Presa nouă idiş]. Cu subtitlul în limba română: Organ cultural pentru ortodoximea izraelită. Redactor responsabil: M. J. Ruhin. Tipografia Weinstein & Friedman, Cluj.

1920, 4 ianuarie – e fondată **Societatea filarmonică „Gheorghe Dima" Cluj,** în casa prof. univ. dr. Gheorghe Giuglea, str. Regina Maria (azi B-dul Eroilor), nr. 49. În comitet: Gheorghe Dima, Nicolae Giuglea, Victor Papilian, Emil Şotropa, Iustin Cloşca Iuga, Camil Negrea, Gheorghe Vâlsan, Ilie Sibianu (director al secţiunii muzicale). Membri fondatori şi: dr. Vasile Başiotă, Emil Panaitescu, dr. Octavian Beu, dr. Al. Miletici, Zeno Vancea, Eugen Cuteanu, dr. Amos Frâncu, dr. Elie Dăianu ş.a. În 1925, preşedinte era dr. Elie Dăianu.

1920-1923 – apare la Cluj revista *Lumina femeii.* Director Sanda I. Mateiu. Redacţia: str. Eminescu nr. 13. Colaborează Livia Hulea-Rebreanu (sora lui Liviu Rebreanu), Ada Umbră, Ecaterina Pitiş, Lucian Blaga, Emanoil Bucuţa, Ion Agârbiceanu, Ioan Lupaş, Dariu Pop.

1920 – e înfiinţată **Direcţia Arhivelor Statului –** de către Consiliul Dirigent (director Zenovie Pâclişanu). În comisia pentru „organizarea Arhivelor Statului din Transilvania", cu sediul la Cluj, au fost numiţi, în 1921-1922: Alexandru Lapedatu (preşedinte), Constantin Daicoviciu (secretar), Sextil Puşcariu, Ioan Lupaş, Silviu Dragomir, Ioan Ursu, Albert Berger şi Iulian Marţian. Comisia a numit director la 1 octombrie 1922, pe dr. Ştefan Meteş, în urma demisiei lui Zenovie Pâclişanu.

1920-1922 – apare la Cluj **Anuarul comitetului studentelor** al Universităţii din Cluj, la Întreprinderea de Arte Grafice Cosânzeana, str. Universităţii nr. 3. Red: Gh. Bogdan Duică (preşedintele Comitetului), I. Paul (vicepreşedinte), O. Ghibu, N. Ghiulea, I. Lupaş, Victor Papilian, Florian Ştefănescu-Goangă ş.a.

1920, 23 noiembrie **–** ia fiinţă **Uniunea Naţională Evreiască din Ardeal –** Hitachduth Leumith Jehudit Sebitransilvania (Histadruth Zionith) – Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség (Cionista Szervezet). Sediul: Cluj, str. Ion Raţiu, nr. 3. Preşedinte, în 1921-1928: dr. Theodor Fischer; secretar general: Mendel Francisc. Preşedinte în 1937: dr. Iosif Fischer, avocat în Cluj; preşedinte activ: Reiter Carol.

1921 – ia fiinţă **Gruparea femeilor române din Cluj** (ortodoxe). Preşedintă de onoare: Elena Popescu-Voiteşti; preşedintă: Zina Moroianu; vicepreşedintă: Sofia Şt. Meteş (care va deveni preşedintă în 1934), Flora Dragomir, Olimpia Bârsan, Maria Bariţiu, Mărioara Şerban. În 1934, membri erau şi Raluca Ripan, Letiţia Ghidionescu, Lia Gociman, Eugenia Mehedinţi, Lucia Ionescu ş.a.

1921-1944 – apare la Cluj (condusă de Cezar Petrescu şi D.I. Cucu), apoi, din 1922, la Bucureşti (dir. Nichifor Crainic), revista *Gândirea*. *Literară-Artistică-Socială*. Colaborează Blaga, Arghezi, Vinea, Vianu, Camil Petrescu, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Ion Marin Sadoveanu, Al. O. Teodoreanu, Pamfil Şeicaru.etc. Redacţia la Cluj: Calea Regele Ferdinand nr. 38, dar şi în clădirea Hotelului Continental (New-York). Editorialul primului număr, *Cuvinte pentru drum*, spune: „Nu ne-am strâns laolaltă să fim tari ca turmă. Pe drumul «Gândirii» fatal fiecare e răzleţ şi izolat. Drumul e deschis – altul pentru fiecare."

1921 – ia fiinţă Biblioteca populară (de pe lângă Biblioteca Universitară) din Cluj.

1921, iulie – ia fiinţă **Uniunea Maghiară din Transilvania**. Preşedinte Jósika Samu, secretar Kós Károly. E suspendată de autorităţile române, dar autorizată din nou anul

următor, în timpul alegerilor.

1921 – ia fiinţă **Societatea Schlaraffia „Claudiopolis" Cluj** pentru cultivarea artei şi umorului. În 1925, din conducere făceau parte: Ionel Crişan, actor şi profesor, dr. Ioan Băleanu, avocat, dr. Valeriu L. Bologa, medic, Frederic Theil, comerciant, dr. Iustin Cloşca Iuga, avocat, dr. Alexandru Pop, avocat, Dionisie Bălosu şi Romulus Pop, ingineri.

1921-1965 – apare *Anuarul Universităţii* din Cluj. Directori: Gh. Bogdan-Duică, Emil Haţieganu, Emil Racoviţă, Iuliu Haţieganu, N. Drăganu.

1921-1922 – apare la Cluj *Gazeta Ardealului*. Ziar de dimineaţă. Colaboratori: Gib Mihăescu, Cincinat Pavelescu, Alice Călugăru, I.A. Bassarabescu, O. Goga. Redacţia: Piaţa Unirii nr. 4.

1921 – apare la Cluj *Almanahul „Înfrăţirea".* Colaboratori: Liviu Rebreanu, M. Sorbul ş.a.

1921-1944 – *Magyar Nép* [Popor maghiar] – Săptămânal ilustrat, politic, economic şi literar artistic apărut cu sprijinul tipografiei Minerva S.A. Cluj. Redactor şef: Gyallay Domokos (până în 1940), Dávid Iván (din 1941). Redacţia: str. Regina Maria nr. 35.

1921-1944 – apare la Cluj *Pásztortűz* [Focul păstorului], săptămânal literar, artistic şi social politic. Continuă sub denumirea *Erdélyi Szemle* [Revista ardeleană]. Redactori: Reményik Sándor, Nyírő József, György Lajos. Redacţia: str. Regina Maria nr. 35 (în 1924) şi str. Baron L. Pop nr. 5 (1939).

1921-1931 – apare la Cluj *Cultura poporului*, Gazeta Societăţii „Cultura poporului". Director N. Petala. Colaboratori: M. Dragomirescu, Ion Pillat, D. Botez etc.. Redacţia şi administraţia: str. Dorobanţilor nr. 11. Într-un cuvânt de salut, Octavian Goga scrie: „Drepturi şi pâine nu sunt de ajuns, trebuie şi «Cultura poporului», căci altfel drepturile celor săraci cu duhul nu sunt decât pentru împărăţia cerurilor, iar pâinea lor, de când lumea, o mănâncă alţii…".

1921-1923 – apare la Cluj revista *Evoluţia*. *Literară, Artistică, Socială*. Revista bibliofililor şi a cărturarilor. Director dr. Al. Mureşian. Colab.: A. Cotruş, Vl. Streinu, E. Isac, I. Agârbiceanu, N. Drăgan etc. Scopul revistei: „răspândirea operelor de artă: poezie, roman, teatru, ştiinţă, cronici de interes social, traduceri din toate limbile, copii după tablourile pictorilor noştri şi după frumuseţile naturale ale teritoriului românesc". mnate câteva aniversări şi comemorări (Dante, Rabelais, Petőfi, Flaubert, Molière).

1921-1922 – Liviu Rebreanu şi Ion Minulescu publică la Bucureşti, lunar, magazinul literar *Cetiţi-mă!*

1922 – ia fiinţă **Asociaţia Ardeleană „Cercul Ronsard" Cluj**, pentru „Răspândirea limbei şi culturii franceze". În 1925, din conducere făceau parte: Emil G. Racoviţă, Nicolae Bănescu, Iuliu Haţieganu, Kiss Mor, I. Augier, G. Oprescu, Aurel Esca, Izsó Diamant, Octvian Felecan, Silvia Comşa, Sofia Anastasiu, Maria Călugăreanu, Olivia Deleu, Zina Moroianu, Berta Jennel ş.a.

1922 – sub mandatul lui Corneliu Moldovanu, **Societatea Scriitorilor Români** acordă pensii scriitorilor sau urmaşilor lor.

1922 – ia fiinţă **Tipografia Naţională S.A.** Cluj. Preşedinte: Iuliu Maniu; vicepreşedinte: dr. Aurel Socol; membri: Ion Agârbiceanu, dr. Silviu Dragomir, dr. Emil Haţieganu; comisia de cenzori: dr. Simion Tămaşiu, dr. Simion Nemeş, ing. I. F. Negruţiu.

1922,11 iunie – sub mandatul aceluiaşi Corneliu Moldovanu, **Societatea Scriitorilor Români** anunţă instituirea ***Premiilor SSR.*** Până în 1945, Societatea Scriitorilor Ro-

mâni a acordat 151 de premii, la 120 scriitori, printre care şi 7 femei: Hortensia Papadat-Bengescu, Otilia Cazimir, Laura Dragomirescu, Ruxandra Levente, Maria Banuş, Claudia Millian şi Henriette Yvonne Stahl.

1922 – se editează ilustrate cu figurile celor mai de seamă scriitori ai vremii, prin editura „Cartea Românească". SSR primeşte 10% din încasări, pentru proiectata Casă a Scriitorilor.

1922-1940; 1945-1948 – apare la Cluj *Administraţia* – Gazeta oficială a oraşului Cluj. Foaie specializată pentru interesele sociale, financiare şi culturale ale administraţiei comunale. Apare de două ori pe lună. Redactor responsabil dr. Emil A. Dandea. Redacţia: str. Regina Maria (azi Eroilor) nr. 2 (1925).

1922 – apare la Cluj *Május* [Mai], revistă literară culturală de critică şi economică. Redactor: Sípos Iván.

1922-1934 – apare *Graphik Union*. Organul oficios al Uniunei Patronilor Tipografi şi al şefilor de Branşe similare din Ardeal şi Banat – Ediţie trilingvă: română, maghiară şi germană. Redactor: Dózsa András. Redacţia şi administraţia: str. Iorga nr. 2 (în 1922).

1922 – apare la Cluj *Lumea Universitară* – Revistă culturală bilunară. Fondator: Centrul studenţesc „Petru Maior". Redacţia şi administraţia: str. Avram Iancu nr. 11. Colaborează: Lucian Blaga, Ilie Dăianu, G. Bogdan-Duică, Onisifor Ghibu, Ioan Lupaş, Al. Ciura, Al. Bogdan, Sextil Puşcariu, Petre Grimm, V. Bărbat, Liviu Rusu.

1922-1923 – apare la Cluj revista româno-maghiară *Culisele*/*A Kulissza*. Revistă bilunară ilustrată de teatru, muzică, artă. Director: Leonard Paukerov. Redacţia şi administraţia: Piaţa Unirii nr. 5. Redactor pentru partea maghiară: Kádár Imre.

1923 – ia fiinţă **Reuniunea Germanilor din Cluj** cu scopul de „a aduna germanii din Cluj", a cultiva şi promova limba şi simţul german, sociabilitatea, cultura şi arta germană. Preşedinte: dr. Rudolf Schuller, avocat în Cluj. Membri: dr. Kisch Gustav şi soţia sa, dr. Herman Müller, dr. Iosef Kauntz ş.a.

1923 – ia fiinţă la Cluj **Societatea Culturală „Someşana"** cu scopul de „a propaga cultura la poporul român din judeţele Solnoc-Dobâca şi Cojocna". Preşedinte: Cornel Mureş (Drept); vicepreşedinte: dr. Emil Forna (Medicină); membri: Teofil Bugnariu (Litere, bibliotecar), Traian Rebreanu (Drept), Ioan Olteanu (Medicină), Leon Prodan (Medicină) ş.a.

1923 – şezători literare ale **Societăţii Scriitorilor Români** sunt organizate la Cluj, Oradea, Satu Mare, Aiud, Blaj, Alba-Iulia, Deva, Arad, Timişoara, Lugoj, Caransebeş, Hunedoara, Sibiu, Braşov şi Sighişoara. Despre şezătoarea de la Oradea, revista *Cele Trei Crişuri* notează: „Victor Eftimiu şi Zaharia Bârsan au fost asurzitor aplaudaţi şi rechemaţi de publicul entuziast, care nu mai avea loc în sală".

1923 – Ministerul Cultelor şi Artelor instituie Premiul Naţional pentru Literatură. Primii laureaţi au fost Mihail Sadoveanu, pentru proză, Octavian Goga, pentru poezie şi G. Bogdan-Duică, pentru critică şi istoriografie literară.

1923, 15 iunie – e promulgată *Legea asupra proprietăţii literare şi artistice*: *„1 – Drepturile de proprietate literară şi artistică sunt garantate în România fără îndeplinirea nici unei formalităţi; 2 – Autorii de tot felul de scrieri literare sau ştiinţifice, compozitorii, pictorii, sculptorii se vor bucura, pe tot timpul vieţii lor, ca de o proprietate a lor, de dreptul exclusiv de a le publica, a le exporta, a le vinde, dărui [...]".*

1923 – e înfiinţat **Muzeul Etnografic al Transilvaniei.** Primul director: Romulus Vuia. Sediul în 1925: Piaţa Mihai Viteazul (clădire azi demolată), apoi în Parcul Central şi din

1958 în actuala clădire din str. Memorandului, nr. 21 (fostă Reduta). Secţia în aer liber din pădurea Hoia a fost înfiinţată în 1929.

1923-1924 – apare la Satu Mare revista de cultură *Icoane maramureşene* (director: G.M. Zamfirescu). În articolul programatic, se spune: „Odată cu primul pas, gândul ne zboară spre voi, tineri intelectuali ai părţilor crişene şi maramureşene. Trăiţi şi duceţi pe umeri – alături de noi – povara acestor vremi neguroase."

1923,17 iunie – Corneliu Moldovanu, pe atunci preşedinte al **Societăţii Scriitorilor Români**, conchide: *„Scriitorii noştri porniţi pe apostolat, luând contact cu minorităţile, cu scriitorii, cu ziariştii, cu artiştii maghiari, au izbutit să se facă cunoscuţi şi stimaţi, au deschis o punte de conlucrare pentru o operă constructivă; au fost deci purtătorii de cuvânt ai unei politici culturale de înfrăţire – au dres ce au stricat politicienii".*

1923 – ia fiinţă Secţia **PEN**-clubului pentru România din îndemnul lui Marcu Beza, care participă, alături de I.Al. Brătescu-Voineşti, la adunarea generală de la Stratford, Anglia.

1923 – apare la Cluj *Conştiinţa românească* – Organul oficial de Propagandă pentru solidaritatea naţională şi socială a Românilor. Săptămânal. Colaboratori: V. Bogrea, S. Puşcariu, N. Iorga, I. Lupaş, N. Drăganu, Th. Capidan. Redacţia şi administraţia: Piaţa Cuza Vodă nr. 7.

1924-1940 – apare la Cluj şi Bucureşti (1940-1945) *Societatea de mâine* – Revistă săptămânală pentru probleme sociale şi ecologice. Editor: Ion Clopoţel. Colaboratori: D. Gusti, Ion Lupaş, Sextil Puşcariu, Liviu Rusu, Onisifor Ghibu, C. Rădulescu-Motru, Ştefan Pascu, N. Bagdasar, Ion Muşlea, Vasile Bogrea, Mihail Straje, Izabela Sadoveanu, Ion Pas, Mircea Florian, O. Goga, Tudor Vianu. Redacţia: str. Baba Novac nr. 5 (în 1924) şi Piaţa Unirii nr. 8 (în 1927).

1924-1931 – apare la Cluj *Acţiunea Românească.* Redactor responsabil: dr. Valeriu Pop. Secretar de redacţie: Ioan Istrate. E continuată în 1925 de *Calendarul românesc*, apoi de *România întregită*.

1924 – ia fiinţă la Cluj **Extensiunea Universitară.** Sediul: Cluj, str. Regală (azi Republicii), nr. 11. Preşedinte: Virgil Bărbat; membri: Florian Ştefănescu-Goangă, Nicolae Drăganu, Sextil Puşcariu, Silviu Dragomir, Dimitrie Călugăreanu, Alexandru Borza, Mihai Botez, Iuliu Moldovan, Camil Negrea, Vasile Bogrea şi Ioan Paul.

1924 – apare la Cluj revista *Cultura*. Ştiinţe, Litere, Arte. Director Sextil Puşcariu. Redactori: Valeriu Bologa, Lucian Blaga. Colaboratori Octavian Goga, N. Iorga, I. Lupaş, C. Daicoviciu, Karácsony János, Franyó Zoltán, Yves Auger etc. Redacţia: str. Memorandului nr. 22.

1924 – e fondată la Cluj **Breasla Artelor Frumoase din Ardeal –** Erdélyi Szépmíves Céh, de către şase scriitori: Kádár Imre, Kós Károly, Ligeti Ernő, Nyírő József, Paál Árpád şi Zágoni István. Societate pentru editarea cărţilor literare, având în frunte scriitori de la revista *Helikon*.

1924 – e fondat la Cluj **Cercul Italo-Român „George Coşbuc"** pentru „dezvoltarea şi consolidarea legăturilor culturale şi economice între cele două ţări surori Italia şi România". Preşedinte: dr. Adrian Ostrogovich; vicepreşedinţi: dr. Gheorghe Giuglea şi dr. Gianndomenico Serra; secretar: dr. Virgil Stanciu; membri: dr. Nicolae Bănescu, dr. Virgil Bărbat, dr. Valeriu Bologa, dr. Alexandru Borza, dr. D. Călugăreanu, dr. Angelio Carmillio, Yves Augier, dr. Vasile Bogrea, Petre Grimn, Gheorghe Moroianu, dr. Valer Pop, dr. Ioan Popescu Voiteşti, dr. Sextil Puşcariu, dr. Florian Ştefănescu-Goangă, dr. Gheorghe Vâlsan, Constantin Sudeţeanu, dr. Aurel Negru ş.a.

1924-1929 – apare la Cluj *Erdélyi Irodalmi Szemle* [Revista literară ardeleană]. Colaboratori: dr. Bíró Vencel, Bitay Árpád, dr. Budai Árpád, dr. Csűry Bálint, dr. György Lajos, dr. Hirschler József, Kelemen Lajos, dr. Kristóf György, Reményik Sándor, dr. Tavasszy Sándor ş.a. Redacţia şi administraţia: la Colegiul Unitarian, respectiv în str. Baron Ladislau Pop (azi Brassai) nr. 5.

1924-1939 – apare la Braşov revista literară germană *Klingsor*.

1925, 17 iunie – Liviu Rebreanu e ales **preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români**. Va fi reales de şapte ori.

1925, 19 februarie – se constituie **SOCIETATEA SCRIITOARELOR**, la iniţiativa Adelei Xenopol (*Noi ne-am afirmat ca talent şi suntem egale scriitorilor, deci nu vom înceta să luptăm pentru dreptatea cauzei noastre. La merit egal, drept egal*). Lista fondatoarelor numără 26 de scriitoare şi de publiciste, între care şi patru membre ale Societăţii Scriitorilor Români: Isabela Sadoveanu, Constanţa Hodoş, Natalia Negru şi Sofia Nădejde.

1925 – apare la Cluj *Ex libris*. Revista bibliofililor şi a cărturarilor. Redacţia: Piaţa Unirii nr. 30.

1925-1927 – apare la Cluj *A Jövő Társadalma*. [Societatea viitorului], cu subtitlul [Revistă social-politică şi de ştiinţa societăţii] Redactor: Aradi Viktor. Interzisă în 1927 de cenzură pentru orientare comunistă. Colab: Salamon László, Victor Cheresteşiu, Kohána Mózes, Karmos Éva, Dienes László, Major Ágota (cu pseudonimul Antal Márk) ş.a.

1925 – apare la Turda revista *Fire de tort* a **Societăţii Literare Titu Maiorescu.**

1925-1931 – apare la Zalău periodicul *Meseşul*, editat de despărţământul Sălaj al Astrei. Evitând orice „colorit politic", urmăreşte să facă „educaţie cetăţenească-naţională" şi „propagandă naţională şi culturală"

1925-1927 – apare la Cluj revista *Teatrul*. Publicaţie de informare şi critică dramatică. Redactor Al. Hodoş. Colaboratori: Z. Bârsan, V. Eftimiu etc.

1925-1940 – apare la Cluj *Jóbarát* [Prieten bun]. Redacţia şi administraţia: Colegiul romano-catolic, str. Kogălniceanu nr. 2 (1926). Cu subtitlul [Revistă literară şi de ştiinţă pe seama tinerimii]. Redactor responsabil: Rózsa József.

1926-1940 – apare la Cluj revista *Korunk* [Epoca noastră]. Redactor şef: Dienes László, Gaál Gábor ş.a. Redacţia şi administraţia: str. Regală nr. 47. Reapare din 1957.

1926-1940 – apare, la Oradea, ca o continuare a publicaţiei editate de Iosif Vulcan în 1865, revista *Familia*; din martie 1926 până în februarie 1929 (seria a doua) şi din martie 1934 până în august 1940 (seria a treia). Redactor responsabil şi proprietar: G.M. Samarineanu. Vasile Cotruş scrie în *Cuvânt înainte* la numărul 1/1926 despre „luminarea şi întărirea prin cultură a acestui popor", „păstrarea la baza organizaţiunii noastre sociale a ideii naţionale, stârpirea tuturor curentelor dizolvante de stat".

1926, noiembrie – **Societatea Scriitoarelor** editează revista proprie, *Revista Scriitoarei*, în care semnează: Hortensia Papadat-Bengescu, Claudia Millian, Ticu Arhip, Agatha Grigorescu, Alice Gabrielescu, Sanda Movilă, Maria Cunţan. *Revista scriitoarelor şi scriitorilor români,* publicaţie apărută la Bucureşti, lunar, din noiembrie 1926 până în decembrie 1940 şi din ianuarie 1942 până în decembrie 1943, o are ca fondatoare pe Adela Xenopol. Revista este închinată „talentului feminin". În articolul-program *La merit egal, drept egal* se spune: „Scriitoarea nu este încă învestită cu drepturile de valoare intelectuală, ea nu se prezintă, ci se strecoară."

1926-1932 – apare la Cluj *Művészeti Szalon* [Salon cultural]. Revistă ilustrată. Redactor şef: Hirschler József. Redacţia şi administraţia: Calea Regele Ferdinand (azi Horea) nr. 64.

1926 şi 1928 – apare la Cluj *Almanahul Presei Române,* editat de Sindicatul Presei Române din Ardeal şi Banat. Colaboratori: Emil Isac, Cezar Petrescu, I. Agârbiceanu, Aron Cotruş, N. Iorga etc. Tipografia Viaţa.

1926-1929 – apare la Sighetu Marmaţiei revista *Pagini culturale,* sub redacţia lui Vasile Terente.

1926-1927 – apare la Huedin – Cluj *Glasul Moţilor* – Revistă literară, culturală, informativă. Director Sabin G. Truţia.

1926-1934 – se tipăreşte la Turda revista *Arieşul* a lui Teodor Murăşanu.

1927, 1 decembrie– 9 septembrie 1928 – apare la Abrud, săptămânal, sub direcţia lui Ioan Micu, *Glasul Moţilor*, periodic social-economic-cultural.

1927-1930 – apare la Cluj *Patria de duminică*.

1927-1940; 1940-1946; 1949 – apare la Cluj, apoi Bucureşti *Realitatea ilustrată – sau lucrurile aşa cum le vedem cu ochii*. Colaboratori: M. Sadoveanu, Gh. Brăescu, F. Aderca, Sorana Gurian, Victor Eftimiu, F. Aderca, Ion Pas, Gala Galaction, Tudor Arghezi, F. Brunea-Fox, Oscar Lemnaru.

1927-1932; 1945-1946 – apare la Cluj *Naţiunea* – Ziar independent. Colaboratori: G. Bogdan Duică, N. Mărgineanu, E. Panaitescu.

1927-1937 – apare la Cluj *Glasul Ardealului*. Foaie săptămânală pentru popor. Redactor: dr. Octavian Buzea. Redacţia: str. Regina Maria (azi Eroilor) nr. 6.

1927-1928 – apare la Cluj *Cultura neamului*. Director: Constantin Cehan-Racoviţă. Redacţia şi administraţia: str. Kogălniceanu nr. 7.

1927-1928 – apare la Cluj revista *Ardealul teatral şi artistic*. Condusă de Victor Eftimiu. Colaboratori: Victor Eftimiu, Al. Hodoş, N. Bretan, N. Ghiulea. Redacţia: str. Regina Maria (azi Eroilor) nr. 37. **În** *Cuvânt înainte*, Victor Eftimiu scrie: „Cu gând senin pornim la drum, cu dorul ca ai noştri să-şi cunoască luminătorii, iar cei de lângă noi, concetăţenii de altă limbă, să ne cunoască, să ne înţeleagă şi să ne iubească pentru sufletul şi arta noastră, luminoase şi prietenoase."

1927-1936 – apare la Cluj cotidianul *Naţiunea* care face şi o „întinsă propagandă pentru îndrăgirea cititului". Prim-redactor: Corneliu I. Codarcea. Colaborează Liviu Rusu, Al. Lapedatu, C. Argetoianu, Gh. I. Brătianu, Virgil Bărbat, Sextil Puşcariu, Al. Ciura, Victor Papilian, Izabela Sadoveanu.

1927-1937 – apare la Sighet *Astra Maramureşului*, organ al ASTREI. Redactori V. Ilea şi V. Bergheanu.

1927 – se constituie **Asociaţia Ziariştior din Ardeal şi Banat.**

1928, 24 februarie – se inaugurează sediul din strada Academiei al **Societăţii Scriitorilor Români**, Liviu Rebreanu – pe atunci preşedinte pentru a treia oară – mărturisea: „*Cu adâncă emoţie şi bucurie, văd, în fine, înfăptuit un vis care a trăit în imaginaţia scriitorilor douăzeci de ani. Prin inaugurarea de azi s-au făcut primii paşi spre o situaţie mai bună şi speranţe frumoase zâmbesc în viitor scriitorilor români".*

1928-1939; 1940-1944 – apare la Cluj *Erdélyi Helikon* [Heliconul ardelean]. Redactor şef: Kisbán Miklós. Redactori: Áprily Lajos, Kuncz Aladár. Revistă literară a Societăţii Artelor Frumoase din Ardeal (Erdélyi Szépmíves Céh). Redacţia şi administraţia: str.

Brătianu nr. 22, etc. I.

1928 – apare la Cluj *Decameron – muzical – artistic – literar*. Redactor: Szigethy József.

1928 – ia ființă la Cluj Societatea **Magyar Népkönyvtár** (Societatea Bibliotecii Populare Maghiare), sub auspiciile ziarului *Magyar Nép*.

1928-1944 – apare la Cluj *Kiáltó Szó* [Cuvânt strigător]. Redactori: Nagy Géza şi Tavaszy Sándor, ulterior doar Tavaszy Sándor. Revistă de filologie, sociologie, istorie, literatură, critică de artă.

1929, ianuarie – revista scriitoarelor apare cu titlul *Revista scriitoarelor şi scriitorilor români*, iar în comitetul de conducere: Margareta Miler-Verghi, Hortensia Papadat-Bengescu, Aida Vrioni, Claudia Millian, Ticu Arhip, Liviu Rebreanu (pe atunci preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români), Ion Peltz, Ion Pillat, Adrian Maniu. Adela Xenopol este menţionată ca fondatoare. Revista a apărut până în 1943. Au colaborat şi Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Mateiu Caragiale, Camil Petrescu şi G. Bacovia.

1929-1936 – apare la Blaj-Cluj *AGRU* (Buletinul Asociaţiunii Generale a Românilor Uniţi). Director: Ion Agârbiceanu

1929-1938 – apare la Braşov revista *Ţara Bârsei*, publicaţie a ASTREI.

1929, 9 iunie – se înfiinţează, la Cluj, **Uniunea Librarilor şi Papetarilor din Ardeal şi Banat**. Preşedinţi: T. Huber, de la Editura Cartea Românească din Cluj, dr. Francisc Dabó (firma Lepage, Cluj) şi Ottó Herzog (Krafft & Drotleff, din Sibiu), secretar fiind ales dr. Szeghő Imre. Preşedinte al Secţiei de librării a fost desemnat Gh. N. Ciurcu din Braşov, secondat de doi vicepreşedinţi: Révész Béla, din Târgu-Mureş, şi Emanuel Vidor, din Oradea. Preşedinte al Secţiei de papetărie a fost ales Móritz Bernát din Cluj, ajutat de vicepreşedintele Johann Bratu din Sibiu, casier fiind Bernhard Boros din Cluj. Între „controlori" (comisia de cenzori) se număra şi Romulus Cioflec din Cluj. Printre librăriile înscrise, din Cluj sunt amintite, pe lista celor româneşti: Universul, Romulus Cioflec, G. Onişor, Ardealul, Minerva etc.

1929, 12 septembrie – apare, la Cluj, revista *Librarul. A könyvkereskedő*, ca organ al Uniunii Librarilor şi Papetarilor din Ardeal şi Banat. Redacţia şi administraţia în Cluj-Kolozsvár-Klausenburg, cu sediul în Piaţa Unirei, 12. Secretar dr. Szeghő Imre, iar redactor responsabil – Veress Miklós. Telefonul redacţiei este … 596!! Publicaţia (au apărut patru numere) are articole scrise în trei limbi (română, maghiară şi germană).

1929, 1 octombrie **–** 21 ianuarie 1938 – apare la Sighet, *Acţiunea Maramurăşană,* publicaţie bilunară. Director: Ilie Lazăr.

1929-1930 – apare la Cluj *Utopia*. Colaboratori: O. Jianu, C. Buzdugan. Redacţia: str. Bob nr. 2.

1930 – Victor Papilian întemeiază la Cluj un **Cenaclu literar**. Pe lângă acesta, va apărea revista *Darul vremii*.

1930 – apare la Cluj revista *Darul vremii*. Redactor responsabil: I. Muntean. Redacţia şi administraţia: str. Stroescu nr. 18. Colaboratori: I. Chinezu, I. Agârbiceanu, Iustin Ilieşiu, Şt. Bezdechi, Pavel Dan, Victor Papilian, Ion Breazu, Lucian Blaga, Al. Ciura ş.a. Ion Chinezu scrie: „Bilanţul Ardealului nu ni se pare deficitar. Blaga este crainicul generaţiei ce se ridică şi pe care o visăm de un românism uşurat de balastul comparaţiilor tulburătoare, paralizante, ridicată deasupra «vegetativului etnografic», în regiunea unde acest etnografic sentimental va căpăta rezistenţa şi mlădierea de oţel a ideii."

1930-1939 – apare la Cluj, apoi la Bucureşti (1943-1944) *Sympozion* – Revistă de

cultură. Redactori: A. Pora, N. Găgescu. Colaboratori: Şt. Bezdechi, D.D. Roşca, Tiberiu Morariu, Ion Georgescu ş.a. Redacţia: str. Vânătorilor nr. 18. La Bucureşti, grupul redacţional este alcătuit din Nicolae Găgescu, Constantin Micu, Dumitru Isac, Romulus Vulcănescu, Mihai Isbăşescu, Viorica Vlădescu şi Florian Nicolau (secretar de redacţie).

1930-1931 – apare la Cluj *Ardealul tânăr*. Revistă bilunară de ideologie democratică. Dir. V.V. Tilea. Colab.: Aron Cotruş, Ion Breazu etc. Redacţia: str. Regina Maria (azi Eroilor) nr. 36. În Articolul-program, se vorbeşte despre „cultivarea conştientă a naţionalismului organic, singura îndreptăţită să disciplineze armonios toate eforturile, toate aspiraţiile noastre".

1930-1940 – apare la Cluj *Barátság* [Prietenie]. Revistă socială, literară şi culturală. Redactor responsabil: Nagy József. Redactor: Dáné Lajos.

1931– apare la Cluj revista *Drumul Nou.* Director Sextil Puşcariu. Redacţia şi administraţia: str. Memorandului nr. 22.

1931 – se înfiinţează la Cluj **Liga pentru Ajutorarea Intelectualilor din România.** Sediul: str. Regina Maria (azi b-dul Eroilor), nr. 10. Preşedinte: Alexandru Pop, directorul Academiei de Arte Frumoase din Cluj; director: Andrei Octavian Şireagu; casier: Alexandru Fischer.

1931 – **Societatea Scriitorilor Români** numără 141 membri.

1931 – **Societatea Scriitorilor Români** deschide două cinematografe – unul la Braşov şi altul la Arad.

1931-1933 – apare la Braşov revista *Braşovul literar şi artistic*, condusă de Cincinat Pavelescu. Programul precizează: „Originalitatea noastră va consta în faptul aproape unic de a încerca să fim, în masa revistelor româneşti apărute în ultimii ani, o adevărată revistă de regiune."

1931-1932 – apare la Cluj *Színház és mozi* [Teatru şi cinematograf]. Redactor şef: Polonyi Albert. Proprietar: Teatrul Maghiar.

1932, 21 februarie – Corneliu Moldovanu e ales preşedinte al **Societăţii Scriitorilor Români**. SSR are 182 membri.

1932 – ia fiinţă la Cluj **ASOCIAŢIA TINERILOR SCRIITORI ARDELENI.** Printre fondatori: Ioan Th. Ilea, C.S. Anderco, V. Beneş, Florica Ciura, Ion Moldovanu, Aurel şi Emil Zegreanu etc. I se alătură **Societatea scriitorilor români independenţi.** Activitatea lor e consemnată elogios în *Azi* (revista lui Zaharia Stancu) şi în *Viaţa literară* a lui I. Valerian. Priorităţi: difuzarea cărţilor şi a revistelor şi înfiinţarea unei edituri proprii. Organizează festivaluri literare la Cluj, Turda, Dej, Gherla, Gârbou etc.

1932 – e fondată Orchestra filarmonică de concert Cluj **–** *Kolozvári Koncert-Szalonzenekar* (societate culturală maghiară), „pentru îngrijirea şi dezvoltarea culturii muzicale, a spiritului societar, a idealismului" etc. În 1932, preşedinte era dr. Kiss Béla.

1932 – apare la Cluj *Tangenta,* revistă de stânga, avangardistă. Director: Petre Nistor. Redacţia: str. Paul Chinezu nr. 3.

1932, 20 februarie – Liviu Rebreanu editează la Bucureşti *România literară* (până în 1934). Colaborează: Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Eugen Ionescu, G. Călinescu, I. Minulescu, E. Jebeleanu, R. Boureanu etc.

1932 – apare *A Hír* [Ştirea], cu subtitlul [Cotidian de politică independentă progresistă], de orientare antifascistă. Red: Halász József. Colab: Nagy István, Gerő Sándor.

1932-1934 – apare la Focşani, apoi la Cluj *Ausonia* – Caiete trimestriale de poezie italiană. (5 nr.) Redactor Pimen Constantinescu.

1932-1934 – apare la Sibiu *Provincia literară. Revistă de literatură, critică şi artă*. Se doreşte „trezirea tineretului din provincie", prin conferinţele Grupării Intelectuale „Thesis", din care fac parte Al. Dima, I. Popescu-Sibiu, Horia Petra-Petrescu, Pimen Constantinescu. Aici conferenţiază şi Emil Cioran despre *Experienţa eternităţii*.

1932-1935 – apare la Cluj *Hyperion* – Revistă literară şi artistică. Director: C. Argintaru. Colaboratori: Zaharia Bârsan, Şt. Bezdechi, G. Bogdan-Duică. Redacţia: Calea Dorobanţilor nr. 60.

1932 – apare la Cluj *O lume nouă* (2 numere). Redactor responsabil: Zaharia Pop. Colaboratori: Ion Vlasiu, I. Th. Ilea, G. Sbârcea.

1932-1935 – apare la Sighet, lunar, *Crainicul Maramureşului*. Redactor responsabil Gh. Nişoreanu. Poezia lui Aron Cotruş *Către plugari* ţine loc de articol-program.

1932-1940 – apare la Sighet *Graiul Maramureşului*, organ al Asociaţiei Presei din Maramureş, director fiind Tănase Puşcă, iar secretar de redacţie, Mihail Bologa.

1932-1941 – apare la Cluj, în 1941 la Sibiu, *Gazeta ilustrată*. Literatură, politică, economică, socială. Director: Petru Borteş. Colaboratori: I. Agârbiceanu, C. Daicoviciu, Ioan Breazu. Alex. Borza, Şt. Meteş, D. Sbârcea. Redacţia: str. Regina Maria (azi Eroilor) nr. 36. În articolul-program, se dezvăluie intenţia de a fi prezentate „în nenumărate imagini bogăţia de port, de obiceiuri şi datini ale poporului român, evenimente şi actualităţi din ţară şi străinătate".

1933 – ia fiinţă **Asociaţia Colaboratorilor „Revistei Ardelene"** (ACRA) (maghiară) fondată cu scopul de a edita şi sprijini „Revista Ardeleană", pentru propagarea culturii, literaturii, ştiinţelor şi artelor, ţinând seama de interesele culturale ardelene etc. Preşedinte: dr. Bartha Ignát. Membri: dr. Kiss Alexa, S. Nagy László, Walter Gyula, Kibédi Sándor, dr. Jancsó Elemér, dr. Vas András, Havas Béla, Marton Lili, Ács Ferenc etc.

1933 – au loc, sub egida **Societăţii Scriitorilor Români,** conferinţe urmate de „citiri din opere" de către scriitorii: Ion Minulescu, I.A. Bassarabescu, Al. Cazaban, Cincinat Pavelescu, Al. Ciurezu, George Gregorian la Oradea, la Timişoara, la Târgu-Mureş.

1933 – ia fiinţă la Cluj **Societatea literară maghiară ardeleană** (Erdélyi Irodalmi Társaság. Preşedinte: Dózsa Endre; secretar general: Nyírő József; secretar: Walter Gyula.

1933-1940 – apare la Cluj şi Cluj-Sibiu (1944-1945) *România nouă* – Ziar politic independent. Director: Zaharia Boilă, V. Iancu. Colaboratori: Lucian Blaga, Şt. Pascu, N. Carandino, Şt. Aug. Doinaş. Redacţia: str. Iuliu Maniu nr. 2.

1933 – ia fiinţă **Asociaţia literară, ştiinţifică, artistică şi culturală a colaboratorilor şi prietenilor revistei Erdélyi Szemle** (Revista Ardeleană) **–** Az Erdélyi Szemle Munkatársainak és Barátainak Irodalmi, Tudományos, Művelődési Egyesülete – ESZME. Cunoscută şi sub denumirea Societatea Erdélyi Szemle – Erdélyi Szemle Társaság (asociaţie culturală maghiară). A activat până în 1938.

1933 – apare la Cluj, un număr, *Herald* – Revistă avangardistă. Colaborator: Ion Vlasiu.

1933-1934 – apare la Brad, apoi la Turda săptămânalul *Abecedar*, condus de Emil Giurgiuca şi George Boldea, Pavel Dan, Mihai Beniuc. Semnează Aron Cotruş, Radu Gyr, Lucian Blaga, Eugen Jebeleanu, Emil Isac, Ştefan Baciu, Nicu Caranica, Victor Papilian, Gabriel Pamfil.

1933-1934 – apare la Cluj *Írjatok* [Scrieţi!], Gazetă literară comunistă. Redactori: Nagy István şi Józsa Béla.

1933-1939 – apare la Mediaş revista *Lanuri.* Colaborează: Radu Stanca, Ion Pillat, Emil Isac, Victor Papilian, Radu Gyr, Al. T. Stamatiad, George Popa, Ion Th. Ilea, Virgil Carianopol, Ştefan Baciu, Aron Cotruş, Emil Isac, Horia Petra-Petrescu, Paul Constant.

1933-1940 – apare la Cluj *Gând românesc*, revistă de cultură editată de ASTRA şi condusă de Ion Chinezu. Colaboratori: Emil Giurgiuca, Pavel Dan, I. Agârbiceanu, Edgar Papu, Al. Dima, Lucian Blaga, Tudor Vianu, D.D. Roşca, E. Petrovici, Eugeniu Sperantia, H. Jacquier, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Victor Iancu, Ovidiu Papadima. Redacţia: Calea Moţilor nr. 76. În *Cuvânt înainte* Ion Chinezu scriei: „Rostul acestei reviste este tocmai să mobilizeze toate energiile bune ale Ardealului, să ţie mereu la suprafaţă complexul de probleme ale acestei părţi de ţară", spre a realiza „cercetarea vieţii ardelene în toate încheieturile ei".

1934 – se constituie la Cluj Comitetul Regional pentru Transilvania al **Ligii Antirevizioniste Române**. Preşedinte: Ioan Lupaş, vicepreşedinţi: Onisifor Ghibu, G. Bogdan-Duică, Iuliu Haţieganu.

1934-1939 – apare la Sibiu *Luceafărul*. *Revistă pentru propăşire culturală şi armonie socială.* Redactor: Ioan N. Ciolan.

1934-1936 – apare la Cluj revista lunară *Caleidoscop*.

1934-1943 – apare la Turda revista *Pagini literare*. Redactor: Teodor Murăşanu. Revista doreşte să păstreze un echilibru între tradiţie şi aspiraţiile fireşti ale tinereţii creatoare, deoarece „prea multe lucruri nobile şi utile au fost declarate «pur şi simplu» desuete; prea multe înnoiri nejustificate au fost decretate exigenţe; prea multe simple nimicuri au fost găsite importante... !" Publică Radu Stanca, Ştefan Aug. Doinaş, Emil Giurgiuca, Vlaicu Bârna, Virgil Carianopol, Mihai Beniuc, Emil Isac, Olga Caba, Al. Husar, Livia Rebreanu-Hulea.

1934-1944 – apare la Cluj şi Sibiu *Revue de Transylvanie* (colaborează: Silviu Dragomir, D.D. Roşca).

1934-1940 – apare la Cluj şi Sibiu (1940-1944) *Viaţa ilustrată* – Revistă de familie. Director: Nicolae Colan, episcop al Clujului. Colaboratori: O. Goga, Radu Stanca, V. Papilian.

1935-1936 – apare la Cluj *Încercări literare* – Foaie literară şi ştiinţifică.

1935-1936 – apare la Cluj *Mai Nő* [Femeia de azi], cu subtitlul [Revistă literar artistică]. Redactor responsabil: Jacky Stein.

1935 – apare la Cluj revista *Mâine* – Artă – literatură (2 numere) Directori: Vl. Zlătaru, Radu Stanca. În articolul-program se afirmă: „Deschidem coloanele acestei reviste şi chemarea noastră asemeni bătăilor de clopot s-adune pe toţi acei ce se simt vrednici de pleiada de mâine".

1936 – N. M. Condiescu e ales preşedinte al **Societăţii Scriitorilor Români**. Se organizează ***Ziua Cărţii*** la Bucureşti, în mai.

1936 – ia fiinţă **SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMÂNI DIN ARDEAL**, sub conducerea lui Victor Papilian. Societatea numără 40 de membri fondatori.

1936 – se înfiinţează la Bucureşti **Gruparea criticilor literari români**.

1936-1938 – apare la Cluj *Ofensiva Română*. Redacţia: Piaţa Unirii nr. 26.

1936-1941 – apare la Baia Mare revista *Cronica*. Redactor responsabil: Gheorghe Crişan.

1936-1945 – apare la Baia Mare revista *Nord Vestul*. Directori: Dimitrie Şeptilici, iar din 1943, Sever Stoica.

1936-1937 – apare la Târgu Mureş revista literară *Clipa*, sub conducerea lui Vasile Netea şi Balcys Valst (pseudonim al lui Ion Cismaru). Colaboratori: Horia Stanca, V. Copilu-Cheatră, N. Albu, Radu Stanca.

1937 – **Societatea Scriitorilor Români din Ardeal** organizează şezători literare la Târgu-Mureş şi Braşov. Organizator, ASTRA braşoveană, respectiv Societatea ***Tinerimea română*** din Târgu-Mureş. Citesc: Victor Papilian, Paul Constant, Octav Şuluţiu, Mihail Axente, Olimpiu Boitoş, doamna Branişte-Căliman, Teofil Bugnariu, Ştefan Baciu, Victor Iancu, Vasile Netea, V. Copilu-Cheatră, George Popa. În revista *Lanuri* se menţionează că „mulţi tineri scriitori ardeleni acuză numita societate de ermetism şi ostilitate".

1938, august – Corneliu Moldovanu a întocmit, împreună cu Ionel Teodoreanu, proiectul *Casei de Retragere şi Pensiuni a Scriitorilor*, care a devenit lege la 6 mai 1939. În linii mari, legea hotăra înfiinţarea şi organizarea Casei Scriitorilor, pe lângă Casa Centrală a Asigurărilor Sociale. **Societatea Scriitorilor Români** are 141 membri.

1938, 16 mai, apoi 1941-1942 – apare revista *Transilvania*, mai întâi la Cluj, apoi la Bucureşti, ca publicaţie a refugiaţilor din Ardealul de Nord. Directori: Al. N. Poruţiu, Victor Bilciurescu (1941), generalul Barbu Pârâianu (1942) şi Al. Bibescu. În 1942 revista are şi un supliment tipărit separat, „Câmpul muncii", al cărui redactor e Const. Chiriţă.

1938 – apare *Luceafărul* – Revistă şcolară bilunară. Liceul „Bariţiu", Cluj. Colaboratori: Dominic Stanca, Fr. Păcurariu, Petre Bucşa.

1938-1939 – apare la Cluj *Cuvânt nou*. Directori: Vasile T. Frăteanu şi Dumitru Lungu.

1939, 7 mai – N. I. Herescu e ales preşedinte al **Societăţii Scriitorilor Români**.

1939-1940 – apare la Cluj *Ţara nouă* – Îndreptar ardelenesc de gând şi faptă românească. Director: Victor Jinga. Colaboratori: T. Vianu, T. Arghezi, Radu Stanca, Liviu Rusu, Miron Radu Paraschivescu, Iosif Pervain, Emil Giurgiuca, Ion Vlasiu, Vasile Netea, Victor Eftimiu. În **a**rticolul-program, se spune: „În indestructibila comunitate naţională vom valorifica ceea ce are mai de preţ sufletul, gândirea şi energia Ardealului. Ne vom strădui ca pe vadul cuprinzător al românismului să curgă cât mai multă spiritualitate şi faptă ardelenească".

1940-1944 – apare la Cluj *Tribuna Ardealului* – Organ de afirmare a românilor din Ungaria. Redactor: Gh. Rusu. Colaboratori: Francisc Păcurariu, V. Papilian, M. Beniuc. Redacţia şi administraţia: str. Deak Ferenc (azi Eroilor) nr. 36. Într-un *Apel către cititori* se spune: „Ne împlinim o datorie când ne trudim ca din puterile noastre proprii să scoatem o gazetă românească pentru marele public românesc doritor să ştie ce se petrece în lume şi în ţară".

1941-1944 – apare la Sibiu *Luceafărul*. Redactori: Victor Papilian, Gr. Popa, Olimpiu Boitoş.

1942 – se înfiinţează la Sibiu asociaţia „***Cercul literar Octavian Goga".***

1942-43 – apare la Sibiu, apoi la Cluj, 1948, *Studii literare.* Director: D. Popovici. Colaboratori: I. Breazu, C. Daicoviciu, T. Vianu, N. Lascu.

1942 – are loc la Făgăraş ***Marea şezătoare literară a scriitorilor ardeleni***. Au parti-

cipat 17 scriitori din Ardeal şi au luat poziţie împotriva „Diktatului de la Viena” .

1943-1944 – apare la Sibiu revista *Saeculum*, condusă de Lucian Blaga. Secretar de redacţie: Zevedei Barbu Colaborează Constantin Noica, I. Negoiţescu, Radu Stanca, N. Mărgineanu, Ovidiu Drimba, Tudor Vianu, Edgar Papu, Ştefan Aug. Doinaş.

1943-1945 – apare la Bucureşti revista *Plaiuri năsăudene*.

1943-1944 – apare la Alba Iulia *Detunata*, publicaţie politică şi culturală.

1943 – se înfiinţează **Cercul literar de la Sibiu** (Ştefan Augustin Doinaş, I.D. Sârbu, Radu Enescu, Cornel Regman, Viorica Guy Marica, Ion Negoiţescu, Radu Stanca, Ovidiu Cotruş, Henry Jacquier etc.).

1944, 24 septembrie – are loc Adunarea generală a **Societăţii Scriitorilor Români** care îl alege preşedinte pe Victor Eftimiu. Din noul comitet au mai făcut parte: N.D. Cocea – vicepreşedinte; Mihail Celarianu – secretar general; Hortensia Papadat-Bengescu, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu – membri; Cezar Petrescu şi Al. Cazaban – cenzori.

1944-1949 – apare la Sibiu *România Viitoare*.

1945 – apare la Cluj ziarul *Lupta Ardealului* în care publică Ion Vlad, A.E. Baconsky, Al. Andriţoiu, Ion Horea etc.

1945, ian.-aug. – apare la Sibiu *Revista Cercului Literar*. Revistă lunară de literatură, filozofie şi artă. Redactor. I. Negoiţescu. Acesta deschide primul număr cu articolul *Perspectivă*, trimiţând la scrisoarea-manifest a Cercului Literar de la Sibiu (publicată în „Viaţa” din 13 mai 1943), declaraţie de „ataşare entuziastă la critica estetică ce descindea din Maiorescu”, exprimând şi dorinţa de a promova „un gen mai apropiat eposului, baladescul”. Publică Ştefan Aug. Doinaş, Radu Stanca, Constant Tonegaru, Ioanichie Olteanu, I.D. Sârbu, Ioana Postelnicu.

1945, 25 mai – Victor Eftimiu este reales preşedinte al **Societăţii Scriitorilor Români**, iar N.D. Cocea, vicepreşedinte. Adunarea generală a decis primirea a douăzeci de noi membri: Maria Banuş, Geo Bogza, Ury Benador, G. Călinescu, I. Călugăru, Emil Dorian, Al. Kiriţescu, Barbu Lăzăreanu, Gh. Magheru, Al. Mironescu, Dinu Nicodin, Miron Radu Paraschivescu, Dan Petraşincu, Ion Pas, Al. Rosetti, George Silviu, H. Sanielevici, Tudor Teodorescu-Branişte, Radu Tudoran şi Gh. Zane. **Societatea Scriitorilor Români** are 248 de membri, dintre care: 223 de scriitori şi 25 de scriitoare.

1945-1950 – apare la Cluj *Egység* [Împreună]. Săptămânal antifascist al evreimii ardelene. Redactor: Neumann Sándor şi, din 1946, Rózsa György. Redacţia şi administraţia: str. Apáczai Csere János nr. 26.

1945 – apare la Cluj săptămânalul cultural *Utunk*, continuat, după 1989, de revista *Helikon*

1946 – apare la Cluj *Abecedar literar*. Colaboratori: Valeriu Anania, L. Popu, V. Ilieşu, Petre Pascu, Francisc Păcurariu, Valentin Raus, Mihai Pop.

1948, 9 ianuarie – se hotărăşte constituirea **SOCIETĂŢII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA**, în locul fostei Societăţi a Scriitorilor Români. Primeşte în rândurile sale şi scriitorii de alte naţionalităţi, dar şi membrii Societăţii Autorilor Dramatici. Zaharia Stancu – preşedinte; Ion Călugăru – secretar general; Gala Galaction, N.D. Cocea, Gaal Gabor şi Al. Şahighian – vicepreşedinţi.

1949, 29 ianuarie – prin Decretul nr. 31, se înfiinţează **FONDUL LITERAR**.

1949, 25 martie – **Societatea Scriitorilor din România** fuzionează cu **Societatea**

Autorilor Dramatici şi cu **Uniunea Scriitorilor Maghiari din România**. Ia fiinţă **UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA**. Mihail Sadoveanu este ales preşedinte de onoare, iar Zaharia Stancu, preşedinte activ. La şedinţa de deschidere, în localul Institutului de Ştiinţe Juridico-Administrative, au asistat membri ai guvernului şi delegaţii scriitorilor din întreaga ţară. S-a votat noul statut. Din comitetul de conducere mai fac parte Mihai Beniuc, Al. Şahighian, M. Novicov, Eugen Jebeleanu, Liviu Bratoloveanu, Ruxandra Pallade. **Societatea Scriitorilor din România** numără 248 de scriitori – între care 25 de scriitoare.

1949 – Iau fiinţă **filiale** la **Cluj**, Iaşi, Timişoara, Târgu Mureş, Braşov. **FILIALA CLUJ a UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA** (devenită **Asociaţia Scriitorilor din Cluj,** o vreme, apoi, din 1990, iarăşi Filială) a avut de la început sediul în clădirea *Tribunei* (str. Universităţii nr. 1). Primul preşedinte / secretar a fost NAGY ISTVÁN. Au urmat ION BRAD, D.R. POPESCU, ION VLAD, LIVIU PETRESCU, CONSTANTIN CUBLEŞAN, IRINA PETRAŞ. Secretariatul/contabilitatea au fost asigurate de Livia Eromnimon, Bajka Mária şi Maria Damian. Din 1984, de Doina Cetea.

1949, decembrie-**1954,** ianuarie – apare la Cluj *Almanahul literar* al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., Filiala Cluj, revistă lunară de cultură (vezi *Steaua*). În redacţie, cu fluctuaţii: Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, A.E. Baconsky, Victor Felea, Cornel Regman, Aurel Rău, Ion Brad, I. Pervain, Ion Vlad, Mircea Zaciu, George Munteanu, Dimitrie Vatamaniuc, Aurel Gurghianu, Mircea Tomuş, Leonida Neamţu etc. Redacţia: str. Molotov (azi Eroilor) nr. 9 şi str. Horea nr. 17 (1951). În *Cuvânt înainte* se spune: „Părăsind vechea formulă a volumului antologic, filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor a hotărât editarea unei reviste lunare ale cărei pagini să fie deschise tuturor celor ce au simţit nevoia unei publicaţii literare în Ardeal."

1949-1953 – apare *Irodalmi Almanah* [Almanahul Literar].

1949 – apare la Cluj *Împreună* – Almanah literar. Colaboratori: E. Isac, D. Micu, E. Jebeleanu, V. Felea, D. Mircea (în limba română şi maghiară).

1949-1989 – apare la Cluj *Dolgozó Nő* [Femeia muncitoare]. Redactori: Berde Mária, Látó Anna, Orosz Irén, Erős Blanka, Turósné Jakab Irma. Colaboratori: Jordáki Lajos, Marton Lili, Asztalos István, Létay Lajos, Kányádi Sándor, Szilágyi Júlia, Erdélyi Lajos, Varró Ilona, Gy. Szabó Béla, Cseh Gusztáv, Vernes András ş.a.

1950 – ia fiinţă **Teatrul de păpuşi** („PUCK").

1950 – ia fiinţă la Bucureşti **Şcoala de literatură şi critică literară Mihai Eminescu.**

1951-1957 – apare la Bucureşti revista *Tânărul scriitor*, editată de Uniunea Scriitorilor.

1952, 1 septembrie – este inaugurată la Bucureşti Casa Scriitorilor.

1953 – apare la Târgu Mureş revista literară lunară *Igaz Szó,* continuată de *Látó*.

1954, 18 martie – apare la Bucureşti săptămânalul *Gazeta literară*, editat de Uniunea Scriitorilor. Redactor şef: Zaharia Stancu.

1954, aprilie – apare la Cluj, continuând *Almanahul literar*, revista ***Steaua***. Revistă a Uniunii Scriitorilor. Redactori şefi: A.E. Baconsky, apoi A. Rău, Adrian Popescu. Redactori, de-a lungul anilor: Iosif Pervain, Ion Brad, G. Munteanu, Cornel Regman, Virgil Ardeleanu, Victor Felea, Leonida Neamţu, Aurel Gurghianu, Aurel Şorobetea, Adrian Popescu, Petru Poantă, Eugen Uricaru, Virgil Mihaiu, Constantin Cubleşan, Ruxandra Cesereanu, Teodor Tihan etc. Colaboratori: I. Agârbiceanu, Emil Isac, Lucian Blaga, D. Ghişe etc.

1956, 24 martie – are loc la Bucureşti **Consfătuirea tinerilor scriitori din Republica**

Populară Română. Deschide lucrările M. Sadoveanu.

1956, 18-23 iunie – **Primul Congres al Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Română**. Mihail Sadoveanu e ales preşedinte, Mihai Beniuc prim-secretar.

1956, iunie – se completează *Legea proprietăţii literare şi artistice* cu precizări despre moştenitori, contracte de editare, traduceri etc. Noua lege poartă semnătura lui Mihail Sadoveanu, vicepreşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale.

1957, 10 februarie **–** apare la Cluj, săptămânal, revista ***Tribuna***, editată de Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă. Redactor şef: Ioanichie Olteanu, urmat de D. Mircea, D.R. Popescu, V. Sălăjan, Augustin Buzura, Ion Maxim-Danciu. Redactori: Ion Maxim Danciu, Tudor Dumitru Savu, Radu Mareş, Ion Cristofor, Vasile Grunea, Tudor Vlad, Claudiu Groza, Ioan Pavel-Azap, Oana Pughineanu, Ştefan Manasia ş.a. Într-un *Cuvânt de început,* din 1957, se precizează: „*Tribuna* apare cu năzuinţa de a umple un gol în cultura noastră nouă […]. Apărând aici, în inima Transilvaniei, e de la sine înţeles că *Tribuna* va fi legată strâns de viaţa acestei regiuni. Dar se va feri să devină o revistă de provincie".

1957 – se înfiinţează la Bucureşti **Muzeul Literaturii Române**. Primul director: Perpessicius.

1958, iunie 15 – se înfiinţează **Cenaclul literar „Andrei Mureşanu"** din Vişeu de Sus, Maramureş sub conducerea prof. Ioan Georgeanu, avându-i ca membri pe Gavrilă Grad, Ioan Bănică, Dumitru Grad, Ioan Chiş. De-a lungul timpului, preşedinţi ai cenaclului au fost Iurii Pavliş, Ion Moise, Lupu Petrovan, Aurelian Antal (pictor), Gheorghe Ţiplea, Adrian Miholca şi Gavril Ciuban. Cenaclul organizează Festivaluri naţionale: *Armonii de primăvară* (din 1976) şi *Zâmbete în prier* (din 2002).

1958, 15 iulie – apare la Bucureşti, în continuarea *Tânărului scriitor*, revista *Luceafărul* a USR.

1962, 22-24 ianuarie – Conferinţa **Uniunii Scriitorilor din România**. Preşedinte devine Mihai Beniuc**.** Tudor Arghezi**,** preşedinte de onoare, Demostene Botez şi V.Em. Galan – vicepreşedinţi.

1962-1990 – apare la München *Revista scriitorilor români* editată de Societatea Academică Română..

1964 – A treia Conferinţă pe ţară alege ca preşedinte pe Demostene Botez, preşedinte de onoare, Tudor Arghezi. Preşedinte executiv va fi Ion Pas. Pop Simion şi Zaharia Stancu sunt vicepreşedinţi. D.R. Popescu devine Secretar al Asociaţiei Scriitorilor din Cluj.

1964 – apare la Cluj *Acta Musei Napocensis.* Primul comitet de redacţie: C. Daicoviciu, P. Bunta, H. Daicoviciu, Şt. Ferenczi, I. Kovács, M. Macrea, Ştefan Pascu, G.A. Protopopescu, I.I. Rusu, Bujor Surdu, L. Vajda. Director în 2000: Ioan Piso. Colaboratori: Dumitru Protase, Nicolae Edroiu, Gyulai Pál, Liviu Botezan, Egyed Ákos, Jordáky Lajos, I. Mitrofan, Goldenberg Sámuel, Gheorghe Bodea, Dorin Alicu, Marcel Ştirban, Báthory Lajos, Vasile T. Ciubăncan, David Prodan, Elena Cernea, Gh. Cipăianu, Izsák Samuel, Daniela Comşa, Nicolae Păun, Ferenczi István, Ioana Hica-Câmpeanu, Gheorghe Mândrescu, Maria Mirel, Winkler Iudit, Viorica Guy Marica, Andrei Bodor, Camil Mureşanu, Wolf Rudolf, Gelu Neamţu, Dumitru Suciu, Ioan Chindriş, Simion Retegan, Ioana Botezan, Cornel Crăciun, Emil Lazăr ş.a.

1966 – apare la Braşov revista *Astra*.

1966 – Demostene Botez demisionează. Comitetul de conducere al **Uniunii Scriitori-**

lor din România îl alege ca preşedinte interimar pe Zaharia Stancu**,** iar ca vicepreşedinte pe Létay Lajos.

1968, 14-16 noiembrie – Adunarea Generală a **Uniunii Scriitorilor din România** alege ca preşedinte pe Zaharia Stancu, cinci vicepreşedinţi (Ştefan Bănulescu, Laurenţiu Fulga, Méliusz József, Marin Preda, Virgil Teodorescu) şi doi secretari (Georgeta Horodincă şi Szász János).

1968, 10 octombrie – apare, în continuarea *Gazetei literare*, revista ***România literară***. Redactor şef: Geo Dumitrescu.

1968 – începe să apară anual *Almanahul literar* al Uniunii Scriitorilor.

1968 – ia fiinţă, la Cluj, gruparea *Echinox* care editează revista cu acelaşi nume. Membrii fondatori: Marian Papahagi, Eugen Uricaru, Petru Poantă, Adrian Popescu, Horia Bădescu, Marcel Constantin Runcanu, Olimpia Radu, Dinu Flămând, Ion Pop, Ion Vartic, Peter Motzan, Franz Hodjak, Rostas Zoltan, Florin Creangă, Mircea Baciu, Ion Maxim Danciu, Vincenţiu Iluţiu, Virág Dénes, Gaal György etc. Un anume *spirit echinoxist* se perpetuează la promoţii succesive de studenţi până astăzi. La împlinirea a 25 de ani de la apariţia revistei, Corin Braga, directorul publicaţiei, scrie: „În istoria literaturii noastre, *Echinoxul* nu va figura ca o grupare cu o poetică bine individualizată, ci ca o şcoală literară. Trăsăturile care asigură continuitatea în timp a revistei ar fi mai greu definibile ca un program literar, ele constituind mai degrabă o *Geist*, un spirit echinoxist, matrice formativă, un cadru, atât spiritual, cât şi «administrativ», de modelare intelectuală. Eficienţa «pedagogică» a acestei formule este probată de destinul ulterior al redactorilor, mulţi dintre aceştia devenind, în continuare, scriitori în toată puterea cuvîntului, ce «ocupă», în prezent, câteva din cele mai importante reviste din ţară, cu precădere în Ardeal" (*Echinox*, nr. 1-2-3,1994). „Aşadar, după 35 de ani, istoria literară înregistrează peste 230 de echinoxişti. [...] Oricum, cifra e impresionantă, însă ea devine semnificativă dacă precizăm că echinoxiştii au publicat până în prezent peste o mie de cărţi: poezie, proză, dramaturgie, eseu şi critică literară, filosofie, istorie. Câteva sute dintre ele au primit diverse premii: ale Uniunii Scriitorilor, ale Academiei, ale unor saloane de edituri şi reviste. Majoritatea lor a avut un destin fericit în receptarea critică, mulţi autori figurând în prim-planul celor mai exigente sinteze ori antologii" (Petru Poantă, *Efectul Echinox sau despre echilibru*, 2003). „Echinoxismul e un însemn de nobleţe al unei tinereţi prelungite frumos sub semnul unei mai largi solidarităţi de spirit, încă netrădate." (Ion Pop, „*Echinox". Vocile poeziei*).

1968 – ia fiinţă la Beclean, din iniţiativa lui Aurel Podaru, **Cenaclul „Grigore Silaşi"**. Membrii fondatori: Aurel Podaru, Ion Poenaru, Valer Bolog, Valer Oprişa, Maria Fărcaş, Ioan Mărginean, Liana Buligan, Nadejda Mihăilă, Traian Săsărman, Ioan Şandor şi alţii. Au aderat pe parcurs: Andrei Moldovan, Ioan Pintea, Nicolae Avram, Aurel Onişor, Liviu Dănilă, George Gavriluţiu, Valentin Falub. Îşi încetează activitatea după apariţia, la Dej, în 1982, a **Cenaclului SAECULUM** al tinerilor scriitori din Transilvania.

1969, 3 ianuarie – Şedinţa plenară a Consiliului **Uniunii Scriitorilor din România** adoptă noul Statut. Conducerea USR este exercitată de Adunarea Generală convocată de Consiliul USR o dată la trei ani. Consiliul Uniunii este compus din 91 de membri, iar Biroul USR, din 27 de membri.

1969 – e înfiinţată la Cluj Editura **Dacia**. Director: Alexandru Căprariu.

1969-1973 – apare la Oradea *Gaudeamus*, revistă studenţească de cultură.

1969-1972; **1981-1984** – apare la Baia Mare periodicul *Nord*.

1969, 24 iunie – ia fiinţă **Fondul Literar al USR**, organul economic al instituţiei.

1970 – ia fiinţă **Cenaclul „George Coşbuc”** din Bistriţa. A editat foaia *Coşbuciana*, apoi revista *Minerva* şi, pentru scurtă vreme, *Mişcarea literară*.

1971, 25 august – are loc, la Mangalia, primul **Simpozion al traducătorilor de literatură română** de peste hotare.

1972, 2 martie – se constituie **Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti**.

1972, mai – apare la Sibiu revista *Transilvania*, serie nouă. Redactor şef: Mircea Tomuş. Revista îşi va face „din valorificarea creaţiei intelectuale, culturale, literare şi artistice sibiene axa de bază a activităţii sale”. Colaboratori: Mircea Braga, Eugen Onu, Ilie Guţan, G. Nistor, Pamfil Matei, Georg Scherg, Maria Fanache, Constantin Noica, Mircea Ivănescu, Rodica Braga, Mira Preda, D. Ciurezu, Ion Mircea, dar şi Romul Munteanu, Ion Vlad, Nicolae Balotă, Mircea Zaciu, Petru Poantă, Ion Vartic, Nicolae Manolescu, Al. Călinescu, Irina Petraş, Cornel Ungureanu, Mircea Anghelescu, Ovidiu Papadima, Mircea Muthu, Adrian Marino, Ion Pop, Dan C. Mihăilescu. Începând cu numărul 3/1990 periodicul are o nouă conducere, formată din Ion Mircea (redactor-şef) şi Mircea Ivănescu (secretar general de redacţie). În august 2000, Mircea Tomuş revine ca redactor-şef. Redactori: Vasile Avram, Adrian Iancu, Ioan Mariş, Radu Vancu, Ion M. Tomuş, Dragoş Varga-Santai.

1972, 22-24 mai – Conferinţa Naţională a **Uniunii Scriitorilor** îl realege ca preşedinte pe Zaharia Stancu. Vicepreşedinţi: Laurenţiu Fulga, George Macovescu, Marin Preda, Sütö Andras, Virgil Teodorescu. Preşedinte de onoare: Victor Eftimiu.

1973 – apare, la Bucureşti, revista trimestrială *Cahiers roumains d’études littéraires*. Redactori: Adrian Marino, Vasile Nicolescu, Romul Munteanu.

1974 – ia fiinţă la Cluj-Napoca **Cenaclul literar-artistic Octavian Goga** al cadrelor didactice din judeţul Cluj. Cenaclul, condus de Persida Rugu şi Rodica Scutaru-Milaş, a editat mai multe volume.

1975, 11 aprilie – după moartea lui Zaharia Stancu, Consiliul **Uniunii Scriitorilor** îl alege ca preşedinte pe Virgil Teodorescu.

Iau fiinţă **Asociaţii de scriitori** la Braşov, Constanţa, Craiova, Sibiu.

1975-1977 – conducerea **Uniunii Scriitorilor** este asigurată de Virgil Teodorescu (preşedinte) şi Laurenţiu Fulga (vicepreşedinte).

1976, iunie – are loc ediţia a doua a **Simpozionului traducătorilor de literatură română.**

1976-1989 – apare la Cluj, editat de revista *Tribuna*, **Almanahul „Tribuna”.** Redactor şef: D.R. Popescu, V. Sălăjan (din 1982).

1977, mai – Conferinţa Naţională a **Uniunii Scriitorilor din România** îl alege preşedinte pe George Macovescu. Laurenţiu Fulga, vicepreşedinte.

1980 – apare, la Cluj-Napoca, *Librarul*, „foaie volantă editată de Comitetul Sindical al Centrului de Librării Cluj”, 4 nr. în total (primele trei fiind şapirografiate).

1982 – preşedintele **Uniunii Scriitorilor din România** este, două mandate, Dumitru Radu Popescu. Din 1984, vicepreşedinţi sunt Alexandru Balaci, George Bălăiţă, Domokos Geza, Constantin Ţoiu.

1982 – Secretar al Asociaţiei Scriitorilor din Cluj – Ion Vlad.

1980-1986 – activează la Dej, apoi la Beclean **Cenaclul SAECULUM** al tinerilor scriitori din Transilvania. Spiritus rector: Radu Săplăcan. Lideri de opinie: Teohar Mihadaş, Ion Mureşan, Marius Lazăr, Cornel Cotuţiu, Olimpiu Nuşfelean, Aurel Podaru etc. În

2007, editează volumul *Saeculum, dincolo de nostalgii*.

1982 – apare almanahul ASOCIAŢIEI SCRIITORILOR DIN CLUJ „***Clujul literar şi artistic".***

1983 – la Clubul Institutului Agronomic din Cluj-Napoca, şi-a reluat activitatea **Cenaclul „Octavian Goga"** al studenţilor. A editat revista *Orizonturi*. În redacţie: Alexa Gavril Bâle, Horea Muntenus, Daniel Hoblea, Cristian Contraş, Cornel Buda, Nichita Adrian Oros etc.

1988, aprilie – apare, la Cluj-Napoca, *Ritmuri pionereşti* (un singur număr), revistă publicată sub egida Consiliului Judeţean Cluj al Organizaţiei Pionierilor. Fondator şi redactor-şef: Ilie Rad. Colaborează: Adrian Marino (cu un articol despre filatelie), Dumitru Pop, Ionel Haiduc, Aurel Negucioiu, rectorul Universităţii ş.a. (I.R.)

1990, aprilie – **Conferinţa Naţională** a **Uniunii Scriitorilor din România** îl alege preşedinte pe Mircea Dinescu. Vicepreşedinţi: Laurenţiu Ulici şi Ştefan Bănulescu. După trei ani, Mircea Dinescu îşi întrerupe mandatul, rămânând preşedinte interimar Laurenţiu Ulici. Vicepreşedinţi: Florin Iaru (1995-1996) şi Eugen Uricaru (1997-2001). După moartea lui Laurenţiu Ulici, Eugen Uricaru asigură preşedinţia interimară.

1990 – Secretar al Asociaţiei Scriitorilor din Cluj a USR – Liviu Petrescu.

1990 – ia fiinţă **Fundaţia Culturală Română** cu filiale la Cluj (Centrul de Studii Transilvane) şi Iaşi.

1990 – ia fiinţă **Uniunea Vatra Românească Cluj.** Preşedinte: Iustinian Petrescu; preşedinte de onoare: Crişan Mircioiu; vicepreşedinţi: Liviu Roman, Ioan Balotă, Cornel Tarba.

1990 – apare la Cluj revista **ABC –** analiză, comentariu: revistă social-politică şi culturală. Director: Eugen Uricaru. Redactor şef: Tudor Dumitru Savu şi Nicolae Prelipceanu.

1990-1999 – apare la Bistriţa revista *Minerva*, mensual de literatură şi artă cu cea mai mare durată de apariţie în ţinutul năsăudeano-bistriţean; sprijin financiar din partea Consiliului judeţean Bistriţa-Năsăud. În redacţie: Lucian Valea (iniţiatorul noii serii a *Minervei*), Ion Moise, Andrei Moldovan, Ioan Pintea, Olimpiu Nuşfelean, Liviu Bleoca, Adrian Dinu Rachieru, Aurel Podaru. Întâiul redactor-şef – Valentin Raus, căruia i-a urmat (din 1994) Cornel Cotuţiu. Colaboratori: Adrian Popescu, Vasile Igna, Mircea Opriţă, Radu Ţuculescu, Ion Mureşan, Radu Săplăcan, Alexandru Vlad, T. Tanco, Minerva Chira, V. Fanache, Ion Buzaşi, Dumitru Micu, Grupul de la Ploieşti, scriitori şi artişti plastici din zonă: Bistriţa, Beclean, Maieru, Sângeorz Băi, Năsăud ş.a.

1990 – apare la Cluj săptămânalul *Erdélyi hiradó*. Redactor şef Molnos Lajos.

1990 – apare *Atlas Clujul liber*: săptămânal independent. Directori: Valentin Taşcu, Nicolae Mocanu. Redactor şef: Vasile Radu (nr. 1-24) şi Gabriel Cojocaru (nr. 25-78).

1990 – apare la Cluj-Napoca *Családi Tükör*: romániai magyar nők lapja. [Oglinda familiei. Revistă a femeilor maghiare din România], lunar. Redactori: Derzsi Elza, Fabian Magdolna, Jakab Márta etc. Continuă *Dolgozó Nő* [Femeia muncitoare], apărută între 1946 şi 1989.

1990 – apare la Cluj-Napoca *Ecran*: revistă de publicitate şi cultură cinematografică editată de Direcţia reţelei cinematografice şi difuzării filmului din România. Redactor şef: Ion Noja, Colegiul redacţional: Corin Braga, Ruxandra Cesereanu ş.a.

1990 – apare la Cluj revista *Helikon* (szépirodalmi hetilap) [Helicon. Săptămânal literar] Redactor şef: Szilágyi István. Continuă revista *Utunk*. Redactor şef adjunct: Királyi

László.

1990 – apare la Cluj *Eşantion*: Publicaţie periodică independentă. Red.: Rodica Scutaru Milaş (12 numere).

1990 – apare la Cluj *Gazeta de vineri*: săptămânal independent. Fondator: Ion Noja. Colegiul redacţional: Irina Petraş, Gh. Cordoş, Petru Poantă, Vasile Sav, Corin Braga.

1990 – apare *Lectura* – Buletin trimestrial editat de Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga" Cluj. Director: Traian Brad, apoi Doina Popa.

1990 – apare la Cluj *Apostrof* – revistă editată de Uniunea Scriitorilor şi de ***Fundaţia culturală Apostrof.*** Redactor şef: Marta Petreu. Redacţia: Liviu Maliţa, Ioan Milea, Ovidiu Pecican, Octavian Soviany, Ana Cornea, Horváth Sándor, Ştefan Borbély, Lukács József, Virgil Leon, Ştefan Melancu, Dora Pavel, Irina Petraş ş.a. Coordonatorul rubricii dosar: Ion Vartic. Pe lângă fundaţie, funcţionează editura **Biblioteca Apostrof**.

1990, noiembrie – e fondată (de un grup de scriitori şi oameni de cultură clujeni: Diana Adamek, Horia Bădescu, Mariana Bojan, Mircea Borcilă, Traian Brad, Petre Bucşa, Virgil Bulat, Augustin Buzura, Ioana Bot, Ilie Călian, Tudor Cătineanu, Doina Cetea, Ion Cocora, Ion Cristofor, Mihai Dragolea, Dan Damaschin, Constantin Cubleşan, Victor Felea, Mircea Ghiţulescu, Bazil Gruia, Negoiţă Irimie, Vasile Igna, Mircea Muthu, Irina Petraş, Liviu Petrescu, Petru Poantă, Mircea Popa, Adrian Popescu, Mircea Opriţă, Aurel Rău, Tudor Dumitru Savu, Vasile Sălăjan, Radu Ţuculescu, Ion Vlad, Tudor Vlad, Grigore Zanc) **SOCIETATEA CULTURALĂ „LUCIAN BLAGA",** organizatoare, în fiecare an în luna mai, a *Festivalului Internaţional Lucian Blaga* şi editoare a *Meridianului Lucian Blaga* (13 volume). Preşedinţi, de-a lungul anilor, Liviu Petrescu, Horia Bădescu, Mircea Borcilă. Vicepreşedinţi: Irina Petraş, Tudor Cătineanu. Organizează anual Festivalul Internaţional Lucian Blaga, cu ediţii la Paris (Horia Bădescu) şi Chişinău (Virgil Bulat, Traian Brad).

1990-1993 – apare la Cluj *NU*: revistă de atitudine şi cultură pentru tineret, săptămânal. Director: Liviu Man. Redactor şef: Alin Fumurescu.

1990 – apare la Satu Mare revista *Poesis*. Editată de George Vulturescu, Gh. Glodeanu, Emil Matei şi Alexandru Pintescu. Organizează Zilele Poesis.

1990 – apare la Sibiu revista *Euphorion*. Director de onoare: Ştefan Aug. Doinaş.

1990 – e fondată editura clujeană *Echinox*. Urmează, una după alta, editurile *Clusium*, *Casa Cărţii de Ştiinţă*, *Biblioteca Apostrof*, *Tribuna*, *Limes*, *Eikon*, *Grinta*, *Polis, Idea Design & Print*, *Gloria*, *Kriterion*, *Tinivár*, *Presa Universitară Clujeană*, *Remus*, *Renaşterea*, *Risoprint*, *Cartimpex*, *Studia*, *Napoca-Star* ş.a.m.d.

1990 – ia fiinţă, la Baia Mare, **Cenaclul Scriitorilor din Maramureş**, continuând seria de dinainte de 1989 *(„Nord", „Arta", „Arhetip"*). Activează pe lângă **Asociaţia Scriitorilor Baia Mare** coordonată de Săluc Horvat.

1990-1994. – apare *Mesagerul Transilvan*: cotidian al Prefecturii judeţului Cluj. Director: Tudor Dumitru Savu. Redactor şef: nr. 1-10 – Petre Prunea; nr. 12-71 – Sorin Crişan; nr. 72-213 – Ion Istrate.

1991 – Prima ediţie a **Salonului naţional de carte** de la Cluj, organizat de Direcţia pentru Cultură (Inspectoratul pentru Cultură) a judeţului Cluj în colaborare cu Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga" şi cu Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, cu sprijinul Primăriei şi al Consiliului Local Cluj-Napoca.

1991 – apare *Informaţia Cluj*: publicaţie săptămânală. Redactor şef: Radu Munteanu. Redactor şef adjunct: Dan Comşa. Secretar general de redacţie: Adrian Chircă. Cola-

boratori: Viorel Dădulescu, Mircea Ambru, Pompiliu Manea, Radu Crişan, Stela Dolea, Ioan-Pavel Azap, Maria Rus, Ana Hăran ş.a.

1991 – apare la Cluj *Puntea U.D.M.R*: Periodic al Uniunii Democrate a Maghiarilor din România. Redactor şef: Molnos Lajos. Secretar de redacţie: Asztalos Lajos.

1991 – apare la Cluj *Revue de Transylvanie* editată de Fundaţia Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane. Director fondator: Silviu Dragomir.

1992 – apare revista *Lettre internationale*, editată de Fundaţia Culturală Română.

1992-1999 – apare la Cluj-Napoca *Excelsior* – Revistă de aspiraţie şi cultură pentru învăţământul preuniversitar / editată de Şcoala nr. 11. Redactor şef: prof. Ilie Rad.

1992 – apare la Cluj *Tribuna Ardealului*, cotidian independent editat de Fundaţia Culturală „Tribuna Ardealului". Redactor şef coordonator: Virgil Lazăr. Redactori şef: Radu Mareş, Ioan Muşlea.

1992-1993 – apare *THALIA*: revista de teatru a Facultăţii de Litere Cluj. Animator: Maria Vodă Căpuşan.

1992 – apare la Cluj *Transylvanian Review,* editată de Fundaţia Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane. Colegiul redacţional: Tudor Vlad, Vasile Sălăjan, Vasile Grunea ş.a.

1993 – apare *Pagini transilvane*: publicaţie culturală. Editată de revista *Steaua* şi redacţia Publicaţii pentru Străinătate.

1993 – ia fiinţă la Cluj-Napoca **Asociaţia Sindicală a Scriitorilor Clujeni** (ASISC). Preşedinte: Mircea Opriţă.

1993 – apare la Cluj-Napoca *Új Ezred:* közéleti, gazdasági, kulturális napilap [Nou mileniu. Jurnal social, economic şi cultural]. Redactor şef: Szőcs Géza.

1993 – apare la Oradea revista *Aurora*, editată de Societatea Oamenilor de Ştiinţă şi a Scriitorilor din Bihor**.** Colegiul redacţional: Ioan Derşidan, Ioan Ţepelea, Ion Simuţ.

1993-1996 – apare la Cluj *Diákévkönyv* [Anuar studenţesc]. Redactori: Bartha Zoltán şi Molnos Lajos.

1994, 11 iulie – se înfiinţează **Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România** (ASPRO). Preşedinte: Ion Bogdan-Lefter. Printre membrii fondatori: Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu, Ştefan Borbély, Magda Cârneci, Liviu Antonesei etc.

1996 – apare *Philobiblon*: bulletin of the „L. Blaga" Central University Library. Buletin semestrial. Director: Doru Radosav. Redactor şef: Király V. István.

1996, noiembrie **–** apare la Vişeu de Sus, Maramureş, lunarul *Astra vişeuană***,** editat în colaborare cu *Jurnalul de Sighet* (redactor Nicolae Iuga). Redactor-şef: Marian Nicolae Tomi. Colaboratori: Lucian Perţa, Gavril Ciuban, Gavril Istrate, Valeriu Achim, Ion Ţelman, pictorul Alexandru Szabó ş.a.

1997 – apare la Alba Iulia revista *Discobolul*. Director de onoare: Ion Pop. Redactor şef: Aurel Pantea. Articolul-program, *Cuvinte de însoţire*, semnat de Ion Pop, spune că *Discobolul* îşi propune „să fie o revistă neinhibată, curajoasă în dialogul ei creator, o publicaţie pentru oameni şi litere vii". Colaboratori: Al. Cistelecan, Al. Vlad, Mihai Sin, Nicoleta Sălcudeanu, Ioan Moldovan, Traian Ştef, Ion Simuţ, Corin Braga, Augustin Pop, Călin Teutişan, Mircea Petean, Radu Ţuculescu, Mircea Popa, Octavian Schiau, Iacob Mârza, Ion Buzaşi.

1998 – prima ediţie a ***Colocviilor de la Beclean.*** Iniţiatori: Aurel Podaru şi Sorin

Gârjan.

1998 – apare la Cluj-Napoca *Cetatea Literară*. Revistă lunară de cultură, literatură şi artă. Redactor şef: Dan Brudaşcu; redactor şef adjunct: Miron Scorobete; secretar general de redacţie: Ion Cristofor; redactor: Ovidiu Petca.

1999, 1 mai **–** ia fiinţă **Radio „Renaşterea".**

1999, septembrie – ia fiinţă **Clubul Saeculum Beclean**, organizaţie nonguvernamentală, nonprofit şi apolitică, din iniţiativa unui grup de scriitori şi ziarişti locali, având ca membri fondatori, printre alţii, pe: Olimpiu Nuşfelean, Aurel Podaru, Andrei Moldovan, Ioan Pintea, Flavia Poenar, Simona Konradi, Mircea Cupşa, Ion Radu Zăgreanu, Cornel Cotuţiu, Marin Popan, Vasile Cherhaţ, Ştefan Mihuţ, Gavril Mureşan, Valentin Falub, Anatol Rurac şi alţii. Preşedintele Clubului Saeculum: Aurel Podaru, secretar: Mircea Cupşa. Din 2002, Clubul Saeculum devine **Asociaţia Culturală Clubul Saeculum**, cu personalitate juridică şi cu editură proprie. Preşedinte şi secretar: aceiaşi. Asociaţia organizează anual: *Colocviile de la Beclean* (aflate la ediţia a X-a) şi *Bunavestire ART* (ediţia a VII-a).

martie 1999 – apare, la Cluj-Napoca, revista *Reporter*, editată de Secţia de Jurnalism a Facultăţii de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai". Fondator şi redactor-şef: Ilie Rad; redactor-şef adjunct: Mihaela Mureşan.

2001 – **Adunarea generală** a scriitorilor **Filialei Cluj a USR** îşi alege noul comitet. Secretar/Preşedinte: Constantin Cubleşan.

2001 – **Conferinţa Naţională a Scriitorilor** îl alege ca preşedinte pe Eugen Uricaru. Vicepreşedinte: Nicolae Breban.

2001, decembrie – are loc la filiala Cluj a USR simpozionul ***Postmodernismul şi noua critică.*** Se lansează volumul *Panorama criticii literare româneşti. 1950-2000*, al Irinei Petraş.

2002 – prima ediţie a manifestării ***BunavestireART,*** la Beclean. Iniţiator: Aurel Podaru.

2003, iunie **–** apare la Baia Mare *Nord Literar*, revistă de cultură editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare, sub egida Consiliului Judeţean Maramureş. Iniţiator şi fondator: Săluc Horvat. Apare lunar. Colegiul de redacţie: Gheorghe Glodeanu – director; Săluc Horvat – director executiv; Augustin Cozmuţa – secretar general de redacţie; V. R. Ghenceanu, Ion M. Mihai, Daniela Sitar-Tăut – redactori; Augustin Botiş, Florica Bud, Ion Burnar, Gavril Ciuban, Nicolae Felecan, Victor Iancu, Marian Ilea, Nicolae Iuga, Ştefan Jurcă, Cornel Munteanu, Adrian Oţoiu, Gheorghe Pârja, Nicolae Scheianu, Echim Vancea – redactori asociaţi; Mircea Bochiş – prezentare artistică.

2003 – **Echinoxul** aniversează 35 de ani de existenţă. GRUPAREA ECHINOX la acea dată: Marian PAPAHAGI, Ion POP, Ion VARTIC, Gheorghe Achim, Georg Aescht, Radu Afrim, Asztalos Ildikó, Eugen Axinte, Izabella Badiu, Mircea Baciu, Orlando Balaş, Silvia Balea, Balló Áron, Balogh András, Laura Ardelean, Cornel Ban, Iosefina Batto, Alexander Baumgarten, Nicolae Băciuţ, Eugen Băican, Marin Marian Bălaş, Alexa Gavril Bâle, Mihai Bărbulescu, Nicoleta Bechis, Beke Mihály András, Mircea Benţea, Mircea Berceanu, Mariana Bojan, Boér Géza, Iulian Boldea, Ştefan Borbély, Andaluna Borcilă, Ioana Bot, Ionel Bota, Anton-Florin Boţa, Corin Braga, François Bréda, Bretter Zoltán, Helmut Britz, Ion Bucşa, Laura Bucur, Ioan Buduca, Carmen Bujdei, Suzana Burlea, Radu Câmpeanu, Sanda Cârstina,

Adriana Cean, Ioan Cercel, Ruxandra Cesereanu, Maria Cheţan, Dumitru Chioaru, Al. Cistelecan, Alex Cistelecan, Ioana Cistelecan, Aurel Codoban, Mircea Constantin, Mirel Constantin, Sanda Cordoş, Florin Creangă, Ion Cristofor, Ion Cristoiu, Csoma Enikő, Codruţa Cuc, Alina Cuceu, Dan Damaschin, Ştefan Damian, I. Maxim Danciu, Ştefan Dărăbuş, Radu Diaconescu, Nicolae Diaconu, Victor Dietrich, Roxana Din, Mihai Dragolea, Egyed Péter, Cristina Felea, Carmen Fenechiu, Raluca Filip, Dinu Flămând, Pop Flore, Claudia Fontu, Dayana Frăţilă, Daniela Fulga, Maria Elena Ganciu, Virginia Gheorghiu, Ovidiu Ghitta, Mircea Ghiţulescu, Alex Goldiş, Ioan Groşan, Gaál György, Anca Haţiegan, Constantin Hârlav, Brigitt Helmann, Heltai Peter, Ion Hirghiduş, Puiu Hiticaş, Hodor Adél, Dana Hedeş, Anton Horvath, Horváth István, Laura Husti-Radulet, Emil Hurezeanu, Vincenţiu Iluţiu, Al. Th. Ionescu, Marius Iosif, Tudor Iosifaru, Ariadna Ispravnicu, Józsa T. István, Anamaria Iuga, Ruxandra Ivăncescu, Kereskényi Sándor, Keszthelyi András, Bernd Kolf, Komáromi Béla, Kovács István, Eva László-Herbert, Marius Lazăr, Virgil Leon, Valentin Lepădatu, Lörincz Csaba, Magyari Tivadar, Liviu Maliţa, Ştefan Manasia, Călin Manilici, Ion Marcoş, Andrei Marga, Liviu Matei, Ştefan Melancu, Virgil Mihaiu, Anca Roxana Mihalache, Ciprian Mihali, Ioan Milea, Dan Mincan, Ion Mircea, Sorin Mitu, Gavril Moldovan, Ioan Moldovan, Peter Motzan, Cristina Müller, Mariana Müller, Ion Mureşan, Ovidiu Mureşan, Viorel Mureşan, Vasile Muscă, Mircea Muthu, Const. Mutică, Valentin Naumescu, Gabriel Năsui, Mihai Neamţu, Daniel Necşa, Néda Zoltán, Carmen Negulei, Alin Nemecz, Németi Rudolf, Ileana Olar, Letiţia Olariu, Nicolae Oprea, Aurel Pantea, Petronella Pantiş, Laura Pavel, Ovidiu Pecican, Ion Pecie, Gheorghe Perian, Cosmin Perţa, Lucian Perţa, Călin Petrar, Horia Petrea, Marta Petreu, Gabriel Petric, Al. Pintescu, Petru Poantă, Virgil Podoabă, Horea Poenar, Gh. Pogan, Augustin Pop, Cristian Pop, Cristina Pop, Horia Pop, Ion Aurel Pop, Ioan Pop-Curseu, Ştefana Pop-Curşeu, Adrian Popescu, Ioan Peianov-Radin, Olimpia Radu, Ilie Radu-Nandra, Dan Raţiu, Stanca Rădan, Ionel Reghini, Vlad Roman, Rostás Zoltán, Marcel Constantin Runcanu, Tiberiu Rus, Ioana Sabău, Sántha Attila, Vasile Sav, Nicoleta Sălcudeanu, Constantin Săplăcan, Klaus Schneider, Maria Schullerus, Anton Seitz, Felicia Sicoe, Roxana Sicoe-Tirea, Ion Simuţ, Andrei Simut, Adrian Sîrbu, Arthur Şofalvi, Octavian Soviany, Werner Söllner, Adrian Suciu, Daniel Suciu, Szőcs Géza, Szőlősi Ingeborg, Dan Şăulean, Aurel Şorobetea, Traian Ştef, Lucian Ştefănescu, Cristina Tătaru, Thamó Csaba, Liliana Truţă, Adrian Tudurachi, George Ţâra, Radu G. Ţeposu, Aurora Ţeudan, Mircea Ţicudean, Ungváry-Zrínyi Imre, Ion Urcan, Eugen Uricaru, Luminiţa Urs, Carmen Varfalvi-Berinde, Paul Vasilescu, Diana Veza, Alexandru Vlad, Mircea Vlad, Marius Voinea, Andrei Zanca, Liviu Zăpîrţan.

2003 – apare la Bistriţa *Mişcarea literară*, trimestrial; director – Olimpiu Nuşfelean, redactor-şef – Ioan Pintea. Revista a preluat numele revistei scoase de Liviu Rebreanu în 1924 la Bucureşti, care avea subtitlul *Gazetă săptămânală de critică şi informaţie literară, artistică şi culturală.*

2005, aprilie – **Adunarea generală a Filialei Cluj a USR** îşi alege noul comitet. Irina Petraş, preşedinte, Doina Cetea, Ruxandra Cesereanu, Mihai Dragolea, Sigmond Istvan, Ion Vartic – membri.

2005, iunie – **Conferinţa Naţională a Scriitorilor** îl alege ca preşedinte pe Nicolae Manolescu. Vicepreşedinte, Varujan Vosganian.

2005, 26 noiembrie– se constituie la Cluj-Napoca, din iniţiativa lui Marian Petcu, **Asociaţia Română de Istorie a Presei** (ARIP, legalizată abia în 2007). Membri

fondatori: Ilie Rad, Elena Abrudan, Mircea Popa, Ion Maxim Danciu şi Mihaela Mureşan.

2006, 17 noiembrie – ia fiinţă o nouă filială, Alba-Hunedoara, cu sediul în Alba Iulia. Preşedinte: Aurel Pantea.

2007 – apare revista *Citadela*, publicaţie a **Asociaţiei Scriitorilor de Nord Vest** din Satu Mare. Redactor şef: Aurel Pop.

Centenar SSR/USR, Bucureşti, 2008

Alegeri Filiala Cluj 2009

EVENIMENTE LA ZI (2005-2013)

Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România

Reproduc aici, cu puţine modificări, evenimentele înregistrate pe site (www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro), zi de zi, an de an, la secţiunea *Evenimente la zi*. Sunt, cele mai multe, organizate de şi la Filiala Cluj a USR, dar se reţin şi alte evenimente culturale importante în care au fost implicaţi membri ai Filialei (consemnate potrivit informațiilor furnizate de aceștia).

În perioada 2005-2013, preşedinte al Filialei a fost **Irina PETRAŞ**.
Din Comitetul de conducere al Filialei au făcut parte,
în prima legislatură: Doina CETEA, Ruxandra CESEREANU, Mihai DRAGOLEA, SIGMOND István, Ion VARTIC. Marta PETREU a fost membră în Comitetul Director al USR.
În a doua legislatură: Doina CETEA (vicepreşedinte), Ion CRISTOFOR, Mihai DRAGOLEA, Ovidiu PECICAN, Ion VARTIC, KARÁCSONYI Zsolt, Cornel COTUŢIU (Reprezentanţa Bistriţa-Năsăud), George VULTURESCU (Reprezentanţa Satu Mare), Gheorghe PÂRJA (Reprezentanţa Maramureş). Membru în Comitetul Director: Doina Cetea apoi Adrian POPESCU. SZILÁGYI István, în ambele legislaturi, pentru departamentul Minorităţi al USR.
Din Consiliul USR au făcut parte: Irina Petraş, Doina Cetea , Constantin Cubleşan, Mircea Opriţă, Ovidiu Pecican, Marta Petreu, Adrian Popescu, Szilágyi István, George Vulturescu.

2005

7 ianuarie şi 4 februarie – dezbateri *Phantasma* ale Centrului de Cercetare a Imaginarului (Corin Braga, Ruxandra Cesereanu, Ştefan Borbély, Sanda Cordoş, Ovidiu Pecican, Horea Poenar, Cornel Vâlcu etc.)

18 februarie – Satu Mare şi 4 mai – Baia Mare: Colocviul: „Literatura în Nord-Vest. Revistele *Poesis* şi *Nord Literar*"

15 martie – Masa rotundă a Cercului de studii *Eranos* pe marginea Jurnalului Ioanei Em. Petrescu (Ion Vlad, Mircea Borcilă, Ion Pop, Ioana Bot, Ştefan Borbély, Sanda Cordoş)

aprilie – Alegeri la Filiala Cluj. Irina Petraş devine preşedintă (prima femeie preşedintă din istoria USR)

6-7 mai – *Festivalul Internaţional Lucian Blaga* – 110 ani de la naşterea Poetului.

7 mai – TVR Cultural: *75 minute despre Lucian Blaga*. Moderator: Ioana Drăgan. Au participat: Irina Petraş, Marta Petreu, Aurel Codoban.

20 mai – evocare Páskándi Géza (1933-1995) şi colecţia „Forrás" – cu participarea unor scriitori maghiari din ţară şi din Ungaria.

20-21 mai – Colocviu internaţional *Centenar Attila Jozsef* (Egyed Emese, Gyímesi Éva, Balázs Imre József, Horvát Andor etc.)

23 mai – Prezentarea volumului *Poeţii Stelei* la Biblioteca Alessandrina din Roma (Ştefan Damian)

25 mai – masă rotundă în cadrul programului NEC Link (Sanda Cordoş, Liviu Maliţa,

Ovidiu Pecican, Ruxandra Cesereanu, Ioana Bot)

25 iunie – Întâlnire cu scriitori italieni (în colaborare cu Centrul Cultural Italian). Au participat Ioana Bot, Gabriela Lungu, Irina Petraş.

iunie – *Pe urmele lui Bulgakov*: expediţie la Moscova a scriitorilor Marta Petreu, Ruxandra Cesereanu, Virgil Mihaiu, Corin Braga.

30 iunie-2 iulie – ***Zilele culturale „POESIS",*** editia a XV-a, Satu Mare (George Vulturescu, Ion Mureşan, Ioan Moldovan, Echim Vancea, Ion Baiaş etc.)

15-16 iulie – Colocviul ***Asociaţiei de Literatură Generală şi Comparată din România*** (Mircea Muthu, Ioana Bot, Corin Braga)

28-31 iulie – Tabăra Naţională „Scriitori şi plasticieni pentru Mileniul III" organizată de Fundaţia culturală „Libra", Câmpina (coord. George Vulturescu).

22 iulie: ***Întâlnirea de vară a scriitorilor clujeni***.

22-24 septembrie – Colocviul internaţional *Les imaginaires européenes*, organizat de *Phantasma* – Centrul de cercetare a Imaginarului.

23 septembrie – *Imaginea evreului în cultura română* – lansarea versiunii în limba maghiară a cărţii lui Andrei Oişteanu. Au participat: autorul, Paul Cornea, Gyémánt László, Ştefan Borbély, Irina Petraş, Teodor Tanco, Mircea Popa, Mihaela Gligor etc.

23 noiembrie – GReST/Grupul de Reflecţie despre Starea Teoriei; dezbatere pe marginea volumului lui Wolf Lepenies, *Ascensiunea şi declinul intelectualilor în Europa* (trad. Ioana Bot şi Anca Neamţu).

12-13 octombrie – ***Colocviul internaţional George Bariţ*** (coord. Maria Vodă-Căpuşan)

12 octombrie – masă rotundă *Restituirile între istorie şi literatură* (Ioana Bot)

25-26 octombrie – Zilele revistei *Magyar Napló* din Budapesta (parteneriat cultural cu revista Tribuna).

15 noiembrie – Programul *Les Belles Etrangères*, Franţa. Printre cei 12 scriitori români selectionaţi pentru a se întâlni cu publicul francez, clujenii: Letiţia Ilea, Ion Mureşan, Marta Petreu.

16 noiembrie – deschiderea **Salonului Editurilor Transilvane** (co-organizator: Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor).
17 noiembrie – începe seria de Lecturi publice *Scriitorul şi cititorii săi*.
17 noiembrie – Lansarea dicţionarului ilustrat *Clujul literar. 1900-2005* (alcătuit de Irina Petraş). Lansarea volumului *Meridian Blaga 5* (tom I – Literatura; tom II – Filosofie).
22 noiembrie – ***Reuniunea scriitoarelor clujene***. Conferinţă: Mihaela Ursa. Discuţii: Ruxandra Cesereanu, Sanda Cordoş, Oana Pughineanu, Diana Adamek, Doina Cetea, Elena Abrudan, Ioana Bot, Rodica Marian, Irina Petraş, Sanda Tomescu etc.
6 decembrie **– Lansarea *site*-ului Filialei** (www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro). Organizat şi administrat de Irina Petraş.
6 decembrie – Nicolae Breban, *doctor honoris causa* la Universitatea „Vasile Goldiş" Filiala Satu Mare. Laudatio şi comunicări – Gheorghe Glodeanu, George Vulturescu, Victor Iancu.
9 decembrie – are loc la sediul Colegiului Noua Europă din Bucureşti lansarea proiectului unui volum colectiv dedicat *Istoriei politice a literaturii române*. Coordonatorii proiectului: Mircea Anghelescu, Ioana Bot, Dan C. Mihăilescu şi Ştefan Borbély.
13 decembrie – ***Reuniunea de iarnă a scriitorilor clujeni***.

2006

15 ianuarie – ***Simpozion Eminescu***.

21 ianuarie – ***Parteneri. Dialog despre vecinătate/Felek. Dialógus a szomszédságról*** la Facultatea de Litere. Au conferenţiat Thomka Beáta (Universitatea din Pécs), Marta Petreu, Adrian Popescu. Discuţii (moderator: György Péter, Universitatea ELTE, Budapesta): Margócsy István (Universitatea ELTE Budapesta), Orbán Jolán (Universitatea din Pécs), Niedermüller Péter (Universitatea Humboldt, Berlin), Szilágyi István (revista *Helikon*), Molnos Lajos (Editura Tinivár, coordonator al antologiei bilingve *Un pahar cu lumină/Pohárnyi fény. Poeţi contemporani clujeni*, 2005), Egyed Péter, Berszán István, Balázs Imre József, Szabó Levente (UBB)

27 ianuarie – Lansare de carte: *Nuvele norvegiene* (trad. Sanda Tomescu-Baciu), în prezenţa ambasadorului Norvegiei la Bucureşti, domnul Leif Arne Ulland. Au vorbit Irina Petraş, Sanda Tomescu-Baciu, Andrei Marga.

28 ianuarie – ***Consfătuirea judeţeană a Cenaclurilor literare***, la Mânăstirea Nicula şi la Gherla.

31 ianuarie – lansarea la Cluj a *Istoriei literaturii române contemporane*. *1941-2000,* semnată de Alex Ştefănescu. Au prezentat: Irina Petraş, Marta Petreu, Ilie Rad.

15 februarie – Conferinţa profesorului Basarab Nicolescu despre *Imaginaţie, imaginar, imaginal*. Perspective transdisciplinare.

21 februarie – dezbatere ***Istoria politică a literaturii române*** (moderatori: Ioana Bot, Ştefan Borbély)

28 februarie – seara literară la Institutul Cultural Român din Budapesta: *Literatura în schimbare. Ce ducem în secolul XXI?* Participanţi: Valentin Taşcu, Farkas Jenő, Bágyoni-Szabó István. Moderator: Mircea Opriţă, directorul Centrului.

februarie – la Bistriţa, prima Reuniune de la *Cenaculum*, patronată de revista *Mişcarea literară*. Au citit: Olimpiu Nuşfelean, Nicolae Avram şi Nicolae Bosbiciu. Au fost lansate volume de Ioan Pintea, Icu Crăciun, Aurel Podaru şi Nicolae Bosbiciu.

9 martie, ora 12 – „Întâlnire cu poezia". Tineri poeţi clujeni. Eveniment organizat sub semnul *Primăverii poeţilor – „Le Printemps des Poètes"*.

14 martie – întâlnire cu Anna Moï, scriitoare vietnameză care trăieşte în Franţa. În colaborare cu Centrul Cultural Francez.

17 martie – Lansarea revistei *Aisberg* la Luduş. Director: Horia Muntenuş

21 martie – **Adunarea generală a scriitorilor clujeni.** Reuniunea de primăvară a scriitorilor clujeni

23 martie – „Autografe pe apa unui râu". 125 de ani de la naşterea lui Octavian Goga. Spectacol cu public organizat de Biblioteca Judeţeană „O. Goga" la Studioul Teritorial de Radio Cluj. Producători: Cornel Udrea, Doina Popa. Participă Gh. I. Bodea, acad. Camil Mureşan, scriitorii Aurel Rău, V. Fanache, Adrian Popescu, Ion Mureşan, Mircea Petean, Ilie Rad.

23 martie – Institutul Cervantes Bucureşti organizează masa rotundă ***Traducătorii literari: vocaţie, prestigiu, recunoaştere.*** Invitaţi spanioli: Mario Merlino – preşedintele Asociaţiei Traducătorilor Literari din Spania (ACETT), Maria Teresa Gallego, Luisa Fernanda Garrido. Moderator: Victor Ivanovici.

24 martie – Sedinţa la Cluj a Comitetului Director: Nicolae Manolescu, George Bălăiţă, Gabriel Dimisianu, Horia Gârbea, Gabriel Chifu, Varujan Vosganian, Irina Horea, Al. Cistelecan, Alexandru Istrate, Cassian Maria Spiridon.

31 martie – ***Zilele francofoniei***: moderator Rodica Lascu-Pop (lansarea colecţiei belgica.ro).

2 aprilie – Ziua internaţională a cărţii pentru copii.

6 aprilie ora 14 – se iniţiază „Întâlnirile de la Filo". Invitate: Marta Petreu şi Ruxandra Cesereanu.

6 aprilie – la Cercul de studii ERANOS (coordonat de Ştefan Borbély), o întâlnire cu prozatoarea Florina Ilis.

4-6 mai – **Festivalul Internaţional „Lucian Blaga".**

5-6 mai – **Zilele revistelor de cultură din Transilvania şi Banat**, editia a 6-a, la Mediaş. Simpozion: *Conceptul de generaţie în literatura română*. Concursul Naţional de Poezie „Aron Cotruş".

8 mai – Întâlnire cu scriitorul belgian Paul Edmond, invitat al Centrului de studii belgiene.

10 mai – Lansarea revistei de cultură *Verso.* Componenţa redacţiei: Ion Mureşan, Ovidiu Pecican, Alexandru Vlad, Alex. Cistelecan, Alex Goldiş, Adriana Stan, Mihai-Vlad Guţă, Graţian Cormoş.

18 mai – Revista *Cuvântul* susţine la Cluj cea de-a XXVII-a conferinţă din ciclul „Identitate românească – identitate europeană"

22-23 mai – un grup de scriitori bistriţeni invitaţi la Centrul Cultural Român de la Budapesta: Olimpiu Nuşfelean, Ion Moise, Ioan Pintea, Mircea Măluţ, Aurel Podaru, Cornel Cotuţiu şi Andrei Moldovan. Lansarea antologiei bilingve, româno-maghiare a scriitorilor din Bistriţa-Năsăud: *Un copac de sunete.*

23 mai – **Premiile Filialei Cluj** a Uniunii Scriitorilor

24 mai – Deschiderea târgului de carte Gaudeamus. Preşedintele ediţiei: Ion Mureşan.

25-27 mai – la Satu Mare – *Zilele Culturale Poesis* – editia a XVI-a.

27 mai – **Recital de poezie al Generaţiei 2000**: *Coman Manasia Moldovan Diana Geacar Dobos Partene Leac Khasis Olga Stefan Perta*

8 iunie – Membrii Comitetului filialei clujene a USR (irina Petraş, Constantin Cubleşan, Doina Cetea, Mihai Dragolea) oaspeţi ai Mitropolitului Bartolomeu – scriitorul Valeriu Anania – la reşedinţa sa de la Nicula.

9 iunie – *HOMO ERRANS. Passaggi, erranze, nomadi:* membri ai Centrului de Cercetare a Imaginarului din Cluj, Corin Braga, Ruxandra Cesereanu, Sanda Cordoş, Ştefan Borbély şi Carmen Borbély, au participat la Roma, la Accademia di Romania, la un colocviu pe tema călătoriilor şi a rătăcirii.

15 iunie – *Convorbirile de la Cluj* (organizate de Catedra de Jurnalism a Facultatea de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării) l-au avut ca invitat pe Mircea Toma (au mai fost invitaţi în cadrul acestui proiect: Horia-Roman Patapievici, Octavian Paler, Cornel Nistorescu, Alex. Ştefănescu, Cristian Tudor Popescu, Stelian Tănase, Adelin Petrişor, Mihai Coman ş.a.)

16 iunie – a vizitat Filiala delegaţia revistei şi editurii *Magyar Napló* din Budapesta, invitată a revistei *Tribuna*.

20 iunie – a avut loc la Bucureşti ***Conferinţa de presă a USR*** cu tema „Uniunea Scriitorilor – un an cu o nouă echipă”.

22 iunie – Colocviile de la Beclean, ediţia a VIII-a: „A fi scriitor în zilele noastre”. Oaspete de onoare: Gh. Grigurcu. Moderator: Laszlo Alexandru. Organizator principal: Clubul Saeculum (Aurel Podaru)

23-24 iunie – Baia Mare. ***Colocviile de literatură***, ed. a V-a. Zilele revistei *Nord Literar*, ed. I (3 ani de la apariţie).

29 iunie – **Reuniunea de vară a scriitorilor clujeni**. Lansarea cărţii experimentale *Sadovaia 302 bis* semnată de Ruxandra Cesereanu, Marta Petreu, Corin Braga, Virgil Mihaiu, Ovidiu Pecican şi Ion Vartic.

1 octombrie 2007 – se înfiinţează **Amfiteatrul Cultural Clujean** (director: Ioana Bot), de pe lângă Universitatea „Babeş-Bolyai”.

18 octombrie – Lansarea **Almanahului literar *Cuvinte*** (coord. Irina Petraş), la Teatrul Naţional. Au fost prezenţi circa 200 de scriitori din tot Ardealul. Lansarea celor trei volume câştigătoare ale Concursului de debut al Filialei Cluj, Colecţia „Biblioteca tânărului scriitor”. Autori: Laura Husti-Răduleţ, Adrian Tudurachi, Oana Pughineanu. **Reuniunea de toamnă a scriitorilor clujeni.**

24 octombrie – Lansarea *Dicţionarului biografic al literaturii române*. Autor: Aurel Sasu. Prezinta Irina Petraş, Ştefan Borbely, Lucian Pricop.

25 octombrie – la PEN clubul belgian, Horia Bădescu şi-a lansat noua sa carte *Un jour entier* apărută la *Arbre à paroles*. Au fost prezenţi: Luc Norin, Philippe Jones, Jean-Luc Wauthier etc.

29-30 octombrie – **Zilele revistei *Tribuna***. Dezbateri pe teme de literatură contemporană, recitaluri de poezie, mese rotunde. Au participat Ion Maxim Danciu, Ştefan Manasia, Ruxandra Cesereanu, Ion Cocora, Bogdan Creţu, Claudiu Komartin, Oana Pughineanu, Dan Coman, Irina Petraş etc.

8-10 noiembrie – Simpozionul internaţional *Noi studii ale avangardei*. Au fost prezenţi: Ion Pop, Ştefan Borbély, Marin Mincu.

16-19 noiembrie – ***Salonul editurilor ardelene*** la Expo Transilvania. Parteneri: Filiala Cluj a USR, Societatea Culturală „Lucian Blaga”.

16-19 noiembrie – simpozion Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limba Română „Ioana Em. Petrescu” (ANPRO); la manifestari au participat: Paul Cornea, Ion Bogdan Lefter, Simona Popescu, Ioana Bot, Mihai Dragolea, Irina Petraş etc.

16 noiembrie – Întâlnirile de la FILO: Simona Popescu şi Ion Bogdan Lefter au vorbit despre *Condiţia scriitorului azi*.

17 noiembrie – deschiderea festivă a *Serilor de poezie de la COLA*.

23 noiembrie – turneu de lansare a Almanahului literar *Cuvinte.* Prima etapă: Bistriţa (Colegiul Naţional Liviu Rebreanu, cu participanţi ai Colegiului Andrei Mureşanu) şi Beclean (întâlnire cu elevi şi cu membrii cenaclului *Cenaculum*). Au participat, de la Cluj, Irina Petraş, Doina Cetea, Mihai Dragolea. De la Bistriţa şi Beclean: Andrei Moldovan, Maria Olteanu, Olimpiu Nuşfelean, Aurel Podaru, Ioan Pintea, Cornel Cotuţiu, Gavril Moldovan, Alexandru Cristian Miloş, Virgil Raţiu, N. Bosbiciu.

23-24 noiembrie – *Centenar Ibsen*. Au fost prezenţi ambasadorul Norvegiei, domnul Leif Arne Ulland, şi Andrei Marga. Numărul special Ibsen al revistei *Studia* a fost prezentat de Sanda Tomescu-Baciu (edit.) şi de Mircea Muthu.

24 noiembrie – Cercul de studii *Eranos* a găzduit o discuţie despre *CNSAS văzut din interior*.

noiembrie: Târgul de carte *Gaudeamus*.

27 noiembrie – se iniţiază Proiectul *Scriitori clujeni la Catedra de Jurnalism,* organizat în colaborare cu Uniunea Scriitorilor Filiala Cluj.

1 Decembrie – Lansarea *Almanahului literar Cuvinte* în Sala de sticlă a Primăriei.

12 decembrie – acţiune comună cu Centrul cultural german. Întâlnire cu scriitoarea Sybille Lewetscharoff.

18 decembrie – Program de Crăciun organizat de Centrul Cultural Italian în colaborare cu Muzeul etnografic. Cântă corul *Voci transilvane*. Solistă: mezzosoprana Lavinia Bocu. Citesc poeme legate de Italia: Adrian Grănescu, Mircea Petean, Adrian Popescu.

20 decembrie – **Reuniunea de iarnă a scriitorilor clujeni**. Daruri de Crăciun pentru copiii scriitorilor.

2007

15 ianuarie – Masa rotundă EMINESCU, azi. Participă scriitorii: Rodica Marian, Călin Teutişan, Ioana Both. Inaugurarea antologiei *Poeţi clujeni de ziua lui Eminescu* pe site-ul Filialei clujene a USR. Moderator: Irina Petraş.

15 ianuarie – lui Adrian Popescu i s-a decernat Premiul naţional de poezie, *opera omnia*, la cea de-a 16-a ediţie a Concursului de Poezie *Mihai Eminescu* de la Botoşani.

2 februarie – Simpozion *Principiile criticii lovinesciene*. Au vorbit: Ion Simuţ, Aurel Sasu, Ştefan Borbely, Marta Petreu, Ion Pop, Marius Jucan, Irina Petraş, Mircea Popa.

7 februarie – conferinţa *Liminalitate şi hibriditate: perspective culturale* susţinută de Dr. Madeleine Schechter din Tel Aviv, Israel.

9 februarie – *Apostrof* la numărul 200; au vorbit Marta Petreu, Ruxandra Cesereanu, Ovidiu Pecican, Liviu Maliţa, Sanda Cordoş, Irina Petraş, Ştefan Borbély etc.

16 februarie – debutează Programul *Scriitorul şi criticii săi* la Colegiul Naţional Gh. Şincai.

18-23 februarie – Târgul de carte de la Ierusalim. Florina Ilis îşi lansează varianta în ebraică a *Cruciadei copiilor*.

23 februarie – la Târnăveni, are loc cea de a II-a ediţie a manifestării *Noaptea devoratorilor de poezie* (Răzvan Ducan).

2 martie – întâlnire la Filiala Cluj a USR cu prozatorul maghiar Attila Bartis, cu prilejul apariţiei în limba română a romanului său *Tihna* (trad. Anamaria Pop). Prezintă: Irina Petraş, Horea Poenar, Lucian Pricop, Ştefan Manasia, Claudiu Groza, Emma Moldovan.

9 martie – ***Centenar Mircea Eliade***. Simpozionul, la care participă Marta Petreu, Gheorghe Glodeanu, Ştefan Borbély, Mihaela Gligor, dar şi, indirect, Mac L. Ricketts şi Ştefan J. Fay, va fi urmat de proiecţia filmului *Mircea Eliade şi redescoperirea sacrului* realizat de Paul Barbăneagră şi de Ştefan de Fay (imaginea).

12 martie – Mircea Opriţă şi Mircea Petean, invitaţii Institutului Cultural Român de la Budapesta la masa rotundă cu tema *Când e literatura pe val? Drumul de la bibliotecă*

la discotecă.

13 martie – Întâlnire, la sediul Filialei, cu ambasadorul Azerbaidjanului la Bucureşti, domnul Eldar Hassanov.

14 martie – Întâlnire la sediul Filialei cu scriitorul francez Jacques Jouet (n. 1947), membru Oulipo (Ouvroir de Littérature Potentielle fondé par François Le Lionnais et Raymond Queneau) din 1982. Volumul său *Poèmes de métro* a apărut la editura Biblioteca Apostrof (trad. Letiţia Ilea), în 2006.

15 martie – Întâlnire la sediul Filialei cu scriitorul tunisian Moncef Ghachem, invitat al Centrului Cultural Francez.

19 martie – în colaborare cu Amfiteatrul Cultural Clujean al UBB, Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor organizează dezbaterea *Ştiinţa dicţionarului la români* (pornind de la ancheta găzduită în mai multe numere consecutive ale revistei *Tribuna*).

21 martie – ***Ziua Poeziei***. Eveniment organizat de Uniunea Scriitorilor Filiala Cluj în colaborare cu Centrul Cultural Italian la Muzeul de Artă Cluj-Napoca. Recital de poezie italiană şi română (invitaţi: Ruxandra Cesereanu, Ion Mureşan, Marcel Mureşeanu, Horia Bădescu). Moderator: Flavia Teoc.

28 martie – 1 aprilie – *Caravana Gaudeamus*. Târg de carte ediţia a 8-a în organizarea Radiodifuziunii Române. Preşedinte de onoare: Irina Petraş.

29 martie, la Beclean – *BunavestireART* editia a VI-a, organizată de Clubul Saeculum Beclean în colaborare cu Centrul Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud, sub auspiciile Uniunii Scriitorilor – Filiala Cluj.

20 aprilie ora. 17.00 – la Amfiteatrul Cultural Clujean, dezbaterea ***Cărţi româneşti, cărţi europene***. Participă: Sanda Cordoş, Doru Pop, Ioana Both.

3-4 mai – **Colocviul Naţional al tinerilor scriitori**, ediţia a doua, clujeană. Ediţia e ilustrată de *Caietele* Colocviului, un mic dicţionar de literatură tânără, şi de *Literatură tânără 2007,* o antologie a tinerilor scriitori (350 pag.) participanţi la Colocviu.

3-5 mai – ***Festivalul Internaţional Lucian Blaga*** (vezi www.societateablaga.ro)

10 mai – Întâlnire, la sediul Filialei, cu scriitoarea senegaleză Fatou Diome.

30 mai – ***Reuniunea de primăvară-vară*** a scriitorilor filialei clujene a USR. *Generaţia 70 împlineşte 60 de ani* (invitaţi: Doina Modola, Vasile Sălăjan, Cornel Udrea, Petru Poantă, Adrian Popescu, Mariana Bojan, Dinu Flămând, Traian Vedinaş, Ioan Burnar, Irina Petraş, Eugen Uricaru, Ion Mircea etc.). **Premiile Filialei Cluj a USR** pe 2006.

2-7 iunie – Universitatea Calabreza din Cosenza îi are ca invitaţi, în cadrul zilelor consacrate *Mitocriticii şi Imaginarului fantastic*, pe scriitorii clujeni Ruxandra Cesereanu, Laura Pavel, Corin Braga şi Călin Teutişan.

7 iunie ora 10 – Colocviile de la Beclean: *Mircea Eliade în conştiinţa noastră.* Moderator: Ovidiu Pecican. Coordonator program: Aurel Podaru.

13 iunie ora 17 – Seară de poezie la Casa de Cultură a studenţilor, dedicată lui Mihai Eminescu.

14-15 iunie –la Botoşani şi Ipoteşti, cel de-al doilea **Congres Naţional de Poezie**. Tema: *Poezia română în contextul poeziei celor 27 de ţări membre ale Uniunii Europene.* Ion Pop a fost preşedintele Congresului Naţional de Poezie. Au participat „clujenii" George Vulturescu, Ion Mureşan, Lucia Dărămuş. Premiul Congresului Naţional de Poezie a fost acordat poetului Ion Mureşan.

15 iunie – Aniversarea la Beclean a Cenaclului *Saeculum*.

26 iunie – Lansarea revistei de cultură şi spiritualitate românească *TABOR*. Au vorbit Î.P.S. Bartolomeu Anania, Nicolae Bocşan, Mircea Muthu, Aurel Sasu, Ioan Chirilă etc.

3 iulie – Seară literară bilingvă organizată în colaborare cu Centrul Cultural german. Întâlnire cu scriitoarea Tanja Duckers. Moderatori: Agnes Simon şi Aurel Codoban.

5 iulie – Lansarea volumului *Literatură tânără 2007*, la sediul Filialei. Cu acelaşi prilej, Concurs de ficţiune gastronomică.

13-14 iulie, Sibiu – Colocviul anual al Asociaţiei de Literatură Generală şi Comparată din România. Juriul (Paul Cornea, Mircea Martin, Mircea Anghelescu, Alexandru Călinescu, Cornel Ungureanu, Dumitru Chioaru, Liviu Papadima, Alexandru Muşina, Gabriel Coşoveanu şi Paul Cernat) a premiat şi cărţi semnate de Ioana Bot, Ion Pop şi Adrian Tudurachi.

1 septembrie – Concursul de proză şi eseu *PAVEL DAN 2007* (la centenarul naşterii)

14 septembrie – *Poesis 200* (la sediul Filialei)

20-22 septembrie – **ZILELE CULTURALE *POESIS*** (Satu Mare). Premiile *Poesis*: Marin Mincu, Şerban Foarţă, Ioan Es. Pop, Irina Petraş, Ion Mircea, Iolanda Malamen, Valeriu Matei, Liviu Ioan Stoiciu, Dan Mircea Cipariu, Slavomir Gvozdenovici, Lucian Alexiu.

12-14 octombrie – ediţia a XXIII-a a ***Festivalului naţional de poezie „George Coşbuc",*** Bistriţa

18 octombrie – la Asociaţia Culturală Clubul Saeculum Beclean, simpozion Pavel Dan.

21 octombrie – *Concurs Naţional de Poezie Octavian Goga*, Muzeul Ciucea.

19-28 octombrie – **10 ani de *insomnia*, 10 zile de *inspiratio*.** La Cafe INSOMNIA (strada Universităţii nr. 2). În program, scriitorii clujeni Szántai János, Francois Bréda, Karácsonyi Zsolt, Vasile Muscă, Ion Mureşan, Mircea Petean etc.

14 noiembrie, la Muzeul de artă – *India şi Eliade. Note de călătorie în imagini*. Au vorbit: Mihaela Gligor, Ştefan Borbély, Gheorghe Stratan, Traian Penciuc.

15 noiembrie, Turda – ***Concursul Naţional de Poezie Aurel Dragoş-Munteanu***. Juriul: Irina Petraş, Ion Mureşan, Ioan Pavel Azap, Claudiu Groza.

23-25 noiembrie – ***Saloanele „Liviu Rebreanu"***. Ediţia a XXVI-a a Festivalului Naţional de Proză „Liviu Rebreanu", Bistriţa.

5-8 decembrie – ***Salonul Cărţii Transilvane***, la Casa de Cultură a Studenţilor.

13 decembrie – ***Zilele Prozei Clujene*** – ediţia I: Lansarea antologiei bilingve (română/maghiară) *Lumea fără mine/A világ nélkülem*. *Prozatori clujeni contemporani*. (Redactor: Molnos Lajos, lector: Irina Petraş) Premiul „Pavel Dan" pentru cea mai bună proză în limba română şi Premiul „Kós Károly" pentru cea mai bună proză în limba maghiară. Lansarea unui volum de proză inedită Ion Agârbiceanu (125 de ani de la naştere). ***Reuniunea de toamnă/iarnă*** a scriitorilor clujeni.

2008

15 ianuarie – lansarea plachetei bilingve (română/maghiară) Mihai Eminescu *12 poeme pentru minte, inimă şi literatură,* distribuire gratuită de plachete şi semne de carte la statuia Poetului.

Lansarea ediţiei facsimilate a Caietelor eminesciene la Biblioteca Academiei.

30 ianuarie, ora 12 – la sediul Filialei USR, are loc o dublă lansare de carte. Diana Adamek: *Vasco da Gama navighează* **şi** *Melancolii portugheze***.** Apărute în 2007 la EuroPress Group, cărţile Dianei vor fi prezentate de Irina Petraş, Ion Vartic şi Alex. Goldiş.

31 ianuarie, ora 18, la cafeneaua *Insomnia* (str. Universităţii nr. 2) va debuta un proiect al USR Filiala Cluj în colaborare cu Cafeneaua mai sus pomenită. **Serile de literatură** vor avea loc în ultima joi a fiecărei luni, de la ora 18. Scriitorii clujeni vor citi din opera lor şi vor răspunde întrebărilor celor prezenţi. Uneori, literatura va dialoga şi cu alte arte. În această primă seară, Ion Mureşan şi Mihai Goţiu vă invită la un **duel**.

joi 14 februarie – la Polul cultural, lansarea noilor cărţi ale scriitorilor Rodica Scutaru-Milaş şi Iulian Dămăcuş. Au vorbit Mariana Enache, Ion Mureşan, Irina Petraş, Ioan Negru, Luigi Bambulea Mureşan.

miercuri 20 februarie, ora 12, în sala de şedinţe a Filialei, colocviul ***Ce s-a întâmplat cu literatura română în postcomunism.*** Participă: Irina Petraş, Ruxandra Cesereanu, Mihai Dragolea, Ion Pop, Alex Goldiş, Constantin Cubleşan şi Ion Simuţ. Va fi lansat volumul de critică literară *Simptomele actualităţii literare* de Ion Simuţ, volum apărut în „Biblioteca revistei *Familia*".

vineri 22 februarie, ora 12 – lansarea volumului de poeme al Roxanei Guliciuc. Prezintă Felicia Bădescu şi Ion Cristofor.

joi 28 februarie, ora 18 – Seri de literatură la *Insomnia*. Citeşte Alexandru Vlad. Gazde: Francois Breda şi Szantai Janos.

joi, 28 februarie **–** la Casa de Cultura a Studentilor, sala de Vest, **seară de poezie** cu Adrian Popescu; Participă membri ai Cenaclului *Vox Napocensis*. În program, momente muzicale cu Nucu Pandrea, recital Vasilica Stamatin etc.

10-16 martie **–** Festivalul ***PrimăvaraPoeţilor/LePrintempsdesPoètes*** editia a 4-a

13 martie**–** în cadrul Festivalului *Primăvara poeţilor – Le printemps des poetes*, Martha Izsak a participat la un recital de poezie în limbile română, franceză, italiană, organizat la Liceul Dante Alighieri din Bucuresti.

4 aprilie, ora 12**,** la sediul Filialei, intâlnire cu scriitorul Jean-Pierre Sarrazac.

15-20 aprilie **–** Târgul Gaudeamus.

21 aprilie **–** întâlnire la Filiala Cluj a USR cu Norman Manea.

24 aprilie – Centenar USR la Bucureşti. Au participat de la Cluj: Irina Petraş, Marta Petreu, Doina Cetea, Horia Bădescu, Szilagyi Istvan, Adrian Popescu, Ion Mureşan.

miercuri, 7 mai **– Zilele Lucian Blaga** organizate de Uniunea Scriitorilor din Romania, Filiala Cluj şi Societatea Culturala Lucian Blaga Cluj-Napoca: ora 12 – LANSARE DE CARTE, Mariano Martin Rodriguez: Eugen Ionescu, *Sclipiri şi teatru,* ediţie bilingvă. Cartea a apărut la Editura Fundamentos din Madrid, în seria teatru. Mariano Martín Rodríguez a tradus în spaniolă *Învierea* lui Lucian Blaga şi va participa la Festivalul Internaţional Lucian Blaga ediţia a 18-a (Cluj-Napoca, 8-10 mai). 13, 30 – Vernisaj: ***Salonul de primăvară al scriitorilor***, ediţia I (Muzeul de Artă) Cluj-Napoca. Prezintă: Mircea Muthu, Ilie Călian, Michaela Bocu;

joi, 8 mai: – Moment inaugural la bustul *Lucian Blaga* (Biblioteca Centrala Universitara „Lucian Blaga); Deschiderea festiva a Festivalului (BCU, sala „I. Muslea); Sesiunea de comunicări în plen; Sesiunea de comunicări pe secţiuni **(**literatura, filosofie şi didactica) (BCU); (in paralel, pentru invitaţii de peste hotare) – Întâlnire cu studenţii Scolii doctorale de la Facultatea de Litere, Centrul de Studii Belgiene (Director: Rodica Lascu-

Pop); Vizita la Muzeul Apei; SPECTACOL al Teatrului National „Lucian Blaga – *Invierea* (pantomima/balet). Muzica: Razvan Metea. Regia/coregrafia: Gabriela Bathori;

vineri, 9 mai: Depuneri de coroane la Statuia poetului, în fata Teatrului National; Vizitarea *Salonului de primăvară al scriitorilor*, ediţia I; Recital de poezie (Muzeul de Artă Cluj-Napoca). La pian: Ionut Baca. Director de Recital: Horia Bădescu; Sesiunea de comunicări pe secţiuni **(**literatură, filosofie, didactica**)**, partea a doua (in paralel, BCU); La Muzeul Etnografic al Transilvaniei – Premiile Festivalului; Lieduri pe versuri de Lucian Blaga. Interpreteaza: Gheorghe Rosu, bas; Cozmin Sime, tenor; Horia Haplea, pian. Compozitori: Sigismund Toduta, Tudor Jarda, Valentin Timaru; Lansarea volumului de versuri *Lăsaţi străinul să intre*, al lui Jean-Luc Wauthier (trad. Horia Bădescu); *Cântăreţi bolnavi* – Recital al studenţilor de la secţia de teatru a Facultăţii de Litere şi Arte a Universităţii Lucian Blaga, Sibiu; Lansări de carte *maraton* (in prezentarea autorilor); (in paralel) – Expozitia *Fotopoeme* (dedicata lui Blaga): Adrian Suciu (poezie), Lorand Peli (fotografie), la *Zorki Photo Cafe*, str. Ion Ratiu nr. 10;

sambata, 10 mai: Excursie la Castelul Ciucea. Recital de poezie dedicat lui Lucian Blaga; Recital Ion Zubaşcu (*Omul, pomul şi fântâna*), dedicat lui Lucian Blaga; Moment comemorativ Octavian Goga (70 de ani de la moarte).

joi, 15 mai **– CENTENAR SSR/USR –**Simpozion **Centenarul SSR/USR** (la sediul Filialei clujene). Invitati: D.R. Popescu, Ion Vlad, Nicolae Prelipceanu, Aurel Rau, Nicolae Balota, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Augustin Buzura, Ion Brad, Radu Mares, Virgil Nistor, Constantin Cublesan, Horia Badescu, Virgil Bulat şi multi altii. – Lansarea albumului ***100 de ani de viaţă literară transilvană*** (alcătuit de Irina Petraş); ora 14 **–** PREMIILE FILIALEI Cluj a USR pe 2007 (Restaurantul Napoca); Reuniunea de primavara-vara a scriitorilor clujeni.

14-18 MAI **–** *ÎNTÂLNIRILE DE LA NICULA* (moderator Luigi Bambulea): atelier POENAR; – atelier POP; – atelier MUREŞAN; – vizionare film *OSTROV*, dezbatere (moderează Ioan PINTEA); – atelier CISTELECAN; – atelier KOMARTIN; – excursie *STEINHARDT* [Nicula-Gherla-Dej-Cîţcău(masa)-Cheile Babei-Lăpuş-Rohia (chilia Steinhardt, casa poetului Ioan Alexandru, Biblioteca Mănăstirii, biserica din subteran, Lighet, Stăreţie)-Nicula] /

miercuri, 21 mai **–** Andrei Zanca (sosit din Germania) îşi va lansa cărţile de curând apărute: volumul de versuri *Abis* (Limes) şi *Lumea, un limbaj al invizibilului* (Grinta)

joi, 22 mai, ora 11,30**,** lansare de carte Mircea Muthu**,** cele mai noi apariţii editoriale. Prezintă Călin Teutişan, Nora Sava Rebreanu.

sâmbătă, 24 mai, ora 11 se va afla la Filiala Cluj a USR şi va conferentia pe ideea *un scriitor roman în nebunia hollywood-ului* PETRU POPESCU, prozatorul de succes al anilor 70 (*Prins*, *Dulce ca mierea e glonţul patriei*, *Sfârşitul bahic* etc.). Stabilit în Sua în 1974, e scenarist şi regizor al unor filme hollywoodiene (*Ultimul val, Moartea unui înger*).

marţi, 27 mai, ora 13: Editura Humanitas Fiction şi Centrul Cultural Italian Cluj, Sala I. Muslea a Bibliotecii Centrale Universitare, LANSARE DE CARTE în prezenta autorului: Alessandro Perissinotto, *Celei care ma judeca* (*Al mio giudice* – Premio Grinzane Cavour 2005 per la Narrativa Italiana) Ed. Humanitas Fiction (*Raftul Denisei*). în româneşte de Gabriela Lungu. Prezintă: Denisa Comănescu (director general al editurii Humanitas Fiction)**,** Irina Petraş, Sanda Cordoş

marti, 27 mai**,** ora 18, str. Eroilor nr. 16, la sediul Fundaţiei Carpatica şi al revistei *Ora-*

şul, lansarea cărţii *Dincolo de Brâncuşi* a scriitorului Horia Muntenus.

30 mai **–** Ediţia a XVI-a a *Zilelor Romulus Guga* la Reghin. Participă: Nicolae Băciuţ, Voica Foişoreanu-Guga, Mariana Cristescu, Silvia Pintea, Sorina Bloj, Melania Cuc, Elena Cîmpan, Veronica Ştir, Cornelia Jinga Hetrea, Lazăr Lădariu, Dimitrie Poptămaş, Marin Şara, Traian Duşa, Răzvan Ducan, Victor Ştir, Traian Parva Săsărman. Octavian Iacob.

vineri, 6 iunie**,** ora 18 la Casa Municipală de Cultură, Horia Muntenus vorbeşte despre Simbolistica în opera lui Constantin Brâncuşi. Se va prezenta în premieră filmul documentar *Constantin Brâncuşi* al regizorului Cornel Mihalache. În final, recital de muzică tradiţională susţinut de Maria Leşe.

miercuri, 11 iunie, **l**a ora 16.00 – Editura Limes şi Biblioteca Judeţeană Octavian Goga organizează o întâlnire cu actorul Gheorghe Dinică. Se va lansa volumul *Un actor pentru eternitate. GHEORGHE DINICĂ* semnat de Mia Pădurean. Prezintă Dorel Vişan şi Mircea Petean.

joi, 12 iunie**,** ora 12,30 la sediul Filialei întâlnire cu MARIN MINCU şi *O panoramă critică a poeziei româneşti din secolul al XX-lea.* Participă la dezbatere: Stefan Borbély, Constantin Cubleşan, Ion Pop, Mircea Muthu, Petru Poantă, Irina Petraş, Adrian Popescu, Ion Mureşan, Luigi Mureşan s.a.

joi, 12 iunie, ora 17,*Seară de poezie* la Casa de cultură a studenţilor. Participă membri ai Uniunii Scriitorilor, elevi, membri ai Cenaclului literar *Napocensis*. Organizatori Constantin Rusu şi Victor Constantin Măruţoiu.

joi, 12 iunie, la orele 18**,** la Librăria Libri din Polus Center întâlnire cu Mike Ormsby autorul volumului *GRAND BAZAR ROMÂNIA sau Călător străin updated,* apărut la Editura Compania.

27 şi 28 iunie**–** Ediţia a III-a a Zilelor Revistei *Nord Literar* (director Gheorghe Glodeanu) şi ediţia a VII-a a Colocviilor de literatură de la Baia Mare: *Romanul românesc contemporan*. Decernarea premiilor Revistei *Nord Literar*. Excursie de documentare în Maramureş. Organizator: Asociaţia Scriitorilor (preşedinte Săluc Horvat)

Câştigătorii ***Concursului naţional de proză scurtă şi eseu Pavel Dan*,** ediţia 2008: Premiul special: Răzvan ŢUCULESCU, Cluj; Premiul *Pavel Dan*: Alexandru JURCAN, Huedin; Dan Marius DRĂGAN, Cluj; Alexandru POP (Alex PORC), Baia Mare; Livia SFĂRĂILĂ, Arad; Tincuţa HORONCEANU BERNEVIC, Bacău; Menţiuni: Roxana Veronica GEORGIU, Corbu/Harghita; Alexandra Emilia BUCUR, Bucureşti; Andreea BALINT, Baia Mare; Premiul Filialei Cluj a USR: Andrei FISCHOF, Israel; Premiul revistei Tribuna: Otilia Vanda POP, Baia Mare; Premiul Fundaţiei Culturale Carpatica. Revista Oraşul: Lucian POP, Cluj

26 august, ora 19, la Auditorium Maximum, se va lansa volumul *Voices of Contemporary Romanian Poets*, apărut în Coreea de Sud. În cuprins, mai mulţi poeţi clujeni.

12 septembrie, ora 11 **–** la sediul Filialei USR, Lansarea cărţii despre Japonia *Darurile zeitei Amaterasu* a tinerilor Roxana şi Cătălin Ghiţă, ambii lectori ai Facultăţii de Litere din Craiova. O expoziţie de fotografii va însoţi lansarea. Prezintă: Irina Petraş, Rodica Frenţiu, Mihaela Ursa.

10-12 octombrie, la Facultatea de Litere, Colocviul *SPIRITUL CRITIC LA CERCUL LITERAR DE LA SIBIU.* Participă: Nicolae Balotă, Elisabeth Axmann Mocanu, Virgil Nemoianu, Klaus Heitmann, Zorina Regman, Alina Ledeanu, Al. Cistelecan, Fulvio Del Fabbro, Hergyán Tibor, Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Virgil Podoabă, Daniel Cristea-

Enache, Antonio Patraş, Angelo Mitchievici, Sorina Sorescu, Crina Bud, Giovanni Magliocco, Xenia Karo-Negrea, Andrei Terian, Mihai Iovănel, Doris Mironescu, Petru Poantă, Mircea Muthu, Ion Pop, Ion Vartic, Laura Pavel, Dan Damaschin, Eliza Deac, Alex Goldiş, Sanda Cordoş (director de proiect)

15 octombrie: PREMIUL MARIAN PAPAHAGI; INSTITUTUL ITALIAN DE CULTURĂ BUCUREŞTI, CENTRUL CULTURAL ITALIAN CLUJ, în colaborare cu Universitatea Babeş-Bolyai – Cluj, sub patronajul Ambasadei Italiei în România, anunţă înfiinţarea Premiului Marian Papahagi. Premiul, instituit în memoria italienistului şi profesorului Marian Papahagi (1948-1999), va fi acordat anual în data de 14 octombrie pentru un volum publicat în ultimii trei ani, sau pentru o realizare culturală notabilă care au ca obiect orice aspect al culturii şi civilizaţiei italiene (istorie, politică, literatură, arte, etc.). Premiul este finanţat de bănci italiene în Romania prin filiale din Cluj, de întreprinderi italiene din Cluj, şi de Institutul Italian de Cultură din Bucureşti, şi este dotat cu suma de 3000 euro.

16 şi 17 octombrie ***– Zilele PROZEI*** ediţia a doua. Se va lansa volumul *Starea prozei* (editat în colaborare cu Filiala Braşov a USR). Coordonat de Irina Petraş, el reuneşte comentarii despre proza românească postdecembristă şi situarea ei faţă în faţă cu proza interbelică ori postbelică. Programul *Zilelor prozei* cuprinde o dezbatere/masă rotundă despre *Proza românească postdecembristă*, dar şi ateliere, lansări de carte, întâlniri cu cititorii etc.

19 octombrie – Decernarea Premiilor Concursului Naţional Octavian Goga la Ciucea. Printre premianţi: Bogdan Diaconu, Andrei Doboş, Aida Hancer, Carmen Păduraru, Ofelia Prodan, Irina Şova, Nicolae Bogdan Groza, Daniel D. Marin, Traian Vasilcău. Premiul Filialei Cluj a USR: Andrei Zanca. Premiul revistei Oraşul: Virgil Diaconu.

22 octombrie – la Biblioteca Judeţeană O. Goga, *Expoziţie de documente* din Fondul D. Popovici – Ioana şi Liviu Petrescu. De editarea şi îngrijirea ştiinţifică a fondului se ocupă Catedra de literatură română, teorie literară şi etnologie a UBB.

23-25 octombrie – *Zilele Culturale Poesis* Satu Mare. Dintre clujeni, au fost premiaţi Mircea Muthu, Petru Poantă, Mircea Petean.

marţi, 28 octombrie, ora 16, sala D. Popovici, Facultatea de Litere: Conferinţele Ioana Em. Petrescu. Organizator: Catedra de literatură română, teorie literară şi etnologie (şef de catedră: Sanda Cordoş).

miercuri, 29 octombrie – Seară de poezie la Liceul Energetic Cluj. Participă: Mircea Petean, Vasilica Stamatin, Ioan Chirila, Constantin Rusu şi Victor Măruţoiu.

30 octombrie – s-au redeschis Serile de literatura de la *Insomnia.* A participat Maria-Magdalena Diaconu, cu volumul de debut *Discursul corporalităţii*, prezentată de Vlad Roman. Gazde: Szantai Janos şi François Breda.

miercuri, 5 noiembrie, de la ora 18.00 – prima şedinţă din 2008 a Clubului De Lectură *Nepotu' lui Thoreau.* 2 autori după debut: Andrei Doboş & Vlad Moldovan. Moderează Ion Mureşan & Ştefan Manasia. Special Guest Stars: François Breda şi Szantai Janos.

joi, 13 noiembrie **–** *Seri de literatură* la Insomnia: se lansează, volumul de poezie *Poze cu zimţi*, al Ancăi Mizumschi, cu nouă colaje fotografice de Részegh Botond. Invitaţi: Ştefan Manasia, Ovidiu Pecican, Adi Dohotaru. Gazde: Szantai Janos şi Francois Breda.

vineri, 14 noiembrie, la ora 14 – ambasadorul Franţei – HENRI PAUL– a înmânat profesorului şi scriitorului Alexandru Jurcan distincţia Palmes Académiques.

15 noiembrie, ora 17**,** la Casa Municipală de Cultură, *Cenaclul de Seară*, în primă ediţie la Cluj. Partenerii evenimentului: Asociaţia Adsum, Asociaţia Artverba, Revista *Cetatea Culturală* şi Revista *Zip*, din Bucureşti. Coordonat de Daniela Gîfu, Cenaclul de Seară lansat la Cluj-Napoca îi are invitaţi pe scriitorii Marcel Mureşeanu, Constantin Cubleşan, Ion Cristofor, Adina Ungur, Adrian Ţion, Horia Muntenuş, Florin Verdeş, Dan Marius Drăgan, Sabin Mircea Rus, Paul Duma. Participă şi membri ai *Cenaclului de Seară* din Bucureşti.

20 noiembrie– microsimpozion ALEKSANDR SOLJENIŢIN (Catedra de Literatură Comparată a Facultăţii de Litere) – Vor susţine comunicări: Sanda Misirianţu, Ioan Muşlea, Doru Pop, Sanda Cordoş, Ruxandra Cesereanu, Ştefan Borbély.

sâmbătă, 22 noiembrie, ora 11, va avea loc în sala Shakespeare a Facultăţii de Litere o mare ***Lectura publică***. Participă: Nicolae Manolescu, Varujan Vosganian, Irina Horea, Horia Gârbea, Gabriel Chifu, George Bălăiţă, Ioan Es. Pop, Mircea Mihăieş, alături de scriitorii clujeni.

Vineri, 5 decembrie 2008, ora 12 – ***Reuniunea de iarnă*** a scriitorilor Filialei clujene a USR (la sediul Filialei). În program: lecturi în avanpremieră *Clujul din cuvinte*; lansări de carte maraton (autorii îşi vor prezenta pe scurt cele mai noi apariţii editoriale); Aniversări.

2009

15 ianuarie – Moment Eminescu

18 februarie – Seară de poezie la Colegiul Energetic Cluj Napoca. Participă Ion Cristofor, Constantin Rusu.

20 februarie – premiera documentarului de lung metraj UN ARBORE LA MIJLOC DE LUMI – CONSTANTIN BRÂNCUŞI, un eseu cinematografic în regia lui Horia Muntenus.

24 februarie – la Casa Muncipală de Cultură din Piaţa Unirii, vernisajul expoziţiei de pictură *Magia peisajului* a lui Ion Cristofor.

26 februarie – Mircea Popa 70, eveniment aniversar la Fundaţia Carpatica. Prezenţi: Ion Cristofor, Marcel Mureşeanu, Irina Petraş, Ovidiu Pecican, Constantin Cubleşan, Petru Poantă, V. Fanache etc.

5 martie ora 12 – Lansarea unei cărţi eveniment! **Clujul din cuvinte.** Antologie ilustrată alcătuită de Irina Petraş, 432 de pagini, format 20/20 cm.O sută unsprezece (111) luări de cuvânt despre Clujul de ieri, de azi şi de mâine.Volum editat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România cu prilejul Centenarului Societăţii Scriitorilor Români/Uniunii Scriitorilor din România, în cadrul proiectului Scriitorul în cetate, cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor. Reproduce imagini din arhiva Bibliotecii Judeţene Octavian Goga Cluj, din arhiva personală, dar şi din colecţiile autorilor incluşi în volum. Fotografiile Clujului de astăzi, văzut de sus, sunt opera tânărului artist-fotograf Ştefan Socaciu. Mărturiile contemporanilor primesc, ici-colo, accentele unor cuvinte de demult, câteva dintre ele – prilej de meditaţie. În cazul unor Horia Stanca, Ion Negoiţescu, Aurel Gurghianu, Mircea Zaciu, Aurel Şorobetea, frânturile reproduse aici ţin locul unei invitaţii la re-lectură.

6 martie – Deschiderea programului *Meseriile cărţii:* program de dezbateri publice şi seminarii/ateliere de cercetare organizate Facultatea de Litere şi Biblioteca Judeţeană Octavian Goga (Ioana Both, Sorina Stanca)

10 martie – Lansare de carte la Muzeul de Artă: H. Ibsen, *Când noi, morţi, vom învia.* Versiune românească Sanda Tomescu-Baciu. Prezintă Ion Vartic. Prezent ambasadorul Norvegiei la Bucureşti.

12 martie – Seri de literatură la *Insomnia* cu Rodica Marian. Moderatori: Szantai Janos şi Francois Breda.

18 martie – Seară de poezie cu Vasile Igna. Recital de poezie (V. Voiculescu şi Ion Pilat) susţinut de elevii Colegiului Energetic. Moderatori: Constantin Rusu şi Victor Constantin Măruţoiu

19 martie ora 18 – *Primăvara poeţilor*: Şezătoare literară închinată *Anotimpurilor feminităţii.* Doamnele sunt, fireşte, invitate speciale, dar întâlnirea e deschisă tuturor celor care îşi recunosc şi acordă importanţă dimensiunii/valenţelor lor feminine... Au participat: Dora Pavel, Flavia Teoc, Doina Cetea, Sanda Tomescu-Baciu, Martha Izsak, Ruxandra Cesereanu, Maria Pal, Mariana Bojan (care a avut şi o expo-seară cu 12 pasteluri), Genţiana Groza, Gabriela Leoveanu, Ada Kiraly, Iulia Bobăilă, Elena Abrudan, Diana Suciu, Rodica Marian, Mihaela Mudure, Irina Petraş, Marga Bădescu etc.

23 martie, ora 12 – lansare de carte Valeriu Varvari: *Printre vecii şi ore*.

24 martie, ora 18.00, lansarea celui mai recent roman al lui Filip Florian, *Zilele regelui.* Evenimentul va avea loc la Librăria Gaudeamus din Cluj-Napoca. Moderator: Ovidiu Pecican; prezintă, alături de autor, Irina Petraş, Sanda Cordoş şi Mihaela Ursa.

25 martie, la ora 16.00, scriitorul Filip Florian se va întîlni cu studenţii Facultăţii de Litere, Universitatea Babeş-Bolyai (Sala D. Popovici). Moderator: Sanda Cordoş.

25 martie, ora 19.30 – Librăria Cărtureşti din Iulius Mall în colaborare cu revista culturală Korunk invită la o întîlnire cu scriitorul György Dragomán cu ocazia lansării romanului *Regele alb*, roman distins cu premiile Tibor Déry (2005) şi Sándor Márai (2006). Invitaţi: Ildikó Gábos-Foarţă (traducătoarea romanului), Imre J. Balázs (redactor-şef Korunk), Rareş Moldovan, Mihai Mateiu.

26 martie, ora 12,30; *Primăvara poeţilor la Cluj.* Lansare de carte: Dumitru Cerna, *Poeţii*. Prezintă: Irina Petraş, Ion Mureşan, Petru Poantă, Adrian Popescu. Invitati speciali – poeţii din carte: Horia Bădescu, Mircea Goga, Miron Scorobete, Virgil Mihaiu, Molnos Lajos, Victor Ţarină, Marta Petreu, Mariana Bojan, Ana Hompot, Maria Jorj, Ion Cristofor, Luciana Medve, Ionuţ Ţene, Mircea Ioan Casimcea, Mircea Petean, Sânziana Mureşeanu, Adrian Mihai Bumb, Dinu Virgil, Aurel Rău, Marcel Mureşeanu, Constantin Cubleşan, Ion Mureşan, George Savu, Victor Constantin Măruţoiu, Persida Rugu, Nicolae Mocanu, Leon-Iosif Grapini, Virgil Bulat, Maria Pal, Doina Cetea, Teofil Răchiţeanu, Silvia Zaharia, Adrian Popescu, Mircea Muthu, Virgil Leon.

26 martie – ora 18 – Seri de literatură la *Insomnia*: Radu Mareş. Gazde: Szantai Janos, Francois Breda.

27 martie ora 13 – lansare de carte la Polul cultural: Mircea Ghiţulescu, *Istoria literaturii române. Dramaturgia*. Prezintă: Mariana Enache, Irina Petraş, Mircea Petean.

7 aprilie, ora 17 – la Librăria Humanitas: lansarea romanului Flaviei Teoc *Kyrie lex*, apărut la Cartea Românească. Prezintă Sanda Cordoş şi Ovidiu Pecican.

9 aprilie – Lansare de carte: Alexandru Jurcan, *Plouă peste crimele oraşului*

9 aprilie – Lansare de carte Persida Rugu.

14 şi 15 aprilie – lansarea *Submarinului iertat* de Ruxandra Cesereanu şi Andrei Codrescu la ICR New York şi la Poetry House (St.Mark s Cafe). A doua carte lansată va fi antologia *Crusader-Woman* de Ruxandra Cesereanu. 16 aprilie – lansarea Subma-

rinului iertat la Goldmine Saloon, New Orleans. 17 aprilie – lectură din *Submarinul iertat* la Universitatea din New Orleans. 18 aprilie – lectură din *Submarinul iertat* la Universitatea din Baton Rouge.

24-25 aprilie – *Colocviul romanului românesc*, ediţia a doua, la Alba Iulia. Dintre clujeni, au participat: Irina Petraş (Preşedinta juriului), Dora Pavel şi Sanda Cordoş (membre ale juriului), Ion Pop, Radu Mareş, Alexandru Vlad, Mircea Muthu.

7-8 mai – Simpozionul Marian Papahagi, la Lisabona, organizat de ICR. Gazdă: Virgil Mihaiu. Participă, dintre clujeni: Adrian Popescu, Ion Pop, Adrian Papahagi.

14 mai – FESTIVALUL INTERNAŢIONAL LUCIAN BLAGA EDIŢIA A 19-A. Ediţie de pregătire a dublei aniversări de anul viitor: 115 ani de la naşterea lui Lucian Blaga şi 20 de ani de existenţă a Societăţii Culturale „Lucian Blaga". Programul: Deschiderea festivă. Cuvinte de Irina Petraş, Mircea Borcilă, Horia Bădescu, Basarab Nicolescu. RECITAL DE POEZIE moderator Horia Bădescu. Ediţia a doua a Salonului de primăvară al scriitorilor, ediţie dedicată lui Lucian Blaga. Lansări de carte: Volumul antologic: *Meridian Blaga în lumină 9* (selecţiuni din comunicările susţinute la ediţiile succesive ale Simpozionului Blaga). *Jurnalele* Corneliei Brediceanu-Blaga editate de Dorli Blaga (cu sprijinul Societăţii); Cartea electronică Lucian Blaga editată de Radiodifuziunea română; Alte cărţi legate de posteritatea blagiană.

Joi, 21 mai, ora 12, la sediul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România are loc tradiţionala, deja, *Reuniune de primăvară-vară a scriitorilor.* Din program: Decernarea Premiilor Filialei pentru cărţi apărute în 2008 şi a Premiilor pentru literatură pentru copii *Cartea mea fermecată*. Aniversare *Apostrof 20*; Aniversare *Poesis 20*. Anunţarea câştigătorilor Concursului de debut *Biblioteca tânărului scriitor* pe 2009. Diverse.

joi, 28 mai, orele 13 (la sediul Filialei USR) Lansare de carte: Andrei Zanca, *Oprirea* (versuri), editura Grinta. Prezintă: Sanda Cordoş, Vasile Gogea, Ion Mureşan.

vineri, 29 mai, ora 13 (la Facultatea de Litere) în cadrul Cercului ERANOS, Revista APOSTROF aniversează împlinirea a 20 de ani de la înfiinţare printre prieteni, colegi şi studenţi.

1 iunie ora 13 la Biblioteca judeţeană, lansarea antologiei *Cartea mea fermecată*. Au participat: Constantin Cubleşan, Horia Bădescu, Doina Cetea, Dumitru Cerna, Flavia Teoc, Ion Mureşan, Virgil Raţiu, Cornel Nistea, Mihaela Ursa, Ioan Negru, Teodora Gogea, Iulia Bochiş, Mira şi Nona Pop, Sânziana Gădălean, Gabriela Leoveanu, Marcel Mureşeanu, Victor Constantin Măruţoiu, Minerva Chira, Ioan Mircea Casimcea, Iulian Dămăcuş, Alexandru Jurcan, Irina Petraş etc.

11 iunie, ora 12 – la sediul Filialei, deschiderea seriei de lansări de carte a Editurii Bastion din Timişoara. Printre clujenii implicaţi ca autori sau prezentatori: Sabin Gherman, Mircea Opriţă, Virgil Stanciu, Ovidiu Pecican, Laszlo Alexandru, Ion Maxim Danciu.

11 iunie, ora 18– la librăria Cărtureşti lansarea romanului *Calvarium* semnat de Andrei Simuţ. Prezintă: Dora Pavel, Ovidiu Mircean şi Marius Miheţ.

12 iunie ora17 – lansarea cărţii lui Gabriel Liiceanu *Scrisori catre fiul meu*. Prezintă: Corin Braga, Virgil Ciomoş.

12 iunie: Institutul Italian de Cultură, Centrul Cultural Italian Cluj în colaborare cu Universitatea Babeş-Bolyai, sub înaltul patronaj alAmbasadei Italiei în România şi al Consulatului general al Italiei la Timisoara lansează PREMIUL PAPAHAGI 2009, ediţia a doua.

15 iunie ora 10 – depunere de coroane la statuia lui Mihai Eminescu

17 iunie – Conferinţa lărgită a USR, votarea noului Statut.

26 iunie – Ediţia a IV-a a *Zilelor Revistei Nord Literar* şi ediţia a VIII-a a *Colocviilor de literatură de la Baia Mare*

30 iunie ora 19, Librăria Cărtureşti – lectură publică: Horia Ursu şi Radu Aldulescu. Prezintă Irina Petraş.

25 iulie – Simpozion Francisc Păcurariu în cadrul Zilelor culturale ale comunei Teaca. Participă Aurel Rău, Vasile Igna, Doina Cetea, Ioan Pintea.

28 iulie – Lansare de carte Nicholas Buda. Prezintă Petru Poantă, Dumitru Cerna, Ion Cristofor.

29-31 iulie – Recital de poezie RONDUL de NOAPTE, la Filiala Andrei Mureşanu a Bibliotecii judeţene Bistriţa-Năsăud cu participarea poeţilor: Gabrile Chifu, Dumitru Chioaru, George Vasile Dâncu, Ion Mureşan, Adrian Popescu, Aurel Rău, Robert Şerban, Lucian Vasiliu, Gelu Vlaşin, George Vulturescu şi a scriitorilor bistriţeni. Organizator Asociaţia Bibliopolis în colaborare cu Biblioteca Judeţeană.

Joi, 17 septembrie 2009, începând cu ora 10, are loc, în Sala I. Muşlea a Bibliotecii Centrale Universitare, ***Adunarea Generală*** de Dare de seamă şi Alegeri a Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor. Cei 277 de membri ai Filialei (scriitori din judeţele Cluj, Bistriţa-Năsăud, Maramureş, Satu Mare, Bihor, Mureş, Sibiu, Alba, Timiş, Zalău, dar şi rezidenţi în Franţa, Germania, Canada, SUA, Suedia, Israel, Ungaria etc.) vor alege prin vot secret Preşedintele Filialei, Vicepreşedintele, Comitetul de conducere al Filialei, membrii clujeni ai Consiliului USR, coordonatorii pentru Departamentul Minorităţi şi pentru cele două Reprezentanţe, de Nord şi de Est. Totodată, se va întocmi lista delegaţilor clujeni la Conferinţa Naţională a USR din noiembrie 2009. Şi-au anunţat intenţia de a participa la eveniment Nicolae Manolescu, Varujan Vosganian, Gabriel Chifu, Irina Horea. Irina Petraş a fost realeasă preşedintă.

Marţi, 22 septembrie – Irina Petraş a fost invitata postului de televiziune NCN.

Vineri, 25 septembrie – Lansare de carte Dan Trif, la Librăria Diverta. Prezintă Dorel Vişan, Mariana Enache şi alţii.

Luni, 28 septembrie ora 12 – Lansare de carte Marta Petreu, *Diavolul şi ucenicul său.* Colegiul Academic, în curte.

Joi, 1 octombrie 2009, ora 12, la sediul Filialei, are loc lansarea Proiectului *Locuirea cu stil.* Cu prilejul acestei mese rotunde, va fi lansat volumul *Clujul în ritm de vals imperial,* semnat de Radu Constantinescu.

4 octombrie – la Ciucea, Decernarea premiilor C*oncursului Naţional O. Goga*. Au participat: Ioan Pavel Azap, Petru Poantă, Andrei Doboş, Minerva Chira, Laura Poantă, Victor Cubleşan, Irina Petraş.

joi 8 octombrie – la Casa Schuller din Mediaş, Laurenţiu Oprea lansează patru noi cărţi. Lansarea va fi completată de o expoziţie de icoane şi un concert.

vineri, 9 octombrie, ora 12, la sediul Filialei USR, are loc masa rotundă ***Eugen Ionesco 100***. Şi-au anunţat participarea: Mariano Martin Rodriguez, *Eugen Ionesco şi literatura speculativă*; Marta Petreu, *A treia carte românească a lui Ionescu*; Ion Vartic, *După-dupălog-ul lui Ionescu;* Ovidiu Pecican, *Hugoliada ionesciană*. *Demersul unui moralist*; Claudiu Groza, *Negaţia juvenilă*; Cu acest prilej, vor fi lansate două cărţi ale lui Mariano Martin Rodriguez: eseul despre opera absurdă românească *Ionesco înainte de La cantatrice chauve* şi ediţia critică bilingvă *Eugene Ionesco, Hugoliada.* Despre ele vor vorbi Iulia Bobăilă (traducătoarea eseului), Constantin Cubleşan, autorul.

15-16 octombrie – *Marian Papahagi, după 10 ani*. Deschiderea Simpozionului la Litere, Sala Eminescu, 15 octombrie ora 9; Decernarea premiului Marian Papahagi, în Aula Magna a UBB.

15 octombrie, ora 12, la sediul Filialei, Lansare de carte Ilie Rad: *De amicitia. Scrisori trimise de Ştefan J. Fay lui Ilie Rad (1988-2009)*. Prefaţă de Irina Petraş, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2009. Prezintă: Irina Petraş, Mircea Goga, Mircea Popa şi Ştefan de Fay, fiul scriitorului, Consul Onorific al României la Nisa.

15-16-17 octombrie – *Maraton Literatura contra crizei.* Vineri de la ora 16, sâmbătă şi duminică de la ora 11, scriitorii clujeni vor citi din opera lor în Piaţa Muzeului, lângă Cafeneaua Euphoria. Moderator Ovidiu Pecican. Maratonul se desfăşoară în colaborare cu Biblioteca judeţeană şi se va întinde pe mai multe luni.

16 octombrie, la Bistriţa – A avut loc ediţia a 25-a a Colocviilor George Coşbuc şi a Festivalului de Poezie. Au participat: Ion Mureşan, Petru Poantă, Ioan Pintea, Olimpiu Nuşfeleanu, Gavril Moldovan, Al.C. Miloş, Virgil Raţiu, Vasile Dâncu şi alţii.

20 octombrie ora 12, la sediul Filialei – Lansare de carte Vera Ieremiaş. Autoare a unui volum de proză scurtă, *După echinoctiu*, 1999, şi a romanului *Marea Neagră se varsă în Atlantic*, 2001, clujeanca lansează acum *Terasa ogarului sprinten*. Se vor oferi gratuit exemplare cu autograf!!

22 octombrie, ora 12 – Lansare de carte Anamaria Beligan, *Windermere: iubire la a doua vedere.* Prezintă Sanda Cordoş, Mircea Petean, Ilie Rad, Irina Petraş.

23 şi 24 octombrie – Centrul de Studii Literare Belgiene (director Rodica Lascu Pop) de la Facultatea de Litere a Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca anunţă colocviul internaţional *L'Art en toutes lettres. Écrits d artistes francophones et roumains,* ce va avea loc în sala Popovici a Facultăţii de Litere.

23-24 octombrie – Facultatea de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării, Catedra de Jurnalism, organizează Simpozionul *Jurnalismul românesc din exil şi diaspora*. Cu acest prilej, vor avea loc şi lansări de carte: Petru Popescu, Anamaria Beligan, Brânduşa Armanca, Georgeta Adam, Valeriu Anania, Aurel Sasu, Liviu Antonesei etc., etc. Vor participa cu comunicări Marta Petreu, Gh. Săsărman, Aurel Sasu, Cornel Ungureanu, Mircea Popa, Mircea Goga. Coordonator de proiect: Ilie Rad

27-28 octombrie – evenimentul HAMSUN 2009, organizat de Ambasada Regală a Norvegiei la Bucureşti şi Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj Napoca, alături de Catedra de Limbi şi Literaturi Scandinave (Sanda Tomescu-Baciu) a Facultăţii de Litere (Aula Facultăţii de Studii Europene, str. Em. de Martonne nr.1)

30 octombrie, ora 12, la sediul Filialei. Lansare de carte Dinu Ianculescu. Actorul, rezident de mulţi ani în Germania, va lansa la Cluj cel mai nou volum de versuri al sau: *În aşteptarea timpului ştiut.* Cu vocea sa inconfundabila, va citi din versurile sale. I se alătura Theodor Vasilache, şi el scriitor român rezident în Germania.

4 noiembrie, ora 12 – la sediul Filialei, dubla lansare de carte. Editura Ars longa a lansat la Cluj o carte a spaniolului Jose Maria Paz Gago, *Manual de îndrăgostire a prinţeselor* (în traducerea lui Christian Tămaş) şi *Dorel Vişan în dialog cu Puşa Roth*. Au prezentat Brânduşa Tămaş, Adrian Popescu, Constantin Cubleşan şi Irina Petraş.

10 nov. 2009 de la ora 18, în sala D. Popovici a Facultăţii de Litere, Cercul ERANOS organizează o dezbatere depre HERTA MÜLLER, Premiul Nobel pentru literatură – 2009. Invitat: Ioan Muşlea, traducătorul volumului *Vânt potrivit până la tare – poeţi germani din România*. Despre scriitoare vorbesc Adriana Teodorescu (*Animalul inimii*) şi Florina Codreanu (*Regele se-nclină şi ucide*)

12 noiembrie, ora 13 – Mircea Goga îşi lansează la Diverta cartea de bunic *Lily*. Prezintă Irina Petraş şi Doina Cetea.

13 noiembrie 2009, ora 12, la sediul Filialei USR, are loc lansarea romanului *Calvarium* al tânărului Andrei Simuţ. Prezintă Ştefan Borbely şi Irina Petraş.

13 noiembrie 2009 orele 18-20, la Clubul UBB se lansează cartea lui Aurel Codoban şi a prietenilor săi *Comunicarea construieşte realitatea*. Aurel Codoban la 60 de ani.

16 noiembrie, ora 14, la Bastionul Croitorilor, se lansează cărţile despre Cluj ale lui Lukács Jozsef şi *Clujul din cuvinte* (prezintă Irina Petraş). Eveniment organizat de Primăria municipiului, BJC, Art Image şi USR, filiala Cluj.

23 noiembrie – Conferinţa Naţională a USR. participă de la Cluj 47 de delegaţi. 344 de delegaţi – NICOLAE MANOLESCU este preşedinte al Uniunii pentru încă un mandat de 4 ani cu 174 voturi Ceilalţi candidaţi: Nicolae Breban – 76, Dan Mircea Cipariu – 38, Constantin Stan – 36, Ştefan Agopian – 17, voturi nule – 3.

24 noiembrie, şedinţa Consiliul Uniunii Scriitorilor din România – prezenţi 56 de membri dintre cei 68 aleşi de filiale. Au ales un prim-vicepreşedinte: Varujan Vosganian, şi doi vicepreşedinţi: pentru administraţie internă – Gabriel Chifu şi pentru relaţii externe – Irina Horea. Aceştia fac parte de drept din Comitetul Director ca şi preşedintele Uniunii. În Comitetul Director au mai fost aleşi: Horia Gârbea, Nicolae Prelipceanu, Doina Cetea (care va fi înlocuită apoi de Adrian Popescu), Cassian Maria Spiridon, Mircea Mihăieş, Dumitru Chioaru, Nicolae Oprea, Leo Butnaru, Alexandru Dobrescu, Szilágyi István (reprezentant al comisiei pentru minorităţi). Comitetul Director se va întruni în prima şedinţă de lucru în luna ianuarie a anului 2010. Şedinţa de Comitet Director din luna martie va avea, probabil, loc la Cluj şi va fi corelată cu Simpozionul naţional Ion Budai-Deleanu (250 de ani de la naştere). Juriul USR Pentru nominalizări: Paul Aretzu, Dan Cristea, Horia Gârbea, Mircea Ghiţulescu, Vasile Spiridon; Pentru premii: Al. Cistelecan, Mircea A. Diaconu, Nicolae Oprea, Adrian Popescu, Cornel Ungureanu. Se va constitui curând, în mod oficial, Reprezentanţa Maramureş a Filialei Cluj a USR. Coordonator: Gheorghe Pârja. Acesta va fi invitat special la şedinţele Comitetului Filialei Cluj a USR. Reprezentanţa Nord, aşadar, se dizolvă. Reprezentanţa Satu Mare va fi condusă în continuare de George Vulturescu.

26 noiembrie – REUNIUNEA DE TOAMNA-IARNA a Filialei clujene a USR va fi prefaţată de un TURNIR AL PROZATORILOR (sub semnul Ziua prozei, parte din Proiectul Scriitorul în cetate). Concurenţii vor citi, în faţa colegilor prezenţi la Reuniune, o pagină, la alegere, din cărţile lor de proză. Cei prezenţi vor indica, prin vor secret, cea mai bună pagină de proză. Voturile vor fi numărate pe loc şi vor desemna cei trei câştigători ai Turnirului! (PS: Câştigători: Alexandru Jurcan, Alexandru Vlad, Marcel Mureşeanu)

4 decembrie – 60 de ani *Almanahul literar/Steaua*, 60 de ani Filiala Cluj a USR.

5 decembrie, la Seini – Lansare carte: Rachel Hausfater, *Dansul interzis*, în româneşte de Elisabeta Donca-Kirchmajer. Au participat Ion Burnar, Gheorghe Pârja, V. Ardelean, directorul Bibliotecii judeţene etc.

10 decembrie – Masă rotundă *Literatura în postcomunism*, aspecte pozitive. Moderator: Ştefan Borbely. Jumătatea plină a paharului. Care sunt schimbările structurale din literatura română a ultimelor două decenii? Sunt stiluri şi tipologii noi? Discipline intelectuale inedite? Noi atitudini faţă de literatură? Asistăm doar la mizerabilism şi la o ironie dizolvantă, sau există şi altceva, care ne-ar putea scoate din derizoriu? Care este raportul dintre cultura de masă şi elitism? Ce a adus tranziţia pentru noi? Ce se întâmplă cu Uniunea Scriitorilor?

joi, 10 decembrie, librăria Book Corner vă invită la o întâlnire cu scriitorul Adrian Schiop şi ultimul său roman, *Zero grade Kelvin*. Invitaţi: Rareş Moldovan şi Ştefan Manasia. Dezbatere Nepotu lui Thoreau, Cafeneaua Insomnia. Gazde: Szántai János, François Breda, Ştefan Manasia. Moderator: Valentin Derevlean

vineri 11 decembrie 2009, ora 10, Facultatea de Litere, sala D. Popovici SIMPOZION LIVIU PETRESCU, Moderator: Sanda Cordoş. Participă: Corin Braga, Ioana Both,Mihaela Mudure, Mihaela Ursa, Mircea Muthu, Sanda Berce, Călin Teutişan, Alex Goldiş, Mircea Borcilă. Biblioteca Judeţeană O. Goga, – Deschiderea expoziţiei Liviu Petrescu în documente de arhivă. Prezintă Sorina Stanca, director Biblioteca Judeţeană O. Goga, prof. dr. Ioana Both; Lansare de carte: Ioana Em. Petrescu, *Studii eminesciene*, ediţie de Ioana Bot şi Adrian Tudurachi, Cluj, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2009; Lansarea paginii web a Fondului Liviu Petrescu. Prezintă bibliotecar Liana Vescan, drd. Carmen Muntean. Atelier de cercetare: *Liviu Petrescu la o altfel de lectură* (moderator: Ioana Both)

miercuri, 16 decembrie, ora 16, la sediul Filialei, Diana Adamek şi studenţii de la Litere se vor întâlni cu Irina Petraş şi Laura Poantă într-un dialog despre literatură, pictură, medicină.

joi, 17 decembrie, ora 17, la Librăria Gaudeamus – lansarea cărţii lui Ovidiu Pop, *Trichster.* Participă: Ovidiu Pecican, Ştefan Manasia.

18 decembrie – Virgil Mihaiu va conferenţia despre *Supravieţuirea prin cultură* la Universitatea din Madrid.

vineri, 18 decembrie, ora 12 – *Şezătoare de sărbători.* Ca aperitiv, lectura unor texte Despre iarnă. La un pahar de vin, se vor degusta bunătăţi aduse de participanţi. Prin vot deschis, se va alege câştigătorul purceluşului norocos.

marţi, 22 decembrie ora 11 – Colocviul revistei *Mişcarea literară* la Galeriile de Artă din Bistriţa. Tema: *Lectura captivă*.

2010

vineri, 15 ianuarie 2010, ora 12, la sediul Filialei: Moment Eminescu: lansarea volumului Ioana Em. Petrescu, *Studii eminesciene*; comunicare Rodica Marian; recitări din poezia eminesciană (Ileana Negru). (depunere de coroane la ora 10);

miercuri, 20 ianuarie, ora 12, la sediul Filialei, Lansare de carte/cărţi Diana Adamek: *Pădurea mătuşii Clematis* şi *Vasco da Gama navega* (ediţia în portugheză) Prezintă Irina Petraş şi Ovidiu Mircean.

joi, 21 ianuarie, ora 14, la Librăria Humanitas, Lansare de carte Ioan Pintea, *Cartea teslarului.* Prezintă: Irina Petraş, Adrian Popescu, Ovidiu Pecican. Moderator: Luigi Bambulea.

30-31 ianuarie – Colegii noştri Valentin Marica şi Nicolae Băciuţ sunt membri ai juriului Festrivalului Naţional OCROTIŢI DE EMINESCU, ediţia a X-a, Blaj.

marţi, 2 februarie ora 18, la Librăria Book Corner – lansare antologiei Saşa Pană, *Sadismul adevărului* (Editura Dacia). Prezintă Ion Pop.

miercuri, 3 februarie ora 18, la Insomnia (Nepotu lui Thoreau) – lansarea volumului *Avangarda în literatura maghiară din România*, al lui Balazs Imre Jozsef. Prezintă: Francois Breda, Stefan Manasia, Szantai Janos.

14 -17 februarie – Valentin Marica şi Nicolae Băciuţ participă la manifestările Grigore

Vieru de la Chişinău. Se va lansa volumul *Alb de duminică*, documentar literar de Valentin Marica, dedicat lui Grigore Vieru. Va fi prezentat programul Centrului de Studii Literare GRIGORE VIERU, deschis la Târgu-Mureş, în cadrul Fundaţiei Culturale CEZARA şi coordonat de Valentin Marica.

19 februarie, ora 18, la *Insomnia*, se inaugurează ceainăria şi se deschide seria *Ceaiului de la ora 18*. Moderează Szantai Janos şi Lazslo Szarukan.

joi, 25 februarie ora 12, la sediul Filialei, SIMPOZION NAŢIONAL ION BUDAI-DELEANU 250. Participă: Traian Ştef, Ovidiu Pecican, Marta Petreu, Iulian Boldea, Ion Urcan, Demeny Peter, Claudiu Groza, Petru Poantă, Ion Pop-Curşeu, Ion Istrate, Mariana Istrate, Marius Chivu, Izabella Krizsanovszki, Dana Filip, Daniela Petroşel, Georgeta Antonescu, Bianca Ţiplea Temeş etc.

joi, 18 martie, ora 17, la sediul Filialei, *Reuniunea de primăvară a doamnelor.*

sâmbătă, 20 martie, ora 16, la Cărtureşti (Iulius Mall), lansarea volumului *Cele patru dimensiuni ale feminităţii...* coordonat de Mihaela Tatoiu (volum în care sunt prezente şi clujencele Ioana Bot, Ruxandra Cesereanu, Diana Cozma, Mihaela Gligor, Elena Ivanca, Alexandra Medrea, Michaela Mudure, Simona Noja, Dora Pavel, Irina Petraş, Adriana Teodorescu). Printre prezentatori: Irina Petraş, Ruxandra Cesereanu, Ovidiu Pecican.

joi, 25 martie ora 12, la sediul Filialei, masa rotundă *Adrian Marino – 5 ani de posteritate*. Moderator: Ştefan Borbély. Au vorbit: Ion Pop, Ruxandra Cesereanu, Ion Mureşan, Luigi Bambulea, Irina Petraş etc. Simpozionul s-a reluat la Teatrul Naţional, duminică, 28 martie (moderator Ion Vartic. Au mai vorbit Ovidiu Pecican şi Marta Petreu)

26-31 martie 2010 – la cea de-a XXX-a ediţie a Salon du Livre / Târgul internaţional de Carte de la Paris, Franţa participat şi Florina Ilis, cu *La croisade des enfants* (Editions des Syrtes), alături de Ana Maria Sandu, Norman Manea, Teodor Baconsky, Ioan Groşan, Marius Ghica etc.

3-6 aprilie 2010– La Festivalul Internaţional de Poezie Nissan, găzduit de Kfar Maghar, Israel, au participat poeţi din Israel, China, Franţa, Iordania, Japonia, Macedonia, Polonia, România, Rusia şi Turcia. În cadrul festivalului au avut loc lecturi publice de poezie, iar autorii invitaţi au participat la simpozioane pe teme ca *Rolul poeziei în întâlnirea multi-culturală* sau *Statutul femeii în cultura arabă*. Din România au participat Denisa Comănescu şi Flavia Teoc.

vineri, 9 aprilie, ora 14 – Sala Muşlea a BCU Lucian Blaga: lansarea romanului *Cartea şoaptelor* al lui Varujan Vosganian. Au vorbit: Irina Petraş, Ovidiu Pecican, Doina Cetea, Adrian Popescu, Constantin Cubleşan şi autorul. Sâmbătă, lansarea va avea loc şi la Bistriţa.

luni, 12 aprilie, ora 17, în Sala Ball Room de la Hotel City Plaza – lansarea romanului *VOODOO* de Eugen Ovidiu Chirovici. Cartea va fi prezentată de Ion Cristofor şi Ovidiu Pecican.

marţi, 13 aprilie, ora 17 – Lansare de carte Dafin Mureşeanu. prezintă Petru Poantă, Constantin Cubleşan, Mircea Popa.

miercuri, 14 aprilie, ora 12 – deschiderea ***Caravanei Gaudeamus***, ediţia a 11-a. Au vorbit Florin Zaharescu, Vladimir Epstein, Irina Petraş, Ovidiu Pecican, Zorin Diaconescu (preşedinte de onoare al ediţiei). A salutat evenimentul Primarul.

miercuri, 14 aprilie, ora 12 – la sediul Filialei: lansare de carte Marcel Mureşeanu, *Boeme*, ilustraţii de Irina Petraş. Prezintă: autorii versiunilor în franceză, engleză, italiană

– Alexandru Jurcan, Cristina Tătaru, Gabriela Lungu, ilustratoarea (Irina Petraş) şi Petru Poantă.

22 aprilie – Teodor Tanco – 85, sărbătorit la Sala Muşlea a BCU Lucian Blaga.

vineri, 23 aprilie, ora 12,30 – la sediul Filialei: *Moment Caragiale* (120 de ani de la premiera piesei D-ale carnavalului). În program: Pedagog(i) de şcoală nouă -. trupa de teatru Mini Assentiment (Huedin), conducător Alexandru Jurcan; Bubico – interpretat de studenţii actori Dania Ţinca şi Florin Gălbăjos, plus căţelul Bubico; Lecturi din Caragiale.

miercuri, 5 mai, de la ora 18, în sala 302 a Facultăţii de Litere, Dora Pavel va fi prezenta la o discuţie dedicată noului ei roman, *Pudra*, în seria *dupăamiezelorpierdute* moderate de Ovidiu Mircean.

6-7 mai – *Festivalul Internaţional Lucian Blaga, Ediţia a 20-a.* Din PROGRAM: Deschiderea festivă urmată de masa rotundă Lucian Blaga în traduceri; Recital de poezie cu participare internaţională (moderator: Horia Bădescu); decernarea Premiilor Festivalului şi a Diplomelor jubiliare. Lansări: *Caietele de poezie, Meridian Blaga 10*, volume de Jean Pierre Siméon şi Gerardo Vacana, alte lansări de carte. Întâlniri ale oaspeţilor de peste hotare cu studenţii de la Litere. Expoziţie de portrete fotografice semnate Ştefan Socaciu (Muzeul de Artă)

9 mai 2010 – Comitetul Director la Cluj. Şedinţa lunară, în prezenţa membrilor Comitetului de conducere al Filialei şi a membrilor clujeni ai Consiliului USR. De la 12,30, întâlnire cu scriitorii membri ai Filialei.

miercuri, 12 mai, ora 12, masă rotundă Adrian Marino, la BCU, sala de referinţe. Participă: Aurel Sasu, Ilie Rad, Irina Petraş, Florina Ilis, Virgil Bulat, Ovidiu Pecican, Virgil Lazăr, Monica Gheţ, Vasile Dâncu etc.

vineri, 14 mai 2010, ora 12.00, în sala 243, la Facultatea de Litere, O nouă dezbatere în cadrul seriei *Cercetarea literară în actualitate. Regândirea canonului literar românesc*. Text pilot: Constituirea canonului impresionist în critica românească postbelică. Autor: dr. Alex Goldiş, redactor revista *Vatra*. Moderator: Călin Teutişan. Textul Constituirea canonului impresionist în critica românească postbelică poate fi consultat pe site-ul centrulcle.wordpress.com

marţi, 18 mai, ora 18, în Aula Ferdinand a Facultăţii de Istorie şi Filosofie (str. Napoca 11), Gabriela Lungu susţine conferinţa *Traducătorul, ultimul cavaler rătăcitor al literaturii*

miercuri, 19 mai, ora 14, la Muzeul de Artă, sala Tonitza Mariana Gorczyca îşi lansează romanul *Cadenţă pentru marş erotic*, apărut de curând la Editura Limes, Cluj-Napoca. Prezintă: Irina Petraş şi Ion Pop. La pian, Kolcsar Peter interpretând Chopin. Va citi un scurt fragment din roman actriţa Melania Ursu

vineri, 21 mai, ora 11 – la Biblioteca Judeţeană Octavian Goga – *Tudor Dumitru Savu*: conferinţă susţinută de Ioana Bot

24-25 mai – *Zilele culturale Poesis* – 2010 – Memorie culturală sătmăreană; Pelerinaj cultural: O floare pentru memoria scriitorilor, oamenilor de cultură sătmăreni; Vizitarea expoziţiei *Tomografii* a pictorului Dorel Petrehuş; Frontiera Poesis; Festivitatea de decernare a Premiilor anuale Poesis 2010; Festivitatea de decernare a Titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea de Vest Vasile Goldiş; Ut pictura … Poesis: Recital de poezie, prezentări de carte şi reviste; PIONESIS: grafică satirică.

joi, 27 mai, ora 12, la sediul Filialei – lansare de carte Gheorghe Săsărman, *Între*

oglinzi paralele.

29 mai – Revista Niram Art, împreună cu Editura Niram Art, organizează cea de a Doua Ediţie a Premiilor Niram Art, care cuprinde mai multe secţiuni: Literatură (Roman/Eseu/Poezie), Pictură, Fotografie, Sculptură, Promovare Artistică şi Teatru. Festivitatea de decernare a Premiilor va avea loc la Madrid. Nominalizările la Secţiunea Poezie se împart între România şi Spania, românii fiind Dan Coman, DAN HERCIU (debutantul Filialei Cluj a USR, *Biblioteca tânărului scriitor*), Elena Vlădăreanu, Răzvan Ţupa (la Trofeul Niram Art) şi ION MUREŞAN, Alexandru Muşina şi Varujan Vosganian (la Marele Premiu Niram Art, Trofeul Tristan Tzara). Premiile de Poezie sunt oferite în colaborare cu Cercul Poetic RefleXos din Madrid. Câştigători: Dan Herciu şi Varujan Vosganian.

marţi, 1 iunie, ora 13 – *Salonul de primăvară al scriitorilor*. Lansarea antologiei *Invitaţie la vers* (alcătuită de Irina Petraş). Moment muzical Lavinia Bocu.

marţi, 15 iunie, ora 12 – Premiile pentru 2009 ale Filialei Cluj a USR. Lansarea volumului *Ion Budai-Deleanu 250. Ţiganiada azi.*

joi, 24 iunie, ora 13 – la sediul Filialei, lansare de carte Alexandru Jurcan, *Cei rămaşi pe pământ*. Prezintă Radu Ţuculescu şi Irina Petraş.

luni, 12 iulie 2010, ora 17 – la Casa Cărţii N. Steinhardt din Bistriţa are loc lansarea volumelor *Poeme pentru cei care citesc în linişte* şi *Un om fără aripi* de Olimpiu Nuşfelean.

joi, 17 iunie – lansarea unor noi cărţi de/despre Mihai Măniuţiu, apărute la tânăra editură Bibliothek (editor Diana Suciu). Au vorbit despre autor, literatură şi teatru Ion Vartic şi Dan C. Mihăilescu.

iunie, Viena– la Simpozionul dedicat Şcolii ardelene, ne reprezintă colegii Ion Pop, Adrian Popescu, George Achim, Ioan-Aurel Pop.

12 iulie – la ediţia a XIV-a a Festivalului Internaţional *Nopţile de Poezie de la Curtea de Argeş*, marele Premiu Naţional pentru Literatură i-a fost acordat lui Horia Bădescu.

16 iulie – în Sala de sticlă a Primăriei clujene, a avut loc semnarea documentelor de constituire a *Asociaţiei Cluj-Napoca 2020 – capitală europeană*. Din Asociaţie fac parte instituţii administrative şi de cultură ale municipiului. Dintre colegi, se numără printre fondatori Irina Petraş, Ion Vartic, Marta Petreu. Irina Petraş face parte şi din Comitetul Director. USR se va afilia prin Filiala Cluj Asociaţiei.

20 iulie – a apărut *Locuirea cu stil. Locuri ale memoriei culturale transilvane*. Album alcătuit de Irina Petraş. Volum editat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România cu prilejul celor şase decenii de existenţă, în cadrul proiectului Scriitorul în cetate, cu sprijinul Primăriei şi al Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca, în colaborare cu Direcţia Judeţeană pentru Cultură şi Patrimoniu Cultural Naţional Cluj, Consiliul Judeţean de Cultură Bistriţa-Năsăud şi Direcţia Judeţeană pentru Cultură şi Patrimoniu Cultural Naţional Satu Mare.

16 septembrie – aniversare Vistian Goia 75, Casa universitarilor, ora 13.

22-24 septembrie, New Orleans – *Festivalul povestitorilor* şi workshop de poezie, la New Orleans. Participă: clujenii Corin Braga, Ruxandra Cesereanu şi Centrul Phantasma, alaturi de Andrei Codrescu, Dave Brinks, Dewitt, Bill Lavender, Lucian Dan Teodorovici etc. (dar şi, în programul american desfăşurat pe două luni, Gabriela Adameşteanu, Norman Manea, Claudiu Turcuş etc.) Vezi detaliile programului în Fototeca site-ului!

23-24 sept. – şedinţa Comitetului Director şi a Consiliului USR, Bucureşti.

26 sept. – la Monor, a avut loc sărbătorirea scriitorului Teodor Tanco la cei 85 de ani ai lui, precum şi lansarea celor mai noi cărţi ale sale. S-a vizitat şi Casa memorială. Au participat, dintre scriitori: Irina Petraş, Petru Poantă, Doina Cetea, Ilie Rad, Hanna Bota, Mircea Popa, Ion Moise ş.a.

joi, 30 septembrie – Lansare de carte Ieon-Iosif Grapini, *Memorialul Cetăţii*. Au prezentat: Irina Petraş, Constantin Cubleşan, Ioan Pavel Azap.

vineri, 1 octombrie – la Sighetul Marmaţiei, are loc cea de-a XXXVII-a ediţie a Festivalului Internaţional de Poezie (girat de Laurenţiu Ulici, apoi de Gheorghe Grigurcu). Este organizat de Casa de Cultură din localitate, sub direcţia poetului Vasile Muste. Poetul Gheorghe Pârja va fi din nou mentorul Serilor de Poezie Nichita Stănescu de la Deşeşti

duminică, 3 octombrie – Cea de-a 26-a ediţie a Festivalului de poezie şi eseu Octavian Goga, la Muzeul Octavian Goga din Ciucea. Decernarea premiilor Concursului Octavian Goga. Juriul, format din Victor Cubleşan (preşedinte), Petru Poantă şi Ioan Pavel Azap (membri), a acordat şase premii: Ada Aitonean (Premiul Revistei Tribuna), Ştefan Alexandru Ciobanu, Daniel D. Marin, Adrian George Matus, Vlad Sibechi, Alexandru Ovidiu Vintilă (Premiul pentru poezie). Membrii Filialei Cluj a USR au prezentat, alături de premianţi, un recital de poezie şi proză sub titlul *Interferenţe Goga-Ady*. Au citit: Ioan-Pavel Azap, Doina Cetea, Radu Constantinescu, Gabriela Leoveanu, Amalia Lumei, Marcel Mureşeanu, Ovidiu Pecican, Petru Poantă, Flavia Teoc. A moderat: Irina Petraş. Scriitorul Alexandru Jurcan împreună cu trupa Assentiment a elevilor de la Liceul Octavian Goga din Huedin au încheiat programul cu un Spectacol Octavian Goga.

8-9 octombrie – *Zilele prozei la Cluj*, ediţia a 4-a. Din program: – masa rotundă *Romane ale anului 2010* (participă: Gabriela Adameşteanu, Ruxandra Cesereanu, Peter Demeny, Tatiana Dragomir, Gheorghe Glodeanu, Alex Goldiş, Mariana Gorczyca, Leon-Iosif Grapini, Ioan Groşan, Radu Mareş, Ovidiu Mircean, Dora Pavel, Ovidiu Pecican, Radu Ţuculescu, Mihaela Ursa şi alţii; – lansări de carte cu Gabriela Adameşteanu, Ruxandra Cesereanu, Mariana Gorczyca, Ioan Groşan, Dora Pavel, Ovidiu Pecican la sediul Filialei Cluj a USR, la Librăria Humanitas şi la Book Corner; – Întâlnirile de la Filo cu Gabriela Adameşteanu şi Ioan Groşan (moderatori: Sanda Cordoş şi Peter Demeny); – semne şi semnale de carte de proză etc.

joi, 14 octombrie – Lansa dublă de carte: Maria Ioniţă şi Lucian Pop. Participă: Victor Cubleşan, Virgil Stanciu, Claudiu Groza.

joi, 14 octombrie, de la orele 18 în sala Popovici a Facultăţii de Litere – *Colocviu Internaţional LMA Vocile traducătorului*, integral dedicat memoriei profesorului, colegului şi traducătorului Tudor IONESCU.

vineri, 15 octombrie – o nouă ediţie, a treia, a Premiului Marian Papahagi. Câştigători: Mira Mocan, fiica poetului Nicolae Mocanu, şi Adrian Popescu.

joi 28 octombrie ora 12 – Lansare de carte Vasile Dan (diplomatul), la sediul Filialei USR. Prezintă Petru Poantă, Flavia Teoc, Silviu Corpodean.

joi, 4 noiembrie, ora 12 – Lansare de carte Mihai Pascaru, *Piramida.* Prezintă: Irina Petraş, Vasile Dâncu, Victor Cubleşan, Alexandru Vlad.

vineri, 5 noiembrie, ora 12 – Lansare de carte Virgil Mihaiu, *Lusoromână punte de vânt*, Editura Brumar. Prezintă Irina Petraş, Robert Şerban

marţi, 9 noiembrie, ora 12, la sediul Uniunii Scriitorilor Filiala Cluj, Editura Ars Longa vă propune două cărţi de Carles Miralles (Spania). Prezintă: Adrian Popescu şi Christian Tămaş. Recită: Dorel Visan. Autorul va acorda autografe.

miercuri, 10 noiembrie 2010, la orele 18 (în clădirea centrală a BCU, Etaj I, la dreapta: Sala de Reviste), va avea loc întrunirea Atelierului Philobiblon Medica, la care discuţiile se vor desfăşura pe marginea prezentării Florinei Ilis cu titlul: *Boala şi moartea în nuvela lui Lev Tolstoi, Moartea lui Ivan Ilici.*

vineri, 12 noiembrie, ora 12 – Lansare de carte Dinu Flămând. Au vorbit Irina Petraş, Adrian Popescu, Aurel Rău, Petru Poantă.

vineri, 12 nov., la ora 16.00, Editura Cartea Românească, în parteneriat cu librăria Book Corner din Cluj, lansează romanul *Apropierea* de Marin Malaicu-Hondrari. Prezintă: Ion Pop şi Ştefan Manasia. Începând cu ora 18.00, în cafeneaua *Insomnia*, printr-un parteneriat dintre Book Corner, Insomnia şi Nepotu' lui Thoreau, Marin Malaicu-Hondrari va susţine o lectură din *Apropierea*. Evenimentele sunt susţinute de Centrul Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud.

sâmbătă, 13 noiembrie – Lansare de carte Aurel Rău: 80 de poeme la cei 80 de ani ai poetului. Au vorbit: Irina Petraş, Adrian Popescu, Eugen Uricaru, Ion Cristofor, Dinu Flămând etc.

miercuri, 17 noiembrie ora 15, la Librăria Diverta (Universităţii) – Lansare de carte Dan Trif, *Din copilăria unui hoher*, ediţia a 4-a.

miercuri, 24 noiembrie, ora 18, în sala Popovici a Facultăţii de Litere – Lansare Andrei Terian, *G. Călinescu. A cincea esenţă*. Prezintă Ion Pop, Mihaela Ursa, Alex Goldiş.

joi, 25 noiembrie, ora 12: ***Reuniunea de toamnă-iarnă***: Lansări de carte, maraton (în prezentarea autorilor): Irina Ungureanu şi Ligia Tudurachi (debuturile pe 2010 ale Filialei noastre); Aurel Rău, Doina Cetea, Tatiana Dragomir, Irina Petraş etc.; Lansarea celebrei carticele *Varza à la Cluj*, urmată de degustare de bucate şi un concurs gastronomic ad-hoc.

vineri, 26 noiembrie, orele 17.00 – Revista *Mişcarea literară* Bistriţa organizează colocviul *Cartea electronică – ameninţare, realitate ideală sau iluzie?* la Casa Cărţii N. Steinhardt.

27-28 noiembrie – la Cicârlău, Festivalul-concurs de literatură Vasile Lucaciu ediţia a XVII-a. Componenţa Juriului: preşedinte, Irina Petraş; membri: Ioan Pavel-Azap, Andrei Doboş, Olimpiu Nuşfelean, Daniel Săuca, George Vulturescu, Lucian Scurtu şi Gheorghe Glodeanu.

luni, 29 noiembrie ora 12 – lansare de carte Adrian Munteanu

miercuri 1 Decembrie, în Sala de sticlă a Primăriei, se lansează *Clujul în legende*, repovestit de Irina Petraş şi Ovidiu Pecican.

vineri, 3 decembrie – Editura clujeană EIKON – director editorial Vasile G. Dâncu – triplă lansare de carte în ambianţa cafenelei Arizona: *Bravul nostru Micşa!* (teatru) de Radu Ţuculescu; *Buchetul de platină* (poezie) de Viorel Mureşan; *La noi* (vol. II, proză non-fictivă) de Cornel Cotuţiu.

marţi, 7 decembrie, ora 13 – Lansare carte Hanna Bota, la Casa Artelor. Prezintă: Marcel Mureşeanu şi Irina Petraş.

miercuri, 8 decembrie, ora 12,30 – *CARTE ÎN DAR* – lecturi de sărbătoare la Biblioteca judeţeană Octavian Goga cu şedinţă de autografe şi dialog cu cititorii de toate vârstele: Diana Adamek, Horia Bădescu, Mariana Bojan, Hanna Bota, Doina Cetea, Mi-

nerva Chira, Cornel Cotuţiu, Ion Cristofor, Iulia Cubleşan, Constantin Cubleşan, Iulian Dămăcuş, Elisabeta Donca, Dan Marius Drăgan, Genţiana Groza, Letiţia Ilea, Gabriela Leoveanu, Rodica Marian, Valentin Marica, Victor C. Măruţoiu, Petru Poantă, Lucian Pop, Ilie Rad, Aurel Rău, Persida Rugu, Constantin Rusu, Rodica Scutaru-Milaş, Flavia Teoc ş.a. Moderator: Irina Petraş.

joi, 9 decembrie, ora 13 – Lansare de carte Horia Bădescu, la Casa Artelor. prezinta: C. Cubleşan, Irina Petraş, Petru Poantă.

14 decembrie – Şedinţă de Comitet Director şi de Consiliu, la Bucureşti. Adrian Popescu o înlocuieşte pe Doina Cetea în Comitetul director. În juriile USR, din partea Clujului, Ion Pop şi Ovidiu Pecican.

joi 16 decembrie – Lansare de carte Nichita Danilov. Prezintă: Mircea Muthu, Alex Goldiş, Constantina Buleu, Alexandru Vlad, Ion Mureşan.

vineri, 17 decembrie, lansare de carte Mircea Vaida-Voevod şi Maria Vaida-Voevod.

vineri 17 decembrie – întâlnirea Comitetului Director al Asociaţiei *Clujul capitală europeană 2020*. Din partea USR, membră în Comitetul director: Irina Petraş.

– luni, 20 decembrie – Sărbătorirea seniorilor Filialei, scriitori cu vârste peste 80 de ani: Valeriu Anania – 1921; Leon Baconsky – 1928; Benkő Samu – 1928; Ştefan Bitan – 1929; Csávossy György – 1925; Dávid Gyula – 1928; Fodor Sándor – 1927; Kányády Sándor – 1929; Virgil Nistor – 1922; Aurel Rău – 1930; Saszet Geza – 1929; George Savu – 1923; Szőcs István – 1928; Teodor Tanco – 1925; Ion Vlad – 1929.

2011

vineri, 14 ianuarie, ora 12, la sediul Filialei – **Deschiderea festivă** a *Anului literar 2011.* În program: Moment Mihai Eminescu (miniconferinţă susţinută de Rodica Marian); Recital de poezie (Ion Cristofor, Horia Bădescu, Flavia Teoc, Flavius Lucăcel, Maria Ioniţă, Gheorghe Pârja, Genţiana Groza, Doina Cetea etc.); Lansarea site-ului Filialei, renovat; Proiecte pentru 2011 (discuţii).

sâmbătă, 15 ianuarie – la Botoşani, colegul nostru **Dinu Flămând** a fost desemnat câştigător al celei de-a XX-a ediţii a Premiului Naţional de Poezie „Mihai Eminescu" pentru Opera Omnia, acordat, anual, de Consiliul local al municipiului Botoşani. Pe lîngă trofeu şi premiu, a primit şi titlul de cetăţean de onoare al municipiului Botoşani.

sâmbătă, 15 ianuarie – la Bucureşti, colegul nostru Ion Mureşan a primit, pentru *Cartea Alcool*, Premiul „Cea mai bună carte a anului 2010", în cadrul „Galei Tinerilor Scriitori". Juriul a fost condus de academicianul Eugen Simion, iar premiul a fost acordat de Ministerul Culturii şi Patrimoniului National.

miercuri, 19 ianuarie, ora 12, la sediul Filialei USR, Adrian Popescu, Irina Petraş şi Alexandru jurcan vorbesc despre cartea perugiană a Flaviei Teoc.

luni, 24 ianuarie, ora 17, librăria Book Corner lansează seria dezbaterilor incomode *Care-i faza cu…?* La prima întâlnire: *Care-i faza cu cititul*? răspunsul vine din antologia de texte *Care-i faza cu cititul?* prezentată de Ioana Both şi publicată de Editura Art. În continuare, o dezbatere a tinerilor cititori de la Revista *Echinox* şi Cercul de lectură al Colegiului Naţional George Coşbuc.

miercuri, 26 ianuarie, ora 17, la Librăria Humanitas, Ioana Bot şi Ovidiu Pecican vorbesc despre *Fluturele negru* al lui Radu Paraschivescu.

vineri, 4 februarie 2011, între orele 11 şi 13, în Sala mică a Primăriei, prima întâlnire a

membrilor **Comisiei Arte literare şi publicistică** din cadrul Asociaţiei *Cluj-Napoca 2020 – capitală culturală europeană*. Şedinţa a fost deschisă de Florin Moroşanu, Directorul executiv al Asociaţiei, şi condusă de Irina Petraş, membră în Comitetul Director şi coordonator al Comisiei Arte literare şi publicistică. Dezbaterile au vizat o cât mai eficientă îmbinare a trecutului literar-publicistic clujean cu valorile contemporane pentru o corectă situare a Clujului literar multicultural la nivel naţional, european, mondial. Cei prezenţi (printre care Horia Bădescu, Adrian Popescu, Ştefan Borbély, Mircea Popa, Mircea Opriţă, Elena Abrudan, Radu Ţuculescu, Ion Cristofor, Claudiu Groza, Karácsonyi Zsolt, Tania Cristea, Marius Tabacu, Dan Brudaşcu, Lukács József, Al. Florin Ţene etc.) au avansat propuneri privind: înfiinţarea unui *Muzeu al literaturii* într-o locaţie ce urmează a fi identificată; marcarea cu plăcuţe a caselor de patrimoniu şi a celor legate de personalităţi şi instituţii culturale; editarea de mini-ghiduri în română-maghiară-germană-engleză, cu teme precum *Scriitori clujeni; Periodice clujene; Şcolile Clujului; Străzi istorice; Bibliotecile Clujului; Muzeele Clujului; Clujeni în istoria europeană; Europeni la Cluj* ş.a.m.d.; deschiderea unor rubrici permanente, sub emblema Asociaţiei, în presa clujeană (prima ofertă a venit din partea revistei *Tribuna*); întreţinerea unui *lobby* insistent în ţară şi străinătate prin toate pârghiile la îndemână; organizarea unui Festival literar cu deschidere europeană; intensificarea mijloacelor deja tradiţionale de vizibilizare a *Scriitorului în cetate* (şezători literare, lecturi publice, târguri de carte etc.), dar şi prin introducerea unora inedite etc., etc.

februarie **–** *Nicolae Băciuţ* şi *Valentin Marica* au organizat, la Galeria de Artă „Deisis" din Târgu-Mureş, unde se află expus bustul în bronz al poetului Grigore Vieru, Maratonul de Poezie Grigore Vieru, *„Strigat-am către tine... "*, cu prilejul zilei de naştere a poetului. Evenimentul a fost transmis în direct de Studioul Regional de Radio Târgu-Mureş şi pe internet.

luni, 21 februarie, ora 18 **–** o întâlnire şi lectură publică la libraria Librarium (Book corner) **c**u scriitoarea franceză Rachel Hausfater**,** aflată pentru prima dată la Cluj. Ea este autoarea a peste 20 de volume pentru tineri. La întâlnire va fi prezentă şi Betty Kirchmajer, traducătoarea sa în limba română, **l**aureată a Premiului H. Jacquier al Centrului Cultural Francez din Cluj (organizatorul evenimentului).

miercuri, 23 februarie, ora 18, la Librăria Humanitas – lansare de carte Adrian Petrescu, *Dansul focului*. Prezintă: Ioana Bot, Sanda Cordoş.

joi, 24 februarie, ora 18, la Librăria Humanitas – lansarea romanului *Dulcea poveste a tristului elefant,* semnat de Diana Adamek. Prezintă: Irina Petraş, Oana Pughineanu, Ovidiu Mircean.

joi, 3 martie ora 13, la Muzeul de Artă, Diana Suciu lansează *Tristetea Balanţei.* Prezintă: Alina Rusu şi Călin Stegerean.

joi, 3 martie, ora 17**,** la Book Corner, lansare de carte Dan Rebreanu.

vineri, 4 martie, ora 12 – lansare de carte Ioana Blaga Frunzescu, *Frustrare şi nesaţ.* Prezintă: Irina Petraş, Constantin Cubleşan, V. Fanache.

miercuri, 9 martie ora 12 – ***Prozatoarele*** – şezătoare de primăvară cu dichis. Invitate: Ilinca Bălaş, Dora Pavel, Ruxandra Cesereanu, Diana Adamek, Doina Cetea, Tatiana Dragomir etc. Moderator: Irina Petraş.

marţi, 22 martie – la Casa artelor, Mircea Popa şi-a lansat cele mai noi cărţi. Au prezentat: Irina Petraş, Ilie Rad.

23, 24 martie **–** Centrul de Studii Literare Belgiene de Limbă Franceză (condus de Rodica Lascu-Pop) organizează *Zilele Francofoniei.* Se va inaugura Spaţiul Francofon

la Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca. Evenimentele se vor desfăşura în prezenţa Excelenţei Sale, Dl. Livio Hürzeler, Ambasadorul Elveţiei în România, Dnei Fabienne Reuter, şefa Delegaţiei Wallonie-Bruxelles la Bucureşti, Dlui David Bongard, coordonator al Antenei regionale pentru ţările din Europa Centrală şi Orientală a Organizaţiei Internaţionale a Francofoniei.

miercuri, 30 martie– *Cafeneaua critică* propune, în colaborare cu Editura Polirom, o întîlnire cu Marta Petreu, cu ocazia lansării unei „serii de autor” consacrate scriitoarei. Despre primele trei volume din serie, şi anume *Apocalipsa după Marta* (integrala poeziei autoarei), *Acasă, pe Cîmpia Armaghedonului* (volum inedit, primul său roman) şi *Cioran sau un trecut deocheat* (ediţia a III-a a unui cunoscut studiu), vor vorbi tinerii critici Andreea Drăghicescu, Irina Georgescu, George Neagoe şi Emanuel Ulubeanu. O vor însoţi Silviu Lupescu, directorul general al Editurii Polirom, Oana Boca, directoare de imagine, şi, ca „invitat special”, eseistul Ion Vartic, unul dintre fondatorii revistei clujene *Echinox*. Amfitrion: Ion Bogdan Lefter.

Rezultatele Concursului de debut 2011: Juriul alcătuit din Irina Petraş (preşedinte), Ion Vartic, Ovidiu Pecican, Mihai Dragolea, Doina Cetea, Ion Cristofor (membri) a desemnat câştigătorii Concursului de debut al Filialei Cluj a USR pe 2011: 1. Blanca Borbély**,** proza, 54 de puncte (din 60); 2. Ionela Simona Feier**,** istorie literară, 53 de puncte; 3. Aura Schussler, eseu, 53 de puncte, Cărţile vor intra în lucru şi vor apărea în Colecţia *Biblioteca tânărului scriitor*. Au mai obtinut un punctaj bun: Horvat Marian, proza (51,5 puncte), Lăcramioara Dimulete (eseu) şi Emilia Zainel (versuri), cate 45 de puncte, şi Georgeta Badulescu, 43 de puncte. Aceste lucrări vor fi recomandate unor edituri spre publicare.

marţi, 29 martie**,** ora 12, la sediul Filialei USR, lansarea volumului *Asasinarea lui Aldo Moro*, de Gennaro şi Giovanni Ciancio. Prezintă: Irina Petraş, Carmela Lista, Ştefan Damian.

joi, 31 martie, ora 11, va avea loc un *Recital de poezie* în Salina Turda. Sub genericul *Primăvara poeţilor*, vor citi din creaţia lor scriitorii Ioan-Pavel Azap, Mariana Bojan, Mircea Ioan Casimcea, Dumitru Cerna, Doina Cetea, Ion Cristofor, Gabriela Leoveanu, Ştefan Manasia, Rodica Marian, Daniel Moşoiu, Radu Ţuculescu. Manifestarea este organizată de Primăria Municipiului Turda în colaborare cu Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor.

joi, 31 martie 2011**,** ora 13:00, la sediul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, lansarea cărţilor: *Anotimpul din Patmos* de Ioan Mărginean (Editura Brumar), *Butelia cu oxigen. Consemnări critice* de Andrei Moldovan (Editura Eikon) şi *Inechinoxidabile* de Gavril Moldovan (Editura Eikon). În cadrul acestui eveniment se va prezenta revista MIŞCAREA LITERARĂ din Bistriţa. Vor participa: Irina Petraş, preşedinte al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj, Florin-Vasile Şomlea, director al Centrului Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud, Pr. Ioan Chirilă, decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Luigi Bambulea, critic literar, Petru Poantă, critic literar.

luni, 4 aprilie, ora 12 – la sediul Bibliotecii judeţene Octavian Goga, cu ocazia *Zilei Internaţionale a cărţii pentru copii,* vor citi din noile lor cărţi: Ovidiu Pecican, Marian Nicolae Tomi, Genţiana Groza, Gabriela Leoveanu, Ana Mureşan. Va fi lansată şi o nouă ediţie din „carticelele" Constanţei Buzea, prefaşată de Irina Petraş.

luni, 4 aprilie 2011, ora 19:00, la Libraria Cărtureşti Cluj – seară de poezie cu LETIŢIA ILEA şi KOCSIS FRANCISKO. Prezintă: Sanda Cordoş. Lectura autorilor va fi urmată de un dialog cu publicul.

marţi, 12 aprilie ora 17, la Librarium– BookCorner se lansează o nouă ediţie a cărticelelor Constanţei Buzea. Prezintă: Sanda Cordoş şi Irina Petraş (care semnează şi prefaţa). Din partea editurii: Diana Breaz.

miercuri, 13 aprilie, ora 12**,** în sala Grimm a Facultăţii de Litere, scriitoarea Doina Ioanid (poetă, secretar general de redacţie al revistei „Observator cultural") va avea un dialog cu cititorii (*Întâlnirile de la Filo*). Moderator: Sanda Cordoş.

vineri, 15 aprilie, la Bistriţa – *Întâlnirile Radu Săplăcan*, ediţia a VI-a. Organizate de Centrul Judeţean de Cultură Bistriţa-Năsăud şi de Primăria Comunei Branişte.

18-19 aprilie**,** la Bucureşti – Şedinţa Comitetului Director, a Consiliului USR şi a Comisiei de validare.

marţi 19 aprilie, ora 17, la BookCorner, Ruxandra Cesereanu lansează a doua ediţie din *Tricephalos* şi Colecţia pe care o coordonează, *Straniotеka*. Prezintă Sanda Cordoş şi Marius Conkan.

miercuri, 20 aprilie**,** ora 13 – la BookCorner, lansarea primelor trei cărţi din seria de autor Marta Petreu de la Polirom. Prezintă Mihaela Ursa, Doru Pop, Ovidiu Pecican.

miercuri, 20 aprilie, ora 19:00 **–** la Cărtureşti, întâlnire cu scriitorul clujean resident în Ungaria Bodor Ádám. În anul 2010, trei cărţi de Bodor Ádám au apărut în română: *Zona Sinistra* (Humanitas), *Vizita arhiepiscopului* (Polirom) şi *Mirosul puşcăriei* (Curtea Veche). Invitaţi: Marius Tabacu şi Imre J. Balázs (revista ***Korunk***).

miercuri, 20 aprilie 2011, PEN Club-ul francez a organizat la sediul său din Paris o seară literară dedicată poetului Horia Bădescu. Întâlnirea a fost prezidată de poetul Sylvestre Clancier, preşedintele PEN Club-ului francez, şi moderată de poetul şi criticul Max Alhau. Au fost prezentate în sinteze critice, urmate de selecţii de poeme în recital, volumele de poezie *Les syllogismes du chemin*, *Abattoirs du silence*, *Un jour entier*, *Miradors de l'abîme*, *Parler silence*, precum şi romanul *Le vol de l'oie sauvage* şi eseul *La mémoire de l'Etre – la Poésie et le Sacré*. Prezentările au fost urmate de întrebări şi discuţii.

luni, 2 mai, ora 14.00, în sala „Eminescu" a Facultăţii de Litere Cluj-Napoca masa rotundă *Scriitorul român şi societatea contemporană: identităţi, avataruri, polemici.* Invitat NICOLAE BREBAN

marţi, 3 mai, ora 12,15**– *20 de ani de studii norvegiene la UBB Cluj*** (director Sanda Tomescu Baciu). Reuniune aniversară în Aula Magna. Vernisaj expoziţie de fotografie. Spectacol de teatru *Elling* (ora 19, Teatrul Naţional, intrarea liberă). Din partea Filialei, a vorbit Irina Petraş.

miercuri, 4 mai, ora 13 – Daniel Cristea-Enache şi cartea sa despre Nichita Stănescu prezentată la Facultatea de Litere de Corin Braga, Sanda Cordoş, Ion Mureşan, Luigi Bambulea.

joi, 5 mai, ora 13 – lansare de carte Vera Ieremiaş, la Librăria Diverta. Prezintă Andrei Doboş, Irina Petraş.

5-7 mai – Constantina Buleu şi Ştefan Borbély au participat, cu comunicări, la Colocviul internaţional „Omul şi mitul", ediţia a IV-a, organizat de către Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava.

vineri, 6 mai, ora 12 **–** lansare de carte cu scriitori sătmăreni: George Vulturescu şi Vasile Tarţa vin la Filiala Cluj a USR cu cărţile lor noi. Prezintă: Irina Petraş, Gheorghe Glodeanu, Petru Poantă, Ovidiu Pecican.

sâmbătă, 7 mai – Uniunea Scriitorilor din România – Asociaţia Scriitorilor Bucureşti şi

Societatea Română de Science Fiction şi Fantasy organizează Colocviul anual de literatură SF şi Fantasy „Ion Hobana". Premiul pentru întreaga activitate literară: colegul nostru Mircea Opriţă.

duminică, 8 mai, ora 11**,** la Teatrul Naţional din Bucureşti, conferinţă Ruxandra Cesereanu: *Ficţiunea de interior a Poeziei.*

marţi, 10 mai, ora 11**,** la sediul Filialei USR – a treia şedinţă de lucru a Comisiei Arte literare şi publicistică. Prezenţi şi membrii Comisiei de la Consiliul Judeţean.

marţi, 10 mai, ora 13**,** la Muzeul Etnografic, lansare de carte Persida Rugu. prezintă: Constantin Cubleşan, Ion Vădan, Antonia Bodea, Monica Alexei.

miercuri, 11 mai, ora 17, la Casa Artelor – Lansare de carte Lucian Cristea (prezintă Ovidiu Pecican) şi vernisaj Alexandru Cristea (prezintă Radu Vasile).

12-13 mai – Festivalul International Lucian Blaga editia a 21-a: deschiderea festivă (Sala Muşlea BCU). Vernisajul expoziţiei de fotografie Ştefan Socaciu *Oamenii Clujului* (Holul BCU); Conferinţe: Mircea Flonta, Ovidiu Pecican, Szentmártoni János, Mircea Popa, Egyed Peter, Karacsonyi Zsolt; lansarea antologiei bilingve a lui Balázs F. Attila şi a altor volume dedicate lui Blaga (*Meridian Blaga 11*, *Versuri pentru templul său* etc.); *Recital de poezie;* Premiile Festivalului (în prezenţa Primarului) şi Premiile Concursului Recitindu-l pe Blaga (organizat cu sprijinul Băncii Transilvania).

17 mai **–** lansare cărţii despre Fondane coordonată de Dorin Ştefănescu.

Joi, 19 mai, ora 12,30**,** la Libraria Universităţii, Ştefan Damian îşi va lansa două noi cărţi: *Sonete feminine italiene* (traducere) şi *Arhanghelul de sticlă* (proză).

20-22 mai 2011 – Ştefan Borbély, însoţit de Constantina Buleu, a participat la Colocviul Internaţional „In and Out of This World: A Symposium în Memory of Ioan Petru Culianu (1950 – 1991)", organizat la Jesus College din Oxford de către Fundaţia Berendel din Londra (director: Sorin Antohi).

27 mai-3 iunie – prima ediţie a ***Zilelor Clujului.*** În zona străzii Kogălniceanu, zona literaturii, se va amenaja o *Promenadă a cărţilor* – Salon şi Târg de carte, deopotrivă, are rostul de a pune încă o dată în valoare producţia clujeană de carte, dar şi de a trimite pregnant la tradiţie, la rădăcini. Totodată, ea este o vastă sală de lectură – toate evenimentele scot în evidenţă SCRIITORUL, CARTEA şi CITITORUL şi subliniază rolul lor în Cetate. Iată câteva **momente-reper** puse la cale de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, alături de Societatea Culturală Lucian Blaga şi de invitaţi speciali de la Teatrul Naţional Cluj-Napoca, Facultatea de Teatru, Academia de Muzică şi Liceul de Artă Romul Ladea. Editurile şi librăriile clujene participante la *Promenadă* vor adăuga propriile evenimente (lansări de carte, lecturi, întâlniri cu cititorii): Deschiderea *Promenadei cărţilor, Lectura ca spectacol* (Miriam Cuibus şi studenţii ei); Recital de poezie şi muzică. Scriitorii clujeni vor citi din opera lor, în acompaniament muzical susţinut de un cvartet de flaute de la Academia de muzică (Raluca Ilovan, Ramona Ţuţuianu, Oana Badescu, Cosmin Demian). *Recital Lucian Blaga* cu actriţa Elena Ivanca**.** Recitalul se aşază în prelungirea *Festivalului Internaţional Lucian Blaga*, iar actriţa Naţionalului clujean vă invită pe urmele Paşilor Poetului la împlinirea a 50 de ani de posteritate blagiană (aniversare UNESCO). O secondează la vioară-life Mona Bolojan. Recital al poeţilor clujeni şi *Carte în dar* (*Versuri pentru templul său* şi *Meridian Blaga 11*) pentru cititorii spectatori. Lansarea volumului ***Clujul din poveşti*** editat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor. Acesta continuă *Clujul din cuvinte*, dar şi *Locuirea cu stil* sau *Clujul în legende*; Vernisaj ***Salonul de primăvară al scriitorilor*** ediţia a 4-a (la *Polul cultural*).

marti, 31 mai, ora 16, la Sala Muşlea a BCU – lansare de carte Mia Pădurean. Volum

dedicat lui Gheorghe Dinică. Prezintă Dan Marius Drăpgan, Ioan Marinescu etc.

joi, 2 iunie, ora 12 – **Premiile Filialei Cluj** a USR şi Reuniunea de primăvară-vară a scriitorilor.

miercuri, 8 iunie – Şedinţa Consiliului USR şi decernarea premiilor naţionale.

joi, 9 iunie, orele 18**,** la Librăria Book Corner – întâlnire cu scriitorul Dumitru Ţepeneag. Se vor lansa volumele: *Camionul bulgar*, de Dumitru Ţepeneag, Ed. Polirom, 2010; *Dumitru Tsepeneag and the Canon of Alternative Literature*, de Laura Pavel, Dalkey Archive Press, University of Illinois, 2011.

sâmbătă, 11 iunie, ora 11, în cadrul celei de-a 10-a ediţii a Festivalului Internaţional de Film Transilvania (TIFF), în Piaţa Unirii, la TIFF Lounge, va avea loc lansare volumelor: *Istoria cinematografiei în capodopere* de Tudor Caranfil (vol. IV, Ed. Polirom, Iaşi) şi *Prim-plan* de Ioan-Pavel Azap (cronici de film 2006-2010, Ed. Tracus Arte, Bucureşti). Prezintă criticul de film Mihai Fulger şi scriitorul & jurnalistul Mihai Goţiu.

duminică, 19 iunie – la Castelul de la Ciucea, ediţia a 27-a a Festivalului Naţional Octavian Goga. Un juriu alcătuit din PetruPoantă, Ioan Pavel Azap şi Victor Cubleşan a desemnat câştigătorii Concursului Naţional de poezie şi eseu. Evenimentul a fost organizat de Direcţia pentru Cukltură a judeţului Cluj în coborare cu Muzeul Octavian Goga şi cu Filiala Cluj a USR. După decernarea premiilor, a avut loc un recital de poezie. Au participat: Ioan Pavel Azap, Alexandru Jurcan, Rodica Marian, Doina Cetea etc.

luni, 20 iunie, ora 13, la Casa Artelor – lansare de carte Marcel Mureşeanu. Prezintă Ion Cocora, Irina Petraş, Constantin Cubleşan, Mircea Popa.

20-22 iunie **–** Întâlnire bilaterală PEN România-Franţa la Institutul Cultural Român de la Paris. Dintre clujeni: Vasile Igna.

25 şi 26 iunie– ***Salon du livre des Balkans***, la Theatre de la Grande Comedie, cu sprijinul Institutului Cultural Roman din Paris. 25 iunie – masa rotundă *Literatura română, imaginarul mai presus de real*, cu participarea scriitorilor **Florina Ilis**, Sebastien Reichmann, Dumitru Ţepeneag, Mirella Patureau; 26 iunie – masa rotundă *Roumanie, vers de nouvelles litteratures engagees/Literatura română, noi forme de implicare socială*, au participat Dan Lungu, Matei Vişniec, Gabriela Adameşteanu şi **Letiţia Ilea**.

joi, 30 iunie, ora 14 – la Book Corner, lansare de carte Alexandru Jurcan, *La capătul morţii/Au bout de la mort.*

vineri, 1 iulie, ora 12 – la sediul Filialei – lansarea volumelor *Ion Pop: şapte decenii de melancolie şi literatură* şi *Ion Pop 70,* editate de Editura Eikon şi, respectiv Paralela 45 şi îngrijite de Sanda Cordoş şi Ştefan Borbély. Moderator: Irina Petraş

joi, 7 iulie, ora 12**,** la sediul Filialei – lansări de carte Editura Tribuna: Adrian Ţion, Ilie Rad, Negoiţă Irimie.

vineri, 8 iulie, ora 13, la Sala Tonitza a Muzeului de Artă, întâlnire cu Doina Uricariu şi cărţile ei de memorii şi documente *Maxilarul inferior* şi *Scara leilor*. Prezintă Irina Petraş.

vineri, 8 iulie, ora 18**,** la Book Corner, Biblioteca Judeţeană Bistriţa-Năsăud şi Uniunea Artisticilor Plastici Bistriţa vă invită la lansarea romanului *Cărţile lui Alfonz* de Virgil Raţiu (Editura Paralela 45) şi a albumului de artă *MIRON DUCA. Ritmuri ale timpului* de Oliv Mircea şi Emil Cira (Editura Eikon). Invitaţi: Ion Bogdan Lefter, Oliv Mircea, Ovidiu Pecican şi Vasile G. Dâncu.

luni, 11 iulie, ora 12**,** la sediul Filialei – Întâlnire cu scriitorul Andrei Fischof. Au vorbit

Mircea Popa, Persida Rugu, Rodica Marian, Victor Constantin Măruţoiu, Hanna Bota etc. Un actor al Teatrului Naţional a citit din versurile poetului.

14-17 iulie – Festivalul de Poezie şi Muzică de cameră de la Bistriţa, ediţia a 3-a. Organizatori: Asociaţia *Argument* din Bistriţa, Societatea de Concerte Bistriţa, Primăria Bistriţa, CNAM Bistriţa, Hotel Metropolis, *Observator Cultural, Dilema veche*. Participanţi: Emil Brumaru, Svetlana Cârstean, Rita Chirian, Bogdan Coşa, Ana Donţu, **Dinu Flămând**, Anatol Grosu, Claudiu Komartin, **Ştefan Manasia**, **Ion Mureşan**, Cosmin Perţa, Andra Rotaru. Echipa de proiect: Dan Coman, Marin Mălaicu-Hondrari, Ana Toma, Camelia Toma, Gavril Ţărmure.

luni, 18 iulie, ora 16,30 **–** Întâlnire la sediul Filialei cu participanţii la Şcoala de vară organizată de UBB pentru străinii interesaţi de limba română. Moderator: Irina Petraş.

vineri, 29 iulie**,** pe TVR 2, Ion Mureşan a participat la prima ediţie a maratonului *Noaptea de Blues, Poezie şi Jazz.*

vineri, 5 august**,** la Sângeorz Băi, Teodor Tanco şi Ion Mureşan îşi lansează cărţile noi. Eveniment organizat de Muzeul de Artă comparată, Editurile Eikon şi Charmides. Prezintă: Vasiel George Dâncu, G. Ţărmure, Marin Malaicu-Hondrari, Dan Coman.

miercuri, 10 august, ora 17, la Muzeul Memorial Ion Minulescu, Bucureşti, are loc lansarea volumelor: *Exilul literar românesc – înainte şi după 1989,* apărut sub egida UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE (2011), editori: Jana Palenikova, Daniela Sitar-Tăut, şi *Interviuri* (I) de Daniela Sitar-Tăut. Prezintă: prof. univ. dr. Mihaela Albu şi criticul şi istoricul literar Florentin Popescu.

vineri, 2 septembrie – Şedinţa de Consiliu a confirmat calitatea de membru stagiar a 20 de scriitori clujeni: Ana Coiug, Icu Crăciun, Maria Rodica Dragomir, Ion Podosu, Viorel Gh. Tăutan, Maria Vaida-Voevod, Laszlo Gyorgy, Hanna Bota, Codrina Bran, Nicolae Avram, Nicolae Brânda, Eugen Cojocaru, Ion Maxim Danciu, Horia Lazăr, Delia Marga, Horea Porumb, Vera Ieremiaş, Rashed Daoud, Ioan Muşlea, Grigorie M. Croitoru

joi, 8 septembrie – şedinţa de lucru, lărgită, a Comitetului Filialei.

13-17 septembrie 2011 – **„***Voci paralele"***.** Seri de poezie româno-catalană, la Cluj-Napoca, Sibiu şi Bucureşti. Proiect derulat de Institutul Cultural Român în parteneriat cu Generalitat de Catalunya şi Institut Ramon Llull, cu participarea poeţilor: Miquel Desclot, Aurel Pantea, **Ion Cristofor**, Christelle Enguix, **Letiţia Ilea**, Marc Romera, Oana Cătălina Ninu şi Clara Fontanet. La Cluj, în 13 septembrie, ora 20.00**,** la Cafeneaua *Insomnia* din Cluj-Napoca. Va fi publicat volumul bilingv *Voci paralele/ Veus paralleles*. Cei 8 poeţi au participat în perioada 2-11 iulie 2011 la un turneu în şapte localităţi spaniole (în regiunea Catalonia şi în Insulele Baleare).

8 septembrie**:** Şedinţa lărgită a Comitetului Filialei Cluj a USR. Au participat membrii Comitetului, ai Consiliului şi ai Comitetului Director al USR, coordonatorii reprezentanţelor din Maramureş, Satu Mare, Bistriţa-Năsăud ale Filialei, ai Departamentului Minorităţi, precum şi, ca invitaţi, preşedintele Asociaţiei de scriitori din Baia Mare şi cel al Societăţii Scriitorilor din Bistriţa-Năsăud. S-au discutat chestiuni legate de evenimentele toamnei şi s-au fixat principalele repere ale proiectului *Scriitorul în cetate* pentru anul viitor.

22 septembrie ora 12, în cadrul Zilelor Bibliotecii Judeţene Octavian Goga Cluj, sunt invitaţi să susţină **lecturi publice** scriitorii: Irina Petraş, Ovidiu Pecican, Marta Petreu, Petru Poantă, Ion Vartic, Adrian Popescu, Doina Cetea, Ion Cristofor. Eveniment încheiat cu un moment *Carte în dar*.

26 septembrie**,** în holul Bibliotecii Academiei – Deschiderea expoziţiei ASTRA 150.

27 septembrie **–** Şedinţa Comitetului Director al Asociaţiei Cluj 2020.

28 septembrie – Lansare de carte Ioan-Pavel Azap, *Prim-plan* şi *Uşa cu picioarele pe pământ*.

28 septembrie ora 16**,** la BCU – Simpozion aniversar ASTRA 150 – participă scriitorii Mircea Popa şi Vistian Goia.

29 septembrie -1 octombrie 2011 **–** Festivalul Internaţional de poezie de la Sighetu Marmaţiei şi *Serile Nichita Stănescu* de la Deseşti, ediţia a 33-a, organizate de Casa municipală de cultură Sighetu Marmaţiei. Ediţie cu invitaţi din Ungaria şi Franţa. Poetul Szentmartoni Janos, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Ungaria, e propus pentru Marele Premiu Nichita Stănescu. Editura Proema îi publică un volum de versuri în ediţie bilingvă (româno-maghiară) sub titlul „Calul lacului". În acelaşi regim de editare, Gheorghe Pârja – „Tîrgul umbrelor". Cotidianul „Graiul Maramureşului" e partener media la acest eveniment.

5 octombrie, la ora 16.00**,** librăria Book Corner în colaborare cu editura Charmides şi revista *Tribuna* – o întâlnire cu poetul Ştefan Manasia şi ultimul său volum de poeme, *Motocicleta de lemn* (ed. Charmides, 2011). La întâlnire vor fi prezenţi Petru Poantă, Gavril Ţărmure, Rareş Moldovan şi Ion Mureşan. De la orele 18.00, Ştefan Manasia va citi fragmente din volum în cadrul clubului de lectură Nepotu' lui Thoreau, organizat în cafeneaua Insomnia.

14-15 octombrie, la Baia Mare şi Rohia, Zilele revistei *Nord literar*, ediţia a 6-a, şi Colocviile de literatură, ediţia a 10-a, manifestări prilejuite şi de apariţia numărului 100 al revistei *Nord literar.* Au fost premiaţi clujenii Ion Vlad, Horia Ursu şi Irina Petraş.

14 octombrie, Baia Mare – a avut loc inaugurarea festivă a sediului Reprezentanţei Maramureş a Filialei Cluj a USR. Coordonator: Gheorghe Pârja.

14 oct. – Doi scriitori clujeni au fost distinşi, anul acesta, cu Premiul Contemporanul/Ideea Europeană 130: prozatorul Augustin Buzura (pentru întreaga sa carieră) şi eseista Constantina Raveca Buleu (pentru volumul *Paradigma puterii în secolul al XIX-lea*). Amfitrionii Galei de premiere, care s-a desfăşurat la Muzeul Literaturii Române, au fost poeta Aura Christi şi romancierul Nicolae Breban.

18 octombrie ora 13, Sala Muşlea a BCU – Lansare de carte Hanna Bota, *Ultimul canibal.* Prezintă Doru Radosav, Irina Petraş, Cornel Ungureanu, Alina Branda.

19 octombrie ora 12– în Aula Magna a Universităţii Babeş-Bolyai, are loc decernarea Premiului Marian Papahagi, ediţia a IV-a. Premiul a fost instituit în anul 2008 în memoria lui Marian Papahagi (1948-1999).

19 octombrie ora 12– Lansare de carte Gheorghe Săsărman, *Nemaipomenitele aventuri ale lui Anton Retegan şi ale dosarului său.* Prezintă: Ion Pop, Ovidiu Pecican, Virgil Stanciu, Radu Constantinescu.

19 octombrie, la Zalău, Lectură publică, întâlnire cu cititorii. Participă Gabriel Chifu, Adrian Popescu, Irina Petraş.

19-21 octombrie, la Satu Mare, Zilele Festivalului Internaţional *Poesis*. Participă reprezentanţi ai Uniunilor de scriitori din România, Ungaria, Austria, Ucraina, Serbia, Germania, invitaţi ai revistelor *Poesis* şi *Poesis Internaţional*. Marta Petreu a primit Premiul pentru proză.

27 octombrie– Lansare Ramón de BASTERRA, *Opera lui Traian* (Colecţia *Privirea celuilalt*, Institutul european), trad. de Oana Presecan, prefaţa de Mariano Martín RO-

DRIGUEZ (Volumul – un jurnal de călătorie scris în perioada interbelică – este singurul de acest gen dedicat României de către un scriitor spaniol. Deşi redactat în urmă cu nouăzeci de ani, actualitatea lui este pe alocuri frapantă. Basterra anticipează filosofia naţionalităţii, strălucit cultivată în România de Lucian Blaga şi de gândirişti. În anii '20, Nicolae Iorga a vorbit elogios despre acest eseu, propunând traducerea lui imediată)

28-29 octombrie 2011– al X-lea Simpozion naţional de jurnalism, cu tema *Cenzura în presă – ieri şi azi.* Participă scriitorii: Irina Petras, Ion Pop, Marta Petreu, Constantin Cubleşan, Viorel Cacoveanu, Ovidiu Pecican, Ilie Rad, Ştefan Borbély, Gh. Săsărman, Cseke Peter, Aurel Sasu, Mircea Popa, Radu Vida şi alţii.

2 noiembrie, ora 16, librăria Book Corner în colaborare cu editura Casa de pariuri literare vă invită la o întâlnire cu poetul Andrei Doboş şi volumul de poezie *Inevitabil* (2011).Prezintă: Irina Petraş, Ion Pop şi Ştefan Manasia. De la orele 18.00, Andrei Doboş va citi fragmente din volum în cadrul clubului de lectură Nepotu' lui Thoreau, organizat în cafeneaua *Insomnia*.

3 noiembrie– Carol Iancu, doctor „honoris causa" al Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, lansează la Cluj *Dosarul Ilarie Voronca.*

3 noiembrie ora 17, Muzeul de Artă – Lansare de carte Horia Bădescu: *E toamnă nebun de frumoasă la Cluj* (Editura Eikon). Participă Andrei Marga, Petru Poantă, Radu Preda, Călin Stegerean, Florin Zaharescu, Dorel Vişan. Moderator: Daniel Moşoiu.

duminica, 6 nov. TVR Cultural va difuza un film realizat la Institutul Cultural Roman Lisabona de Lucia Constantinescu / operator Andrei Corut. Printre intervievati: E.S. Vasile Popovici, ambasadorul Romaniei în Portugalia, Virgil Nitulescu, director general al MNTR, Giovanni Ruggeri, expert în icoane pe sticla din Transilvania, Joaquim Pais de Brito, director al Museu Nacional de Etnologia Lisboa, **Virgil Mihaiu**, director al ICR Lisabona, Anca Doina Milu-Vaidesegan, directoare-adjuncta a ICR Lisabona, Georgeta Rosu, curatoarea expozitiei de icoane pe sticla romanesti, organizata de ICR, MNTR & Museu Nacional de Etnologia la Lisabona (octombrie 2011-februarie 2012)

9-11 noiembrie: ZILELE PROZEI LA CLUJ ediţia a 5-a: *Laboratorul prozatorilor* (fragmente inedite de proză într-un Concurs cu premii); dezbateri despre starea prozei, lansări de carte (Horia Bădescu, Mircea Tomuş etc.) şi întâlniri cu cititorii la sediul Filialei, la biblioteci, librării.

11 noiembrie: Inaugurarea Galeriei de artă *Scriptorium* la sediul Filialei. Expoziţie Mariana Bojan. Vor fi organizate mini-expoziţii cu ocazia tuturor activităţilor mai importante.

10 noiembrie, ora 15.00, în cadrul ciclului de manifestări „Mari personalităţi ale cetăţii", Casa de cultură a municipiului Cluj-Napoca vă invită la întâlnirea cu poetul şi traducătorul Aurel RĂU, la împlinirea vârstei de 81 de ani. Prezintă: Ion Cristofor, Constantin Cubleşan, Vasile Fanache, Luigi Bambulea, moderator: Dan Brudaşcu. Manifestarea va avea loc în sala prof. „Crişan Mircioiu".

11 noiembrie, ora 15.00, la librăria Book Corner – lansarea cărţii *CUŢITUL DE VÂNĂTOARE. Întâmplări din Munţii Apuseni* de Mihai Pascaru. Prezintă: Irina Petraş, Ion Vlad şi Traian Vedinaş.

11 noiembrie 2011, ora 17.00, în Foaierul Clubului Colegiului Academic al Universităţii „Babeş-Bolyai": lansarea cărţii „*Crampoanele României şchioape. Tabloidizarea presei sportive româneşti*" de Cristian Asztalos. Prezintă: Andrei Marga, Vasile Sebastian Dâncu, Viorel Nistor şi Tiberiu Fărcaş.

sâmbătă, 12 noiembrie, ora 16.00, la Restaurantul ASTORIA, Societatea Cultural-

Ştiinţifică VIRTUS ROMANA REDIVIVA Cluj-Napoca şi Editura Eikon vă invită la lansarea cărţii *Panegirice şi omagieri postume* de Teodor Tanco. Vor prezenta: Hanna Bota şi Vasile G. Dâncu.

sâmbătă 12 noiembrie, ora 19.00, la Teatrul Taganka din Moscova a avut loc spectacolul *Manole* după Lucian Blaga, cu participarea extraordinară a actorului Dorel Vişan şi a muzicianului Grigore Leşe, spectacol al trupei independente de teatru „Atipik" din Timişoara. Regia artistică aparţine lui Cosmin Pleşa, directorul trupei timişorene, care interpretează şi rolul principal. Spectacolul *Manole* este programat în cadrul Forumului de Teatru „Cavalerul de aur", condus de Nikolai Burliaev.

15-16 noiembrie – la Bistriţa, Simpozion Liviu Rebreanu organizat de Centrul cultural judeţean Bistriţa. Au participat: Irina Petraş, Marta Petreu, Ioan Pintea, Nichita Danilov, Andrei Moldovan, Cornel Cotuţiu, Gavril Moldovan, Virgil Raţiu, Olimpiu Nuşfeleanu, Nicolae Avram, Vasile Dâncu etc.

Vineri, 18 noiembrie, a avut loc şedinţa de Consiliu a Uniunii Scriitorilor din România prezidată de criticul literar Nicolae Manolescu. Prin vot secret, au fost alese juriile de nominalizare şi de premiere ale USR. Din juriul de nominalizări fac parte: Iulian Boldea, Mircea a. Diaconu, Lucian Alexiu, sanda Cordoş şi Dan Mircea Cipariu. În juriul de premiere au fost aleşi Dan Cristea, Nicolae Oprea, Gabriel Coşoveanu, Vasile Spiridon, Paul Aretzu, rezerve fiind Alexandru Dobrescu şi Ion Vartic.

Sâmbătă, 19 noiembrie, de la ora 17.00, la Ateneul Român, a avut loc prima ediţie a GALEI POEZIEI ROMÂNE CONTEMPORANE, proiect realizat cu sprijinul Ministerului Culturii şi Patrimoniului Naţional. Pe lista celor 25 de poeţi selectaţi de Nicolae Manolescu s-au aflat şi clujenii: Dinu Flămând, Ion Mureşan, Marta Petreu, Adrian Popescu.

21 noiembrie, ora 13, în Amfiteatrul 101 al Facultăţii de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării, lansarea volumului Ion Pop, *Interviuri,* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2011. Prezintă Mircea Petean şi Ilie Rad. Volumul conţine 56 de interviuri, acordate de Ion Pop unor Adrian Păunescu, Emil Brumaru, Ion Vartic, Nicoale Băciuţ, Radu G. Ţeposu, Ion Cocora, Dan C. Mihăilescu, Ilie Rad, Al. Cistelecan, Gabriela Adameşteanu, Ion Mureşan, Iulian Boldea ş.a.

23 noiembrie ora 13 – Vernisaj Salonul de iarnă al medicilor ediţia a 41-a. Responsabil Laura Poantă.

23 noiembrie, Clubul Prometheus. Premiul Cartea Anului, acordat de „România literară" şi Fundaţia Anonimul, a revenit Martei Petreu. Au mai fost nominalizaţi Eugen Simion, Mihai Zamfir, Octavian Soviany, Ioan Es. Pop, Dinu Flămând. Cartea Martei Petreu a fost prezentată de Nicolae Manolescu.

noiembrie – Aniversare *Mişcarea literară* un deceniu de apariţie.

25-27 noiembrie, la Bistriţa: Saloanele Liviu Rebreanu şi Festivalul Naţional de Proză, ediţia a 29-a, la Bistriţa şi la Târlişua.

29 noiembrie – Lansare Ruxandra Cesereanu şi Marius Conkan, *Tărâmul Celălalt,* la BookCorner.

29 noiembrie, ora 19, la Cărtureşti, relansare a cărticelelor Constanţei Buzea. A participat Irina Petraş, Diana Breaz, Mircea Breaz.

7 decembrie– Revista de cultură *Tribuna* şi *Muzeul de Artă Cluj-Napoca*, instituţii aflate în subordinea *Consiliului Judeţean Cluj*, vă invită la vernisajul expoziţiei internaţionale de grafică contemporană *Tribuna Graphic.* Aceasta expoziţie se desfăşoară în cadrul Zilelor Tribuna.

joi 8 decembrie Invitatul Cafenelei critice de este regizorul şi scriitorul Mihai Măniuţiu. De curînd, Editura clujeană bybliothek a lansat o „serie de autor" Mihai Măniuţiu, cu trei volume: *În Balkanya, eu şi ceilalţi demoni* (antologie de poeme şi prozopoeme), *Opiniile unui călător nedemn de încredere* (povestiri) şi *Exorcisme* (note eseistice şi aforistice). La aceeaşi editură a apărut anul trecut albumul monografic *Mihai Măniuţiu. Spaţiul cameleonic* realizat de Cristina Modreanu.

joi 8 decembrie, ora 12, la tradiţionala REUNIUNE DE TOAMNA-IARNA de la sediul Filialei, ii vom sărbători pe seniorii: Mircea Ioan Casimcea, Oana Cătina, Doina Curticăpeanu, Sergiu Pavel Dan, Virgil Florea, Gh. Grigurcu, Jancsik Pál, Radu Mareş, Gavril Moldovan, Molnos Lajos, Ion Pop, Gheorghe Săsărman, Sigmond Istvan, Virgil Stanciu, Szilágyi Júlia, Carmen Vlad, Mircea Vaida Voievod, dar şi pe cei 20 de noi membri (stagiari) ai Filialei: Nicolae Avram, Hanna Bota, Codrina Bran, Nicolae Brânda, Ana Coiug, Eugen Cojocaru, Icu Crăciun, Grigorie M. Croitoru, Ion Maxim Danciu, Rashed Daoud, Maria Rodica Dragomir, Vera Ieremiaş, Laszlo Gyorgy, Horia Lazăr, Delia Marga, Ioan Muşlea, Ion Podosu, Horea Porumb, Viorel Gh. Tăutan, Maria Vaida-Voevod.

9 decembrie, ora 13 – *Mircea Vaida-Voevod, 70*. Va fi lansată cea mai nouă ediţie a romanului *Corinda*.

9 decembrie, ora 12[30] – în Foyerul Colegiului Academic al Universităţii Babeş-Bolyai, se lansează cărţile: Andrei Marga, *România actuală (Diagnoză)*, EIKON, Cluj, 2011; Prezintă: Emil Hurezeanu, Michael Shafir, Cristian Pârvulescu; Marta PETREU, *Acasă, pe Câmpia Armaghedonului,* Polirom, 2011, Prezintă: Andrei Marga; Monica Meruţiu (coord.), *Reason and Faith At The Beginning Of The New Millennium,* EFES, 2011, Prezintă: Ciprian Bogdan, Christian Schuster. Cu acest prilej, Revista *Verso* (redactor şef Ion Mureşan) va sărbători apariţia numărului 100.

sâmbătă, 10 decembrie, ora 11, la Sighet, conferenţiază Marta Petreu şi Ovidiu Pecican. Îşi vor lansa şi cărţile de curând apărute: *De la Junimea la Constantin Noica,* respectiv *Bokia.*

marţi, 13 decembrie, de la ora 18.00 librăria Book Corner în colaborare cu editura Charmides întâlnire cu Ion Mureşan şi Alexandru Vlad. Întâlnirea este prilejuită de lansarea în premieră în Cluj-Napoca a volumului de poezii *cartea Alcool* şi a romanului *Ploile amare*. Prezintă: Ion Pop, Victor Cubleşan, Alex Goldiş şi Ştefan Manasia.

marţi, 13 dec. 2011, ora 18, Ştefan Borbély vorbeşte la Facultatea de Litere despre Centenarul clădirii MARIANUM (sediul facultăţii), împlinit în 10 decembrie 2011.

miercuri, 14 decembrie ora 12 – Adunare generală a membrilor *Asociaţiei Cluj-Napoca 2020 – capitală europeană.*

miercuri, 14 decembrie de la ora 19– În organizarea *Societăţii de Concerte (preşedinte* Gavril Ţărmure), cu concursul Comunităţii Evreieşti Bistriţa şi cu sprijinul Primăriei municipiului, vor avea loc la Sinagogă trei conferinţe sub egida *Cultura magna*: *Cine sunteţi dumneavoastră, domnule Andrei Mureşanu? (*Ion Buzaşi), *Cum mi-am petrecut comunismul* (Vasile Gogea), *Mari scriitori optzecişti: Ion Mureşan şi Alexandru Vlad* (George Ţâra şi Alexandru Uiuiu). Va urma lansarea volumului *Ploile amare* de Alexandru Vlad, apărut la Editura *Charmides*.

miercuri, 14 decembrie de la ora 17– În cadrul *Atelierelor critice*, manifestare culturală organizată de Biblioteca Judeţeană Bistriţa şi Editura Eikon în parteneriat cu Uniunea Artiştilor Plastici Bistriţa, va conferenţia la „Arcade 24" Ion Pop – *Orientări în poezia românească actuală*.

vineri, 16 decembrie 2011, ora 12.00, la *Klausenburg Cafe*, în Str. Universităţii nr. 1, lansarea cărţii *Jurnal la Klausenburg*de Octavian Hoandră. Vor vorbi despre carte: Ion Mureşan, Petru Poantă şi Alexandru Vlad.

marţi, 20 decembrie, ora 15 – în Sala Popovici a Facultăţii de Litere, lansarea volumului Ioana Em. Petrescu, *Studii despre Ion Budai-Deleanu,* ediţie de Ioana Bot şi Adrian Tudurachi. Participă Sanda Cordoş, Irina Petraş, Maria Boje.

miercuri, 21 decembrie, ora 18, în cadrul Galelor *UMF Medicină, artă, cultură*, va fi lansat romanul lui Horia Bădescu *Joia patimilor*. Prezintă Constantin Cubleşan şi Petru Poantă.

2012

Joi, 5 ianuarie 2012, la ora 17, în sala „Ioan Muşlea" de la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga", prima şedinţă ASTRA din 2012 cu tema *Prolog la Anul Caragiale*. Participă: Vasile Fanache, Constantin Cubleşan şi Mircea Popa. Va fi lansat volumul lui Viorel Cacoveanu, *Curat murdar*, apărut la Editura Casa Cărţii de Ştiinţă.

luni, 16 ianuarie, ora 12: *Moment Eminescu. Recitiri şi recitări.* Recitesc: Constantin Cubleşan, Rodica Marian, Mircea Popa. Recită: Emanuel Petran

miercuri, 18 ianuarie, ora 19, la librăria Book Corner, lansarea cărţii *Critica în tranşee*, volum de debut al lui Alex Goldiş. Prezintă: Ion Pop, Sanda Cordoş, Mihaela Ursa.

joi, 19 ianuarie, ora 12: Lansare de carte Rodica Marian, *Chipul şi asemănarea*. Prezintă: Irina Petraş, Ion Pop, Petru Poantă

Joi, 26 ianuarie, ora 16.00, lansarea antologiei: *Poeţi clujeni la cumpănă de milenii*, apărută în coordonarea Casei de cultură a municipiului Cluj-Napoca, în colaborare cu revita „Cetatea culturală" şi Cenaclul literar „Vasile Sav". Prezintă Vasile Fanache şi Constantin Cubleşan.

29 ianuarie (ora 11) – Programul *Conferinţele Teatrului Naţional* de la sala Atelier a TNB îl va avea ca oaspete duminică, pe Andrei Marga, Rectorul Universităţii clujene, care va susţine conferinţa cu tema Destinul Europei.

miercuri, 8 februarie ora 13: *Cenzură şi autocenzură*. Dezbatere prilejuită de lansarea volumului coordonat de Ilie Rad *Cenzura în România* (Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2012). Prezintă: Irina Petraş, Mircea Popa.

Joi, 9 februarie, de la ora 14.00, librăria Book Corner în colaborare cu Grupul Editorial Art vă invită la o întâlnire cu opera poetului B. Fundoianu prilejuită de lansarea în premieră în România a seriei de Opere Fundoianu-Fondane. Participă Mircea Martin, Ion Pop şi Vasile Voia.

Vineri, 10 februarie, ora 12, la sediul Filialei Cluj a USR, lansare de carte Nicolae Goja, *Fabrica de iarbă*. Prezintă Irina Petraş, Ioan Pavel Azap, Gheorghe Pârja.

luni, 20 februarie, ora 17.30– Consiliul Judeţean Bistriţa-Năsăud, Centrul Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud şi Asociaţia „Alexandru Vaida-Voevod" Bistriţa organizează lansarea cărţilor „The Destiny of Europe" (Editura Academiei Române) şi „România actuală (Diagnoză)" (Editura Eikon) de Andrei Marga. Vor prezenta: Ioan Chirilă, Ladislau Gyémánt, Ioan Cuceu, Mircea Gelu Buta, Florin-Vasile Şomlea, directorul Centrului Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud, şi Vasile G. Dâncu, directorul Editurii Eikon. Moderator: Virgil Septimiu Raţiu. Manifestarea va avea loc la Casa Cărţii „Nicolae Steinhardt".

23 februarie ora 12: Conferinţa *Sextil Puşcariu* (1877-1948) *şi miracolul Clujului interbelic*. Participă Eugen Beltechi, Mircea Borcilă, Elena Comşulea, Nicolae Mocanu, Mircea Popa, Petru Poantă.

joi, 23 februarie, orele 17– Clubul SAECULUM (Beclean) şi Clubul Cultural EUPHORION (Dej) vă invită la conferinţa lui Ovidiu PECICAN: *Balada medievală valahă sau Cântecul de gesta la români în secolele al XII-lea – al XIV-lea.* (Moderator: Aurel PODARU)

joi, 23 februarie, ora 18– La librăria Book Corner, lansare de carte Radu Ţuculescu, *Femeile insomniacului*. Prezintă: Mihaela Ursa şi Ştefan Manasia.

vineri, 24 februarie, la Bistriţa, *Mişcarea literară* – 10 ani de la înfiinţare. Cu Olimpiu Nuşfelean, Ioan Pintea, Andrei Moldovan, Virgil Raţiu, Ion Moise.

luni, 27 februarie, ora 13:30, la Biblioteca Centrală Universitară, Sala „Ion Muşlea", Centrul de Studii Transilvane şi Editura Eikon lansează lucrările *Datoria vieţii noastre* de Vasile Pârvan (ediţie îngrijită de Ioan-Aurel Pop) şi *Pentru o comunitate a egalilor* de Ioan-Aurel Pop. Participă: Ioan Bolovan, Corin Braga, Aurel Codoban, Vasile Sebastian Dâncu, Nicolae Edroiu, Ovidiu Ghitta, Ioan-Aurel Pop, Liviu Pop, Vasile Puşcaş, Ioan Rus.

joi, 1 martie ora 13: *Reuniunea de primăvară a doamnelor: Impresii de călătoare*: Gabriela Lungu, Rodica Marian, Mariana Gorczyca, Hanna Bota, Doina Cetea. Moderator: Irina Petraş.

Vineri, 2 martie, ora 14, la Centrul multicultural Poesis, Satu Mare – Lectură publică cu... Peşti şi muzică. Citesc din opera lor Alexandru Zotta şi George Vulturescu.

7 martie – Juriul (Irina Petraş, preşedinte, Doina Cetea, Ion Cristofor, Mihai Dragolea, Ovidiu Pecican, Ion Vartic, membri) a decis numele Câştigătorilor Concursului de Debut al Filialei ediţia 2012. În acest an vor intra în *Biblioteca tânărului scriitor*: Alina Bako, Adela Dinu, Olesea Ciobanu, Cristina Vidruţiu.

1– 15 martie: Expoziţia *Flavia Teoc* la *Galeriile de artă Scriptorium* inaugurate la sediul Filialei în decembrie 2011.

joi, 15 martie, de la ora 17 la Librăria Book Corner, editura Tracus Arte vă invită la lansarea volumului de poezie *Imagini de pe strada Kanta* (2011) de Nichita Danilov. Alături de autor, poetul Ion Mureşan, criticul Ion Pop şi editorul Ioan Cristescu.

16-17 martie, la Zalău, Zilele revistei *Caiete silvane*, ediţia a cincea. Redactor şef: Daniel Săuca.

marţi, 20 martie, ora 19, Fundaţia Culturală CARPATICA Cluj-Napoca şi Asociaţia Corală ANTIFONIA invită la o seară de poezie purtînd titlul VISURILE NOASTRE: Actriţele Naţionalului clujean Melania Ursu şi Elena Ivanca vor recita din creaţia poeţilor: Horia Bădescu, Mariana Bojan, Doina Cetea, Ion Cristofor, Constantin Cubleşan, Rodica Marian, Ion Mureşan, Marcel Mureşeanu, Adrian Popescu, Constantin Rîpă. Eveniment moderat de Ionel Vitoc, în spaţiul Galeriei CASA ARTELOR.

miercuri, 21 martie, ora 13– *Primăvara poeţilor. Poeţi la echinox.* Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România în colaborare cu Biblioteca judeţeană „Octavian Goga" Cluj vă invită la o întâlnire cu poezia în prag de primăvară. La sediul bibliotecii judeţene, vor citi din versurile lor: Ioan Pavel-Azap, Horia Bădescu, Mariana Bojan, Hanna Bota, Doina Cetea, Ion Cristofor, Iulia Cubleşan, Constantin Cubleşan, Vasile Gogea, Gabriela Leoveanu, Rodica Marian, Victor Constantin Măruţoiu, Marcel Mureşeanu, Mircea Popa, Adrian Popescu, Aurel Rău, Persida Rugu, Rodica Scutaru-Milaş, Flavia

Teoc, Adriana Teodorescu. Moderator: Irina Petraş. Evenimentul se va încheia cu o şedinţă de autografe *Carte în dar*.

marti, 27 martie – la Stadtbibliothek – Mailänder Platz Nr. 1 Literatur rund um den Globus Forumul Roman-German Stuttgart e. V. şi noua Bibliotecă Centrală/Stadtbibliothek prezintă „*Liebe, Revolutionen und andere Freiheiten*“ de Eugen Cojocaru.

miercuri, 28 martie, de la ora 18.00– Radu Mareş îşi va lansa romanul *Deplasarea spre roşu* (2012) la librăria Book Corner. Prezintă: Ovidiu Pecican şi Virgil Stanciu. Lansarea de carte va fi urmată de vernisajul miniexpoziţiei de artă decorativă *Coline şi stoguri*, expoziţie semnată de Angela Roman Popescu şi prezentată de Livius George Ilea.

miercuri, 28 martie, ora 12 – Deschiderea Târgului Gaudeamus, ediţia a 13-a, la Cluj. Director de onoare al ediţiei – Cornel Udrea.

joi, 29 martie, de la ora 16.00– la Librăria Book Corner, o întâlnire cu poeta Medeea Iancu şi volumul ei de debut – *Divina tragedie* (Editura Brumar, 2011). Prezintă: Ion Pop, Alex Goldiş şi Luigi Bambulea. De la ora 18, Medeea Iancu este invitată la o lectură publică în cadrul Clubului de lectură *Nepotu' lui Thoreau* (Cafeneaua *Insomnia*). Gazdele clubului de lectură sunt: Ştefan Manasia, François Bréda şi Szántai János.

vineri, 30 martie, ora 11 – lansarea *Jurnalelor* lui Constantin Fântâneru (Editura Eikon, ediţie Aurel Sasu). Prezintă: Irina Petraş, Ştefan Borbely, Ion Fântâneru, Mircea Muthu, Doru-George Burlacu, Lucian Pricop.

vineri, 30 martie, de la ora 13 – la Librăria Book Corner lansarea romanului *Bokia* de Ovidiu Pecican (Tracus Arte, 2011). Prezintă: Alexandru Vlad şi Ion Vartic.

sîmbătă, 31 martie a avut loc la sediul Reprezentanţei Maramureş a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, o întîlnire a tinerilor – studenţi şi elevi, care l-au cinstit pe Nichita Stănescu la împlinirea a 79 de ani de la naştere. Gheorghe Pârja, coordonatorul Reprezentanţei, le-a vorbit despre poet şi legăturile lui cu Maramureşul; s-au citit poeme din creaţia marelui poet. Vocea poetului Nichita Stănescu a împlinit manifestarea.

luni, 2 aprilie, ora 12, la sediul Bibliotecii Judeţene: lectură publică *În lumea poveştilor* cu prilejul *Zilei Mondiale a Cărţii pentru Copii*. Participă: Ioan Pavel Azap, Hanna Bota, Iulia Cubleşan, Constantin Cubleşan, Teodora Gogea, Andrea Hedeş, Vasile Igna, Gabriela Leoveanu, Victor C. Măruţoiu, Ovidiu Pecican, Flavia Teoc, Adriana Teodorescu. Moderator: Irina Petraş

marţi, 3 aprilie, la Sighişoara, lansarea volumului de corespondenţă Henri Pernet – Mircea Eliade, apărut la Casa Cărţii de Ştiinţă. Prezintă H. Pernet, Mihaela Gligor, Mariana Gorczyca.

Joi, 5 aprilie, la ora 18.00, la Libraria Book Corner din Cluj, lansarea volumului *Cinematograful gol* de Daniel Cristea-Enache. Prezinta: Michael Shafir, Alexandru Vlad, Ovidiu Pecican. Moderator: Valentin Derevlean

joi, 19 aprilie ora 12 – *Caragiale printre noi.* Masă rotundă cu participarea scriitorilor Mircea Tomuş, Constantin Cubleşan, Mihai Dragolea, V. Fanache, Mircea Popa, Ion Vartic, Adriana Teodorescu. Mini-spectacol cu Emanuel Petran.

miercuri 25 aprilie ora 17 la Librăria Book Corner – lansarea volumului de versuri al lui Horia Gârbea *Trecutul e o sărbătoare* (Editura Tracus Arte). Prezintă: Adrian Popescu şi Ion Mureşan.

miercuri, 2 mai, de la ora 18.30, la Libraria Bastilia din Bucuresti – lansarea celui mai

recent volum semnat de Sanda Cordoş – *Lumi din cuvinte. Reprezentări şi identităţi în literatura română postbelică* – aparut la Editura Cartea Romaneasca, în colecţia „Critică şi Istorie literara”. Vor vorbi, alături de autoare, Paul Cornea şi Simona Sora. Moderator: Bianca Burţa-Cernat

10-11 mai – **Zilele *Lucian Blaga*** ediţia a 22-a (vezi şi site-ul www.societateablaga.ro): joi, 10 mai, ora 12 – Lansare de carte Basarab Nicolescu, *De la Isarlîk la Valea uimirii,* vol I: *Interferenţe spirituale*; vol. II: *Drumul fără sfârşit,* Editura Curtea veche, 2011. Prezintă Horia Bădescu şi Irina Petraş (la sediul Filialei); vineri, 11 mai, ora 12 – masă rotundă şi lansări de carte dedicată lui Lucian Blaga (C. Fântâneru, Mariana Istrate, Olesea Ciobanu etc.). Lansarea Suplimentului *Meridian Blaga* al revistei *Tribuna* (în avanpremiera volumului de comunicări); ora 20 – Recital de poezie *Vocile Clujului*. Spectacol Acustikon, în colaborare cu Radio Cluj; Expoziţie Ovidiu Petca: *Metamorfozele lui Faust.*

marţi, 15 mai, la ora 18, la Librăria Book Corner – lansarea celui mai recent volum semnat de Sanda Cordoş – *Lumi din cuvinte. Reprezentări şi identităţi în literatura română postbelică*. Vor lua cuvîntul, alături de autoare, Irina Petraş, Adriana Stan, Alex Goldiş.

vineri, 18 mai, la ora 18, lansarea volumului *Eroticon. Tratat despre ficţiunea amoroasă*, de Mihaela Ursa. Alături de autoare, vor lua cuvântul: Sanda Cordoş, Alex Goldiş şi Cosmin Borza.

miercuri, 23 mai, ora 14, la Muzeul de Artă Cluj-Napoca, lansare *Infernul* lui Dante în traducerea lui Marian Papahagi. Participă: Corado Bologna, Monica Fekete, Irina Papahagi, Mira Mocan, Ion Vartic.

vineri, 25 mai se deschide ediţia a doua a *Zilelor Clujului,* cu *Promenada cărţilor.*

28-30 mai – *ZILELE CULTURALE POESIS 2012:* la Centrul Multicultural „Poesis”; Festivitatea de decernare a Premiilor literare anuale „Poesis” – 2012 (opera omnia, cartea de poezie a anului, critică literară, debut, traduceri); la Atelierele „Zetea”, Lectură de poezie – Laureaţii Premiilor „Poesis”; la Biblioteca Judeţeană Satu Mare – Lansări de carte: Acad. Eugen Simion, poetul leton Leonis Briedis, criticul Th. Codreanu, poetul Mircea Petean, prozatorul Alexandru Vlad, criticul Alex Goldiş; la Muzeul Ţării Oaşului – Negreşti-Oaş – Colocviu şi Lectură de poezie

Miercuri 30 mai Biblioteca „Petre Dulfu” Baia Mare Lansări de carte – Parteneri – USR/ Reprezentanţa „Maramureş” (Gh. Pârja)

miercuri, 30 mai 2012, de la ora 12, la Centrul de Cultură Urbană CASINO (Zona Foişor, Parcul Central „Simion Bărnuţiu”), va avea loc prima lansare de carte în această locaţie: volumul *Clujul administrativ 1992-2012. Dicţionar de persoane*, semnat de Dumitru Cerna. Vor prezenta scriitorii Irina Petraş, Petru Poantă, Ion Cristofor, Ionuţ Ţene şi istoricul Vasile Lechinţan.

joi, 31 mai ora 11, la Galeriile Diverta, vernisajul ediţiei a 5-a a *Salonului de primăvară al scriitorilor;* ora 12, la sediul Filialei – Premiile Filialei Cluj a USR pentru cele mai bune cărţi ale anului 2011. *uriul*: Ştefan Borbély, Ion Cristofor, Mihaela Mudure, Dora Pavel, Karácsonyi Zsolt, Király Lászlo. *Sponsori*: Primăria şi Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca, omul de afaceri Remus Pop.

sâmbătă, 2 iunie, ora 11.30, la Centrul Cultural Habitas din Sibiu, în cadrul SIBFEST, are loc lansarea cărţii lui Aureliu Manea *Texte regăsite. Sfârşitul lumii va fi un clip .* Prezintă: George Banu, Ion Cocora, Nicolae Prelipceanu.

vineri, 8 iunie ora 12, la Facultatea de Litere – lansarea cărţii lui Douglas Allen *Mit şi*

religie la Mircea Eliade. Participă Corin Braga, Mihaela Gligor, Irina Petraş. Autorul va acorda autografe.

vineri, 8 iunie, ora 18 – la Librăria BookCorner, lansarea cărţii *Claritate neostenită* de Antonio Gamoneda, traducere din limba spaniolă de Dinu Flămând. Prezintă: Ion Pop, Adrian Popescu, Ştefan Manasia.

miercuri, 13 iunie, ora 17, la Librăria *Book Corner* Ana Dragu îşi lansează cel de-al treilea volum de poezii – *Păzitoarea* (Charmides, 2012). Invitaţi: Ion Pop, Ştefan Manasia, Dan Coman, Gavril Ţărmure.

vineri, 15 iunie, ora 12, la sediul Filialei, la *Reuniunea de primăvară-vară* a scriitorilor, se lansează ***Promenada scriitorilor.*** *Almanah ilustrat*, 2012 (600 de pagini format A4). Volum editat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România în cadrul proiectului *Scriitorul în cetate,* cu prilejul Centenarului Caragiale, cu sprijinul Primăriei şi al Consiliului Local al Municipiului Cluj-Napoca. Volum alcătuit de Irina Petraş.

vineri, 15 iunie, ora 14, la Bookcorner, lansarea cărţii Ioanei Bot *Eminescu explicat fratelui meu*. Prezintă Mihaela Ursa, Alexander Baumgarten, Cosmin Borza.

marţi, 19 iunie, ora 12, la sediul filialei Cluj a USR, doua cărti de Corneliu Florea: *Cine tulbură liniştea Transilvaniei* şi *Risipirea. O cronică bucovineană.* Prezintă: Titu Popescu, Virgil Raţiu.

miercuri, 20 iunie, ora 13, la Libraria Universităţi – Diverta, a doua ediţie a cărţii lui Vasile Gogea *OftalMOFTologia sau Ochelarii lui nenea Iancu*. Prezintă: Irina Petraş, Ion Mureşan, Claudiu Groza, Gabriel Cojocaru. Moderator Mariana Enache

miercuri, 20 iunie, ora 17: lansare de carte Flore Pop (Sala I. Muşlea a BCU). Prezintă: Irina Petraş, Adrian Popescu, Constantin Cubleşan, Mircea Popa. Moderator: V. Şomlea.

miercuri 20 iunie, ora 18, la *Atelierul MULTIDISCIPLINAR de Filosofie şi Antropologie Medicală* (în clădirea Clinicii „Medicala II", str. Clinicilor nr. 2-4, la Etajul II, Sala Bibliotecii), conferinţa Florinei ILIS „Boala în romanul lui Thomas Mann *Muntele vrăjit".*

joi, 21 iunie, ora 12, la sediul filialei Cluj a USR, *Povestiri din ambele secole* de Lucian Pop. Invitati: Irina Petraş, Ovidiu Pecican, Ion Mureşan.

vineri, 22 iunie, la Baia Mare: *Zilele revistei Nord literar.*

luni, 25 iunie, ora 18, la Cinematograful „Arta" din Târgu Mureş, lansarea celor mai recente volume semnate de Răzvan Ducan, *Poem sărutând mâna poetului*, versuri, şi Darie Ducan, *Republica de cenuşi aruncate în mare*, teatru. Prezintă Nicolae Băciuţ, Mariana Cristescu, Lazăr Lădariu şi Valentin Marica.

miercuri, 27 iunie 2012, la ora 17, lansarea volumului *OftalMOFTologia sau Ochelarii lui Nenea Iancu* al lui Vasile Gogea la Bistriţa. Prezintă: Andrei Moldovan şi Virgil Raţiu, într-un eveniment organizat de SC ALETHEIA SA Bistriţa şi Editura GRINTA din Cluj-Napoca.

5 iulie – La sediul Reprezentanţei Maramureş a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj (Baia Mare, Palatul Administrativ) a avut loc premierea studentelor şi elevei care au participat la prima ediţie a *Festivalului-concurs pentru tinerii scriitori*. Concursul a fost iniţiat de poetul Gheorghe Pârja, şeful Reprezentanţei, cel care a creat în cadrul ei un cenaclu al tinerilor scriitori.

vineri, 13 iulie – Adunarea Generală a Asociaţiei Cluj-Napoca 2020 – Capitală culturală europeană.

marţi, 17 iulie, ora 18.00, la Librăria Book Corner, lansarea cărţii *Portul popular românesc şi maghiar din judeţul Cluj. Interferenţe culturale*, de Aurel Bodiu şi Maria Golban.

19 – 22 iulie la Sibiu – Asociaţia Culturală Artgothica anunţă decernarea *Premiilor Naţionale pentru Poezie „Mircea Ivănescu"*. Evenimentul va avea loc în cadrul *Taberei Internaţionale de Poezie „Artgothica*. Juriul *Premiilor Naţionale pentru Poezie „Mircea Ivănescu*": Ion Mureşan – preşedinte, Leo Butnaru, Felix Nicolau, Ioan Moldovan, Cornel Ungureanu – membri. Vor avea loc numeroase evenimente literare (lansări de carte, reviste literare, recitaluri publice de poezie) şi va fi lansat, în colaborare cu Asociaţia nevăzătorilor din România, filiala Sibiu, proiectul primei antologii de poezie contemporană în alfabetul Braille.

vineri, 27 iulie, ora 18, la Book Corner, lansare de carte Alexandru jurcan, *Şobolani bine educaţi.* Prezintă Flavia Teoc şi Victor Cubleşan. Moderator: Valentin Derevlean.

luni, 10 septembrie, Liviu Georgescu la Cluj. La ora 12, lansare de carte (*Katanamorfoze* şi *Ziua de dinainte*) la sediul Filialei. Prezintă: Al. Cistelecan, Irina Petraş, Adrian Popescu, George Vulturescu. De la ora 16, lectură publică la Book Corner. Moderator: Valentin Derevlean.

duminică, 23 septembrie 2012, ora 19:00, la Studioul „Euphorion", premieră a Teatrului Naţional Cluj – *Drumul spre Indii* de Ovidiu Pecican şi Alexandru Pecican. Distribuţia: Emanuel Petran, Ileana Negru, Elena Ivanca, Patricia Brad, Leonard Viziteu, Andrei Brădean. Regia şi scenografia spectacolului sunt semnate de Vadas László.

24-28 septembrie 2012, la Kuşadasî, în apropierea cetăţii Efes, a avut loc Turnirul poetic „Cununa de lauri de la Efes", organizat de Uniunea Scriitorilor din România. Juriul a fost condus de Gabriel Chifu, laureat al ediţiei precedente. În competiţie au participat scriitori români din trei filiale ale USR: din Iaşi, Craiova şi Arad-Timişoara. Adrian Popescu şi filiala USR Arad au câştigat premiile individual şi respectiv pe echipe ale Turnirului Poetic de la Efes, iar Lucian Vasiliu premiul pentru popularitate.

joi, 27 septembrie, ora 13: Anamaria Beligan îşi lansează la Cluj o nouă carte: *Scrisori către Monalisa*. Prezintă: Irina Petraş şi Mircea Petean. Invitat special: Radu Beligan.

27-30 septembrie – *Festivalul de poezie de la Sighet* şi la *Serile de poezie Nichita Stănescu de la Deseşti* (ediţia a XXXIV-a). Marele Premiu „Nichita Stănescu" i-a fost acordat lui Horia Bădescu.

vineri, 28 septembrie, ora 13 – o nouă carte de Ilie Rad: *O călătorie în Ţara Kangurului.* Prezintă Anamaria Beligan şi Mircea Popa. Invitat special: Radu Beligan.

4-6 octombrie, la Facultatea de Litere – Congrès des Centres des Recherches Internationales sur l'Imaginaire: Topographies du mal. Du lieu infernal à l'antiutopie. Comité d'organisation: Jean-Jacques Wunenburger (Université Jean Moulin, Lyon 3, France); Philippe Walter (Université Stendhal, Grenoble 3, France); Corin Braga (Université Babes-Bolyai, Cluj, Roumanie).

4-7 octombrie 2012– Întâlnirile internaţionale de la Cluj, ediţia a II-a, Cluj-Napoca, Întâlnirile Est – Vest. Lansări de carte: Anca Măniuţiu, *Avangardă şi carnavalesc în teatrul lui Michel de Ghelderode;* Ştefana Pop-Curşeu, *Pour une théâtralité picturale. Bruegel et Ghelderode en jeux de miroirs;* Laura Pavel, *Teatru şi identitate. Interpretări pe scena interioară / Theatre and Identity. Interpretations on the Inner Stage;* Mihai Măniuţiu, *Un zeu aproape muritor;* Robert Cohen (SUA): *Machiavelli: arta terorii*, *Puterea interpretării scenice*, *Banda lui Moebius*, *Eseuri despre teatru;* Eli Simon (SUA): *The Art of Clowning*

Joi, 4 octombrie, în cadrul Intâlnirilor Europene de la Cluj, organizate de Institutul Cul-

tural Francez, Excelenţa Sa Philippe Gustin, Ambasadorul Franţei la Bucureşti, va remite Les Palmes Académiques în grad de cavaler, pentru servicii aduse culturii franceze colegului nostru Horia Bădescu.

joi, 4 octombrie 2012– Ziua de Cluj, Klausenburg Café-Konditorei şi Editura Eikon vă invită începând cu ora 20.00, la Klausenburg Café-Konditorei, la manifestarea culturală „Clujul Poeţilor" – recital de poezie, în cadrul Târgului „Book Show". Prezintă: Octavian Hoandră şi Vasile George Dâncu. Participă: Mariana Bojan, Gabriel Bota, Doina Cetea, Ştefan Damian, Vasile Gogea, Vasile Igna, Ştefan Manasia, Daniel Moşoiu, Ion Mureşan, Aurel Rău, Flavia Teoc şi Mircea Vaida-Voevod. Manifestarea face parte dintr-un proiect cultural al Editurii Eikon care se va concretiza în publicarea unei antologii de poezie, „Clujul Poeţilor", întocmită de scriitorul Horia Bădescu.

5 octombrie – Şedinţa Comitetului Director al USR, Bucureşti. *Comunicat Comitetul Director*: Vineri, 5 octombrie, a avut loc reuniunea Comitetului Director al USR, cu participarea preşedinţilor de filiale. S-a decis convocarea, în prima jumătate a lunii decembrie 2012, a Consiliului USR.

5 oct., începând cu ora 19: În cadrul BookShow: prezentarea cărţii *Ultimul canibal* de Hanna Bota. Vorbesc Victor Cubleşan şi autoarea. Se vor prezenta imagini din Vanuatu. INEDIT: actriţa Elena Ivanca va recita din volumul *Poeme pentru Yerutonga, epistole exotice din Vanuatu* de Hanna Bota.

7 octombrie – la Ciucea, Concursul Naţional de Poezie "Octavian Goga" ediţia a XVIII-a organizat de Direcţia Judeţeană pentru Cultură şi Patrimoniu Naţional Cluj în colaborare cu Consiliul judeţean Cluj şi Muzeul Memorial "Octavian Goga" din Ciucea şi Uniunea Scriitorilor – Filiala Cluj. Persoană de contact: Victor Cubleşan.

10-13 octombrie – Horia Bădescu este invitat la cea de a 27-a ediţie a Bienalelor de poezie de la Liège, Belgia.

10-14 octombrie, în cadrul Târgului International de Carte de la Frankfurt şi cu ocazia Centenarului Steinhardt, va avea loc lansarea volumului *Proximităţi şi mărturisiri* semnat de Ioan Pintea şi apărut la Editura Cartea Românească. Participă, alături de autor, George Ardeleanu şi Nicolae Băciuţ

luni, 15 octombrie 2012, ora 18 – Lansare de carte Vasile Dâncu „Cântece", antologie, seria Opera Omnia, Editura Tipo Moldova. Prezintă: Ion Mureşan, Constantin Cubleşan, Nicolae Bosbiciu, Virgil Raţiu şi Vasile George Dâncu. Invitat de onoare: Grigore Leşe. Amfitrionul acestei manifestări va fi Oliv Mircea, BJ Bistriţa-Năsăud.

Marţi, 16 octombrie, de la ora 18, la Librăria Book Corner din Cluj – lansarea volumului-tribut *Dispars*, semnat de Vlad Moldovan. Vor prezenta, alături de autor: Alex Goldiş şi Ştefan Manasia. Moderator: Valentin Derevlean.

Marţi 16 octombrie, ora 13, la Muzeul de Artă Cluj-Napoca, vernisaj ediţia a 42-a a Salonului de artă al medicilor. Expune şi colega noastră Laura Poantă (curator al Salonului). Prezintă: Livius George Ilea şi Ovidiu Pecican.

16-26 octombrie 2012 – Festivalul Literary Ark 2012, desfăşurat la Erevan/Yerevan (Armenia), a avut-o între participanţi şi pe poeta Ruxandra Cesereanu (din România au mai fost prezenţi Vasile Baghiu şi Kali Kinga). Arka armeniană a adăpostit 30 de oaspeţi din Belgia, Italia, România, Bulgaria, Olanda, Ungaria, Lituania, Rusia, Letonia, China, Cipru, Ucraina, Republica Moldova, Georgia, Austria. Festivalul a fost ramificat în lecturi de poezie, workshop-uri (poezie, proză, fotografie), conferinţe, dezbateri, vizite la mănăstirile armeneşti medievale din munţi (Haghpath, Geghard) etc.

Miercuri, 17 octombrie, începând cu ora 16.30, librăria *Book Corner* şi *Casa de Editură*

Max Blecher vă invită la o întâlnire cu poetul Radu Vancu şi cartea lui *Frânghia înflorită*. Prezintă criticii Alex Goldiş şi Mihaela Ursa.

18-20 octombrie – Oradea. Zilele Revistei *Familia*, ediţia a XXII-a (105 ani de la moartea patronului revistei, Iosif Vulcan). Invitat special, Ion Pop.

19-20 octombrie– Al XI-lea *Simpozion naţional de journalism*. Invitat special Andrei Pleşu. Dintre scriitorii clujeni, participă: Elena Abrudan, Ilie Rad, Ştefan Borbely, Constantina Raveca-Buleu, I. Maxim-Danciu, Mircea Popa, Tudor Vald.

19 octombrie – *Centenar Steinhardt* la Bistriţa. Participă, de la Cluj: Irina Petraş, Adrian Popescu, Alexandru Vlad, Ovidiu Pecican, dar şi Ioan Pintea, Andrei Moldovan, Olimpiu Nuşfelean, Cornel Cotuţiu, de la Bistriţa

22 octombrie ora 12 – Şedinţa lărgită a Comitetului Filialei Cluj a USR.

marţi, 23 octombrie, ora 13 – lansarea Revistei ORAŞUL 25 (director: Ionel Vitoc) la Galeria CASA ARTELOR din Cluj-Napoca (în colegiul de redacţie al revistei: Mircea Popa, Constantin Zărnescu, Marcel Mureşeanu).

26 octombrie – Vizita prozatorului italian Andrea Bajani la sediul Filialei USR. S-a întreţinut amical cu Irina Petraş, Gabriela Lungu, Adrian Popescu, Ovidiu Pecican, Ioan-Pavel Azap. I s-a luat un interviu pentru *Tribuna.*

duminică, 28 octombrie, ora 19, la Teatrul naţional, spectacolul DELIRURI, pe texte de Ion Mureşan din *cartea alcool.* Producător: Teatrul de Artă Deva. Scenariul şi regia: Mihai Măniuţiu. Scenografia: Adrian Damian. Coregrafia: Vava Ştefănescu. Muzica originală: Ada Milea. Asistent regie: Mihai Panaitescu. Distribuţia: Ada Milea, Bobo Burlăcianu, Vava Ştefănescu, Cristian Rigman.

27-29 octombrie – La Sighişoara, Simpozionul *Möglichkeiten der zusammenarebeit zwieschen „Heruntergekommen" und „Zurückgebliebenen",* sau *Povestea celor plecaţi, celor rămaşi, celor întorşi.* Istoria saşilor transilvăneni este istoria multora de-a lungul vremurilor. Al patrulea simpozion organizat de Asociatia „Bergschule" – Germania, cu sprijin financiar de la Ministerul pentru Munca, Ordine Sociala, Familie şi Femei al Landului Bavaria. Centrul Cultural Român–German din Cetatea Sighisoarei va adăposti expozitia de fotografie a colegei noastre Mariana Gorczyca *Nackte Wurzeln (Rădăcini dezvelite)* şi Textilcolajele artistei plastice Lilian Theil.

31 octombrie – Adunare extraordinară a Asociaţiei Cluj-Napoca 2020 capitală europeană.

31 octombrie, de la ora 12, Librăria Book Corner şi editura Polirom vă invită în Sala Eminescu a Facultăţii de Litere, la lansarea romanului *Luiza Textoris*, cel mai nou volum semnat de Corin Braga şi apărut recent în colecţia „Fiction Ltd." a Editurii Polirom. Alături de autor, vor lua cuvîntul Sanda Cordoş şi Călin Teutişan.

Vineri, 2 noiembrie 2012, ora 14, la Polul Cultural, lansare de carte Dan Marius Drăgan, *Regina Elisabeta* şi *Calea robilor.* Moderator: Mariana Enache.

30 oct.-4 nov. – Zilele Odin pentru o cultură a schimbării Din program: *Barter* cu Kai Bredholt, Donald Kitt, Sofia Monsalve, Elena Floris, Doina Cetea, Flavia Teoc, Olga Ştefan, Andrei Doboş, în Aula *Cardinal Iuliu Hossu*, Catedrala Greco-catolică; la sediul Uniunii Scriitorilor Filiala Cluj, în cadrul Zilelor *Odin Treatet*, conferinţă Eugenio Barba şi lansarea cărţii sale *Casa în flăcări – despre regie şi dramaturgie,* traducerea Diana Cozma, editura Nemira – Colecţia Yorick, Bucureşti, 2012. Invitate: Anaca Măniuţiu, Doina Modola, Irina Petraş.

Joi, 8 noiembrie: *Zilele prozei la Cluj*, editia a şasea. Din program: – *Proza româneas-*

că azi, conferinta sustinută de Alex Goldis. Discutii (au vorbit: Ion Pop, Mircea Muthu, Ruxandra Cesereanu, Constantin Cubleşan, Victor Cubleşan, Irina Petraş, Flaviu Lucăcel etc.); Noi cărti de proză (lansari de carte în prezentarea autorilor); *Concurs fulger* pentru prozatori: *Proză pe cuvinte date.* Premiile vor consta în tablouri semnate de nume prestigioase de scriitori-plasticieni (Mariana Bojan, Ion Cristofor, Laura Poantă). Câştigători: Ovidiu Pecican, Alexandru Jurcan, Doina Cetea.

joi, 8 noiembrie, ora 14.30, la Libraria Book Corner, va avea loc lansarea volumului *Ionescu în ţara tatălui* (ediţia a III-a, revăzută şi adăugită), semnat de Marta Petreu. Prezintă: Alex Goldiş, Ovidiu Pecican. Moderator: Valentin Derevlean.

10 noiembrie ora 17 – la Facultatea de Litere, în sala Eminescu, *Ziua Bálint Tibor.* Autorul romanului Maimuţa plângatoare (*Zokogó Majom)* ar fi împlinit, în 2012, 80 de ani. Asociaţia de prietenie „Bálint Tibor" a organizat cu această ocazie ZIUA BÁLINT TIBOR – Gala prozei în limba maghiară. Vor citi proză literară, fragmente critice, eseuri următorii: André Ferenc, Balázs Imre József, Barcsay Andrea, Bréda François, Egyed Péter, Gondos Mária-Magdolna, Jancsó Miklós, Kántor Lajos, Láng Orsolya, László Noémi, Lászlóffy Csaba, Lőrincz György, Molnár Vilmos, Sántha Attila, Selyem Zsuzsa, Serestély Zalán, Székely Örs, Vida Gábor, Vizi Tünde. Au trimis texte: Borcsa János, Szántai János. Semnează invitaţia Egyed Emese, Preşedintele Asociatiei de Prietenie „Bálint Tibor".

12 noiembrie, la Bistriţa, lansare de carte Vasile Gogea în cadrul evenimentelor organizate de Biblioteca judeţeană şi Centrul judeţean de Cultură.

marti, 13 noiembrie 2012, ora 13, la Galeria "Casa Artelor", filmul documentar artistic "Calea Eroilor" (Istoria unei capodopere) de Horia Muntenuş. Prezintă Constantin Zărnescu. Participa actorul şi muzicianul Nucu Pandrea.

Miercuri, 14 noiembrie, Seara Poeziei din programele literare ale USR, „Scriitorii la ei acasă / Scriitori pe Calea Victoriei" şi "Serile literaturii străine pe Calea Victoriei". Susţin o lectură publică în Sala oglinzilor: Magda Cârneci, Gabriel Chifu, Ion Mureşan, Ioan Es. Pop, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu. Introducere: Dan Cristea.

15-16 noiembrie 2012– Colocviile „Liviu Rebreanu" – Consiliul judeţean Bistriţa-Năsăud, Centrul Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud, Biblioteca Judeţeană Bistriţa-Năsăud, Revista „Contemporanul.Ideea europeană", Revista „Mişcarea Literară" au organizat, la Bistriţa, Colocviile „Liviu Rebreanu", ediţia a XXX-a. Invitaţi de onoare: Nicolae Breban şi Cornel Ungureanu. Din program: dezbatere pe tema „Ficţiune şi nonficţiune în romanul şi proza românească"; simpozionul „Rebreanu după Rebreanu", în cadrul căruia au avut intervenţii şi scriitori din Filiala Cluj a USR: Constantin Cubleşan, Cornel Cotuţiu, Olimpiu Nuşfelean, Andrei Moldovan, Virgil Raţiu, Icu Crăciun, Ioan Pintea, Marcel Seserman (ultimii doi fiind şi moderatori ai simpozionului). S-au decernat premii şi au fost prezentate câteva cărţi recent apărute.

luni, 19 noiembrie, ora 17, la Book Corner lansarea volulmului *Maitreyi Devi – Mac Linscott Ricketts, „Corespondenta. 1976-1988*. Participă: Mihaela Gligor şi Traian Penciuc.

miercuri, 21 noiembrie, ora 18: *USR, Sala Oglinzilor* – Scriitori din ţară la Bucureşti: Aurel Pantea – Alba Iulia, Nichita Danilov – Iaşi, Gabriel Coşoveanu – Craiova, Ion Pop – Cluj, Ioan Moldovan – Oradea, Vasile Dan – Arad, Nicolae Oprea – Piteşti. Introducere: Mircea Mihăieş.

joi, 22 noiembrie, ora 18:00, sala Cupola, Pavilionul Central Romexpo din Bucureşti, la seminarul de informare cu privire la posibilităţile de finanţare oferite de către NORLA cu

scopul de a promova literatura norvegiană în România, vor lua cuvântul: Margit Walsø – director NORLA, prof. univ. dr. Sanda Tomescu Baciu – director Departamentul de limbi şi literaturi scandinave, Universitatea Babeş-Bolyai, Viorel Zaicu – director editorial ALL. Moderator: Ion Bogdan Lefter.

Vineri, 23 noiembrie 2012, ora 18: *USR, Sala Oglinzilor* – Seara Prozei – invitaţi: Gabriela Adameşteanu, Marta Petreu, Petru Cimpoeşu, Varujan Vosganian, Alexandru Vlad. Introducere: Eugen Negrici.

24 noiembrie, la Paris – Colega noastră Alexandra Medrea (căreia i-a apărut de curând la Humanitas ediţia integrală a traducerii din *Raport către El Greco* al lui Kazantzakis) va participa la o masă rotundă care aniversează 55 de ani de la moartea cretanului de talie mondială.

25-27 noiembrie – Saloanele *Liviu Rebreanu* la Bistriţa. În colaborare cu Societatea scriitorilor din Bistriţa şi Casa de cultură a sindicatelor Bistriţa.

26 noiembrie ora 13 – la Casa Artelor Lansare de carte Marcel Mureşeanu. Prezintă: Irina Petraş, Ion Cristofor, Ovidiu Pecican, Petru Poantă, Mircea Popa.

luni, 26 noiembrie ora 13, în Sala Ion Muşlea a BCU Lucian Blaga, Ion Taloş susţine conferinţa *Colinda leului şi importanţa ei culturală.*

luni, 26 noiembrie, la ora 18, la Ateneul Român – a doua ediţie a *Galei Poeziei Române Contemporane*, organizată de Uniunea Scriitorilor din România. Vor citi din opera lor 16 poeţi români, în selecţia criticului Nicolae Manolescu.

27 noiembrie – Lansare de carte Irina Petraş la 65 de ani (*Divagări (in)utile* şi *Moartea la purtător*).

27-29 noiembrie – Teatrul Naţional Cluj-Napoca organizează *Festivalul Dramaturgiei Clujene,* care va cuprinde reprezentaţii cu cele cinci spectacole pe texte ale unor dramaturgi clujeni contemporani: Flavius Lucăcel, Ovidiu Pecican şi Alexandru Pecican, Radu Ţuculescu, Cornel Udrea şi Hatházi András. Joi, 29 noiembrie, la ora 11, la sediul Uniunii Scriitorilor din Cluj-Napoca va avea loc masă rotundă la care vor fi dezbătute spectacolele prezentate. Conferinţă introductivă de Laura Pavel.

joi, 29 nov., ora 13 – Lansare de carte Eugen Cojocaru.

vineri, 30 noiembrie, ora 12, lansare de carte Nuşa Demian, *Teatru*.

1 şi 2 decembrie 2012, se va desfăşura la Cicîrlău ediţia a XVIII-a bienală a Concursului naţional de literatură „Vasile Lucaciu", destinat tinerilor creatori care nu au debutat în volum. Juriul, format din scriitori de la reviste literare din Cluj, Oradea, Satu Mare, Zalău, Bistriţa şi Baia Mare, va acorda premii şi cărţi din Maramureş, oferite de gazde. O vizită la casa în care s-a născut memorandistul Vasile Lucaciu.

3 decembrie, la ora 16, în Sala „D. Popovici" de la Facultatea de Litere, Cătălin Dorian Florescu – scriitor elveţian de origine română – va avea o întîlnire cu studenţii de la Litere, în cadrul proiectului „Întîlnirile de la Filo". Amfitrioni ai întîlnirii: Sanda Cordoş şi Alex Goldiş.

6 decembrie ora 13 – ***Reuniunea de toamnă-iarnă a scriitorilor***. Aniversări rotunde. Sărbătorirea seniorilor Filialei – Gala sărbătoriţilor. Turnir literar-gastronomic.

miercuri, 12 decembrie, de la ora 16.30, în Sala Eminescu a Facultăţii de Litere, Florina Ilis îi va întîlni pe studenţii clujeni în cadrul evenimentului „Zilele Filo 2012", organizat de Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj. Alături de autoare, vor lua cuvîntul: Alex. Goldiş şi Valentin Derevlean.

miercuri 12 decembrie, ora 18 – Întâlnire cu Mihai Măniuţiu la Librăria Cărtureşti.

joi 13 decembrie ora 18 – Lectură publică Filip Florian*Toate bufniţele*la librăria Book Corner. Invitaţi: Sanda Cordoş, Ştefan Manasia. Moderator: Valentin Derevlean

joi, 13 decembrie, ora 18, la Bistriţa, lectură publică Gabriel Chifu. Participă: Ioan Pintea, Irina Petraş, Adrian Popescu.

14-15 decembrie – la Alba Iulia, Şedinţa Comitetului Director şi a Consiliului USR. Noii membri ai Filialei Cluj confirmati la sedinta de Consiliu din 15 decembrie (Alba Iulia): Augustin COZMUŢA – stagiar; Teodor CURPAŞ – stagiar; Alex GOLDIŞ – plin; Mariana ISTRATE – stagiar; Iuliu PÂRVU – stagiar; Doina RAD – stagiar; Florian ROATIŞ – stagiar; Ion TALOŞ – plin. Au fost alese Juriile USR pentru anul viitor (cărti apărute în 2012) *Juriul de nominalizări*: George Vulturescu, Alex Goldiş, George Glodeanu, Paul Aretzu, Gabriela Gheorghişor. *Juriul de premiere*: Gabriel Coşoveanu, Irina Petraş, Cornel Ungureanu, Dan Cristea, Mihai Zamfir.

19 decembrie, ora 12 – Masa rotundă: cu Ion Maxim Danciu despre revista *Tribuna.*

2013

Joi, 10 ianuarie, ora 12, la sediul Filialei, continua Ciclul de conferinţe *Scriitorul în cetate* (care a debutat la *Zilele prozei* cu interventia lui Alex Goldis şi a continuat la *Cluj05, dramaturgi clujeni*, cu interventia Laurei Pavel): Ion Simut va vorbi despre *Destinul istoriei literare*. Dezbaterile vor avea ca punct de plecare cartea sa *Vămile posterităţii* (Editura Academiei Române).

marti, 15 ianuarie, ora 12 (la sediul Filialei) După un *Moment Eminescu* susţinut de actriţa Ileana Negru, are loc lansarea a 6 nume noi în *Colectia* de debut *Biblioteca Tânăarului scriitor:* Alina Bako, Adela Dinu, Olesea Ciobanu, Marian Horvat, Tatiana Oltean şi Cristina Vidruţiu. Cartile lor au fost editate în colaborare cu editurile Eikon (5 titluri) şi Casa Cartii de Ştiinţă (1 titlu).

vineri, 18 ianuarie, ora 18, la Librăria Book Corner – Teatrul Naţional Cluj, Librăria Book Corner şi scriitorul Mihai Măniuţiu vă invită la lansarea cărţii *Până una-alta*, cel de-al şaselea volum din seria de autor apărută la Editura bybliotek. Invitaţi speciali ai evenimentului: András Visky, Sanda Cordoş şi Liviu Maliţa. Vor citi actorii Teatrului Naţional Cluj Miriam Cuibus şi Ionuţ Caras.

joi, 24 ianuarie – la Zalău (Centrul de Cultură şi Artă), lectură publică Mircea Petean. Prezintă Ion Pop, Viorel Mureşan, Marcel Lucaciu.

Vineri, 25 ianuarie 2013, ora 13, la sediul Filialei Cluj a USR – Masa rotundă *Cu Florina Ilis despre Eminescu* (pornind de la romanul *Vieţile paralele*, Cartea Românească, 2012). Participă: Sanda Cordoş, Irina Petraş, Adriana Stan.

marti 29 ianuarie 2013, ora 12, la CASA ARTELOR, lansarea cărţilor: Mircea Popa, *Ion Agârbiceanu – Constelaţia realului* (Editura Eikon); Mircea Popa*, Identificări* (Editura Palimpsest); Ioan Miclea*, Gânduri în comprimate*, ediţie îngrijită de Mircea Popa şi Felician Micle (Editura Saga). Prezintă: Constantin Cubleşan, Tiberiu Fărcaş, Felician Micle, Titu Popescu, Ilie Rad.

joi, 31 ian. ora 12, la sediul Filialei, cărţi noi despre Eminescu: Cornel Munteanu, *Eminescu. Polimorfismul operei*, Ed. Universităţii Jagiellone, Cracovia, 2012. Prezintă Constantin Cubleşan. Lansarea Proiectului editorial al Editurii Ţara Maramureşului, Petrova-Maramureş, *Repere eminesciene*, şi a primei cărţi din colecţie, C. Munteanu, *Note de curs Eminescu*. Prezintă Ion Petrovai, director al Editurii. Moderator: Irina Petraş.

joi, 7 februarie 2013, de la ora 13, la biblioteca de la Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu

Ilarian" Zalău, lectura publică George Vulturescu. Organizatori: Consiliul Judeţean Sălaj, Centrul de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj, Asociaţia culturală JAD, Asociaţia Scriitorilor din Sălaj, Cenaclul literar „Silvania".

februarie, ora 12 – Inaugurarea Filialei Transilvania a ICR. Expoziţia foto Ştefan Socaciu: *Cluj, inima Transilvaniei*, şi Conferinţa Mircea Muthu, *Repere culturale transilvane.*

Vineri, 15 februarie 2012, la librăria Book Corner, lansarea volumelor *Labirintul mărturisirii* de Răzvan Voncu şi *singurătatea vine pe facebook* de Dan Mircea Cipariu, ambele apărute în anul 2012 la editura Tracus Arte. De la ora 14.00, în acelaşi loc, moment omagial Ion Pop, coordonatorul colecţiei *Avangarda* la Tracus Arte . Participă: Irina Petraş, Ion Pop, Dan Mircea Cipariu, Răzvan Voncu, Ştefan Manasia, Alex Goldiş, Ioan Cristescu, Cosmin Perţa.

16 februarie – Şedinţa Comitetului Director al USR. Ordinea de zi a cuprins următoarele puncte: Informare privind situaţia generală a USR, prezentată de preşedintele USR, Nicolae Manolescu, completată cu date recente de vicepreşedintele USR, Gabriel Chifu, privind contractul de închiriere a Casei Vernescu, modificările legii timbrului şi cererea de subvenţii pentru revistele uniunii, prezentate ministrului Culturii şi alte probleme de actualitate imediată.

luni, 18 februarie, ora 18– lansare Alexandru Vlad, *Măsline aproape gratis*, la BookCorner. Prezintă: Victor Cubleşan, Vasile G. Dâncu, Marius Jucan, Ion Mureşan

Joi, 21 februarie, ora 12 – lansare Gh. Glodeanu, *Narcis şi oglinda fermecată.* Prezintă: Irina Petraş, Mircea Popa, George Vulturescu.

Joi, 21 februarie, ora 17, la Casa Municipală de Cultură, aniversare Horia Bădescu 70. participă: Petru Poantă, Constantin Cubleşan, Irina Petraş, Aurel Sasu, Octavian Şchiau, Ion Pop, Cornel Udrea, Simona Munteanu, Ion Cristofor, Ilie Călian etc.

joi, 21 februarie, de la ora 17, Librăria Book Corner şi Editura Eikon, o întâlnire cu profesorul Mircea Muthu. Se lansează volumul de autor – *Panoramic sud-est european* (Eikon, 2012), dar şi ediţia de *Scrieri de istorie literară* – Petre Grimm, îngrijită de Liana Muthu. Invitaţi: Acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop (rector UBB) şi Conf. univ. dr. Călin Teutişan (Facultatea de Litere, UBB).

vineri, 22 febr. ora 13, la Klausenburg, lansarea a trei traduceri în franceză (semnate de Letiţia Ilea) apărute la Editura Eikon: Octavian Hoandră, Vasile Dâncu, Florian Bichir. Au prezentat: Christophe Gomez, Irina Petraş, Horia Bădescu, Ion Mureşan, Constantin Cubleşan, Petru Poantă. Moderator: Vasile G. Dâncu.

marti, 26 febr.: la Bistriţa, seară dedicată lui Teohar Mihadaş, organizată de Biblioteca Judeţeană, prin noul ei director Ioan Pintea.

miercuri, 27 febr.: la Bistriţa, Colocviile revistei „Mişcarea Literară", pe tema proletcultismului românesc.

joi, 28 februarie, ora 13 – Lansare Octav Pancu-Iaşi, *Ţaraundevinerierajoi,* antologie de schiţe şi povestiri (Editura ASC). Prezintă: Diana Breaz, Mircea Breaz, Alina Pamfil, Irina Petraş etc.

5-10 martie 2013 – Piesa *Am omorât-o pe mama*, semnată de dramaturgul clujean Andras Visky şi jucată cu succes pe scena Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, a fost produsă la Londra şi va fi jucată la Rosemary Branch Theatre.

11-12 martie – Şedinţa Comitetului Director şi a Consiliului USR, a Comisiei de Validare, a Juriului de nominalizări (Bucureşti).

11 martie ora 15 – Adunarea generală a Asociaţiei Cluj Capitală Culturală Europeană.

20 martie, ora 12 – Lansare de carte Leon-Iosif Grapini, *Capăt de linie*. Prezinta Irina Petraş, Ioan Pavel-Azap, Victor Cubleşan, Vasile Gogea, Ion Mureşan, Petru Poantă.

21 martie ora 12 – ***Reuniunea de primăvară a doamnelor***. Conferinţa *Homo legens*, susţinută de Alina Pamfil în ciclul de conferinţe *Scriitorul în cetate*, urmată de prezentări de cărţi noi şi proiecte cu Elena Abrudan, Hanna Bota, Mariana Bojan, Codrina Bran, Iulia Cubleşan, Doina Cetea, Elisabeta Donca-Kirchmajer, Vera Ieremiaş, Flavia Teoc, Mariana Istrate, Gabriela Lungu, Rodica Marian. Moderează: Irina Petraş.

21 şi 25 martie, la Paris, a 33-a ediţie a *Salonului de Carte*. România – ţară invitată de onoare. Standul Naţional al României la Salon du Livre este organizat, din 2009, de Institutul Cultural Român. Sunt prezenţi la Salon şi clujenii: Florina Ilis, Marta Petreu, Horia Bădescu, Dinu Flămând, Ion Mureşan, Eugen Uricaru, Ileana Surducan, Alex Tamba.

22-24 martie 2013,la Zalău, Ediţia a VI-a a Zilelor revistei „Caiete Silvane". Participă: Al. Cistelecan, Aurel Pantea, George Vulturescu, Traian Ştef, Ioan Moldovan, Mircea Petean, Ştefan Manasia, Victor Munteanu, Ioan Pavel Azap, Aurel Pop, Ioan Radu Văcărescu, Ştefan Doru Dăncuş, Florica Bud, Nicolae Băciuţ, Pamfil Bilţiu, alături de colectivul redacţiei revistei „Caiete Silvane" (redactor şef Daniel Săuca) şi oameni de cultură din Sălaj şi din Transilvania.

Sâmbătă 23 martie la Salon Kerchache– *Le Printemps des Poètes – un événement original rassemblera des poètes du monde entier, qui feront résonner la poésie d'ici et d'ailleurs « là où dialoguent les cultures ».* Din România, invitat **Dinu Flămand**.

vineri, 29 martie *Istorie şi simbol* – Sala Oglinzilor. Ultima întâlnire. Despărţirea de Casa Monteoru. Un maraton de evocări şi poeme, la care au luat parte activ: Ana Blandiana, Dan Hăulică, Gabriel Dimisianu, Ion Ianoşi, Ion Pop, Traian T. Coşovei, Ioan Es. Pop, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Horea, Antoaneta Ralian, Dan Cristea, Horia Gârbea, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu şi Gabriel Chifu. Au mai fost de faţă, cu sau fără intervenţii din sală, scriitorii: Dumitru Radu Popescu, George Bălăiţă, Augustin Buzura, Mircea Cărtărescu, Mihai Şora, Livius Ciocârlie, Angela Marinescu, Romulus Rusan, Irina Horea, Gheorghe Schwartz, Lucian Vasiliu, Peter Şragher, Dan Mircea Cipariu, Eugen Şerbănescu, Marian Drăghici, Florin Toma, Ofelia Prodan, un cristian, Sorin Lavric, Simona Vasilache, Carolina Ilica, Valentin Hossu-Longin, Varujan Vosganian, Eugen Suciu şi alţii. Moderatorul întâlnirii a fost dl Nicolae Manolescu. Fotografii de Ion Cucu şi un cristian au reînviat o uniune a scriitorilor de elită.

vineri, 29 martie, ora 12, la sediul Filialei USR, Întâlnire cu Ion Noja şi cărţile lui noi *Solarele ascunderi* şi *Întăinuiri la vedere* (apărute la editura Eikon). Invitat special: Simona Noja. Prezintă: Ştefan Damian, Petru Poantă, Titu Popescu, Alexandru Vlad. Moderator: Irina Petraş.

duminică, 31 martie, ora 12, la ArtGaleria din Bistriţa, expoziţia NICHITA 80. În cadrul evenimentului Ion Pop va susţine conferinţa *Nichita Stănescu – un portret posibil* şi va prezenta cartea *Nichita Stănescu – spaţiul şi măştile poeziei*.

luni, 1 aprilie, la sediul Filialei, în seria de conferinţe *Scriitorul în cetate*, Ion Vartic va răspunde la întrebarea *Ce este arta?* În continuare, o dezbatere pe tema *Literatura ca armă ideologică* prilejuită de lansarea cărţii cu acelaşi titlu semnată de Mirela Ioana Lazăr şi apărută la Editura Casa Cărţii de Ştiinţă. Autoarea ia în vizor cazurile a doi autori implicaţi în extrema dreaptă: Mircea Eliade şi Camilo José Cela. Invitaţi: Ion Vartic, Ovidiu Pecican. Moderator: Irina Petraş

luni, 1 aprilie, ora 18, Librăria Book Corner, o întâlnire cu Doru Pop şi volumul recent apărut *O telenovelă socialistă* (Cartea Românească, 2013). Vorbesc despre carte: Alex

Goldiş, Andrei Simuţ şi Claudiu Turcuş.

marţi, 2 aprilie, ora 13, la Biblioteca Judeţeană Octavian Goga, o întâlnire cu povestirile lui Octav Pancu-Iaşi de *Ziua Internaţională a Cărţii pentru copii.* Participă Diana Breaz, Mircea Breaz, Irina Petraş, copii, studenţi, educatori, actori, bibliotecari. Cu acest prilej, Irina Petraş a lansat proiectul *Povestea fără fir.* Scriitori şi tineri cititori se vor întrece în poveşti despre un scriitor şi un câine vorbitor.

vineri, 5 aprilie, ora 12 – Conferinţa *Nichita Stănescu, de la biografie la universul imaginar* susţinută de Corin Braga (în ciclul *Scriitorul în cetate*) a fost urmată de un medalion *Nichita Stănescu 80* cu Horia Bădescu, Vasile Gogea, Virgil Mihaiu, Petru Poantă, Adrian Popescu. Au mai avut intervenţii Ion Pop, Cornel Ţăranu, Ioan Marinescu, Doina Cetea. Moderator: Irina Petraş.

miercuri, 10 aprilie, ora 13, la sediul Filialei, un dialog al Martei Petreu cu Petru Poantă la apariţia ediţiei revizuite a *Jocurilor manierismului logic*, cartea celei dintâi, la Polirom. Amfitrion: Irina Petraş.

joi, 11 aprilie – Lectură poetică şi lansare de carte Ioan Pintea (*Proximităţi şi mărturisiri*), în Amfiteatrul Facultăţii de Chimie.

luni, 15 aprilie, ora 17, la la Galeria „CASA ARTELOR" – Bd. Eroilor nr. 16, Horia Bădescu va conferenţia despre *Literatură şi europenitate*.

17 aprilie, ora 18 – Librăria Book Corner şi Editura Art vă invită la o discuţie despre Baudelaire şi Benjamin Fondane, pornind de la volumul XIV din Seria de opere Fundoianu-Fondane – *Baudelaire şi experienţa abisului*. Invitaţi: Rodica Baconski, Ion Pop şi Ioan Pop-Curşeu.

17-21 aprilie – Caravana Gaudeamus la Cluj. Îşi lansează cărţile noi George Vulturescu, Mariana Gorczyca, Irina Petraş.

18 aprilie, ora 18 – La Galeria Artexpert din Cluj, lansare de carte Ioan Gyuri Pascu, *Viaţă, adevăr, lumină*. Autorul a dialogat cu Irina Petraş (şi ea agniţeancă) despre artă, cărţi, copilărie, Agnita (imagini video pe youtube).

miercuri, 24 aprilie, ora 12 – Academicianul Ioan-Aurel Pop, rectorul Universităţii Babeş-Bolyai Cluj-Napoca, va vorbi despre *Un alt ev mediu transilvan* (la sediul Filialei clujene a USR), în seria de conferinţe *Scriitorul în cetate.* Considerând „amintirea, prin seva ei, o cale deschisă spre viitor şi spre colaborare", istoricul clujean propune lecturi incitante ale trecutului nostru.

22-26 aprilie, la Bistriţa, Zilele Bibliotecii Judeţene (director, Ioan Pintea)

25 şi 27 aprilie, la Iaşi, *Zilele Revistei Convorbiri Literare*, ediţia a XVII-a. Invitaţi clujenii Augustin Buzura, Grigore Leşe, Ion Mureşan.

joi, 25 aprilie, de la ora 19, la Librăria Book Corner, o întâlnire cu Dan Eugen Raţiu şi versiunea revizuită a volumului său *Disputa modernism-postmodernism. O introducere în teoriile contemporane asupra artei.* La eveniment vor lua parte, alături de autor, Aurel Codoban şi Ioan Sbârciu. Amfitrion: Valentin Derevlean.

duminică, 28 aprilie 2013, ora 18 – Prima ediţie a evenimentului Poezie în Parcul mare, organizat de Asociaţia Culturală JAD în sala Centrului de Cultură Urbană Casino din Parcul Central. Invitat – poetul Ioan-Pavel Azap în togă de gală; prezintă Emanuel Petran şi Ştefan Manasia.

17-18 mai – FESTIVALUL INTERNAŢIONAL LUCIAN BLAGA, PREMIILE Filialei (sponsori: Primăria şi Consiliul local al Municipiului Cluj-Napoca, omul de afaceri Remus „Mongolu" Pop) şi REUNIUNEA de primăvară-vară. Vernisaj*Salonul de artă al*

scriitorilor Filialei Cluj a USR – ediţia a şasea (Galeriile *Scriptorium*); Conferinţă în seria *Scriitorul în cetate* dedicată lui Lucian Blaga: Ion Taloş. Mai participă la dezbateri: Mircea Borcilă, Constantin Cubleşan, Mircea Popa. Expoziţie retrospectivă Festivalul Internaţional Lucian Blaga organizată de BJC. Recital de poezie, Concursul *Recitindu-l pe Lucian Blaga* (ediţia a 3-a).

19-21 mai 2013, Mario Vargas Llosa la Cluj: spectacolul-eveniment *O mie şi una de nopţi*, în Sala mare de spectacole a Teatrului Naţional Luvcian Blaga; decernarea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii „Babeş-Bolyai"; prelegere şi discuţii libere, alături de Gabriel Liiceanu, la Facultatea de Litere din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai" (decan şi moderator: Corin Braga).

miercuri, 22 mai, ora 12 – *Caiete Silvane* la numărul 100. Prezintă: Irina Petraş, Daniel Săuca, Viorel Mureşan. Au mai luat cuvântul: Adrian Popescu, Ion Pop, Ion Mureşan, Victor Cubleşan etc. Au citit din versurile lor poeţi din Sălaj.

24-29 mai: ***Zilele Clujului***. Scriitorii vor fi prezenţi la *Promenada cărţilor* (str. Kogălniceanu). Participă edituri clujene.

luni, 27 mai, ora 12 – Întâlnire cu Virgil Nemoianu la Facultatea de Litere. Moderator: Călin Teutişan. Participă: Corin Braga, Mircea Muthu, Luigi Bambulea, Petru Poantă, Irina Petraş.

marţi, 28 mai – inaugurarea Bibliotecii Judeţene George Coşbuc din Bistriţa (director: Ioan Pintea).

29 mai – romanul *Stalin, cu sapa-nainte!* de Radu Ţuculescu a apărut în limba italiană cu titlul *Stalin, con la zappa în spalla* (Aracne editrice, Roma 2013) în traducerea lui Danilo de Salazar. Autorul a fost invitat la Universitatea din Calabria unde, sub genericul *La Transilvania di Radu Ţuculescu,* a avut cîteva colocvii cu studenţi şi profesori (Gisele Vanhese, Annafrancesca Naccarato, Yannick Preumontş.a.) ai departamentului de studii umanistice. Autorul a prezentat şi documentare tv despre Transilvania pe diverse teme culturale (tradiţii, obiceiuri, pictură, muzică etc.)

31 mai-2 iunie – *Colocviul romanului* la Alba Iulia. Participă, dintre clujeni, Florina Ilis, Corin Braga, Mariana Gorczyca, Radu Mareş. Din juriu face parte Irina Petraş, alături de Nicolae Manolescu, Gabriel Chifu, Mircea Mihăieş. Laureaţii ediţiei: Florina Ilis şi Radu Aldulescu.

2-7 iunie – *Turnirul poeţilor*, ediţia a treia, la Gyula. Din partea Clujului, au participat Aurel Rău, Ioan Pintea, Ion Cristofor, Virgil Mihaiu, Vlad Moldovan şi Viorel Mureşan (ca invitat). Din lista iniţială, unii s-au recuzat de la început, alţii (Dinu Flămând, Ion Mureşan, George Vulturescu) s-au retras aproape în ultima clipă, din diverse motive. Adrian Popescu a concurat pentru echipa Craiovei şi a fost invitat la Gyula ca laureat al ediţiei precedente. Premiul de onoare a revenit poetului Aurel Rău. Trofeul a fost câştigat de echipa Filialei Arad (Vasile Dan, Andrei Bodiu, Ioan Moldovan, Traian Ştef, Gh. Mocuţa, Romulus Bucur). Marele Premiu: Ioan Moldovan. Premiul de popularitate: Romulus Bucur. Din juriu au făcut parte: Nicolae Manolescu, preşedinte, Neculai Onţanu, Gabriel Chifu, Dan Cristea, Alex Goldiş, N. Prelipceanu şi Mihai Zamfir.

2-14 iunie– are loc la Paris *Festivalul franco-englez de poezie*, ediţia 36: *Poèmes que nous sommes / Our selves as poems.* Prezent printre invitaţi colegul nostru Horia Bădescu

miercuri, 5 iunie, ora 18, la Muzeul de Artă Cluj-Napoca, lansarea cărţii cu titlul *Migrene* semnată de Ovidiu Pecican (1010 aforisme) şi graficianul Octavian Bour (80 de desene). Volumul a apărut la editura Mega din Cluj.

6 iunie, la Casino – Lansare de carte Oana Boc. Prezintă Irina Petraş, Rodica Marian şi Mircea Borcilă.

10 iunie: Şedinţa Consiliului USR şi decernarea premiilor pe 2012 (la ora 18, în Sala Oglinzilor). Printre nominalizaţi, 15 clujeni. În juriu: Gabriel Coşoveanu, Dan Cristea, Irina Petraş, Cornel Ungureanu, Mihai Zamfir. Florina Ilis a câştigat Premiul pentru porză, iar Ion Pop, Premiul Naţional.

miercuri, 12 iunie – Gala Media ediţia a 10-a. Laureaţi: Irina Petraş, Horia Bădescu, Florina Ilis.

miercuri, 12 iunie, ora 15 – la Book Corner, lansarea volumului *Ghidul ipocriţilor* (Cartea Românească) semnat de Péter Demény. Vor vorbi Mihaela Ursa, Balázs Imre József şi Alex Goldiş.

17-24 iunie – Vasile Igna participă la *Festivalul internaţional de poezie* de la Namur (Belgia). În 18 iunie, conferenţiază despre Eminescu la librăria Europa Nova din Bruxelles, unde se vor prezenta şi cărţile sale *Locuri pustii* (Cartea Românească) şi *La Province de l'érudit* (Limes).

19-23 iunie – Prima ediţie a **Festivalului de carte Transilvania** (organizat de Asociaţia Culturală Eikon şi Editura Eikon – Vasile G. Dâncu şi Valentin Ajder, directori –, Filiala Cluj a USR numărându-se printre parteneri), la Cluj. Au participat la evenimente scriitori clujenii: Florina Ilis, Ion Mureşan, Irina Petraş, Adrian Popescu, Ion Pop, Ion Vartic, Ovidiu Pecican, Horia Bădescu (autorul antologiei *Clujul poeţilor*, lansată cu acest prilej), Alex Goldiş, Adriana Stan, Mariana Bojan, Ruxandra Cesereanu, Doina Cetea, Ion Cristofor, Iulian Dămăcuş, Vasile Gogea, Ştefan Manasia, Virgil Mihaiu, Daniel Moşoiu, Marcel Mureşanu, Mircea Muthu, Mircea Petean, George Vulturescu etc., alături de numeroşi invitaţi din ţară.

vineri, 21 iunie, ora 12 – la sediul Filialei Cluj a USR, Lukàcs József (redactor la revista *Apostrof*) conferinţă cu titlul *Gastronomie şi istorie în Transilvania secolelor 15-16* (seria de conferinţe *Scriitorul în cetate*). Partea a doua a întâlnirii va reuni sub titlul Gastronomie şi literatură intervenţii la subiect ale scriitorilor: Andrei Moldovan, Mircea Popa, Péter Demény. Moderator: Irina Petraş.

vineri, 28 iunie – la Baia Mare: *Ziua Scriitorului* ediţia a doua şi *Zilele revistei Nord literar*, 10 ani de la aparitie.

4-7 iulie 2013 – la cea de-a X-a ediţie a Festivalului Literar al Sardiniei de la Gavoi, în cadrul secţiunii "Scrieri poetice", Ruxandra Cesereanu va participa împreună cu poetul austriac Karl Lubomirski la un dialog moderat de Chiara Valerio, scriitor şi critic literar. La eveniment va participa şi Giovanni Magliocco, traducătorul poetei în limba italiană şi cercetător al operei poetice a acesteia.

11-13 iulie, la Sibiu, *Festivalul Internaţional de Poezie Artgothica*, Tabăra de Poezie Artgothica şi Serile Artgothice. Se acordă Premiile Naţionale pentru Poezie „Mircea Ivănescu" şi Premiul Mopete pentru debut. În juriul acestei ediţii, clujenii Ion Mureşan şi Irina Petraş. Moderator: Adrian Suciu.

8 august – la sediul Filialei, lansare de carte Gheoghe Săsărman. Participă Ion Pop şi Virgil Stanciu. Moderator: Irina Petraş.

27 septembrie ora 9 – **Alegeri!**

Editoriale („cărţile de vizită” ale Filialei)

uniunea scriitorilor din romania - filiala cluj
Ion Budai-Deleanu
Ţiganiada azi
250
Cluj-Napoca 2010

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA
Filiala CLUJ
Colocviul Naţional al Tinerilor Scriitori
Ediţia a 2-a
Cluj-Napoca
3-4 mai 2007
Muzeul de Artă, Sala Tonitza, joi, 3 mai, ora 9.30

Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Literatură tânără
2007

uniunea scriitorilor din romania filiala cluj
Locuirea cu stil
Locuri ale memoriei culturale transilvane
Cluj-Napoca 2010

Mihai Eminescu
12 poeme
vers
pentru minte, inimă şi literatură
az észnek, a szívnek és az irodalomnak
15 Ianuarie 2008 Január 15

Bucate felurite de scriitori povestite
2010

Toate volumele pot fi găsite pe site-ul Filialei în format pdf.

Biblioteca tânărului scriitor

Biblioteca tânărului scriitor
Florina Codreanu
EXISTENȚELE SÂNGELUI
eseu despre curgerea sângelui
10
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Adriana Teodorescu
CARNAVALUL ÎN OPERA LITERARĂ CARAGIALIANĂ
sau despre posibilitățile peștilor de a zbura
11
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Irina Ungureanu
EUGÈNE IONESCO
absurdul ca apocalips al utopiei
12
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Ligia Tudurachi
CUVINTELE CARE UCID
Memorie literară în romanele lui E. Lovinescu
13
LIMES
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Blanca Borbély
ZIDUL DE FOC
14
LIMES
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Ionela Oprea
Motive și realități românești în romanul francez
15
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Aura Schussler
Dintre ale corpului și minții
despre Seducție, Erotism și Pornografie
16
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Adela Dinu
DIARISTICA FEMININĂ ROMÂNEASCĂ
17
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Biblioteca tânărului scriitor
Alina Ioana Bako
DINAMICA IMAGINARULUI POETIC
Grupul oniric românesc
18
Debut
Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj

CONCURSUL DE DEBUT al Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor
Lansat în 2005.
Colecţia *Biblioteca tânărului scriitor* numără următoarele titluri:

1. Laura Husti-Răduleţ, *Proze de după-amiază,* 2006.
2. Adrian Tudurachi, *Destinul precar al ideilor literare. Despre instabilitatea valorilor în poetica lui Mihail Dragomirescu* , 2006.
3. Oana Pughineanu, *Plictiseală. Ratare. Prostie.* Biobibliografie selectivă, (2006.
4. Magda Wächter, *A.E. Baconsky. Scriitorul şi măştile*, 2007.
5. Iulia Micu, *Thomas Mann. Istoria unei partituri literare,* 2007.
6. Andrei Simuţ, *Literatura traumei*, 2007.
7. Maria-Magdalen Diaconu, *Discursul corporalităţii în romanul feminin contemporan*, 2008.
8. Monica Grosu, *Petru Comarnescu. Un neliniştit în secolul său. Studiu monografic*, 2008.
9. Dan Herciu, *Taxa pe viciu* (versuri), 2009.
10. Florina Codreanu, *Existenţele sângelui. Eseu despre curgerea sângelui,* 2009.
11. Adriana Teodorescu, *Carnavalul în opera literară caragialiană,* 2009.
12. Irina Ungureanu, *Eugène Ionesco – absurdul ca apocalips al utopiei* (eseu), 2010
13. Ligia Tudurachi, *Cuvintele care ucid. Memorie literară în romanele lui E. Lovinescu* (eseu), 2010
14. Blanca Borbély, *Zidul de foc*, roman
15 Ionela Oprea (Feier), *Motive şi realităţi româneşti în romanul francez,* istorie literară
16. Aura Schussler, *Dintre ale corpului şi minţii: despre seducţie, erotism şi pornografie*, eseu

Câştigători ediţia 2012:
17. Adela Dinu, *Diaristica feminină românească*, eseu
18. Alina Ioana Bako, *Dinamica imaginarului poetic: Grupul oniric românesc,* eseu
19. Cristina Vidruţiu, *Imaginarul epidemic. Reprezentări istorice şi metaforice ale ciumei în literatură,* eseu
20. Olesea Ciobanu, *Lucian Blaga şi literatura din Basarabia*, eseu
21. Marian Horvat, *Codrul ducelui,* proză
22. Tatiana Oltean, *Mitul Meşterului Manole în lumina binomului creator Sigismund Toduţă – Lucian Blaga,* eseu

Câştigători ediţia 2013:
23. Otilia Chindriş, *Lumea operei lui Eugen Ionescu/ Eugène Ionesco,* eseu
24. Carmen Georgeta Ardelean, *Hortensia Papadat-Bengescu, „marea europeană" a literaturii române. Pledoarii,* eseu

(detalii pe site-ul Filialei – www.uniuneascriitorilor-filiala cluj.ro)

Societatea Culturală Lucian Blaga Cluj

(detalii pe site-ul www.societateablaga.ro)

Meridianele Blaga şi *Caietele de poezie* pot fi găsite în format pdf pe site-ul Societăţii (coord. Irina Petraş).

CENTENAR
1895-1995
zilele
Lucian Blaga
EDIȚIA A V-A • 4-6 MAI 1995 • CLUJ-NAPOCA
Caietele
Lucian Blaga
SOCIETATEA CULTURALĂ "LUCIAN BLAGA" CLUJ-NAPOCA
FESTIVALUL INTERNAȚIONAL
"LUCIAN BLAGA"
ediția a XIII-a
12-13 mai 2003
Societatea Culturală „Lucian Blaga" Cluj-Napoca
Caietele
Lucian Blaga
Festivalul Internațional „Lucian Blaga"
ediția a XV-a
110 ani de la nașterea lui Lucian Blaga
Societatea Culturală Lucian Blaga
Cluj-Napoca
Versuri
pentru
templul său
Versuri alese din poezia blagiană
la 50 de ani de posteritate
Lucian Blaga
FESTIVALUL
DE POEZIE
12
EDIȚII
SOCIETATEA CULTURALĂ "LUCIAN BLAGA"
CLUJ-NAPOCA
INTERNAȚIONAL
"LUCIAN BLAGA"
RETROSPECTIVĂ
Lucian Blaga
casa cărții de știință
festivalul internațional lucian blaga
Caietele de poezie
Cluj-Napoca, mai 2010

Afişe ale evenimentelor (selectiv)

Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj

Deschiderea anului literar 2011

Moment Eminescu

Conferință *Eminescu* (Rodica Marian)
Recital de poezie în lectura autorilor

La zi:

Lansarea Programului ***Scriitorul în cetate 2011***
Proiect: Filiala Cluj a USR la ***Zilele municipiului Cluj-Napoca***
Lansarea site-ului Filialei în variantă revizuită

Vineri, 14 ianuarie 2011, ora 12

La sediul Filialei

Societatea Culturală Lucian Blaga Cluj
Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj
Biblioteca Județeană Octavian Goga Cluj
Filiala Transilvania a ICR

Festivalul Internațional

Lucian Blaga

Ediția a **23**-a

17-18 mai 2013

conferință • dezbateri • expoziție de carte • salon de pictură
recital de poezie • concurs • premii

Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj
Biblioteca Județeană Octavian Goga Cluj

Primăvara poeților

Poeți la echinox

Vor citi:
Ioan Pavel Azap, Horia Bădescu, Mariana Bojan, Hanna Bota, Doina Cetea, Ion Cristofor, Iulia Cubleșan, Constantin Cubleșan, Vasile Gogea, Gabriela Leoveanu, Rodica Marian, Victor Constantin Mărțoiu, Marcel Mureșeanu, Mircea Popa, Adrian Popescu, Aurel Rău, Persida Rugu, Rodica Scutaru-Milaș, Flavia Teoc, Adriana Teodorescu.

Miercuri, 21 martie, ora 13
La sediul bibliotecii județene, Calea Dorobanților nr. 104

Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj

Salonul de primăvară al scriitorilor

ediția a șasea

Vernisaj:
vineri, 17 mai 2013, ora 10,30

Miercuri, 9 martie, ora 12
La sediul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor

Şezătoare literară de primăvară

Prozatoarele

Vor citi:
Dora Pavel, Ruxandra Cesereanu, Diana Adamek, Doina Cetea, Tatiana Dragomir, Flavia Teoc și Ilinca Bălaş (București)

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA - FILIALA CLUJ

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
ICR - Filiala Transilvania

Reuniunea de primăvară a Doamnelor

În seria de conferințe **Scriitorul în cetate**

Alina Pamfil
Homo legens

Despre cărți noi și proiecte literare:
Elena Abrudan
Mariana Bojan
Hanna Bota
Codrina Bran
Doina Cetea
Iulia Cubleșan
Elisabeta Donca-Kirchmajer
Vera Ieremiaş
Mariana Istrate
Gabriela Lungu
Rodica Marian
Flavia Teoc

Moderator: Irina Petraş

Joi, 21 martie 2013, ora 12
La sediul Filialei Cluj a USR

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA / FILIALA CLUJ

STAREA PROZEI

Coord. Irina Petraş

Masa rotundă

Adrian Marino

5 ani de posteritate

Moderator: **Ştefan Borbély**

Joi, 25 martie 2010, ora 12
La sediul Filialei clujene a USR

Biblioteca Județeană Octavian Goga Cluj
Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Ziua Mondială a Cărții pentru copii

Luni, 2 aprilie 2012, ora 12

Vă invită în lumea poveștilor:
Ioan-Pavel Azap, Hanna Bota, Iulia Cubleșan, Constantin Cubleșan, Teodora Gogea, Andreea Hedeş, Vasile Igna, Gabriela Leoveanu, Victor C. Mărțoiu Ovidiu Pecican, Flavia Teoc, Adriana Teodorescu.

La sediul bibliotecii județene, Calea Dorobanților nr. 104

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
ICR - Filiala Transilvania

În seria de conferințe **Scriitorul în cetate**

Ion Vartic

Ce este arta?

Luni, 1 aprilie, ora 12

La sediul Filialei Cluj a USR (str. Universității nr. 1)

Uniunea Scriitorilor din România Filiala Clu

Corin Braga

Nichita Stănescu

De la biografie la universul imagina

În seria de conferințe
Scriitorul în cetate

În continuarea Conferinț

Medalion **Nichita Stănescu**

Participă: **Horia Bădescu, Vasile Gogea, Virgil Mihai**
Petru Poantă, Adrian Popesc

Moderator: Irina Petra

Vineri, 5 aprilie, ora 12 (la sediul Filialei USR Cluj)

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Ciclul de Conferințe
Scriitorul în cetate
continuă!

Ion Simuț

despre

Destinul istoriei literare

Dezbaterile vor avea ca punct de plecare noua sa carte
Vămile posterității.
Secvențe de istorie literară
apărută la Editura Academiei Române.

Joi, 10 ianuarie 2013, ora 12

La sediul Filialei clujene a USR, str. Universității nr. 1

CONSILIUL JUDEȚEAN BISTRIȚA-NĂSĂUD
CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CULTURĂ BISTRIȚA-NĂSĂUD
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ BISTRIȚA-NĂSĂUD

„Acum sufletul nostru e la vedere..."

Lectură publică
Gabriel Chifu

Joi, 13 decembrie 2012, ora 18.00

Biserica „Sf. Trei ierarhi" Bistrița, str. Al. Odobescu, nr. 5

Prezintă:
Irina Petraș
Adrian Popescu
Ioan Pintea

Institutul Cultural Român Filiala Transilvania
Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj

Ioan-Aurel Pop

O nouă conferință
din seria
Scriitorul în cetate

Un alt ev mediu transilvan

Miercuri, 24 aprilie 2013, ora 12

La sediul Filialei clujene a USR - str. Universității nr.1

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

În seria de conferințe
Scriitorul în cetate

Mircea Muthu

Repere culturale transilvane

Vineri, 15 februarie 2013, ora 12
la sediul Filialei Cluj a USR

C E N. T E N A R

STEINHARDT
1912 -2012

Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului
Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud
Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca
Mănăstirea „Sfânta Ana" Rohia. Fundația „N. Steinhardt"
Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Cluj
Editura Polirom
Editura Eikon
Revista „Mișcarea Literară"

INVITAȚI DE ONOARE:

IPS ANDREI,
Mitropolitul Clujului,
Maramureșului
și Sălajului

Acad. EUGEN SIMION

SUSȚIN CONFERINȚE:
George Ardeleanu, Luigi Bambulea, Nicolae Băciuț,
Florin Caragiu, Ioan Chirilă, Cornel Cotuțiu,
Ion Filipciuc, Dan Iacob, Emanuela Ilie, Ștefan Iloaie,
Dumitru Marius Lirte, Andrei Moldovan, Macarie Motogna,
Adrian Mureșan, Olimpiu Nușfelean, Ovidiu Pecican,
Irina Petraș, Ioan Pintea, Dorin Ploscaru, Aurel Podaru,
Adrian Popescu, Adrian G. Romila, Cassian Maria Spiridon,
Vasile Stanciu, Alexandru Vlad.

VINERI, 19 OCTOMBRIE 2012
ora 9.30 – Biserica „Sfinții Trei Ierarhi", str. Al. Odobescu nr. 5
Parastas în memoria lui N. Steinhardt

ora 10:30 – Hotel Metropolis, str. Parcului nr. 19
Simpozion: „Între viață și cărți" – Decernarea premiilor „Centenar N. Steinhardt"

MODERATORI: IOAN CHIRILĂ ȘI IOAN PINTEA

Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Cluj
Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud
organizează

LANSARE DE CARTE

ioan mărginean
anotimpul din patmos
(Editura Brumar)

Andrei Moldovan
Butelia cu oxigen
Consemnări critice
(Editura Eikon)

Gavril Moldovan
Inechinoxidabile
(Editura Eikon)

În cadrul acestui eveniment se va prezenta
revista **MIȘCAREA LITERARĂ** din Bistrița

Participă:
IRINA PETRAȘ,
prețedinte al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj
FLORIN-VASILE ȘOMLEA,
director al Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud
Pr. IOAN CHIRILĂ,
decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca
LUIGI BAMBULEA, critic literar
PETRU POANTĂ, critic literar

Joi, 31 martie 2011, ora 13.00, la sediul Filialei Cluj
a Uniunii Scriitorilor din România

---

a UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Vă invită la o:

Lansare de carte
(Sala festivă a Uniunii Scriitorilor - str. Universității, nr. 1)

Vor prezenta: Irina Petraș * Gheorghe Glodeanu
*Ovidiu Pecican *Petru Poantă

Vineri 6 mai 2011, orele 12^{00} - Cluj Napoca

Maraton
octombrie-decembrie 2009
Literatura contra crizei
www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro
www.bjc.ro

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
şi
Catedra de literatură română, teoria literaturii şi etnologie
a Facultăţii de Litere a UBB
organizează
Zilele prozei
Ediţia a 4-a
8-9 octombrie 2010
Vineri, 8 octombrie
Sâmbătă, 9 octombrie

TRIBUNA
FESTIVALUL INTERNATIONAL LUCIAN BLAGA
(A 21-A EDITIE)
EXPOZIŢIE DE FOTOGRAFIE:
Stefan Socaciu
OAMENII
CLUJULUI
joi, 12 mai, ora 09.00

Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Cluj
Editura Brumar
Lansare de carte
Vineri, 5 noiembrie 2010, ora 12
la sediul Filialei USR
Virgil Mihaiu
Prezintă
Irina Petraş
Robert Şerban

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
ICR - Filiala Transilvania
Editura Casa Cărţii de Ştiinţă
Lansare de carte
Mirela Ioana Lazăr
MIRELA IOANA LAZĂR
LITERATURA CA ARMĂ IDEOLOGICĂ
Prezintă
Ion Vartic
Ovidiu Pecican
Irina Petraş
Luni, 1 aprilie, ora 13
La sediul Filialei Cluj a USR (str. Universităţii nr. 1)

Turnirul prozatorilor
cea mai bună pagină de proză
Reuniunea de toamnă-iarnă
Aniversări rotunde
26 noiembrie 2009, ora 12
la sediul Filialei

ZILELE PROZEI
LA CLUJ
EDIȚIA A 4-A
8-9 OCTOMBRIE 2010
www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro
Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
Vineri, 8 octombrie 2010, ora 16
Lansare de carte și ședință de autografe
Prezintă: Irina Petraș, Sandia Cordoș, Alex Goldiș, Péter Demény
Zilele prozei
Ediția a 4-a
Sâmbătă, 9 octombrie 2010, ora 12
Lansare de carte și ședință de autografe
Prezintă: Irina Petraș, Mihaela Ursa, Alex Goldiș
Zilele prozei
Ediția a 4-a
Vineri, 8 octombrie 2010, ora 17
Lansare de carte și ședință de autografe
Prezintă: Irina Petraș, Ioan Groșan
Zilele prozei
Ediția a 4-a
Vineri, 8 octombrie 2010, ora 17
IOAN GROȘAN
Un om din Est
Lansare de carte și ședință de autografe
Prezintă: Irina Petraș, Alex Goldiș, Alexandru Vlad
Zilele prozei
Ediția a 4-a
Vineri, 8 octombrie 2010, ora 13,30
Lansare de carte și ședință de autografe
Prezintă: Mihaela Ursa, Ovidiu Mircean, Irina Petraș
Zilele prozei
Ediția a 4-a
Sâmbătă, 9 octombrie 2010, ora 12
Ovidiu Pecican
Antologia prozei transilvane actuale
Zilele prozei
Ediția a 4-a

Teatrul Național Cluj
în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
Organizează
Masa rotundă Dramaturgi clujeni
Joi, 29 noiembrie 2012, ora 11
În cadrul Festivalului dramaturgiei clujene (27-29 noiembrie 2012)
Teatrul Național Cluj este o instituție publică aflată în subordinea Ministerului Culturii și Patrimoniului Cultural
USR
Filiala Cluj
CJ 05 TEATRU
POARTA
MICȘA!
Conferință introductivă: Laura Pavel
Dezbatere cu participarea autorilor:
Flavius Lucăcel, Hatházi András, Alexandru Pecican, Ovidiu Pecican, Radu Țuculescu
la sediul Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj
Sponsori și parteneri:
Proiect realizat cu sprijinul:
Proiect realizat în parteneriat cu:

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Masă rotundă

Florina Ilis

Viețile paralele

Cu Florina Ilis

despre Eminescu

Participă:
Sanda Cordoș
Irina Petraș
Adriana Stan

Vineri, 25 ianuarie 2013, ora 13

La sediul Filialei Cluj a USR

Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj
Facultatea de Litere a UBB

Vă invită

vineri, 1 iulie 2011, ora 12

la o întâlnire cu

Ion Pop

Ion Pop
șapte decenii de melancolie și literatură

Ion Pop 70
Volum coordonat de Sanda Cordoș

Se vor lansa cu acest prilej cele două volume aniversare apărute la
Editura Eikon (coord. Ștefan Borbély) și
Editura Paralela 45 (coord. Sanda Cordoș)
Prezintă: Adriana Teodorescu, Constantina Raveca Buleu, Alex Goldiș, Cosmin Borza

Evenimentul are loc la sediul Filialei Cluj a USR (str Universității nr. 1)

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

inaugurează

Galeriile de artă

Scriptorium

Cu miniexpoziția

Mariana Bojan

Vineri, 11 noiembrie, ora 12, la sediul Filialei

Cărturești Cluj și
Korunk vă invită la o
întâlnire cu scriitorul

BODOR ÁDÁM

autorul romanelor *Zona Sinistra* și *Vizita arhiepiscopului*

Invitați MARIUS TABACU, IMRE J. BALÁZS

"Cât despre zona de graniță, bineînțeles că nu întâmplător apare ea atât de des în scrierile mele. Oricum am lua-o, granița, cu împrejurimile ei, e un loc mult mai palpitant decât interiorul țării. E o zonă fascinantă, plină de voință, locul unor aventuri misterioase, unde peisajul, cu toate aderențe sale, e plin de tensiune".
(Bodor Ádám)

miercuri, 20 aprilie 2011, ora 19:00
librăria Cărturești, Iulius Mall, Cluj-Napoca

Caravana Gaudeamus Cluj
Ediția a 14-a

Irina Petraș
MOARTEA LA PURTĂTOR
STARE DE URGENȚĂ

Lansare de carte

Sâmbătă 20 aprilie, ora 12

Despre cartea apărută la Editura ASE București
în Colecția Migrene
va vorbi, alături de autoare, Ion Vartic

Masă rotundă
Cu
Ion Maxim Danciu
despre
TRIBUNA 188

Miercuri, 19 decembrie 2012, ora 12

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Două noi cărți
despre Eminescu

semnate

Cornel Munteanu

Cornel Munteanu
EMINESCU
Polimorfismul operei

Eminescu. Polimorfismul operei
Editura Universității Jagiellone, Cracovia 2012
Prezintă Constantin Cubleșan

Cornel Munteanu
Note de curs
EMINESCU
Repere eminesciene

Joi, 31 ianuarie 2013, ora 12,
la sediul Filialei Cluj a USR

Note de curs Eminescu
Volumul inaugurează Proiectul **Repere eminesciene**
lansat de Editura Țara Maramureșului, Petrova - Maramureș.
Prezintă **Ion Petrovai**, directorul editurii

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Întâlnire cu poetul româno-american

Liviu Georgescu

și cele mai noi cărți ale sale

Katanamorfoze,
Ed. Brumar, Timișoara, 2012

Ziua de dinainte,
Ed. Paralela 45, Pitești, 2012

Prezintă:
Al. Cistelecan, Irina Petraș, Adrian Popescu, George Vulturescu

Luni, 10 septembrie, ora 12
la sediul Filialei USR

De la ora **16** - Lectură publică la Librăria Book Corner
Moderator: **Valentin Derevlean**

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

LANSARE DE CARTE

În cadrul Zilelor **Odin Teatret** la Cluj-Napoca

EUGENIO BARBA
Casa în flăcări
despre regie și dramaturgie

Eugenio Barba

Casa în flăcări
Despre regie și dramaturgie
Editura Nemira, Colecția Yorick

Participă, alături de autor:
Diana Cozma (traducătoarea)
Doina Modola
Irina Petraș

Sâmbătă, 3 noiembrie 2012, ora 17

La sediul Filialei USR (str. Universității, nr. 1)

Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj

Zilele prozei la Cluj

9-11 noiembrie 2011

joi, 10 noiembrie, ora 12:

Laboratorul prozatorilor

Concurs de proză în manuscris

Lansări de carte maraton, în prezentarea autorilor

miercuri, 9 noiembrie, ora 17:

Mircea Tomuș, *Aripile demonului 3*

vineri, 11 noiembrie, ora 12:

Horia Bădescu, *O noapte cât o mie de nopți*

Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj organizează

LANSARE DE CARTE

Dinu Flămând

Umbre și Faleze

BIOPOEME

Prezintă:

IRINA PETRAȘ, ADRIAN POPESCU, AUREL RĂU

Vineri, 12 noiembrie 2010, ora 12.00

la sediul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj

str. Universității nr. 1

Zilele Bibliotecii Județene Octavian Goga Cluj

Lectură publică

Joi, 22 septembrie, ora 12

Participă scriitorii:

Irina Petraș, Marta Petreu, Ovidiu Pecican, Ion Vartic, Petru Poantă, Adrian Popescu, Doina Cetea, Ion Cristofor

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Dora PAVEL

Pudră

Lansare de carte

Pudră

de Dora Pavel

Prezintă:

Alex Goldiș

Ovidiu Mircean

Irina Petraș

Vineri, 8 octombrie, ora 13.30, la sediul Filialei USR, str. Universității nr. 1, Cluj

POLIROM

www.polirom.ro

Întâlnirea cu cititorii clujeni are loc în cadrul „Zilelor prozei", eveniment organizat de Uniunea Scriitorilor din România-Filiala Cluj, în colaborare cu Catedra de literatură română, teoria literaturii și etnologie a Facultății de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai", Cluj

---

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Filiala Cluj

și

Editura

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ

vă invită la lansarea volumului

Memorialul Cetății

de Leon-Iosif Grapini

Leon-Iosif Grapini

Memorialul Cetății

Prezintă: **Irina Petraș**, **Constantin Cubleșan**, **Ioan-Pavel Azap**

Joi, 30 septembrie, ora 12.00 la sediul Filialei USR, str. Universității, nr.1

Carte în dar la Promenada cărților

De Zilele Clujului, pe strada Kogălniceanu, sunteți invitați la o Promenadă a cărților: Salon și Târg de carte, deopotrivă. Iată câteva momente-reper puse la cale de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, alături de Societatea Culturală Lucian Blaga și de invitați speciali de la Teatrul Național Cluj-Napoca, Facultatea de Teatru, Academia de Muzică și Liceul de Artă Romul Ladea. Editurile și librăriile clujene participante la Promenadă vor adăuga proprile evenimente (lansări de carte, lecturi, întâlniri cu cititorii).

Vineri, 27 mai 2011, ora 13: Deschiderea Promenadei cărților: **ora 17** *Lectura ca spectacol* (**Miriam Cuibus** și studenții ei). Promenada cărților va inspira actorilor-studenți o serie de mini-spectacole de teatru și pantomimă pe ideea Cartea e o scenă în lumea ca teatru.

Sâmbătă, 28 mai, ora 13: Recital de poezie și muzică. Scriitori clujeni vor citi din opera lor, în acompaniament muzical susținut de un cvartet de flaute de la Academia de muzică (Raluca Iovan, Ramona Tutuianu, Oana Sadescu, Cosmin Demian). Carte în dar.

Duminică, 29 mai, ora 12: Recital Lucian Blaga cu actrița **Elena Ivanov**. Recitalul se așază în prelungirea Festivalului Internațional Lucian Blaga, iar actrița Naționalului clujean vă invită pe urmele Poetului Poetului la Împlinirea a 50 de ani de posteritate blagiană (aniversare UNESCO). O secondează la vioară-life Mona Boloșan. În continuare, Recital al poeților clujeni și Carte în dar (*Versuri pentru templul său* și *Meridian Blaga 11*) pentru cititori spectatori.

Luni, 30 mai, ora 16: Lectura ca spectacol (**Miriam Cuibus** și studenții săi).

Miercuri, 1 iunie, ora 13: Lansarea volumului *Clujul din povești* editat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor: Lectură publică și ședință de autografe. Carte în dar și bomboane pentru copiii spectatori!!!

Joi, 2 iunie ora 11: Vernisaj Salonul de primăvară al scriitorilor ediția a 4-a (la Polul cultural)

Salonul de primăvară al scriitorilor

Ediția a 4-a

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Editura Casa Cărții de Știință

Lansare de carte

Joi, 19 ianuarie 2012, ora 12

Rodica Marian

Chipul și asemănarea

poeme

Prezintă:

Irina Petraș

Ion Pop

Petru Poantă

La sediul Filialei Cluj a USR (str. Universității nr.1)

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Filiala Transilvania a ICR

Din seria de conferințe **Scriitorul în cetate**

Lukács József

Gastronomie și istorie în Transilvania secolelor 15-16

Conferința va fi urmată de o dezbatere liberă pe tema

Gastronomie și literatură

Și-au anunțat participarea: **Péter Demény**, **Andrei Moldovan**, **Ovidiu Pecican**, **Petru Poantă**, **Mircea Popa**.

Lista rămâne deschisă

Moderator: Irina Petraș

Evenimentul are loc în cadrul **Festivalului de Carte Transilvania**

Vineri, 21 iunie, ora 12

la sediul Filialei Cluj a USR

Primăvara poeților

Lansare de carte

și șezătoare literară

Dumitru Cerna

POEȚII

Dumitru Cerna

și invitații săi:

VALERIU ANANIA
HORIA BĂDESCU
MIRCEA GOGA
ION CRISTOFOR
VIRGIL MANGIULEA
MOLNÓS LAJOS
MARIA PETRAȘ
MARTA PETREU
MARIANA ROJANA
ANA HOMPOT
MARIA JORJ
ION VARTIC, IOR
LUCIAN MEUVE
IONUȚ TENE
MARIA STAN CASIMCEA
MIRCEA PETEAN
SÂNZIANA MUREȘEANU
ADRIAN MIHAI BUMB
DINU VIRGIL
ION CRIȘAN
MARCEL MUREȘEANU
CONSTANTIN CUBLEȘAN
ION CRISTOFOR
GEORGE SANDI
VICTOR CONSTANTIN MIRUȚOIU
ION MARIN SIN
NICOLAE MOGONU
LEON-IOSIF GRAPINI
VIRGIL BULAT
MARIA CETEA
MIHAI ZAMFIR
TEOFIL RĂCHITEANU
SILVIA ZAMARIA
ION MARIN SIN JR.
MIRCEA MUTRIU
VIRGIL LEON

Prezintă: Irina Petraș, Petru Poantă și Ion Mureșan

Joi, 26 martie, ora 12,30

la sediul Filialei Cluj a USR

un eveniment:
POLIROM
www.polirom.ro
BOOK CORNER
Librăria
USR

Seriile de autor Polirom

marta PETREU
Jocurile manierismului logic

Marta Petreu
în dialog cu Petru Poantă
pornind de la volumul
Jocurile manierismului logic
(Polirom, 2013)

Miercuri, 10 aprilie,
ora 13.00,
Filiala USR Cluj

Amfitrion: Irina Petraş

POLIROM
www.polirom.ro
Librăriile HUMANITAS

Lansare de carte

Dulcea poveste a tristului elefant
de Diana Adamek

Joi, 24 februarie,
ora 18.00
Librăria Humanitas
Str. Universităţii nr. 4

Prezintă:
Irina Petraş
Oana Pughineanu
Ovidiu Mircean

Diana Adamek
Dulcea poveste a tristului elefant
roman
CARTEA ROMÂNEASCĂ
CARTEA ROMÂNEASCĂ
www.cartearomaneasca.ro

Lansare de carte
Casa teslarului
de Ioan Pintea

Prezintă:
Irina Petraş
Adrian Popescu
Ovidiu Pecican
Moderator:
Luigi Bambulea

Organizatori:
Editura Cartea Românească
Librăriile Humanitas
Centrul Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud

Joi, 21 ianuarie, ora 14.00
Librăria Humanitas Cluj / (Strada Universităţii nr. 4)

UNIUNEA SCRIITORILOR din ROMÂNIA
Filiala Cluj

Lansare de carte
Joi, 15 octombrie 2009, ora 12

Ilie Rad: *De amicitia*. Scrisori trimise de Ştefan J. Fay lui Ilie Rad (1988-2009).
Prefaţă de Irina Petraş. Editura Accent. Cluj-Napoca. 2009.

Prezintă:Irina Petraş, Mircea Goga, Mircea Popa
şi Ştefan de Fay, fiul scriitorului, Consul onorific al României la Nisa.

Ştefan J. Fay
1919-2009

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
Editura Eikon

65

Irina Petraş
Divagări (in)utile
Viaţa şi literatura

27 noiembrie 2012

Lansare de carte **Irina Petraş**

Marţi, 27 noiembrie 2012, ora 12
la sediul Filialei Cluj a USR

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj

Întâlnire cu
Gheorghe Glodeanu

şi noua lui carte:
Narcis şi oglinda fermecată

Gheorghe Glodeanu
Narcis şi oglinda fermecată
Metamorfozele jurnalului intim în literatura română
ŢPO KOMOTINI

Participă alături de autor:
Irina Petraş
Mircea Popa
George Vulturescu

Joi, 21 februarie 2013, ora 12

La sediul Filialei clujene a USR

Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj
Editura Eikon

Întâlnire cu Ion Noja şi noile sale cărţi

ION NOJA
ÎNTÂNIURI LA VEDERE
ION NOJA
SOLARELE ASCUNDERI

Prezintă:
Ştefan Damian, Petru Poantă,
Titu Popescu, Alexandru Vlad
Moderator: **Irina Petraş**

Invitat special
Simona Noja

Vineri, 29 martie 2013, ora 12
La sediul Filialei clujene a USR (str. Universităţii nr.1)

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA - Filiala CLUJ

Dublă lansare de carte
Vineri, 30 octombrie 2009, ora 12
la sediul Filialei USR

Dinu Ianculescu
În căutarea Timpului ştiut

Theodor Vasilache
Fantastiada
şi alte înscenări eroicomice
FANTASTIADA

Salonul de primăvară al scriitorilor

Salonul de primăvară al scriitorilor a debutat în 2008, în mai.

La cele **şase** ediţii succesive, au expus pictură, grafică, fotografie, sculptură scriitori membri ai Filialei clujene sau ai Clujului literar: Elena Abrudan, Mariana Bojan, Hanna Bota, Adrian Bumb, Doina Cetea, Ion Cristofor, Constantin Cubleşan, Lucia Dărămuş, Rodica Frenţiu, Teodora Gogea, Mariana Gorczyca, Martha Izsák, Flavius Lucăcel, Amalia Lumei, Rodica Marian, Iulia Micu, Laurenţiu Mihăileanu, Maria Oltean, Laurenţiu Oprea, Maria Pal, Irina Petraş, Laura Poantă, Lucian Pop, Aura Schussler, Rodica Scutaru-Milaş, Gabriela Simuţ, Flavia Teoc. La prima ediţie, au fost expuse şi lucrări de Tudor Ionescu, A.E. Baconsky, Victor Felea, Marian Papahagi.

Saloanele au fost găzduite de Muzeul de Artă Cluj-Napoca, Galeriile Casa Artelor, Galeriile Diverta.

În noiembrie 2011, a fost inaugurată, la sediul Filialei, **Galeria de artă SCRIPTORIUM** cu o expoziţie Mariana Bojan. A urmat expoziţia Amfore, a Flaviei Teoc. Tot aici, ediţia a şasea a Salonului.

(alte detalii, plus o selecţie de lucrări, pe site:
www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro)

Dare de seamă

asupra activităţii Comitetului Filialei clujene a USR (2005-2009)

(întocmită de Irina Petraş, preşedinta filialei)

Prezenta Dare de seamă este, mai degrabă, un rezumat, o schiţă de atitudine, o scurtă trecere în revistă a unor lucruri de toată lumea deja cunoscute; o oprire în loc pentru a privi în urmă şi pentru a stabili căile de urmat în continuare. Indiferent de rezultatele alegerilor.

În 2005, am preluat conducerea Filialei clujene cu câteva principii/reguli/definiţii în minte care s-au dovedit, în mare măsură, valabile şi eficiente.

Aşadar, în perspectivă largă, am crezut atunci şi cred în continuare, că Uniunea Scriitorilor e de (re)gândit cu calmă detaşare, cu implicare precaută şi luciditate. E la fel de pripit să-i exacerbezi importanţa ca organism şi ca putere de învestire automată cu importanţă a fiecărui scriitor ori să-i minimalizezi ranchiunos valoarea fiindcă nu oferă suficiente compensaţii acum când îngustarea locului scriitorului în societate pare nu doar o ameninţare, ci şi o tristă (firească?) realitate. Uniunea poate fi descrisă prin mai multe definiţii parţiale. Mai întâi, este o autoritate care îţi recunoaşte calitatea de scriitor prin dovezi în primul rând materiale, nu spirituale: arăţi nişte obiecte din cuvinte pe care câţiva inşi – supuşi greşelii şi de o obiectivitate şi competenţă, oricând şi inevitabil, îndoielnice – le recunosc ca probe valabile pentru „acuzaţia" de scriitor. Le recunosc drept literatură. Apoi, Uniunea, ca orice asociaţie cu legitimaţii, cotizaţie, însemne şi oareşicari drepturi, satisface nevoia de apartenenţă, tot mai utilă (psihic şi social) într-o lume fracturată şi instabilă. Poţi spune noi, chiar Noi, cu aplomb, însemnând că ai în spate o organizare, forţă, unitate şi, ca urmare, s-ar cuveni să fii ascultat când ai ceva de spus despre starea lucrurilor. Tot Uniunea e şi un fel de sindicat. Aşa stând lucrurile, îşi poate îngădui (şi scuza) renunţarea la criterii prea riguroase ale calităţii pentru a-şi asigura numărul, deci forţa de influenţare a surselor de sprijin/avantaje materiale. Oricum ai defini-o, rezultă că este necesară, dar şi că suportă adaptări, remanieri, ajustări care să-i sporească eficienţa în ciuda condiţionărilor de tot felul.

Cât despre Preşedintele Uniunii, am spus-o în 2005, cred că trebuie să fie o personalitate grea, cu credit în ochii publici. Lumea judecă adesea după firmă – Dacă aşa arată/vorbeşte/trăieşte şeful scriitorilor, la ce te poţi aştepta de la membrii de rând?. E vorba, aşadar, de respectabilitate, valoare clasicizată (adică larg recunoscută). Preşedintele trebuie să fie, înainte de toate, reprezentativ, cu prestanţă şi prestaţie recunoscute dincolo de inerentele invidii de breaslă. Un soi de abstracţiune emblematică şi generoasă, fără interese de partid ori de partidă. Alături de el sunt absolut necesari câţiva oameni (scriitori) concreţi, care să facă ceea ce e de făcut, cu talent managerial: să organizeze, să gestioneze averea ce poate decurge din… firea scriitorilor. Aşa încât valoarea pe termen lung (aportul literaturii la statura culturală a naţiei) să producă valori imediate, care să facă viaţa scriitorilor (mai)

demnă. Un preşedinte distins, venerabil, *aeterna*, secondat de nişte aghiotanţi versaţi în *temporalia* mi se pare în continuare formula cea mai potrivită.

Ar mai fi de spus că, deşi cu sediu central şi cu titulatură naţională, Uniunea ar trebui să fie suma nepărtinitoare a asociaţiilor de scriitori/filialelor din Bucureşti şi din teritoriu. Să aibă parte dreaptă, egală fiecare asociaţie, funcţie de numărul de membri, dar şi de impactul asupra vieţii culturale contemporane. Pulpana Uniunii e chemată să acopere toată tagma scriitoricească, într-o elegantă, corectă şi unită descentralizare. Un lucru pe care, la Cluj, l-am ajutat să se întâmple.

Din perspectivă ceva mai focalizată, am ştiut de la început că nu conducător (conducătoare! Filiala Cluj e singura cu conducere feminină din ţară, o întâmplare unică în cei o sută de ani de existenţă a SSR/USR) al (a) scriitorilor clujeni am devenit, ci slujbaş. Că tot ce doresc să se realizeze se va realiza doar dacă pun umărul în modul cel mai concret, adică rupând din timpul meu personal pentru binele comunitar şi îndeplinind, la propriu, munci de tot felul. Toate proiectele în care m-am angajat, fie ele editoriale (dicţionare, colecţii, concursuri de debut etc.) sau legate de viaţa breslei scriitoriceşti (reunite, acestea, sub titlul *Scriitorul în cetate*), au pornit din credinţa că lucrurile ar putea merge mai bine dacă am re-construi împreună spiritul comunitar. O asumare a apartenenţei la un timp şi la un loc, alături de credinţa că şi de tine depinde calitatea lor. Cred în forţa bunei vecinătăţi. O bună vecinătate a scriitorilor, cu diferenţele lor cu tot (de etnie, de sex, de vârstă, de atitudine, de umoare etc.).

Ştiu prea bine şi că încă nu am ajuns în stadiul de dezvoltare a societăţii româneşti în care produsele culturale să intre firesc în lista de priorităţi a cetăţeanului. Întrebat ce anume îi lipseşte, de ce anume are nevoie pentru a se socoti împlinit, mă tem că omul de pe stradă nu va pomeni mai nimic despre carte, spectacol de teatru, tablou etc. Încă nu suntem aşezaţi, traiul decent nu e o trăsătură generalizată, strânsura şi năvala se mai poartă şi la case bune. Nu ne situăm prea bine nici într-o civilizaţie a urmei, ca să ne pese cu adevărat ce se întâmplă cu literatura română şi să facem, în fine, ce se cuvine făcut. Totuşi, înclin să cred că lucrurile merg spre bine. Încet, dar sigur.

Cetatea (naţională, europeană, mondială) nu poate fi obligată să-şi recunoască automat scriitorii. Cititorul împătimit de literatură a fost şi rămâne o raritate. CRIZA e în firea lucrurilor. În nici un caz nu mă alătur corurilor înlăcrimate scandând moartea culturii, a literaturii, a poeziei. Sentimentul întotdeauna crizic al carenţei, al absenţei conduce la poezie, la artă. Aş mai spune doar că la noi, dar şi în relaţia noastră cu lumea, rămâne nerezolvată problema cititorului care ne-ar citi dacă ar şti că existăm... Chestiune de marketing.

Am descris altă dată scriitorul român cu gândul că uimitoarea diversitate a lumii vii nu-l ocoleşte şi că, poate, nici nu există literatură, ci numai scriitori. Fundamental oximoronic, scriitorul îmi pare orgolios până la umilinţă, nesigur şi copilăros până la neruşinată sfidare, mincinos (ficţionar?) senin obsedat de Adevăruri, mereu cu majusculă, strângător cu drepturile şi risipitor cu datoriile, locuitor (genial, câteodată!) al limbii române tânjind recunoaşteri neapărat străine...

Deşi sunt mulţi indiferenţi – dar nu neapărat din rea-credinţă, căci fiecare e liber să-şi alcătuiască propria listă de priorităţi! –, e la fel de adevărat că se găsesc mereu oameni cu care să lucrezi, să pui ţara la cale, să mai faci un pustiu de bine,

chiar şi pe cheltuială proprie. Am putut lucra excelent cu cei din Comitetul Filialei: am folosit din plin experienţa administrativă a Doinei Cetea, exuberanţa Ruxandrei Cesereanu, legăturile mediatice ale lui Mihai Dragolea, ochiul atent şi disponibilitatea lui Ion Vartic, colegialitatea calmă a lui Sigmond István. Au răspuns la iniţiativele noastre/mele nu toţi cei 277 de scriitori (unanimitatea mi s-ar părea suspectă; pe de altă parte, ea se poate asigura doar când e vorba de coincidenţa interesului strict individual şi palpabil – însă aşa e de când lumea, şi nu doar printre scriitori), dar zeci şi zeci de colegi. Membrii clujeni ai Consiliului USR (Marta Petreu, Doina Cetea, Adrian Popescu, Constantin Cubleşan, Szilágyi István, Eugen Uricaru, apoi George Vulturescu) au bătut periodic drumul Capitalei cu rost şi reprezentând cum se cuvine interesele Filialei. Graţie Juriului Filialei (Ion Vlad, Ion Vartic, Mircea Popa, Ioana Bot, Sanda Cordoş, Horea Poenar), Premiile anuale (mai multe ori mai puţine, funcţie de sumele atrase) au recompensat cărţi valoroase şi au stârnit doar nemulţumiri mărunte şi trecătoare. Au ţinut aproape şi colegii din celelalte judeţe, implicaţi adesea în evenimentele de la Cluj. Legătura permanentă şi câteodată, recunosc, excesivă, prin e-mail a funcţionat perfect, aşa încât distanţele au putut fi ameliorate sau chiar anulate.

Am lucrat întotdeauna prin obţinere de finanţări şi sponsorizări. Resursele proprii sunt, se ştie, firave (dar şi din ele am reuşit să împlinim multe în aceşti 4 ani, prin gospodărire atentă şi, mai ales, generoasă), prin urmare proiectul de finanţare e calea firească de obţinere a fondurilor necesare. Există multe căi de punere în practică a proiectelor noastre. Nu uşoare, desigur, dar e firesc să fie aşa. Şi scriitorul trebuie să-şi dovedească, asemeni oricărui meseriaş, nu doar valoarea în sine, ci şi valoarea de întrebuinţare în comunitate, în societate. Ne-au fost de la început alături, ca finanţatori principali, Primăria şi Consiliul Local al Municipiului Cluj-Napoca (de menţionat aici sprijinul colegilor noştri Molnos Lajos, Dumitru Cerna şi Ion Cristofor, care au asistat cu competenţă toate proiectele noastre). Tot aşa, colegii din celelalte judeţe au reuşit să atragă sprijinul autorităţilor locale. Apoi, oricât de modeste, ne-au fost de folos sumele acordate de Consiliul USR pentru Proiectul nostru Scriitorul în Cetate. Aşa a putut fi susţinut, an de an, Concursul de debut al Filialei (au fost editate în Colecţia Biblioteca tânărului scriitor 11 titluri) sau Concursul de literatură pentru copii. Am avut bune colaborări şi am găsit sprijin la Biblioteca Judeţeană Octavian Goga, Centrul Cultural Francez, SC Cartimpex S.A, Societatea Culturală Carpatica, Banca Transilvania, Casa Municipală de Cultură, Muzeul de Artă, Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Casa de Cultură a Studenţilor, dar şi la colegi precum Constantin Rusu, Ion Noja, Laurenţiu Oprea, Viorel Cacoveanu sau la oameni interesaţi de cultură precum Remus Pop, Matei Miko.

Dincolo de chestiunile strict administrative, am socotit de la început că Filiala clujeană nu are şi nici nu trebuie să aibă vreun amestec în proiectele individuale ale scriitorilor ca singurătăţi cu ritmuri, interese, aşteptări personale. Fiecare în parte îşi gospodăreşte cum ştie mai bine talentul, îşi construieşte succesul. Filiala poate interveni doar pentru a crea întâmplări de oarecare anvergură care să construiască sau doar să schiţeze spaţii coerente de enunţare. Am introdus, astfel, două categorii de evenimente.

Mai întâi, *Reuniunile* – de primăvară-vară şi de toamnă-iarnă – unde membrii Filialei să poată contura acel necesar împreună întemeiat pe faptul că, în mare,

avem aceleaşi preocupări, aceeaşi meserie, facem aceleaşi lucruri şi vrem să le facem, ne bucurăm de şi ne supără aceleaşi lucruri, sau aproximativ aceleaşi. Fără a uita cât suntem de diferiţi, ne putem simţi (din când în când) bine împreună. Un Carnaval, un concurs de gastronomie literară, un spectacol al copiilor scriitorilor au colorat de fiecare dată întâlnirile noastre. Ele au ţinut seama şi de aniversări rotunde, de reuşite excepţionale.

În al doilea rând, am diversificat *spaţiile de comunicare literară*. Pe lângă lecturile publice Scriitorul şi cititorii săi, Scriitorul şi criticii săi, demarate de USR, au fost organizate colocvii, mese rotunde, simpozioane locale, naţionale sau internaţionale (unele şi prin Societatea Culturală Lucian Blaga, fondată de scriitorii clujeni în 1990 şi girată tot de ei în manifestări de înaltă ţinută şi largă recunoaştere), şezători literare, târguri şi expoziţii de carte, Seri de literatură (precum cele de la *Insomnia*, moderate de colegii noştri Szántái János şi François Breda, sau de la Casa de Cultură a Studenţilor, organizate de Victor Constantin Măruţoiu şi Constantin Rusu), Reuniuni ale scriitoarelor, dezbateri, nenumărate lansări de carte şi comemorări. De asemenea, am organizat Zilele prozei la Cluj (ediţia a doua, în colaborare cu Filiala braşoveană a USR), Salonul de artă al scriitorilor (două ediţii). E locul potrivit pentru a evidenţia calitatea şi suprafaţa activităţilor pe care le organizează colegii noştri de la Litere prin Phantasma – Centrul de cercetare a imaginarului, prin Cercul de Studii Eranos, prin Întâlnirile de la Filo, dar şi prin Centrul de Studii belgiene, Centrul de studii scandinave ori cel de Studii canadiene, toate conduse de scriitori membri ai Filialei (Corin Braga, Ştefan Borbély, Rodica Lascu-Pop, Sanda Tomescu-Baciu, Sanda Cordoş, Voichiţa Sasu). Universitatea Babeş-Bolyai ne-a fost partener, direct ori indirect, la multe dintre evenimente, nu doar prin Facultatea de Litere, ci şi prin Biblioteca Centrală Universitară (unde Florina Ilis şi Király V. Istvan ne sunt oameni de nădejde), prin Amfiteatrul Cultural Clujean (şi plina de iniţiative Ioana Bot), Facultatea de Teatru şi Televiziune, Facultatea de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării (Ilie Rad şi Elena Abrudan sunt oameni pe care am putut conta). În fruntea celor două mari Teatre din Cluj, Naţional şi Maghiar, se află scriitori membri ai Filialei clujene (Ion Vartic, Tompa Gábor). Vreau să spun că am cerut de la început tuturor colegilor să ne ţină la curent cu tot ceea ce întreprind ca scriitori, pe cont propriu ori prin diverse instituţii, asociaţii şi organizaţii/organisme culturale, mai întâi pentru a populariza în rândul membrilor Filialei aceste lucruri, dar şi fiindcă Filiala se mândreşte cu ele.

Filiala clujeană este partener al instituţiilor culturale care organizează Festivalurile–concurs Pavel Dan şi Octavian Goga. Festivalurile George Coşbuc şi Liviu Rebreanu, organizate de colegii din judeţul Bistriţa-Năsăud, Zilele Poesis, de la Satu Mare (cu neobositul George Vulturescu), ale Nordului literar, de la Baia Mare (cu Asociaţia Scriitorilor din Maramureş condusă de Săluc Horvat), sunt repere importante ale vieţii scriitoriceşti din Transilvania. Reprezentanţele de curând constituite – Maramureş, Satu Mare, Bistriţa-Năsăud – recunosc coerenţa şi consistenţa vieţii literare din aceste zone. Tot aşa cum Departamentul pentru minorităţi speră să contureze mai pregnant apartenenţa la USR a scriitorilor de alte etnii.

De promovarea activităţii Filialei clujene a USR s-a ocupat constant şi susţinut Comitetul Filialei, potrivit unor planuri, proiecte, anchete, evaluări periodice. Cum mulţi dintre scriitorii clujeni sunt şi ziarişti/jurnalişti, au acces la mass-media, prezenţa lor în presă, la televiziune, la radio etc. este şi demers personal/individual, dar şi,

indirect, unul de promovare a breslei întregi. De altminteri, am şi accentuat această dublă calitate – fiecare dintre cei 277 de membri ai filialei, rezidenţi în aproape toată Transilvania, dar şi peste hotare, acţionează ca dubli mesageri: ai operei/carierei lor, dar şi ai Uniunii Scriitorilor. Presa cotidiană din Transilvania (fără excepţie) a fost mereu promptă în consemnarea activităţii Filialei, iar revistele literare gestionate de colegii noştri au fost mereu pe fază când s-a întâmplat ceva remarcabil şi memorabil. *Steaua, Apostrof, Tribuna, Verso, Echinox, Poesis, Mişcarea literară, Nord literar, Acolada, Vatra veche, Turd'Art, Phylobiblon, Helikon, Korunk, A Het, Lato* ş.a.m.d. sunt oglinzi fidele ale vieţii scriitorilor ardeleni.

Proiectul demarat în urmă cu 4 ani sub titlul ***Scriitorul în cetate*** a urmărit promovarea instituţiei noastre prin toate mijloacele la îndemână. Informarea la zi prin site-ul filialei (www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro) şi prin presă este completată de colaborarea cu firme publicitare, cu alte instituţii culturale şi de învăţământ (inclusiv Asociaţia Naţională Ioana Em. Petrescu a Profesorilor de limba şi literatura română, ANPRO, în care colega noastră Alina Pamfil are un cuvânt greu de spus).

Filiala clujeană a Uniunii Scriitorilor din România numără 277 de scriitori. E a doua ca mărime din ţară, după Asociaţia din Bucureşti, care are în jur de 950 de membri. Cel mai tânăr scriitor e Darie Ducan, născut în 1988; cel mai vârstnic, Valeriu Anania, născut în martie 1921. Din cei 277 de scriitori, 200 sunt clujeni (Cluj şi judeţul Cluj), 77 din alte zone/judeţe: 17 – Maramureş; 11 – Bistriţa-Năsăud; 10 – Satu Mare; 10 – Bihor; 6 – Mureş; 11 – din alte judeţe (Alba, Timiş, Sibiu, Hunedoara etc.), 13 din alte ţări (Germania, Ungaria, Franţa, Canada, SUA, Suedia, Israel). Sunt 72 femei şi 205 bărbaţi. Circa 235 români, 42 de alte naţionalităţi. Aproximativ 70 sunt universitari.

Evidenţa lor la zi a fost una dintre priorităţile Comitetului Filialei. Dicţionarul *Clujul literar. 1900-2005* urmărea să inventarieze şi să pună în oarecare ordine datele la îndemână despre scriitorii ţinând de Filiala Cluj. Doar aşa a fost posibilă realizarea site-ului (administrat direct de subsemnata, se străduieşte să conţină cât mai multe şi mai diversificate date despre viaţa literară transilvană: evenimente, proiecte, aniversări, ştiri importante, dicţionar de scriitori, fototecă, antologie de texte şi aşa mai departe). Li se adaugă alte lucrări de referinţă, veritabile cărţi de vizită ale Filialei: marele almanah *Cuvinte 2006*, *Literatură tânără 2007*, *Caietele* Colocviului tinerilor scriitori, 2007; Albumul centenar *O sută de ani de viaţă literară transilvană*, 2008. *Clujul din cuvinte.* Antologie ilustrată, 2008; *Starea prozei*, 2008; *Cartea mea fermecată*. Antologie de literatură pentru copii, 2009.

La sediul Filialei există o Arhivă bine pusă la punct cu date despre toţi membrii Filialei, alături de o arhivă sonoră, realizată în colaborare cu Radio Renaşterea, cu Studioul de Radio Cluj, plus una în imagini, completată cu ajutorul televiziunilor clujene/ardelene (e de reţinut aici aportul colegilor noştri Mihai Dragolea, Ovidiu Pecican, Dora Pavel, Mircea Petean, Flavia Teoc, Dan Moşoiu, Dan Marius Drăgan, Claudiu Groza, Valentin Marica).

Ne-am putut dota, în perioada 2005-2009, prin achiziţii din fonduri proprii şi prin donaţii şi sponsorizări, cu lucruri necesare pentru a lucra mai eficient: cameră video, aparat de fotografiat, computer, imprimantă, scanner, copiator, staţie de amplificare; dicţionare, istorii literare şi enciclopedii pentru Fondul de referinţă al Bibliotecii, aparatură casnică (aspirator, cafetieră, termos, veselă etc.), covoare, perdele, flori, hărţi, mobilier, genţi de voiaj, consumabile.

Am început să organizăm biblioteca, astfel încât cărţile pe care le avem din donaţii de la scriitori să poată fi folosite, să chiar funcţioneze, încet, încet, Centrul de conservare şi studiere a literaturii contemporane. Ne-am dorit să se transforme sediul filialei într-un fel de club literar, în cele din urmă. E bine să ştii că aici poţi veni şi sta de vorbă oricând cu unul care citeşte. Fiindcă s-ar putea nu neapărat să fim tot mai rari, dar să fim tot mai singuri, noi, cei care citim.

Am investit mult timp, suflet, nervi pentru că, ajungând întâmplător în fruntea Filialei, nu puteam sta cu mâinile în sân. Am simţit că e datoria mea să fac ce pot face, oricât de măruntă ar fi fost îmbunătăţirea. Un făcut oricât de perfectibil e mult mai mult decât nimic... Lucrurile sunt departe de a fi perfecte, se iscă mereu nemulţumiri şi tensiuni, fie pe bună dreptate, fie din senin, dar nu e nicio îndoială că Asociaţia noastră se mişcă. Vina este a tuturor, chiar şi a nemulţumiţilor.

Dacă merită? Ca muritoare de meserie, ştiu, la modul cel mai lucid, că nimic nu merită în cele din urmă. Dar mai ştiu şi că muritorul poate lăsa urme ale trecerii sale, cât de cât utile pentru ceilalţi.

Pentru a nu lua de două ori cuvântul, înşir aici ce cred eu că ar trebui continuat şi ce m-aş încumeta să fac dacă voi rămâne locului.

Prin urmare, cred că sunt DE CONTINUAT

– administrarea şi îmbunătăţirea site-ului Filialei (www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro);

– completarea şi punerea la punct a ARHIVEI, utilizată deja pentru editarea cărţilor de vizită ale Filialei: *Clujul literar. 1900-2005*, 2005; *Cuvinte. Almanah literar 2006*; *Caietele* Colocviului tinerilor scriitori, 2007; *Literatură tânără* 2007; *Clujul din cuvinte*. Antologie ilustrată, 2008; *100 de ani de viaţă literară transilvană. O cronologie în imagini*, 2008; Cartea mea fermecată. Antologie de literatură pentru copii, 2009; Starea prozei, 2008 etc.

– susţinerea seriei bilingve româno-maghiare iniţiate de scriitorul Molnos Lajos, cu sprijinul Primăriei şi în colaborare cu Filiala clujeană a USR, din care au apărut POEZIA (*Un pahar de lumină*) şi PROZA (*Lumea fără mine*);

– continuarea Concursului de debut al Filialei Cluj a USR – Colecţia *Biblioteca tânărului scriitor* a ajuns la numărul 11, plus două menţiuni;

– organizarea bianuală a REUNIUNILOR SCRIITORILOR (de primăvară-vară şi de toamnă-iarnă), cu sărbătorirea vârstelor rotunde;

– organizarea, în fiecare an, a Şezătorii literare Anotimpurile feminităţii;

– organizarea Festivalului Internaţional Lucian Blaga, anual, în luna mai, prin Societatea Culturală Lucian Blaga; editarea publicaţiei periodice Meridian Blaga, ajunsă la numărul 9 şi acoperind 14 volume şi peste 5000 de pagini;

– continuarea şi diversificarea programului Scriitorul în cetate, în colaborare cu instituţii culturale şi cu sprijinul Primăriei şi al Consiliului Local;

– organizarea Salonului de primăvară al scriitorilor (cele două ediţii au identificat câteva zeci de scriitori plasticieni ale căror lucrări merită cunoscute);

– participarea la Concursurile Naţionale Pavel Dan, respectiv Octavian Goga, organizate în fiecare an de Direcţia pentru Cultură şi Patrimoniu;

– organizarea colocviului Starea prozei cu prilejul căruia s-a editat un volum inedit Agârbiceanu şi un masiv volum de studii şi opinii;

– organizarea de Simpozioane şi mese rotunde în colaborare cu Centrele Culturale Italian, Francez, German etc.

– o mai susţinută apariţie a activităţii scriitorilor clujeni la posturile de radio şi televiziune şi în presă.

PROIECTE NOI:

– adunarea materialului pentru redactarea, în viitorul apropiat, a DICŢIONARULUI CRITIC AL SCRIITORILOR ARDELENI;

– sprijinirea activităţilor specifice organizate de cele trei Reprezentanţe ale Filialei pentru o imagine cât mai coerentă şi mai cuprinzătoare a prezenţei scriitorilor din Transilvania în Cetate;

– o mai puternică antrenare în viaţa Filialei a scriitorilor de altă etnie/limbă, prin intermediul proaspătului înfiinţat Departament al minorităţilor;

– iniţierea de proiecte comune cu Filialele Alba, Braşov, Mureş, Arad, Timişoara, Sibiu;

– realizarea unui album comentat *Locuirea cu stil*, despre casele în care au trăit/trăiesc şi au scris/scriu scriitorii ardeleni;

– realizarea unei antologii Invitaţie la vers, cu poeme în manuscris ale poeţilor şi cu versurile lor preferate din lirica lumii;

– organizarea unor Şezători lunare la sediul Filialei, cu lectură din cele mai noi cărţi ale membrilor;

– diversificarea Lecturilor publice în colaborare cu bibliotecile clujene, cu muzeele, cu alte instituţii de cultură, cu instituţiile de învăţământ în care momentul de literatură ar fi binevenit şi potenţator;

– descoperirea de noi surse de finanţare a proiectelor Filialei.

Voi încheia abrupt. Cu siguranţă mai sunt multe lucruri nespuse aici despre ceea ce s-a întâmplat în viaţa literară ardeleană. Cum toate acestea se vor regăsi în cel mai scurt timp pe site, toate completările în scris sunt binevenite. (Cluj-Napoca, 17 septembrie 2009)

REZULTATELE VOTULUI DIN 17 SEPTEMBRIE 2009

Preşedinte Filiala Cluj a USR: **Irina PETRAŞ**
Comitetul Filialei: Doina CETEA (vicepreşedinte), Ion CRISTOFOR, Mihai DRAGOLEA, Ovidiu PECICAN, Ion VARTIC, KARACSONYI Zsolt (coordonator Departament minorităţi), Cornel COTUŢIU (coordonator Reprezentanţa Bistriţa-Năsăud), George VULTURESCU (coordonator Reprezentanţa SATU MARE), Gheorghe PÂRJA (coord. Reprezentanţa MARAMUREŞ).
Consiliul USR
Irina Petraş (membru cu drept de vot din oficiu, ca preşedinte), Doina CETEA, Mircea OPRIŢĂ, Ovidiu PECICAN, Marta PETREU, Adrian POPESCU, George VULTURESCU, SZILAGYI Istvan (loc acordat suplimentar, pentru minorităţi)
NUMĂRUL DE VOTURI OBŢINUTE LA ALEGERI
PREŞEDINTE: Irina PETRAŞ – 132 voturi
COMITETUL FILIALEI: Irina PETRAŞ – 122; Doina CETEA (vicepreşedinte) – 124; Ion CRISTOFOR – 105; Mihai DRAGOLEA – 75; Ovidiu PECICAN – 105; Ion VARTIC – 85; KARACSONYI Zsolt (coordonator Departament minorităţi) – 128; Ioan PINTEA (coordonator Reprezentanţa Bistriţa-Năsăud) – 48 (înlocuit cu Cornel Cotuţiu); George VULTURESCU (coordonator Reprezentanţa Satu Mare) – 126;
Sub linie: Ioan Pavel Azap – 72, Marta Petreu – 68, Cornel Cotuţiu – 42, Olimpiu Nuşfelean – 41, Mircea Măluţ – 15.
CONSILIUL USR: Irina Petraş (membru cu drept de vot din oficiu, ca preşedinte); Doina CETEA – 125; Mircea OPRITA – 69; Ovidiu PECICAN – 90; Marta PETREU – 77; Adrian POPESCU – 109; George VULTURESCU – 77; SZILAGYI István (loc acordat suplimentar, pentru minorităţi) – 64;

Sub linie: Dinu Flămând – 66, Olimpiu Nuşfelean – 48, Ioan Pintea – 48
Clujul va fi reprezentat la CONFERINŢA NAŢIONALĂ din 23 noiembrie de 47 de delegaţi: DELEGAŢI: Irina PETRAŞ, Doina CETEA, Ion CRISTOFOR, Mihai DRAGOL EA, KARÁCSONYI Zsolt, Ovidiu PECICAN, Cornel COTUŢIU, Ion VARTIC, George VULTURESCU, Mircea OPRIŢĂ, Marta PETREU, Adrian POPESCU, SZILÁGYI István şi Elena ABRUDAN, Ioan Pavel AZAP, Nicolae BĂCIUŢ, Viorel CACOVEANU, Mircea Ioan CASIMCEA, Ion COCORA, Constantin CUBLEŞAN, DEMENY Peter, Elisabeta DONCA-KIRCHMAJER, Dinu FLĂMÂND, Mihai GOŢIU, Claudiu GROZA, Martha IZSÁK, Alexandru JURCAN, Gabriela LEOVEANU, Gabriela LUNGU, Rodica MARIAN, Mircea MĂLUŢ, Victor Constantin MĂRUŢOIU, Andrei MOLDOVAN, Ion MUREŞAN, Mircea MUTHU, Olimpiu NUŞFELEANU, Laurenţiu OPREA, Gheorghe PÂRJA, Ion PIŢOIU-DRAGOMIR, Mircea POPA, Petru POANTĂ, Ilie RAD, Constantin RUSU, Ion POP, Aurel SASU, Aurel RĂU, Teodor TANCO. REZERVE: Florentina FLORESCU, Ion MOISE, Gavril MOLDOVAN, Maria OLTEANU, Iurii PAVLIŞ, Ion PIŢOIU-DRAGOMIR, Persida RUGU, Constantin ZĂRNESCU.
În Comitetul Director, Doina Cetea a luat locul Martei Petreu; va fi înlocuită, anul următor, de Adrian Popescu.

Noile alegeri la Filiala Cluj: 27 septembrie 2013, ora 9.

Din presa anilor 50-70

In întîmpinarea Congresului Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

De vorbă cu scriitorul Nagy István, membru corespondent al Academiei R.P.R., preşedintele Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

— Care-i părerea dumneavoastră, tovarăşe Nagy István, în privinţa necesităţii convocării primului Congres al scriitorilor din R.P.R.?

— Acesta va fi, în adevăratul înţeles al cuvîntului, PRIMUL Congres al tuturor scriitorilor din ţara noastră. Nici înainte de 23 August şi nici după această zi istorică, un asemenea congres n-a avut loc. De aceea însemnătatea lui este unică. Congresul are menirea de a face un larg bilanţ al muncii scriitorilor din Republica Populară Română. Are menirea de a arăta limpede, de unde am pornit, cu ce moştenire bună, progresistă din literatura trecutului am plecat pe drumul nostru nou şi cum am reuşit să dezvoltăm, să îmbogăţim această moştenire în noile condiţii ale vieţii poporului nostru, bazîndu-ne pe principiul realismului socialist în artă şi literatură. Am avut şi avem succese mari, dar desigur sînt şi lipsuri în activitatea noastră creatoare. Congresul va fi acela care va analiza şi unele şi celelalte, preţuind ce-am făcut bine, ajutîndu-ne să ne înpădăm de eventualele defecte.

Şi asta nu-i încă totul. Acesta va fi primul Congres în care se vor întruni toţi scriitorii de naţionalităţi conlocuitoare diferite. Pînă acum acest lucru s-a realizat numai cu prilejul conferinţelor şi

Nu de mult s-a anunţat pentru 18—23 iunie, primul Congres al scriitorilor din Republica Populară Română. Cu acest prilej, i-am rugat pe tovarăşul Nagy István ca, răspunzînd cîtorva întrebări puse de către ziarul „Flacăra", să vorbească cititorilor nostri despre unele probleme ale literaturii şi în special despre literatura maghiară din patria noastră. Iată-ne deci discutînd cu scriitorul şi preşedintele Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

zilele lui Horváth Imre, Szemlér Ferenc, Létay Lajos, Szabédi Laszlo, Maytényi Erik. Din ceea ce s-a scris în ultimul timp, şi s-a scris mult de sigur, aş vrea să amintesc cu toată căldura nuvela lui Fodor Sándor „Merg secuii la armată" realizată la un nivel artistic excepţional.

Scriitorii maghiari şi-au îndreptat atenţia în scrierile lor asupra temei transformării socialiste a satelor ardelene şi, — e drept, asta nu-i prea bine — în mai mică măsură asupra luptei clasei muncitoare pentru construirea industriei grele, baza independenţei statului şi temelia societăţii socialiste.

Tocmai de aceea vreau să pomenesc în mod special de cartea lui Papp Ferenc „Pe culmea cu vifor", poeziile lui Horváth Imre, cele recente ale lui Kiss Jenő, distins cu Premiul de Stat.

în proză, bogăţire nilor de intelectua vilor din blema at rilor oa ţăranului lor colect sesc locu maghiari

Şi, să ghiară s real prin dor, „Ul Titlul că acum, pe mă exac lalte titl să ridice importan nutul; b pentru c

Inchei spun că

literatura maghiară de pildă. în privinţa specificului ei, este faptul că ASTAZI literatura maghiară din R.P.R. arată nu numai declarativ, ci concret, prietenia ar-

clasică germană şi aşa mai departe.

Ceea ce este într-adevăr nou, în

Nagy István în centru

Consfătuirea pe ţară a tinerilor scriitori a luat sfîrşit

BUCUREŞTI (Agerpres). — În zilele de miercuri şi joi, au continuat, în aula Bibliotecii centrale universitare din Capitală, lucrările celei de-a doua Consfătuiri pe ţară a tinerilor scriitori. Numeroşi tineri scriitori din Capitală şi provincie au luat cuvîntul în cadrul discuţiilor pe marginea raportului prezentat de scriitorul Mihu Dragomir, redactor-şef al revistei „Tînărul scriitor".

Concluziile consfătuirii au fost expuse joi de tov. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii scriitorilor din R.P.R. După ce a subliniat importanţa consfătuirii, vorbitorul a arătat că datoria de seamă a tinerilor scriitori este de a lua parte cu scrisul la transformările adînci care se petrec în viaţa şi conştiinţa oamenilor muncii din ţara noastră.

Crearea de opere valoroase — a spus acad. M. Beniuc — presupune cunoaşterea legilor de dezvoltare a societăţii, exprimarea adevărurilor vieţii de pe poziţii partinice.

În încheiere, participanţii la consfătuire au hotărît trimiterea unei telegrame de salut Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn.

Despre stil

Am citit, îmi spunea un profesor, fragmentul din nuvela „Zilele săptămînii" a lui D. R. Popescu, publicat în numărul 4/1956 al revistei „Steaua". Talentul autorului e incontestabil, dar stilul său mi-a prilejuit cîteva reflecţii amare. Eroii nuvelei injură. Şi încă zdravăn. Mai ales colectivistul Matei Călăraşu, despre care autorul are grijă să ne spună de la început că „era convins că injurăturile au efect mai rapid şi mai sigur decît vorbele bune". Cu un asemenea certificat de naştere, îţi închipui care e trăsătura principală a eroului. Oare pe paleta sa (care nu e sărăcă de loc), să nu fi găsit tov. Popescu alte culori pentru a reliefa chipul unui ţăran de azi? De ce nu renunţă d-sa la un procedeu care e unanim repudiat în ultima vreme? Ne aducem aminte de cuvintele maestrului Sadoveanu: „Cum vor unii scriitori să dea expresie artistică unor întîmplări omeneşti, folosind zece injurii pe o pagină?" (Gazeta Lit. Nr. 10/1956). Nu s-ar putea spune că maestrul Sadoveanu nu cunoaşte satul. Totuşi, ţăranii săi nu injură fără ca prin aceasta ei să fie mai puţin autentici şi vii. Recent, Eusebiu Camilar făcea următoarea mărturisire: „...mi-e ruşine cît de mult se injură în „Negura" (Gaz. Lit. Nr. 16/1956). Injurătura repugnă bunului simţ, chiar cînd e îndulcită cu puncte de suspensie, sau cînd unor cuvinte, pe care însuşi autorul le socoteşte prea tari, li se amputează prima sau ultima silabă. Problema asta mai are însă şi un alt aspect: e vorba de şcoală. Crezi d-ta că pot citi nuvela asta într-o clasă, în faţa elevilor? Mă tem că nu. E oare neapărat necesar ca literatura să investească cu girul ei uzul injuraturii? Elevilor mei li se dă astfel dreptul şi posibilitatea de a injura cu... citate din lectura lor particulară (mai ales că şi în alegerea injuraturilor, scriitorii aleargă după originalitate). Eu sînt însă convins că tov. Popescu dispune şi de alte mijloace pentru a-şi individualiza eroii.

c. r.

Să folosim ajutorul scriitorilor sovietici în munca literară

Anul 1956, plin de bogat în evenimente internaţionale, s-a încheiat cu un eveniment de importanţă istorică mondială în domeniul culturii: Congresul al II-lea al scriitorilor sovietici, care şi-a desfăşurat lucrările între 15—26 decembrie la Moscova.

Atît documentele Congresului, cît şi materialele publicate în perioada de pregătire a acestuia au făcut să apară cu şi mai multă tărie importanţa mondială a literaturii sovietice, care nu numai că se bucură de aprecierea şi simpatia caldă a milioane şi milioane de oameni ai muncii de pe întregul glob, dar este şi un far călăuzitor în munca de creaţie a scriitorilor progresişti din cele mai îndepărtate colţuri ale lumii. Literatura sovietică, legată prin toate firele de interesele de viaţă şi de năzuinţele spre progres şi pace ale maselor de milioane ale poporului sovietic, constituie modelul cel mai înalt de literatură activă şi educativă în spiritul luptei pentru fericirea omului şi împotriva oricărei asuprări a omului de către om.

Un rol hotărîtor în dezvoltarea literaturii sovietice pe drumul realismului socialist l-a avut Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. Fiecare document de partid privind literatura constituie o sinteză sintetizare a experienţei literaturii sovietice pînă în cel moment şi totodată o călăuză în viitoarea ei operă nou culmi.

Folosind experienţa acumulată pînă în prezent şi sprijinindu-se pe îndrumarea ideologică a partidului, scriitorii sovietici au oglindit prin mate-

creaţie. La rîndul lor poeţii tineri ca Aureş Gheghianu, Szász Janos şi alţii înregistrează un nou succes şi prin apariţia primului lor volum de versuri.

Pe această linie, a ajutorului pe care literatura sovietică îl dă scriitorilor noştri, lucrările Congresului al II-lea al scriitorilor sovietici trebuiesc considerate ca noi şi preţioase puncte de orientare şi pentru scriitorii din ţara noastră pentru ridicarea etapă de dezvoltare a literaturii.

Dezbaterea largă şi susţinută a acestor probleme, ca temelii ale muncii de creaţie în spiritul realismului socialist, va trebui să constituie o preocupare de seamă şi pentru Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor, cîştigînd-se să se desprindă din ele mai ales acele învăţăminte care sînt menite să ridice la un nivel şi mai înalt activitatea de creaţie a scriitorilor din Cluj.

În primul rînd această activitate trebuie simţită larg. Sprijinirea muncii de creaţie a scriitorilor pe cunoaşterea adîncită a comorilor de artă populară şi cu deosebire a folclorului, nu se oglindeşte suficient în preocupările filialei. Un început bun în această privinţă l-a făcut secţia maghiară din Cluj a E.S.P.L.A. care a editat de curînd un volum de culegeri din folclorul cîmpenilor din Moldova. Este opera colectivă a unor folcloriştii şi scriitori maghiari din Cluj, care oferă scriitorilor o bogată sursă de inspiraţie literară. O lucrare asemănătoare, asupra folclorului romînesc din Ardeal, în

CARNET CLUJEAN

In amintirea poetului Emil Isac

La 17 mai a c. se împlinesc 70 de ani de la nașterea poetului Emil Isac (17 mai 1886—25 martie 1954).

În luna noiembrie 1955 s-a deschis la Cluj, în str. 1 Mai nr. 23 Casa memorială „Emil Isac", unde se păstrează documentele legate de viața și opera poetului. Aceste mărturii sînt strîns împletite cu istoria literar-culturală a Ardealului din ultimii cincizeci de ani.

Recomandăm vizitarea Casei memoriale „Emil Isac", care este deschisă pentru vizitatori în zilele de miercuri, joi și duminică între orele 10—14 și vinerea între orele 15—19.

Date despre poetul Emil Isac și o parte din poeziile sale alese se află și în volumele recent apărute:

1. Emil Isac: Poezii alese cu un Cuvînt înainte de Veronica Porumbacu. (în colecția „Biblioteca pentru toți", Editura de stat pentru literatură și artă, 1954).

2. Emil Isac: Poezii alese cu prefață de Ion Brad (în colecția „Biblioteca școlarului", Editura Tineretului, 1956).

Grupele de vizitatori, care se anunță în prealabil, pot vizita Casa memorială „Emil Isac" în orice zi.

IN CLIȘEU: Casa memorială „Emil Isac" — interior.

16956

Informații

DISCUȚIE DESPRE POEZIE

Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor a organizat miercuri dimineața o discuție despre criteriile actualității în poezia noastră, la care au participat poeți și critici literari din orașul Cluj. În cuvîntul de deschidere, criticul Ion Oarcăsu a vorbit despre modalitățile de reflectare a prezentului socialist din țara noastră în poezia lirică, precum și despre necesitatea inovației în poezie. La dezbateri au participat Teofil Bușecan, Alexandru Căprariu, Radu Enescu, Ion Alexandru, Ana Blandiana, Constantin Cubleșan, Ion Rahoveanu, Miron Scorobete, [illegible] necesitatea

Despre activitatea Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor

12 IV 58

Rîndurile de față intenționează să arunce cîteva priviri de ansamblu asupra problemelor pe care le considerăm mai „acute" în viața literară clujeană. Ele nu au pretenția de a fi o cuprindere integrală a acestor probleme și nici nu prețind să ofere soluții „unice" și indiscutabile. Ele ar putea fi trecute de forurile interesate, la capitolul „sezisări și propuneri", cu adaosul pe care-l facem că nu ne-am străduit să concretizăm în ele un punct de vedere „personal". Observațiile ce le facem și propunerile corespunzătoare provin dintr-o îndelungă și atentă urmărire a aspectelor vieții literare clujene; pe lîngă aceasta, nu ne-am ferit să ținem seama de constatări diverse care în momentul de față, în aceste probleme, credem că reprezintă obiectiv „opinia publică".

Problemele la care ne referim nu pot fi dezbătute de cît îndreptîndu-ne atenția spre acel for în seama căruia stă sarcina coordonării, îndrumării și sprijinirii vieții literare și care este Filiala clujeană a Uniunii scriitorilor. Nu vom încerca aici o analiză a întregii activități a filialei, activitate ce-o știm ca tînd rodnică în ansamblu, condusă cu competență și care a dat rezultate concrete remarcabile, din care amintim aici doar cîteva. Necăutînd înfățișarea unui „bilanț" ne-am gîndit că, practic, este mai util să insistăm asupra unor probleme încă nerezolvate și care afectează serios atît atmosfera generală a muncii literare locale cît și munca multor scriitori, în parte.

Filiala a înregistrat o serie de sigure și remarcabile succese în sprijinirea muncii de creație și în apropierea scriitorului de masă. Cu sprijinul secției culturale a Sfatului popular regional din Cluj, ea a acordat în 1957 premii tinerilor scriitori, pe bază de concurs și și-a propus și în anul 1958 organizarea unui concurs similar. Scriitorii au participat în grupuri la șezători literare și alte manifestări culturale de masă, cu deosebire în luna culturii și s-au prevăzut șezători, întîlniri cu scriitorii, conferințe literare etc. la Palatul culturii, în fabricile și uzinele din Cluj și în orașele din apropiere. Comitetul Filialei a mobilizat scriitorii în sprijinirea campaniei electorale și în acțiunea de transformare socialistă a agriculturii, oferindu-le ocazii în plus de a lua contact strîns cu viața socială, cu problemele vii ale actualității economice și politice. Rezultatele acestei sănătoase inițiative s-au și reflectat în numeroase articole publicate în revistele clujene, în perioada respectivă.

Filiala s-a îngrijit în măsură apreciabilă și de buna orientare ideologică a scriitorilor, inițiind discutarea unor probleme teoretice din dezbaterea cărora, participanții s-au ales cu lămuriri și îndrumări prețioase. Menționăm, de exemplu, ultima plenară în care s-a discutat problema literaturii de actualitate, ca o continuare și o preocupare în sensul celor dezbătute și în consfătuirea de la București.

Printre intențiile foarte sănătoase dar nerealizate satisfăcător rămîne și propunerea pe care și-o făcuse comitetul de a se interesa mai îndeaproape de munca și viața redacțiilor revistelor locale. Acea „ședință de analiză, comună, a tuturor redacțiilor" proiectată de comitet, se pare că a rămas doar un simplu proiect deși credem că ar fi dat remarcabile rezultate în privința îmbunătățirii muncii redacționale și a colaborării interredacționale. Nu numai munca în interiorul redacțiilor noastre lasă în unele privințe mult de dorit, dar circulația de idei, de inițiative, de experiență între redacțiile clujene este destul de debilă; sînt convins că membrii redacțiilor nici nu se cunosc personal, toți.

Este întru-totul îmbucurătoare grija pe care Filiala a arătat-o în acest timp activității cenaclului literar în care cuvîntul principal îl au tinerele talente, viitorii scriitori, care au încă de acum posibilitatea să se întîlnească săptămînal cu condeie consacrate și cu membrii redacțiilor, ceea ce le facilitează accesul la coloanele revistelor și o mai bună orientare în problemele ideologice și măestriei literare. După cît știm cenaclul e activ, a reușit să strîngă un număr remarcabil de membrii din rîndurile cărora se ridică și încep să se afirme în coloanele revistelor condeie talentate. Nu înțelegem însă de ce nu există și un cenaclu al scriitorilor membrii ai Filialei sau colaboratori ai revistelor locale. N-ar fi oare un bun prilej ca în acest al doilea cenaclu să se citească din materialele cele mai importante și mai semnificative destinate apariției în reviste și să se discute pe marginea lor? N-ar fi oare aceasta un minunat prilej ca, pe lîngă discuțiile teoretice care se poartă uneori în plenare, să se lucreze și pe viu", să se combată anumite tendințe, să se scoată la iveală slăbiciuni — cu un cuvînt să se îndrume și să se îmbunătățească în mod concret și în spirit tovărășesc munca scriitorilor noștri?

Cu toate eforturile și străduințele pe care le-am amintit și le apreciem în mod deosebit, se pare totuși că Filialei din Cluj a Uniunii scriitorilor i-au scăpat unele importante aspecte ale vieții literare locale, care lasă încă mult de dorit. Am putea spune că o seamă de probleme de cea mai mare importanță nu sînt dezbătute în plenarele filialei, nu sînt puse, deschis, cu destul curaj și nu se luptă suficient pentru rezolvarea lor. Să numim cîteva: Stilul de muncă în redacții; raporturile dintre redacțiile revistelor clujene; relațiile dintre scriitori; sprijinirea muncii de creație a scriitorilor prin facilitarea accesului la edituri; problema unei edituri în limba română în Cluj; problema unei mai adînci apropieri a scriitorului de viață în sensul complexului socialpolitic și a creșterii militantismului în mesajul creației. Și nici n-avem impresia de a fi epuizat întreaga listă a problemelor din do-

Supliment duminical

CULTURĂ • ARTĂ • ŞTIINŢĂ • REPORTAJ

7 mai 1972

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1971

Victor Felea, premiu pentru volumul „Poezie şi critică".

Aurel Rău, premiu pentru volumul de traduceri din poetul grec C. P. Kavafis.

Kiss Jenő, premiu pentru volumul de traduceri „Feciori preschimbaţi în cerbi".

Kacsó Sándor, premiu pentru volumul de memorii „Flori şi nămol"

László Aladár, premiu pentru volumul de poezii „Anii '70"

Adrian Popescu, premiul de debut pentru volumul de poezii „Umbria".

de Constantin P. KAVAFIS

NEMULŢUMIREA SELEUCIDULUI

Fu nemulţumit seleucidul
Demetrios, aflînd că în Italia
sosise un Ptolomeu într-o stare atît de jalnică.
Doar cu trei sau patru sclavi,
îmbrăcat ca vai de el şi umblînd pe jos. Astfel deci,

ca fi ţinta ironiei şi batjocurei, la Roma.
neamul lor. Că în fapt au devenit
supuşi, intuitiva, ei romanilor,
seleucidul o ştie; că aceştia le dau
şi le iau tronurile
cum vor, arbitrar, el o ştie.
Dar cel puţin în înfăţişare
o oarecare măreţie să fie păstrată;
să nu se uite că-s încă regi
că (vai !) se numesc încă regi.

Pentru aceasta s-a amărît seleucidul
Demetrios; şi pe dată l-a oferit lui Ptolomeu
îmbrăcăminţi de purpură, o coroană strălucitoare.
diamante de mare preţ, numeroşi
servitori şi însoţitori, căii lui cei mai scumpi,
să se prezinte la Roma cum se cuvine
ca un monarh grec, alexandrin.

Dar Logidul, care venise să cerşească,
îşi cunoştea bine treaba, şi-a refuzat totul;
nicidecum nu-i trebuia acest fast.
Rău îmbrăcat, umil, a intrat în Roma
şi-a tras la casa unui mic meseriaş,
Apoi, s-a prezentat ca un ponosit,
ca un sărac la Senat,
ca să cerşească-n acest fel cu mai mult succes.

În româneşte de Aurel RĂU

Adrian POPESCU

POEMUL TRANDAFIRULUI

Scoica de trandafir dormind în rouă,
Vîntul o lovit-o cu un bob de nisip
Şi umedă o parfă aşteaptă să se nască
Boboană înăuntru.
Trandafirul aude, trandafirul aude,
Genunchii degetelor mele s-au rugat
Atît de mult, aşa de sfînt aseară
Lovind în discul său înflăcărat.
Mîinile mele l-au trezit din somn
Şi-a venit să-mi deschidă
Cel care locuieşte înăuntru
Şi peste mizul său oscuns e domn.
Trandafirul aude, trandafirul aude,
Paviloanul său regesc
Eu l-am întrezărit o clipă.
Ce cîini de vînătoare,
Lungi panaşe
Aproape seminţe
În curtea dinăuntru, lărmuiesc.
Trandafirul aude, trandafirul aude,
Pe trepte nesfîrşite am urcat
Pe lespezi de petale,
Da la cămările cu mizere
Înspre terasele cu vînt.
Pînă cînd m-am visat şi eu
Un bulb negru adus din miazăzi
Înfăşurat într-o tunică subţire
De mirosuri străvechi
Stins colorate.
Deasupra un pleptar de sale
Desfoliate noaptea dintr-o stea
Numai din zvonuri foarte argintoase
Prin care acul de albină nu trecea.
Unsori merg aşa prin cetate
Unsori trec aşa prin apus
Dar stau mai mult, cum e firesc
La curţile sale ca smerit supus
În timpul său dumnezeiesc.
Trandafirul aude, trandafirul aude,
O lege blîndă mă îngăduie acolo.

(Din volumul „Umbria")

LÁSZLÓFFY Aladár

DE LA EPOCA MEA

Înţelept de la epoca mea şi epoca poporului meu, mă trezesc aici la rotirea veacului – printre răţuştele de vară timpurie, în fruntea şirurilor ondulţoare de studenţi, într-un geam de bibliotecă: ei, ei, acum o sută de ani răsuna valsul. Azi sînt o sută de ani de cînd Karl Marx, plimbîndu-se, văzu o şopîrlă şi cu Darwin, ei doi ştiau, fiecare în parte, că în natură această minusculă rămăşiţă de reptilă iar în societate nedreptatea imensă va scoate din sărite toate minţile. Încă o rotire de secol şi încă una, în fiece secundă în faţa şirurilor ondulţoare de studenţi se va aşterne peste toate lumina. Dincolo de un geam al bibliotecii, afară şi înăuntru, acolo se găsesc cele de ştiut, de care sînt atît de mîndru. Înţelept de la epoca mea şi epoca poporului meu, în faţa picioarelor mele stîlie o şopîrlă, în lanţ geologic, în jurul inimii mele se cuibăreşte omenirea, în lunile istorie.

(În româneşte de Vasile GRUNEA)

(Din volumul A hetvenes évek – Anii '70)

REUŞITE ALE SCRIITORILOR

În urmă cu puţine zile, s-au decernat premiile Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România şi ale Asociaţiei Scriitorilor pentru anul literar 1971. Această împrejurare reprezintă un moment sărbătoresc pentru obştea scriitoricească din patria noastră, un moment în care se cîntăreşte şi se apreciază suprem eforturile, reuşitele înregistrate în tulburătoarea lume a literelor.

Nu este în intenţia mea să vorbesc despre toţi scriitorii premiaţi pentru activitatea lor din anul 1971, ci numai despre aceia care au primit distincţii în urma cărţilor tipărite de ei la Editura „DACIA". Şase volume tipărite la editura din Cluj se înscriu printre cele care au primit premii, după cum urmează: **Poezie şi critică** de Victor Felea, **Umbria** (versuri) de Adrian Popescu, **Was man heute so dichten kann** (versuri) de Anemone Latzina, distinse de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, **13 iluzii** (versuri) de Nicolae Prelipceanu, **„A uri", „a iubi"** (critică) de Virgil Ardeleanu, **Hiuz szemet fogok viselni** de Panek Zoltan, distinse de Asociaţia Scriitorilor din Cluj.

Dintre primele trei lucrări premiate – între care se înscrie şi un volum de debut în limba germană – două sînt ale unor scriitori clujeni. Mă refer doar la aceasta, pentru că regulamentul de premiere al Asociaţiilor Scriitorilor prevede automat distingerea numai a autorilor din localitatea unde se află asociaţia respectivă. După cum se poate observa, premiile acestea au fost decernate atît unor scriitori mai vîrstnici, cît şi unor debutanţi, fapt care dovedeşte modul armonios în care, alături de nume consacrate, se afirmă tinerele condeie. Prin premierea acestor scriitori, e cărţilor care îi reprezintă semnificativ, se acordă un calificativ de prestigiu şi activităţii Editurii „DACIA", programul ei editorial.

Îmi îngădui la sfîrşitul acestei consemnări, să mulţumesc organelor judeţene şi municipale de partid – care au sprijinit cu superioară înţelegere, eforturile noastre. De asemenea vreau să mulţumesc unor confraţi de idei politico-estetice – scriitorilor D. R. Popescu, Aurel Rău, Vasile Rebreanu, Ion Vlad, Mircea Zaciu – care, înţelegînd că activitatea editorială trebuie să fie rodul unui efort şi consens colectiv, au sprijinit, pe multiple planuri realizarea programului nostru editorial. În egală măsură, din inimă, adresez mulţumirile mele colegilor noştri tipografi şi librari – împreună cu care s-au depus strădaniile pentru a răspunde exigenţelor ridicate ale cititorilor de azi.

AL. CĂPRARIU

ADUNAREA GENERALĂ A ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR DIN CLUJ

Ieri, în sala de conferințe a bibliotecii centrale universitare, a avut loc adunarea generală a Asociației scriitorilor din Cluj, de alegere a delegaților la Conferința națională a scriitorilor din România. La adunare au fost prezenți acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, Roman Morar, secretar al Comitetului județean de partid, Liviu Văcariu, președintele Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, Leontin Stoica, secretar al Comitetului municipal de partid. Au fost prezenți, de asemenea, Méliusz József și Laurențiu Fulga, vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, Alexandru Ivasiuc și Szász János, secretari ai Uniunii Scriitorilor, Traian Ianou, directorul Fondului literar.

Adunarea a fost deschisă de Dumitru Radu Popescu, secretar al Asociației scriitorilor din Cluj, care a mulțumit oaspeților pentru prezență. Acad. Zaharia Stancu a înmînat premiile Uniunii Scriitorilor și ale Asociației scriitorilor din Cluj lui Victor Felea, Kacsó Sándor, László Aladár, Virgil Ardeleanu, Kántor Lajos, Láng Gusztáv, Nicolae Prepeceanu, Panek Zoltan (poeții) și Adrian Popescu li s-au înmînat premiile la București). Acad. Zaharia Stancu a expus în fața celor 100 de membri titulari și 37 de membri stagiari ai Asociației scriitorilor din Cluj, un succint rezumat al secțiunii din referatul ce va fi prezentat la Conferința națională a scriitorilor, în care se trec în revistă obiectivele propuse la conferința anterioară, raportînd scriitorilor clujeni realizarea în întregime a acestora. S-au înființat în țară mai multe edituri cu profil beletristic; s-a mărit numărul revistelor și al paginilor acestora, iar altele s-au transformat din lunare în bilunare și săptămînale; s-au mărit numărul și valoarea premiilor literare; s-a realizat descentralizarea vieții literare prin înființarea asociațiilor scriitorilor în principalele orașe din țară; s-a reglementat legea pensiilor pentru scriitori și familiile lor; s-a mărit numărul scriitorilor trimiși peste hotare; s-au construit noi case de odihnă și de creație; s-a pregătit o nouă lege a drepturilor de autor, în conformitate cu actualul nivel de trai și al salariilor din alte sectoare de activitate. Aprobata conferință este un prilej de dezbatere critică și autocritică, de înaltă ținută ideologică a problemelor literaturii actuale și ale activității Uniunii Scriitorilor din România, de examinare a direcțiilor și perspectivelor literaturii noastre, pe care cu siguranță delegații scriitorilor din Cluj îi vor onora printr-o participare activă. „Cred că sînt în asentimentul dv., a încheiat vorbitorul să exprimăm în această adunare mulțumirile noastre, ale întregii breslei scriitoricești, conducerii de partid și de stat, tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru condițiile de viață și muncă create scriitorilor din România".

Referindu-se la democratismul politicii naționale a partidului și statului nostru, Méliusz József a subliniat comunitatea de idei, umanismul și spiritul democratic ce caracterizează activitatea scriitorilor și literatura română și cele în limbile naționalităților conlocuitoare din România. Politica noastră marxist-leninistă a condus la înflorirea fără precedent a literaturii în limbile naționalităților conlocuitoare — convingerea, munca comună constructivă a tuturor scriitorilor fiind un act liber, creator, cu un conținut etic, moral, politic de nesemnat cu situația altor perioade istorice. În acest spirit se asigură scriitorilor din rîndul naționalităților conlocuitoare toate posibilitățile de creație și activitate, în deplină egalitate în drepturi. În încheierea cuvîntului său, Méliusz József a mulțumit conducerii partidului și statului nostru, tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru climatul de muncă și viață creat scriitorilor naționalităților conlocuitoare din România.

În continuarea lucrărilor adunării generale, a avut loc alegerea celor 52 de delegați la Conferința națională a scriitorilor.

În încheierea adunării, Laurențiu Fulga a făcut cîteva precizări de ordin organizatoric, iar acad. Zaharia Stancu a exprimat convingerea conducerii Uniunii Scriitorilor că delegații și invitații asociației din Cluj își vor aduce o contribuție valoroasă la desfășurarea lucrărilor Conferinței

Aspect de la Adunarea generală a Asociației scriitorilor din Cluj

...ul în vigoare.
1. Teofil Bușecan
2. Alex. Căprariu
3. Romulus Rusan
4/ ~~Rusan Otilia Blandiana~~
5/ ~~Negoiță Irimie~~ Nu
6/ ~~Augustin Buzura~~ Nu
7/ ~~Ion Lungu~~ DA
8/ Ion Oarcăsu DA
9/ ~~Constantin Cublașan~~ Nu
10/ Rebreanu Vasile
11/ Domițian Cesereanu
12/ Ion Bîscă Rahoveanu
13/ Grigore Peuran
14/ Miron Scorobete
15/ Victor Felea
16/ Theil Gustav (Heredi)
17/ Kantor Lajos
18/ Balogh Edgar
19/ ~~Gal Erno~~
20/ Mircea Tomuș
21/ Aurel Gurghianu
22/ Kanyadi Sandor
23/ Virgil Ardeleanu
24/ Fodor Sandor
25/ Veress Zoltan
26/ Nagy Elek (Mehes) tinh
27/ Koss Karoly
28/ Eugeniu Sperantia
29/ I.D. Mușat (Dimoftache)
30/ Mircea Zaciu
31/ Bajor Andor
32/ Huszar Sandor
33/ Marky Zoltan
34/ Bodor Pal
35/ Letay Lajos
36/ Princz Orosz Irina
37/ Miko Erwin
38/ Szanbo Gyula
39/ Horngak Iosif
40/ Farkas Janos
41/ Marosi Peter
42/ Szilagy Andras
43/ Korda Istvan

O listă a membrilor Filialei Cluj în anii 60

La Asociația Scriitorilor Cluj

Aurel Rău,
Virgil Nistor,
Létay Lajos,
la sediul revistei
Forrás, în
Ungaria, anii 60

Săptămâna poeziei,
1963
Fodor Sándor
Kányádi Sándor
Kiss Jenő
Ion Meiţoiu
Valeria Boiculesi
Ion Brad

Eugen Jebeleanu, Létay Lajos, D.R. Popescu

Teohar Mihadaş, Negoiţă Irimie, Ion Lungu, N. Prelipceanu, Grigore Beuran – anii 70

La Bistriţa – Ion Mureşan, Andrei Moldovan, Gavril Moldovan

G. Tomuţa, Leonida Neamţu, D.R. Popescu, Mircea Tomuş, Aurel Gurghianu, A.E. Baconsky, Victor Felea, G. Munteanu, Aurel Rău, Clara Baconsky, Veronica Bora (dactilografa), Ida néni (curiera), doamna Csiki (secretara).

Ion Cocora sărbătorit – I. Arcaş, Vasile Sav, Mariana Popovici, Oana Cătina, Traian Vedinaş, C. Zărnescu, Vasile Grunea, Negoiţă Irimie, Eugen Uricaru, Dana Prelipceanu.

Ion Pop, Marian Papahagi, Peter Motzan, Ioan Maxim Danciu

La mare: Ion Mircea, Marin Sorescu, Marian Papahagi, Gh. Schwartz, Eugen Uricaru.
La Izvorul Mureşului: Dinu Flămând, Adrian Popescu, Petru Poantă

Ion Lungu, Doina Cetea, D.R. Popescu, Ion Vlad

Centenar Ion Agârbiceanu: Vasile Igna, Mircea Zaciu, Negoiţă Irimie, Doru Munteanu, Teohar Mihadaş, Ion Buzaşi, Ion Mărgineanu

Sibiu: Eugen Simion, Ion Ianoşi, Mircea Braga, Romul Munteanu

Dávid Gyula, Selyem Zsuzsa, Demény Péter, Virgil Stanciu, Ioan Marinescu
Ion Pop, Ion Vartic, Ion Simuţ, Mozes Atilla, Létay Lajos, Florentina Florescu etc.

1983 – Vasile Igna, Mircea Zaciu, Livius Ciocârlie, D. Ţepeneag

Cseke Péter,
întâlnire cu cititorii

Victor Felea,
N. Prelipceanu,
Adrian Marino

Apostrof 200 – Irina Petraş, Horváth Sándor, Marta Petreu, Maria Dulcă

Horia Bădescu
Remus Pop
Aurel Sasu
Mircea Muthu

Victor Cubleşan, Claudiu Groza, Graţian Cormoş, Irina Petraş

Apostrof 200 – Sanda Cordoş, Adrian Popescu, Ion Pop, Diana Adamek, George Vulturescu, Florina Ilis

Ion Pop, Ion Vartic, Ion Simuţ, Mozés Atilla, Florentina Florescu, Létay Lajos

Aurel Rău
Ion Antoniu
Dorel Vişan

Zilele revistei *Tribuna*
Irina Petraş
Ion Maxim Danciu
Radu Ţuculescu

Ioan Pintea
Vasile Gogea
Ruxandra Cesereanu
Cornel Cotuţiu

Ion Mureşan
Minerva Chira

Viorel Cacoveanu
Laurenţiu Mihăileanu

Tribuniştii

Adrian Popescu, Ion Pop, Rodica Marian, Mircea Popa, Alexa Gavril Bâle,
Laura Pavel, Dora Pavel, Mihaela Ursa, Alex Goldiş

În vizită la reşedinţa de la Nicula a lui Valeriu Anania – Mihai Dragolea, Irina Petraş Doina Cetea, C. Cubleşan

Daniel Moşoiu, Traian Brad, M Mureşeanu, Doina Cetea, Gabriela Lungu, Petru Poantă, Victor Cubleşan, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Laurenţiu Mihăileanu (Festival Lucian Blaga)

Reuniunea de toamnă-iarnă a scriitorilor clujeni, decembrie 2007

Mircea Petean, Irina Petraş, Constantin Cubleşan, Ion Mureşan, Petru Poantă, Gheorghe Glodeanu, Mircea Muthu, Mihai Dragolea (mai, 2006)

Rodica Lascu-Pop, Marcel Moreau, Irina Petraş, Romul Munteanu, Ion Tomescu

Salonul de carte clujean, anii 90
Marius Jucan, Radu Ţuculescu, Tudor Dumitru Savu

Lansare de carte cu:
Irina Petraş, Diana Adamek, Elena Abrudan, Diana Cozma

Premii Filiala Cluj a USR 2007 – Remus Pop, Mihai Dragolea, Irina Petraş, Primarul Emil Boc, Maria Dulcă, Ion Vartic, Király Lázslo

Horia Bădescu, Minerva Chira, Corin Braga, Rodica Marian, Luigi Bambulea, Mariana Bojan, Rozalia Borcilă, Lucia Dărămuş, Vasile Spiridon, Mircea Popa, Maria Dulcă, Crişan Mircioiu, Mircea Borcilă, Dorli Blaga, Leo Butnaru, Viorica Răduţă, Carlos Vitale

Aisberg, Filarmonia, Oraşul
Hanna Bota, Horia Muntenus, Crişan Mircioiu, C. Zărnescu, Mircea Popa, Mircea Petean, Ionel Vitoc, C. Mustaţă, Dumitru Sopon, V. Gădălin, Michaela Bocu, Mariana Enache

Aurel Codoban, Irina Petraş, Vasile G. Dâncu, N. Bosbiciu

Horia Bădescu invitat al lui Gheorghe Pârja la Deseşti

Satu Mare, *Poesis* 2007 –
Marin Mincu
Ilie Constantin
Mihai Cimpoi
Irina Petraş
George Vulturescu

Gheorghe Glodeanu
Mihaela Gligor
Marta Petreu
Ştefan Borbély
Centenar Mircea Eliade

Seri de literatură la
Insomnia –
Ion Mureşan, Mihai Goţiu.
Gazda: Szantai János.
Moderator: François
Breda

Mircea Muthu
Ştefan Borbély
Nicolae Breban

Ion Maxim Danciu
Horia Bădescu

Aurel Rău şi Teodor Tanco

Balázs F. Attila
Gheorghe Pârja
Szentmártoni János
Karacsonyi Zsolt
Dan Mircea Cipariu

Festival Blaga Cluj

Aurel Şorobetea
Hanna Bota

Premiile Filialei pe 2012

Victor Cubleşan
Ştefan Manasia
Ion Mureşan
Alexandru Vlad
Ion Pop

La BookCorner

Irina Petraş
Basarab Nicolescu
Horia Bădescu

Gabriela Adameşteanu, Alexandru Vlad, Ion Moise, Florina Ilis, Sanda Cordoş, Ruxandra Cesereanu

Mihai Dragolea în dialog cu Laura Poantă

Irina Petraş
Gabriel Chifu
Adrian Popescu
Ioan Pintea
la Bistriţa

Nichita Danilov
Marta Petreu
Ioan Pintea

Alex Goldiş, Laura Pavel

Corin Braga, Cornel Ţăranu

Ion Noja
Simona Noja
Petru Poantă
Mircea Popa

Ion Vartic şi Nicolae Balotă

Irina Petraş şi Ovidiu Pecican
(Maraton *Literatura contra crizei*)

Florentina Florescu
Constantin Zărnescu
Ionel Vitoc
Rodica Marian

Dávid Gyula
(premiat)

Irina Petraş
Mihai Dragolea
Karácsonyi Zsolt

Vasile Gheorghiţă şi Ion Mureşan

Horia Bădescu
Cornel Cotuţiu
Dávid Gyula

Lansare de carte
Cornel Munteanu

Jos: o şedinţă
lărgită a
Comitetului Filialei

Ion Dragomir Piţoiu
Ion Taloş
Remus „Mongolu” Pop
Rodica Frenţiu
Florina Ilis

Ion Simuţ, Ştefan Borbély, Constantina Buleu, Olimpiu Nuşfelean, Ion Pop, Vasile Igna

Irina Petraş, Gheorghe Glodeanu, Mircea Popa, George Vulturescu, Ion Pop

Mircea Goga
Ion Cristofor
Yvonne Goga

Diana Cozma
Leon-Iosif Grapini
Maria Pal

Petru Poantă
Nicolae Mocanu

Irina Petraş
Mihaela Ursa
Ovidiu Pecican

Lansare
Filip Florian

Mihai Măniuţiu
Anca Măniuţiu
Visky András
Tompa Gábor

La Salonul scriitorilor:
Constantin Cubleşan
Alexandru Vlad
Ion Cristofor
Vasile Gogea
Adrian Popescu

Gala Poeziei la Ateneu:
Ion Mureşan
Adrian Popescu
Ana Blandiana
Robert Şerban
Nichita Danilov
Adrian Alui Gheorghe
Vasile Dan
Ioan Es. Pop
Leo Butnaru

Radu Beligan
invitat special la
lansarea de carte
Anamaria Beligan

Andrea Bajani
la Filiala Cluj cu
Gabriela Lungu
Adrian Popescu
Irina Petraş
Ovidiu Pecican
Ioan Pavel Azap

Florina Ilis
Sanda Cordoş

Irina Petraş
Alina Pamfil

Claudiu Groza
Valentin Derevlean
la Book Corner

Dora Pavel
Nicolae Breban
Ion Vartic

Ioan Pavel Azap
Ion Mureşan
Vasile Gogea
Viorel Dădulescu

Mariana Bojan, Vasile Gogea

Nichita Stănescu 80:
Virgil Mihaiu
Corin Braga
Horia Bădescu
Mircea Popa

Zilele Bibliotecii:
Irina Petraş
Petru Poantă
Ovidiu Pecican
Ion Cristofor

Irina Petraş, Oana Boc, Dumitru Cerna

Irina Petraş şi doi scriitori din clanul Dâncu

Rodica Marian
Irina Petraş
Elena Abrudan
Doina Cetea

Virgil Stanciu premiat

Şi alături de doi colegi
de generaţie:
Ion Pop
Gheorghe Săsărman

La Salonul
scriitorilor:
Victor Ţarină
Viorel Cacoveanu
Laurenţiu Mihăileanu
Lucian Pop
Cornel Udrea
Iulia Cubleşan

Lansare de carte
Leon-Iosif Grapini

Flavius Lucăcel
Irina Petraş
Viorel Tăutan
La Zalău

Elena Abrudan, Hanna Bota, Mariana Gorczyca, Ştefan Borbely, Ion Cristofor, Ioan-Pavel Azap, Lucian Pop

La Concursul „proză pe cuvinte date”: Ovidiu Pecican, Mariana Gorczyca, Codrina Bran, Horea Porumb, Doina Cetea, Gabriela Leoveanu, Lucian Pop, Maria Ioniţă

Codrina Bran, Horea Porumb, Ion Pop, Aurel Rău, Mircea Ioan Casimcea, Mihaela Ursa, Marcel Mureşeanu, Flavius Lucăcel, Vasile G. Dâncu

La Premiile Filialei: Ion Cristofor, Adrian Ţion, Ioan Marinescu, Victor Ţarină, George Vulturescu, Lucian Perţa, Titu Popescu, Adrian Grănescu, Dora Pavel

George Ardeleanu
Visky András
Ioan Pintea

Irina Petraş
Ion Pop
Alexandru Vlad

Adrian Popescu
Ion Pop
Ion Mureşan
George Vulturescu

Nicolae Manolescu
Doctoris honoris causa
UBB Cluj
Rector: Ioan-Aurel Pop
Laudatio: Marta Petreu

Mario Vargas Llosa
Cluj, 2013

Cu Ioan-Aurel Pop,
Ion Pop, Ioan Chirilă,
Corin Braga, Ilie Rad

Jos:
Doctor Honoris causa.
UBB Cluj (Laudatio:
Corin Braga)

Organizat de Asociaţia Culturală Eikon şi de Primăria Municipiului Cluj-Napoca, în parteneriat cu instituţii de cultură clujene, **Festivalul de Carte Transilvania** a reunit, la prima sa ediţie, peste 100 de edituri, dintre care 40 cu stand propriu, a găzduit 66 de lansări de carte, 14 concerte, a avut 115 invitaţi din toată ţara. Timp de cinci zile, o sărbătoare a cărţii în Piaţa Unirii.

Bibliografie (selectiv)

„Membri şi preşedinţi ai Societăţii Scriitorilor Români" http://biblioteca.euroweb.ro/istlit/iss/iss8.html
„Istoricul societăţilor scriitorilor români" (Ion Munteanu) http://biblior.net/istoricul-societatilor-scriitorilor-romani.html
„Uniunea Scriitorilor din România" http://www.uniuneascriitorilor.ro/istoric.html
„Filiala Cluj a USR" http://www.uniuneascriitorilor-filialacluj.ro.html
1850: Clujul istorico-artistic, Cluj, 1974.
Administraţia românească în judeţul Cluj. Volum îngrijit de Atanasiu Motogna din încredinţarea Prefecturii jud. Cluj, 1937.
Bibliografia Istorică a României. Vol. I-VIII (1944-1994). Bucureşti, 1970-1996.
Petru BORTEŞ, *Călăuza oraşului Cluj,* Cluj, 1937.
Marin BUCUR, *Istoriografia literară românească de la origini pînă la G. Călinescu*, 1978.
Iuliu BUTA; Mihaela BODEA; Nicolae EDROIU, *Cluj-Napoca,* Bucureşti, Editura Sport Turism, 1929.
Octavian BUZEA, *Clujul. 1919-1939* (1939).
Catalog periodice – Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca.
Clujeni ai Secolului 20 (coord. Tiberiu Iancu), Cluj-Napoca, 2000.
Clujul. Ghid istoric întocmit de Ştefan Pascu, Iosif Pataki şi Vasile Popa, Cluj, 1957.
Clujul. Viaţa culturală românească, Ed. Ligii Culturale, secţiunea Cluj, 1929.
Ioachim CRĂCIUN, *Bibliographie de la Transylvanie roumaine (1916-1936)*. Cluj, 1937.
Dicţionar cronologic. Literatura română, Bucureşti, 1979.
Dicţionar Echinox A-Z. Perspectivă analitică (coord. Horea Poenar), 2004.
Dicţionar enciclopedic român. Vol. I-IV. Bucureşti, 1962-1966.
Dicţionar enciclopedic. Vol. I-III. Bucureşti, 1993-1999.
Dicţionarul scriitorilor români, 4 vol. Coordonatori: Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (Bucureşti, Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1995-2002).
Dicţionar esenţial al scriitorilor români (coord. Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu), 2001.
Dicţionar general al literaturii române, vol. I-VII, 2004-2009 (coord. Eugen Simion)
****Enciclopedia marilor personalităţi*, vol. I-II, 2000.
Enciclopedia Minerva, Cluj, 1929.
Din presa literară românească – (1918-1944). Ediţie Eugen Marinescu. Albatros, 1975. (Ed. a II-a: 1986).
Erdély Lexikon (Dr. Osváth Kálmán, 1928 Oradea) – Lexicon transilvan.
Erdélyi Magyar Ki-Kicsoda 2000 (Scripta, Oradea) – Personalităţi maghiare din Transilvania.
I. HANGIU, *Dicţionar al presei literare româneşti*. – Bucureşti, Ed. şt. şi enciclopedică, 1987.
Istoria Clujului, Cluj, 1974.
Victor LAZĂR, *Clujul,* Cultura Naţională, 1923.
Literatura română. Ghid bibliografic. Scriitori (A-Z) Bucureşti, 1982.
Monografia Clujului, redactată de Szigethy József, Huy József, Cluj, 1939.
Stelian NEAGOE, *Viaţa universitară clujeană interbelică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, vol. I şi II, 1980.
Ing. Francisc OROSZ, *Călăuza Clujului*, Cluj, 1933.
OSVÁTH, Kálmán. *Erdélyi Lexikon*. Nagyvárad/Oradea, 1929.
Marian POPA, *Dicţionar de literatură română contemporană*, ed. a II-a, Bucureşti, 1977.
Mircea POPA; Valentin TAŞCU, *Istoria presei literare româneşti din Transilvania până la 1918*. – Cluj-Napoca, 1980.
Victor Ioan POPA, *Societatea Scriitorilor Români*, în *Boabe de grâu,* nr. 1-2, 1932
Presa literară românească. – Articole-program de ziare şi reviste (1789 – 1948). Vol. 1-2. Ediţie de I. Hangiu. Bucureşti, 1968.
României Magyar Irodalmi Lexikon (Lexicon al literaturii maghiare din România), Kriterion, Bucureşti, 1981.
Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Vol. I-III. Bukarest/Budapest, 1981-1994.
Aurel SASU, *Dicţionarul biografic al literaturii române*, 2 vol., Piteşti, Paralela 45, 2006
Teodor TANCO, *Dicţionar literar 1639-1997 al judeţului Bistriţa-Năsăud*, 1998.
Laura TEMIAN, Otilia MARINESCU, Ana-Maria BERZOVSZKI, *Autori maramureşeni*, 2000.
Laurenţiu ULICI, *Literatura română contemporană*, 1995.
George VULTURESCU, *Cultură şi literatură în ţinuturile Sătmarului*, 2000.
Who's who în România, 2002.

Cuprins

Precizare (I.P.)..... 5
Răspuns la un chestionar 5
Mil. ŞTIOPU *Filosofii ageri ai răspântiilor* 7

Evocări. Medalioane. Amintiri 8
Mircea MUTHU Remember transilvan 8
Petru POANTĂ Clujul literar interbelic..... 12
Efectul Echinox..... 26
CSEKE Péter „Am trăit şaizeci de ani în treizeci... “ (Dsida Jenő) 29
Virgil NISTOR Un cercetător al artei transilvane..... 32
Valeriu ANANIA (1921-2011) Studenţie transilvană..... 36
Nicolae BALOTĂ Lucian Blaga între demoni şi muze 39
Toma George MAIORESCU Ultimul examen cu Blaga (Cluj, 1947-1948)..... 60
Ion TALOŞ Cu privire la geneza antologiei de lirică populară
a lui Lucian Blaga 70
Aurel RĂU Dintr-un jurnal anecdotic utopic – trei secvenţe..... 82
Ion VLAD A fost odată în Cluj... 86
Ion BRAD În dialog cu Ilie RAD 91
Un „catastif“ singular şi „eroii“ lui..... 96
Mircea TOMUŞ În redacţia revistei *Steaua*..... 110
V. FANACHE De la Dimitrie Popovici la Liviu Rusu, Vasile Băncilă
şi Lucian Blaga 129
Constantin CUBLEŞAN Primul an la „*Tribuna*”..... 135
Miron SCOROBETE Cum, stingând o ceartă, am aţâţat scrierea unei cărţi 140
„Tribuna“ a avut un destin aparte..... 144
Vasile GRUNEA (1926- 2009) „A nu spune tot adevărul este tot o minciună“ .. 147
Negoiţă IRIMIE (1933-2000) „… un ploieştean blajin din Cluj“..... 149
Vasile IGNA Mai mult decât o evocare 151
Gabriela LEOVEANU Numai atât... deocamdată 156
Mircea POPA Cum am devenit antrenor de fotbal 160
Titu POPESCU De la Litere, la literatură..... 166
Doina CETEA „Colonelul” Leonida..... 169
Dumitru CERNA Victor Felea: *Destinul ca un bivol greoi*..... 173
Adrian POPESCU Şcoala de literatură 178
Echinox *n-a fost o anticameră, ci chiar salonul literar*..... 181
Virgil STANCIU Arizona literară..... 184
Ioan-Pavel AZAP La Pescarul, acum 20 de ani..... 189
Radu MAREŞ Trăiesc la Cluj ca Ulise legat de catarg..... 191
MOLNOS Lajos Mă simt acasă în Transilvania 197
Radu Sergiu RUBA OZN-ul şi Republica..... 202
Gavril MOLDOVAN La „Echinox” 205

Irina PETRAŞ Dascălii de la Filo 206
Colegii 211
Sanda CORDOŞ Inefabila captivitate a Oraşului iubit 218
DÁVID Gyula Egy késő ősz Csehszlovákiában 220
O toamnă târzie, în Cehoslovacia 231
Ion COCORA Clujul 241
Vistian GOIA De amicitia… 242
Vasile GOGEA De ziua lui Eminescu, împreună cu Ion Iuga, la Sighet 248
Ion POP Echinox, o comuniune între oameni cu ochii deschiși 251
Dinu FLĂMÂND Un mediu de libertate 256
Clujul echinoxist 258
Ion MUREŞAN „Sînt ardelean…” 260
Cornel COTUŢIU Fulguraţii 261
Virgil MIHAIU Rememorând interferenţe literare româno-germane
din Clujul anilor 1970 264
Aurel ŞOROBETEA Prim plan: Peter Motzan 269
Amiazănoapte 271
Cornel UDREA Sala 30 289
Al. CISTELECAN Echinox 291
Mircea ZACIU (1928-2000) Clujul „meu”, format din umbre 292
Ion VARTIC O insulă de clujeni-neclujeni la Cluj 295
Marta PETREU Îi spuneam „Domnule Profesor“, cu majuscule... 306
Îi spuneam „Papahagul” 309
Ioan GROŞAN „Pentru mine, *Echinoxul*…“ 313
Gheorghe PÂRJA Deseşti, Saloanele de toamnă ale poeziei 315
Marcel MUREŞEANU Libertatea scriitorului 320
Alexandru VLAD Secvenţe alese de *Biographia literaria* 322
Claudiu GROZA Tracul poetului... 326
Alexandru SFÂRLEA Imagini literar–afective, cu domnii Ion Pop,
Ştefan Borbély şi alţi distinşi domni 328
Mariana GORCZYCA Bandaciada la Cluj, noiembrie 1980 331
Daniel MOŞOIU Statistică 336
Ioana CISTELECAN Clujul meu 339
Constantin ZĂRNESCU Vizita unor scriitori din ţară la Craiova 342
Olimpiu NUŞFELEAN Clujul fără copilăria mea, Clujul cu tinereţea noastră 347
Mişcarea literară – o revistă în Bistriţa culturală 350
Mariana BOJAN Maestrul Jean şi bunul său renume 355
Valentin TAŞCU (1944-2008) „Festivalul Blaga“ 356
Adrian ŢION Eşti în Dicţionarul enciclopedic? 358
Virgil BULAT (1940-2010) „Arta înseamnă realitate transfigurată estetic“ 361
Victor NICOLAE CARTEA ALBĂ... 363
Răzvan DUCAN Amintiri cu scriitori. Totul acum mi se pare un vis 366
Radu ŢUCULESCU Aventuri pe malul Rinului... 371
Leo BUTNARU File de jurnal cu colegi clujeni 373
Icu CRĂCIUN Centenar Emil Boşca-Mălin (1913-1976) 386
Nicolae DUDAŞ Rondul de zi 389
Daniel SĂUCA „Caiete Silvane”. O poveste din cartierul de nord–vest 391

Săluc HORVAT Asociaţia scriitorilor Baia Mare 10 ani de activitate 393
Ioan PINTEA omul cu telescopul (variaţiunile harms) 397
George VULTURESCU Scaunul gol de lângă foc 401
„Poesis 200“ 404
Alexandru JURCAN Tinereţe literară de la Ciucea la Cluj 407
Andrei FISCHOF TRANSILVANIA 408
Ion CRISTOFOR Un periplu în Ţara Sfântă 409
Horea PORUMB Spicuiri 417
Gabriela Genţiana GROZA Cenaclul Satiricon 421
Iulian DĂMĂCUŞ Caiet haiku 423
Martha IZSÁK Festivalul literar „Octavian Goga” 426
Ne-a părăsit pentru totdeauna un prinţ al Ardealului 427
Vlad MOLDOVAN Turnirul de poezie de la Gyula 2013 429
Andrei MOLDOVAN Societatea Scriitorilor din Bistriţa-Năsăud 430
Cenaculum 430
Aurel PODARU Întâlnirile Clubului Saeculum (1999-2012) 433
Victor ŢARINĂ Operaţie pe cord deschis fără anestezie 435
Alexa Gavril BÂLE Două cenacluri clujene din anii optzeci 437
Victor Constantin MĂRUŢOIU Oraşul deschide ferestre în uitare 438
Iustinian Gr. ZEGREANU Cenaclul „Victor Papilian” al Medicilor Scriitori 439

CRONOLOGIE 441
Repere cronologice 441
EVENIMENTE LA ZI (2005-2013) 476
Editoriale („cărţile de vizită” ale Filialei) 527
Biblioteca tânărului scriitor 530
Societatea Culturală Lucian Blaga Cluj 533
Afişe ale evenimentelor 535
Salonul de primăvară al scriitorilor 543
Dare de seamă (2005-2009) 545
Viaţa literară în imagini 553
Bibliografie 596

Utilizarea acestei cărţi electronice e permisă doar în scop strict personal.

Dreptul de folosință a cărții nu este transferabil.

Fără acceptul scris, în prealabil,
al S.C. Cartea Ardeleană S.R.L. din Cluj-Napoca,
este interzisă reproducerea parțială sau integrală, sub orice formă
şi prin orice mijloc.

Pentru orice alt gen de utilizare, cu scop comercial sau necomercial,
vă rugăm să ne contactați.

www.scoalaardeleanacluj.ro

ISBN: 978-606-797-511-6

ISBN 606797511-4
9 786067 975116